ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 56-60
C.C.P. : PARIS 15069-83

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆր. Հատը 0.30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
2
ՅՈՒՆԻՍ
MARDI
2 JUIN
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10.022
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
40e ANNÉE — No 10.022

ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Վեցերորդ քաղաքապետարանի ընդար-ձակ սրահը այս տարի եւս, Մայիս 28ի Անկախութեան տարեդարձին առթիւ, ժամադրա-վայր դարձած էր Հայրենիքէն հեռու, սակայն մտքով, բայց տեւաբար Հայրենիքի կա-րօտով եւ լուսաւոր ապագայով խանդա-վառ հայրենակիցներուն համար :

Զոյգ եռագոյներ կը զարդարէին բեմը, յիշեցնելով Մայր Հայրենիքի եւ ազա-տութեան օրրան երկրորդ հայրենիքի պայծառ դէմքերը :

Օրուան նախագահ ընկեր Հրանդ-Սա-մուէլ նախ պատմականը ըրաւ 1918ի նա-խորդող դէպքերուն : Յիշեց, թէ Թուր-քերը Թրքահայաստանը աւերակի վերա-ծելէ եւ մէկուկէս միլիոն Հայեր ջարդելէ վերջ ծրագրած էին նաեւ բնաջնջել սահ-մանին միւս կողմի Հայերը :

Բոլշեւիկեան յեղափոխութիւնը օգնու-թեան հասաւ Թուրքերուն : Պարպուեցաւ կովկասեան ճակատը ռուս զինուորներէ, որոնք տուն փութացին՝ աւարէն իրենց բաժինը ստանալու համար :

Դէպի Թուրան տանող ճամբուն վրայ միակ արգելքն էր Հայաստանը, որ դեռ անկախ չէր, բայց իր զաւակները դժբն-դակ պայմաններու մէջ, անհուն զոհա-բերութիւններով կուրծք կուտային Թուրք անհամար բանակի սպառազինուած գն-դերու ուժերուն :

Հայկական ճակատը ճեղքելով Թուրքե-րուն առջեւ պիտի բացուէր Թուրանի ճամբան : Վէհիպ փաշայի բանակը 1918ի սկիզբէն ի վեր զերազօրն ճիգեր կը թա-փէր վերագրաւելու համար Երզնկայէն մինչեւ Էրզրում, Խնուսէն մինչեւ Վան գրաւուած տարածութիւնները :

Հայկ. զօրագունդերը հերոսաբար կռո-ւելով կը քաշուէին դէպի Կովկաս, Ե-րեւանեան նահանգին մէջ ապաստանած Հայերը փրկելու վճռական որոշումով :

Յիշելէ ետք Սէյմի Վրացի նախագա-հին դաւադրական արարքը, որուն պատ-ճառաւ Կարսը առանց կռուի յանձնուեցաւ Թուրքերուն, ընկեր նախագահը ա-ւելցուց.— Այդ ճակատագրական օրերուն էր, որ հայ ժողովուրդը ցոյց տուաւ իր ապրելու եւ յարատեւելու կամքը : Ա-ռանց սնունդի, տարիքին ու քաղաքական պատկանելութեան խտրութեան զէնքի կարե-լիութեան տեղացի թէ գաղթական, կամաւոր թէ կանոնաւոր զինուոր, կռուեցան ա-ռիւծի պէս եւ տարին յաղթանակը :

Ահա այս պայմաններուն տակ է, եզ-րակացուց նախագահը իր բացման խօսքին, որ գործուեցաւ անմոռանալի հրաշքը Սարդարապատեան դաշտին մէջ : Թուրք զին-ուորներու դիակներուն վրայէն քալելով հայ քաջարի զինուորները Հայաստանի Երեւան քաղաքին վրայ տնկեցին մեր պաշ-տելի եռագոյնը :

Օրուան բանախօսն էր ընկեր Կարօ Գէ-որգեան, որ նախ խօսելով հայրենադարձ համայնութեանց այսօրուան ճակատագրին մասին, ըսաւ, թէ այսօր աւելի ուժեղ կը զգանք պահանջը անկախ ապրելուն, ոչ միայն անոր համար որ համը առինք անկախ կեանքի արժէքին, այլեւ որով-հետեւ, այդ ինքնօրէն կեանքը չկայ այսօր :

Ապա բացատրեց թէ երկինքէն չինկաւ մեր անկախութիւնը, որովհետեւ եթէ այդպէս բան մը եղած ըլլար, այդքան ալ յարգելու պատճառներ պիտի չունենայինք : Մեր խօսքը այն է, որովհետեւ ատիկա զերա-նց եղբայրներու քրտինքի ու մանուանդ ար-եան վաստակ էր : Այս կացութեան մէջ ենք 44 տարիներէ ի վեր, բայց տառը մէջ երբ կը մնանք ամուր եւ մերցաւը իր ա-ռաջ քայլը կը զոնէ Մայիս 28ի խորհուր-դին մէջ : Կը զօրանանք օրինակովը այն հերոսներուն, որոնք կերտեցին այդ ան-կախութիւնը եւ կռուեցան վասն հայրեն-եաց եւ ազատութեան իբրեւ զեկավար կամ իբր ռազմիկ :

Ճակատագիրը այնպէս ուզեց, որ աշ-խարհ մը անքարոյական Լօզանի մէջ, թաղելու համար արիւնով նուիրագոր-ծուած մեր իրաւունքները եւ, գտնուե-ցանք կացութեան մը մէջ, երբ հայկա-կան օճախ մը մուրացինք եւ իբրեւ սպա-տասխան Թուրք ներկայացուցիչ Իսմէթը յայտարարեց, թէ հողը չի տրուիր այլ կ՚առնուի : Եւ ըսողը ներկայացուցիչն էր այն պետութեան, որ դարերով տալու վարժուած էր իր բռնագրաւած հողերը :

Այնուհետեւ բանախօսը անդրադար-ձաւ մեր ներքին կեանքին եւ ակնարկեց այն բոլոր անիմաստ մեղադրանքներուն, որոնք ուղղուեցան մեր անկախութիւնը կերտողներուն դէմ : Մեղադրողները ու-րացան մինչեւ անգամ մեր սրբութիւննե-րը, մեր պանծալի Եռագոյնը, մեր ազ-գային օրհնէնքը, առանց անդրադառնա-լու թէ չկայ աւելի մեծ սրբութիւն, քան արիւնով նուիրագործուած որեւէ խոր-հուրդ, որեւէ գաղափար, որեւէ իր : Եւ տուաւ օրինակներ հաստատելու համար այս անժխտելի ճշմարտութիւնը :

Խօսելով Հայրենիքի մասին, Հայ Դա-տի մեծանուն բարեկամներէն Ժան Ժօ-ռէս հայկական հաւաքոյթի մը մէջ ըսած էր անգամ մը.— « Դուք կապուած էք ձեր հողին այն ամէնով որ գոյութիւն ունեցեր է ձեզմէ առաջ, այն ամէնով որ ստեղծեր է ձեզ, այն ամէնով զոր դուք կը ստեղծէք . դուք կապուած էք ձեր հողին եւ հայրենիքին ձեր անցեալով եւ ապագայով, գերեզմաններու անշարժու-թեամբ եւ օրօրոցներու երգով » :

Այս ըմբռնումն էր որ մղեց հայ ժողո-վուրդի ընտրեալ զաւակները գիւցազնա-կան խոյանքներու, որոնց պսակումը ե-ղաւ Մայիս 28ի հռչակուած մեր անկա-խութիւնը :

Ուրացումները, սակայն, ըսաւ ան, երբեք չեն կրնար խափանել լոյսն ու ճշմարտութիւնը : Որքան ալ աննպաստ եղած ըլլան մեր արդար դատը շրջապա-տող պայմանները, այնուամենայնիւ մենք կը հաւատանք, որ արեւը դարձեալ պի-տի ծագի հայրենի երկնակամարին վը-րայ :

Ի վերջոյ, եզրակացնելով, խօսքը ուղղեց երիտասարդութեան եւ ըսաւ .

— « Ձեր առջեւն է մեր անցեալը . ձեր առջեւն է նաեւ մեր ներկան, բայց բա-ցառապէս ձերը պիտի ըլլայ մեր ապա-գան : Ձեր եւ մեր նախորդները ժամա-նակի տեւողութեամբ չպայմանաւորեցին իրենց նուիրումը : Ո՛չ օրացոյց գործա-ծեցին, ո՛չ ալ ժամացոյցին նայեցան, մէկուն կանխորոշ թուական մը փնտռե-լու, միւսով իրենց աշխատանքի վերջա-կէտը սահմանելու համար : Գործ մը միշտ շարունակելի է, ցորչափ չկայ վերջնական արդիւնքը ու միշտ խանդա-վառող, երբ կայ նպատակին հրապոյրը : Մութին մէջ ճամբայ ինկան անոնք, որ մեր հոյակապ դիւցազներգութիւնը կեր-տեցին : Եւ երբ վերցուցին զէնքը առաջին անգամ, բնաւ չհաշուեցին թէ երբ պիտի դադրի կրակոցը : Մէկ օրուան համար նախատեսուածը կրնար տարի տեւել ու նորէն չվերջանալ : Գիտէին ասիկա, բայց գիտէին միանգամայն, որ հազար օր ալ տեւելիք ամէն գործ կը սկսի այդ մէկ օ-րով : Այսպէս ալ կռուեցան տարիներով, տասնամեակներով :

« Սիրելի երիտասարդներ, դուք ունիք վաղուան նախասահմանումը այս ժողո-վուրդի կեանքին համար : Այժմէն պիտի անդրադառնանք հետեւաբար, թէ ի՛նչ պիտի ըլլաք վաղը եւ ի՛նչ լուսաւոր հետք պիտի ձգէք ձեր ետին : Մեր անց-եալը ձեզի օրինակ, ձեզի խթան, ձեզի լուսարձակ, ապաւինեցէք անոր ճառա-գայթներուն, եթէ պատահի որ իյնաք իմացական մարախուղի մէջ : Ապաւինե-ցէք մեր փառապանծ անցեալին : Ապա-ւինեցէք մանաւանդ, այդ փառաւոր անցեալը կերտած Հ. Յ. Դաշնակցու-եան » :

Փարիզեան պլոքի անդամ, ընկերվարա-րական վրացի Նոյ Ցինցածէ յանուն իր կուսակցութեան ողջունեց հայ ժողո-վուրդը, որ ասկէ 46 տարիներ առաջ « փառաւոր յաղթանակ մը արձանագրած էր թշնամիին դէմ » :

Խնամուած էր գեղարուեստական բա-ժինը :

Արտասանեց Օր. Է. Նիկողոսեան, մեներգեց Տիկին Սինանեան, պարեց Օր. Պաքրճեան, իսկ դաշնակի վրայ դասա-կան կտորներ նուագեց (Շոփէն, Խաչա-տուրեան եւայլն), Օր. Վարժապետեան : Նուագ՝ Պ. Տէտէճեան :

Խօսնակն էր՝ ընկեր Ե. Գրիգորեան :

Փակման խօսքին մէջ նախագահը շեշ-տը դրաւ հայ դատի յետապնդման ան-հրաժեշտութեան վրայ եւ յայտարարեց . — Պիտի պայքարինք մեր անկախութեան եւ հայրենիքին ընդարձակման համար : Պահանջատէր ենք եւ պիտի մնանք, մին-չեւ որ հասնինք մեր նպատակին, մինչեւ որ Հայաստան դառնայ ազատ ու ան-կախ եւ մեր դրօշը տնկենք ՄԱԿի պալա-տին առջեւ, ազատ ազգերու շարքին :

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ կը հեռաձայնեն . —

Մայիս 28 տօնակատարութիւնը ան-ցած է շատ յաջող, հոծ բազմութեան ներկայութեամբ :

Երեսփոխան – քաղաքապետ Տէֆէրի փոխանորդը Աշիլ Սինի ներկայ եղած է եւ գեղեցիկ ճառ մը խօսած : Նախագահած է ընկեր Տ. Թաղոյեան :

Խօսք առած են Բարգէն Գավէզ եւ Կ. Յովսէփեան :

Մանրամասնութիւնները առանձին :

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մայիս 20էն ի վեր թերթերու առաք-ման արտասահմանի սակը զգալի յաւե-լում մը կրած ըլլալով, Փարիզի մամու-լի ընկերակցութիւնը կը հրահանգէ թերթերուն որ բաժանորդագրութեան սակերը բարձրացնեն, Յունիս 1էն ըս-կսեալ, արտասահմանի համար եւ հե-տեւեալ զեկոյցը կը ղրկէ հրատարակու-թեան համար .—

«Comme suite à l'augmentation du prix de l'affranchissement postal sur l'Etranger, les Journaux regrettent d'être mis dans l'obligation de majorer d'un montant égal le prix de leur abonnement à l'Etranger à compter du 1er Juin 1964».

Իբրեւ հետեւանք, արտասահմանի հա-մար, «Յառաջ»ի տարեկան բաժնեգինն է 80 Ֆրանք, վեցամսեայ 42 Ֆրանք :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈԹՐ-ՏԱՄԻ 800ԱՄԵԱԿԸ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՓԱՐԻԶ ԵՒ ՀՌՈՄ

Կիրակի առաւօտ, տասը հազար հոգի ներկայ կ՚ըլլային այն պատարագին զոր կը մատուցանէր Պապին փոխանձն նուի-րակը՝ Գերպ. Մառելլա Նոթր Տամի մէջ :

Նօթր – Տամի մուտքի դուռը զար-դարուած էր ֆրանսական եւ վատիկան-եան դրօշակներով : Ժամը 9.58ին Կար-դինալ Ֆելթէն անձամբ կ՚ընդունէր նա-խագահ տը Կօլը : Պատարագին ներկայ էին նաեւ դիւանագիտական մարմնի ան-դամները որոնց կարգին յիշենք՝ Վինոկ-րատոֆ, խորհրդային դեսպան, գերպ. Պերթոլի, պապական նուիրակ : 800ամ-եակի յանձնախումբին նախագահը՝ Վը-լատիմիր տ՚Օրմէսոն եւ անդամները տեղ գրաւած էին նախագահ տը Կոլի ձախ կողմը :

Նոյն ժամուն Հռոմ, Ֆրանսացիներու Սէն – Լուի եկեղեցիին մէջ Պապը կ՚ըն-դունուէր Կարդինալ Թիսըրանի եւ Ֆը-րանսայի երկու դեսպաններուն կողմէ : Արարողութիւնը սկսած էր ժամը 10.30-ին, Պօղոս Զ. կը հասնէր ժամը 11.30ին եւ ճառ մը կ՚արտասանէր, ոգեկոչելով Նօթր Տամի 800ամեակը :

« Պիտի սիրէիք հոս ոգեկոչել ձեր տաճարներու փառքը եւ Ֆրանսայի հըռ-կայ կրօնական ժառանգութիւնը, բայց այս հարստութիւնները միշտ կենդանի են ձեր քրիստոնեայ ընտանիքներու ճառա-գայթումով եւ շնորհիւ աշխարհականնե-րու առաքելութեան բազմաթիւ արտա-յայտութիւններով : ... Եթէ Ֆրանսա « քրիստոնէութեան մտաւորական հացը կ՚եփէ », ինչպէս կ՚ըսէ յաջող բացա-տրութիւն մը, այդ հացը հազար ձեւե-րով կը բաժնուի եւ որմէ Պապը կ՚ուրա-խանայ » :

Փարիզի մէջ, Կիրակի օր, բացուած էր գիտական համագումարը, որ իր մէջ պիտի ընդգրկէր Նօթր Տամը իր բոլոր երեւոյթներով՝ ճարտարապետութիւն, նշանակութիւն, պատմութիւն, կոչում : Վլատիմիր տ՚Օրմէսոն շեշտած է .— « ցորչափ Ֆրանսա գոյութիւն ունենայ, գոյութիւն կ՚ունենան իր եկեղեցիները, իր տաճարները, իր խոնարհները, իր մատուռները որոնք ամէն օր կը ծնին եւ զորս պէտք է բազմապատկել : Ցորչափ գոյութիւն ունենայ Ֆրանսան, գոյու-թիւն կ՚ունենայ Նօթր Տամն ու իր ա-ղօթքը » :

Գիշերը « ձայն եւ լոյս » ներկայացու-մով մը կը վերջանային Նօթր Տամի ութ-հարիւրամեակի հանդիսութիւնները :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱ եւ Սպանիա բարի դրացնու-թեան համաձայնութեան մը եկան, Քուվ տը Միւրվիլի այցելութեան առթիւ : Ֆրանսա իր հաւանութիւնը կուտայ նաեւ Սպանիոյ մուտքին եւրոպական հաւաքա-կանութեան մէջ եւ գործակցութիւն մը կը ստեղծէ Սպանիոյ հետ անջրպետային եւ զինուորական գետնի վրայ : Տը Կոլ շեշտած է արդէն քանիցս, «Եւրոպա խո-րութեան պակաս կ՚ունենայ առանց ըՍ-պանիոյ :

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ 244 Թուրք Կիպրացիները իբրեւ պատանդ պահուած են յոյն Կիպրացիներու կողմէ :

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԲՌՆԻ ԹՐՔԱՑՈՒՑԻՆ ՀՌՉԱԿԱՒՈՐ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ ՍԻՆԱՆԸ

Ա.

ԹՐՔԱՑՈՒՄԻ ԿԼԱՆՈՂ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՅԱՐԱՏԵՒ Է ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Թուրքերը այժմ իրենց չունեցածը իրբեւ իրենցը ծախելու եւ ոչ–Թուրքերուն ստեղծագործութիւնը իւրացնելու համար, մեծ միջոցներ տրամադրած են եւ ճարպիկութիւն ցոյց կուտան այդ գործունէութեան ասպարէզին մէջ:

Այսօր, բացի Ուաշինկթընի Թրքական դեսպանատունէն, Միացեալ Նահանգներու արեւելեան շրջանին մէջ ունին երեք Տեղեկատու գրասենեակներ եւ տակաւին ուրիշներ ալ Կեդր. եւ Արեւմտեան նահանգներու մէջ:

Թուրքը սիրցնելու համար, կը հրատարակեն Թրքական քարոզչութեան գրքոյկներ, խնամքով պատրաստուած ամերիկեան վարձկան գրողներու կողմէ: Այդ գրքոյկները երբեմն պատկերազարդ են, հրապուրիչ ձեւով գրուած, երբեմն ալ կեղծ ու պատիր վիճակագրական տախտակներով: Եւ կը ղրկուին կանոնաւորապէս Հանրային Մատենադարաններու, Մշակութային Հաստատութիւններու եւ կարեւոր անձերու:

Օտար աղբիւրէ տեղեկութեան մը համաձայն տարեկան հարիւր հազարի գումար մը կը տրուի հրապարակագիրներու:

Ինչո՞ւ կ'ընեն այդ բոլորը.— 1299ի Օսմանի տիրապետութեան հաստատումէն մինչեւ 19րդ կամ մինչեւ 20րդ դար Թուրքը միջազգային ասպարէզին մէջ ուշադրութեան ... մշակոյթ ունեցող ժողովուրդ մը չէ եղած: Մշակութային իր երկերը մեծամասնութեամբ պարսկական կամ արաբական թարգմանութիւններ կամ ընդօրինակումներ եղած են: Զուտ թրքական մշակոյթ մը չեն ունեցած: Եւ իրենց չեղածը իբրեւ իրենցը ներկայացուցած են:

Օրինակ, պարսիկ ճէլալէտտին Ռումի մը Գոնիա բնակած թուրք օղլու թուրք մը նկատած են, կամ նոյնիսկ մեր օրերուն, Ռալիտէ Էտիպ իր ՑՈՒՇԵՐուն մէջ՝ Կոմիտասը կը ներկայացնէ թուրք օղլու թուրք մը, որ Քէօթահիա ծներ է:

Ճարտարապետ Սինանին ամէն ազգի ծագում տալէ ետք, թուրք օղլու թուրք մը նկատած են:

Եւ վարձուած գրիչներ ալ՝ Պիգըլ, Վէպսթըր, Զէսթըր Թոպին լորձնաշուրթըն կը գովաբանեն Թուրքը իրենց հրատարակած երկերով:

Անգարայի կառավարութիւնն ալ կը վարձէ Եւրոպայի գիտուններ որ աշխատին ներկայացնելու Թուրքը, իբրեւ մշակոյթի տէր ժողովուրդ մը:

Սորպոնի ուսուցիչներէն նշանաւոր Ալպէր Կապրիէլ ղրկուած էր Անատոլու Թրքական յիշատակարանները քննելու եւ Թուրքին չինարար տաղանդը պանծացնելու համար: Թէեւ Փրոֆ. Կապրիէլ իր երկի յառաջաբանին մէջ կը յանդիմանէր Թուրքը ըսելով «Թէ ան քար ու քանդ ըրած է Քրիստոնեաներու յիշատակարանները, ինչպէս որ ջարդած է ոչ-Թուրք տարրերը»:

Զուիցերիացի Էռնսթ Էկլի Թրքական նախարարութեանց օժանդակութեամբ եւ մասնակցութեամբ, Ցիւրիխի մէջ լոյս ընծայած է ՍԻՆԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏԸ անունով 140 էջնոց, մեծադիր նկարներով, երկու սիւնակի վրայ գիրք մը(*), հեղինակին օգնած են Իհսան Կիւրքէն եւ Ֆըրչի կոչուած գերմանը:

Գործին գլխաւոր նպատակը եղած է ըսել որ մեծ ճարտարապետը թուրք օղլու թուրք մըն էր:

Իսկ եթէ նոյնիսկ Թուրքէ սերած չէ, ինչ կ'ուզէ ըլլայ, միայն Հայ չըլլայ: Այս է մտայնութիւնը:

Գիրքը ուսումնասիրելով կարելի է ըսել թէ Էկլի եւ Թրքական կրթական նախարարութիւնը ճախողած են Սինանի Թուրք եղած ըլլալու պարագան հաստատելու մէջ, նոյնիսկ եթէ նկատի առնենք միայն Թրքական գրաւոր աղբիւրները եւ Համայնագիտարաններու արձանագրութիւնները: Երբ այդ բոլոր ուսումնասիրուին, առանց նախապաշարումի, անկողմնակալ եւ առարկայական ոգիով:

Եղած արձանագրութիւններուն համաձայն Թուրքերը Սինանին հետեւեալ որակականները կուտան.

«Ճարտարապետ, ականաւորներուն ականաւորը» (այնը այանը մուհէնտիս):

«Ճարտարապետներուն գոհարը» (Զէննիի էրքեանը Միւէսսիսին):

«Իր ժամանակի վարպետներուն վարպետը, (Իւսթատը խաթիզատ իւլ ղէման):

«Դարուն ամենամեծ Արուեստագէտը, (Րէիս իւլ ճէհապի ղէթ իտ տէվրան),

«Դարուն Եւքլիտէսը, (Օքլիտ իւլ ասրի):

(Սուլթաններու ժամանակի ճարտարապետը, (էլ ալան Միյմար իւլ Սուլթանի):

Ճարտարապետ Սինանի բնի իսլամացման պատմութիւնը քննելու համար պէտք է ետ երթալ մինչեւ իր ծննդեան թուականը Ապրիլ 15, 1489:

Ան ծնած էր Կեսարիոյ քաղաքէն 12 մղոն հիւսիս–արեւելք ԱՂԸՐՆԱՍ գիւղը, որ կը գտնուի գրեթէ հաւասար հեռաւորութեամբ, մէջտեղը՝ Ս. Կարապետ եւ Ս. Դանիէլ հայկական դարաւոր վանքերուն: Այդ շրջանը մեծաւ մասամբ հայաբնակ եղած է, մաս կազմելով Փոքր Հայքի եւ Կիլիկեան իշխանութեան:

Բազմաթիւ Եւրոպացի եւ Թուրք գրողներ Սինանը կոչած են աւստրիացի, սերպիացի, խրուաթ, ալպանացի, յոյն եւ շատ քիչեր, քանի մը անգլիացի եւ ամերիկացի ըսած են թէ ան Հայ էր:

Վերջերս Թուրք գրողներուն մէկ մասը համաձայնած է որ Սինանը «Մէօհթէտի» մըն է, «իսլամացած քրիստոնեայ» մը:

Սինանի ապրած շրջանին տիրող օսմանեան կառավարութիւնը աւազակապետութիւն մըն էր:

Զինուորական բնի ուժը գրեթէ իր գագաթնակէտին հասած էր, (Կ. Պոլսոյ գրաւումէն մօտ քառասուն տարի ետք):

Այդ Օսմանեան Եէնիչէրիական ԲԱՆԱԿԸ կը կոչուէր ՕՃԱԽ եւ գունդերը կը կոչուէին ՕՐԹԱ:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(1 Շար.)

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ԼՈՅՍԵՐԸ» (*)

Կ. Փօլատեանի վերջին գործը՝ այս հատորը նախ աչքի կը զարնէ իր շքեղ տպագրութեամբ: Հետեւելով գեղեցիկ սովորութեան մը, հեղինակը իր այս հատորը զարդարած է Շարթի երեք նկարներով: Արուեստի գեղեցիկ ու ինքնատիպ գործեր են ասոնք, վրձինի նուրբ գիծերով պատկերացուած: Մանաւանդ կը խտացնեն եւ կ'արտայայտեն գրագէտին ապրումներուն տրամադրութիւնները: Կը ներկայացնեն մթնոլորտը:

Թախիծն ու մորմոքը՝ հայ մարդուն երկրորդ նկարագիրը եղող այս զգայնոտ տրամադրութիւնները տիրական գիծի մը նման միշտ ներկայ են Կ. Փօլատեանի այս գործին մէջ: Անշուշտ ըմբռնելի է այս թախիծը: Ցեղին տառապանքները ճաշակած սերունդի մը մէկ ներկայացուցիչն է ան: Գրագէտին աչքերը մանկութեան օրերուն արդէն ականատես եղած են սարսռազդեցիկ վերիվայրումներու: Դեռ մանուկ՝ ճաշակած է անապատի գորշ տարածութեան մէջ քարշ տուող սովալլուկ կեանքի մը դառնութիւնները: Այս իրողութիւնը կը բացատրէ գրագէտին հոգեվիճակը: Ըմբռնելի կը դառձնէ, թէ ինչո՞ւ միշտ կեանքը կը դիտէ թախծոտ տրամադրութեամբ մը:

«Ամէն անգամ որ կը մօտենամ այդ Օրուան, մահաասրսուռ խռովք մը կը համակէ հոգիս», կը խոստովանի «Անապատէն Արարատ» գացած գրագէտը: Մեծ եղեռնէն մինչեւ իր ցեղին յարութիւնը դիտած գրիչը: Այդ Օրը «տառապանք, մեռել եւ արիւն, արցունքոտ մանկութիւն մը, անէր ու անժպիտ պատանեկութիւն» մըն է: Ասոնց բոլորին բաղմապատկումն է: Եւ դեռ աւելին:

Բայց, գրագէտը նաեւ օժտուած է հայ մարդուն այնքան հարազատ ու նկարագրին նոյնքան մաս կազմող ուրիշ տրամադրութեամբ մըն ալ, հաւատքով: Եւ այդ հաւատքը զինք կը տանի մինչեւ [illegible] նոր», այսինքն Արարատին, Սր[illegible] Լերան: Լուսատու ապագային:

Ներանձնական ապրումներու մէկ երկ[illegible] կը ներկայացնէ «Երազներու աշխարհը», հատորին առաջին գլուխը:

Հիւանդագին դիւրազգացութեան վի[illegible] ճակին հասած գրագէտը կը ցանկայ [illegible] նակութիւնը, կ'ուզէ առանձնանալ, [illegible] անհաղորդ թէ իր շրջապատին, թէ [illegible] շրջապատին մէջ միշտ իր դէմ «անդր[illegible] կառ ստնձգութիւններ» գործող անձեր[illegible] հանդէպ: Այս հոգեվիճակին պատճառ[illegible] կը մնայ անորոշ: Ուրեմն, գրութիւ[illegible] կը սկսի առանց նախադրութեան ու [illegible] հասնի մէկէն իր լարումին: Այդ լարում[illegible] կը սկսի անակնկալ վայրի մը մէջ, [illegible] սկսի ճիշդ այն պահուն, երբ գրագէտ[illegible] հնամենի այլ ինքնատիպ փոքրիկ քաղա[illegible] քի մը մէջ գտած կը թուէր ըլլալ իր [illegible] դեկան անդորրը: Որովհետեւ, էջոյ [illegible] «դուն կ'ըլլաս այն, ինչ որ կ'ուզես» [illegible] Անակնկալ ապրումը, զոր կ'ունենայ [illegible] րագէտը ճաշարանի մը անկիւնը հաւա[illegible] գատ է անշուշտ եւ արտայայտութիւն [illegible] հոգեվիճակի մը:

«Երազներու աշխարհը» իր լարում[illegible] հանդոյցով յաջող պատկերացում մը [illegible] ներքին, հոգեկան կլիմայի մը, որ գր[illegible] գէտինն է ապահովաբար:

Այլաբանական ձեւին տակ, Կ. Փօլատ[illegible] եան «Հաշուեյարդար»ի կը նստի ինք [illegible] հետ: Կը ներկայացնէ ինքզինք, իր ապ[illegible] րումները, զգայնութիւնները, տրամա[illegible] դրութիւնները: Երկիրը եւ անձը: [illegible] տաքին կեղեւը ու մանաւանդ ներքին [illegible] ջուկը: Նախասիրութիւնները եւ [illegible] կեանքին հոլովոյթը: Մէկ խօսքով [illegible] դէտն է, որ իբրեւ մարդ եւ ապրում[illegible] աչքերուն առջեւ քայլ առ քայլ, հանդ[illegible] րուան առ հանդրուան ձեւ ու մարմ[illegible] կ'առնէ: Կը դառնայ պարզ ու յստակ[illegible]

Վիճելի է, սակայն, իր նախասիր[illegible] մէկ ճաշին տուած «նկարագիրը»: [illegible] բնոյթովն իսկ ճաշը կը մնայ ճաշ եւ [illegible] թէ «բոցավառ քերթուած» մը, ինչպ[illegible] կ'ուզէ ապացուցանել գրագէտը [illegible] պերճ ձեւով մը:

«Լոյսերը» Կ. Փօլատեանի ներ[illegible] խարհը բացատրող յուշեր են, որոնց մ[illegible] ջէն ներանձնական ապրումներու հա[illegible] մը ձեւին տակ երեւան կուգայ գրագէ[illegible] մը իրաւ դիմագիծը:

Ժ. ՄԻՐԻՃ[illegible]

(*) «Լոյսերը» գրեց Կ. Փօլատեան [illegible] Հրատ. Արաքս, Փարիզ, 1964:

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԲԱԶՄԱՎԷՊ» ամսագիր, հանդէս [illegible] րան բանասիրական, գրական, գիտական [illegible] բարոյական: Թիւ 9–12 Սեպտ.–Դեկ. 1963: Ս. Ղազար, Վենետիկ:

ՀԱՆԴԷՍ – ԱՄՍՕՐԵԱՅ, հայագիտա[illegible] կան ուսումնաթերթ Թիւ 1–3 Յունուար–Մարտ 1964, Վիէննա – Աւստրիա:

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԱՐՉԱԿՈՒՐԴԻ ԲԱՑԻԿՆԵՐ

Ա.

Ճամբանիս կորսնցուցինք:

Առու մը կը տարածուի, կը լայննայ, կը տարտղնի մարգին վրայ, ու խոտերը ազամանդներ կը քրտնին:

Կը բոպիկնանք: Անոնց զով թափիշը մեր ոտքերուն գգացիկ ներբանը կը վրձինէ: Կազդուրիչ, կայտառացնող ջրցան մըն է մեր ոտքերէն դէպի վեր:

Մարգարտածաղիկներ կը խոնարհին, մի կոխէք կ'ըսեն: Կակաչներ կ'արիւնին ընդունայն:

Մենք կը փրցնենք զանոնք ու անոնց թաց երեսները մեր այտերուն կը տանինք:

Մարգարտածաղիկներով կը զարդարեմ մազերս, պսակ մը կը շինեմ գլխուս:

.. Շատ հաճելի է բոպիկ ոտքերով թաց մարգագետինը անցնիլ, երբ դեռ արեւը մանուկ է, ու արտոյտներուն երգը բոլորովին յստա՛կ, մաքո՛ւր, մինա՛կ:

×

Ճամբանիս կորսնցուցած ենք ու ձեւաւորուած, մատղաշ վարունգներու բանջարանոցի մը մէջ մեր բումբերը փակչուն տերեւներուն կատակին ենթարկեր: Վարունգին բուրմունքը ջիղերը լոգանքէ անցնող, զովացնող բան մը ունի. ինչ թեթեւ, ու թոքերը լայնցնող, հանդարտեցնող է այդ համեստ ու հազիւ զգալի զեփիւռը:

Ի՞նչ են սա կանաչ ժապաւէնները կարմիր բիծերով. արիւնի կաթիլներ կախուած, արեւին տակ շողշողուն, 'ա՛, ելակներ, սիրեմ, սիրեմ, ձեր քաղցր նայուածքը սիրեմ, ձեր նայուածքէն հոսող կախարդիչ բուրմունքը սիրեմ:

Բուռ մը կը զողնամ, — ո՞ր ամարդին է գողութիւն անուանեը ապրիլը, — ու մատներս անոնցմով նախշուն, կ'ուտեմ, ամէն մէկուն առանձին, քիմքի շառաչուն, անկուշտ համբոյր մը տալով:

... Լաւ է ճամբան կորսնցնել երբ ամառ առաւօտն իր բոլոր պերճանքով դաշտին վրայ է փռուեր, ու բանջարանոցներուն եզերքէն՝ սմբուկները կը փայլին՝ կանաչէն զոյ մանիշակի, ու կապոյտէն սեւին դարձող ողորկ իրաններին տաքցնելէն:

×

Ճամբանիս կորսնցուցեր՝ այգիներուն մէջն ենք ինկեր: Խիտ նարնջենիները ձեռք ձեռքի տուեր կանաչ լաչակնին կը չորցնեն: Բոցագոյն, դեղին բիծեր կան, կլոր ծաղիկներ անոնց վրայ:

Նարինջները քիչ մը հեռուէն կը ժպտին, կը կանչեն, բայց երբ ծառերուն տակն ենք, կը պահուըտին տերեւներուն ետեւ:

Պարտիզպանը, բարի ծերուկը, կը ձգէ որ վազենք ծառերուն տակ, մեր խաղերով չարչարենք զանոնք ... կը ժպտի երջանիկ: Լա՞ւ է արդեօք այդպէս ծերանալ ու վերյիշել, չեմ գիտեր, չեմ ուզեր ծերանալ: Ճնճղուկներուն ու սարեկներուն հետ կեռաս կ'ուտենք: Զենք ըղպիր անոնց կերածին, թող քէն չընեն. մենք թռչուններ, սակայն ո՞վ ըսաւ որ բուեր ենք:

Ահա դեղձերը, մանուկներու քնքուշ մորթով, անոնց այտերուն թոնթոշիկ կլորութիւնով, որոնց վրայ կարծէք խաւ մը բրնձափոշի են ցաներ, հասած, հիւթալից:

Կը խածնեմ մէկ մէկ ու քեզի կուտամ: Կ'ըսես որ քու խածածդ միայն կ'ուզեմ, անոնք համեղ կ'ըլլան: Ես ալ քեզի համար նոյնը կը խորհիմ, բայց չեմ ըսեր, պէտք չէ շփացնել մանչերը, այլ կը ծըռիմ ծառին վրայէն քեզի, շուտ շուտ ծծելու համար դունչդ, որուն վրայ քու անփոխարինելի համդ դեղձին հիւթին է խառնուեր, անմահակա՛ն:

.. Երանի՛ մեզի պէս ճամբան կորս[illegible] ցնողին ու կէսօրուան տաքին, [illegible] մէջ, պտուղներով ծանր մայրացած [illegible] ջութեամբ ծառերուն տակ, կանանչ[illegible] վրայ, առուակին քով ու գլուխ [illegible] ապրիմ – մեռնիմ մը սպաննելով, [illegible] սիրեմ, շատ կը սիրեմ, միշտ կը [illegible] կրկնողին:

Բ.

Քու ձիդ կրակոտ, լեցուն զաւակ[illegible] բիծերով սպիտակ, ու բոժոժներու [illegible] մը վզին, իմս խելօք զամբիկ մը: Կանուխ է. հողին հոտը [illegible] չորցեր, ու արեւը մեզի կուգայ՝ [illegible] մենք իրեն կ'երթանք:

Հեռու, մօտիկ գիւղերէն կը[illegible] հատիկ – հատիկ միջօցին մէջ կը [illegible] ւին, աղօթքի մրմունջներ կախելով [illegible] փող կաղամախիներուն թեւերէն ...

Ու դուն կը սուլես, մեղմ, [illegible] ղանակ մը, լռեցնելով թռչունները: Հանդարտ քալուածքով [illegible] ձայնը միօրինակ կը մաղուի:

Եւ ձիս միշտ քուկինիդ կը [illegible] վիզը կ'երկարէ, ըսելիք մը ունի [illegible] կարծես ...: Ու ես կը քաշեմ [illegible] ու կը խորհիմ .. երազէն երազի [illegible] կարճ է ուղին ...:

(1 Շար.)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵՆՔ ՈՐ «ԱՆՑՈՐԴ» ՉԵՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ժամանակէ մը ի վեր հըրապարակ ելած են «Անցորդներ» որոնք Փարիզէն Պէյրութ կամ Պոսթըն վճիռներ եւ կարծիքներ կ'արձակեն Մարսէյլի հայ եկեղեցական կեանքին մասին եւ կը յաւակնին տեղեակ ըլլալ գաղութի մը անցեալ կեանքէն, մնալով հանդերձ «անցորդներ»:

Մենք որ «անցորդ» չենք այլ՝ տեղացի, քաջ գիտենք թէ ի՞նչ է նպատակը բոլոր «անցորդներուն»:

Իրողութիւն է որ տարիներէ ի վեր Մարսէյլի մէջ գոյութիւն ունի, իշխանութիւններէ եւ Էջմիածնէն ճանչցուած Ազգ. իշխանութիւն մը, որ լիազօր պատգամաւորներ ալ ղրկած է Էջմիածին կաթողիկոսական ընտրութեան, ապա գահակալութեան եւ եկեղեցական ժողովի առթիւ (Վ. Սարգսեան եւ Կ. Փօլատեան):

Այսքան տարի է ճանչցուած այս մարմինը յանկարծ «ապօրէն» կը հռչակուի երբ նախաձեռնութիւնը առանձնած էր առաջնորդարանով մը եւ առաջնորդով մը օժտել գաղութ մը, որու եկեղեցական կեանքը տարիներէ ի վեր կազմալուծուած էր:

Մինչեւ մեր առաջնորդին ժամանումը, Սերովբէ Արք. չէր գրաւած մեզմով, ոչ մէկ գրական աշխատանք տարած էր մը խանդավառութիւն ստեղծելու համար մեր եկեղեցական կեանքին մէջ: Եւ յանկարծ իրար անցած է: Ինչո՞ւ: Մեր թեմը վաւերացուած է Գէորգ Զ. Երջանկայիշատակ Կաթողիկոսի յատուկ կոնդակով: Մեր թեմը է եւ կը մնայ Էջմիածնական թեմ եւ այս մասին սեւ ժարգոնները միտք պղտորելու համար պատիւ չեն բերեր ընողներուն:

«Ուր որ Էջմիածինը չի հասնիր պիտի հասնի Անթիլիասը» չըշտեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Երուսաղէմի ու[illegible]մբոյրի առեն եւ այսօր Էջմիածնական թեմ մը օժտել կիլիկեան միաբանով մը երբեւ առաջնորդ ոչ թէ դէմ է Երուսաղէմի ոգիին, ինչպէս կը փորձեն փաստել ճախուեր փաստաբաններ այլ ընդհակառակն՝ առանձին իրագործումն է այդ ոգիին եւ լաւագոյն առիթը որ Էջմիածին եւ Անթիլիաս աշխատին ձեռք ձեռքի՝ ի փառս Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցիին:

Աւելա թող լաւ գիտնան բոլոր «անցորդները» թէ Կաթ. Պատուիրակէն կը սպասէինք միայն, որ ուրախանար տեսնելով Մարսէյլը օժտուած երիտասարդ առաջնորդով մը եւ գեղեցիկ առաջնորդարանով մը եւ իբրեւ հոգեւորական «մեծ եղբայր» զօրավիգ կենար իր «փոքր եղբօր»:

Կան տակաւին ուրիշներ, այսպէս ասայ «երրորդ ուժ մը» որ չի գոհանար չճանչնալով առաջնորդ եւ Ազգ. իշխանութիւն, այլեւ չի ճանչնար նաեւ «Էջմիածնական միասնականութեան» պաշտպաններու յաճախումն ու անոր նախագահը:

Այսպէս կ'աշխատին անոնք որ համերաշխութիւն կը քարոզեն, միայն պառակտում ստեղծելով, մինչ մենք կ'ուզենք աշխատիլ համերաշխութեամբ եւ կենսունակ պահել մեր գաղութը:

Յ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Այս տարի ալ, Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնը փութացած էին Փարիզի Հայերը, տօնելու համար Հայ Կարմիր Խաչի Օրը:

Հանդիսութեան հովանաւորութիւնը ստանձնած էին Հայր. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան եւ Ֆրանսական Կարմիր Խաչը:

Օրուան նախագահը՝ Տոքթ. Խ. Տամլամեան բանալով հանդէսը, խօսքը տըւաւ Պ. Սեդրակ Քարեանի, որ ֆրանսերէն ճառով մը անդրադառնալով միջազգային Կարմիր Խաչի անստգիտ գործունէութեան, եկաւ ու հասաւ Հայ Կարմիր Խաչի եւ անոր օժանդակ Տիկիններու գործունէութեան, որոնք տարիներէ ի վեր լծուած են հայ ցաւին ու կարիքին ճար ու դարման բերելու յոյժ գնահատելի աշխատանքին:

Ֆրանսական Կարմիր Խաչի ներկայացուցիչը Պ. Վաթին Ռուար, որ ամէն տարի ներկայ կ'ըլլար հանդիսութեան եւ խօսք կ'առնէր, այս տարի, բանուոր պատճառով մը կը բացակայէր դժբախտաբար:

Ներկայ էր, սակայն, Հայ Կաթողիկէ Թեմակալը՝ Գերաշ. Կարապետ Ամատունի, որ խօսք առնելով, գնահատանքի իր բաժինը բերաւ Կարմիր Խաչին:

Վերջին խօսողը եղաւ Սերովբէ Արք. Մանուկեան, որ իր կարգին դրուատելէ ետք Հայ Կարմիր Խաչի օգտակար գործունէութիւնը, յիշեց նաեւ հայկական բոլոր բարեսիրական կազմակերպութիւնները եւ անոնց բոլորին մաղթեց ուժ եւ կարողութիւն, որպէսզի կարենան հասնիլ հայկական կարիքներուն:

Ինչպէս միշտ այս անգամ ալ ճոխ էր գեղարուեստական բաժինը:

Հոն էին Փարիզի հայ արուեստագէտները, որոնք իրենց երգերով, նուագով եւ արտասանութիւններով փայլ տուին հանդէսին .— Տիկին Հայկուհի Խըտըշեան – Լա Տասաներ, Տիկ. Ալիս Սինանեան, Օր. Հիւկէթ Աժաէրեան, Րաֆֆի Պետրոսեան, Արտաշէս Գմբէթեան, Յովհաննէս Անաստասեան, Սերժ Նահապետեան, Պէոնար Տէօէճեանի նուագախումբը եւ Ալֆորվիլի պատանիներու «Կովկաս» պարախումբը որ գեղարուեստական հաճելի պահեր ընծայեցին ներկաներուն:

Հաճելի յայտնութիւն մը եղաւ Պոլսահայ Օր. Սոնեա Վարդանեան, որ դմայլելի ու անեթեւեթ կերպով արտասանեց երկու բանաստեղծութիւններ Սիպիլէն եւ Պոլսահայ երիտասարդ բանաստեղծ Զահրատէն: Օրիորդը ջերմօրէն ծափահարուեցաւ:

Արդար ըլլալու համար սակայն, պէտք է ըսել որ այս տարի Կարմիր Խաչի Օրուան հանդիսութիւնը մասնաւոր փայլ մը ստացաւ Կարպիս Աֆրիկեանի ղեկավարած «Սիփան – Կոմիտաս» երգչախումբի ներկայութեան շնորհիւ: Անոնց երգած մէկ քանի ժողովրդական երգերու դաշն ու հաճելի ելեւէջներուն ընդմէջէն ակնյայտնի կ'երեւէր խղճամիտ աշխատանքի մը դրոշմը: «Սիփան – Կոմիտաս» երգչախումբն ու իր ղեկավարը անգամ մըն ալ արժանացան ժողովրդական ջերմ ու խանդավառ գնահատանքի մը, որուն իրապէս արժանի են:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

« LES PAS PERDUS »

Մայիս 27ին, Ժան դ'Էլիգէի Մարինեան շարժանկարի շքեղ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Ա. Տեսադրութիւնը «Լէ փա փերտիւ» ժապաւէնին, զոր պատրաստած է «Սինեռոֆա» ընկերութիւնը: Բեմադիր՝ Ժաք Րոպէն:

Կեդրոնական դերակատարներուն՝ Միշէլ Մորկան, Ժան – Լուի Թրէնթինիան, Ժան Քարմէ, Միշէլ Վիթոլտ եւ Քաթըրին Րուվէ դերասաններու խաղընկեր էր մեր աշխատակիցը Արտաշէս Գմբէթեան, որու տիպար անձնաւորումը եւ ապրումով ցայտուն խաղը՝ յատուկ ծափահարութեամբ ընդդծեց երեկոյթին հրաւիրեալ արուեստագէտներու ընտրանին, տեսադրութեան աւարտումին գնահատանքի արտայայտութեանց ընթացքին:

Ժապաւէնին նիւթը քաղուած է համանուն վէպէն, որու հեղինակը՝ Րընէ Ֆալէ, հեղինակն է նաեւ շարժանկարի վերածումին, բեմադրութեան եւ զրոյցներուն:

Վերջապէս, եւ այսօր իր առջեւ լայն բացուած շարժանկարի ճամբուն վրայ, Արտաշէս Գմբէթեան ամէն քայլափոխի նոր յաջողութիւն մը կ'արձանագրէ, իր ինքնատիպ դերասանական արուեստով:

Քանի մը օրէն, այս անգամ Փարիզի Պատկերասփիւռին համար շարադրուած «Լէ զ'Ավանթիւր տ'Անթլայիտ» ժապաւէնին մէջ, Ալէքսեան Հայուն դերը յանձնուած է հայ դերասանին, որու ապահովաբար ունենալիք նոր յաջողութեան արձագանգը՝ իր կարգին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔ

Կարէն Մելիք – Փաշայեան լոյս ընծայեց հետաքրքրական աշխատութիւն մը՝ «Անահիտ դիցուհու պաշտամունքը»: Հեղինակը հանգամանօրէն կը ներկայացնէ Անահիտ աստուածուհիի էութիւնը եւ պաշտամունքներու ձեւը, անոր տօներու օրերը, պաշտամունքին վայրերը, անոր կապը մայրիշխանութեան եւ թոթեմիզմի հետ:

ՋՕՐԱՒՈՐ ՇԱՏՐՈՒԱՆ

Որոտան գետին մօտերը երկար հետազօտութիւններէ ետք բացուած է 17 մեթր բարձրութեամբ ժայթքող շատրուան մը, որուն ջուրը ունի հանքային բաղադրութիւն եւ մինչեւ 27 աստիճան ջերմութիւն:

Շնորհիւ այս շատրուանին Սիսիանի շրջանին մէջ ոռոգելի պիտի դառնայ 40 հեկտար տարածութեամբ անջրդի հողամաս մը:

ՆՈՐ ՅԱՅՏՆԱԲԵՐՈՒՄՆԵՐ

Շէնքի մը շինութեան հիմերը փորած ատեն, բանուորներ Երեւանի մէջ յայտնաբերեցին տարբեր մեծութեամբ նուրբ զարդանախշերով սեւափայլ սափորներ, ամաններ, երկաթաքարէ ապարանջաններ, մարդու կմախքներ: Այս իրերը կը պատկանին երկաթաքարի ժամանակաշրջանին, այսինքն Ք. Ա. 13րդ – 10րդ դարերուն:

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Հայ ժողովուրդի ընթերցասիրութեան եւ ուսման ծարաւին մէկ փայլուն ապացոյցն է հրատարակուած գիրքերուն քանակն ու գրադարաններու ներկայ թիւը:

27.000էն աւելի գիրքեր եւ գրքոյկներ 156 միլիոնէն աւելի տպաքանակով լոյս տեսած են վերջին յիսուն տարիներու ընթացքին Հայաստանի մէջ: Գրադարաններու ներկայ թիւն 2600, քան միլիոնի մօտ գիրքերով եւ թերթերով:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼՕԶԱՆԻ մէջ իր մահկանացուն կնքած է Շաւարշ Իմիրզեան որ ծանօթ դէմք մը եղած է Եգիպտոսի, Իրաքի եւ Զուիցերիոյ մէջ: Բնիկ Սամսոնցի, ողբացեալը 72 տարեկան էր: Եղած է Աղեքսանդրիոյ Թեմական ժողովի նախագահ, հիմնադիրներէն էր Հայ Ազգ. հիմնադրամի եւ անդամ Հ. Բ. Ը. Մ.ի: Նիւթապէս միշտ օժանդակած է երիտասարդ համալսարանականներու:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (108)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Այս ու այն կողմից լսւում էին նորանոր կրակոցներ: Քիչ յետոյ արեւի ծիրը թացուեց եւ ընդհատուած ցերեկը պայծառօրէն հողաց:

Թալիով էֆէնտին Թէլ Մեսրոպին փոխանակ զօրանոց տանելու, տարաւ քաղաքային բանտ, որ գտնւում էր Բերդի թաղի ետեւում:

Մէկ շաբաթ յետոյ Մեսրոպին բանտից հանելով միացրին հայ չինականների մի մեծ խմբի հետ, որ հաւաքել էին Մշոյ դաշտի եւ Խութ – Բռնաշէնի գիւղերից: Այնտեղ էին Խողեդանը, Օնէն եւ Ուրաց Յակոբը: Այնտեղ էր նաեւ Փղորկուսայ Կարօն, որ իր ծոցում խնամքով պահում էր Թէլօ Մեսրոպի հռչակաւոր պեխի կտորը:

ՏԱՌԱՊԱՆՔԻ ՕՐԵՐ

1914 Թուականի Դեկտեմբերին, Սարիղամիշի մօտ, ռուսական զօրքերը գըլխովին ջախջախեցին էնվէր փաշայի բանակը, որով նա մտադիր էր յարձակուել Անդրկովկասի վրայ եւ գրաւել այն:

Պատերազմի եւ ձմեռնային սառնամանիքների այդ ծանր օրերին հայ չինականները դրաստների պէս աքնում էին ռազմական ճանապարհների վրայ: Նըրանք Մուշից եւ զանազան վայրերից շալակով ալիւր, ձաւար, եւայլ պարէն էին փոխադրում դէպի Հասան – Ղալա:

Ասատուր, Օնէն եւ Ուրաց Յակոբը չորս ամիս աշխատելով վերադարձել էին տուն, իսկ Պնտոյցի Մանուկը, Շինական Պօղոսը եւ Երկրագործ Մարտօն, որ ուշ էին հաւաքագրուել՝ դեռ եւս հեւում էին ծանր բեռների տակ:

Թէլօ Մեսրոպի եւ Փղորկուսայ Կարոյի ժամկէտը երկարաձգել էին, որովհետեւ նրանք փորձ էին արել փախչելու Գոմսա Մելիքի մօտ: Բացի այդ, բացարձակ յայտարարել էին, թէ Թուրքերը այդ պատերազմում կը յաղթուեն:

Առջեւից գնում էր Պնտոյցի Մանուկը ալիւրի մի ահագին պարկ շալակին: Նրա ետեւից ընթանում էին Շինական Պօղոսը եւ Երկրագործ Մարտօն՝ ձաւարի հակերի տակ կռացած: Ետեւից կրնկակոխ գալիս էին Թարգմանչաց վանքի երկու հռչակաւոր փահլեւանները՝ Թէլօ Մեսրոպն ու Փղորկուսայ Կարօն՝ ալի ծանր բեռները շալակած:

– Ձիւնը այնքան խոր էր, որ նրանց գըլուխները հազիւ էին երեւում նրա միջից: Քայլում էին ու քթի տակ երգում.

Հասան – Ղալի բերդը ամուր,
Ունի պարիսպ, երկըթէ դուռ,
Կըշտէն կ'անցնի Արազի ջուր,
Վերան դառնար Հասան – Ղալէն,
Մեռնէր Դեւեր փաշի բալէն:

Մեսրոպի պեխի երկու ծայրերը սպիտակ լուլակների ծանրութիւնից հաւասարուել էին եւ կախուել ներքեւ: Ետեւից մէկ – մէկ լսւում էր, թէ ինչպէս Փղորկուսայ Կարօն վիճում էր Թէլօ Մեսրոպի հետ ատանակի վերաբերեալ: Նա նոյնիսկ մէկերկու անգամ ծոցից հանելով ընկերներին ցոյց էր տուել Թէլոյի պեխի մազափունջը:

— Դարդ մի' արա, Կարօ ջան, ինչ գընով էլ լինի, ես քո էշը կը տամ: Հէնց էս գարնանը կը տամ,— յուսադրում էր Բերդակցին, մաքրում անիծելով կնոջը, որ արտաւորել էր իր պատիւը մի ատանակի պատճառով:

Ճանապարհին փոստն եկաւ: Յուլունքը նամակ էր ուղարկել Մեսրոպին: Թէլօն իր շալակը յենեց ձեան հաստ շերտին եւ բաց արաւ կնոջ նամակը: Պնտոյցի Մանուկը, Շինական Պօղոսը, Երկրագործ Մարտօն եւ Փղորկուսայ Կարօն շրջապատեցին նրան, առանց բեռները իջեցնելու:

« Քո գնալուց յետոյ, հոգեակ իմ Թէլօ,— գրում էր Յուլունքը,— ճօկանդ ձեռքիս, աւանակն առաջիս գնացի Բերդակ: Գիւղին չհասած, էն սեւ խուփը գլորուեց արեւի վրայից ու նրա երկնային լոյսը եաման կաթի պէս երեսիս ծխած: Ձմերն իմ առէջ եկան ու տեսնելով քո փայտը ձեռքիս — մամօ, ո՞ւր է մեր պապօն,.. հեռուից խժացին: Ձեր պապոյին պատերազմ տարան,— ասացի ես ու, երեխոցը իմ չուրջը քոմած, մեր էշի հետ ուշաթափ ընկայ տուն:

Գիւղում ղատկան ձեռք չի մնացել: Ոչ սելուր կայ, ոչ քաղուոր:

Երբ ձմեռն եկաւ, մի քանի Համիտիէ ձիաւոր ու Թուրք զավթիա եկան Բերդակ, մտան բոլորիս տներ ու ինչ կար–չկար՝ թալանեցին տարան: Մեր գեղացոց լծկանը տարան: Եւ նմանապէս մեր աւանակը տարան: Տատերի հորերը բաց արին ու հացը տարան: Ծիշդն ասած, մեր աւանակի համար սիրտս շատ ցաւեց: Ի զուր չտուեցինք Փղորկուսայ Կարոյին:

Նրա մօտից էլ կը տանէին, բայց գոնէ մեր խիղճը հանգիստ կը լինէր: Առաքելոց վանքի բակում դու բոլոր ժողովրդի առաջ խօսք տուիր, պոկելով ու նրան յանձնելով քո պատուական պեխի մազափունջը:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ԾՆՈՒՆԴ

Պ. Էմիլ Ալաճեան եւ Տիկինը (ծնեալ Ալիս Սամուէլեան) ուրախութեամբ կը ծանուցանեն իրենց երկրորդ զաւկին՝

ԳԱՌՆԻԿԻ

ծնունդը :

Փարիզ, Մայիս 29, 1964

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է ի նպաստ իր դպրոցին Տոքթ. Տէր – Դաւթեանէ հարիւր ֆրանք :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Եղիա Մելքոնեանէն քսան ֆրանք, Միութեանս 49րդ յաղթական փառատօնին առթիւ :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Խ. Արապեանէ յիսուն ֆրանք, իրենց Անդրանիկ Թոռանը Քրիստինէի ծննդեան առթիւ :

ՆՈՒԷՐ

Հայագիտական Ուսմանց Կեդրոնի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Վահագն Կարապետեանէ հարիւր ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի իր շատ սիրելի մօրաքրոջ Այրի Տիկին Համասփիւռ Ազապալեանի *(ծնեալ Ճայլախանեան) Կարնեցի, մահուան առթիւ :*

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ֆ. Կ. Խաչի կայանի ՅՈՒԼԻՍ ամսուան արձանագրութիւնները փակուած են :

Օգոստոս ամսուանը կը շարունակուին : Փարիզ, 17 Րիւ Պլէօ, *միութեան գրասենեակը՝ (Մշակոյթի տան Գ. յարկ), Երկուշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք՝ ժամը 16էն 19ը : Կը խնդրուի գաւառի մասնաճիւղերէն որ Օգոստոս ամսուան իրենց արձանագրութեանց ցանկերը շուտով լրացնեն եւ ղրկեն :*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Խանասորի Արշաւանքի 67րդ տարեդարձը կը տօնուի Յուլիս 26ին, Կիրակի ամբողջ օրը, Վալապրի անտառին մէջ, Կարտանի մօտ, էքսի ճամբուն վրայ :

Ենթակոմիտէներու եւ խումբերու վարչութիւններէն կը խնդրուի այժմէն վարձել իրենց օթոքարները :

ՀԱՅ ԲՈՅԺ
ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Վարչութիւնը կը հաղորդէ թէ ղրկուած են ՀԱՅ – ԲՈՅԺի 1964 *տարուան առաջին վեցամսեայ թիւերը մէկ հատորով, բոլոր բաժանորդներուն անխտիր : Աչնան եւս կը ղրկուի երկրորդ հատորը : Այս ձեւով կը դարմանուի հրատարակութեան յապաղումը, որ յառաջ եկած էր խմբագրին երկար ճամբորդութեան պատճառով :*

Վարչութիւնը ժամանակ չունեցաւ զատելու հաւատարիմ բաժանորդը եւ անպարտաճանաչ բաժանորդը, եւ ՀԱՅ – ԲՈՅԺԸ ղրկեց անխտիր բոլորին :

Կը խնդրուի կանոնաւորել վճարումները, փութով ղրկել յապաղած բաժնեգինները : Մի ծանրացնէք մեր գործը, օժանդակեցէք խմբագրին, որպէսզի փոխանակ աւելորդ նամակագրութիւններով զբաղելու՝ կարենայ շարունակել իր գրական աշխատանքները :

Խնայողութեան համար դադրեցուցինք ՀԱՅ – ԲՈՅԺ ղրկել անոնց, որ կը ստանային մինչեւ հիմա խմբագրութեան կողմէ նուէր : Նոյնպէս պիտի դադրեցնենք ղրկել այն թերթերուն, որոնք ՀԱՅ – ԲՈՅԺի ծանուցումը չեն դներ :

ՀԱՅ – ԲՈՅԺի տարեկան բաժնեգինը կը մնայ նոյնը, Ֆրանսա 15 ֆրանք, արտասահման 5 տոլար :

Դիմել խմբագրին անունով, «Յառաջ»ի խմբագրատան հասցէով :

Ch. Aïvazian

ուղղագրութեամբ).—

32, Rue de Trévise, Paris (9e)

''ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ''

ՆՈՐ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1964 – 1965

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Շրջանաւարտ աշակերտներու սակաւ թիւ ազատ տեղերը գրաւելու բախտը ունենալու համար, իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքները պէտք է դիմեն անյապաղ Վարժարանի Տեսչութեան :

COLLEGE ARMENIEN
SAMUEL MOORAT
SÈVRES (S. et O.)

26, Rue Troyon — Tél. OBS. 18-28
Métro : Pont-de-Sèvres

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1964 – 1965 *տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են : Անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց աղջիկները այժմէն պէտք է դիմեն Հաստատութեան տնօրէնութեան :*

Աշակերտուհիներ կ'ընդունուին 8 *տարեկանէն սկսեալ : Դիմել վարժարան,*

1, Bld. du Nord, LE RAINCY

Tél. : 927-01-72

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմնի Օդափոխութեան կայանի մանուկներու Ա. խումբը կը մեկնի Յուլիս վեցին : Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի Կեդրոնատեղին, 15, րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ, *Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները, ժամը* 10–12 :

ԼԸ ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

Ժէօնէս է Աքսիոնի *կազմակերպած Լը Ֆոյի բանակումներու արձանագրութիւնները սկսած են : 14էն վար տղոց եւ աղջըկանց բանակումը կը սկսի Յուլիս վեցին, իսկ 14էն վեր տարիք ունեցողներունը Օգոստոս 3ին : Արձանագրութեանց համար դիմել բանակումի տնօրէնին, ՎԵՐ. Ց. ՀԻՎԱՃԵԱՆԻ՝*

JEUNESSE ET ACTION
6, Place de la Rotonde

ԽՄԲԱԿԱՆ ՊՏՈՅՏ ՄԸ

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղը շրջապտոյտ մը կը կազմակերպէ Կիրակի, Յունիս 21*ին դէպի Հավր : Տեսարժան վայրերու շարքին մէջ նկատի առնուած է Թանքարվիլի կամուրջը : Հավր քաղաքէն զատ ապահովուած է* Ֆլանտրը *չքեղ նաւի այցը : Օթոքարները կը մեկնին առտուան ժամը* 6·30*ին* Մեթրօ Պանեէօի *առջեւէն եւ կը կենան Փարիզ «Սառահ Պեռնար» Թատրոնի առջեւ ժամը 7ին : Ճամբորդական ծախքերու մասնակցութեան գինն է (նաւին այցելումով միասին) անձ գլուխ 20 Ֆր. :*

Արձանագրութիւնները սկսած են եւ կ'աւարտին Յունիս 14ին :

Արձանագրուելու համար կարելի է դիմել Օր. Իրիս Պասմաճեանին, 95, Ավընիւ Առիսթիտ Պրիան (Պանեէօ) *կամ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը,* 17 Րիւ Պլէօ, *Շաբաթ եւ Երկուշաբթի կէսօրէ ետք :*

Այս Շաբաթ՝ 30 *Մայիս, ժամը* 15*էն ետք գրասենեակ պիտի գտնուի մասնաճիւղի ներկայացուցիչը հետաքրքրուողներուն աւելի լայն տեղեկութիւններ տալու համար :*

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Խոհարար մը ու տիկին մը փոքրիկ Հայ հաստատութեան մը համար : Դիմել խմբագրութեան :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Յունիս 21, ժամը 15էն 22

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան պարտէզին մէջ

36, AVENUE CHARLES DE GAULLE — MONTMORENCY

Գեղարուեստական բաժին, խաղեր եւ Եւրոպական պարեր : Խնամուած ճոխ պիւֆէ, տեղւոյն վրայ առատ ուտեստեղէն, ըմպելիներ եւ պաղպաղակ, մատչելի գիներով :

ԹՈՄՊՈԼԱ, արժէքաւոր առարկաներով

Երեկոյեան աւանդական շամփուրով խորոված

ՄՈՒՏՔ՝ 2·50 *ՖՐԱՆՔ*

ԾԱՆՕԹ.— Շոգեկառք առնել Կար Տիւ Նոռէն մինչեւ Անկէն լէ Պէն, անցնիլ *կամրջակը եւ թիւ 6 օթօպիւսով իջնել Կրօլէի կայանը : Շոգեկառք՝* 10·15, 11·13, 12·05, 12·32, 13·54, 14·30, 15·00, 16·17, եւ 17·42 :

ԽԻՍՏ ԿԱՐԵՒՈՐ.— Տեղի պիտի ունենայ բացօթեայ ճաշ մը ժամը 13ին :

Ճաշագին մուտքով միասին 15 ֆրանք

Այժմէն կարելի է արձանագրուիլ եւ ապահովել սեղանները դիմելով Աղքատախնամի Գրասենեակը :

32, Րիւ տը Թրէվիզ (Հեռախօս, ՓՐՕվանս 77–73)

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները
1964 – 1965 Տարեշրջանին
(Cours classique)

Կ'ընդունուին բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ Եօթներորդէն մինչեւ Երրորդ դասարան :

Դիմել՝

Direction du P. Séminaire Arménien
3, Ave. de Grandchamp — LE PECQ
Tél. : 963.01-72

ՆՈՐ … ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱԾ Է … ՆՈՐ

EDITIONS
« LA VOIX DE PARIS »
8, Rue Sophie-Germain 8
PARIS (14)
Métro : Mouton-Duvernet

Տէր եւ Տնօրէն ՕՆՆԻԿ ՈՒՂՈՒՐԼԵԱՆ
— Microsillon 33 1/2 T —

ԳԱՆՁԱՐԱՆ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՒԱԳԻ

Լաւագոյն Քառեակ՝
Gérard Jarry - Françoise Roure
Colette Lequien, N. Alécian

« Ժողովրդական 17 գոհար եղանակներով ճոխացուած այս սալը քառեակի նուրբ երաժշտութեան սիրահարներուն արդար հաճոյքի եւ գնահատանքի առիթ պիտի տայ » : (Յառաջ)

Ստանալու համար դիմել.—
Փարիզի Եկեղեցւոյ Դիւանը.
LA VOIX DE PARIS
DISCO-GAVEAU, 45 R. La Boëtie.

ԺԱՄ ՄԸ ՆՈՒԱԳ … ԳԻՆ՝ 30 ՖՐ.

LE LORD
RESTAURANT

✶

SPECIALITÉS
ARMÉNIENNES ET HONGROISES
Décor agréable — Prix modérés
Հայկ. եւ Հունգարական Ընտիր ճաշ

PARIS

9, Rue Lord Byron, 9
(CHAMPS-ÉLYSÉES)

★

— Ouvert tous les jours —
sauf lundi
Téléphone :
ELY. 07-27
Փակ է Երկուշաբթի :

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ շրջանի բոլոր ընկերները կը հրաւիրուին ընդհ. ժողովի, սովորական հաւաքատեղին, այս Շաբաթ գիշեր ժամը 20·30*ին :*

Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները :

ՎԱԼԱՆՍ.— *Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը* 20·30*ին, սովորական հաւաքատեղին Հ. Յ. Դ. ակումբը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

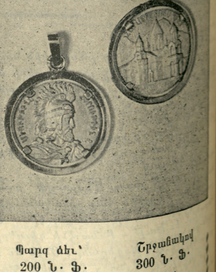
Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի, ժամը 15·30*ին, դպրոցի սրահին մէջ, կը խնդրուի անպայման ներկայ գտնուիլ : Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը կազմէ :*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ»

24 *Հոկտեմբեր Շաբաթ գիշերէն մինչեւ լոյս, Զ. Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :*

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝
200 Ն. Ֆ.

Շրջանակով
300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Téléph. : PROvence 86-86
C.C.P. : PARIS 15069-23

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆր. Հատը 0.30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ՅՈՒՆԻՍ
MERCREDI 3 JUIN
1964
Le Numero : 0,30 Fr.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10.023
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
40e ANNÉE — Nº 10.023

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ի՛ՆՉՊԷՍ ՁՐԿՈՒԵՑԱՒ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

Ա.

Հ. Բ. Ը. Միութեան Նիւ Եորքի պաշտօնաթերթ Յուշարար իր Մարտ 15ի թիւով կը գրէ թէ Միութեան Թեհրանի Նուպար Աղջկանց եւ մանչերու վարժարանը մօտ ատենէն պիտի օժտուի սեփական շէնքով մը: Աւելի քան 450 աշակերտ ունեցող այս դպրոցը երկար տարիներէ ի վեր կը գտնուի եղեր վարձու շէնքի մը մէջ:

Երբ Բարեգործականը Թեհրանի մէջ հողամաս մը գնելու ըլլար, Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը խոստացեր է եղեր 75.000 տոլար յատկացնել շէնքի կառուցման:

«Իսկ վերջին հաղորդագրութեամբ մը, կ՚աւելցնէ Յուշարար, պատկառելի այս Հիմնարկութիւնը պատրաստակամութիւն յայտնած է նոյն գումարը կրկնապատկել: Վարժարանը պիտի կոչուի մեծանուն բարերարին՝ Գ. Կիւլպէնկեանի ողբացեալ Տիկնոջ՝ Նուարդ Կիւլպէնկեանի անունով: Հիմնարկութիւնը յանձն առած է նաեւ հոգալ վարժարանի ծախքերուն որոշ մէկ մասը»:

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան կողմէ 150.000 տոլարի յատկացումով դպրոցական շէնքի մը կառուցումը տարակոյս չկայ, որ գովելի ձեռնարկ մըն է:

Մենք միշտ մեծ գնահատանքով արձանագրած ենք Գ. Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան նիւթական լայն օժանդակութիւնը հայկական կրթական ու մշակութային հաստատութեանց:

Թեհրանի մեր հայրենակիցներն ալ արժանի են նման աջակցութեան:

Սակայն ներկայ պարագային կը կարծենք թէ մեծահարուստ Բարեգործականին կ՚իյնար Թեհրանի Նուպարեան վարժարանին համար սեփական շէնքի մը կառուցումը եւ ո՛չ թէ Գ. Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան: Բարեգործականը պէտք չունի այս վերջինի օժանդակութեան: Իր սնտուկին մէջ անշարժութեան դատապարտուած միլիոնները լիուլի կը բաւեն Թեհրանի եւ այլ վայրերու մէջ նոր դպրոցներ կառուցանելու եւ հոգալու անոնց բոլոր ծախքերը:

Յուշարարի տեղեկատուութիւնը վերյիշեցուց ծրագրի մը, որուն իրագործման համար առնուազն չորս տարիէ ի վեր բանակցութիւններ տեղի կ՚ունենային Կիւլպէնկեան ընտանիքին ու Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնին միջեւ:

Ստոյգ աղբիւրէ կը տեղեկանանք որ ողբացեալ Տիկին Նուարդ Կիւլպէնկեան իր անձնական հարստութենէն 75000 տոլար կտակած էր, յատկացուելու համար աղջկանց վարժարանի մը կառուցման, պայման ունենալով հայերէն լեզուի ուսուցումը հայ աղջիկներուն, որ պարագայ մայրերուն:

Տիկին Նուարդի զաւակները՝ Պ. Նուպար Կիւլպէնկեան եւ Տիկին Գ. Եսայեան, ուզելով յաւերժացնել իրենց մօր յիշատակը, որոշած են կառուցել վարժարանը մկրտել անոր անունով եւ ծրագրի գործադրութիւնը յանձնած են Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան: Այս վերջինը նախապէս մտածած է Պարտուած վարժարանը կառուցանել Փարիզի մէջ, որ ա՛յնքան պէտք ունի հայ կրթական հաստատութեան մը: Հողը պիտի գնէր Հ. Բ. Ը. Միութիւնը եւ դպրոցի շինութեան ծախքերուն պի–

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԼԺԵՐԻԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԽԻՍՏ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՊԵՆ ՊԵԼԼԱՅԻ ՀԱՄԱՐ

Նոր հրացանաձգութիւն մը Պեն Պելլայի վիլլային շուրջ պատճառ դարձած է որ «Ապահովութեան Ազգային Մարմնի» երկու անդամները վիրաւորուին: Առջի գիշեր, դրացի տուներու բնակիչները լսած են հրացանաձգութեանսկիզբը, ապա ձեռնառումբի մը պայթումը: Կը թուի թէ կառք մը անցած պահուն զէնք պարպած է Պեն Պելլայի բնակարանին պահակներուն վրայ:

Հրացանաձգութենէն կէս–ժամ վերջ արդէն, ոստիկանները ամբողջ թաղը պաշարած էին:

Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն այս մահափորձը աւելի հոգեբանական պատճառներ ունէր եւ Պեն Պելլա ուղղակի խնդրոյ առարկայ չէ, ինք վիլլա Ժոլիի 5րդ յարկը կը բնակի: Տեղական մամուլը սակայն լայն տեղ կուտայ այդ միջադէպին եւ «Ժողովուրդ» թերթը կը խորագրէ.— «Սպանիչները խրար անցած»:

Ամէն պարագայի մէջ, Պեն Պելլա, որ մասնագէտ էր ահաբեկչութեան սկսած է վախնալ այդ նոյն ահաբեկչութենէն որ կրնայ իրեն դէմ գործածուիլ:

Միւս կողմէ տը Պրօյլ երկար տեսակցութիւն մը ունեցած է Ալժերիոյ Տնտեսութեան նախարարին հետ, Փարիզ, Ելմտական Նախարարութեան մօտ: Այս տեսակցութեան առթիւ, տը Պրօյլ յայտարարած է.— «Պումտայի հետ այս խօսակցութիւնները թոյլ տուին որ կըրկին քննուին բոլոր առկախ մնացած հարցերը: Այս հարցերը նախ ելմտական են, ապա օգնութեան կը վերաբերին: Վերջապէս, այս խօսակցութիւնները պատճառ դարձան որ Ալժէի մէջ ծեծուած քարիւղի խնդիրը, կրկին քննուի: Կարգ մը տեղեկութիւններ ալ ուղեցի ալժերական քաղաքականութեան տուեալներու մասին: Այս մասին, Պումտա յստակ եւ գոհացուցիչ յայտարարութիւններ ըրաւ»:

«Փոխադարձ գիջումներու» հարցը կրկին պիտի քննուի Յունիս 15ին:

Այս հանդիպումէն ետք, Պումտա յայտնած է թէ 24 ժամ ալ Ֆրանսա պիտի մնայ քննուելու համար: Ֆրանսական մամուլը մասնաւոր նշանակութիւն կուտայ ալժերացի նախարարին ըրած այս պատիւին, նկատի առնելով մանաւանդ որ մօտ հարիւր խորհրդային բժիշկներ Ալժէ ժամանած են:

տի յատկացուէր Տիկին Նուարդ Կիւլպէնկեանի 75000 տոլարը:

Բանակցութիւնները Բարեգործականի Նիւ Եորքի կեդրոնի վարիչներուն եւ Գ. Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան միջեւ դրական արդիւնքի չեն յանգած, կտակակատարներու պահանջներուն գոհացում տրուած չըլլալով:

Այս առաջին ծրագրի ձախողութենէն վերջ, Գ. Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը որոշած է Դպրոցասէրի Ռէնսիի հողին վրայ կառուցանել ողբացեալ Տիկին Նուարդ Կիւլպէնկեանի անունը յաւերժացնելու սահմանուած վարժարանը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՏՈՄՍԵՐ

ԱՄԷՆ ԲԱՆԷ ԱՌԱՋ ՏԻՐԱՑՈՒ

Վերջերս վիճաբանական ասուլիս մը տեղի ունեցաւ Մարսէյլի մէջ, նախաձեռնութեամբ Համազգային Ընկերութեան:

Նիւթը — «Հայ ժողովուրդին առաւելութիւնները եւ թերութիւնները»:

Եթէ ներկայ ըլլայի, ես ալ ճառ մը պիտի խօսէի հետեւեալ բովանդակութեամբ.

— Քերթեցէք Հայուն մորթը եւ ձեր առջեւ պիտի պարզուի մէկ ինքնուրոյն յատկանիշ — Տիրացուն:

Առաջին քրիստոնեաները եղանք եւ տիրացուն խորապէս նսեմացուց մեր ցեղական յատկութիւնները:

Եթէ տիրացուն կղերական կոչում ունէր, դարձաւ Տէր, յետոյ տէրտէր եւ վերջապէս Տ. Տ. (Տեառն Տեառն):

Եւ իշխեց տիրաբար, քաղաքականութեան թէ մատենագրութեան մէջ: Նոյնիսկ այն պարագաներուն տակ երբ կացութիւնը կը պահանջէր ազգային գիտակցութիւն եւ մարտական յատկութիւններ:

Դարերը գալարեցան, երկիրը դարձաւ ասպարէզ բարբարոսական արշաւանքներու, մենք մնացինք տիրացու, ամէն բանէ առաջ ծառայելով Տիրոջը, ի փառս անոր մեծութեան:

Եւ երկիրը ծածկուեցաւ մենաստաններու ցանցով մը, մինչեւ անմատչելի լեռներու կատարը:

Արծիւներու թռիչքն անգամ չփարատեց թմրութեան մշուշը:

Եւ եթէ պոռթկումներ տեղի ունեցան, տիրացուն միշտ ներկայ էր, իր հեղինակաւոր կարծիքը յայտնելու եւ բացասական դեր կատարելու համար:

Արքաներ եւ զօրավարներ անգամ նախապատուութիւն տուին տիրացուին ճակատագրական պահերու մէջ:

Այսօր իսկ երբ աշխարհը անճանաչելի դարձած է, դղրդալից յեղաշրջումներով, Տիրացուն է որ տիրաբար կ՚իշխէ մեր հանրային գործունէութեան մէջ:

Ինչպէս Քրիստոնէութեան շրջանին, Կարմիր յեղափոխութեան մեր «աւանգարդ»ներն ալ մնացին տիրացու. բառը բառին եւ տառը տառին:

Կղերականը «ինտելլիգենտ»ն ու առեւտրականը անյուղարձը կը դիտեն ու կը դատեն տիրացուի ակնոցով:

— Եղբա՛յր, ըլլա՞յ բան է: Ազգ. Սահմանադրութիւն, ազգ. իշխանութիւն կը հաստատեն հակառակ Ն. Վեհափառութեան կամքին...

Մեծն Բրիտանիոյ վարչապետն անգամ այսքան երկիւղածութեամբ չարտասաներ «Ն. Վեհափառութիւնը» իրվեհապետին անունը արտասանած ատեն:

Ահա վեց ամիս է որ Տիրացուն աւերներ կը գործէ Միջին Արեւելքի մէջ, յիշեցնելով պատմական Բիւզանդիոնի դրաբանութիւնները, երբ Սուլթան Մէհմէտ յառաջ կը խաղար...

— Մեռա՛նք, կորա՛նք: Եկեղեցին կը քանդեն: Էջմիածինէն բաժնել կ՚ուզեն...

Ի զուր արիւն եւ ջուր կը պղտորեն, եղբա՛յր պատուական:

Փոխանակ լայն բանալու թեւերդ եւ կուրծք ծեծելու, նախ աչքերդ ու միտքդ բաց, տեսնելու համար բուն վտանգը.— Տիրացուն իր սանձակոտոր խուժանավարութեամբ եւ միջնադարեան մոլեռանդութեամբ:

ՎԱՀԷ

240գոստոս, 1956

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆՈՐ ՏԷՀԼԻԷՆ հասած լուրերու համաձայն Պաչատուր Շաստրիի ընտրութիւնը իբրեւ յաջորդ Նեհրուի կասկած չի վերցներ, արդարեւ միակ թեկնածուն էր, առջի օր խորհրդարանին առջեւ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ Խրուշչեւ խօսակցութիւններ ունեցած է բրիտանացի աշխատաւորական պարագլուխ՝ Ուիլսընի հետ: Քաղաքական երկու դէմքերը խօսած են գլխաւորաբար ապազինման եւ ասիական հարաւ–արեւելքի մասին:

ԱՄՄԱՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն Ազգային խորհրդարանին նախագահը Զինաստան եւ Խորհ. Միութիւն պիտի երթայ:

ՈՒԼՊՐԻԽԹ Մոսկուայէն դէպի Ուրալ մեկնած է, ուր ծանր մեքենաներու գործատուներ կ՚այցելէ:

ՆԻԿՈՍԻԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ կիպրական խորհրդարանը քուէարկած է գինուորագրութեան ծրագիրը 24 յոյն երեսփոխաններու միաձայն քուէարկութեամբ, թուրք երեսփոխանները պոյքոթի ենթարկած են ժողովին աշխատանքները:

ՔԱՊՈԹ ԼՈՃ Սայկոն հասած է եւ յայտարարած թէ «տակաւին շատ զէնքեր ունինք մեր ձեռքը»:

ՃԱՓՈՆԻ վարչապետը Խրուշչեւի ուղղած իր նամակին մէջ, կը շեշտէ թէ Խորհ. Միութեան գրաւած Կուրիլ կղզիներու վերադարձը Ճափոնի առաջին պայման է, Ճափոն եւ խորհրդային հաշտութեան դաշնագրի մը:

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ նախկին նախարար՝ Վենսան Օրիոլ, իր պարտէզին մէջ պտոյտի ընթացքին, ինկած է ու ազդրը կոտրած է: Նախկին նախագահը օդանաւով Փարիզ փոխադրուած է եւ գործողութեան ենթարկուած Տոքթ. Ժիւտէի անձնական բուժարանը:

ՏԸ ԿՈԼ յայտնեց թէ կը յուսայ լատին Ամերիկա երթալ այս աշնան, ընդունելով Փերուի դեսպանը:

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ «Ժողովրդական ճակատը» իր առաջին յաղթանակը տարաւ ընտրելով համայնավար երեսփոխան մը Իւ էն էՈւ մը դէմ: Կառավարութեան կը մնայ հարկ եղած դասը քաղել, կը գրեն թերթերը:

ԹԻԹՕ Հելսինքի հասած է եւ յայտարարած ոչ–պայմանադրուած երկիրներու Գահիրէի մերձաւոր ժողովին առթիւ թէ անիկա նոր եւ ուժեղ մղում մը պիտի տայ խաղաղութեամբ ծառայելու ուժերուն:

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մայիս 20էն ի վեր թերթերու առաքման արտասահմանի սակը զգալի յաւելում մը կրած ըլլալով, Փարիզի մամուլի ընկերակցութիւնը կը հրահանգէ թերթերուն որ բաժանորդագրութեան սակերը բարձրացնեն, Յունիս 1էն ըսկսեալ, արտասահմանի համար եւ հետեւեալ զեկոյցը կը ղրկէ հրատարակութեան համար.—

«Comme suite à l'augmentation du prix de l'affranchissement postal sur l'Etranger, les Journaux regrettent d'être mis dans l'obligation de majorer d'un montant égal le prix de leur abonnement à l'Etranger à compter du 1er Juin 1964».

Իբրեւ հետեւանք, արտասահմանի համար, «Յառաջ»ի տարեկան բաժնեգինն է 80 Ֆրանք, վեցամսեայ 42 Ֆրանք:

ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ

Վ Ա Ն Ք Ը

—o—

Արեւը ողողած է սենեակս : Անապատի սոխակ մը կ'երգէ պարտէզը, ծառի մը սաղարթներուն մէջ: Խաղաղ է առաւօտը : Դեռ չեն լսուիր դիմացի դպրոցէն զրօսանքի ձայները, երբ խումբ առ խումբ կը հասնին աշակերտները՝ որոնք իրենց հետ ուրախութեան հրդեհ մը կը բերեն : Արեւը կը ճեղքէ սպիտակ ամպերը ոսկեվառ ճառագայթներով՝ որոնք կը տարածուին համասփիւռ :

Կը մտածեմ վանքի մը մասին, կարօտցեալ ծովու մը ափերուն վրայ վանքի մը՝ որուն կրնայի ըլլալ մէկը վանականներէն, եթէ կեանքը չղթայած չըլլար ոտքերս : Տարբեր օղակներ գիս պիտի կաշկանդէին : Լուսաղնաց ճամբաներ պիտի ճանչնայի : Հանդրուան մը, միակն ու վերջինը, պիտի բանար ինծի դուռը: Ես պիտի նստէի անոր սեմին վրայ, իրիկուան ստուերներուն մէջ : Աղօթքը միայն գիս պիտի բաժնէր հանգիստէն: Խունկը միայն գիս պիտի արբեցնէր :

Կը մտածեմ վանքին վրայ, ուր անմոռանալի օրեր անցուցի : Հրաւիրուած էի ներկայ գտնուելու միւռոնօրհնէքի արարողութեանց : Ներշնչուելու մեր եկեղեցիէն, եւ անոր վեհաշուք գեղեցկութիւնը պանծացնելու ոսկեհոս գետի մը եզերքը, ուռենիներու, խնկենիներու, ձիթենիներու քաղցրաբոյր առանձնութեան մէջ: Շարականներու կշռոյթը ծնունդ պիտի տար ներդաշնակութեան մը՝ որուն նմանը կարելի պիտի չըլլայ գտնել երբեք օտար կամարի մը ներքեւ:

Եթէ միւռոնի ծաղիկները իրենց բուրումնահեղձ մահը չգտան սրբահոս ձէթին մէջ եւ չբացուեցան ոսկի բաժակները Շարականի չուշաններուն, ես ճանչցայ խաղաղութիւնը վանքին, այնքան մեղմօրէն յուզուած ծովամրմունջ ալիքներով: Առաւօտները վանքին արդարաշող պայծառութեամբ : Իրիկուններ վանքին, լռութեան փեթակներ՝ ուր մտածումի մեղուները այնքան ծանրաբեռն էին քաղցրութեամբ: Հիմա կարօտը կը զգամ ամէն քարի որ յագեցած է խունկով, ամէն մատեանի՝ զոր սուրբի եւ նահատակի արիւնավառ ծիրանին կը ծածկէ, ամէն կանթեղի՝ որուն շողը մահամերձ աչքերու արցունքն է կարծես :

Եթէ ոչ թէ օտար բնակիչ մը, այլ ես ինքս վանական մ'ըլլայի հոն, եւ իմ առաւօտներս լուսնային աղօթամրմունջ, պիտի արթննայի քարաշէն խցիկի մը մէջ, որուն մէջ նեղ լուսամուտէն պիտի երեւնային նարինջենիները եւ ծուէն մը ծովի հայելացած կամ ձիւնափրփուր : Ժամուն կոչնակը գիս պիտի կանչէր հոն՝ ուր մարդկային սիրտը իր ամենախորին եւ ամենագաղտնի ծաղիկը կը բանայ Աստուծոյ :

Երբ շրթները լռէին եւ խունկին կապոյտ քողերը լուծուէին լոյսին մէջ, սիւքին համբոյրէն, ես պիտի նստէի սեղանի մը առջեւ ՝ որ ամբողջովին շրջապատուած պիտի ըլլար արեգաներով : Վանքին այգեստանէն քաղուած խաղողն ու խնձորը իրենց մեղրածոր քաղցրութիւնը պիտի շնորհէին ինծի: Խօսքերն իսկ, մրմնջուած մտածումները, ինչ որ կ'արտայայտուի լռութեան պարզութեամբ, գիս պիտի գրաւէին անխառն հրճուանքով :

Արթնցած եմ հիմա: Լոյսը, արդար արեգակէն բխած, կը շղթայէ հոգիս անիրական կեանքի մը կարօտին :

Վանքը չեղաւ իմ աշխարհս: Ես միայն անոր հեռաշողուն հորիզոնը տեսլացուցի հոգիիս մէջ : Կար ատեն մը որ մատներս մատեաններէն խունկ կ'առնէին եւ աչքերս կ'այրէին հրաբորբ շիթերով՝ ցաւին սքանչելի խորհուրդներուն դէմ :

Կար ատեն մը որ սարսափ կը զգայի դաժանք անդունդներէն եւ սիրոյ ամենամեծ գինովութիւնը շրթներս կը թմրեցնէր: Բայց եթէ աշխա՛րհն էր որ տարաւ յաղթանակը, ես չեղայ այն պարտեալը որ իր անցեալին երկինքը ուրացաւ : Այդ երկնքին տակ միշտ վանք մը կար սրբատաշ քարերով՝ որոնք ծածկուած էին միրգերու, ծաղիկներու եւ այծեամներու քանդակներով : Վանական մը չհրաժնուեցաւ երբեք ինձմէ : Մեր երկուքին ստուերները չհրաժնուեցան կեանքի ճամբուն վրայ, մէկը տեսանելի մարդոց աչքին, միւսը տեսանելի՝ Աստուծոյ :

Եւ օր մը, կարօտցեալ ծովի մը եզերքը, երբ կոչնակը հնչէ, եւ վանականները փութան հասնիլ խորանին առջեւ, երկու ստուերներն ալ տեսանելի պիտի դառնան մարդոց աչքերուն, եթէ աշխարհական արեգային յիշատակը անթառամ մնացած ըլլայ ...

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԲՌՆԻ ԹՐՔԱՑՈՒՑԻՆ ՀՌՉԱԿԱՒՈՐ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ ՍԻՆԱՆԸ

ԹՐՔԱՑՈՒՄԻ ԿԼԱՆՈՂ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՅԱՐԱՏԵՒ Է ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Բ.

Հայաստանը տկարացած էր Ալփասլանի, Ճենկիզ խանի, Լէնկ Թիմուրի եւ այլոց սարսափելի աւերումներէն: Արեւմուտքի Յոյներն ալ չուայտութեան եւ ցեղխութեան պատճառով, տկարացած էին, եւ օսմանցի Թուրքերը Սելճուկներու գրաւած տեղերուն տիրապետելէ ետք սկսած էին արշաւել Արեւմուտք՝ դէպի Եւրոպայի սիրտը եւ դէպի Արեւելք՝ Եփրատէն անդին Պարսիկներու դէմ :

Ենիչէրիական ՕՐԹԱներ (գունդ) կը կազմուէին Քրիստոնեաներու զաւակներէն: Այդ պատանիներու արեան տուրքը քան առ հարիւր էր, այսինքն տասանորդին կրկինը :

ՕՃԱԽի համար զինուորցուներուն հաւաքումը ՏԷՎՇԻՐՄԷ (մանկաժողով) կը կոչուէր եւ հետեւեալ ձեւով տեղի կ'ունենար մօտ չորս հարիւր տարի, գանազան թուականներու: Սուլթանը Տէվշիրմէի ֆէրմանը (հրամանագիրը) կը գրէր, մեծ պաշտօնեայ մը որ ԵԱՍԱՊԱՇԻ կը կոչուէր, հետը առած ՍԻՒՐԻՃԻ կոչուած պաշտօնեաները կ'երթային եւ կը հաւաքէին Քրիստոնեաներու տուներէն 10 կամ 15 կամ աւելի տարեկան մանչերը, ՄԸԽԹԱՐներու միջոցաւ պատրաստուած ցանկերու վրայէն եւ կը զատէին՝ անոնցմէ, իւրաքանչիւր հինգ երիտասարդէն մէկը, որ ըլլար ֆիզիքապէս զօրաւոր եւ լաւ ներկայանալի, կ'առնէին զայն եւ կը տանէին իրենց ՍէՐԱՅի պաշտօնեաններուն մօտ, Ենիչէրիական ՊՕՍԹԱՆՃԻ ՊԱՇԻներու կամ ՍԷԿՊԱՆ կոչուածներու մօտ, կը մարզէին զանոնք իսլամ կրօնով, կը վարժեցնէին իբր նոր զինուոր (ենիչէրի) եւ յետոյ անոնցմով կը լեցնէին Ենիչէրիներու շարքերը:

Թուրքերու ունեցած 92 վէզիրներուն երկու երրորդը, (մօտ 66ը), այս դողցուած եւ իսլամացուած քրիստոնեայ պատանիներէն առաջ եկած է, միայն մէկ երրորդը թրքական ծագում ունեցած է : Փաստ՝ Թուրքիոյ մէջ Ընդհ. Հիւպատոս եղած ՀԻԿԻ հեղինակաւոր գործը:

Ենիչէրիական ՕՐԹԱները տեսակ մը զինեալ «չէթէ»ներ էին, տրուած հրամանի վրայ՝ կ'ասպատակէին, կը յարձակէին, կը սպաննէին, դիմադրողները եթէ ողջ մնացածներ ըլլային, գերի կ'առնէին զանոնք: Կողոպուտին ութսուն առ հարիւրը կը պատկանէր գրաւող բանակին :

Ենիչէրիները ճերմակ թաղիքէ գդլխանոց մը կը կրէին, որուն վրայ կը նշմարուէր փայտէ պատառաքաղ մը, իբրեւ զարդանշան: Իրենց խոհանոցի հրամանատարները կը կոչուէին ՉՕՐՊԱՃԻ ՊԱՇԻ, իսկ ապուր պատրաստողները ԱՇՃԻ ՊԱՇԻ: Ասոնք աստիճանաւոր պաշտօնեաներ էին: Իրենց սրբազան անօթը, հսկայ խալկին մըն էր, պղինձէ շինուած, որուն շուրջը հաւաքուած թէ կ'ուտէին եւ թէ կը խորհրդակցէին, եւ երբ պատահէր որ Ենիչէրիները [illegible] խալկինը գլխիվայր դարձնէին, այդ կը նշանակէր ապստամբութիւն : Ենիչէրիական գունդերը (ՕՐԹԱ) կը բաղկանային հարիւրէն մինչեւ երեք հազար հոգիէ : Այդ գունդերուն թիւը հասած էր մինչեւ 255ի :

ՕՃԱԽի (Բանակաթեւ) զօրավարը կը կոչուէր Եէնիչէրի Աղասը, որ ունէր իր ստորադաս պաշտօնեաները եւ տրամադրած էր անոնց հետեւեալ զէնքերը — պարսատիկ, փշաթելերով դաշոյն, ծուռ կացին, նետ, նիզակ, հին ձեւի հրացան, սուին, մտրակ, գերանդի, սրածայր երկաթ, բրիչ, վահան, գրահապատ հագուստ օղակներով պճնուած, եւ մասնաւոր գլխանոց, վայրագ կերպով սպանութեան գործիքներ :

Ենիչէրիական այդ ձեւ կազմակերպութիւնը տեւեց մինչեւ 1826, երբ Մահմուտ Բ. Սուլթանը (Համիտին պապը) ուզեց արդիականացնել օսմ. բանակը : Ենիչէրիները ապստամբեցան եւ Սուլթանը 1826 Յունիս 15ին, թնդանօթով ոչնչացուց զանոնք, իրենց զօրանոցներուն մէջ, փոխեց Թուրք զինուորին հագուստը, առանց փոխելու անոնց գազանային խառնուածքը :

ՍԻՆԱՆԻ պատանեկութեան ատեն, Պէյազիտ Բ. եւ Սէլիմ Ա. սուլթաններու օրերուն մանկահաւաք (Տէվշիրմէ) տեղի կ'ունենար կանոնաւոր կերպով, ամէն տարի կամ երբեմն ընդհատաբար : Սինանը իր ծնողքէն յափշտակեցին, ուրիշ Քրիստոնեայ պատանիներու նման : Հայրը կալնող էր Հայոց յատուկ արհեստ մը, որովհետեւ Հայերու մեծամասնութիւնը երկրագործ էր : Սինանի պապը ատաղձագործ էր : Բայց անոնք կը մնան մութի մէջ : Հաւանաբար սպաննուած կամ անհետացուած էին : Սինանը 22 տարեկանին նախ բերին Կեսարիոյ Աղըրնաս գիւղէն, Սկիւտար, 1511ին, ծառայելու Ենիչէրիական բանակին մէջ :

Թուրք գրողները երբ չկրցան ուրանալ Սինանին Քրիստոնեայ ծնողքէ [illegible] ըլլալը, հետեւեալ սոփեստութիւնը յղացան : Ըսին, թէ Թուրքերը 15րդ եւ 16րդ դարերուն այնքան լայնամիտ էին, որ ազատ ձգած էին Քրիստոնեաները եւ անոնք քրիստոնէական կրօնքը [illegible] քարոզելով, Սինանի ծնողքը նախնիքը իսլամութենէ քրիստոնեայ դարձած էին : Ծիծաղելի ըլլալու [illegible] տխմար սուտեր են ասոնք երբ մարդ [illegible] կատի ունենայ այդ դարերուն, Սինանի ապրած տարիները, Թրքական բռնութիւնները հանդէպ ոչ – Թուրքերուն :

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(2 Շար.)

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԱՐՋԱԿՈՒՐԴԻ ԲԱՑԻԿՆԵՐ

Որքա՛ն գեղեցիկ ես դուն. կենսայորդ կիսադէմքիդ չի բաւեր ամբողջ արշալոյսին չքեղութիւնը :

Որքա՛ն գեղեցիկ ես դուն. արձանային կեցուածքիդ, ուղիղ ու քաջավարժ, չի բաւեր այս հորիզոններուն փառքը :

Ինձ կը թուի որ քեզի կը հետեւիմ նայուածքով միայն, ու դուն անսահման տարածութիւններուն մէջէն կ'անցնիս սեւեռագին, դէպի անծանօթ, այլ անզուգական գրաւում մը ...:

Ու ես կը սարսամ :

Երբ կատակի մը պէս կը թօթնես ձիդ արդելքներու վրայէն, ու ժպտագին կը սպասես որ հասնիմ քեզի կողմնակի գծէ մը, չեմ գիտեր ինչո՞ւ կը նեղուիմ քու վտանգին տուած սէրէդ ու ինչու միեւնոյն ատեն կ'ուզեմ ըլլալ նոյնը : Մահը չէ գիս վախցնողը ... անյաջողութիւնը :

... Ճամբան իր ծալքը կը քակէ մեր առջեւ միշտ աւելի երկար, ձիերուն քրտինքով ամէն բան մեր շուրջ ճամբորդութիւն կը հոտի, ու փոշի կայ ...:

Ցանկարծ կը համբուրես թուշս ու արբշաւ կը հեռանաս ծիծաղելէն ... ա՜հ դուն, ի՛նչ լաւ գիտես մխիթարելուն կերպը ...:

Կը հետեւիմ քեզի խելօք հպատակութեամբ ...

Կրնայի՞ ուրիշ կերպ ըլլալ ...:

Գ.

Այսօր տօնական Կիրակի էր ու գիւղին աղջիկները պճնուեր էին պուպրիկներու պէս ժանեակներով ու գոյնզգոյն երիզներով :

Մէկը մանաւանդ, գեղեցկուհի մը, կեցուածքի գեղջուկ պարզութեան մետաքսներուն հմայքն էր խառներ : Իր քիչ մը երկչոտ նայուածքը, յաճախակի գունաւորուող այտերը աւելի հրապուրիչ ու հետաքրքրական կը դարձնէին զինք :

Ես դիտեցի ու տեսայ քու յափշտակութիւնդ :

Կիրակնօրեայ ամբողջ պչրանքս նսեմացաւ, նազանքս սառեցաւ. ծիծաղելի դտայ ինքզինքս :

Երբ շուրջպար դարձան, այնքան տարուած էիր, դրեթէ մոռցած գիս որ քայլ մըն ալ ու պիտի պարէիր ...

Այդ երկչոտ նայուածքը՝ վեհանուշ, այդ շրթները նրբագիծ, — կասկած չըկայ աւելի գեղեցիկ էր նա, — քեզ նըշմարեցին ու դուք ... ժպտեցաք :

Դուն քիչ խօսեցար այսօր ինծի հետ, ու վիրաւոր հպարտութիւնս կը ստիպէր գիս խնդալ երէկուընէ աւելի ...

Սակայն... ես չեմ սիրեր տօնական կիրակիները ... կ'ատեմ բոլոր գիւղի համեստութեան շպարը հագած գեղեցիկ աղջիկները ...

Ես լաւ կ'ուզեմ ...:

Ու դուն, մօտս ես նորէն :

Շատ տաք կ'ընէ ... այրող, այրող, այրող է այս կասկածի վերմակը ...

Աւելի խանդոտ, աւելի կրքոտ, աւելի անհամբեր ես այս գիշեր, ու ատամներդ չեն խնայեր — օ՛, աննման շարքը ատամներուդ որոնք կը կայծեն մութը ծամելէն, — ու ես կը տեսնեմ ցաւցնող անհոգութիւնդ :

Կը բանտես գիս տարփագին ու անսովոր ուժգնութեամբ մը, ու շունչիդ կրակը կ'ածխացնէ ոսկորներս ...:

Որովհետեւ գիտեմ, աւա՜ղ, որ այս պահուս ես պարտուած, միւսին համար քու ցանկութեանդ խաղալիկն եմ :

Որովհետեւ ինձմէ աւելի անոր կը պատկանիս այս պահուս, ու ես լոկ վարձուած պատկեր մըն եմ ...

Ու գլուխս թաղած բարձերուն մէջ կը պահեմ արցունքներս, մինչ դուն գոհացած ու անայլայլ կը գուրգուրաս, ձայնով մը որ անծանօթ է ինծի .

— Յոգնա՞ծ ես, սէրս ...

Ահ եթէ կարենայի ըսել, պոռալ վիրաւոր սրտիս կոտտացող ցաւը ...:

Դ.

Կորսուած ընկոյզի մը, կամ [illegible] խնդիր պարտիզպանի մը քմայքին [illegible] պարտէնք այս չուքը խաղողի [illegible] մէջ :

Սիւքը հիւր է եկեր ծառին ու [illegible] ները կը շատախօսեն անվերջ: [illegible] փսփսուքն է հաչիւչային :

Խաղողները ողկոյզ – ողկոյզ կը [illegible] ուին թուփերուն ճիտէն, դեղին ու [illegible] սաթէ համրիչներու պէս խիտ ու [illegible] նոն, կատուի ձագերուն աչքերուն [illegible] պճլտուն ...

Լայն տերեւները կը ջանան [illegible] ծածկել անոնց մանուկ մերկութիւնը: [illegible] մուշկի ալիք մը մեզ կը թովէ [illegible] թեամբ երիտասարդ գինիին ...:

Տրտմութեամբ տրտում ես դուն [illegible] Հէք կոյս մ'աչքերուս մէջ ծնրադիր, [illegible] րութեամբ դէչ պահերը կը մոռնայ :

Ու գլուխս ուսիդ, կը գծեմ հոգիի [illegible] րայ, այն պզտիկ աղջիկը, որ ես էի [illegible] լունքի հատիկ մը քու վզէդ կախուած [illegible]

Անզատնալիօրէն կը սիրեմ քեզ. [illegible] մէնը, ամէնը ինչ դուն ես ու քեզմէ [illegible] դայ, գիս աւելի ուժգնօրէն, անձկալիօրէն կը կապէ քեզի ...

ՓԱՅԼԱԿ ՄԻՔԱՅԷԼ[illegible]

(2 Շար.)

ԼՃԱՇԷՆԻ 19ՐԴ ԴԻԱԿԱՌՔԸ

Շատ գրուած է Լճաշէնի անագապղինձի դարու յուշարձաններու մասին : Լճաշէն անսպառ գանձարան մըն է, ուր հազարամեակներ առաջ մեր նախնիքները մայր հողին ի պահ յանձնած են իրենց ստեղծած անթիւ եւ եզակի նիւթական արժէքները :

Հազարամեակներ շարունակ Սեւանայ լիճի ջուրերուն տակ թաքնուած մնացած են Հայաստանի բնիկներուն կերտած գործերը : Այսօր Սեւանը ետ քաշած է իր զմրուխտ փէշերը, բացած է իր չտեսնուած գանձարանին դուռները :

Ո՞վ կրնար մտածել, որ մօտաւորապէս հինգ հազար տարի առաջ պարզունակ գործիքներով զինուած մեր նախնիքները կրնային կարծր կոճղերէ պատրաստել հանգուցային գեղեցիկ իրեր՝ ափսէներ, գդալներ, բաժակներ, կարճ ոտքերով սեղաններ, մատուցարաններ, խմորի տաշտեր :

Փայտամշակման արհեստը հասած էր կատարելութեան : Մեր նախնիքները վիճակի էին կաղնիի, թեղի, շամի, կարմրափայտի վրայ փորագրել կենդանիներու պատկերներ, երկրաչափական նախշազարդեր : Յաճախ մինչեւ 2500ի հասնող մանր եւ մեծ փայտէ մասերը կը միացնէին իրար եւ կը ստեղծէին եզակի գեղեցկութեամբ սայլեր, մարտակառքեր :

Վերջերս Լճաշէնի մէջ գտնուեցաւ ԺԹ.–ԺԸ. դարերու (Ք. Ա.) դամբարան մը : Անիկա վաթսուն մ. երկարութեամբ կաղնիի փայտ է՝ մէկ ծայրէն կոպտօրէն ձեւով փորուած, դուրսէն կաշիով պատուած, իսկ փորուածքին մէջ ագուցուած են նետեր՝ կայծքարէ եւ եղնաքարէ ծայրապանակներով :

Անիկա եզակի երեւոյթ է, այդ ժամանակաշրջանին պատկանող փայտէ կապարճներ չեն գտնուած : Յայտնաբերուած են միայն անագապղինձէ կապարճներ, որոնք աւելի ուշ շրջաններու կը վերաբերին :

Եթէ այս ամէնուն վրայ աւելցնենք, որ Լճաշէնի մէջ գտնուած են նաեւ հաստ կաշիով երեսապատուած բարակ տախտակէ լանջապանակներ, որոնք զարդարուած են անագապղինձէ մեծ ու փոքր կոճակներով, պարզ կը դառնայ, որ 3300–4000 տարի առաջ Լճաշէնի բնիկները մեծ յանդգնութեամբ դէմ կը դնէին [illegible] նետերու տարափին : Անոնք ունէին թեթեւ, արագ շարժելու ընդունակ, [illegible] անիւներով, երկու ռազմիկով եւ երկու ձիերով մարտակառքեր, որոնցմէ մէկ քանին գտնուած են այս դամբարաններուն մէջ :

Լճաշէնի մէջ գտնուած զէնքերը բազմազան են : Կան մեծ թիւով մարտական կացիններ, նեղ շեղբերով սրածայր սուրեր եւ լայնաշեղբ դաշոյններ՝ քանդակներով եւ օձերու պատկերներով զարդարուն անագապղինձէ պատեաններով, անագապղինձէ, եղնաքարէ եւ կայծքարէ պատրաստուած հարիւրներու հասնող նետեր եւ զէնքերու այլ տեսակներ, ընդհուպ մինչեւ աղեղը :

Լճաշէնի մշակոյթը բազմակողմանի է : Յայտնաբերուած հարուստ իրերը կը վերաբերին անագապղինձի դարու բոլոր ժամանակներուն : Հոն գտնուած են քարէ կամեր (երկրագործական գործիք), որոնց տարիքը կը հաշուուի ոչ պակաս 3300 – 3500 տարի : Անասնապահութեան զարգացման մասին կը վկայեն դամբարաններուն մէջ յայտնաբերուած ոչխարի, այծի, եզան, խոզի, ձիու գանկերը կամ ամբողջական կմախքներ : Կան դամբարաններ, ուր գտնուած են մինչեւ 18 կենդանիներու կմախքներ :

Զարգացած էր կաւագործութիւնը : Գտնուած են հազարաւոր գեղեցիկ նախշերով կաւամաններ՝ տարբեր չափի եւ գոյնի : Անոնք թրծուած են բարձր ջերմաստիճան ունեցող հնոցներու մէջ :

Այս բոլոր տուեալներով կը հաստատուի, որ Հայաստանի անագապղինձի դարու բնակիչները աշխատած, ստեղծագործած եւ իրենց գոյութեան համար կռուած են :

Ցարդ մեզի ծանօթ չէ անագապղինձի դարուն պատկանող որեւէ հնավայր, ուր յայտնաբերուած ըլլան այսքան մեծ քանակութեամբ եւ տարատեսակներով քառանիւ, երկանիւ դիակառքեր եւ ռազմակառքեր : Իրողութիւնը այն է, որ գտնուած դիակառքերը եւ ռազմակառքերը գրեթէ միշտ տարբեր շինուածք ունին : Դարերու ընթացքին, երկանիւ, պարզունակ սայլը փոխարինուած է աւելի կատարեալ, արտաքուստ գեղեցիկ, դիւրաշարժ սայլերով : Երկանիւի կողքին գտնուած է քառանիւը, իսկ առաջինը շարունակած է գոյատեւել աւելի կատարելագործուած ձեւով :

Ննջեցեալներու հետ կապուած թաղման արարողութիւնը վերջ գտած է սայլերուն լծուած եզներու եւ ռազմակառքերուն լծուած ձիերու, զոհաբերումով : Լճաշէնի մէջ գտնուած են այս ձեւի 18 դիակառք եւ ռազմակառք կամ ամբողջական, կամ մասերով :

1963ին գտնուած տասնեւիններորդ երկանիւ դիակառքը թէ աւելի հին է եւ թէ թաղման արտակարգ սովորութեան մը հետ կապուած : Դիակառքը դէպի գերեզման տանելու համար եզներու փոխարէն լծած են մարդիկ : Սայլը քաշած են չորս ստրուկներ (երկուքը՝ ձախ, երկուքը՝ աջ կողմէն չուաններով կապուած են սայլի առեղներուն եւ այս ձեւով քաշած սայլը) : Անլուծ դիակառքը քաշող չորս ստրուկները սպաննուած եւ իրենց տիրոջ հետ թաղուած են միեւնոյն դամբարանին մէջ : Ծանօթ իրողութիւն է, որ տէրերուն հետ կը թաղէին նաեւ ստրուկները, առաջնորդներուն հետ՝ անոնց հաւատարիմ ընկերները : Այսպէս, Հայոց Արտաշէս թագաւորի թաղման ժամանակ ի պատիւ իրենց թագաւորին շատեր զոհուած եւ անոր հետ թաղուած են : Յայտնի են ուրիշ օրինակներ ալ, Հայաստանէն եւ ուրիշ երկիրներէ, բայց առաջին անգամն է, որ կը հանդիպինք լծուոր մարդոց զոհաբերումին :

Այս դիակառքը իր կառուցուածքով կը տարբերի Լճաշէնի միւս դիակառքերէն . անոր առեղները աւելի երկար են, ծայրերու միացման տեղերը անցքեր չկան, հաւանաբար ծայրերը իրարու կապուած են չուաններով : Սայլին մէջ մէջքի վրայ պառկած էր դամբարանատիրոջ կմախքը՝ ոտքերը ծկլտած ձեւով : Դամբարանին արեւմտեան պատին վրայ դրուած էին մեծ թիւով կաւէ ամաններ :

Սայլի ձախ կողմը գտնուող մարդոց գանկերէն մէկուն ճակատին վրայ պարզ կը նկատուի սուր գործիքի մը հարուածներուն երկու հետքերը, որուն պատճառով ալ հաւանաբար մեռած է ան : Ըստ երեւոյթին նոյն բախտին արժանացած նաեւ միւսները :

Այսպիսով Լճաշէնի տասնեւիններորդ դիակառքին կենդանիներու փոխարէն 5000 տարի առաջ լծուած են ստրուկներ, սպաննուած ու թաղուած են իրենց տէրերուն հետ միեւնոյն դամբարանին մէջ : Այս նոր փաստով նոյնպէս կը հաստատուի, որ հազարամեակներ առաջ Հայաստանի մէջ գոյութիւն ունեցած են ստրուկներ, կամ առնուազն իրաւասութիւններով ստրուկներուն համահաւասար մարդիկ :

Գտնուած հազարաւոր իրերուն մէջ դեռ կան չուսումնասիրուած շատ մը նիւթեր, որոնք նոր լոյս կրնան սփռել հեռաւոր շրջաններու մեր պատմութեան վրայ :

Յ. ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ

ԿԱԹԸ ԵՒ ԻՐ ՍՆՆԴԱԿԱՆ ԱՐԺԷՔԸ

ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԵԱՆ երկիրներու մէջ, սննդառութեան ոչ միայն լուրջ պակաս մը կը նկատուի, այլ նաեւ՝ մեծ անկանոնութիւն մը՝ սննդառութեան հարցին մէջ : Այս կացութիւնը անմիջական ազդեցութիւն կը գործէ հանրային առողջութեան վրայ : Կարգ մը հիւանդութեանց մեծ յաճախականութիւնը եւ կեանքի տեւողութեան կարճեցումը՝ երեւոյթներ են, որ մեծ մասամբ արդիւնք են դէշ սննդառութեան —թերի կամ անյարմար :

Որպէսզի հասկնալի դառնան զանազան երկիրներու սննդառութեան միջեւ գոյութիւն ունեցող տարբերութիւնները, կը բաւէ նշել թէ՝ մինչ Իտալիոյ մէջ կաթի սպառումը մարդ գլուխ տարեկան վաթսուն լիթր է, Միացեալ Նահանգներու մէջ 240 լիթրի կը հասնի :

Հոս պէտք է ըսել՝ թէ սննդառութեան շատ մը մասնագէտներ անհրաժեշտ կը նկատեն օրական կէս լիթր կաթի սպառումը, իսկ կարգ մը շուէտացի հետազօտիչներ կը յանձնարարեն օրական դէթ երկու լիթր կաթ :

ԿԱԹԸ սննդական շատ մեծ արժէք ունի, տրուած ըլլալով որ, հարիւր կրամ կաթը կուտայ երեքուկէս կրամ փրոթէին,, երեքուկէս կրամ ճարպ, 0·122 կրամ կիր, կենսանիւթ եւայլն :

Կաթը անհրաժեշտ մասը կը կազմէ ամենօրեայ սննդառութեան եւ յատկապէս տղոց նախաճաշին : Միւս կողմէ, ներկայիս, սննդառութեան մասնագէտները նախաճաշը կը նկատեն օրուան ամէնէն կարեւոր ճաշը : Այս մասին կ'ըսեն . «Առաւօտուն՝ կերէք թագաւորի պէս, կէսօրին՝ իշխանի պէս, գիշերը՝ աղքատի պէս» :

Կաթը դժուար մարսողները, կրնան զայն խմել սուրճի կամ թէյի խառնելով :

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ շատ մը երկիրներու մէջ, նախաճաշին եւ ճաշին միջեւ բան մը ուտելու սովորութիւնը կայ : Ժամը տասնի ատենները՝ կաթով հաց կ'ուտեն :

Հասկնալի է անշուշտ, որ երբ կաթի մասին կը խօսինք, նկատի ունինք զուտ կաթը, որուն իւղը չէ հանուած : Կաթը երբ 145 աստիճան ջերմութեան մէջ հականեխուի, փրոթէինները կ'այլափոխուին եւ օրկանիզմին համար թանկագին եղած կարգ մը տարրեր կը փճանան : Այդ պատճառով՝ նախընտրելի է խաշումի մեթոտը, որ ընաւ չայլափոխեր կաթը : Միաժամանակ, Եւրոպայի մէջ, հետզհետէ աւելի կ'ընդհանրանայ փոշի կաթի սպառումը :

ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐԸ շահագրգռութիւն ցոյց կուտան նաեւ կաթի արտադրոյթներուն հանդէպ, որոնց գլխաւորագոյնը մածունն է : Վերջերս, կարգ մը խիստ շահեկան հաստատումներ եղան շուէտացի գիտնականներու կողմէ, որոնք նկատեցին որ, մածունը կը դիւրացնէ թոքախտէ տառապողներու ճոխ սննդառութիւնը : Նմանապէս կը բարելաւէ մարսողութիւնը այն անձերուն, որ որովայնային ցածթթուութիւն ունին : Մածունը լաւ արդիւնքներ կուտայ նաեւ ստամոքսի խանգարում ունեցող տղոց եւ դժուարամարսութենէ տառապող տարիքոտ մարդոց վրայ : Այնպէս կը թուի թէ՝ մածունը կը նպաստէ նաեւ ոսկորներուն մէջ կիրի ամրացման :

Քաղեց՝ Վէն

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (109)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Ես շատ սխալուեցի, որ հակաճառեցի ու խոստումս թողեցի անկատար : [illegible] ժամանայ, Փղորկուայ Կարօն հիմա [illegible] է տալիս, որ իրեն խաբել ես : [illegible] շատերին էլ ցոյց է տալիս քո թանկագին պեխի կտորը : Ցիմար, ինչպէս սխալուեցի : Մի էշն ի՞նչ է, որ հաւատացի տղամարդու պեխին :

[illegible] քան էլ ձին է եկել էս տարի : Մի [illegible] առաջ էս ձուն – ձմռնոցով Բեր– [illegible] գնացի Արինօք, որ Խոդեդանից [illegible] լուր առնեմ քո որպիսութեան մասին : [illegible] նմանապէս եւ Ս. Աղբերիկի վան– [illegible] եւ հոքեհոք գնալով եօթ մոմ վառե– [illegible] խաղաղութեան համար : [illegible] ասելու, որ ինկալպէս վանքի [illegible] Կաթմոսը խլացել է Աւատու– [illegible] եւ հիւանդ պառկած է : Որ [illegible] էի, թէ Սասունցիք ծուռ են՝ [illegible] հաւատում : Դեւատունը փակ էր, սատանաներին չկարողացայ տեսնել :

Հանդամանքից օգտուելով Ս. Աղբերիկում Փալ բաց արի քեզ վրայ : Կւկըլ վարդապետն ասաց, որ քո առաջ երկու մեծ փորձանք կայ, եթէ էդ փորձանքներից անցնես, կ'ապրես մինչեւ օր – ծերութեան : Իմ կարճ խելքով էդ երկու փորձանքներից մէկը էն է, որ քեզ պատերազմ տարան, Թէլօ ջան : Եւ նմանապէս իմացայ քո մեռնելու դառին : Քո մահուան տարին տանուտէրը Կարիճն է լինելու :

Զգիտեմ թէ ե՞րբ պիտի գարունը բացուի, որ դուն գաս ու միասին երթանք Ծիրնկատար աւել քաղելու, որ մեր ապրուստը հոգանք : Մեր տունը դատարկ է, ճժեր կը վժան անօթի : Հացնելիք էլ չկայ, երեխոց պորտ ու ճուճ բաց է :

Համխի ձիաւորներ ու թուրք զավթէք ամէն օր դշերի պէս կը փռան մեր գիւղերի մէջ : Մի՞տքդ է, դու ուզում էիր մէկ միլիոն ունենալ, իսկ ես ծիծաղում էի վրադ : Հիմա կ'ուզէի, որ դու ոչ թէ մէկ, այլ երկու միլիոն ունենայիր ...

Աստուած տայ պատերազմը շուտ վերջանայ ու բոլոր զարիբ – ղուրբաթները իրենց տները դառնան : Կ'աղաչեմ երկնաւորից՝

Աշխարհին խեր ու խաղաղութիւն,
Թագաւորներուն՝ պարիշութիւն,
Մահին՝ թանգութիւն,
Հացին՝ էժանութիւն,
Իմ տղեկներուն՝ արեւշատութիւն,
Ազգիս՝ փրկութիւն :

Թէ Փղորկուայ Կարօն մօտդ է, շատ բարեւ արա իրեն : Թէ ողջ մնացինք, նրա աւանակի տակին չենք մնայ ու քո պեխի պատիւը կը փրկենք : Ամէն :

Աղիս Թէօ ջան, ամէն անգամ քնելիս քո ճոկանը պառկեցնում եմ կողքիս : Երէկ թոնիրը բացելու ժամանակ, մեր տանիքը կաթաց : Մտայ մարագ որ թիակն առնեմ ելնեմ երդիս : Պատի տակով անցնելիս, տեսայ մեր կարմիր աքլորին հաւերի մէջ : Իմ միտքն ընկար դու :— Ախ հաւե՛ր, հաւե՛ր, — ասացի, — դուք ճետի առէջ կը տպշուէք, ապա ես վի՞ր առաջ տպշուեմ :

Տնով ու տեղով, դուռ ու դրկիցով նայում ենք ճամբիդ : Լուսնեակի լոյսով, արեւի շողով մի լուր հասցրու :

Քու կարօտեալ Ցոլունք :
Մշոյ դաշտ, Բերդակ գիւղ » :

Այս դառը բաների մասին գրուած նամակը, որ համեմուած էր զուարճալի տողերով, ծանր վիշտ պատճառեց ամէնքին : Թէլօ Մեսրոպն իր բեռը փչեցրեց եւ Պնտիսցի Մանուկին հետեւեալ պատասխան – նամակը գրել տալով՝ յանձնեց փոստին :

« Հոգեակ իմ Ցոլունք, ստացայ թանկագին նամակդ եւ կարդացի ձիւների մէջ : Եւ դարձեալ աւանակի մասին, թէ ողջ մնացի, ես Փղորկուայ Կարոյին մի էշ կը տամ՝ քուռակն էլ վրէն :

Թէ գարուն բացուեց ու ես տուն չեկայ, դու գնայ Թարգմանչաց վանքի կողմերը եւ աւել քաղիր : Ես ճանապարհին մի քանի տեղով նշան եմ արել : Էնտեղ շատ սիրուն աւելներ են բուսնում : Էդ էն տեղն է, որ ես ու դու առաջին անգամ իրար աւելներով տփեցինք (ծեծեցինք) : Իսկ եթէ Թարգմանչաց վանքից դէպի Աստղաբերդ գնաս, ձախ կողմիդ վրայ կաքաւների ձէն կը լսես : Էդ ձէնը բռնած որ երթաս, կը հանես Վարդի բլերին : Վարդի բլերի մօտ մի սիրուն պուրակ կը բացուի քո առաջ : Էդ պուրակը լիքն է խնկահոտ ծաղիկներով : Բոլոր աւելները քաղիր ու շալակով տար Մուշ : Մի մասն էլ երեխոց շալակին տուր : Զգոյշ քելէք, որ Տաշօ կամրջից ցած չգլորուէք : Մէկ – երկու շալակ Մուստաֆայի քարվանսարան տար : Կը տաս առաջին քաղից : Եւ նմանապէս չմոռանամ ասելու, չորս կարմիր աւել կը տանես Բրուտի Թաղ, կ'առնես մի ճրագ ու կ'ուղարկես Փղորկուայ Կարոյի կընկան : Կարօն ասում է, որ իրենց տունը մութի մէջ է : Եթէ մեր տան ճրագը կոտրուել է, մի հատ էլ մեզ համար առ :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Եսթեր Վ. Իչգալըացեան, Օր. Օր. Լօրա եւ Լիտիա Իչգալըացեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով մասնակցեցան իրենց սուգին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՎԱՀԱԳՆ ԻՉԳԱԼԸԱՑԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

Շնորհակալութիւն նաեւ բոլոր անոնց որոնք ներկայ կամ աղօթակից եղան հոգեհանգստեան պաշտօնին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ընկեր Կարօ Երանեան, իր կնոջ Էլմոնէ Երանեանի ապաքինման ուրախ առթիւ, իր մասնաւոր շնորհակալութիւնները կը յայտնէ բոլոր այն ընկերներուն եւ բարեկամներուն, որոնք մօտէն թէ հեռուէն հետաքրքրուեցան անոր առողջութիւնով: Մասնաւոր շնորհակալութիւններ տոքթ. Արտաւազդ Քըլխեանի, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Պետրոսեանի, Յ. Աճէմեանի եւ Բադոսեանի որոնք իրենց խնամքներով եւ այցելութիւններով մխիթարեցին հիւանդը:

Այս առթիւ Տիկին Էլմոնէ Երանեան հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.— Քսանական ֆրանք Մշակոյթի տան, Կապոյտ Խաչին եւ «Յառաջ»ին, տասնական ֆրանք «Հայաստան»ին, եւ «Հայ – Բոյժ»ին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Կ. Երանեան սրտի խոր ցաւով վշտակցութիւն կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Գարեգին եւ Տէր եւ Տիկին Յովհ. Հաբէլեան եղբայրներուն, զաւակներուն եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն, իրենց սիրեցեալ եղբօր՝ Արշաւիր Հաբէլեանի ցաւալի մահուան առթիւ: Եւ փոխան ծաղկեպսակի տասնական ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի եւ «Հայ – Բուժ»ի բարգաւաճման:

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Գալուստ Մինասեան 20 ֆրանք կը նուիրեն Շաւիլի եկեղեցիին, իրենց կնքահօր, ողբ. Կղեմէս Օհաննեանի մահուան տարելիցին առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկին Անժէլ Արապեանի իր ամուսնոյն Գրիգոր Արապեանի մահուան առթիւ:

Այս տխուր առիթով մասնաճիւղը Այրի Տիկին Անժէլ Արապեանէ ստացած է 300 ֆրանք, Կարպիս Խաչատուրեանէ (գինուոր) 30, Պասմաճեան ընտանիքէն քսան, նոյնպէս շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Մարի Շիրինեանէ 30, իր ննջեցեալներու յիշատակին:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին կը նուիրեն.— Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Միրաքեան հարիւր ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Մինէլեան հարիւր, ողբ. Վահագն Իչգալըացեանի յիշատակին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կապ. Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները:

Տիկին Ազաւնի Միրաքեան (Ամերիկայէն Մարսէյլ այցելութեան առջիւ) 10 ֆրանք, Պ. Գէորգ Քիւրտօղլեան հինգ, Տիկին Հայկանուշ Գույումճեան (Տիկին Տ. Տիրատուրեանի հոգեհանգստեան առթիւ) 20, Տէր եւ Տիկ. Մ. Նազարեան (նոյն առթիւ) երեսուն, Պ. Գրիգոր Պաղտասարեան (Թրթռեան Եպիսկ.ի պատարագին եւ Պ. Հայկ Սէրէնկիւլեանի հոգեհանգստեան առթիւ) 40, Պ. Յ. Պապիկեան (Հայկ Սէրէնկիւլեանի հոգեհանգստեան առթիւ) տասը, Տիկին Ատրինէ Կարապետեան (իր ազգականին հոգեհանգստեան առթիւ տասը, ընկեր Արամի յուղարկաւորութեան առթիւ եղած են հետեւեալ նուէրները.— Պ. Հայկազ Մութաֆեան տասը, Տիկին Արուսեակ Հերսեան հինգ, Օր. Մարի Զալդեան հինգ, Տիկին Մալվինէ Անտոնեան (իր ամուսնոյն յիշատակին) տասը ֆրանք:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Տոքթ. եւ Տիկին Արթօ Արդարեան հարիւր ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ին իրենց մօր՝ ԶԱՐՈՒՀԻ ՍԱՐԱՃԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ:

Galerie de Sèvres

2, Rue Dupin, PARIS (6e)

PIERRE NOÉ

(Յ. ՆՈՅԵԶԵԱՆ)

Երկարաձգուած է մինչև ՅՈՒՆԻՍ 6

— PEINTURES RECENTES —

(Angle 49, Rue de Sèvres)

Métro : Sèvres-Babylone

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՆՈՐ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1964 – 1965

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Շրջանաւարտ աշակերտներու սակաւթիւ ազատ տեղերը գրաւելու բախտը ունենալու համար, իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքները պէտք է դիմեն անյապաղ Վարժարանի Տեսչութեան:

COLLEGE ARMENIEN
SAMUEL MOORAT
SÈVRES (S. et O.)

26, Rue Troyon — Tél. OBS. 18-28
Métro : Pont-de-Sèvres

ՄԱՅԻՍ 28

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Գ. Լազեան խումբին: Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէին:

Այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Կը նախագահէ՝
Պ. ՊՕՂՈՍ ՏԷՐ – ՊՕՂՈՍԵԱՆ
Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ: Կը մեներգէ՝ Տիկին Մառի Կարապետեան: Արտասանութիւն Օր. Օր. Բրաքիոն Տապաղեան, Թագուհի Սալլապալեան:

Մուտքը ազատ է:

×

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Իսիի «Զաւարեան» կոմիտէն, մասնակցութեամբ տեղւոյս Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մայիս 28ը կը տօնէ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին «Խրիմեան դպրոց»ին մէջ:

Ընկերահամակրական խնջոյքով մը ջերմիկ մթնոլորտի մէջ:

Կը նախագահէ՝ ՍԱՀԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
Կը խօսի՝ ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Նոր Սերնդականները երգով, պարով եւ արտասանութիւններով:

Առատ կերուխում, ճաշագին 10 Ֆր.:

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ ՓԱՐԻԶԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝
ՊԱՏ. ՍԻՍԼԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Խանասորի Արշաւանքի 67րդ տարեդարձը կը տօնուի Յուլիս 26ին, Կիրակի ամբողջ օրը, Վալապրի անտառին մէջ, Կարտանի մօտ, Էքսի ճամբուն վրայ:

Ենթակոմիտէներու եւ խումբերու վարչութիւններէն կը խնդրուի այժմէն վարձել իրենց օթոքարները:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

EDITIONS LA HAUTE MER
PARIS

Vient de paraître :

K. SAYABALIAN
de l'Académie du Var

L'HOMME ET LE BONHEUR

Un volume : 6,70 F.

DIFFUSION AU FIL D'ARIANE
22, Rue des Canettes, 22
PARIS - 6e

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի, ժամը 15·30ին, դպրոցի սրահին մէջ, կը խնդրուի անպայման ներկայ գտնուիլ: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը կազմէ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԹՐԱԳՕՇԻ

Թիւ 11 սալը, բաղկացած 15 երգերէ, արեւելեան եղանակներով:

ՄԷՃՆՈՒՆԻ ՈՂԲՆ ՈՒ ՍԻՐՈՅ ԵՐԳԵՐԸ:

Գրուած ու երգուած Թրագօշի կողմէ:

Գին 5 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջանի բոլոր ընկերները կը հրաւիրուին ընդհ. ժողովի, սովորական հաւաքատեղին, այս Շաբաթ գիշեր ժամը 20·30ին:

Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին սովորական հաւաքատեղին Հ. Յ. Դ. ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, սովորական վայրը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ֆ. Կ. Խաչի կայանի ՅՈՒԼԻՍ ամսուան արձանագրութիւնները փակուած են:

Օգոստոս ամսուանը կը շարունակուի Փարիզ, 17 Րիւ Պլէօ, մէութեան գրասենեակը՝ (Մշակոյթի տան Գ. յարկ) Երկուշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 16էն 19ը: Կը խնդրուի զաւակ[...] մասնաճիւղերէն որ Օգոստոս ամսուան իրենց արձանագրութեանց ցանկերը [...]տով լրացնեն եւ ղրկեն:

ՇՈԳԵՆԱՒԱՅԻՆ ՊՏՈՅՏ ՍԷՆ ԳԵՏԻ ՎՐԱՅ

Կազմակերպուած

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ, ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ եւ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Յունիս 14, Կիրակի երեկոյ ժամը 8էն մինչեւ կէս գիշեր

Այս տարի եւս շոգենաւը ամբողջութեամբ մեր տրամադրութեան տակ է, [...]պէսզի հասարակութիւնը կարենայ հաճելի ժամանց մը ունենալ ընտանեկան [...]ջանակի մը մէջ:

ՆՈՒԱԳ, ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐ, ԶԱՆԱԶԱՆ ԱՆԱԿՆԿԼՆԵՐ

ԺՈՆ ՊԻՒՖԷ եւ ԽՄԻԶՔ սովորական գիներով.

Մեկնում Ալմայի կամուրջին մօտ, Սէն ի աջ եզերքը «Պաթօ – Մուշ»երու տեղ[...] ժամը 21ին Լա Կալիոթ շոգենաւով:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ եւ կանխաւ ապահովել տոմսերը, դիմելով—

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE
11, Square Alboni, PARIS (16e) — Tél. : TRO. 03-18

Կամ Տիկին Ռօզա Պալըըճեանի մօտ

35, Rue de Trévise, PARIS (9e) — Tél. : PRO. 61-10

ՄՈՒՏՔ 12 ՖՐԱՆՔ

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է

ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ
Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
REDACTION - ADMINISTRATION : 32, Rue de Trévise - PARIS (9e)
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Téléph. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆր. Հատը 0.30 Ֆ.
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 4 ՅՈՒՆԻՍ
JEUDI 4 JUIN 1964
LE NUMERO : 0,30 FR.
40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10.024
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
40e ANNÉE — Nº 10.024

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ի՛ՆՉՊԷՍ ԶՐԿՈՒԵՑԱՒ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

Բ.

Մեզի ծանօթ չեն այն պայմանները, որոնց պատճառաւ ձախողած էր Նուպար Կիւլպէնկեան աղջկանց վարժարանին կառուցումը Մարսիլիոյ մէջ :

Տարիներէ ի վեր խօսուած ու ծրագրըւած է, որ երկրորդական վարժարան մը բացուի Հարաւային Ֆրանսայի մեր աւելի քան երեսուն հազար հայրենակիցներուն համար՝ Համազգայինի կամ Բարեգործականի նախաձեռնութեամբ ու ծախքով : Սակայն բոլոր ծրագիրներն ալ թուղթի վրայ միայն մնացած են :

Ինչպէս բախտ չունին Մարսիլիոյ մեր հայրենակիցները :

1922 Սեպտեմբերի Իզմիրի աղէտէն վերջ Դպրոցասիրաց վարժարանը ապաստանած էր Սելանիկ, իբրեւ առաջին հանգրուան : 1923ին փոխադրուեցաւ Մարսիլիա, որ կը կարծուէր թէ պիտի ըլլար վերջնական հանգրուանը : Սակայն 1928ին անիկա Փարիզ գալով հաստատուեցաւ Ռէնսիի ներկայ շէնքին մէջ, որբ ձգելով Մարսիլիան ... :

Վերադառնալով Տիկին Նուարդ Կիւլպէնկեանի կտակին, ըսինք թէ Մարսիլիոյ ծրագրին ձախողութենէն վերջ, կըտակատարները ծրագրած էին Դպրոցասէրի հողին վրայ կառուցանել նոր շէնք մը՝ բարերարուհիին անունով, 75.000 տոլար յատկացնելով այդ նպատակի իրագործման համար :

1962 Յունիս 27ին Ռոպէր եւ Ժորժ Կիւլպէնկեան եղբայրները այցելած են Դպրոցասէր եւ անոր վարչութեան յայտնած իրենց ծրագիրը : Եւ այդ նպատակով վարչութենէն խնդրած են իրենց ներկայացնել պէտք եղած յատակագծերը : Վարչութիւնը գոհացում տուած է այս պահանջին, իր ատենին, դիմելով մէկէ աւելի ճարտարապետներու :

Տասներեք ամիս տեւող մանրակրկիտ ուսումնասիրութիւններէ վերջ, 1963 Սեպտեմբերին Գ. Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան Փարիզի իրաւագէտ - խորհրդական Պ. Պոնֆուա իր մօտ հրաւիրելով Դպրոցասէրի վարչութեան անդամները, մեծ համակրութեամբ ընդունած է զանոնք եւ կարգադրած իր կողմէ խղճամտօրէն պատրաստուած մանրամասն նախագիծը՝ ամբողջովին ի նպաստ Դպրոցասէրի :

Յիշենք որ Դպրոցասէրի կալուածը գընած է Տիգրան Խան Քէլէկեան, որ փոխնախագահն էր Հ. Բ. Ը. Միութեան, ու զայն տրամադրած իր կողմէ հիմնուած «Փաթրիմուան» անունով կալուածական ընկերութեան :

Բարեգործականի վարչութեան անդամները միաժամանակ անդամ են «Փաթրիմուան»ի : —

Դպրոցասէրի վարչութիւնը յայտնած է Պ. Պոնֆուային, որ վերջնական լուծումի համար պէտք էր դիմել Բարեգործականի Փարիզի մարմնին, որովհետեւ Քէլէկեան Խանի փափաքն էր, որ Դպրոցասէրի կալուածը ի վերջոյ պիտի պատկանէր Բարեգործականին, երբ Դպրոցասէրը դադրէր գոյութիւն ունենալէ, առ ի չգոյէ հայ աշակերտուհիներու :

Տիկին Ն. Կիւլպէնկեանի կտակակատարները, ըստ բարերարուհիի հիմնական փափաքին, պահանջած են Բարեգործականի Փարիզի վարիչներէն, որ երաշխաւորեն՝

Ա) Հայերէն լեզուի ուսուցումը հայ աղջիկներուն :

Բ) Երբ հայերէն սորվող աղջիկներ չգտնուին այլեւս, Գ. Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան վերադարձնեն կառուցուած շէնքին փոխարժէքը՝ որպէսզի այդ գումարով ուրիշ վայրի մը մէջ աղջկանց վարժարան մը բանան Նուարդ Կիւլպէնկեանի անունով : —

Թէ ի՛նչ անցած - դարձած է Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի կեդրոնի եւ Գ. Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան ներկայացուցիչներուն միջեւ բանակցութեանց վերջին շրջանին, կը հասկցուի փոխանակուած երկու նամակներէ :

Բարեգործականը 1964 Փետրուար 15ին Գ. Կ. Հիմնարկութեան իրաւագէտ - խորհրդական Պոնֆուայի ուղղուած նամակով մը կ'ըսէ թէ « Հ. Բ. Ը. Միութիւնը կարելի չի նկատեր յանձնառութիւն ստանձնել հայերէն լեզուի ուսուցումը տեւականօրէն պահպանելու (մէնթրքիր) ո՛չ առ ի չգոյէ հայ աշակերտուհիներու, ոչ ալ՝ իր կամքէն անկախ որեւէ պատճառով եւ շէնքերը կրնայ յատկացնել կրթականէ զատ ուրիշ հանրային նպատակի մը (երիտասարդական կեդրոն, Հանգստեան տուն, եւն. եւն.) :

«Այն վայրկեանէն երբ Դպրոցասէրը դադրի գոյութիւն ունենալէ, միայն մեր Միութիւնն է, որ իրաւունք պիտի ունենայ իր ուզածին պէս օգտագործելու զայն : Ուստի խնդրոյ առարկայ չի կրնար ըլլալ ուրիշին փոխանցելու այս ազատութիւնը : Միութիւնը նոյն իրաւունքը պիտի ունենայ նաեւ Կիւլպէնկեաններու կողմէ Փաթրիմուան կալուածական անանուն ընկերութեան պատկանող հողին վրայ կառուցուելիք շէնքին նկատմամբ :

« Միակ յանձնառութիւնը, զոր կրնանք ստանձնել, այն է՝ որ Կիւլպէնկեաններուն կրնանք հաստուցանել յաւելեալ արժէքը, որ ներկայ կալուածը պիտի ստանայ նոր շէնքի կառուցումով, ու այս ա՛յն պարագային միայն, երբ մեր Միութիւնը ձեռք քաշելով շէնքերէն՝ Փաթրիմուան կալուածական անանուն ընկերութիւնը ազատ թողու երրորդ անձերու ծախելու զանոնք » :

Պ. Պոնֆուայ Բարեգործականի այս նամակին պատասխանած է 1964 Փետր. 28ին, պատճէնը ղրկելով Դպրոցասէրին :

« Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը կը խնդրէ ինծմէ տեղեկացնելու ձեզի թէ՝ տրուած ըլլալով մէկ կողմէ, որ հայերէն լեզուի ուսուցումը կը կազմէ հիմնական փափաքը հանգուցեալ Տիկին Նուարդ Կիւլպէնկեանի, եւ թէ միւս կողմէ ձեր Միութիւնը չի կրնար տալ նախատեսներու կողմէ պահանջուած երաշխիքները, անկարելի է իրեն համար հետեւանք տալ այն ծրագրին, զոր ուզած էր իրականացնել » :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՄԱՐԵՇԱԼ ՓԷԹԷՆԻ ԱՃԻՒՆՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

Վերջին ամիսներուն, ֆրանսագիր մամուլի զանազան օրգաններ լայն տեղ ըսկրսած են տալ Մառեշալ Փէթէնի կեանքին ու զինուորական գործունէութեան : Ծանօթ է որ տարիներէ ի վեր տարաբախտ մառեշալին աճիւններու փոխադրութիւնը Վերտէօն, քաղաքական շըրջանակներու խօսակցութեանց նիւթ դարձած է : Վերջին շաբաթներուն շատ կրկնուեցաւ թէ այդ փոխադրութիւնը այլեւս անմիջական կը նկատուի եւ ոմանք չվարանեցան տը Կոլի այս որոշումին մէջ, տեսնելու ընտրական պայքարի համար կարեւոր աթու մը : Հարցը մամուլի նիւթ դարձած է քանի մը օրէ ՚ի վեր շնորհիւ Իւ էն Էօ երեսփոխանի մը, որ իր քուէարկողներուն խոստացած էր, ընտրապայքարի ժամանակ, հետապնդել այս խնդիրը, որ սրտին շատ մօտիկ է շատ մը Ֆրանսացիներուն, ի մասնաւորի Ա. պատերազմի բոլոր նախկին ռազմիկներուն :

Իւ էն Էօ (կոլիստ) երեսփոխանը՝ Տրիւօ - Լ'Հերմիթ, այս առթիւ գրած իր յօդուածին մէջ, նախ կը յայտնէր թէ ի պատասխան իր դիմումին, Զօր. տը Կոլ յայտնած էր թէ երբեք փաստը չէր ունեցած, որ մառեշալ Փէթէն փափաք յայտնած ըլլայ Տուօմոն թաղուելու, այդ փափաքը յայտնած էր միայն իր փաստաբանը՝ Իզորնի : Ապա, Զօր. տը Կոլ աւելցուցած էր թէ բոլորովին հակօրինական էր, որ մառեշալին մարմինը Տուօմոն փոխադրուի որովհետեւ երկրին պատմութեան մէջ երբեք մարմին մը չէր բերուած պատերազմի դաշտի մը վրայ : Հոն կը թաղուին միայն անոնք որոնք դաշտին վրայ ինկած են, իսկ ինչ կը վերաբերի Տուօմոնի, բոլոր մասունքները այն զինուորներուն որոնց ինքնութիւնը չէ ճշդուած խառնուած են ոսկրադամբանին մէջ, ըլլան անոնք Ֆրանսացի թէ գերմանացի : Բայց, ըսած է նաեւ տը Կոլ, արդար կը գտնէ, որ յաղթական զօրավարը այն ճակատամարտին որմէ կախում ունեցաւ 1914 - 18ի համաշխարհային պատերազմի ճակատագիրը պատուուի այդ հանգամանքով եւ կը խորհի թէ մառեշալ Փէթէնի մարմինը իր արդար տեղը կ'ունենայ Վէրտէօն, արժանավայել յուշարձանի մը մէջ : Ի վերջոյ Զօր. տը Կոլ յայտնած է թէ ատենը չէ եկած տակաւին նման որոշում մը տալու, բայց հարկ եղած միջոցները ձեռք կ'առնէ որպէսզի ինչ որ ալ պատահի իրեն, այդ հարցը, որ կը խռովէ շատ մը Ֆրանսացիներ, լուծուի :

Այս յօդուածին պատճառաւ է, որ փաստաբան Իզորնի նամակ մը գրկած է «Լը Մոնտ»ի խմբագրութեան կարգ մը կէտեր ճշդելու համար : Մառեշալ Փէթէնի փաստաբանը նախ կ'անդրադառնայ այն կէտին, ըստ որուն տը Կոլ երբեք փաստը չէ ունեցած որ Փէթէն փափաք յայտնած ըլլայ Տուօմոն թաղուելու, եւ կ'ըսէ.— « Կ'ուզեմ մատնանշել թէ 1938 Ապրիլ 18ին մառեշալ Փէթէն իր կտակին մէջ երկու կէտեր կ'աւելցնէր, մէկը իր յուշերուն վերաբերեալ, միւսը իր յուղարկաւորութեան : Այս վերջինը կը սկսի հետեւեալ բառերով.— « Իմ ամենամեծ փափաքս է, որ թաղուիմ Տուօմոնի Ազգ. գերեզմանատան մէջ » : Այն երկար արգելափակման շրջանին զոր կրեց տուաւ Զօր. Տը Կոլ, մառեշալ Փէթէն, քանիցս ինծի կրկնեց այդ փափաքը, միայն այն մտավախութեամբ որ կրնայ չիրագործուիլ : Փիէր Մէնտէս - Ֆրանս ինծի յայտնած ըլլալով, որ ազգային միասնականութեան մտահոգութեամբ, չընդդիմանար մառեշալին աճիւններուն Տուօմոն փոխադրութեան, պայմանաւ որ Ազգ. Ժողովը դէմ չկենայ, բանաձեւ մը առաջարկեցի (Պաշտօնաթերթ՝ 1954 Նոյեմբեր 4) որուն մէջ նախ կը կրկնէի կըտակին բառերը : 1958 Յունիս 6ին, յիշեցուցի Զօր. տը Կոլի, որ վարչապետութեան մօտ նամակ մը կար Տիկին Փէթէնէն, իր նախորդներէն Ֆէլիքս Կայարի փոխանձուած նախագահ Քոթիի կողմէ «Արժանի ուշադրութեամբ քննելու խնդրանքով» : Հարցը հետեւեալն էր.— Տիկին Փէթէն կ'ուզէր, որ իր ամուսնոյն վերջին կամքը գործադրուի :

« Զօր. տը Կոլ չի կրնար լըջօրէն ըսել թէ մառեշալին փափաքը միայն իմ ըսելովս յայտնուած է, քանի որ Յունիս 19-ին, ինծի փոխանձեց նամակ մը Զօր. Քաթրուի միջոցաւ : Այդ պատասխանը վերջնական մերժում մըն էր գործադրելու մառեշալ Փէթէնի վերջին կամքը, առարկելով որ այդ փոխադրութիւնը պիտի նշանակէր դատապարտուած քաղաքականութեան մը վաւերացումը եւ թէ միւս կողմէ կանոնադիրները կ'ընդդիմանային, որ զինուոր մը զինուորական գերեզմանատուն մը թաղուի եթէ կռուի ընթացքին մեռած չէ :

« Եթէ, կ'աւելցնէ Իզորնի, առաջին պատճառաբանութիւնը օրինաւոր է Զօր. տը Կոլի համար, որ պահանջած էր դատապարտութիւնը, երկրորդը կը կռչի կանոնագրի մը որ բացառութիւններ ունեցած է, քանի որ Տուօմոնի ազգ. գերեզմանատունը թաղուած է Զօր. Անսըլէն եւ ճիշդ այն տեղը զոր մառեշալ Փէթէն իրեն համար ընտրած էր» :

Փիէր Մէնտէս - Ֆրանս կարդալով փաստաբան Իզորնիի նամակը, կը ճշդէ որ երբ Իզորնի իրեն խօսած է աճիւններու փոխադրութեան մասին, ինք, ընդհակառակն, ըսած է որ նման բան մը շատ ծանր բախումներու դուռ կրնար բանալ եւ ոչ թէ մտքերը հանդարտեցնել : Մէնտէս - Ֆրանս կ'ըսէ որ Իզորնի իր բերանը դրած է ինչ որ ինք ըսած է :

Հոս հասած է ցաւոտ հարց մը, որ ըստ «Քոմպա»յի նախընտրական պայքարի բնոյթ ունի : Ամէն պարագայի մէջ, ինչ որ ալ ըլլան կարծիքները մառեշալ Փէթէնի քաղաքականութեան մասին, անիկա չի դադրիր ըլլալէ Ա. աշխարհամարտին մեծ յաղթական զինուորականը, որ իր արդար քունը կրնայ ունենալ իր զինուորներու կողքին : Մնացեալը կը պատկանի Պատմութեան, վասնզի ան միայն պիտի կարենայ ճշդել մառեշալ Փէթէնի դերը եւ ըսել թէ որքա՞ն դաւաճանութիւն կարելի է նկատել հսկայ փառքի տէր ծերունիի մը համար, մնալ ժողովուրդին հետ տառապանքի օրերուն եւ բաժնել անոր սեւ հացը, օտար լուծի ներքեւ, վտանգելով փառաւոր անցեալ մը անորոշ ապագայի մը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԱՍԹՐԻ միաձայնութեամբ վարչապետ ընտրուեցաւ, 537 երեսփոխաններու եւ խորհրդարաններու կողմէ որ կը կազմեն հնդկական խորհրդարանը : Բաւական դժուար եղած է ձեռք ձգել այդ միաձայնութիւնը տրուած ըլլալով, որ ձախ թեւը, գլխաւորութեամբ Քրիշնա Մենոնի եւ աջը զոր կը ներկայացնէ ելմտական նախկին նախարարը միացած էին Շասթրիի թեկնածութեան դէմ : Շասթրիի թեկնածութիւնը կը պաշտպանէր տնօրէն ժողովը : Ի վերջոյ կողմերու համաձայնութեամբ Շասթրի միաձայնութեամբ կ'ընտրուէր : Իր նոր վարչապետով, Հընդկաստան պիտի պահէ քաղաքական իր նոյն դիմագիծը .— Աշխարհականութիւն, ոչ - ենթարկում, եւ մարդասիրական ընկերվարութիւն : Հազուադէպօրէն Հընդկաստան իր գլուխը ունեցած է այսքան համեստ մարդ մը : Հասակը՝ մէկ մեթր 52, ծնած է 1904ին եւ զաւակն է աղքատ ընտանիքի մը : Իր առաջին մամուլի ասուլիսի ընթացքին, վարչապետը յայտարարած է .— Արտաքին քաղաքականութիւն.— Հնդկաստան հաւատարիմ կը մնայ ոչ - ենթարկումի քաղաքականութեան : Չի կրնար մաս կազմել որեւէ պլոքի : Նոր կառավարութիւնը պիտի փորձէ լաւ յարաբերութիւններ պահել բոլոր երկիրներու հետ : Քաշմիրի եւ Լաոսի անդրադառնալով, նոր վարչապետը փափաք յայտնած է որ հաշտութիւն ծագի Հնդկաստանի եւ Փաքիստանի միջեւ, իսկ Լաոսի մասին համամիտ է բրիտանական առաջարկին :

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ կացութիւնը յստակ չէ : Քիւչիւք իր վէթօն դրած է Մակարիոսի կառավարութեան տուած զինուորական որոշումներուն : Միւս կողմէ Զօր. Գրիվաս բողոք ներկայացուցած է կիպրական կառավարութեան հակաբրիտանական ցոյցերուն առթիւ :

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԲՌՆԻ ԹՐՔԱՑՈՒՑԻՆ ՀՌՉԱԿԱՒՈՐ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ ՍԻՆԱՆԸ

ԹՐՔԱՑՈՒՄԻ ԿԼԱՆՈՂ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՅԱՐԱՏԵՒ Է ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(Գ. եւ վերջին մաս)

15րդ եւ 16րդ Դարերուն, Թուրք եւ պարսիկ պատերազմներու պատճառով, Հայաստանը եւ Հայերը արեան մէջ կը լողային: Սուլթան Սուլէյմանի Ենիչէրիները հասեր էին մինչեւ Նախիջեւան եւ Երեւան 1551ին: 250 տարի տեւող այդ պատերազմներու ընթացքին հայ բնակչութիւնը նօսրացած էր, Պարսիկները կը տարագրէին Հայերը, իսկ Թուրքերը կը հաւաքէին անոնց մանուկները եւ կ'իսլամացնէին:

Սինանը նախ ծառայեց Սէլիմ Ա.ի եւ օճախին (բանակին) մէջ: «Մէօհէնտի» եղած էր, եւ դարձած բանակին «Ճէմ-պէրէքճի Պաշին» (ճարտարապետը), գացած էր մինչեւ Պելկրատ, ապա «Մոհաք»՝ Պուտափէշթի հարաւը եւ Սուլթան Սուլէյմանի օրով անցած էր Դանուբ գետէն, կամուրջ մը շինելով անոր վրայ:

Պարսից դէմ կռիւներու ընթացքին անցած էր Վանայ լճէն:

1538ին երբ 49 տարեկան էր, իր տաղանդին շնորհիւ եղած էր արքունի ճարտարապետ:

Սինան մինչեւ իր մահը 1588, շինած էր 334 շէնքեր, երեսունըչորս պալատներ, ութսուն մեծ եւ երեսուն փոքր մզկիթներ, 62 դպրոց, որոնց եօթը կրօնական, 16 աղքատանոց, երեք հիւանդանոց, 13 խան, 33 բաղնիք, 19 թիւրպէ (շիրիմ – յիշատակարան), ութ կամուրջ, եօթը ջրուղի եւն.:

Անգարայի ներկայ կառավարութիւնը Թուրք պատմագիրներու նիւթեր կը տրամադրէ կառավարական արձանագրութիւններ, կտակներ, դիւանաթուղթեր եւն. ուսումնասիրելու եւ հրատարակելու գանոնք: Այս նպատակով կը վարձէ նաեւ եւրոպացի հեղինակներ:

Զուիցերացի Էռնսթ Էկլի, իր հրատարակած գերմաներէն «Սինան ճարտարապետը» երկին մէջ, (տպագրուած Ցիւրիխ, Զուիցերիա 1954ին), էջ 24ի վրայ թարգմանաբար տպագրած է Սինանի մէկ դիմումնագիրը 1573 Թուակիր (Արաբական Թուականով՝ Հիճրէթի 17 Ռամազան 981), որուն մէջ Արքունի ճարտարապետ Սինանը՝ Սէլիմ Բ. Թագաւորին կը խնդրէ, որպէսզի հրամայէ Կեսարիոյ ՄԷՀ–ՄԷՏ ՈՒՍԹԱյին, «Կիպրոս տարագրուելիք վնասակար եւ անբաղձալի տարրերու կարգին չդնել իր ոչ – իսլամ ազգականները եւ չտարագրել զանոնք»: Այդ ազգականներն են՝ Սարը Օղլու (կամնելու գործիք շինող արհեստաւոր մը), որ կը բնակէր իր ծննդավայրը՝ Ագըրնասի մօտ՝ Քիւչիւկ Պիւրինկէզ գիւղը եւ միւս ազգականները, որոնք կը բնակէին Իւրկիւպի մէջ (Կեսարիոյ քաղաքի հարաւարեւմտեան կողմը), Ուլիցա եւ Քօտ (Գօճա) ՆԻՇԱՆ: Այդ ազգականները Կիպրոս տարագրուելիք անձերու ցանկին մէջ կը գտնուէին:

Թուրքերը Կիպրոսը գրաւելէ ետք տեղւոյն բնակչութիւնը ջարդեր էին, այդ ատեն Անատոլուէն ժողովուրդ կը ղրկէին Կղզին շէնցնելու համար:

Սինան իր այդ ազգականներուն հետ կապ կը պահէր եւ յաջողեցաւ Սուլթան Սէլիմ Բ.ի հրամանագրով զանոնք տարագրութենէ փրկել շնորհիւ իր դիրքին:

Սինան երկու կտակներ ըրած է, մին՝ 1563ին, միւսը՝ 1586ին:

Իր կտակը վկայող տասը ճարտարապետներէն ինը բռնի իսլամացուած էին:

Շէրիի օրէնքով, իսլամի մը կամ իսլամացածի մը սեփականութիւնը, իբրեւ ժառանգութիւն, չի տրուիր քրիստոնեայ ժառանգորդի մը, որովհետեւ ըսուած է թէ «Կրօնի տարբերութիւնը արգելք է ժառանգութեան» «Իխթիլաֆը տին մաննի իրս տիր»: Այդ նկատումով հաւանաբար, Սինան իր եղբօր զաւակները Կ. Պոլիս բերել տուած եւ զանոնք ժառանգութենէ չզրկելու համար, մէօհթէտի (հաւատափոխ) ըրած է:

Ինչո՞ւ համար կը կոչէն ՍԻՆԱՆը Ապտուլլահ օղլու: Բացատրութիւնը հետեւեալն է.— Թուրքերը, ըստ սովորութեան, եթէ Քրիստոնեայ մը հայ կամ յոյն իսլամացնէին, անոր նախնեաց յիշատակը ի սպառ ջնջելու համար, անոր անունը կ'անջատէին վիճակագրական տոմարներէն «Նուփուս Քիւթիւկի Ճէրիտէ»ներէն, եւ կը գրէին Թրքական տոմարներու բաժինին մէջ: Այդպիսիներուն, հօր անուն կուտային «Ապտուլլահ օղլու» (Աստուծոյ ծառայ), կամ Բահման օղլու (գթացող), կամ «Մէնան օղլու» կամ «Քէրիմ օղլու»: Բոլոր «Ալլահին» տրուած ածականները կցուած են իսլամական անունին սկիզբը:

Այդ սովորութիւնը ի զօրու էր նոյնիսկ Համաշխարհային Ա. Պատերազմի ատեն: Թրքական բանակի մէջ կարգ մը Հայեր իսլամացուած էին եւ բոլորը կոչուած էին «Ապտուլլահ օղլու»:

1915 – 18 Թուրք կառավարութիւնը, իր բոլոր ստորաբաժանումներով որոշած էր Հայերը բնաջնջել, տեսնուեցաւ որ տնտեսապէս մեծ վնաս մը յառաջ պիտի գայ հայ արհեստաւորներու կոտորումով: Կառավարական Հրամանագրի մէջ մասնաւորապէս պէտք տեսնուած էր իսլամացնել հայ պարտիզպանները, այգեպանները, եւ այլ արհեստաւորներ, վարպետ լուսանկարիչներ, կահագործներ, կօշկակարներ, դանակագործներ, դարբիններ, վառարանագործներ, ջաղացպաններ եւն.: Եւ կամ որբերու որոնք իսլամացուցին եւ իսլամական տրարողութեանց ժամանակ անոնց մականունն էին, Ապտուլլահ օղլու, Ապտուլրահման օղլու: Ապտիւլ Մէնան օղլու եւն. եւ անոնք կ'արձանագրէին կարմիր մելանով գատ Տոմարի մը մէջ «Մէօհթէտի»ներու (հաւատափոխ) տոմարին մէջ:

Գրպտողի մը համար շատ պարզ է, որ ճարտարապետ Սինանին ծնողքը հակառակ Թրքական աղբիւրէ սուտերուն, ջարդուած էր եւ անոնց հայկական անունները մութի մէջ կը մնան մինչեւ այսօր:

Օրխանէն Սէլիմ, Սէլիմէն մինչեւ Համիտ կամ Րէշատ, Թրքացման քաղաքականութիւնը կանգ չէր առած:

Թուրք գրագէտներ՝ Ջէնա Գօճա Այնան, Իբրահիմ Հագգը Գօնեալը, կամ Ահմէտ Րէֆիդ, կամ յոյն մօր զաւակ Հնադէտ Խալիլ Էթհէմ ոչ մէկ առարկայական տեղեկութիւն կուտան Սինանի ծնողքի կեանքի մասին:

Անգլիացի ժամանակակից հռչակաւոր պատմաբան Առնոլտ Ճ. Թոյնպի շատ իրաւամբ կը յիշատակէ թէ «Թուրքին հետապնդած նպատակը եղած է՝ Հայու հետք չթողուլ»: Տարիներով եւ դարերով Հայերը եւ Յոյները շինած են, Թուրքերը քանդած են անոնց յիշատակարանները, հրէշային գազանութեամբ, ոչ մէկ յարգանք ունեցած են նոյնիսկ մեռելներուն, գերեզմանաքարերով Թրքական զօրանոց, ակումբ եւն. շինած են:

Ամերիկայի մէջ սակայն Մալքըմ Նուգի նման միամիտ մարդիկ որ ճառ կը պատրաստեն նախագահին համար, Թուրքը «խտէալի տէր» «գաղափարական» ժողովուրդ կ'որակեն: Ինչ հեգնութիւն, պատմութեան ճշգրիտ իրողութեանց եւ արձանագրութեանց:

Սինանի հայ ըլլալու մասին տառացի կերպով կ'ուզեմ արտագրել ՀԷՐՏԷՐ գերմանական հեղինակաւոր Համայնագիտարանի 744 էջին վրայ լոյս տեսածը, 1956ին, Ֆրայպուրկ ՀԷՐՏԷՐ, Ֆրայպուրկ եւ Պրայսկաու, Գերմանիա, որ կ'ըսէ.— «Սինան Թրքահայ ճարտարապետ մըն էր (Արմէն – Թուրք Պաումայսթէր):

Ուրեմն ըստ գերման Համայնագիտարանին, Սինան իր երակներուն մէջ Հայկական արիւն կը կրէր, հայորդի էր: Եւ շատ հաւանաբար Ենիչէրիական Տէվշիրմէի հրամանագրով բռնութեամբ իսլամացուած էր, իր հարազատ հայրը եւ մայրը ով գիտէ ինչ հոգեկան տաղնապով կամ ջարդով մահացուած էին, որոնց մասին բացի շինծու տեղեկութիւններէ, պապանձումն Զաքարիայի են մինչեւ այժմ լոյս տեսնելու արտօնուած Թրքական Թուղթերն ու արձանագրութիւնները:

Թուրքը ինչպէս իւրացուցած է բռնի կերպով Հայուն ինչքը եւ հողը, քանդած է նաեւ անոր մշակոյթի հաստատութիւնները եւ ջարդած անոր մշակներն ու տաղանդները, անոր մտքի եւ արուեստի զաւակները: Մոնկոլիայէն կամ Ճակաթայէն եկած Թափառաշրջիկ Թուրքը չէր ծնունդ պիտի տար Սինաններու ճարտարապետներու, կամ նոյնիսկ 19րդ դարուն՝ Սարգիս կամ Նիկողոս Պալեաններու:

Թուրքի կլանող քաղաքականութեան շարունակութիւնը մենք կը տեսնենք 20րդ դարու Ենիչէրիներուն՝ (Երիտասարդ Թուրքերուն) գործունէութեան մէջ:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԺԲ.

6.— Գայլախազային ժայռեր եւ հանքայիններ.— Գայլախազը սիլիկիումի բնական օքսիտն է (սիլիս): Ջուր կամ ջրատուած սիլիսի, ինչպէս նաեւ բազմապիսի սիլիքաթներու ձեւին տակ, գայլախազը կը կազմէ Երկրի կեղեւին՝ վիմոլորտին կարեւորագոյն բաղկացուցիչներէն մէկը: Գայլախազային ժայռերուն արդիւնաբերական լայն կիրարկում՝ ըլլայ որպէս բիւրեղապակիի, ճենապակիի, յախճապակիի եւ ապակեթելերու հումք (լեռնաբիւրեղ կամ գաւարզ, հայերէնի մէջ ծանօթ նաեւ փռնակն անունով, գաւարզաբեր աւազներ, կաւային բնոյթի հրակայուն ժայռեր, եւն.), ըլլայ որպէս շինանիւթերու (ապլիս, կղմինտր, կրագլիս) եւ այլ ճարտարարուեստներու մէջ գործածուող նիւթեր, ըլլայ ուղղակի՝ որպէս շինութեան քարեր (հատաքար, պազալթ, եւայլն): Այս վերջին տեսակի գործածութեան պիտի անդրադառնանք առանձին:

Սիլիքաթներ են նաեւ նեֆելինային սիլիքաթները, որոնց արդիւնաբերական կարելիութիւններուն մասին խօսեցանք արդէն:

Ա) Լեռնաբիւրեղ, գաւարզաքարեր, գաւարզաբեր աւազներ.— Ըստ ակադեմիայի Ասլանեանի, այս հանքայիններուն կը հանդիպինք Շահնազարի (Հիւսիսային Հայաստան, վրացական սահմանին մօտ), Վահագնի) Բամպակ գետի հովիտ, Թումանեանէն — Դսեղ — հարաւ), Իջեւանի, Կոտայքի (Արզնիի մօտերը, Երեւանի ազարեր աւազանէն դէպի հիւսիս) Կամոյի (Նախկին Նոր – Պայազիտ, Գեղամայ լեռներու արեւմտեան ստորոտին), Վեդի – Արարատի, ինչպէս նաեւ Արփա գետի հարաւը՝ Նախիջեւանի սահմանին մօտ (Ազիզբեկովէն դէպի արեւելք):

Լեռնաբիւրեղով հարուստ պէտք է եղած ըլլայ նաեւ Վասպուրականը: Կը բաւէ յիշատակել՝ որ անոր բիւրեղը

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԱՐՋԱԿՈՒՐԴԻ ԲԱՑԻԿՆԵՐ

Վիշտ տաս թէ հրճուանք, ծիծաղ թէ արցունք, դուն անթերի ես, ու այդ այդպէս պէտք էր ըլլալ ... ես խեղճ ուլունք մը՝ ձգէ սրտիդ մօտ շնչեմ հեւք մը ափերէդ, պահեմ փոքրիկ տեղը որ ինծի շնորհեցիր, ու արեւովդ ապրիմ ..: Բայց չէ, դուն շատ ես վեհանձն ... ու ես միայն յիմար պզտիկ մը ... մի՛, մի՛ հարցներ թէ ինչու կուլամ ես ...:

— Դէհ, քաջս, կ'ուզե՞ս շարունակել վիպակը որ կիսատ ձգեցիր ...: Տես, ընկուզենին մօր մը պէս գուրգուրոտ է, ու տերեւներուն հաշիշով ժամանակն իսկ մեռնիլ կը մոռնայ ...:

Ե.

Արշաւանքի:

Ո՞վ չէ զգացեր իր միահեծան իշխանութիւնը լեռներուն վրայ, բուռվառուող խաղաղութեան քով, հող չէ թէ քանի մը կարճ օրերու կամ վայրկեաններու համար:

Ամէն բան հոն չքեղութիւն է ու մեծարանք: Անտառներու մեհենական վեհութիւնն ու ժայռերու դահակալ մէջքը, պալատներու պերճանքին կեղծիքը կ'արհամարհեն:

Մենք, արքայական ամոլը:

Մեր ուղղութեան վրայ, մեր գլխուն վրայ, մեր մտածումին իսկ վրան արեւուն շռայլութիւնն է թափեր ու կը բիւրեղանայ հսկայափառ թանձրութիւնը .. Քարերուն սիրտը կը տեսնեմ որոշակի:

Կը բարձրանանք: Ուժեղ բազուկիդ յենած ուրախ բարեւս կուտամ նոր նոր բացուող գագաթներու ողջոյնին: Մէջքիդ պինդ սեղմուած, ձորերու արհաւիրքին վրայ, անոնց յամառ քէնը կը ծաղրեմ, ու ձայնիս արձագանգը մեզի կը դառնայ ովասիոններու տարափով:

Գլորուած քարեր, մինչեւ ցած, յատակներուն կը տանին մեր անցքին նորութիւնը, սոսկելով չղթայուած առուակին նոր երգ մը երգել մեզի համար:

Օ՛, այս բարձունքներուն վրայ, այսպէս բարձր ... բոլորը մեր նայուածքին տակ խոնարհ հպատակ ...

Լայն գլխարկիս ու փողկապիս կարմիրը, գիտեմ, շատ լաւ կը վայլէ ինծի, ուէլ թաղէ աւելի ...:

×

— Հոս լաւ է, կ'ըսես, գիշերենք:

Ու ջուրին մօտ, եռանկիւն մը տափարակի վրայ կը փռուինք, ուր կանաչը թանձր բազմոց է պատրաստեր մանուշակներով բուրումնաւէտ:

Ախորժով կը ճաշենք: Մեր խիղճն աւելի թեթեւ է քան մեր ընչաքսութիւնը:

Ու արդէն մայրամուտ է:

Ի՞նչ կասկած, որ մենք ղրկեցինք մաքըր բանակ մը ամպերուն վրայ հեծած, փախող արեւը վերադարձնելու: Կռիւն է կատաղի: Ու վերջալոյսին տակ — ըղձալելի — մենք նոր Ներոններ՝ կը նայինք հրճուանքով թափուող այդ ծով մը արեան ...

Հոգ չէ, պիտի բերեն գինք մեր գինուորներն անշուշտ, վաղն առտու ... հիմա գոհանանք աստղերուն օրհնութիւնով, ու թող մեր մահիճը բեզմնաւորի:

... Ինչ բնական է այս լեռներէն ամէն բան, ու ինչ հաւասար ...:

Զ.

Փոքրիկ վրանին տակ ենք: Կ'անձրեւէ: Թեթեւ ցուրտ մը որ մեզ կը միացնէ կաթողին, մեր ջերմութիւնը պահելու ուս ուսի, երես երեսի:

Աւելի քան երբեք սիրելի ենք մէկզմէկու:

Կը վիճինք, «դուն մեղաւոր ես» ըսելով ու կը ծածկենք մէկզմէկ գորովագին:

Կ'անձրեւէ:

Ինչո՞ւ են լացեր անձրեւին երգը: Ինչպէս տրտմիլ այս անուշ շոյանքէն որ անձրեւինն է ...

Մոմլաթին վրայ կաթիլները կուտան մանկունակ պատմութիւններ փսփսալ, դանդաղել ու արագացնել փոխնիփոխ, բենց միօրինակ խաղին եղանակը՝ մեղմ, մե՛ղմ, մե՛ղմ ու փաղաքուշ:

Ծխածան մը կայ մեր գլխուն վերեւ եօթանասուն գոյնով ու մէկ իմաստով: Ու տակաւ շրթներովս կ'որոնեմ գոց աչքերդ ու թարթիչներուդ ծայրով, կը ղրկեմ անուրջներուս կարաւանը:

Ու ականջս դրած քունքիդ՝ մտիկ կ'ընեմ մարմնիդ եղանակին, ու այս երկնային յաւերժական երգերուն մէջ, ես արքայուհի եմ, ես այնքան լեցուն եմ սիրով, որ կը թուի թէ սիրտդ եմ, սրտիդ արփին եմ, անձրեւն եմ, անձրեւին մեղեդին եմ, թէ ամէն ինչ եմ, ու ես, չեմ ...:

ՓԱՅԼԱԿ ՄԻՔԱՅԵԼԵԱՆ

(3 եւ վերջ)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»

…ամէնէն ընտիր մէկ տեսակին Վանայ դողէնէն հարավաճառները տուած են իրենց քաղաքին անունը, — Վանակն:

Անկախ ապակիներու եւ ապակեթելերու ճարտարարուեստին մէջ իրենց ընթացիկ գործածութենէն, պայտերը ընթացիկ ժայռերը՝ շնորհիւ իրենց կարծրութեան, կիրառութիւն կը գտնեն ժամացոյցի եւ ճշգրիտ սարքերու արտադրութեան մէջ: Անոնց տեսակները (ինչպէս մեղեսիկը գունաւոր տեսակները (ինչպէս մեղեսիկը քաղուած մանիշակագոյն պայտերը բիւրեղներ, բազմերանգ ակաթներն ու օպալները — եղնդնաքար — յասպիսներն ու արեւակները (օփալ), թանկագին քարեր են:

«Սարիգիւղի հանքավայրի սահմաններում, — կը գրէ Մովսիսեան՝ Իջեւանի շրջանի հանքային հարստութիւններուն մասին խօսելով, — հանդիպում է միկրոսկոպիկ նրբարատ ագատ (ակաթ)՝ բարձր ամրութեան մի միներալ, որը արժէքաւոր նիւթ է հանդիսանում ժամացոյցի եւ սարքաշինական արդիւնաբերութեան համար ճշգրիտ տեխնիկական քարեր պատրաստելու համար: Ներկայումս արդէն կատարւում է ագատի հանքավայրի մասնակի մշակում»: (Հայկ. ՍՍՌ էկոնոմիկայի զարգացման հեռանկարները, էջ 31 – 32):

Ներկայ Հայաստանի մէջ ակաթի հանքավայրեր կը գտնուին նաեւ Շահնազարի, Բերդի, եւ Իջեւանէն շուրջ քսան քիլոմեթր դէպի հիւսիս՝ Սեւաքար գիւղի մօտակայ հանքավայրերու շրջաններուն մէջ:

Եղնդաքար կը գտնենք Աղամըրզալու գիւղին մօտերը, Աշտարակի շրջանի մարմարէ խաւերուն մէջ:

Իսկ արեւմտեան Հայաստանի մէջ, գամականօրէն ծանօթ են Պոնտոսի շրջանի (առաւելաբար Տրապիզոնի եւ Կիրասոնի մերձակայքը) ակաթները, օփալները, եղնդնաքարը եւ յասպիսը: Լսուած է նոյնիսկ՝ որ Միհրդատ առաւելաբար այս թանկագին հանքայիններուն կը պարտէր իր հեքիաթային հարստութիւնը:

Պայլախազային այլ զարդաքարեր կը գտնենք նաեւ Կարնոյ շրջանին մէջ: Ի դէպ, Բարձր Հայքը հարուստ է նաեւ խոյծքարով:

Բ) Պայլախազային եւ կաւային այլ հողեր. — Առանձին յիշատակութեան արժանի է տխաթմիտը, ծանօթ նաեւ Թրիփոլի եւ քիզելկուր անուններով, որ ջըրուած (հիւրաթէ) սիլիկ կազմուած հող է, յառաջացած՝ «տխաթմէ» կոչուած մանրադիտային բոյսերու բրածոյացումէն: Ան որպէս լրացուցիչ հումք գործածելի է կրաղիւսի (սիման) արդիւնաբերութեան մէջ· եւ որովհետեւ ներծծման մեծ կարողութիւն ունի, կը գործածուի նաեւ հեղուկներ կլանելու եւ քամելու համար (այսպէս, շաքարի ճարտարարուեստին մէջ, շաքարահիւթի քամման համար)· գործածական է նաեւ ուժանակի պատրաստութեան մէջ, որպէս նիթրոկլիսերինի ծծիչ:

Խորհ. Հայաստան ունի տխաթմիթի կարեւոր պաշարներ: Գլխաւոր հանքավայրերը կը գտնուին Կոտայքի (Արգնիի) մօտերը, Աշտարակի եւ Սիսիանի շըրջաններուն մէջ:

Վերջին տարիները Իջեւանի շրջանի Սարիգիւղի մօտերը գտնուած են պենթոնիթի պաշարներ: Պենթոնիթը կաւային հողի տեսակ մըն է, առաւելաբար բաղկացած կրածինի, մանիէզիումի, ալիւմինիումի ջրատուած սիլիքաթներէ, որ լայն գործածութիւն կրնայ գտնել զգեստեղէն իւղի հետքեր մաքրելու, ինչպէս նաեւ իւղերու եւ ձէթերու զտման ճարտարարուեստներուն մէջ: Ըստ Մովսիսեանի, պենթոնիթը կիրառում կ'ունենայ նաեւ նաւթի եւ մետաղներու արդիւնաբերութեան մէջ: «Հանքավայրի ուսումնասիրութիւնը, — կը գրէ ան, — պարզեց այդ հումքի խոշոր պաշարները եւ բարձր որակը: … Մօտակայ տարիներուն այստեղ կը ստեղծուի լեռնային մի նոր ձեռնարկութիւն»:

Հրակայուն կաւը հիմնական նախանիւթ է հրակայուն (ջերմութեան դիմացող) աղիւսներու պատրաստութեան մէջ, աղիւսներ՝ որոնցմով կը պատեն հնոցներու, ճարտարարուեստական վառարաններու եւ ձուլարաններու ներքին պատերը: Հրակայուն կաւի շահագործման ենթակայ գլխաւոր հանքավայրը կը գտնուի Դսեղ (ներկայ՝ Թումանեան) գիւղին մօտ: Նուազ կարեւոր չեն սակայն Սեւանայ լճի հիւսիս – արեւելեան եւ արեւելեան ափերու (Սեւանայ լեռնաշղթայի երկայնքին) հրակայուն հողերը, որոնք ինչպէս տեսանք արդէն, կը պարունակեն նաեւ քրոմի, նիքելի եւ քոպալթի հանածոներ: Ներկայիս ծրագիրներ կը մշակուին արդիւնաբերական հնարաւորութիւններով հարուստ այդ ժայռերու ամբողջական օգտագործման ուղղութեամբ: «Ինչպէս ցոյց տուեցին հետազօտութիւնները, — կը գրէ Մովսիսեան, — լեռնային այդ ապարներից (ժայռեր) եւ դրանց հետ կապուած մագնեզեալ հումքից կարելի է թողարկել բարձրորակ ֆորստերիտային հրակայուն նիւթեր մետալուրգիական արդիւնաբերութեան համար՝ աւելի քան 1760 աստիճան հրակայնութեամբ»: (Նոյն, էջ 31):

Հայաստանի մէջ կը գտնենք նաեւ շինարարական զանազան որակի կաւերու մեծ թուով հանքավայրեր: Այս կաւերը որպէս հումք կը ծառայեն կղմինտրի, աղիւսի եւ թրծուած անօթներու ճարտարարուեստին մէջ: Իրենց հարստութեամբ առանձին յիշատակութեան արժանի են Ցոլփա գիւղի (Արտաշատի շըրջան), ինչպէս նաեւ Կիրովականի շրջանի պաշարները:

ՀՐԱՉ ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ

(12 Շար·)

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

FEUX CONTRE FEUX

Արմէն Լիւպէնի (Շահան Շահնուր) ֆրանսերէն քերթուածներու վերջին հատորը, որու մասին խօսեցանք իր ատենին (Յառաջ՝ Ապրիլ 19), Ֆրանսական Ակադեմիայի «Բանաստեղծութեան մրցանակը» ստացած է:

×

ՆԿԱՐԻՉ ԺԵՐԱՆԵԱՆ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Ռիչար Ժերանեան վերջերս յաջող ցուցահանդէս մը տուաւ Պէյրութի մէջ: Այս առթիւ տեղական մամուլը գնահատական տողեր նուիրեց, նկարներ ալ հրատարակելով:

Ռըվիւ տիւ Լիպան. — … Երբեմն, արուեստագէտը, կը շնչէ բարձրութեանց օդը եւ Հայաստանի մէկ ժայռոտ բնանկարը կը վերածէ երազային ձորի մը, որ ուրուականի մը երեւոյթները կ'առնէ: Բայց ճամբան, կը վերագտնէ իրականութիւնը եւ ձեռնառումբի մը կամ անանասի մը երեւոյթէն կը քաղէ դիւթիչ տպաւորութիւն մը, որ գըլխիչ երեւոյթներէն մէկն է իրականութեան: Ինչպէս կը տեսնենք Ռիչար Ժերանեան սովորական ձեւապաշտ նկարիչ մը չէ (Վիքթոր Հաքիմ):

×

Լը Սուար. — «Այս նկարչութեան ինքնատպութիւնը կը կայանայ նաեւ այն ուրախութեան, հաճոյքին մէջ զոր նկարիչը ունի մեզի ցոյց տալու, անկենդան բնութիւն մը, բնանկար մը, ծաղկեփունջ մը: Բոլոր պաստառներուն մէջ, շարադրութեան հաւասարակշռութեան կողքին կայ՝ զգացուածը, ապրուածը: Ասիկա անկեղծութիւն մը կուտայ իր գործերուն ուր զգացողականը կը գերազանցէ իրապաշտութիւնը եւ կ'ազդէ մեր վրայ: — Ցուցահանդէս մըն է որ կրնայ իբրեւ օրինակ ծառայել երիտասարդներուն: — Աղուոր տաղանդ մը, աղուոր արհեստ մը: Այո, բայց արհեստն է որ կը յայտնէ տաղանդը (Ե. Ա.):

×

Օռիան. — Գիծ, գոյն եւ տարածութիւն կ'ոգեկոչեն իրականին ամենազօրութիւնը: Միջերկրականի այս մարդուն մօտ, հանդարտ եւ ջերմ, արուեստ եւ արհեստ մէկ են, նոյնիսկ եթէ փիւրիսթները կրնակ դարձնեն, թեքնիքը անգութ դատաւճիռ մըն է (Ա. Պ.):

×

Մակազին չաբաթաթերթը եւ հայերէն բոլոր թերթերը գովասանքով խօսած են Փարիզարնակ այս տաղանդաւոր նկարիչին մասին, որ ամէն անգամ նոր բան մը ունի ըսելիք իր պաստառներուն մէջ:

Ներկայիս Փարիզ վերադարձած է ուր քանի մը ամիսէն, ցուցահանդէս մը պիտի տայ Լիբանանէն ներշնչուած:

«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ»Ի ԱՆԱՀԻՏ ՄՐՑԱՆԱԿ

Յանձնախումբս Մայիս 22ի իր ժողովին որոշեց 1963ին լոյս տեսած լաւագոյն գրական երկի մրցանակը տալ Շաւարշ Նարդունիին՝ իր «Սպիտակ Առաւօտ» անունը կրող հատորին համար:

«ԱՆԱՀԻՏ» ՄՐՑԱՆԱԿԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

×

ԱՇՈՏ ՄԱԼԱՔԵԱՆ

Աշոտ Մալաքեանի վերջին ժապաւէնը «Հարիւր Հազար Տոլար Արեւուն տակ» «Ոսկեայ Տոմսակ»ի արժանացաւ Քանի շարժանկարի միջազգային փառատօնին: Այս ֆիլմին առթիւ «Գրական Ֆիկառօ»ն երկար տեսակցութիւն մը հրատարակած է ծանօթ բեմադիրին հետ, ուր Անրի Վերնէօյ կը պարզէ իր տեսակէտները շարժանկարի արուեստին եւ ձգտումներուն մասին:

Ամերիկեան Մեթրօ – Կոլտուին Մայըր մեծ ընկերութիւնը երեք ժապաւէններու համար պայմանագրութիւն մը ստորագրած է Մալաքեանի հետ, որ դարձած է ֆրանսական շարժարուեստի ամէնէն վստահելի եւ կայուն արժէքներէն մէկը: Նախքան այս ժապաւէնները, Մալաքեան սկսած է դարձնել «Ուիք–էնտ ա զուիտ–քոթը», Ռոպեր Մերլի ծանօթ վէպը:

×

ԺՈՐԺ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ

Տիրան – Ժորժ Կառվարենց կը շարունակէ փայլուն յաջողութիւններ արձանագրել, մանաւանդ շարժանկարի երաժըշտութեան մարզին մէջ: Կարմիր Խաչի հարիւրամեակին առթիւ ներկայացուած երկու փաստանկարներէն մէկուն երաժշտութիւնն ալ իրեն վստահուած էր, ինչ որ նոր ապացոյց մըն է իր գրաւած տեղին:

ՍՈՎՈՐՈՒԹԻՒՆ

Հին Եգիպտոսի մէջ կար հետաքրքրական սովորութիւն մը: Հողաթափի ներբանին վրայ կը գծէին թշնամիին նկարը, այդպիսով ամէն օր վրան կոխելով նախատած կ'ըլլային:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (110)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Եւ նմանապէս մի խնդիրք էլ ունեմ: …ից հատ խաթուն աւել կը տանես Պընտ…ներ ու կը տաս Պնտոյցի Մանուկի …րդաստանին: Ես նրանց պարտք եմ …ացել: Մի հատ էլ աւել տուր, որ հո…ւս վրայ մեղք չլինի: Թող աշխարք …ս պարտք մնայ, մենք աշխարքին …պարտք չմնանք, Ցոլօ ջան: Թէ կարող …ս Արինօքի ու Դաշտառէմի կողմերն էլ … Սասունցիք շատ մաքրասէր են եւ …ների կարիք կ'ունենան: Խողեղա…, թող եկող տարուայ համար …ղզամ շատ տանի, որ Աշնանը մէկ…փու շալակ բերես Արինօքից ու իմ ձա…քներին պահես, մինչեւ տեսնենք ի՞նչ …կը բացուի աշխարհին:

Ցոլօ ջան, դու անցեալ տարի գնացիր …ւնիք ու իմացար, որ պատերազմ է լը… : Քո խօսքը ճիշդ դուրս եկաւ: …րից գնա Զըջիկների բաղնիք եւ իմա…ցիր, թէ պատերազմը ե՞րբ պիտի վեր…ջանայ: Եթէ մօլլի կնիկը ընտեղ չլինի, հալբաթ մէկ ուրիշ կնիկ կը լինի բաղնիքում: Տոփերդ լաւ պլուէիր, որ չղջիկները չմտնեն թեւնոցներիդ մէջ: Ճիշդ է, թաղաւորի կնիկ չես, բայց քեզ թաղաւորի կնկայ պէս քիպար պահիր: Մի՞տդ է էն հրեղէն առաւօտը, որ պատմիչի պեբեզմանի մօտ քեզ առաջին անգամ պագեցի: Ախ, Ցոլօ ջան, տարին էն տարին էր, որ առար գլխ, ջուխտակ խարուկն էր ոտքիս, իմ մազեր սրեր էր դուրս, կը ծակէր կարմիր արախչես:

Իմ ճոկանը պարապ մի պառկեցաւ կողքիդ: Քաղաք գնալիս դեռ կամուրջի տակ: Ձեռքի գործիք է, տեսար՝ պէտք եկաւ:

Գրիր՝ ով կայ, ով չկայ մեր գեղից: Ո՞վ է ողջ, ո՞վ մեռած: Թէ մեր մասին կը հարցնես, մեր ճանապարհը դժուար է, Հասան – Ղալէն՝ հեռու:

Ընճան լու է ճաշուել մեր ջան,
Գիշեր ցորեկ կը խրխնջան,
Ձրողեցին մի ճիչ ննջամ,
Հէ՜յ լուեր, լուեր,
Կերայ իմ ճվեր:

Եկանք հասանք շուրի Սուլուխ,
Լուի դարտէն մոլրաւ մեր մուխ,
Թողին ճնճեր հասան գլուխ,
Հէ՜յ լուեր, լուեր,
Սուլթանի լուեր:

Շատ լաւ ես արել, որ Ս. Աղբերիկում ճրագ ես վառել աշխարքի խաղաղութեան համար: Դու իմ մասին մի մտածեր, աղիզ, ես բոլոր փորձանքների միջից կ'անցնեմ ու կը գամ տուն: Քանի կարող ես՝ քո ուշք մեր ճժերու վրայ պահիր: Իմ կողմից պագիր երեխոց թշերը:

Քո ղարիբ – ղուրբաթ Թէլօ Մեսրոպ:

Գրուած ձիների մէջ, Սուլուխի կամուրջի մօտ, 1915 թուի Յունուարի 15ին»:

Տաչեց Թուրք հսկիչի ծորակը, եւ նրանք բուք ու բորանին ընկան ճանապարհ՝ բեռների տակ տնքալով:

Տեսնելով, որ Թուրքերը, իրենց բացակայութիւնից օգտուելով, սկսել են թալանել հայկական գիւղերը, Թէլօ Մեսրոպը եւ Փղորկուայ Կարօն վճռեցին անպայման փախչել Գոմսա Մելիքի եւ Զուլումաթ Սմբատի մօտ: «Մենք սրանց հաւատարիմ ծառայենք, իսկ իրենք էս–պիսի տարբերութիւն դնե՞ն մեր եւ իրենց մէջ, սրանք սուլթան Համիտից էլ վատ են», — գանգատում էլ Թէլօն:

Այդպէս անցնում էին օրեր, շաբաթներ, ամիսներ:

Ինչպէս էլ լինէր, այնուամենայնիւ, ամէնքն էլ յոյս ունէին, որ շուտով պատերազմը կ'աւարտուի եւ իրենք տուն կը վերադառնան: Նրանք հաստատապէս համոզուած էին, որ զոհեր կը լինեն, ինչպէս եղել են բոլոր մեծ ու փոքր պատերազմների ժամանակ, բայց այս անգամ Հայերը անպայման անկախութիւն կը ստանան: Ոչ ոքի մտքով չէր անցնում, թէ ինչ դիւային ծրագիր էր հիւսուած Հայութեան բախտի դէմ:

Երկրագործ Մարտօն, Շէնական Պօղոսը եւ Պնտոյցի Մանուկը ծրագրում էին միասին անցկացնել 1915 թուականի Վարդավառի կիրակին, որովհետեւ դըրանից մէկուկէս ամիս առաջ նրանց զինուորական ծառայութեան ժամկէտը աւարտուելու էր, եւ նրանք միասին վերադառնալու էին տուն:

Ցտապում էին գոնէ հասնելու 1915 թուականի վարուցանքին: Շէնական Պօղոսը երազում էր գոնէ մէկ անգամ էլ գողնոցը կապել եւ սերմանել Մուշի դաշտը՝ սքանչելի Տարօնը:

— Առաջ կը գաս գութնվար մեծ արտը շողերու, — ասում էր Խոշոնց Մարտօն:

— Առաջ քոնը կը ցանեմ, յետոյ Պընտոյցի Մանուկի ճղլակ արտը, ապա կը գնամ Բերդակի ու Ալվառինջի կողմերը, — ասում էր Պօղոսը՝ երանութեան ժըպիտը դէմքին:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

Այրի Տիկին Արմենուհի Ալթունեան, Տիկին Բերկրուհի Ալթունեան եւ զաւակը՝ Ժիրայր, Տէր Եսայի քահանայ եւ զաւակները, Վաղինակ Ալթունեան, Տէր եւ Տիկին Մալաթեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մելքիսեթեք Տօնիկեան սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ԳՐԻԳՈՐ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ իր բնակարանը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ալֆորվիլի Ս. Պ. Պ. եկեղեցւոյ մէջ, այսօր Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 13.30ին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Խոսւար Սարաճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Հայկ Սարաճեան եւ զաւակները, Տոքթ. եւ Տիկին Արթօ Աբգարեան եւ զաւակները, եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ԶԱՐՈՒՀԻ ՍԱՐԱՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— *Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Վարուժան խումբը կազմակերպած է մեծ դաշտահանդէս մը, Կիրակի, Յունիս 14,* Շաթօ Պօռըկար *(Սէննիգիէի ճամբուն վրայ, գեղատեսիլ պուրակը), ամբողջ օրը:*

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, առատ պիւֆէ: Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր մասնաճիւղերը:

ԾԱՆՕԹ.— *Օթոքարը կը մեկնի* դպրոցէն ժամը 9ին, Լա Փլէնէն 9.15, Փլաս Վէրտէօնէն 9.30, Րիւ Փալանպէռ 9.40, Քուռ Պէռիպալէն 9.50 *(կամուրջը):*

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանի յաջորդ երեկոյթը այս Շաբաթ ժամը 9ին, 17 Րիւ Պլէօ, Հայ Մշա*կոյթի տան մէջ:*

Պ. Արամ Սարգիսեան պիտի ներկայացնէ գունաւոր եւ խօսուն ֆիլմ մը, որ պատրաստած է Հարաւային Ափրիկէ կատարած ճամբորդութեան մը ընթացքին:

Կը խնդրուի ճշդապահութիւն:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ՝ ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ

Պ. Յակոբ Թէրզեան իր ծնողաց յիշատակին 500 ֆրանք, Պ. Նափոլէոն Պըլըրգեան խնջոյքի հաշւոյն 5000, Պ. Նափոլէոն Պըլըրգեան եւս հարիւր:

Տէր եւ Տիկին Եաղլեան (եկեղ. ներքին զարդարանքի համար) 500, Տէր եւ Տիկին Կուրտիկեան յիսուն, Տիկին Նազիկ Վէզիրեան յիսուն, Պ. Վահէ Քիթապճեան (Օր. Հայթայեանի եւ Ուզունեանի նշանադրութեան առթիւ) քսան, Վիէնի Ազգ. Միութիւն քսան, Տէր Անդրէասեան Ամերիկայէն երեսուն:

Տէր եւ Տիկին Տէյիրմէնճեան, Տէր եւ Տիկին Պուլտիկեան փոխան ծաղկեպսակի Գ. Կատայեանի տասնական:

Տիկին Զուլլարեան (փոխան ծաղկեպսակի Արշաւիր Հարէլեանի) քսան ֆր.:

(Փոխան ծաղկեպսակի Արշաւիր Հարէլեանի) — Մարտիկ Տէր Սահակեան (Տէսինէն) քսան ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Կուրտիկեան տասը, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Հարէլեան (Թարարէն) յիսուն, Այրի Տիկին Լոբէնեան (Տրակինեանէն) յիսուն ֆրանք:

Տիկին Տիւյմէճեան նահատակաց յիշատակին յիսուն, Զօհրապ Պօյաճեան, Արմենակ Ոսկանեան տասնական ֆրանք:

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ ՓԱՐԻԶԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝

ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝

ՊԱՏ. ՍԻՍԼԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES

PARIS (17e)

Métros : Porte Maillot ou Champerret

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մայիս 20էն ի վեր թերթերու առաքման արտասահմանի սակը զգալի յաւելում մը կրած ըլլալով, Փարիզի մամուլի ընկերակցութիւնը կը հրահանգէ թերթերուն որ բաժանորդագրութեան սակերը բարձրացնեն, Յունիս 1էն ըսկսեալ, արտասահմանի համար:

Իբրեւ հետեւանք, արտասահմանի համար, «Յառաջ»ի տարեկան բաժնեգինն է 80 ֆրանք, վեցամսեայ 42 ֆրանք:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ֆ. Կ. Խաչի կայանի ՅՈՒԼԻՍ ամսուան արձանագրութիւնները փակուած են:

Օգոստոս ամսուանը կը շարունակուին: Փարիզ, 17 Րիւ Պլէօ, միութեան գրասենեակը՝ (Մշակոյթի տան Գ. յարկ), Երկուշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք՝ ժամը 16էն 19ը: Կը խնդրուի զաւառի մասնաճիւղերէն որ Օգոստոս ամսուան իրենց արձանագրութեանց ցանկերը շուտով լրացնեն եւ ղրկեն:

ՄԱՅԻՍ 28 ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Իսիի «Զաւարեան» կոմիտէն, մասնակցութեամբ տեղւոյս Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մայիս 28ը կը տօնէ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին «Խրիմեան դպրոց»ին մէջ:

Ընկերահամակրական խնջոյքով մը ջերմիկ մթնոլորտի մէջ:

Կը նախագահէ՝ ՍԱՀԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ԿԸ խօսի՝ ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Նոր Սերնդականները երգով, պարով եւ արտասանութիւններով:

Առատ կերուխում, ճաշագին 10 ֆր.:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի, ժամը 15.30ին, դպրոցի սրահին մէջ, կը խնդրուի անպայման ներկայ գտնուիլ: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը կազմէ:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 16–19, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, Կապ. Խաչի գրասենեակը, Գ. յարկ: Կարեւոր օրակարգ: Անհրաժեշտ ներկայութիւն:

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի անդամական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, (ագարակը): բոլոր անդամներուն ներկայութիւնը խիստ կարեւոր է:

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ, Ս. ՂԱԶԱՐ, ԹԻՐՈԼ ՄԻԼԱՆ ԵՒ ԱՅԼ ԳԵՂԵՑԻԿ ՇՐՋԱՆՆԵՐ

Փափաքողներուն համար, այցելութիւն Հռոմ, յաւելուածական ծախքով:

▼

Մեկնում Օգոստոս 3ին, վերադարձ 31ին

Արձանագրութեան եւ այլ տեղեկութեանց համար դիմել.—

Մ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ՝
(ENSEIGNES GRIEG) 1er étage
261, Rue St. Denis, PARIS (2e)
Tél. : GUT. 09-06

Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ՝
128, Rue de Flandre, PARIS (19e)
(Մուտքին դիմացի դուռը)

Հ. ԱԹԱՆԱՍ ՎՐԴ. ՔԵՍԷՃԵԱՆ՝
PAROISSE ARMENIENNE CATHOLIQUE
69, Avenue Henri Barbusse
ARNOUVILLE-LES-GONESSE (S. et O.)
Tél. : 15.56 Gonesse

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Galerie de Sèvres
2, Rue Dupin, PARIS (6e)
PIERRE NOÉ
(Յ. ՆՈՅԵԶԵԱՆ)
Երկարաձգուած է մինչեւ ՅՈՒՆԻՍ 6
— PEINTURES RECENTES —
(Angle 49, Rue de Sèvres)
Métro : Sèvres-Babylone

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Խանասորի Արշաւանքի 67րդ տարեդարձը կը տօնուի Յուլիս 26ին, Կիրակի ամբողջ օրը, Վալապրի անտառին մէջ, Կարտանի մօտ, Էքսի ճամբուն վրայ:

Ենթակոմիտէներու եւ խումբերու վարչութիւններէն կը խնդրուի այժմէն վարձել իրենց օթոքարները:

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ շրջանի բոլոր ընկերները կը հրաւիրուին ընդհ. ժողովի, սովորական հաւաքատեղին, այս Շաբաթ գիշեր ժամը 20.30ին:

Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Տրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին Հ. Յ. Դ. ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, սովորական վայրը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Յունիս 21, ժամը 15էն 22

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան պարտէզին մէջ

36, AVENUE CHARLES DE GAULLE — MONTMORENCY

Գեղարուեստական բաժին, խաղեր եւ Եւրոպական պարեր:
Խնամուած ճոխ պիւֆէ, տեղւոյն վրայ առատ ուտեստեղէն, ըմպելիներ եւ պաղպաղակ, մատչելի գիներով:

ԹՕՄՊՕԼԱ, արժէքաւոր առարկաներով

Երեկոյեան աւանդական շամփուրով խորոված

ՄՈՒՏՔ՝ 2.50 *ՖՐԱՆՔ*

ԾԱՆՕԹ.— Շոգեկառք առնել Կար Տիւ Նոռէն մինչեւ Անկէն լէ Պէն, անցնիլ *կամրջակը եւ թիւ 6 օթօպիւսով իջնել Կրօլէի կայանը: Շոգեկառք՝* 10.15, 11.13, 12.05, 12.32, 13.54, 14.30, 15.00, 16.17, եւ 17.42:

ԽԻՍՏ ԿԱՐԵՒՈՐ.— Տեղի պիտի ունենայ բացօթեայ ճաշ մը ժամը 13ին:

Ճաշագին մուտքով միասին 15 ֆրանք

Այժմէն կարելի է արձանագրուիլ եւ ապահովել սեղանները դիմելով Աղքատախնամի Գրասենեակը:

32, Րիւ տը Թրէվիզ (Հեռախօս, ՓՐՕվանս 77–73)

STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

Les *Vartananc*, les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

traduit de l'arménien par Dikran Kirazian, présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ
ԼՈԳՈՒՄ
Սուսամ – ՀԷԼՎԱ
ԹԱՀԻՆ
ՇԱՐՈՑ
(ՌՈՃԻԿ)
ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSÉE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

REDACTION - ADMINISTRATION : 32, Rue de Trévise - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Téléph. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 60 Ֆ·		Վեցամսեայ՝	35 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 80 Ֆր·		Հատը	0·30 Ֆ·

ՈՒՐԲԱԹ 5 ՅՈՒՆԻՍ

VENDREDI 5 JUIN 1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10·025

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — No 10.025

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՁՐԿՈՒԵՑԱՒ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

Գ.

...փաստերը արձանագրեցինք տարկայական կերպով, հիմնուած արժանահաւատ աղբիւրներէ քաղուած տեղեկութեանց եւ գրաւոր վաւերաթուղթերու վրայ :

Զգուշացանք մեկնաբանութիւններէ : ...իրողութիւն է ուրեմն, որ՝

Ա) Նուպար Կիւլպէնկեան եւ քոյրը Տիկին Եսայեան ուզած են յաւերժացնել իրենց ողբացեալ մօր յիշատակը, անոր անունով նոր շէնք մը կառուցանելով Դպրոցասէրի շրջափակին մէջ, 75·000 տոլարով : Խոստացած են նաեւ մնայուն կերպով ապահովել քանի կարօտ աշակերտուհիներու տարեթոշակները : Կտակին գործադրութիւնը յանձնած են Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան :

Բ) Դպրոցասէրի խնամակալ մարմինը սիրով ընդ առած ղացած է այս ծրագրին եւ ներկայացուցած յատակագծեր, որոնք ...կտակատարներու հաւանութեան են արժանացած : Դպրոցասէրը խանդավառուած եւ երկար ատեն յուսադրուած է, մանաւանդ Պ· Պոնֆուայի խիստ սիրալիր ընդունելութենէն եւ պատրաստած ...տեղեկագրէն ետք :

Գ) Նկատի ունենալով, որ Դպրոցասէրի կալուածը սեփականութիւնն է Բարեգործականի ստեղծած Փաթթիմուան կալուածական ընկերութեան, Դպրոցասէրը թելադրած է Պ· Պոնֆուայի, որ անոր հաւանութիւնը ստանայ իր հողին վրայ կառուցուելիք նոր շէնքին համար :

Դ) Օգտուելով օրէնքի այն տրամադրութենէն, որուն համաձայն հողի մը վրայ կառուցուած շէնքը սեփականութիւնը կը դառնայ հողին տիրոջ, Բարեգործականը զոհացում չէ տուած Կիւլպէնկեաններու այն պահանջին, որով Դպրոցասէրի փակումէն վերջ շէնքին ...փոխարժէքը պէտք է վերադարձուէր իրենց, այդ գումարով ուրիշ վայրի մը ...նոր դպրոց մը կառուցանելու համար ...Նուպար Կիւլպէնկեանի անունով : Բարեգործականը յանձն առած է միայն Կիւլպէնկեաններուն հատուցանել նոր շէնքի կառուցման հետեւանքով իրենց ...կալուածին ստացած «յաւելեալ արժէքը» :

Ե) Բարեգործականի Փարիզի վարիչները նոյնպէս մերժած են երաշխաւորել ...հայերէն լեզուի ուսուցման շարունակութիւնը Նուպար Կիւլպէնկեան վարժարանին մէջ, երբ այլեւս մայրենի լեզուն ...սիրող աշակերտուհիներ չմնան : Դպրոցասէրի լուծումէն վերջ Բարեգործականը իրեն կը վերապահէ շէնքերը օգտագործելու իրաւունքը՝ կրթականէն ...բեր ընկերային – հանրային նպատակի մը համար : Զուգեր զրկուիլ զանոնք ...ստացածին պէս օգտագործելու ազատութենէն :

Զ) Նկատելով որ Բարեգործականի ...Փարիզի կեդրոնը կը մերժէ պահանջուած ...երաշխաւորութիւնները տալ (հայերէնի ուսուցման տեւականութիւնը եւ ...շէնքի փոխարժէքին հատուցումը), Կիւլպէնկեանները հրաժարած են Դպրոցասէրի շրջափակին մէջ 75·000 տոլարով շէնք ...կառուցանելու իրենց ծրագրէն :

Է) Բարեգործականի Նիւ Եորքի կեդրոնը աւելի ճարպիկ գտնուելով յաջողած է Նուպար Կիւլպէնկեանի 75·000 տոլարը ...ստացնել տալ Թեհրանի իր վարժարանին, զրկելով Դպրոցասէրն ու Ֆրանսահայ գաղութը :

...Թեհրանի մէջ կառուցուելիք դպրոցն...

ալ պիտի ծառայէ ողբացեալ բարերարուհիի հիմնական փափաքին, — հայերէնի ուսուցումը հայ աղջիկներուն :

Սակայն կասկածէ դուրս է, որ Փարիզեան շրջանին մէջ շատ աւելի արդիւնաւոր պիտի ըլլար Տիկին Ն· Կիւլպէնկեանի ծրագիրը հայապահպանման տեսակէտով, ինչ որ իր հայրենասիրական նըպատակն է եղած :

Մերձաւոր Արեւելքի հայաշատ գաղութներուն մէջ օտարացման, ուծացման ու ձուլման վտանգ չկայ : Այնտեղ նոր սերունդը հայ կը մեծնայ, տան մէջ հայերէն կը խօսի եւ կը տոգորուի ազգային զգացումներով :

Այդ երկիրներուն մէջ ունինք բաւարար թիւով հայկական դպրոցներ, մանկապարտէզ, տարրական եւ բարձրագոյն նախակրթարաններ, նոյնիսկ միջնակարգ կրթական հաստատութիւններ : Հայ երկսեռ փոքրիկները այնտեղ մայրենի լեզուն կը սորվին մատղաշ տարիքէն սկըսեալ : Անոնց վարժարանները պէտք ունին նիւթական աջակցութեան : Հ· Բ· Ը· Միութիւնը իր հարուստ գանձէն կրնայ օգնել անոնց, կարօտ չէ Կիւլպէնկեաններու օժանդակութեան :

Ֆրանսահայ գաղութը շատ աւելի պէտք ունի մայրենի լեզուին ծանօթ եւ հայրենասիրական ոգիով տոգորուած ապագայ մայրերու, որպէսզի անաղարտ պահուի նոր սերունդին հայկական դիմագիծը :

Ռէնսիի հողին վրայ նոր եւ արդիական յարմարութիւններով օժտուած շէնքի մը կառուցումով հնարաւորութիւն կը ըստեղծուէր կրկնապատկելու Դպրոցասէրի աշակերտուհիներու թիւը :

Դպրոցասէրը չունի յարմար հանդիսասրահ եւ զոյգ զբօսադաշտ : Նոր շէնքի կառուցման առթիւ կարելի պիտի ըլլար նաեւ լրացնել այդ պակասներն ալ : Մանաւանդ որ կան բարերարներ, որոնք իրենց խոստացած կարեւոր գումարները տալու համար կը սպասեն որ նիւթական հնարաւորութիւններ ստեղծուին՝ վերջապէս ձեռնարկելու համար շինարարական աշխատանքներու :

Ա՛րդ, հարց կուտանք :

Ի՞նչ նկատումներով կամ օրինական ի՞նչ անյաղթահարելի արգելքներու պատճառաւ Հ· Բ· Ը· Միութեան Փարիզի վարիչները մերժած են տալ պահանջուած զոյգ երաշխաւորութիւնները եւ պատճառ դարձած, որ 75·000 տոլարնոց կտակի մը բարիքներէն զրկուի Ֆրանսահայ գաղութը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

ՊԱՀԱՏՈՒՐ ՇԱՍԹՐԻ

Ամէն տեսակէտով՝ Լալ Պահատուր Շասթրի հակապատկերն է Նեհրուի :

Երեւոյթով դժուար թէ կարելի ըլլայ գտնել մէկը, որ աւելի տարբեր ըլլայ ողբացեալ վարչապետէն : Իր դէմքին գիծերու նրբութիւնով, խելացիութեան դրոշմով եւ ազնուական կերպարանքով, Նեհրու, առաջին չփումին իսկ, ազդու տպաւորութիւն կը գործէր իր խօսակիցին վրայ : Շասթրի, ընդհակառակն, կարճահասակ է, անշուք, ամչկոտ : Զուրկ չէ բնական որոշ սիրալիրութենէ մը, բայց իր բարեկամներն իսկ զինքը ճնճղուկի կը նմանցնեն, այն աստիճան անշմարելի կը մնայ ան խումբի մը մէջ :

Ծնած է Պենարէս 1904 Հոկտեմբեր 2-ին, Կանտիի ծննդեան տարեդարձի օրը, շատ խոնարհ դասակարգի պատկանող՝ խանութպաններու ընտանիքի մը մէջ, Հակառակ անոր որ հայրը կանուխէն մեռած, ուսուցիչ եղած էր, Լալ Պահատուր շատ միջակ նախնական կրթութիւն մը ստացած է Պենարէսի «ազգայնական» վարժարանի մը մէջ : Վերսկսած է, սակայն, ուսումը 1921ին, կարճ ժամանակ մը բանտ մնալէ ետք : Այդ տարին է, արդարեւ, որ Մահաթմա Կանտիի խօսիլը լսած է իր ծննդավայրին մէջ, եւ «քաղաքացիական անհնազանդութեան» շարժումին միացած է : Կը պատմեն թէ իր մանկութեան ատեն, երբ դրամ չունէր գետին անցքը վճարելու համար, լողալով կ'անցնէր Գանգէսը, դպրոցէն չբացակայելու համար : Աւելի ետք, իր ուսումնատենչ բնութիւնը զինքը դարձացած մէկուն տեղը դնել տուաւ, առկէ է որ իր բարեկամները «Շասթրի» ծաղրանունը դրած են (տեսակ մը պաշըլիէ կը նշանակէ), որ ի վերջոյ այնքան լաւ յարմարած է իր անձին՝ որ այլեւս այդ անունով կը ճանչցուի :

Ինքն իսկ շատ համեստ է, սակայն երբ հարցը կը վերաբերի իր մտաւորական աշխատանքներուն :

Տիկին Բիւրիի կենսագրութիւն մը հըրատարակած է, հնդկերէն, բայց աւելի կարեւոր գործերը, ինչպէս Հնդկաստանի ազատագրման պատմութիւն մը եւ հնդկական ու արեւմտեան փիլիսոփայութեան բաղդատական ուսումնասիրութիւն մը, երբեք դարակներէն դուրս չեն ելած :

Ուրիշ հակադրութիւն մը Նեհրուի հետ.— Շասթրիի բոլորովին կը պակսի հուրն ու եռանդը : Իր հռետորական տաղանդը միջակ է, ոչ մէկ մագնիսութիւն կը գործէ ամբոխին վրայ, որ արդէն զինքը չի ճանչնար : Իր վերելքը դանդաղ եւ դժուար եղած է : Ի դէպ, քաղաքական առաջին դէմքն է, որ վճռական դեր կը խաղայ երկրին ընթացքին վրայ եւ որուն արժանիքները, բոլորն ալ անկախութեան վաղորդայնին կը պատկանին, մինչ ցայսօր Հնդկաստանը միշտ հակաբրիտանական պայքարի «հերոսները» կառավարած են : Իր ասպարէզին առաջին տարիներուն, շատ մութ դերեր խաղացած է միայն : Ժողովուրդի ծառայողներու Ընկերութեան անդամ, որ գլխաւորաբար «ընկերային բանուորներ» կը պատրաստէր, գովելի աշխատանքներու նուիրուած էր, որոնք սակայն չէին կրնար իշխանութեան ճամբան բանալ : Ինչպէս ամէն ազգայնական շարքային, քանի մը անգամ բանտ մտած եղած է (Հնդկաստանի մէջ բարի վկայական մըն է), բայց բախտը, պատերազմէն ետք միայն ժպտեցաւ իրեն, երբՈւթար – Փրատէշ կազմակերպութեան քարտուղար դարձաւ եւ իր ճակատագիրը լծեց Փանտիթ Փանթի կառքին, որ յետագային դարձաւ Ներքին նախարար : Շնորհիւ այդ հովանաւորութեան, Շասթրի ձեռք առաւ Խորհրդարանի կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարութիւնը եւ կազմակերպեց 1952ի յաղթական ընտրապայքարը :

Անկէ անմիջապէս ետք, դարձաւ երկաթուղիի նախարար, բայց միայն չորս տարի ետք, իր մեկնումով է որ ուշադրութիւն գրաւեց : Շատ ծանր արկած մը տեղի ունեցած էր եւ համոզուած թէ իբրեւ նախարար պատասխանատու էր, իր հրաժարականը տուած է : Այս անսովոր քայլը աւելի դեր խաղացած է իր համբաւին համար քան իր վարչական գործունէութեան բոլոր դրական զործերը : Ցեղային պիտի ստանար իր վարձատրութիւնը : Արդարեւ երբ Նեհրու հիւանդացաւ, Շասթրի կառավարութեան կազմին մէջ հրաւիրուեցաւ :

Նոր վարչապետին անձնաւորութեան մէկ ինքնատիպ երեւոյթն այն է որ պատկանած կուսակցութեան մը մէջ, Շասթրի շատ թշնամի չէր ունեցած : Ոմանք կ'ըսեն թէ հոս պէտք է տեսնել իր յաջողութեան միակ պատճառը :

Իրականին մէջ կը թուի թէ Շասթրի յատկապէս օժտուած է համաձայնութիւններու եւ իրաւարարութեանց դերին համար : Երբ Փանթ մեռաւ, տէր դարձաւ նաեւ Ներքին նախարարութեան : Աւելի քան ուրիշներ, կրցաւ բանակցիլ զանազան պետութեանց վարչապետներուն հետ : Միւս կողմէ, քաղաքական գետնի վրայ միշտ կեդրոնապաշտութեան խորհրդանշանը դարձած է, երբեք չվարանելով յայտարարելէ որ Հնդկաստան պէտք է միացնէ մարքսեան ընկերվարութիւնը եւ ազատական դրամատիրութիւնը :

Շատ վարժ չէ արտաքին քաղաքականութեան մարզին մէջ եւ հոդ է հաւանաբար որ իր անձն ամէնէն շատ կը տարբերի Նեհրուէն : Շասթրի դեռ երբեք արտասահման չէ գացած :

Երկրին ապագային համար գլխաւոր հարցն է գիտնալ թէ նոր մարդիկը որ կը գրաւեն քաղաքական բեմը, իրենց հորիզոնը պիտի կարենա՞ն ընդլայնել : Գալով Շասթրիի անձնական յաջողութեան, անմիջականին համար, ան կախում պիտի ունենայ իր եռանդէն՝ պայքարելու համար «աւատապետականներու» խաղերուն դէմ, որոնք հաստատուն կերպով տեղաւորուած են իրենց դաւառներուն մէջ :

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ

ՊԱՊԻՆ ՓՈԽԱՆՁ ՆՈՒԻՐԱԿ

Պօղոս Զ· փոխանձն նուիրակ նշանակած է Կարդինալ Աղաճանեան, զինքը ներկայացնելու համար Ս· Հաղորդութեան յառաջիկայ Համաշխարհային մեծ ժողովին, որ տեղի պիտի ունենայ Պոմպէյ, տարւոյս վերջը :

Այդ հանգամանքով, պիտի նախագահէ ժողովին եւ պիտի 'արժանանայ այն բոլոր պատիւներուն որոնք վերապահուած են Պապին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ Գրողներու Միութեան 12 անդամներ հրաժարած են իբրեւ հետեւանք այն նամակին զոր իրենց նախագահը ուղղած էր Փէյրըֆիթի : Ժաք Շապան կը շնորհաւորէր Ռոժէ Փէյրըֆիթը Ֆըրանսուա Մօրիաքի գրած իր բաց նամակին համար ուր «քաջութիւնն ունեցած էր վերջ դնելու դարուս բարոյական եւ մըտաւորական մեծագոյն զեղծարարութեան» :

ԺՕՐ· ՄՈՆՔԼԱՐ, էնվալիտի կառավարիչ, մեռաւ աջքի օր Վալ Տը Կրասի զինուորական հիւանդանոցը : Ողբացեալ զօրավարը, 72 տարեկան, ծնած էր Փէշտա : Շրջանաւարտ Սէն – Սիրէն, մասնակցած է առաջին աշխարհամարտի բոլոր գլխաւոր ճակատամարտներուն : Ստացած է բազմաթիւ շքանշաններ : Մայիս 22ին հիւանդանոց փոխադրուած էր, քանի մը օր ետք կ'ընդունէր Զօր· տը Կոլի այցելութիւնը, մահկանացուն կը կնքէր Յունիս 3ին :

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ կը հաղորդեն թէ Շեհապ վերջնականապէս մերժած է նախագահութեան Բ· շրջան մը, մինչ անցեալ շաբթու Խորհրդարանը ճիշդ հակառակը կը յայտնէր : Ներկայիս նորընտիր երեսփոխանական ժողովը նեղ կացութեան մատնուած է : Կամ կրկին ճնշում բանեցնել նախագահ Շեհապի վրայ կամ փնտռել նախագահ մը որ «կարենայ պահպանել ներքին խաղաղութիւնը եւ ազգային միաբանականութիւնը» :

ՔԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ մէջ նախնական ընտրութիւններու յաղթականը եղաւ Կոլտուաթըր : Իր մրցակիցն էր՝ Նիւ Եորքի կառավարիչ՝ Ռոքֆէլլէր :

ՀԵԼԼԵՆԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

Օսմանեան Սահմանադրութեան հռչակումը խանդավառեց նաեւ Յոյները: Աթէնքի մէջ ցնծութեան ցոյցեր կատարուեցան, Թուրք դեսպանը շնորհաւորութիւններ ստացաւ եւ ուսամբարձ արտաքին նախարարութիւն առաջնորդուեցաւ Թուրք ժողովուրդին շնորհակալութիւն յայտնելու համար: Պոլսոյ մէջ կ'եղբայրանային Յոյներ եւ Թուրքեր, Յունաստանի մէջ կ'ողջագուրուէին:

Առիթէն օգտուելով Աւստրիա կը կցէր Պոսնիա – Հերձեկովինը, Պուլկարիա անկախութիւն կը հռչակէր, Կրետէի բնակիչները կը փափաքէին Յունաստանի միանալ, հրաժարելով ինքնավարութենէն, պետութեանց պաշտպանութենէն: «Սերվեթը Ֆիւնուն» թերթը կը գրէր — «Սահմանադրութեան հռչակումը կը լուծէ Կրետէի հարցը, հրաւիրելու է կղզեցիները երեսփոխաններ ղրկելու Օսմ. Խորհրդարանը: Կը կարծենք որ Յունաստան չի մտածեր կցումի մասին, նկատելով որ ութ միլիոն Յոյներ կը բնակին Թուրքիոյ մէջ, որոնք մեր եղբայրներն են, վստահ ենք որ Հելլէն կառավարութիւնը պիտի չմերժէ մեզի իր օժանդակութիւնը»:

1908 Հոկտեմբեր 21ին «Ինտիա Թայմզ» կը գրէր. «Լաւ կազմակերպուած ուժեղ Թուրքիա մը մահացու հարուած մըն է Ռուսիոյ յոյսերուն՝ Վոսփորի վրայ իշխելու եւ Աւստրիոյ՝ Եգէականի վրայ նաւահանգիստ մը ունենալու: Յոյներու շահը կը պահանջէ որ ուժ տան Թուրք սահմանադրութեան, նոյն իսկ մէկ կողմ ձգելով հելլենականութեան սրբազան դատը: Կրնան անգնահատելի օգնութիւն տալ Թուրքերուն, որոնք քաղաքական եւ առեւտրական ծանօթութիւններ չունին, բայց հաշուի առնելու են որ Թուրքերը պիտի ուզեն կառավարող ցեղը մնալ: Սահմանադրական Թուրքիա մը կրնայ հելլենականութեան գերեզմանն ըլլալ կամ Բիւզանդական կայսրութեան յարութիւնը: Ապագան Յոյներուն ձեռքն է, կախում ունի գործէ, ոչ թէ ճառերէ: Եթէ աշխարհի Յոյները յարին Թուրքիոյ ութ միլիոն Յոյներուն շուրջ, Հելլատի ապագան կրնայ փայլուն ըլլալ թերեւս: Միւս կողմէ եթէ հրաժարին ձեռք երկարելէ, այն ատեն Սահմանադրութիւնը պիտի ըլլայ հելլենականութեան գերեզմանը»:

Յունաստան չի կրնար հրաժարիլ հելլենականութենէ, չի կրնար մերժել օտարահպատակ Յոյներու մայր հայրենիքի միանալու բաղձանքները:

1897էն ի վեր Կրետէ ինքնավար վարչութիւն ունէր: Անգլիա, Ֆրանսա, Իտալիա եւ Ռուսիա անդորրութիւնը պահելու նպատակով գրաւած էին կղզին: Երկու մեծ պետութիւններ, Գերմանիա եւ Աւստրիա, չուզեցին գրաւման մասնակցիլ սուլթանին ցաւ չպատճառելու համար, Երրեակ զինակցութենէն կը մասնակցէր Իտալիա, որպէս միջերկրականեան պետութիւն, վախնալով որ միւսներուն գրաւումը վերջնական կրնայ ըլլալ:

Պետութիւններ որոշեցին պարպել կղզին 1908 Մայիս 11ին: Որոշումը գոհունակութիւն պատճառեց կղզեցիներուն: Ֆրանսայի ազգային տօնին, 1908 Յուլիս 14ին, Կրետէի խորհրդարանը կը հեռագրէր Ֆրանսայի նախագահին. «Ֆրանսական մեծ ազգի տօնին առիթով Կրետէի խորհրդարանը իր երախտագիտութեան խոր զգացումները կը յայտնէ Ֆրանսայի՝ իր բազմաթիւ բարիքներուն համար, կը մաղթէ երջանկութիւն, մեծութիւն եւ փառք Ֆրանսական ազգին, որ տիեզերական յառաջդիմութեան մէջ կը գրաւէ առաջին տեղը»:

Առաջին գունդը կը մեկնէր Յուլիս 24ին, միւս գունդերը պիտի մեկնէին 1909 Յուլիս 24ին:

Մարտ 30ին Բ. Դուռը խնդրեց որ պարպումը յետաձգուի, պետութիւններ յայտնեցին որ որոշումը անդառնալի էր: Յունիս 27ին կրկին դիմում Բ. Դրան կողմէ չորս պետութեանց, որպէսզի մընան կղզին մէջ, այլապէս Թուրքիա պիտի ստիպուէր գրաւելու զայն: Թուրքիա շարժման մէջ կը դնէր նաւատորմը: Յունաստանի մէջ բուռն ցոյցեր տեղի կ'ունենան Թագաւորին եւ դահլիճին դէմ: Գէորգ Թագաւոր կ'ըսէ Աթէնքի Ֆրանսական դեսպանին, «1897ին գահը փըրկուեցաւ, որովհետեւ Կրետէն ինքնավարութիւն ստացաւ, կարելի չէ խաբել այժմ ժողովուրդը, պիտի ստիպուիմ հրաժարիլ»: Տըլնի Քոչէն կը մեկնի Լոնտոն Անգլիոյ օգնութիւնը խնդրելու: Լոնտոնի Ֆրանսական դեսպան Քամպոն կը յանձնարարէ խոհեմութիւն. «Քիչ կը մնայ հրդեհելու Արեւելքը»: Թեսալիայէն յարձակում մը Թուրքերու կողմէ պիտի վտանգէր Յունաստանը: Թայմզ կը գրէր. «Վերանորոգուած Թուրքիան իրաւունք ունենալու է այսուհետեւ իր զինուորական յաջողութիւնը ցոյց տալու, այլ պետութեանց նման»:

Իսլամութիւնը կը ցցուի հելլենականութեան դէմ: Յոյն ցոյցերուն կը պատասխանեն Թուրք ցոյցեր: Օտար զօրքեր կը հեռանան Կրետէէն, ցնծութիւն կղզին մէջ, դրօշազարդուած ամէն կողմ, գիւղացիականներ հելլէն դրօշներով զպրոց կ'երթան: Սելանիկի եւ Պոլսոյ մէջ միթինկներ իրարու կը յաջորդեն: Կրետէ կը հռչակէ Յունաստանի հետ միացումը: Չորս պետութիւնները կը յայտնեն, թէ բարեացակամութեամբ նկատի պիտի առնուէր միացման հարցը, եթէ հանդարտութիւնը պահուէր եւ Թուրքերու ապահովութիւնը երաշխաւորուէր: Պալթաճի չէր ուզեր խնդիր ունենալ Թուրքիոյ հետ, մանաւանդ որ Պուլկարիոյ Թագաւորը ցար տիտղոսը կ'առնէր եւ անկախութիւն կը հռչակէր:

Պոլսոյ Ֆրանսական դեսպան Պոմբար կը հեռագրէ Փարիզ. «Թուրքերը խիստ յուզուած են, մօտալուտ է ցամաքահանումը»: Յունաստանի դահլիճը կը տապալի, Թագաւորը կը հեռանայ Աթէնքէն, գահաժառանգը կը մեկնի Փարիզ, յետոյ Համպուրկ: Յոյները նոր Թագաւոր մը կը փնտռեն, զինուորական ըմբոստութիւն մը ձեռք կ'առնէ իշխանութիւնը, ռուս եւ անգլիական նաւեր կը հասնին Փիրէ: Թուրք կառավարութիւնը կ'անճրկի, անգամ մը կ'ըսէ Պոմփարին. «Անկարելի է տեղի տալ, ազգային կամքը բացայայտ է, պիտի սպաննուինք»:

Յոյները կը փրկուին, երբ Պուլկարիա Թագաւորութիւն կը հռչակուի: Թուրքիա կը մերժէ ճանչնալ Ֆերտինանտ Թագաւորը: Ռուսիա կը միջամտէ, կ'առաջարկէ Թուրքիոյ ճանչնալ Թագաւորութիւնը, փոխարէն կը հրաժարի 1878ի պատերազմական տուգանքէն, որ անվճար մնացած էր երկար ատեն: Այսպէս Ռուսիա կը ստանձնէր Պուլկարիոյ պաշտպանութիւնը, կը հաստատէր իր ազդեցութիւնը: Այդ պաշտպանութիւնը կը մտահոգէր Յունաստանը, որովհետեւ Պուլկարիոյ դէպի Եգէական ձգտումը կը զօրացնէր:

Յոյները կը մտածեն նոյնիսկ զինակցութիւն մը կնքել Թուրքիոյ հետ Պուլկարիոյ դէմ: Աթէնքի մէջ ամբոխային ցոյց մը տեղի կ'ունենայ, կը փափաքին [illegible] «օգնութեան հասնիլ Մահմետական եղբայրներուն» Պուլկարներուն արգիլելու համար դէպի Մակեդոնիա ծաւալումը: Թուրքերն ալ հակառակ են Յոյներուն Մակեդոնիա մուտքին, կը փափաքին որ յոյն նաւատորմը զօրք փոխադրէ [illegible] ծով Պուլկարիոյ դէմ: Հակառակ զգացումէն մղուած՝ չէին մտածեր Թուրքերն ալ, Յոյներն ալ թէ Ռուսիա պիտի ընդդիմանար Պուլկարիոյ դէմ շարժումի [illegible]

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԳԱԼՖԱՅԵԱՆ ՈՐԲԱՆՈՑԻՆ ՆԵՐՍ

(ՅՈՒՇԵՐ)

Գարիկեան «Յառաջ»ի մէջ (26 Մայիս) գրեց Գալֆայեան որբանոցի մասին, հիմնուած Սրբուհի մայրապետի ջանքերով եւ նախաձեռնութեամբ: Սոյն գրուածքը առիթ տուաւ ինծի յետադարձ ակնարկ մը նետելու այդ գթութեան յարկին՝ ուր անցուցած եմ մանկութեանս շրջանը:

Հայրս, Արաբկիրէն Պոլիս եկած, անուս՝ բայց շատ ուսումնատենչ մայրիկիս մահուընէն ետքը չորս զաւակներով խորտակուած ու շուարած, կը խորհի մեզ երկու քոյրերս յանձնել Գալֆայեան որբանոց Քրիստինէ մայրապետին խնամքներուն:

Ես, քրոջմէս պզտիկ, հազիւ 4 – 5 տարեկան, չէի կրնար կշռել մեզի վիճակուած դժբախտութիւնը, եւ երբ մեր հայրիկը համբոյրներով մեզ հոն ձգելէ ետք հեռանալու վրայ էր՝ սկսանք լալ, պոռալ ետեւէն: Այսպէս երկրորդ անգամ որբ մնացինք: Անհաւոր բաժանում, տարիներու հոլովումը չէ կրցած մոռցնել տալ այդ սրտաճմլիկ տեսարանը:

Յիշողութեանս ներած չափով ըսեմ թէ Խասգիւղի որբանոցը լայնանիստ տուն մըն էր, եզերուած՝ ընդարձակ պարտէզներով, բանջարանոցներով եւ զանազան պտղատու ծառերով: Նշանաւոր էին հրակայ թթենիները: Ամէն առաւօտ ճերմակ խոշոր սաւաններու մէջ չափահաս որբուհիները պիտի թօթվէին զանոնք, մեզի առաւօտեան նախաճաշ տալու համար:

Որբանոցին մէջ բնիկամինը ես եղած ըլլալուս՝ քիչ մը շփացուցած էին զիս: Կը սարքուէին տարեկան հանդէսներ՝ ի պատիւ Օսմանեան Սրբազանին կամ բարերար անձերու համար, ես այդ հան[illegible]դէսներուն ֆլուն կը կազմէի, երբ բեմ[illegible] վրայ կ'ըսէի կամ կը կրկնէի նոյն յան[illegible]կերգը. «Ես աղա, դուն աղա, մեր [illegible] գայգը ո՞վ աղա»: Ինչ ծափահարութիւններ, կարծես Զարենցի կամ Վարուժանի բանաստեղծութիւնները կ'արտասանէի:

Առաջին Ա. Բ. Գ.ը հոն սորվեցայ: Ուսուցիչ մը կար Ռեթէոս էֆէնտի, [illegible]րիկ, գիրուկ եւ... կարճատես, որովհետեւ երբեք չէր կրնար տեսնել ըրած չարաճճիութիւններս: «Սիրուն գրաբան» անունով գիրք մը տուաւ, առաջին էջին վրայ խաչ մը կար գծուած եւ [illegible] սորվեցնել խէ, այբ, չա, խաչ, [illegible] այսպէս շարունակաբար մինչեւ 36 գրերը:

Որբանոցին մէջ երեք – չորս տարի մնացինք: Հետզհետէ մեծնալով շրջապատիս գիտակցութիւնը ունեցայ, միայնակ, վհատեցուցիչ, բարբարոսական [illegible] ամէն Կիրակի հայրս կուգար մեզ համբուրելու իր Թուրք չքաւորով, — [illegible] չքաւորը կը բաղկանար հինգ – վեց Թուրք պտղավաճառներէ՝ եղանակին [?] յարմար պտուղներով բեռնաւորուած: [illegible] էին որբուհիները, հայրիկիս վրայ կը վազէին իբրեւ իրենց հայրիկը: Մայր Քրիստինէն ալ գոհ էր, որովհետեւ [illegible] յաւելեալ նուէրներով կը վճարէր [illegible] ամսաթոշակները:

Պաշտօնական օրերու համար ունէինք մեր համազգեստները: Երբեմն մեզ զբօսանքի կը տանէին Խասգիւղի Գարագաչ [illegible] լեռը ու հոն տասը փարանոց Թուրք[illegible] հէլվաներով նախընթրիք կ'ընէինք: Ինչ ուրախութիւն, ինչ հրճուանք, [illegible] գիտակից ոգիով կը խայտայի:

Չմոռնամ ըսելու թէ Որբանոցի յարակից պարտէզին մէկ անկիւնը պզտիկ ժամատուն մը կար, ուր կ'երթայինք աղօթ[illegible]

ՀԱՐՍԻԿԸ

Արփիկ երախայ էր թէեւ, կը զգար որ քանի օրէ ի վեր իրենց տանը մէջ բան մը կ'ըլլար:

Սոլիկ մամը կուլար միշտ: Մարգար պապը, Մկրչ հօրեղբայրը, պզտիկ հօրեղբայրը կը բարկանային անոր: Մկրչ հօրեղբօրը կինը՝ որ իր ալ մեծ հարսիկը կ'ըլլար՝ թէեւ իրեն բան չէր ըսեր, կը նեղանար իր տղոցը՝ Պէկոյին, Աղային, Ազուորին երբ անոնք խելօք չէին կենար, կամ վայրկեանը անգամ մը ներս կը մտնէին, դուրս կ'ելլէին — «Հայտէ գացէք դուրս, մի պլլուիք մարդուն ոտքերուն», կը սաստէր: Պզտիկ հարսնիկը որ Գողորը կը ծծցնէր, երբ ան մօրը ծիծը բերանը կ'առնէր ու չէր ծծեր, — «Աման տղայ, պիտի ծծես նը ծծէ, սիրտս մի հատցներ, ես սիրտ չունիմ քեզի հետ խաղալու», եւ կամ երբ օրօցքը կ'օրէր ու կ'օրէր, ու ան չէր քնանար, երեսծածուկով կը գոցէր դէմքը, — «Կ'ուզես քնացիր, կ'ուզես մի քնանար, քեզի պիտի չրոնեմ ու կենամ», կ'ըսէր, ու կը ձգէր, կը հեռանար:

Իսկ ամէնէն աւելի իր բուն իսկ մօրը՝ իր հարսիկին բան մը պատահած էր: Խոտհունձի ամիս էր, իրիկուն որ կ'ըլլար հօրեղբայրները, միւս հարսիկները, յետոյ Հեղնօն, Թորօն մանգաղները, մատնոցները հետերնին տուն կը դառնային: Կը մթնէր, կը մթնէր աղէկ մը, ու իր հարսիկը այն ատեն ներս կը մտնէր, քրտնած դէմքով, ձեռքերը խոտ քաղելէն բրտացած, հագուստները խոտ հոտելով: Անոր հետ մարդ չէր խօսեր, չէին հարցներ թէ ինչո՞ւ ուշ կուգար, բան մը չէին ըսեր, կարծես ամէնքը քէն ըրեր էին հետը: Ան ալ յանցաւորի մը, պատժուածի մը պէս կը լռէր, կը մնար ոտքի վրայ: Տնեցի ալ չէին ընդուներ զայն այլեւս բան բանեցնել չէին տար անոր: Սեղանը մեծ հարսիկը կը դնէր ու կը վերցնէր, ամանները պզտիկ հարսիկը կը տանէր ու կը լուար: Անկողինները նորէն պզտիկ հարսիկն էր որ կը ձգէր ու առտուները կը ժողվէր: Օտարական մըն էր իր հարսիկը այլեւս: Թորօն ալ որ իրմէ մեծ տղայ էր, իր եղբայրն էր, ու խելքը կը հասնէր, քանի անգամ պոռալով ու բարկանալով ըսած էր — «Ան իմ հարսիկս չէ, ես հարսիկ չունիմ»:

Արփիկ չէր հասկնար այս ամէնուն պատճառը: Թէ ինչո՞ւ իր հարսիկին հետ չէին խօսեր պապը, մամը, ամէնքը. ինչո՞ւ Թորօն այնպէս կ'ըսէր ու կը պոռար թէ իր հարսիկը չէր ան:

Արփիկ շատ կը սիրէր իր հարսիկը որ իրեն պէս զեղին ամէնէն սեւաչեաններէն էր: Ան ալ զինքը շատ կը սիրէր: Ինչ լաւ բան մը ունենար, միրգ կամ ուրիշ ուտելու բան մը, կը պահէր գօտին կամ գրպանը, ու կը հանէր իրեն կուտար: Միւսներուն ալ բաժին կը հանէր, բայց ամէնէն աղուորները, ամէնէն շատը իրեն կուտար, ու յաճախ ծածուկ: Կապոյտ, կարմիր ուլուններէն ծոցիկ կը շինէր ու կը կախէր իր վիզէն, ականջներուն օղ կ'անցընէր, գլխին թաղիկ կը հիւսէր: Գիշերները իր անկողինը, իր թեւերուն մէջ կ'առնէր ու կը պառկեցնէր: Ոչ, ինք շատ կ'ախորժէր իր հարսիկէն: Ու թէեւ պզտիկ էր, կը մեղքնար հիմա նայելով հարսիկին որ հետը չէին խօսեր, քէն էին ըրեր անոր:

×

Վարդավառը կը մօտենար, երկու շաբաթ կար ու չկար: Պիտի պառկէին, ելլէին, պիտի պառկէին, ելլէին, պահքի շաբաթը պիտի ըլլար, նորէն պիտի պառկէին ելլէին, ու մէկ մըն ալ՝ Վարդավա՜ռ...

Բոլոր պզտիկներուն պէս Արփիկն ալ կը խայտար ուրախութենէն: Կը պարծենար ամէնուն որ իր հարսիկն ալ ուխտի պիտի տանէր զինքը: Ան խոստացեր էր: Իրեն ըսեր էր որ նոր, թեթեւուկ, աղուորիկ տրեխներ պիտի կարէր ու հագցնէր, իրենց երինջը որ հերու մորթեր էին, անոր կաշիէն: Ըսեր էր որ պիտի շալկէր ալ զինքը: Մինչեւ վերջը պիտի շալկէր [illegible] ինք կրնար քալել, բայց երբ յոգնէր [illegible] ատեն պիտի շալկէր: Ինքն ալ իր թե[illegible] բոլը հարսիկին վիզը պիտի գրկէր, [illegible] սեւ ու երկայն ծամերէն պիտի բռնէր [illegible] Իր հարսիկը մեծ էր եւ ուժով: Ու [illegible] շալակէն չորս դին նայելով, [illegible]լով պիտի երթային Վարդավառին [illegible]

Արփիկ շատ կ'ախորժէր տեղ տեսնելէ [illegible] Ուրիշ անգամ ալ գացեր էր, ու կը [illegible] չէր թէ մատուռը ուր էր: Հեռու, [illegible] հեռու, այնպէս հեռու որ... Պիտի [illegible] երթային, պիտի երթային, պիտի [illegible]յին: Ցան արտերու մէջէն պիտի [illegible]նէին, անկէ ետքը նեղ տեղէ մը [illegible] քալէին, լեռ մը պիտի ելլէին: Անկէ [illegible]քը գեղ մը պիտի իջնային, գեղին [illegible] տէզներուն, ածուքներուն քովէն [illegible] անցնէին: Կանանչ տեղ մը, [illegible] տիկ, աղուորիկ քուռակներ կ'արածէին [illegible] մարդ չկար քովերնին, իրենք [illegible] Հոնկէց ալ պիտի երթային, ու Վարդավառին լեռը պիտի ելլէին:

Տափակ տեղ մը, Դեղձուրի ձորին [illegible] տեղ մը կայ, այնպէս տեղ մը, հոն [illegible] ուխտը, ճերմակ, պզտիկ [illegible] պէս՝ մատուռը: Քովը շատ մը [illegible] կային, Ս. Գէորգի ուխտին [illegible] ծառեր կան, անոնց պէս:

Յ. ՄՆՁՈՒ[illegible]

(1 Տար.)

...րու: Որբուհիներն էին դպիրները, ինծի ...ալ երբեմն խաչ մը կուտային բռնելու: ...Մատրան մէկ անկիւնը քանի մը ծաղիկ–...նելով զարդարուած գերեզման մը կար, ...ել հեզելով կրցայ կարդալ օր մը սեւ ...խաչին վրայ գրուած, Սրբուհի Մայրա–...պետ: Ո՞վ էր, ինչո՞ւ հոդ էր:

Օր մըն ալ զարմանալին պատահեցաւ, ...երկու մայրապետներ, մէկը շատ երկար, ...անուննին ալ չեմ գիտեր, զիս կանչեցին ...ու տարին հանդերձատուն համազգեստս ...հագցնելու: Խռովք մը ծնաւ սրտիս մէջ, ...ինչ կար, ո՞ւր պիտի տանէին զիս եւ ...ինչո՞ւ ընկերուհիներս հետս չէին: Հա–...պա քոյրիկս, եւ այսպէս խառնիճաղանճ ...հարցումներ միտքս կը չարչարէին, ան–...ձնական հոգիս կը վրդովէին: Երկու մայրապետները զիս իրենց հետ առած՝ ...որբանոցէն դուրս ելանք, ճամբան մէկը ...փերեզակէ մը թուղթ մը գնդասեղ ու–...նեց, նաեւ սիմիթ մը եւ քանի մը շաքար ...իծի համար, կէսը կերայ, կէսն ալ պա–...հեցի որ իրիկունը քոյրիկիս տամ: Ճամ–...բան չարունակելով փուռի մը մէջ մը–...տանք, ուր փռապանին հետ քանի մը ...խօսք փոխանակելէ ետք սանդուխներէն ...վեր ելանք, մտանք նեղլիկ սենեակ մը: ...Եւ սակայն ես միշտ մտահոգ էի իմ ճա–...կատագրովս: Հոն սենեակին մէջ երկա–...րահասակ մայրապետը հանեց սեւ վե–...րարկուն եւ ի՞նչ տեսնեմ, ներքնազգես–...տին վրայ գրուած կապոյտ երկար կոն–...ցակի պէս բան մը վրան գիրերով, կա–...պոյտ ժապաւէններով երիզուած եւ կա–...պոյտ խոշոր ժապաւէններով կապուած, ...հիանալի, շողշողուն բան մը վերջապէս, ...մայրապետը գնդասեղներով ամրացուց ...վրան — դարձեալ սեւ վերարկուն վրա–...յէն ծածկելով ելանք ճամբայ ու մտանք ...ցնեաւ եւ յետոյ կառք մը: Ես միշտ ...մտածկոտ էի, ի՞նչ էր այդ շողշողուն ...թուղթը, ո՞ւր կ'երթայինք: Կառքին ...մէջ, երկչոտ, մտածկոտ մտիկ կ'ընէի ի–...րենց խօսակցութիւնը, բայց բան մը չէի ...հասկնար: Վերջապէս իջանք խոշոր հրա–...պարակ մը, բազմահազար մարդիկ, ի–...րարանցում, հրմշտուք, այդ ժխորին ...մէջէն վերջապէս լայն ճամբու մը եզեր–...քը դիրք բռնեցինք: Երկար մայրապետը ...ձեռքներս հանելով իր ուսերուն վրայ ...բարձրացուց զիս, կրնաք երեւակայել թէ ...ինչ բարձրութիւն կրնայինք ներկայա–...ցնել երկուքս մէկ, ու կողակը ձեռքս ...առնել պատուիրեց որ՝ ձեռքերս բարձր, ...անշարժ բռնեմ: Ցոյնեցուցիչ վիճակ ...մը համար: Եւ սակայն աւուր չվերջա–...ցաւ, եռեւս դառնուած կարգ մը Թրքու–...հիներ իրենց ձեռքը մէկ մէկ թուղթ, ...շղթաներ արձակելով սկսան մազերս ...փետել եւ ողնայարս հարուածել: Սկսայ ...լալ ու չարժրակել եւ սկսաւ վիճաբանու–...թիւնը մայրապետներուն եւ Թրքուհինե–...րուն միջեւ եւ այդ թոհուբոհին մէջ հե–...տոյն նշմարեցի զինուորականներ, փայ–...լուն համազգեստներով սպաներ, թիկ–...նապահներ եւ յետոյ չքեղ կառք մը մէջը ...երկար քիթով մարդ մը: Այդ չքախումբը

սկսաւ մեր առջեւէն անցնիլ, յանկարծ այդ ձիաւորներէն մէկը խլեց ձեռքէս այդ փայլուն թուղթը եւ հեռացան: Զարչա–րանքս վերջացաւ, արցունքներս դադրե–ցան եւ քիչ առենէն վերադարձանք որ–բանոց: Անմիջապէս քոյրիկիս քով վազե–ցի ու պահած սիմիթս ու շաքարը տուի: Յետոյ պատմեցի թէ ինչպէս Թրքուհի–ները մազերս քաշեցին եւ հարուածեցին զիս, չեմ գիտեր ինչու քոյրիկս լացաւ ու համբուրեց զիս:

Տարիներ ետք բարի հայրիկս բացատ–րեց թէ ատիկա Պէչիկթաշ Սէլամլըքի արարողութիւնն էր, թէ ամէն Ուրբաթ, Սուլթան Համիտ մզկիթ կ'երթար աղօ–թելու իր չքախումբով: Այդ օրը ով մէկը կրնար խնդրագիր մը ներկայացնել ըստ իր պահանջին: Եւ որովհետեւ մեր հայն ու մայրը զարդերեցուցած էին, որբա–նոցն ալ իր կարգին խնդրագիր մը կու–տար: Ու հայրիկս ինծի հաճոյք պատ–ճառելու համար՝ կ'ըսէր շատ անգամ. «Աղջիկս Համիտին արզուհալ (խնդրա–գիր) տուած է եւ դպրոցին հացն ու միսը շնորհուած է»:

Ահա այսպէս անցուցի մանկութեանս շրջանը՝ այդ Գթութեան սեմէն ներս պա–հելով միշտ թաքուն, անջնջելի յիշա–տակներ:

ՀՌ. ՉԻԼԻՆԿԻՐՅԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ՄԱՅԻՍ 28»Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, (Յառաջ) — Շաբաթ երեկոյ, Մայիս 30, Լիոնի Հայ Ազգային Տան սրահին մէջ պատշաճ շուքով տօնուեցաւ մեր անկախութեան, Մայիս 28ի քառասունըվեցերորդ տարեդարձը:

Ազգային տունը, այդ երեկոյ, իրապէս հայկական սրահի մը կերպարանքը ստացած էր: Բեմին ճակատը ամբողջութեամբ մեծկակ եռագոյն մը, անկէ վեր վերտառութիւն մը, «Կեցցէ Մայիս 28»ը, բեմին երկու կողմերը զոյգ եռագոյններ:

Սրահը ծայրէ – ծայր լեցուած հաւատաւոր եւ երկիւղած բազմութեամբ մը:

Տօնակատարութիւնը կը սկսի կենդանի պատկերով մը: Դերակատարները Նոր Սերունդականներ: Մութ, խաւար գիշեր, 1915ի եղեռնը, բեմին ետեւէն արձագանգը ողբակոծ մրմունջներու: Յետոյ թուական առ թուական մինչեւ 1918 Մայիս 28 ուր կը սկսի Հայ ժողովուրդի օրհասական գոյամարտը, — Սարտարապատ, Ղարաքիլիսէ, Բաշ Ապարան ...:

Բեմին վրայ որբեր ու թշուառ գաղթականներ, օրիորդ մը կ'արտասանէ անմահ Սիամանթոյի, «Ափ մը մոխիր»ը խոր յուզումով: Յետոյ յաղթանակ, ուրախաձայն կանչեր եւ գեղջկական պարեր իրարու ետեւէ: Ապա «Յառաջ Նահատակ»:

Ապա, օրուան նախագահ Պ. Յակոբ Վարժապետեան կ'արտասանէ իր բացման խօսքը: Հպանցիկ ակնարկ մը կը նետէ 1915 Մեծ Եղեռնի դէպքերուն, նախամայիսեան օրերու դժնդակ վիճակին ու կանգ կ'առնէ այն մեծ իրողութեան վրայ զոր այսօր կը կոչենք «Մայիս 28»ը:

Առանց այդ պատմական թուականին, ու անոր միջոցով մեզի շնորհուած ափ մը հողին — կորիզին — այսօր ինչ որ Հայաստան անունը ունի քարտէսին վրայ միայն գոյութիւն պիտի ունենար:

Գեղարուեստական բաժինին իրենց մասնակցութիւնը բերած էին հայր եւ որդի Աբրահամեան, եւ ընկեր Յովհ. Պէրպէրեան նուագ, Օր. Օր. Ալիս Ալթունեան, Շաքէ Ղազարեան եւ ընկեր Գեղամ Կանանեան, արտասանութիւն:

Հաճոյքով մտիկ ըրինք Օր. Քէօմիւրճեանի չորս յաջորդական երգերը, դաշնակի ընկերակցութեամբ Օր. Ֆէլահեանի: Երկու նոր, երիտասարդ ուժեր որոնք վստահ ենք լաւ ապագայ կը խոստանան, մին իբրեւ երգչուհի, միւսը իբրեւ դաշնակահար: Սրտանց յաջողութիւն կը մաղթենք երկուքին ալ:

Տէսինի մեր երիտասարդներուն պարախումբը իր «Քոչարի»ով եւ այլ պարերով, մեծ ոգեւորութիւն ստեղծեց եւ բուռն ծափերու արժանացաւ:

Օրուան բանախօս՝ ընկեր Կ. Մեհեանի ճառը (որ բազմաթիւ անգամ ընդհատուեցաւ բուռն ծափերով), լման վերլուծումն էր մեր հին ու նոր պատմութեան ընթացքին տեղի ունեցած ազատագրական դէպքերուն ու դէմքերուն:

Հայը, սորուկ ու «Թայեայ» բազմաղան իմէ հզօր ուժերու, բայց, վճռական ու քաջ դերագոյն ժամին երբ իր անկախութիւնը եւ ազատութիւնը նժարի մէջ դըրուած է:

Բանախօսը անդրադարձաւ նաեւ այս օրերու մեր վիճակին, Հայաստանի և արտասահմանի մէջ տիրող հոգեկան եւ իմացական կացութերումին, ու եզրակացուց թէ, Հայը, հայ ժողովուրդը այսօր իր երկու հատուածներով հասած է այն հասկացողութեան որ անկախ հայրենիքը այլեւս պահանջ է: Այս առթիւ յիշեց Հայաստանէն բազմաթիւ գրողներու եւ պետական մարդոց խօսքերն ու գրութիւնները:

Տօնակատարութեան պաշտօնական մասէն ետք տեղի ունեցաւ ընտանեկան խընջոյք մինչեւ ուշ գիշեր:

Տարեց եւ երիտասարդ հայրենակիցներ հաւաքուած ճոխ սեղաններու շուրջ, երգեցին, ճառեցին, արտասանեցին ու պարեցին:

Այսպէս, այս տարի ալ մեր անկախութեան տօնը տօնեցինք օտարութեան մէջ: Հաւատացած ենք մօտ առենէն հայրենիքը տէր պիտի կանգնի նաեւ այս տօնին, եւ Մայիս 28ը պիտի դառնայ տօն ամբողջական Հայութեան համար:

Ասիկա անխուսափելի է:

ՊԱՊԼԷ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ»

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հրատարակութիւնը՝ «Տեղեկագիր»ը հասարակագիտական, գրական, մշակութային ուշագրաւ ու բազմակողմանի բովանդակութեամբ ամսագիր մըն է: Թղթատելով վերջին թիւը (Մարտ), յիշատակենք Ա. Կարինեանի «Մեծ hու–մանիստ — մտածող Շեւչենկոյի յիշատակին» խորագրով գրութիւնը: Յօդուածագիրը կ'անդրադառնայ ուկրայնացի մեծ բանաստեղծին նկարներուն, բանաստեղծներուն եւ վերլուծելով անոնց իմաստասիրական բովանդակութիւնը, կ'ընդգծէ անոնց մեծ արժէքը:

Ա. Մուրատեանի «Եղիշէ Չարենցի պոեզիայի բառապաշարը» յօդուածը նուիրուած է մեծ բանաստեղծին գրական ժառանգութեան մաս կազմող հարուստ բառապաշարի քննութեան: Յիշատակելէ ետք Չարենցի բանաստեղծական պաշարին հարստութիւնը եւ բազմազանութիւնը, հեղինակը կը վերլուծէ անոր ստեղծագործութիւններուն բառային կազմը, այն է՝ գրաբարեան բառերը, հին, բարբառային եւ փոխառեալ բառերը եւ նորաբանութիւնները: Ա. Մուրատեան իր հետաքրքրական վերլուծումը կ'եզրակափակէ ըսելով. «Չարենցի կազմած բառերից շատերը արդէն մտել են մեր բանաստեղծական բառապաշարին մէջ: Չարենցի բառապաշարի քննութիւնը ցոյց է տալիս, որ բանաստեղծը հմտօրէն օգտըւել է հայ գրական լեզուի տարբեր բառաշերտերից եւ ինքն էլ իր հերթին կազմել է նոր բառեր, որոնք հարստացնում են ինչպէս նրա բանաստեղծութեան, այնպէս էլ հայ գրական լեզուի բառային կազմը»:

Լ. Գալստեան ստորագրած է Սիպիլի գրական, ընկերային, մանկավարժական գործունէութեան նուիրուած յօդուած մը: Յօդուածագիրը վեր կ'առնէ Սիպիլի քերթուածներուն հայրենասիրական ու վիպապաշտ բովանդակութիւնը:

«Գրախօսութիւն եւ քննադատութիւն» բաժնին մէջ գրախօսուած են Կարապետեանի «Մեծ պայքարի մարդիկ» գիրքը, գրադատ Մուրատեան մենագրութիւն մը նուիրած է Դ. Դեմիրճեանի գրական–գեղարուեստական ստեղծագործութեան մասին:

Իր յօդուածներու եւ ուսումնասիրութիւններու բարձր մակարդակով «Տեղեկագիր»ը կը հանդիսանայ պրպտող գիտական մտքին եւ բեղուն աշխատանքին արտայայտութիւնը, գնահատելի գործ մը, որ կոչուած են զարկ տալու ընթերցողին ճաշակն ու գիտելիքները:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (111)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ՓԱԽՈՒՍՏ ԴԷՊԻ ԽՈՒԹ

Այլեւս հնար չկար դիմանալու: Եւ ...որպը որոշեց մէկ անգամ էլ փախ–...չել փորձ անել՝ Թէկուզ ետեւից կրա–...կեն:

Այս օրը շատերի հետ նրան էլ տարան ...յոյ ժթերային պահեստից ալիւր տեղա–...փոխելու աղմաճակատ:

Զատերազմի օրերին Թուրքերը Հայոց ...Ս. Մարինէ եկեղեցին, որ ամենամեծն էր ...քաղաքում, վերածել էին ցորենի ամբա–...րի եւ գիւղերից կառուներ էին բերել ...զինելով, որ մկները աւերածութիւն ...գործեն: Հազիւ էր Թէլօն ոտքը շէմքից ...ներս դրել զաղտնի խաչակնքելով, երբ ...գիւղակ գիւղից նոր բերած կատուներին ...պահից իջնենելով արձակեցին ամբարի ...մէջ: Այդտեղ Թէլօն ճանաչեց իրենց կա–...տուին: Նրա վզին մի չորի կտոր կար, ո–...րի վրայ արաբերէն տառերով գրուած էր. «Մեսրոպ Թէլոյեանի կատուն, կռուում է Ռուսների դէմ»: Այդպիսի գրութիւններ կային բոլոր կատուների պարանոցներին:

Տաշօ կամուրջի մօտ Թէլօն բեռը դրեց մի քարի եւ մտաւ կամուրջի տակ, խորամանկօրէն շալվալիկապը թեթեւ արձակելով: Ցուլունքը ամուսնու պատուէրով նրա ձեռնափայտը մի քանի օր առաջ բերել էր քաղաք եւ խնամքով թաքցրել այդտեղ: Թէլօն հեշտութեամբ գտաւ իր մահակը եւ վերցնելով շտապեց քաղաքից դուրս:

Բերդակ գնալ չէր կարող, որովհետեւ կնոջ նամակի համաձայն այնտեղ վխտում էին ամէն տեսակի զարթի եւ չէ–թա: Բացի այդ, Ցունուարի քսանհինգին Ցրոնք գիւղում ընդհարում էր տեղի ունեցել փախստական Հայերի եւ կառավարական զօրքերի միջեւ, որի պատճառով հրաման էր տրուած հետապնդել ճանապարհներով անցնող բոլոր Հայերին: Ահա թէ ինչու Թէլօն աշխատում էր շուտով հեռանալ քաղաքի շրջապատից եւ այն ուղիներից, որ տանում էին դէպի Դաշտի գիւղերը: Ուսերը սաստիկ ցաւում էին, այնքան բեռ էր կրել այդ ամիսներին: Զորս անգամ գնացել – հասել էր մինչեւ Հասան – Ղալա: Վերջին մորակներից ստացած վէրքը դեռ եւս մրմռում էր նրա ծոծրակին: Նա ուղղեց մէջքը: Առաջին անգամն էր, որ Թէլօն ուզիղ էր քայլում այդքան տառապանքից յետոյ:

Բաւական հեռացել էր քաղաքից, երբ մի գնդակ կողքից սուրալով ճեղքեց նրա ձախ ոտքի բթամատը, Թէլօն անմիջապէս իրեն գցեց ձեան մէջ եւ թաշկինակը հանելով ամուր կապեց ոտքը:

— Լաւ պրծայ, — ասաց նա եւ զգուշութեամբ շարժուեց առաջ:

Նայեց վերեւ:

Ծծմկայ Քիթը ուղիղ կանգնած էր իր հանդէպ:

Հմուտ լեռնագնաց էր Թէլօն, մանաւանդ երբ գաւազանը ձեռքին էր: Մի քանի ոստիւն գործելով հասաւ գագաթին:

Ծծմակայ Քիթը հռչակուած էր իր կաքաւներով, որոնք առաւօտից երեկոյ կերկերում էին նրա ծերպերի մէջ՝ իրենց գունաղեղ փետուրները թափելով քարերին: Այդ սարի վրայ էր անցել Թէլոյի մանկութիւնը: Սիրում էր վազել կաքաւների յետեւից, որոնց երբեմն հալածելով քշում էր մինչեւ Մանիկի անտառները:

Համատարած սպիտակութիւն էր շուրջը: Ձեան միջից երեւում էր մասրենու ճիւղը: Պոկեց մի քանի չորացած արջամասուր եւ դրեց բերանը: Ապա նստեց մի քարի ու սկսեց մտածել:

Թէլօ ֆետայի չէր, բայց կապուած էր ֆետայիների հետ: Մի քանի անգամ ճանապարհ էր ցոյց տուել նրանց: Սահմանադրութիւնից յետոյ, շատ հայ երիտասարդների նման, Թէլօն էլ խաբուելով վաճառքի էր հանել իր հին չախմախլուն: 1913 թուականից յետոյ, երբ գըլխի էին ընկել, որ Հուրիաթը աղէտ է հայ ժողովրդի համար, շատ հայ գիւղացիներ ամէն միջոց գործ էին դրել նորից զինուելու ինքնապաշտպանութեան նպատակով:

Թէլօն էլ Գոմսա Մելիքի խորհրդով ձեռք էր բերել մի ժանգոտած Բերդանկա, բայց վերջում գիւղապետի պահանջով յանձնել էր Մշոյ առաջնորդարանին: Այժմ նա ամէն ինչ կը տար, եթէ կարողանար նորից մի հրացան ձեռք գցել: Այդ քարին նստած երկար մտածեց Թէլօն: Եթէ մի հրացան ունենար, նա կը գնար եւ կը միանար Գոմսա Մելիքի խմբին, այնքան վերահաս էր տեսնում վըտանգը հայ ժողովրդի համար:

Սպիտակ մշուշ իջաւ լերան վրայ: Թէլօն նրա միջով նայեց Բերդակին եւ գաւազանը վերցնելով շարժուեց դէպի Սեւ Սար:

Ձիւնը թէեւ քուրչա էր կապել, բայց տեղ – տեղ այնքան փխրուն էր, որ նրա ձեռնափայտը մինչեւ գաստակը խրւում էր մէջը:

ԽԱԶԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Նշան Մինասեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ալթունեան եւ զաւակները, Պ. Երամեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գույումճեան, Տէր եւ Տիկին Զատիկ Յովհաննէս եւ զաւակները, Այրի Տիկին Պաղտասարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Երլանճեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Փափազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Փէհլիվանեան կը ծանուցանեն իրենց մօր, քրոջ, քրոջզաւկին, մօրաքրոջ՝

ՄԱՐԻԱՄ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ

(Ծնեալ Գույումճեան, Չէնկիլէրցի)

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ իր բնակավայրը 22 Րիւ Պլանշ, Ալփորվիլ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, այսօր Ուրբաթ կէսօրէ ետքը ժամը 15·30-ին: Թափօրը կը մեկնի իր բնակարանէն ժամը 15·30ին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Խաչատուր Սարաճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Հայկ Սարաճեան եւ զաւակները, Տոքթ. եւ Տիկին Արթօ Արզարեան եւ զաւակները, եւ ընտանիկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ԶԱՐՈՒՀԻ ՍԱՐԱՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Մայիս 28ի Տօնակատարութեան առթիւ հանգանակուած գումարներ (Կրընոպլը):

Տիկին Վարդանոյշ Օնպաշեան 520 ֆր., Երուանդ Տէր-Կոմսեան տասը, Նուպար Պօտուռեան յիսուն, Ոմն երեսուն, Յովհաննէս Զրդեան (սափրիչ) քսան, Աստուր Կիւրինեան երեսուն, Գաբրիէլ Տէյիրմէնճեան քսան, Տիկին Սպէնչեան յիսուն, Պետրոս Երանոսեան քսան, Խաչօ Անտոնեան քսան, Վարդ Միքայէլեան, Ժիւթիւքեան (Լանսէյէն), Տիկին Պայծառ Մուրատեան, Տիկին Արապեան տասնական, Սարգիս Առաքէլեան յիսուն, Միսաք Նահապետեան տասը, Ոսկիան Յակոբեան տասը ֆրանք:

(Գումար 880 ֆրանք):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Աննիկ Մինասեանէ 15 ֆրանք իր թոռնուհիին Անահիտի զաւկին՝ Յասմիկին մկրտութեան ուրախ առթիւ:

Նոյնպէս շնորհակալութեամբ ստացած է Սէն Շամոնէն Տէր եւ Տիկին Սարգիս Քէչապեանէ յիսուն ֆրանք, ողբ. Կղեմէս Օհանեանի մահուան տարելիցին առթիւ:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Վարուժան խումբը կազմակերպած է մեծ դաշտահանդէս մը, Կիրակի, Յունիս 14, Շաթօ Պօըրկար (Սէննիզիէի ճամբուն վրայ, գեղատեսիլ պուրակը), ամբողջ օրը:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, առատ պիւֆէ: Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր մասնաճիւղերը:

ՏՄԱՆՕԹ.— Օթոքարը կը մեկնի դպրոցէն ժամը 9ին, Լա Փլէնէն 9·15, Փլաս Վէրտէօնէն 9·30, Րիւ Փալանսէէն 9·40, Քուռ Պէռիայէն 9·50 (կամուրջը):

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանի յաջորդ երեկոյթը այս Շաբաթ ժամը 9ին, 17 Րիւ Պլէօ, Հայ Մշակոյթի տան մէջ:

Պ. Արամ Սարգիսեան պիտի ներկայացնէ գունաւոր եւ խօսուն ֆիլմ մը, որ պատրաստած է Հարաւային Ափրիկէ կատարած ճամբորդութեան մը ընթացքին:

Կը խնդրուի ճշդապահութիւն:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

—*—

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՄԵՏԱԼՆԵՐ

— Մխիթարեան փորագրութիւն —

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԱՅՐԱՎԱՆՔ, ՎԵՆԵՏԻԿ
Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ, ՍԵՒՐ
ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏՈՒՆ, ՓԱՐԻԶ

—*—

ՄԱՅԻՍ 28

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Իսիի «Զաւարեան» կոմիտէն, մասնակցութեամբ տեղւոյս Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մայիս 28ը կը տօնէ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին «Խրիմեան դպրոց»ին մէջ:

Ընկերահամակրական խնջոյքով մը ջերմիկ մթնոլորտի մէջ:

Կը նախագահէ՝ ՍԱՀԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Կը խօսի՝ ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Նոր Սերնդականները երգով, պարով եւ արտասանութիւններով:

Առատ կերուխում, ճաշագին 10 ֆր.:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Գ. Լաղեան խումբին: Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէին:

Այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Կը նախագահէ՝

Պ. ՊՕՂՈՍ ՏԷՐ - ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ: Կը մեներգէ՝ Տիկին Մառի Կարապետեան: Արտասանութիւն Օր. Օր. Բրաքինէ Տապաղեան, Թագուհի Սալլապալեան:

Մուտքը ազատ է:

×

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Խանասորի Արշաւանքի 67րդ տարեդարձը կը տօնուի Յուլիս 26ին, Կիրակի ամբողջ օրը, Վալապռի անտառին մէջ, Կարտանի մօտ, Էքսի ճամբուն վրայ:

Ենթակոմիտէներու եւ խումբերու վարչութիւններէն կը խնդրուի այժմէն վարձել իրենց օթոքարները:

×

Հերոսներու օրուան տօնակատարութիւնը Շաւիլի անտառին մէջ՝ Յուլիս 26 Կիրակի օրը:

« Au Pavillon Bleu »

(Bord de Seine)

BAS-MEUDON

50, Route de Vaugirard
Téléph : OBS. 14-39

●

Տէր եւ Տնօրէն
ՆԻԿՈՂՈՍ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

BAR-RESTAURANT

— Spécialités Orientales —

NOCES — BANQUETS
SALLE DE DANSE

ՀԱՐՍԱՆԻՔԻ, ԽՆՋՈՅՔԻ, ՊԱՐԻ
վարձու սրահ, ճաշով ու
խմիչքով կամ ոչ:

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Galerie de Sèvres

2, Rue Dupin, PARIS (6e)

PIERRE NOÉ

(Յ. ՆՈՅԵԶԵԱՆ)

Երկարաձգուած է մինչեւ ՅՈՒՆԻՍ 6

— PEINTURES RECENTES —

(Angle 49, Rue de Sèvres)
Métro : Sèvres-Babylone

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի, ժամը 15·30ին, դպրոցի սրահին մէջ, կը խնդրուի անպայման ներկայ գտնուիլ: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը կազմէ:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 16–19, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, Կապ. Խաչի գրասենեակը, Գ. յարկ: Կարեւոր օրակարգ: Անհրաժեշտ ներկայութիւն:

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի անդամական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, (ագարակը): բոլոր անդամներուն ներկայութիւնը խիստ կարեւոր է:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ֆ. Կ. Խաչի կայանի ՅՈՒԼԻՍ ամսուան արձանագրութիւնները փակուած են:

Օգոստոս ամսուանը կը շարունակուին: Փարիզ, 17 Րիւ Պլէօ, միութեան գրասենեակը՝ (Մշակոյթի տան Գ. յարկ), Երկուշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք՝ ժամը 16էն 19ը: Կը խնդրուի գաւառի մասնաճիւղերէն որ Օգոստոս ամսուան իրենց արձանագրութեանց ցանկերը շուտով լրացնեն եւ ղրկեն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ»

24 Հոկտեմբեր Շաբաթ գիշերէն մինչեւ լոյս, Զ. Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Խոհարար մը ու տիկին մը փոքրիկ Հայ հաստատութեան մը համար: Դիմել խմբագրութեան:

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջանի բոլոր ընկերները կը հրաւիրուին ընդհ. ժողովի, սովորական հաւաքատեղին, այս Շաբաթ գիշեր ժամը 20·30ին:

Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին Հ. Յ. Դ. ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ - ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, սովորական վայրը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

★

ԻՐԱՆԻ
ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ

«PARS HOTEL»

— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ

ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հեռախօս – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք
ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

●

« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
Téléphone : 626031
Cables : 206 Tehran

●

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
1 հոգիճնոց սենեակ. — Օրը 370 ռ.
2 հոգիճնոց սենեակ. — Օրը 520 ռ.
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)

Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ
« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »
ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ - ԶԱՐԴԱՐԷՔ - ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47
11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն. — Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

Tapiflex — Tapisom — Carpette

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

REDACTION - ADMINISTRATION : 32, Rue de Trévise - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆր. — Հատը 0.30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 6 ՅՈՒՆԻՍ

SAMEDI 6 JUIN

1964

Le Numero : 0,30 Fr.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10.026

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 10.026

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒՄԸ

Ա.

Յետ – պատերազմեան շրջանի ամէնէն փշոտ ու ցաւոտ հարցերէն մէկն ալ Պաղեստինի խնդիրն է :

Այնքան ատեն, որ Մեծն Բրիտանիա իր հոգատարութեան տակ կը պահէր Օսմանեան կայսրութեան այս նախկին հողամասը, խնդիր չկար տեղացի Արաբներու եւ Հրեաներու միջեւ :

Սիոնական շարժումը տկար էր : Արտասահմանէն Հրեաներու Պաղեստին գաղթը որոշ չափի ենթակայ էր : Հարուստ Հրեաներ արժէքէն աւելի բարձր գին վճարելով ստիպմանաբար տէր կը դառնային Արաբներու հողերուն ու կալուածներուն :

Խնդիրը կնճռոտեցաւ, երբ Անգլիացիք [illegible] Պաղեստինը 1948 Մայիս 14ին : Իսրայէլ նոյն օրն իսկ հռչակեց իր անկախութիւնը՝ գրաւելով իրեն բաժին ինկած շրջանը, ըստ ՄԱԿի 1947 Դեկտեմբերի որոշման :

Պաղեստինի մնացեալ մասը կցուեցաւ Անդրյորդանանի իշխանապետութեան, որ [illegible] Յորդանանի հողերուն միացումով դարձաւ «Յորդանանի Թագաւորութիւն» :

Իսրայէլի անկախ պետութիւն դառնալուն հակառակեցան հարեւան արաբական երկիրները եւ զէնքի դիմեցին : Կռիւներու տաք շրջանին Պաղեստինի Արաբները [illegible] տուն – տեղ՝ ապաստանեցան Եգիպտոս (Կազա), Յորդանան, Սուրիա եւ Լիբանան :

Ներկայիս այս երկիրներուն մէջ կ'ապրին շուրջ մէկ միլիոն արաբ գաղթականներ, որոնց կ'օժանդակէ ՄԱԿի մասնաւոր յանձնակերպութիւնը :

ՄԱԿը քանիցս բանաձեւեր քուէարկեց՝ գաղթականներուն իրենց հայրենիքը վերադառնալուն եւ իրենց կալուածները վերստանալուն ի նպաստ :

Սակայն բանաձեւերը թուղթի վրայ մնացին, գաղթականներն ալ՝ իրենց տեղը :

Չլուծուած հարցը բանաձեւերով լուծելու անկարելիութենէն, քանի մը ամիս առաջ Գահիրէի մէջ գումարուած Արաբական գերագոյն ժողովը որոշեց արդիւնական միջոցներու դիմել՝ Պաղեստինը վերադարձնելու համար :

Այդ միջոցներու բանաձեւումին եւ [illegible] համար է, որ Մայիս 28էն մինչեւ Յունիս 1 Երուսաղէմի մէջ գումարուեցաւ Պաղեստինեան առաջին Ազգային Խորհրդաժողովը, նախագահութեամբ Արաբական Լիկային եւ մասնակցութեամբ այս վերջինի անդամ պետութեանց, բացի Սէուտի Արաբիայէն :

Երեք հարիւր յիսուն պատգամաւորներ [illegible] խորհրդաժողովին, որուն մէջ գլխաւոր դերակատարն էր Ահմէտ Շուքէյրի, Պաղեստինի ներկայացուցիչը Արաբական Լիկային մօտ եւ [illegible] մնայուն պատուիրակ Սէուտի Արաբիոյ ՄԱԿի մէջ :

Շուքէյրի իր բացման ճառին մէջ շեշտեց թէ [illegible] յոգնած ենք սպասելէն եւ [illegible] յուսահատութեան եզրը : «Տասն[illegible] տարի սպասեցինք մեր միութիւնը [illegible] համար : Տասնեւվեց տարի [illegible] չսպասենք գործողութեան [illegible] համար : Այս անգամ գործողութիւնը ոչ քաղաքական պիտի ըլլայ, ո՛չ դիւանագիտական, այլ՝ զինուորական :

«Պաղեստինցիներէն կը պահանջուի [illegible] ու մեռնիլ : Բայց իրենց այս [illegible] համար պայման է, որ արաբ կառավարութիւնները միջոցներ տրամադրեն իրենց : Մենք այստեղ կը ներկայացնենք բոլոր այն սերունդները, որոնք անարգուած են եւ որոնց հանդէպ դաւաճանութիւն գործուած է, — սկսեալ Պալֆուրի յայտարարութենէն եւ բրիտանական աշխարհակալութենէն, որոնք զոհ դարձած են սուտերու եւ հալածանքներու եւ որոնք այսօր կ'ապրին թշուառութեան եւ յուսալքումի մէջ » :

Եզրակացութիւն : Արաբական միւս երկիրները յաջողեցան. ինչո՞ւ պիտի չյաջողին նաեւ Պաղեստինցիք, «Ի՞նչ պիտի կորսնցնենք, կ'ըսէ Շուքէյրի : Ինչո՞ւ գաղթականը վրանի տակ անօթութենէ պիտի մեռնի փոխանակ մեռնելու ռազմաճակատին վրայ, զէն ի ձեռին » :

Ի՞նչպէս ազատագրել Պաղեստինը Իսրայէլի տիրապետութենէն :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍ

ՄԻՇՏ ՆՈՅՆ ԹՆՃՈՒԿԸ

Կիպրոսի Թուրք համայնքին պարագլուխը Տոքթ. Քիւչիւք, յայտարարած է առջի օր «Մոնտ»ի թղթակցին թէ որեւէ պատճառ չի տեսներ Մակարիոս Արք.ի հանդիպելու, բայց հազիւ քանի մը օր ետք, առանձին նամակով, խնդրած է Մակարիոս Արք.էն որ հանդիպում մը ունենան, ՄԱԿի կապոյտ «գդակաւորներու» պաշտպանութեան ներքեւ եւ մասնակցութեամբ յոյն եւ Թուրք նախարարներուն : Թուրքը, սակայն, մէկ պայման կը դնէր այս հանդիպումին.— որ Մակարիոս Արք. «վճռական յայտարարութեամբ» մը հաստատէ որ կը յարգէ Սահմանադրութիւնը եւ միջազգային համաձայնագիրը : Պարզ է որ նման պայման մը անընդունելի էր Մակարիոս Արք.ի համար » : Դեռ անցեալ շաբաթ էր որ Մակարիոս Արք. Հանրապետութեան Սահմանադրութիւնը ի զօրու չէր նկատեր : Կիպրական կառավարութեան պետը ուրեմն մերժած է Տոքթ. Քիւչիւքի առաջարկը որ « լքած է փոխ – նախագահի իր պաշտօնը անցեալ Դեկտեմբերէն ի վեր եւ որ գլուխը կը գտնուի ապստամբութեան մը որ կը ձգտի պետութեան կործանումին եւ Կիպրոսի բաժանման» : Մակարիոս Արք. կը պնդէ որ Տոքթ. Քիւչիւքի այս դիմումը սահմանուած է քարոզչութեան նպատակներու քանի որ Թուրք համայնքին պարագլուխը քանիցս յայտարարած է որ «Հանրապետութիւնը մեռած կը նկատէր եւ չէր վերադառնար գոյութիւն չունեցող կառավարութեան մը մէջ :

Քիւչիւքի նամակը ցոյց կուտայ սակայն որ Թուրք պարագլուխները կը խորհին թէ Սահմանադրութիւնը որ վեթոյի իրաւունք կուտայ իրենց անընդունարելի է ինչպէս նաեւ այն դաշնագիրը որոնք կ'արգիլեն որեւէ բարեփոխում : Մակարիոս եւ Յոյները որեւէ գնով չեն ուզեր վերադառնալ Ցիւրիխի եւ Լոնտոնի համաձայնագրերու վարչակարգին :

Միւս կողմէ ՄԱԿի միջնորդը, Թուոմիոճա յայտարարած է թէ դիմած է ՄԱԿի ընդհ. քարտուղար՝ Ու Թանի որ երկարաձգէ իր պաշտօնին ժամանակաշրջանը՝ «որչափ Յոյներն ու Թուրքերը իրենց դիրքերուն վրայ կը մնան » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ բացուած է Ինէօնիւի մահափորձին հեղինակին դատավարութիւնը : Առաջին նիստին ընթացքին, Սունա ամբաստանած է ոստիկանութիւնը որ գէշ վարուած է իրեն հետ, ձերբակալութենէն ետք եւ ետ առած է նախապէս ըրած յայտարարութիւնները :

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Նախարարաց Խորհուրդը վեց ժամ նիստ ունեցած է Շեհապի նախագահութեան տակ քննելու համար այն բարեփոխումը զոր խորհրդարանը ներկայացուցած է թոյլ տալու համար Շեհապի վերընտրութիւնը : Ծանօթ է որ Զօր. Շեհապ մերժած էր երկրորդ շրջան մը, ինչ որ նախատեսուած էր : Կը մնայ գիտնալ թէ երեսփոխանները պիտի ուզեն երկարաձգել տագնապը ճնշում բանեցնելով նախագահին վրայ կամ, ինչպէս կը թելադրէ Պէյրութի Լը Սուարը իր խմբագրականին մէջ — կը գրէ Փարիզի Մոնտը — «փնտռել նախագահ մը որ կարենայ պահել քաղաքացիական խաղաղութիւնը եւ ազգային միասնականութիւնը շարունակելով հանդերձ ընկերային այն քաղաքականութիւնը որ ներկայ վարչակարգին տուաւ իր յատուկ նկարագիրը » :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ձայնասփիւռը անմիջապէս հակադրած է նախագահ Ճոնսընի եւ Էշքոլի (Իսրայէլ) խօսակցութեանց, յայտարարելով՝ Իսրայէլ պիտի կործանի :

ՖՐԱՆՍԱ եւ Սպանիա անջրպետային համաձայնութիւն մը ստորագրած են : Ֆրանսական առաջին փորձերը նախատեսուած են 1965ի գարնան համար, Մեծ Քանարիի մէջ :

ՈՒԻԼՍԸՆ, Անգլիոյ աշխատաւորական կուսակցութեան պարագլուխը, Մոսկուայէն վերադարձին, յայտարարեց թէ Ռուսերը լրջօրէն պատրաստ են նստիլ խօսելու : Համաձայնութեան կարելիութիւն մը կայ մանաւանդ ապահովւելէ ցամաքի մարզին մէջ :

ՓՐԱՒՏԱ սկսած է կրկին յարձակիլ Չինացիներու անջատողական խաղերուն վրայ : « Դէպքերը մէջտեղն են որոնք կ'ապացուցանեն որ եթէ Փեքինի ղեկավարները կը շարունակեն ձեւի համար աշխարհակալներու դէմ, իրականին մէջ իրենց հարուածները ուղղուած են խակական լենինիսթներու դէմ :

ՊՈԼ, Միացեալ Նահանգներու Արտաքին փոխ – նախարարը Փարիզ հասաւ Ուրբաթ առաւօտ եւ անմիջապէս տեսակցեցաւ տը Կոլի հետ : Կ'ըսուի թէ իր նախարարին միջոցաւ, Ճոնսըն կ'ուզէ ապահովել տը Կոլի չէզոքութիւնը Հնդկաչինի հարցին մէջ, մինչեւ ամերիկեան ընտրութիւնները :

ՆԵՀՐՈՒ իր կտակին մէջ շեշտած է թէ անկեղծօրէն կը յայտարարէ որ կրօնական արարողութիւններ չուզեր իր մահէն ետք : « Ձեմ հաւատար այդ արարողութեանց եւ անոնց ենթարկուիլ, նոյնիսկ ձեւի համար, կեղծաւորութիւն եւ սուտ մըն է ինքնիրեն եւ ուրիշներու հանդէպ :

ՄԻԱՑԵԱԼ Նահանգները եւ Իսրայէլ գործակցութեան յատակագիծ մը կազմեցին ծովի ջուրը աղահատելու համար : Այս առընչութեամբ, Ամերիկա ութսուն միլիոն տոլարի արժէքով հիւլէական մեքենայ մը, որ տարին 35 միլիոն խորանարդ մեթրի քանակութեամբ աղահատում թոյլ պիտի տայ, կը նուիրէ Իսրայէլի :

ՔՈՒՎ ՏԸ ՄԻՒՐՎԻԼ յայտարարեց թէ Ֆրանսա միտք չունի ետ առնելու Թունուզի վերաբերեալ տուած սպառնումները : Հողերու «Թունուզացումը» չէ որ այնքան վրդովեցուցիչ է այլ՝ համաձայնութեան բռնաբարումը :

ԹՈՒՐՔԵՐԸ

ՍԱՐՈՅԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Ա.

ԽՄԲ.— Սարոյեանի թրքական ճամբորդութիւնը մեծ հետաքրքրութիւն բաստեղծած է Պոլսոյ Հայկ. եւ թրքական շրջանակներու մէջ : Կ'արձանագրենք այնպէս ինչպէս կը գրեն Պոլսոյ մեր պաշտօնակիցները, ապագային վերապահելով մեր կարծիքը Սարոյեանի ըրած (կամ վերագրուած?) կարգ մը յայտարարութիւններուն մասին.—

Ֆիքրէթ Օթեամ, Ճումհուրիյէթի թղթակիցը, որ Էրզրումէն մինչեւ Կազիանթէպ ընկերացաւ աշխարհահռչակ Ուիլեըմ Սարոյեանի, սկսած է իր տպաւորութիւնները ուղեւորական նօթերը հրատարակել «Ճումհուրիյէթ»ի մէջ : Սորվեցուտանք այսօրուան նկարագրականին թարգմանութիւնը. (Մարմարա) :

×

— Ամէն տեղու, երբ պանդոկէն կ'ելլէր, նախ երկինքին կը նայէր, յետոյ մըրանոցին օծիքը վեր առնելով անգլերէն կ'ըսէր. Հիանալի՜, օրը շատ աղուոր բացուած եւ այսպէս պիտի շարունակուի...

Այս խօսքերը կ'ըսէր Ուիլեըմ Սարոյեան, որ իր ամբողջ ուղեւորութեան ընթացքին, ոչ մէկ բանի «գէշ» ըսաւ : Անոր համար «ամէն բան գեղեցիկ է», քարի կտոր մը, խոտ մը, ծաղիկ մը, պատ մը, կոտրած կուժ մը, կով մը, ձիւնապատ լեռ մը, ծաղիկին վրայ թառած միջատ մը, նոյնիսկ իրեն լեցուն բերանով քթրող գինով մը, ամէն բան, ամէն բան աղուոր է իրեն համար :

Իսկ եթէ որեւէ տեղ չարիք մը, յոռի բան մը կայ, անոր դրդապատճառը մենք ենք, մարդիկն են : Բայց եւ այնպէս մարդիկն ալ աղէկ են, աղուոր են, խաս են :

Տեսնել չկրցող աչքերու համար, արհեստաւորի մը ցոյց տուած մուկի թակարդը պարզապէս «ոչինչ» բան մըն է, թելերով շինուած թակարդ մը պարզապէս : Իսկ Սարոյեանի համար, այդ թակարդը կատարեալ «արձան» մըն է, արդիական արձան մը, որ նիւթ պիտի կազմէ «մարդկայնապաշտ» պատմութեան մը :

Սարոյեան, երբ կ'իջնէր Անգարայի Աթփազարըէն եւ կը տեսնէր միջին – արեւելեան գիւղացին իր գոյներով եւ առարկաներով, տեսաւ նաեւ թելերով շինուած այդ մուկի թակարդը, եւ մանկիկ մը գտնելու պէս սկսաւ չոյել զայն :

— Հիանալի արձան մըն է աս, ըսաւ, երկուքուկէս ոսկի վճարելով հատ մը գնեց եւ հարցուց .

— Ասիկա ո՞վ շինեց :

Թակարդը ծախող մարդը չափազանց ուրախացաւ որ «կեավուր» մը, եւ ան ալ մեզմէ շատ աւելի առատ պեխեր ունեցող «կեավուր» մը հաւնեցաւ իր ծախած թակարդին :

— Այստեղէն ծերունի մը շինեց պատասխանեց : Սարոյեան լաւ մը քննեց թակարդը եւ անգամ մըն ալ կրկնեց իր սիրական յանկերգը .— Հիանալի՜ ...

Զառիվերէն իջանք, այս անգամ ամէն Ամերիկացիի պէս սրինգ մը գնեց, ուզեց նուագել, չկրցաւ : Գիւղացի մը եկաւ փչել սրինգը, երկար երկար եղանակ մը ծայր տուաւ, Սարոյեան սրտանց մօտիկ բրաւ եւ մարդուն կոնակը շոյելով, կրկնեց անգլերէնով .— Սքանչելի՜, շատ աղուոր ...

Մեր քովի հայ ընկերները թարգմանեցին գիւղացիին. Շատ աղուոր, հիանալի է, կ'ըսէ, ամճա՛ : Գիւղացին բաւականացաւ ուսերը թօթուելով :

(Մնացեալը յաջորդով)

ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՄԱՍԻՆ

1956ին, երբ կը ձեռնարկէի Շ· Գարահիսար ու իր հերոսամարտը խորագրով հատորիս պատրաստութեան, կոչ ուղղեցի հանուր Հայութեան եւ մասնաւորաբար բոլոր Շապին Գարահիսարցիներուն որ օժանդակեն ինծի, գրեն իրենց գիտցածը, եւ տրամադրեն իրենց ունեցած նկարները: Ուրախ եմ ըսելու որ կոչս անարձագանգ չմնաց ու հեռուէն ու մօտէն բազմաթիւ հայրենակիցներ ըրին իրենց կարելին : Բայց 1915 Յունիս 28ի գիշերը, կռիւը բերդէն դուրս մինչեւ մահ շարունակելու առաջադրութեամբ Թուրքին պաշարման շղթան փշրելով հեռացողներու մասին ձեռք բերել փափաքած տեղեկութիւններս գոհացուցիչ չեղան : Ճարահատ բաւականացայ պարոններ Այնաճեանի եւ Գազանճեանի տուած տեղեկութիւններով : Գիրքը հրատարակուելէն մօտ երկու տարի ետքը Պուլկարիա հասնելէ ու հոն բնակող հայրենակիցներու կողմէ կարդացուելէ ետքն էր որ, Զօրավար Անդրանիկի տոհմէն, երախտագէտ դասընկեր Լեւոն Օզանեան ինծի ղրկեց հետեւեալ տեղեկութիւնները :

Ու հիմա խօսքը կուտամ Լեւոնին :

« Յունիս ամիսն ենք դարձեալ : Յուշերս կ'երթան շատ հեռու: Վերապրողներ ու անցեալը յիշող քիչեր մնացինք··· Փորձեցի, շատ տակնուվրայ չըլլալու համար, մոռացութեան տալ ··· Բայց չյաջողեցայ ··· ձեռք առի յուշատետրս ու թաղուեցայ մէջը: Դուն հոն չես թէեւ, բայց ահա զրոյցի կը նստիմ հետդ···

« 1915 Յունիս 3ին ինքնապաշտպանութեան առաջին գնդակը արձակուեցաւ, իսկ 29ին սեւ վարագոյրը իջաւ մեր սրբազան խենթերուն կերտած պատմութեան վրայ··· Տասնեւութի գիշերը, յարձակողներու բազմութիւնը, մօտ 700 հոգի, խելօք աշակերտներու նման, շարքի ենք մտած բերդի դրան առջեւ, սրտատրոփ ու տակնուվրայ հոն մնացողներու արցունքներէն ու վշտէն ընկճուած·· Մեր շարքին քովէն կարգադրիչ մը անցաւ ու տուաւ գիշերուայ անունը — Փարոլան՝ կծիկ: Կը կարծեմ թէ աւելի յարմար բառ չէին կրնար գտնել· չէ՞ որ կը փախէինք, կծիկնիս կը դնէինք ···

« Լուսնի բարձրանալէն առաջ անցաւ առաջին խումբը: Մենք ալ շուտով հետեւեցանք անոր ու րոպէ մը ետքը արդէն բերդի դռնէն դուրսն էինք: Պատուիրուած էր որ լուռ ըլլանք ու աղմուկ չհանենք, բայց կարելի՞ էր··· քալող հարիւրաւոր ոտքեր խճաքարերուն վրայ, խըրճ խըրճ – խըրճ ···

« Մատնուեցանք :

« Թուրքերը որ շատ մօտերը դիրքեր ունէին խրամներուն մէջ, համազարկի սկսան :

« Ամբողջ ճամբու երկայնքին մոմավառութիւն էր կարծես : Թշնամին պատ քաշած էր Օզանեան Շաւարշենց տունին առջեւ, բերդի ճամբուն ամէնէն նեղ կէտին վրայ ու անոր ետին անցած անընդհատ կը կրակէր: Մեր վիրաւորներուն հաշիւը չկար ··· Եկողները կը հաւաքուէին պատին ետեւ ու մեր թիւը երթալով, վերէն եկողներով կը շատնար ··· Խճողում էր··· նորէն Ղուկասն էր որ գտաւ միջոցը ·

— Քանի մը ռումբ նետեցէք սա մարը կնիկը ··· վրայ :

« Երկու ռումբ՝ ու պատին ետեւ լռութիւն տիրեց : Այն ատեն ոմանք պատին վրայէն ցատկելով, ոմանք ալ բերդի փէշով դէպի Օյնախի ուղղութեամբ վազելով յառաջացան: Ճամբուն վրայ հատուկտոր, մանր մունր ընդդիմութիւններ դիւրութեամբ մաքրուեցան : Պեյլերեաններու պախչային առջեւ նորէն ընդդիմութեան հանդիպեցանք բայց շուտով անոնց հաշիւն ալ մաքրեցինք: Առաջին հանգիստ շունչերնիս Օխտը Թուլթերն առինք: Հոն սպասեցինք որ զանազան ճամբաներէ եկողներն ու ուշացողները գան միանան մեզի եւ հաւաքուինք : Մինչ այդ գտանք որ հարիւրէ աւելի մարդ էինք կորսնցուցած : Բերդը ձգելէ հազիւ մէկ ժամ անցած, մեր եօթնէն մէկը կորսուած էր ···

« Ճամբան շարունակելէ առաջ դարձանք բերդին կողմը ուր դեռ հատուկտոր հրացանաձգութիւն տեղի կ'ունենար : Սրտերնիս մղկտաց: Աստուած գիտէ ի՞նչ բերելու էր անոնց, հոն վերը, բերդին մէջ անտէր ու անտիրական մնացողներուն ··· Իրենք փափաքած էին որ փոքր ուժ մը մնայ բերդին մէջ որ թշնամին գիշերանց չբարձրանայ բերդ· ու ամէն դիրքի վրայ անձնազոհ մը մնացած էր ու իր ներկայութիւնը զգալի ընելու համար ատենը անգամ մը կը կրակէր :

« Երբ ալ եկող գացող չկար, յառաջացանք Թամզարայի ուղղութեամբ: Ճամբան ջարդ ու փշուր ըրինք բոլոր հեռագրալարերը եւ ջրաղացներու վրայով, առանց Թամզարա մտնելու անցանք Խաչ Քար: Քարաժայռին վրայէն, անկանոն անցանք ու դիմեցինք յունական Ազպլաքի գիւղի մօտերը : Լոյսը բացուեցաւ : Յոգնած ու անսուաղ էինք: Անմիջական վտանգի մէջ չըլլալու զգացումը ունէինք: Զինեալները լայն շրջանակի վրայ դիրք գրաւեցին ու գիւղ մարդ ղրկեցինք ուտելիք ճարելու համար : Աւելի լայն շրջանակի մը վրայ ալ դէտեր նշանակուեցան: Արեւը բաւական բարձրացեր էր երբ Խաչ Քարի ու Աւուտմուշի կողմի դէտերը լուր բերին թէ մեծ թուով զօրաբանակ մը կը յառաջանայ դէպի մեր դիրքերը : Ընդհանուր իրարանցումին մէջ գիւղէն բերուած ուտելիքը որոշ մասի մը կողմէ խլրացուեցաւ ու մեծամասնութիւնը մնաց անօթի··· Ամիսէ մը ի վեր տիրող անձնուրաց ոգիին առաջին ու ամօթալի խախտումն էր այս բանը : Երբ ընդհ· բանակատեղիին մէջ այս բաները տեղի կ'ունենային, ես, քանի մը հասակակիցներու հետ ղրկուած էի Ծակ Քարի կողմը Կիրասոնի ճամբան լրտեսելու: Չեմ գիտեր որքան ժամանակ անցեր էր ու ··· քունս տարեր··· Երբ արթնցայ, դիմացէս ուժգին հրացանաձգութեան ձայն կուգար ու ընկերներս չկային· մէս մինակ էի : Խորհելով որ մերիններուն դիրքերուն կը հասնիմ, քալեցի դէպի զէնքերու ձայնը եւ հանդիպեցայ մեր վերջապահներուն եւ Թեւեքէլեան Երեմիային : (Գէշը որ մորթի արտածմամբ կը զբաղէր ,կը յիշե՞ս) գաւազանի մը վրայ հակած, հազիւ կըրնար շարժիլ: Չհասկցայ թէ բերդէն մինչեւ հոդ ի՞նչպէս եկած էր: Կինճէսէի անտառին մուտքին առջեւ հասայ մեր խումբին: Հոդ իմացայ թէ Ազպլայիր գիւղին մօտ զօրքերը առաջնորդող հրամանատարը ձիէն վար առնուած է մեր գնդակներով: Մեզ հետապնդող կանոնաւոր զինուորներու թիւը չորս հազար կ'ենթադրուէր : Երկու հատ ալ լեռնային թնդանօթ :

« Առանց գիտնալու թէ ուր կ'երթանք, ծառերուն եւ թուփերուն մէջէն կը վազէինք անընդհատ : Հոդ էր որ նկրօմէս բաժնուեցայ ու ալ բնաւ չտեսայ զինքը: Անտառէն դուրս բացատ մը հասանք: Իջանք առատ ջուրով ձոր մը: Այնտեղ ձեռքս հրացան մը տուին առանց փամփուշտի որ կրեմ : Ես ոտքի վրայ կենալու, ինքզինքս կրելու ուժ չունէի : Զարկի քարին, կոտրեցի հրացանը ու նետեցի ջուրը· առանց փամփուշտի հրացանը ի՞նչ բանի կը ծառայէ ··· Մթնել սկսած էր: Կրնկակոխ հետեւելով Ղուկաս Ազբարին ու զինքը շրջապատ խումբին նորէն մտանք անտառ մը Կէօրէզի եւ Կէլճէսէ յոյն գիւղերուն էր :

« Մէկ շաբաթ թափառելէ ետք հինգ հոգիով ու խումբէն զատուած Ա-ճէսէի կողմերն անցանք, հոն իմացայ որ զինուորներն ու թնդանօթները, օր ու գիշեր տեւող ճակատամարտ ետքը, լրացուցած իրենց բնաջնջ գործը, քաշուած հեռացած են ···

« Բանակը, քաշուելէ առաջ, պարտ դրեր էր յոյն գիւղացիները որ երթան թաղեն մեռած Հայերը: Անոնք ճանչց էին Գարահիսարի անմահ Վահան Ս-սիսեան մեռած զինուորներով եւ բազմ հարուածի պարապ փամփուշտներով շր-ջապատուած :

« Այդ կռիւներէն ազատած քանի հոգի, ամիսներ ետքը, հաւատ Թուրք կառավարութեան ընդհանուր բումի յայտարարութիւններուն, գոր յանձնուեցան ու երբ կառավարութ տեսաւ որ ալ եկող գացող չկայ, օր տարաւ ու զանոնք ալ գնդակահարեց :

« Դուն օր մը գրած էիր թէ «Աստ մեծագոյն սխալը Թուրքը ստեղծել է զաւ», որքա՜ն ճիշդ ես, Արամ ջա՜ն, որ-քա՜ն ճիշդ ···

Սիրով՝ Լեւոն

Լաւ կ'ըլլայ որ, Հերոսամարտի պատ մութիւնը ունեցողները եւ Ազգ· Գր բաններու հսկիչները զայն կարելով հատորի կողքին մէջ իրրեւ յաւելուած :

ԱՐԱՄ ՀԱՅ

ՀԵԼԼԵՆԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

(Բ· եւ վերջին մաս)

Յոյները կը պահանջէին, որ կրօնական առանձնաշնորհները պահուին, ծերակուտականներու եւ երեսփոխաններու թիւը համեմատական ըլլայ ցեղային պայմաններուն, յունարէնը պաշտօնական լեզու ըլլայ Թուրքերէնի հետ :

Յոյներու պահանջներուն պատասխանելով Աթէնքի Թուրք դեսպանը կը յայտարարէր · «Երիտասարդ Թուրքիա կ'ուզէ որ Հելլէնները ըմբռնեն, թէ Թուրքիոյ Յոյները օթոմաններ են եւ ոչ թէ Հելլէններ : Տիեզերական պատրիարքութիւնը դադրելու է հելլէնականութեան օճախը ըլլալէ: Օսմանցիները իրենց տանը տէրն են, իրենց կամքը պիտի պարտադրեն ամէնուն, բարեացակամօրէն նախ, յետոյ խստօրէն : Թուրքիա պատասխանատու պիտի չըլլայ ընդդիմադիր տարրին պետը, կամ կոմիտէ մը, այլ յոյն կառավարութիւնը, իր արտաքին նախարարը »:

Կրետէի համար պատերազմ տեղի ունեցաւ 1897ին, այս անգամ ալ վտանգ կայ, բայց Անգլիա, Իտալիա, Ֆրան բարեացակամ էին Թուրքիոյ հանդէպ որպէսզի Պոլիս չհեռանայ Երրեակ Հա-մաձայնութենէն, Գերմանիա իր դիրք չամրացնէ Թուրքիոյ մէջ : Ռուսիա Պուլկարները պաշտպանելով՝ կ'անտես Յոյներու շահերը:

« Լը Մոնտ Հելլենիք » կը գրէր 90-գոտտոսի թիւին մէջ. « Երիտասար Թուրքերը պիտի ընդունին սահմանադրական ազատութիւն, բայց պիտի ա-գեն որ զանազան ազգութիւններ ձգ-ուին, կ'ուզեն միատարր կայսրութի մը, պիտի պայքարին կատաղաբար ապա-կեդրոնացման դէմ, ինքնավարութեան ամէն ձգտումի դէմ, կը պնդեն որ յեղափոխութիւնը յաւերժապէս վերջ անցեալ պատրանքներուն, հետեւաբ գիւրին պիտի չըլլայ փրկել յոյն ազգ նախկին առանձնաշնորհները »:

Արդէն Սելանիկի «Իթթիհատ վէ Թե-րագը» կը պահանջէր խիստ հսկողութիւն հաստատել յոյն դպրոցներու վրայ

ՀԱՐՍԻԿԸ

Մէկ կողմն ալ խորան – աղբիւրին պէս աղբիւր մը, ջուրը շառ–շառ կը վազէ գուռը: Ուխտէն շատ վար, դէմը, Արփիկ գիտէր որ գետ մը կար, մէկ մըն էր որ երկու հատ կ'ըլլար, մէջտեղը նեղ աւազուտ ծառեր կային· Արփիկին անոնք մարդ կ'երեւային, իրացնէ երկու մարդ, որոնք կեցեր հոդ ջուրերուն վազքին կը նայէին, բնաւ չէին շարժեր : Աւելի անդին ալ լեռ մը կար, որ իրենց պէտշիկ եզին չէր կարմիր եզին պէս կարմիր հող մը ունէր: Լեռը այնպէս բարձր ելեր էր որ Արփիկ կը վախնար շատ նայելու անոր : Դեւեր, սատանաներ, չնոտներ կային կարծես զաղաթի ծառերուն ու քարերուն մէջ· տեսեր էին տղաքը : Տեղ մըն ալ հայելի մը կար, այնպէս լոյսեր կ'արձակէր :

×

Բայց հիմա քանի օրէ ի վեր ամէնքը տխուր էին, իր հարսիկին հետ խռով էին, եւ ուխտ երթալու վրայ ալ չէին խօսեր :

Առտու մըն ալ Արփիկ արթնցաւ որ լուսցեր էր, անկողնին մէջ մինակ էր, հարսիկը չկար քովը: Չէր կրնար որոշել թէ հարսիկը հետը պառկե՞ր էր թէ չէ այդ գիշերը : Աչքերը բաց՝ ականջ տըւաւ որ դուրսի տունէն շատ ձայներ կուգային: Մամն էր, պապը, հօրեղբայրները, յետոյ պապուն քոյրը՝ մեծ հօրքուր մամը, քովի Սերոյին մայրը, Ակոյին մայրը, նէնէները: Զարմացաւ որ խոտ քաղել չէին գացեր անոնք այդ օրը, ու իրենց տունն էին եկեր: Ի՞նչ կար արդեօք: Բոլորն ալ բարձր ձայնով կը խօսէին : Սողիկ մամը կուլար ու կ'ըսէր ·

— Իրիկուընէ գնաց ··· Ալ պիտի չգայ: Դշխուին տունը պիտի մնայ, հոնկէ պիտի առնեն ու տանին :

Ու նորէն կը հեկեկար :

— Թող կորսուի երթայ, դժոխքը տեսնեմ, անոր երեսը չտեսնեմ, կը պոռար պապը: Ու կը հայհոյէր :

— Կնիկ մարդ, լալով լալով աչքերդ սեւ ջո՞ւր պիտի իջեցնես, ցաւի տէ՞ր մըն ալ պիտի ըլլաս: Ան որ խօսք տուեր է ու կ'երթայ, զոռո՞վ պիտի պահես : Մենք մեր լացը օրին լացինք, երկու տարի առաջ լացինք : Էրիկ կ'ուզէ, ի՞նչ պիտի ըսես ··· , կը նեղանար մեծ հօրքուր մամը:

— Անթառանը համոզեց, կ'ըսէր Ակոյին մայրը :

— Ով կը համոզէ, թող համոզէ, կը պոռար Մկրչ հօրեղբայրը, ճէհէննէմին տակը թող երթայ, լուսհոգի աղբօրս երկու զաւակները մենք կրնանք մեծցնել հարկաւ :

Մամը կը շարունակէր ողբալ ու եղանակել ·

— Կէնճ արեւդ առիր, գացիր ու պառկեցար հողին ներքեւը: Վեր ելիր ու տես ··· էլին աղջիկը, չէօլին աղջիկը ինտո՞ր տղաքդ ձգեց, ելաւ ու գնաց :

Արփիկ չէր հասկնար թէ մամը որո՞ւ վրայ կ'ըսէր ու կուլար, թէ ո՞վ էր գացողը որ ալ պիտի չգար :

Պզտիկ հարսիկը ներս մտաւ յանկարծ, անկողինին մօտեցաւ, ու տեսնելով որ արթուն է :

— Արթնցե՞ր ես, Արփիկ, ըսաւ, աչքիս լոյսը, քոլա ըլլամ քեզի : Ալ չես պառկիր նը՝ ելիր որ հաց տամ, ուտես : Պէկոն, Ազան, անոնք ա ելեր են, Գողորն ալ ելաւ, հայտէ դուն ալ ելիր :

Պզտիկ հարսիկը հագուեցուց Արփիկը : Տարաւ ու ջուր լեցուց ձեռքերուն, Արփիկ զարկաւ երեսներուն ու լուացուեցաւ : Դուրսի տունը նստեր էին պառաւները: Անոնք փայփայեցին, համբուրեցին զինքը, ու Արփիկ ամչնալէն վար նայեցաւ :

Եփած կաթ դրին տղոցը առաջքը, թէեւ առանց շաքարի, մէջն ալ հաց բրդեցին: Բոլոր տղաքը, Արփիկն ալ միասին, ծունկի նստեցան դեռնի փոցին բոլորտիքը, կերան, կշտացան: Յետոյ հաց ու ընկոյզ դրին կապոցի մը մէջ, կապոցը Պէկոյին շալակը կապեցին: Արփիկ բոլոր տղոցն ալ տրեխներ հագցուց պատուիրեցին որ ցերեկին տուն չգա մինչեւ իրիկուն երթան ու խաղան :

Տղաքը բլուրներուն կողմը գացին խաղցան մինչեւ կոչնակը զարկին, յոգնած տուն դարձան :

Արփիկ կարծեց թէ իր հարսիկը պիտի գար ամէն օրուան պէս, բայց ան չե Սեղան դրին, ընթրեցին, նորէն չե Գողորը պառկեցուցին, տղաքն ալ պա-ցին, պառկեցան, ու Արփիկ տրամեր Ու երբ պզտիկ հարսիկը հանուեցաւ քը, ու ըսաւ թէ իր անկողինը հետ պիտի պառկէր, փրցուց լացը իր հարսիկը կ'ուզէր, միայն ան չին հետ չէր պառկեր: Մամը, հօրեղբայրները ջանացին հանդարտ նել թէ իր հարսիկը հեռու տեղ էր ցեր, այդ գիշերը պիտի չգար: Ան մոլուեցաւ, ու լացաւ, լացաւ: Ու տեն քունը տարաւ, ու պառկեցաւ հարսիկին թեւերուն մէջ :

Յաջորդ գիշերը նորէն իր հարսիկը կաւ հեռու տեղէն :

Յ· Մ

(2 Շար·)

…վերջ տալ մասնաւոր իրաւասութիւններու, որովհետեւ սահմանադրութիւնը հաւասարութիւն կուտայ բոլոր Օսման — …ցեղերուն եւ չէր կրնար թոյլատրել որ …համայնքներ առանձնաշնորհներ ունենան, …պետութեան մէջ պետութիւններ »կազմ…ելին :

Յոյն եւ Թուրք լարուածութիւնը կը …ձգործեն Սելանիկի եւ Իզմիրի Հրեա — …ները՝ Յոյներու ձեռքերէն կը խլեն ա — …ռեւտուր եւ արհեստ : Սելանիկի կոմի — …տէն կը հրահանգէ պոյքոթի ենթարկել Յունաստանի առեւտրական նաւերը, յոյն …ապրանքները :

Գերմանիոյ Վիլհելմ կայսրը Քորֆու …կուգայ 1909 Ապրիլին : Աթէնքի խորհրդարանին նախագահը կը ղրկէ բարիգալուստի հեռագիր մը . «Վեհափառ, հելլենական խորհրդարանի անունով պատիւ ունիմ ձերդ արքայական եւ կայսերական վեհափառութեան ոտքերուն առջեւ դնելու, պետ՝ մեծ եւ փառաշուք ազգի մը, որ բարձր կը բռնէ քաղաքակրթութեան դրօշը եւ համբաւի մականը, հելլէն ազգի խոր յարգանքը »: Նախագահը կը ստորագրէ՝ «Ձերդ Վեհափառութեան անձնախոնարհ ծառան»: Հելլէնները հելլենականութեան թշնամի կ'ընդունէին սլաւականութիւնը եւ գերմանականութեան պաշտպանութիւնը կը յուսային : Յունաստանի Գէորգ թագաւորը Ֆրանսայի դեսպանին կ'ըսէր . «Հելլենականութեան աներկու թշնամին սլաւականութիւնն է»: Աթէնք կը վախնար միանգամայն որ Անգլիա կը գրաւէ Կրետէն դիմադրելու համար գերմանականութեան դէմ, ինչպէս որ իւրացուցած էր Կիպրոսը՝ դիմադրելու համար սլաւական վտանգին :

Յունաստանի թագաւորը վտանգ մը չէր տեսներ գերմանականութենէն, բայց ո՛չ Պերլին, ո՛չ Փեթերսպուրկ, եւ շատ աւելի Պոլիս պիտի ընդունէին Բիւզանդական կայսրութեան վերականգնումը :

Հելլենականութիւնը իւրաքանչիւր յոյնի, իրարու յաջորդող վարիչներու իտէալն էր, որ փոխանցուած էր անցնող դարերէն : Ցրուած Եգէականի կղզիներուն մէջ, Եգէականի ափերուն, յոյն գաղութները, միշտ կը դիտէին Աթէնքի, որ փառքն էր ցեղին, թանկագին ժառանգութիւն մը: Արքիպեղագոսի ամէնէն փոքրիկ կղզին մէջ կը հաստատուէր յունական միութիւնը, պաշտպանողական եւ յարձակողական զինակցութիւն մը, որ կը փորձէր առաջին անգամ միացնելու Կիպրոսը, սակայն կը ձախողէր: Մեծ գաղափարը կը մնար, թէեւ գաղութները կը տարածուէին, դասակարգերը կը փոխուէին, իւրաքանչիւր անկումի կը յաջորդէր վերելք մը: Պարտուած Հռոմէն, կը դաստիարակէին տիրողները, ամբողջ կը հաստատուէին Բիւզանդական կայսրութեան մէջ եւ իրենց լեզուն կը պարտադրէին պետութեան: Միհրդատ մեծ ծառայութիւն մատոյց յոյն գաղութներուն մէկ օրուան մէջ ութսուն հազար Իտալացիներ կոտորել տալով : Բազմածին իտալացին հաւանաբար գրաւէր Միջերկրականի արեւելեան ափերը եւ արեւմտեան կայսրութիւնը Բիւզանդիոն փոխադրուելով՝ զօրավիգ պիտի կանգնէր արեւմտեան գաղութներուն, որոնց լեզուն պիտի մնար ժողովրդական, երբ արդէն պաշտօնական էր :

Մեծն Յունաստան ձուլուեցաւ Հռոմայեցիներու մէջ, Փոկէական գաղութը գաղիական եւ լատինական դարձաւ, Արեւելքի մէջ դիմադրեցին Ելլադայի բեկորները, արհամարհեցին դարերու աւերները, նուաղեցան օսմանեան տիրապետութեան տակ, հաւատարիմ մնացին Աթէնքի եւ վերջապէս վերականգնել սկսան : Երբեմն անճիտում, երբեմն աճում եւ բազմացում եւ հինէն ի վեր գաղթականութիւն ամենուրեք: Հին ընկերութիւնը հիմնուած էր գերութեան վրայ : Գերին տոկուն աշխատանքի մարդ չէր, հսկողութեան պէտք ունէր, համաճարակներու զոհն էր, թիւերնին կը նուազեցնէր : Երաշտութիւն եւ պարբերական սովեր, յաճախակի պատերազմներ կը տկարացնէին երկրին տնտեսութիւնը : Հողատէրերը կը ստիպուէին ծախել գերիները կամ սովամահ թողուլ, կը փճանար մարդկային դրամագլուխը : Հողն ալ կ'աղքատանար, որովհետեւ պարարտացնելու միջոցներ չունէր հողատէրը : Անկէ առաջ կուգար փոքր հողատիրութեան քայքայումը, մեծ հողատիրութեան կազմութիւնը, բազմաթիւ քաղաքացիներ կը ստիպուէին գաղթելու Եգէականի ափերը եւ նոյնիսկ հեռաւոր վայրեր, անկէ տիասփորայի կազմութիւնը :

Հեռու հայրենի աշխարհէն, Յոյնը միշտ մօտ կը զգար մայր հայրենիքին : Աշխարհագրական բաժանումը, օտար իշխանութեանց ենթարկուած ըլլալը չէին կրնար տկարացնել աւանդութեամբ, դաւանանքով, լեզուով հայրենիքին միանալու ձգտումը: Հայրենիքն ալ կը գուրգուրար գաղութներուն վրայ : Գաղթավայրի ամէն տառապանք կը բաժնուէր Յունաստանի բնակիչներէն, որոնց ուրախութեան ամէն ճիգ կ'արձագանգէր գաղութներու մէջ : Հոգեկան այս ամուր կապով կը պահուէր հելլենականութիւնը, կը պահուէին եւ կ'աճէին գաղութները : Շիլլէրի քերթուածը իւրաքանչիւր գաղութի երգն էր . «Պինդ ամրացուր ազգութեան կապը, սրտով միացիր քու սուրբ, թանկագին հայրենիքի հետ, հոն հաստատուած են քու զօրութեանդ պինդ արմատները, անկէ հեռու, օտար աշխարհի մէջ, մինակ կը մնաս եւ անօգնական նման թոյլ եղէգին, որ կը կոտրի ամէն փոթորիկէ »:

Կրետացին Վենիզելոս ջանաց իրականացնել միկալի էլլասը, Եգէականը դարձնել յունական լիճ մը, բայց իր դէմ գտաւ Թրքութիւնը, օժանդակուած ուրա եւ այլ հելլենականութեան հակառակորդներէն : Յոյնը չյուսահատեցաւ, չմարեցաւ խոյալը, կը շարունակուի պայքարը: Սերունդէ սերունդ կը փոխանցուի անմար՝ Պերիկլէսէն եւ Իզոկրատէն վառուած հելլենականութեան ջահը :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

Ինչպէս կարելի է ծախել դրոշմաթուղթերու հաւաքածոյ մը: Եթէ ծախողը հաւաքածոն կազմողն է՝ շատ դիւրաւ կարելի է համաձայնիլ խղճամիտ վաճառականի մը հետ, քանի որ երկուքն ալ տեղեակ են օրուան գիներուն : Իսկ եթէ ծախողը ժառանգորդ մըն է՝ այն ատեն հարցը կը փոխուի, մանաւանդ երբ հաւաքածոն կազմողը հաւանական արժէք մը չէ նշանակած: Ընդհանրապէս դրոշմաթուղթէն չհասկցող մը կամ աննշան գնով մը կը ծախէ եւ կամ քառապատիկը աւելի կը պահանջէ, առաջինը ամէն գնով դրամի վերածել կ'ուզէ, երկրորդը լսած է թէ այդ փոքրիկ թղթիկներէն շատերը մեծ արժէքներ կ'ունենան, հոգ չէ թէ այդ հազուագիւտ դրոշմներուն տեղերը բաց մնացած կը յօրանջէին հաւաքածոյին մէջ: Ուրեմն ծախողը պէտք է գաղափար մը առնէ բարեկամ դրոշմասէրի մը միջոցաւ եւ կամ պէտք է դիմէ վաճառականի մը, եթէ հաւաքածոն կ'արժէ գնահատել՝ գնողը պայման կը դնէ որ՝ եթէ գնահատած գինովս ինծի ծախէք, լաւ, հակառակ պարագային հինգ հարիւր պէտք է վճարէք գնահատածիս արժէքէն :

×

Տիկին մը պէտք չէ արգելք ըլլայ իր ամուսինին, երբ անիկա կը փափաքի արժէքաւոր դրոշմներու հաւաքածոյ մը ունենալ : Քանի մը տասնեակ տարիներ առաջ, հաշուակալ պաշտօնեայ մը հաւաքածոյ մը կ'ուզէ կազմել, իր ամսականէն համեստ գումարներ կը տրամադրէ նորութիւններ գնելու համար : Տիկինը գոհ է իր ամուսնոյն այս անվնաս հաճոյքէն, փոխանակ սրճարանները երթալու եւ անլորդ ծախքեր ընելու դրոշմի կը ծախսէ կ'ըսէր: Քանի մը տարիներ վերջ մեր դրոշմասէրը չի գոհանար պարզ նորութիւններով, ճշմարիտ դրոշմասէրի մը որդը խորապէս թափանցած էր իր մէջ : Կը սկսի գնել արժէքաւոր եւ հազուագիւտ դրոշմներ, Տիկինը կը դժգոհի, ի՞նչ կ'ըսէ, կը գնես դրոշմներ, որոնց գիները լաւ կարուած վերարկուի մը կամ գլխարկի մը գիները կը գլեն կ'անցնին : Ամուսինը ընտանեկան վէճերու տեղի չտալու համար ակամայ կը խաբէ իր կինը, հարիւր ֆրանքի գնած դրոշմին տակը յիսուն ֆրանք կը գրէ եւ այսպէս չարունակարար : Կ'անցնին տարիներ, ամուսինը ինքնաշարժի արկածի մը զոհ կ'երթայ: Օր մըն ալ Տիկինը կը վճռէ ծախել ամուսնոյն կազմած հաւաքածոն, կը գումարէ դրոշմներուն տակ գրուած գումարները 120. հազար ֆրանք: Առաջին հանդիպած դրոշմավաճառի մը խանութը կը մտնէ, վաճառականը թեթեւ մը կը թղթատէ հաւաքածոյին էջերը, ճարպոտ որս մը ինկաւ ձեռքս, կը մտածէ եւ ժպիտով մը ի՞նչ գին կը պահանջէք, Տիկին, այս անկատար հաւաքածոյին: Կ'ուզեմ գնել վերարկու մը որուն գինը 125էն 150 հազար արժէ: Քիչ մը շատ կը գտնեմ ձեր պահանջածը, բայց պիտի ջանամ կատարել ձեր փափաքը : Աւելորդ է ըսել թէ այդ հաւաքածոն կ'արժէր առնուազն 500 հազար ֆրանք եւ աւելի :

ՀՐ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ

×

Յ. Գ.— Յունիս 5էն 21 մեծ ցուցահանդէս մը տեղի կ'ունենայ,

Grand Palais des Champs-Elysées
« Exposition Philatec »
(type spatial)

Արժէքը 1 ֆր. մուտքի գինն ալ վրան բարդուած ըլլալով՝ 4 ֆրանք :

Յունիս 5էն սկսեալ կարելի է նոյն գինով գնել որեւէ նամականիշ :

VIENT DE PARAITRE

DAVID DE SASSOUN

Epopée en vers,
Collection Caucase (Unesco).

Traduit de l'arménien avec une introduction et des notes de Frédéric Feydit, professeur à l'Ecole Nationale des Langues Orientales Vivantes. Préface de Joseph Orbéli de l'Académie des Sciences de l'Union des Républiques Socialistes Soviétiques. (Ed. Galimard, Paris 1964).

Կ'ԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

ԽԱԶԲԱՌԸ

Առաջին խաչբառը կազմած է Վիքթոր Օրվիլ անունով հարաւային Ափրիկեցի մը, բանտի խուցին մէջ, քսաներորդ դարու սկիզբները : Բանտարկուած էր երեք տարուան համար, ինքնաշարժի արկածի մը հետեւանքով : Ձանձրոյթէն նեղուելով, զուարճութեան ձեւեր փնտռեց, թուղթի վրայ քառակուսիներ գծելով : Գծածները ղրկեց թերթի մը հասցէին, որ «Այստեղ, այնտեղ քառակուսիներուն մէջ» խաղը զետեղելով ունեցաւ մեծ յաջողութիւն: Երբ Օրվիլ բանտէն ազատուեցաւ, երկրին ամէնէն մեծ դրամատան մէջ իր անունին ունէր հսկայ գումար մը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (112)

ԽՈԴԵԴԱՆ

—o—

Ամբողջ գիշերը քայլեց : Լուսադէմին Դաւիթ քարի մօտով մտաւ Սասուն : Մի մեծ սառած չաղչամ ընկած էր ձեան վրայ: Նոյնիսկ աւանակի ոտնու հետքեր երեւացին : Գուցէ այդ տեղով ճամբորդներ էր անցել Արինօքից Բերդակ վերադառնալիս : Քաղցած էր: Չաղչամը թէեւ սառած էր, բայց կարելի էր ատամներով կրծել : Կեղուեց եւ կերաւ : 1914 թուականի բերքը առատ էր եղել, իսկ այդ տարուայ բերքը Թէլօն շատ քիչ էր նկատում : Հարիւր հազարաւոր հողագործներ պատերազմ էին գնացել կամ ընդգրկուել էին օլամութեան մէջ եւ գուցէ չկարողանային հասնել գարնանացանին: Մորեխ էր սպառնում, որից յետոյ թերթուր եւ ապա հացի սաստիկ սղութիւն շուկայում : «Կիտուրի տարի է »,— անցաւ Թէլօ Մեսրոպի մտքով: Այդ երկիւղը նրան պատել էր դեռ այն օրուանից , երբ տեսել էր արեւի խաւարումը :

Կիտուրն եկաւ հասաւ խոփեր,
Կերաւ ցորեն, մնաց չոփեր ,
Հավար կիտուր, մատաթ կիտուր ,
Ամէն արտուց քիլէ մ'տուր ,
Աշուն կ'անենք ճաւար բըլղուր ,
Որ չկանգնենք դուշմընի դուռ , —

Վերյիշեց Թէլօն մորեխի յայտնի երգը եւ նորից ախորժակով ծամեց :

Որքան անուշ էր թւում այս սառած չաղչամը ձմրան ցրտին: Թէլօն ծամեց չաղչամի վերջին պատառը եւ պոչը ձեան մէջ շպրտելով մի մեծաբերան յիշոց տըւեց Սուլթան Համիտի ու նրա յաջորդ Սուլթան Ռէշատի եւ աշխարհի բոլոր մեծամեծների հասցէին ու թքեց այնպիսի կատաղութեամբ, ինչպէս անում է Մշեցի շինականը ազատութեան մէջ, սարերի գլխին :

Նա իր ձեռնափայտով բոլորին անխտիր վար կը տապալէր այդ ձեան վրայ, եթէ աշխարհի բոլոր թագաւորներն ու մեծամեծ նախարարները, որոնցից կախուած էր ժողովուրդների բախտը, մի հրաշքով յայտնուէին այդտեղ, առանց զօրք ու զօրականի : Նա կը թքէր բոլորի երեսին ու կ'ասէր .— սրիկաներ, ինչո՞ւ չէք լուծում հայ ժողովրդի հարցը : Մինչեւ ե՞րբ մեզ թողնէք առանց հայրենիքի ու անկախութեան: Ով ցորեն է ցանում, նրան զրկում էք ազատութիւնից, իսկ ով գլուխ է կտրում, նրան հսկիչ էք նշանակում ցորեն ցանողի վրայ: Դէ հիմա ամուր պահէք ձեր մէջքը Թէլօ Մեսրոպի գաւազանի տակ :

Եւ նա զայրոյթից ձեռնափայտը ուժգին բարձրացրեց ու իջեցրեց ձեան վրայ, իբրեւ թէ աշխարհի բոլոր թագաւորները հաւաքուել են այդտեղ եւ նա դատաստան է տանում նրանց հետ : Նախ մի հարուած իջեցրեց Սուլթան Համիտի մէջքին, որին նա երեւակայութեամբ կապել էր ծառից : Մի երկրորդ մեծ հարուած զարկեց Սուլթան Ռէշատի քունքին: Սա թաւալգլոր գնաց եւ ընկաւ իր ազգականի կողքին : Մի պինդ հարուած իջեցրեց Զիլհելմ կայսրի վզակոթին եւ մօտենալով հրեց մի փոսի մէջ : Իրար յետեւից Բոնաշէնի սարի վրայ նրա առաջ տապալուեցին ռուսական կայսրը, եւրոպական դիւանագէտները, թուրքական փաշաները, Բիթլիսի կուսակալը, Մշոյ կառավարիչը եւ ոստիկանապետ Թալիպ էֆէնտին : Զարկեց, հարուածեց, ահագին տարածութեան վրայ ձիւնը տրորեց, կարծես զուռնով հերկած լինէր, բայց ոչ մի թագաւոր էլ չմնաց տակը, միակ օգուտը այն եղաւ, որ նա այդ վարժութիւնից սաստիկ տաքացաւ եւ ձեռնափայտին յենուած սկսեց հեւալ : Մէջքի ցաւը բոլորովին անցել էր, վէրքը այլեւս չէր մրմռում :

Հեռուում ինչ որ ծլնգոց լսուեց . մի հաճելի զօղանջ, որ կրկնուեց մի քանի անգամ :

— Խաչը առջեւն է, բացականչեց Թէլօն դէպի Օշուտի սարը նայելով, որտեղից երեւում էր Ս. Աղբերիկի գմբէթը :

Այդ արտայայտութիւնը, որ Քրդերի բերանում աղաւաղուելով դարձել էր խաչառաց, իր անունը տալով Սեւ սարին, Տարօնի հայ շինականի բերանում հնչում էր որպէս հաւատքի մի զօրաւոր արտայայտութիւն, որ կորածներին եւ մոլորուածներին ցոյց էր տալիս Սասնոյ ճանապարհը :

Քիչ յետոյ նա հասաւ Խուլթա բերդի աւերակներին :

Ձեան վրայով մի սահնակ անցաւ, որին լծուած էին մի քանի հայ շինականներ : Եռածալ ներքնակին բազմած էր ծերունի մուղուրը :

Բերդակցին պառկեց ձեան վրայ եւ իր ետեւում լսեց այսպիսի խօսակցութիւն . « Թաղուեցի Գասպարը դարձեալ չի լըծւում իր բալխիրին : Նա իմ յետեւից տաշակ ու բարձ չի բերում : Կը սպանեմ, մի օր կը սպանեմ էդ անիծուածին: Կը ճըխտեմ բուխարիկի փակը եւ ողջ ողջ կը վառեմ »:

ԽԱԶԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Յովհաննէս Ճէլալեան (Քաչան) կը նուիրէ յիսուն ֆրանք ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օղափ. կայանին, փոխան ծաղկեպսակի, Խոսրով Պասմաճեանի (Ամերիկա) մահուան առթիւ:

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ օրուան դեղար-ուեստական ցերեկոյթին առթիւ Օղափ. կայանին կը նուիրեն.— Պ. Ե. Հիւսիս-եան 200 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Խ. Տամլամեան, Պ. Վահան Ճէվահիր-ճեան եւ Ֆրէնկեան հաստատութիւն 100-ական ֆրանք, Տիկին Մ. Տապաղեան, Տիկին Ս. Տօնապետեան, Տէր եւ Տիկին Մելքոն Աւետիս, Պ. Մ. Էզնաեան, Պ. Ժ. Մուրատեան, Պ. Տէր Գէորգեան, Պ. Է. Պետրոսեան, Պ. Պէկլարեան յիսուն-ական: Պ. Յ. Պօղոսեան, Պ. Պայրամեան եւ Պ. Ա. Գանճեան երեսունական, Պ. Պ. Ֆրէնկեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Տապաղ-եան, Պ. Լ. Պարկիրճեան, Տէր եւ Տիկին Պ. Իսկէնտէր, Տէր եւ Տիկին Տէր-Յով-հաննէսեան, Պ. Լ. Թահթաճեան եւ Տիկ. Օ. Պատէեան քսանական, Տիկին Ա. Սարգիսեան, Տոքթ. Եուսուֆեան, Պ. Հարենց, Տոքթ. Ա. Քիթապճեան, Տէր եւ Տիկին Ե. Սարաֆեան, Տէր եւ Տիկին Պօտոսեան, Պ. Մուշմուլեան, Պ. Ա. Տօ-նէլեան, Պ. Պարտիզպանեան տասնա-կան ֆրանք:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ողբ. Խորէն Թաշճեանի մահուան առ-թիւ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներ.— Յովհաննէս Գէորգեան քսան ֆր., Աւե-տիս Զալլաքեան, Թորոս Սէֆիլեան, Թովմաս Մարկոսեան եւ Յակոբ Այնա-ճեան տասնական, Մաչիս Չիչէքեան 5: Թաղիս եկեղեցիին: Թովմաս Մարկոս-եան տասը եւ Յովհ. Յովհաննէսեան հինգ ֆրանք Թաղիս դպրոցին եւ տասը ֆրանք Թաղիս աղքատներուն: Յովհ. Գէորգեան տասը ֆր. Կապոյտ Խաչին:

Թաղականութիւնս խորին ցաւակցու-թիւններ կը յայտնէ ննջեցեալ պարագա-ներուն եւ շնորհակալութիւններ նուիրա-տուներուն:

ԽՄԲԱԿԱՆ ՊՏՈՅՏ ՄԸ

Կապոյտ Խաչի Պանեօ-Քաշանի մաս-նաճիւղը շրջապտոյտ մը կը կազմակեր-պէ Կիրակի, Յունիս 21ին դէպի Հավր: Տեսարժան վայրերու շարքին մէջ նկատի առնուած է Թանքարվիլի կամուրջը: Հավր քաղաքէն զատ այցելուած է Ֆլանտրը չքեղ նաւի այցը: Օթոքառնե-րը կը մեկնին առտուան ժամը 6·30ին Մեթրօ Պանեօյի առջեւէն եւ կը կենան Փարիզ «Սառահ Պեռնար» Թատրոնի առ-ջեւ ժամը 7ին: Ճամբորդական ծախքերու մասնակցութեան գինն է (նաւին այցե-լումով միասին) անձ գլուխ 20 Ֆր.:

Արձանագրութիւնները սկսած են եւ կ'աւարտին Յունիս 14ին:

Արձանագրուելու համար կարելի է դի-մել Օր. Իրիս Պասմաճեանին, 95, Ավը-նիւ Առիսթիտ Պրիան (Պանեօ) կամ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը, 17 Րիւ Պլէօ, Շաբաթ եւ Երկուշաբթի կէսօրէ ետք:

Այս Շաբաթ՝ 30 Մայիս, ժամը 15էն ետք գրասենեակ պիտի գտնուի մասնա-ճիւղի ներկայացուցիչը հետաքրքրուող-ներուն աւելի լայն տեղեկութիւններ տա-լու համար:

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար

ՕԴԱՆԱՒ-ՇՈԳԵՆԱՒ-ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)

Métro :

4 Septembre ou Opéra

Téléph. : RIC. 79-86

RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,

ժամը 9–12 եւ 14–18

բացի շաբաթէն,

—*—

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՄԵՏԱԼՆԵՐ

— Մխիթարեան փորագրութիւն —

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԱՅՐԱՎԱՆՔ, ՎԵՆԵՏԻԿ
Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ, ՍԵՒՐ
ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏՈՒՆ, ՓԱՐԻԶ

—*—

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հայ Բժշկական Միութիւնը հրապարա-կային դասախօսութիւն մը կազմակեր-պած է այս Հինգշաբթի (Յունիս 11) ժա-մը 21ին, Հայկական Տան մէջ, 32 Րիւ տէ Թրէվիզ, Փարիզ (9):

Կը դասախօսէ Բժ. Ռ. ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ

Նիւթ.—

Primo - Infection Tuberculeuse
Prévention par le vaccin B. C. G.

Մուտքը ազատ է:

ՄԱՅԻՍ 28

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Իսիի «Զաւարեան» կոմիտէն, մասնակցութեամբ տեղւոյս Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մայիս 28ը կը տօնէ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին «Մրիմ-եան դպրոց»ին մէջ:

Ընկերահամակրական խնջոյքով մը ջերմիկ մթնոլորտի մէջ:

Կը նախագահէ՝ ՍԱՀԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ
Կը խօսի՝ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Գեղարուեստական բաժնին կը մաս-նակցին Նոր Սերնդականները երգով, պարով եւ արտասանութիւններով:

Առատ կերուխում, ճաշագին 10 Ֆր.:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սե-րունդի եւ Կ. Խաչին:

Շաբաթ, 13 Յունիս երեկոյեան ժամը 20·30ին Թէաթր Մինիսիփալի սրահը:

Կը նախագահէ Ընկ. Ա. ՊՕՅԱՃԵԱՆ
(Րոմանէն)

Կը խօսի Ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՑԵԱՆ
(Մարսէյլէն)

Գեղարուեստական բաժին.— Ջութակ ընկ. Պէրպէրեան, երգ, նուագ, արտա-սանութիւն, մեներգ եւ անակնկալներ: Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

×

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Խանասորի Արշաւանքի 67րդ տարե-դարձը կը տօնուի Յուլիս 26ին, Կիրակի ամբողջ օրը, Վալապրի անտառին մէջ, Կարտանի մօտ, էքսի ճամբուն վրայ:

Ենթակոմիտէներու եւ խումբերու վար-չութիւններէն կը խնդրուի այժմէն վար-ձել իրենց օթոքարները:

×

Հերոսներու օրուան տօնակատարու-թիւնը Շաւիլի անտառին մէջ՝ Յուլիս 26 Կիրակի օրը:

×

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ»

24 Հոկտեմբեր Շաբաթ գիշերէն մին-չեւ լոյս, Զ. Թաղամասի քաղաքապետա-րանի սրահներուն մէջ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Կի-րակի, ժամը 15·30ին, դպրոցի սրահին մէջ, կը խնդրուի անպայման ներկայ գտնուիլ: Ներկաներու թիւը մեծամաս-նութիւն կը կազմէ:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 16–19, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, Կապ. Խաչի գրասենեակը, Գ. յարկ: Կարեւոր օրակարգ: Անհրաժեշտ ներկայութիւն:

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի անդամական ժո-ղովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, (ագարակը): բոլոր անդամներուն ներկա-յութիւնը խիստ կարեւոր է:

ԴԱՇՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ ՓԻԷՐՖՈՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ Հ. Յ. Դ. «Սարգիս Մինասեան ենթակո-միտէին»:

Կիրակի, (Յունիս 14) առաւօտեան ժամը ութէն մինչեւ երեկոյ:

Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին մաս-նակցիլ այս դաշտագնացութեան պէտք է այժմէն արձանագրուին անդամներուն մօտ:

Օթօքառները կը մեկնին Փլաս Քառնո-յէն ժամը ճիշդ ութին:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Գին՝ 10 ֆրանք:

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջանի բոլոր ընկերները կը հրաւիրուին ընդհ. ժողո-վի, սովորական հաւաքատեղին, այս Շա-բաթ գիշեր ժամը 20·30ին:

Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացու-ցիչները:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ըն-կերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին Հ. Յ. Դ. ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայու-թիւնը անհրաժեշտ է:

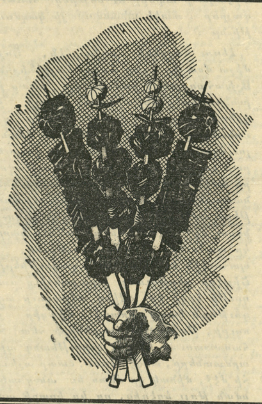
ԱՌՆՈՒՎԻԼ-ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Շա-բաթ իրիկուն, սովորական վայրը: Բո-լոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտա-ւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Վարուժան խումբը կազմակերպած է մեծ դաշտահանդէս մը, Կիրակի, Յունիս 14, Շաթօ Պօռըկար (Սէննիզիէի ճամբուն վրայ, գեղատեսիլ պուրակը), ամբողջ օրը:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, առատ պիւֆէ: Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր մասնաճիւղերը:

ԾԱՆՕԹ.— Օթոքառը կը մեկնի դպրո-ցէն ժամը 9ին, Լա Փլէնէն 9·15, Փլաս Վէրտէօնէն 9·30, Րիւ Փալանկէռ 9·40, Քուռ Պէռիայէն 9·50 (կամուրջը):

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵԽԱՆԵԱՆ

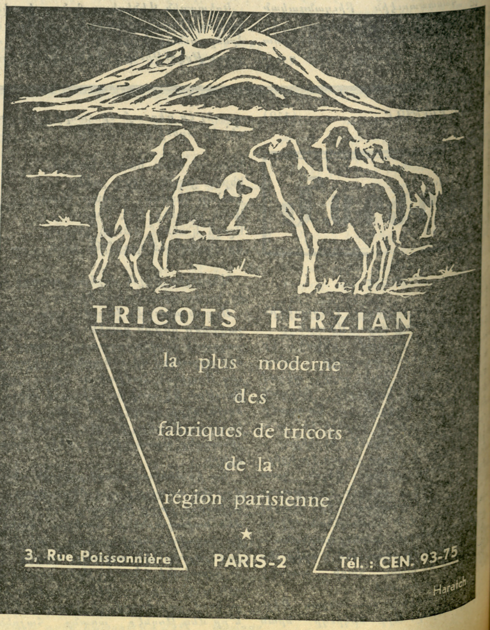
Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր:

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ:

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

REDACTION - ADMINISTRATION : 32, Rue de Trévise - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Téléph. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆր. — Հատը 0.30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 7 ՅՈՒՆԻՍ

DIMANCHE 7 JUIN 1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10.027

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — No 10.027

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒՄԸ

Բ.

Պաղեստինեան խորհրդաժողովը, գումարուած Երուսաղէմ Ջիթենեաց լերան գագաթը կառուցուած շքեղ ու նոր պանդոկի մը մէջ, յանգեցաւ դրական արդիւնքի մը:

Հաստատուեցաւ «Պաղեստինի Ազատագրութեան Ազգային Կազմակերպութիւն» անուն մարմին մը, որուն գործադիր իշխանութիւնը կը բաղկանայ 14 հոգիէ:

Անիկա պիտի դառնայ տեսակ մը ժամանակաւոր կառավարութիւն, որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ հսկել խորհրդաժողովի ենը յանձնախումբերու որոշումներու գործադրութեան վրայ:

Գործադիր իշխանութեան կեդրոնը պիտի ըլլայ Երուսաղէմ եւ ո՛չ թէ Գահիրէ, ինչպէս ծրագրուած էր նախապէս: Պաշտօնավարութեան շրջանն է երկու տարի: Իր գործունէութեան համար հաշուետու պիտի ըլլայ Ժամանակաւոր Ազգային Ժողովի մը, որ ուղղակի քուէարկութեամբ պիտի ընտրուի Պաղեստինցիներու կողմէ:

Խորհրդաժողովը քուէարկեց բանաձեւ մը գծելով Պաղեստինի ազատագրական կազմակերպութեան նպատակն ու պարտականութիւնները:

Բանաձեւը հանդիսաւորապէս կը շեշտէ, որ «Պաղեստինեան հարցը պիտի լուծուի միայն Պաղեստինի մէջ եւ զէնքի ուժով»:

Բոլոր Պաղեստինցիները իրենց ապրած երկիրներուն մէջ զինուորական կրթութիւն պէտք է ստանան մասնաւոր մարզավայրերու մէջ: Խորհրդաժողովը կոչ կ'ընէ բոլոր արաբ երկիրներու թագաւորներուն ու պետերուն, որ անհրաժեշտ դիւրութիւնները ընծայեն արաբ միացեալ բանակի հրամանատար զօրավար Ալի Ալի Ամէրի, այս նպատակի իրագործման համար

Պաղեստինցի այս զինուորները պիտի կոչուին «Մուճահիտին» (ազատամարտիկներ):

Պաղեստինի Ազատագրութեան կազմակերպութիւնը պիտի ունենայ իր դրօշը, ազգային քայլերգն ու երդումը, իր սահմանական կազմը: Բոլոր արաբական երկիրներուն մէջ պիտի ունենայ իր գործադիր մարմինն ու քաղաքական գրասենեակը, որոնց պաշտօնը պիտի ըլլայ կազմակերպել Պաղեստինցիները եւ ի վերջոյ դարձնել զանոնք ուղղակի եւ վճռական մասնակցութիւն բերելու իրենց հայրենիքի ազատագրութեան համար մղուելիք զինեալ պայքարին, աջակցութեամբ արաբ երկիրներու բանակներուն:

Հորդանանի մէջ որոշ դժուարութիւններ պիտի ստեղծեն Պաղեստինցի անկանոն զինուորները Սուրիոյ, Լիբանանի եւ Յորդանանի կանոնաւոր բանակներու կողքին:

Պաղեստինի ազատագրութեան շարժումը գերազանցօրէն ուղղուած ըլլալով Իսրայէլի դէմ, խորհրդաժողովը կը թելադրէ «ամրապնդել կապերը Արաբներու եւ խաղաղասէր պետութեանց միջեւ, ինչպէս նաեւ բանակցութիւններ վարել Ափրիկեան եւ ասիական ու ընկերվարական պետութեանց հետ՝ Իսրայէլը վտարելու համար ՄԱԿէն եւ միջազգային կազմակերպութիւններէ»:

Միացեալ Նահանգներն ու Անգլիան կը նկատուին բարեկամ Իսրայէլի, ուստի կազմակերպութիւնը բարեկամներ կը փնտռէ ճակատին վրայ: Բանաձեւը կը յի-

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅԱՄԱՔԱՀԱՆՄԱՆ 20ԱՄԵԱԿԸ

Ասկէ ճիշդ քսան տարի առաջ, անգլեւ-ամերիկեան ուժերը, 87 հազար հոգի, ցամաքահանում կը կատարէին Ֆրանսական հիւսիսային ափերուն վրայ: Այս պատմական թուականին տարեդարձը կ'ոգեկոչուի հանդիսաւորապէս Նորմանտիի մէջ ի ներկայութեան ֆրանսացի, անգլիացի եւ ամերիկացի անձնաւորութեանց:

Այս առթիւ, Ուրբաթ օր, տեղի ունեցած հանդիսութեանց ընթացքին, նախկին ռազմիկներու նախարար՝ Սէնթընէ ոգեկոչած է բոլորին զոհողութիւնները շեշտելով թէ «մեր մտածումը կ'երթայ դէպի այն կամաւորները, բոլոր երկիրներու որոնք նետուելով ֆրանսական հողին վրայ գիտէին թէ իրենց հայրենիքն ալ է զոր կ'ազատէին գերութենէ: Խոնարհինք բոլոր զոհողութեանց առջեւ զորս ըրին բոլորը որպէսզի աշխարհ կրկին գտնէ ազատութիւնը եւ որպէսզի յաղթական եւ պարտեալ յառաջանան հաշտութեան ճամբուն վրայ»:

Հանդիսութիւնները կը շարունակուէին Շաբաթ եւ Կիրակի:

չէ նոյնիսկ Խ. Միութեան եւ Չինաստանի անունները:

Պաղեստինի հարցը դադրած է այլեւս «գաղթականներու խնդիր» ըլլալէ եւ դարձած է «ազատագրութեան եւ անկախութեան» ձգտում:

Քուէարկուեցաւ նաեւ բանաձեւ մը, որով Խորհրդաժողովի երեք հարիւր յիսուն պատգամաւորները պիտի կազմեն «Ժամանակաւոր Ազգային Ժողով» երկու տարուան համար: 1966ին Պաղեստինի Ազատագրութեան Կազմակերպութեան Ընդհանուր Ժողովը ընդհանուր քուէարկութեամբ պիտի ընտրուի եւ պաշտօնապէս գործի պիտի լծուի:

Խորհրդաժողովը ուրիշ բանաձեւով մը կը պահանջէ արաբական երկիրներու մէջ գտնուող «աշխարհակալական խարիսխ»ներու քանդումը եւ իր հաւանութիւնը կու տայ Ներկայիս Հարաւային Արաբիոյ մէջ տեղի ունեցող ապստամբական շարժումներուն:

Կազմակերպութեան նիւթականը ապահովելու համար տուրքի պիտի ենթարկուին 18 տարեկանէն վեր բոլոր Պաղեստինցիները: Տուրք պիտի գանձուի նոյնպէս քարիւղի արտածումներուն, օգնական տոմսակներուն եւ դարդեղէնի առեւտուրի վրայէն:

Այսպէս ուրեմն, իրենց հայրենի բոյներէն արմատախիլ ըլլալէ 16 տարի վերջ, Պաղեստինի արաբ գաղթականները չեն կորսնցուցած իրենց պապենական հողերը վերագրաւելու երազը: Ցարդ իրենց յոյսը դրեր էին ՄԱԿի վրայ: Այժմ կը թուի թէ «համոզուած են, որ միայն զէնքով կայ... Պաղեստինի փրկութիւն»:

Պիտի յաջողի՞ն:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԽՄԲ. — Մեր երեք խմբագրականներուն առթիւ՝ «Ի՞նչպէս գըրկուեցաւ Ֆրանսահայ գաղութը», Հ. Բ. Ը. Միութեան փոխ-ատենապետ՝ Պ. Հայկ Թօփաքեանէ ստացած ենք նամակ մը որուն մէջ կը յայտնէ թէ «յարմար առիթով» մը պիտի տայ հարկ եղած լուսաբանութիւնները խնդրոյ առարկայ հարցին մասին:

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՍԱՐՈՅԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Բ.

Գացինք Ճէմալ Պաշայի ձկնորսական արճարանը: — Գտայ, ըսաւ, եւ մատնանիշ ըրաւ մուկի թակարդը, զոր դըրպանին մէջ պահած էր: Յետոյ բարձրաձայն սկսաւ հայերէն պատմել... Արդէն միշտ պոռալով կը խօսի Սարոյեան, մեր ընկերները իր ըսածները թարգմանեցին: Ծեր մարդ մը կայ եղեր, միս-մինակ է եղեր, եւ մուկի թակարդ չինելով կը ծախէ եղեր: Օր մըն ալ մուկ մը կը մտնէ թակարդէ մը ներս, ան ալ մարդուն պէս մենաւոր մուկ մը, մարդը կը բանայ թակարդը, մուկը կ'ելլէ կ'երթայ: Կ'երթայ բայց յաջորդ առտու, մուկը նորէն նոյն թակարդին մէջն է, ծերունին այլեւս ընկեր մը գտած է իրեն: Պանիր, հաց, իւղ կը դնէ թակարդին մէջ ամէն օր գիրար կը գտնեն, մարդը մէկ կողմէ թակարդ կը շինէ, միւս կողմէ կը խօսակցի մուկին հետ: Այո՛, ընկեր մը գտած է իրեն: Օրերը կ'անցնին այսպէս, մուկը փորը կշտացնելէ ետք, ծերունին կը բանայ թակարդին դուռը, մուկը կը պտըտի յետոյ նորէն կուգայ: Եւ օր մըն ալ դուռը չի բացուիր... Մուկը կը սպասէ, ի զուր կը սպասէ: Ծերունին չի գար: Մուկին սիրտը կը նեղուի: — Ասանկ բան չէր ըներ, կը մտածէ, բնաւ չէր ըներ սասանկ բան: Ժամերը կ'անցնին, ծերունին չի գար, չի գար: Մուկը կը վհատի եւ թակարդին դուռը բնաւ չի բացուիր, ինչո՞ւ, որովհետեւ ծերունին մեռած է:

— Ահա նիւթս, գոռաց Սարոյեան, «Մուկի թակարդը եւ ծերունին» ըսէ ես, ճիշդ «Սարոյեանի վայել» պատմութիւն մը, յարեցի:

— Եէ՛ս, պատասխանեց, վէրի նայս:

Այս պատմութիւնը կարդացեր են Պոլիս, Հայ հայրենակցի մը տան մէջ: Իմ ընկերոջս Պետրոսին փոքրիկ զաւակը մըտիկ ըրեր է պատմութիւնը, եւ ամէնէն վերջ «օ՛խ» մը քաշելով ըսեր է.— Ի՛նչ աղուոր բան, աղէկ որ մուկը չէ մեռեր:

Երբ հեռաձայնով փոքրիկին այս արտայայտութիւնը հաղորդեցին Սարոյեանի, ան իր Պէկթաշիի պեխերը ոլորելով գլուխը օրօրեց եւ ըսաւ.— Բարի՛ տղայ:

Սարոյեան որբացած էր երեք տարեկանին, երբ իր ծնողքը Պիթլիսի Սափքօր գիւղէն գաղթեցին Քալիֆորնիա: Հօն ծնաւ 1908ին, երեք տարի վերջ հայրը կորսնցուց, եւ տարիներով լսեց, քաղեց Պիթլիսի վերաբերեալ պատմութիւններ, մայրը իր ծունկերուն վրայ կ'առնէր զինքը եւ կը պատմէր հօրենական օճախը, Պիթլիսը: Այսպէս մեծցաւ Սարոյեան, օր մըն ալ կորսնցուց իր հայրենազուրկ մայրն ալ...:

Ուիլեըմ Սարոյեանի շրջապտոյտին առթիւ, Ֆիքրէթ Օթեամ դարձեալ կը գրէ «Ճումհուրիյէթ»ի մէջ: Քալիֆորնիայի, Ֆրէզնոյի մէջ, Պիթլիսի տոհմիկ երգերը կ'երգուէին... կարօտաբաղձ, հայրենաշունչ երգեր: Այնտեղ, այդ օճախներուն, խոհանոցներուն մէջ, արեւելեան կերակուրներ, անուշեղէններ, եուֆքաներ, քաթաներ... Կարծես թէ Ուիլեըմ Սարոյեան Պիթլիս էր այդ օրերուն, հոն կ'ապրէր, աղգականները, քոյրեր, մօրաքոյրներ, դրացիներ, Մշեցիներ, Վանեցիներ, բոլորն ալ Թուրքիայէ մէկ մէկ յիշատակներ էին: Սարոյեան տղայ մըն էր տակաւին, եւ անդադար Պիթլիսի պատմութիւնները մտիկ կ'ընէր: Իրեն կ'ըսէին.— «Պիթլիսը լեռներու մէջ է, լեռները լեցուն են գոյնզգոյն ծաղիկներով, մեղուները կը թռչտին, սարերուն վրայ այգիներ կան, ձորերէն ջուրեր կը հոսին, քաղաքին մէջտեղը՝ Աղեքսանդրի պարիսպը կայ, Բահվայէն երբ Պիթլիս երթաս, կը տեսնես Սափորի աղբիւրը»:

Պզտիկ Սարոյեան այդ պատմութիւններով եւ այդ մթնոլորտին մէջ մեծցաւ, եւ երբ հայրը մեռաւ, զինքը որբանոց մը դրին չորս զատ տարիներ անցուց հոն յետոյ սկսաւ վարժարան յաճախել, բայց կեանքը որքան գեղեցիկ, նոյնքան ալ դժնդակ էր... Տղեկը ստիպուած էր աշխատիլ, այդ հարկին տակն էր, որով միջնակարգ վարժարանը Բ. կարգէն թողուց, եւ սկսաւ լրագիր ծախել, նամակ ցրուել, կառատուներուն մէջ ինքնաշարժ լուալ, եւ շատ մը բաներ ընել այսպէս, հացի դրամը ճարելու համար: Միայն թէ ան գոհ էր այս կեանքէն, եւ այդ դրուագները յետագային իր գրականութեան նիւթերը պիտի ըլլային:

Սարոյեան սեղանին շուրջ, սապէս պատմեց մեզի.— «Հայրս ութ տարի առաջ մեռած էր, եղբայրս՝ Գրիգոր 14 տարեկան էր, ես՝ 11 տարու: Գրիգոր ծնած էր Սեւ ծովու եզերքը, Տրապիզոն: Իր տղայութիւնը անցաւ քաղաքէ քաղաք, Տրապիզոնէն Մարսիլիա, Հավր, Նիւ Եորք, Քալիֆորնիա: Շատ կուլար: Քալիֆորնիոյ հողը բարեբեր էր, ջուրը՝ կենսատու, օդը՝ առողջարար, բայց հայրս աղքատ մարդ էր, աղքատութիւնը ամէն տեղ եւ ամէն լեզուի մէջ՝ միեւնոյնն է»:

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ թղթատարական սպասարկութիւնները այնքան անկանոն են որ «Լը Մոնտ» հետեւեալ տեղեկութիւնները կու տայ.— Բազմաթիւ ընթերցողներ մեր ուշադրութեան կը յանձնեն արտակարգ յապաղումներ նամակներու եւ թերթերու կամ հրաւիրագրերու առաքման մէջ: Այսպէս 7րդ թաղամասէն ձրգուած հրաւիրագիր մը, Մայիս 19ին, Թունուզի դեսպանատան Յունիս մէկի ընդունելութեան համար, իր տեղը հասած է Յունիս 4ին, 16րդ թաղամասին մէջ: 15 օր Սէնը անցնելու համար...:

ՊՈԼՍԷՆ կը հաղորդեն թէ մամուլի միջազգային հաստատութիւնը ընտրած է իր նոր դիւանը: Նիստերու եւ որոշումներու նիւթ դարձած է մասնաւորաբար այն բողոքը որ կը վերաբերի մամուլի ազատութեան պակասին Թուրքիոյ մէջ: Հաստատութիւնը որոշած է քննութիւն բանալ: Նոյնիմաստ բողոքներ եղած են նաեւ Փաքիստանի: Ընդհ. ժողովը կրկնած է իր որոշումը ձայնասփիւռի եւ հեռատեսիլի լրագրողները չընդունիլ իբրեւ անդամ:

ԱԹԷՆՔԻ մէջ նախարարական չորս փոփոխութիւններ կատարուած են:

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԺԵՐՈՒ գերագոյն հրամանատարը՝ Զօր. Լէմնիցէր անսպասելի կերպով Անգարա ժամանած է: Կը թուի թէ այս ճամբորդութիւնը կապ ունի Թրքական դիրքին կարծրացման հետ, ի պատասխան Մակարիոս Արք.ի ձեռք առած միջոցներուն:

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ ընկերային տագնապները կը ծանրանան:

ՀԱՅԼԷ ՍԵԼԱՍԻԷ Նայրոպի հասած է: Ութ օրուան պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ Քենիա:

ԶԱՆԶԻՊԱՐԻ մէջ ելեկտրականութիւնը ազգայնացած է:

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ փեքին կ'երթայ Սեպտեմբերին:

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ Ափրիկէ արտաքսուեցաւ Թղթատարական Միջազգային Միութենէն:

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆ

– ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԽՕՍ –

Յակոբ Պարոնեան հայ իրականութեան մէջ հրապարակ եկաւ իբրեւ մեծ գեղարուեստագէտ՝ երգիծարան եւ իբրեւ հրապարակախօս: Մեր ժողովուրդի մտաւոր – բարոյական կեանքի այդ երկու մարզերուն մէջ ալ ան 25 տարի աշխատած է հաւասար յաջողութեամբ: Եւ այսօր դժուար է որոշակի ըսել, թէ ո՞ր ասպարէզին մէջ աւելի աչքի զարկած է ան՝ գրականութեա՞ն, թէ հրապարակախօ – սութեան մէջ: Հայ գրականութեան մէջ անգնահատելի դեր կատարեց: Անգնահատելի եղաւ նաեւ հրապարակախօսու – թեան ասպարէզին մէջ :

Պարոնեանի հրապարակախօսական գործունէութեան բարձրակէտը հանդի – սացաւ «Թատրոն» երգիծաթերթի (1874 – 1877) հրատարակութեան շրջանը, երբ իրենց ամբողջ փայլով հրապարակ եկան անոր հրապարակախօսական ձիրքերը, քաղաքացիական արիութիւնը եւ խոր հայրենասիրութիւնը :

Արդէն « Մեղուի » էջերուն մէջ Յարութիւն Սվաճեանի եւ Միքայէլ Նալբանդ – եանի բարերար ազդեցութեան տակ կազմուած էր Պարոնեանի աշխարհայեացքը, որուն շնորհիւ «Թատրոնի » միջոցաւ Պարոնեան հասարակութեան կը ներկայա – ցնէ գործունէութեան պատրաստ ծրա – գիր մը՝ գործօն միջամտութիւն ցոյց տալ ընկերային կեանքին , բացայայտել եւ պայքարիլ անարդարութեան եւ կեղծի – քին դէմ , անձնուիրաբար պաշտպանել իր ժողովուրդին ազգային եւ քաղաքա – ցիական իրաւունքները՝ տեղի չտալով ոչ մէկ խոչընդոտի առջեւ :

« Թատրոն »ի էջերուն մէջ Պարոնեան այսպէս կը մեկնաբանէր իր գործունէութեան ծրագիրը . « Պաշտօնի գլուխ անցնող որեւէ անձ յանիրաւի հալածելով անոր վրայ զրպարտութիւններ դիզելը վատութեանց վատութիւնն է, իսկ անձի մը թերութիւններն, մանաւանդ ամբողջ ժողովրդեան հաճոյ չերեւցող թերութիւն մը ծածկելը՝ քաջութեանց քաջութիւնն է եւ ոչ ոք կրնայ զմեզ այս քաջութենէն զրկել » :

Ասիկա հանդիսաւոր երդում էր, միեւնոյն ժամանակ կեանքի նպատակ, որուն հաւատարիմ մնաց երգիծաբանը իր ամբողջ կեանքի ընթացքին : «Թատրոն»ի հրատարակութեան երեք տարիներու ընթացքին Պարոնեան «ժողովրդեան իրա – ւունքներու» պաշտպանութեան համար ամենօրեայ բախումներ կ'ունենար ամիրայութեան, դրամատէրերու, ազատա – խոհ մտաւորականութեան որոշ տարրին, պատրիարքարանին եւ նոյնիսկ սուլթա – նական կառավարութեան հետ : Իր հրապարակախօսական այդ յարձակողական ոգիով է, որ Պարոնեան յատուկ տեղ կը գրաւէ այդ ժամանակուան հրապարակախօսներուն մէջ :

Մեծ ազդեցութիւն ունեցան հրապարակախօսին այն գրութիւնները, ուր կը քննադատուէր Ազգային ժողովին աշխատանքները : Յայտնի է, որ Պարոնեան բացասական վերաբերում ունեցած է Ազգային Սահմանադրութեան հանդէպ : Այդ Սահմանադրութիւնը իբրեւ Թրքահայ ժողովուրդին իրական վիճակը կարգաւորող քաղաքական փաստաթուղթ չէր ճանչնար, անխնայ կը ծաղրէր Ազգային ժողովի անգործութիւնը, միեւնոյն ատեն կը պահանջէր, որ Ազգային ժողովը իր իրաւասութեան սահմաննե – րուն մէջ հաւատարիմ մնայ ազգին շա – հերուն, բոլոր խնդիրներուն մէջ առաջ – նորդուի այդ շահերով :

Այս տեսակէտէն մեծապէս յատկանը – շական է Պարոնեանի մէկ սուր գրութիւնը Ազգային ժողովի ատենապետ ամի – րայ Յարութիւն Տատեանի դէմ :

1874ին Ազգային ժողովին մէջ վիճաբանութիւն կը ծագի, թէ պէ՞տք է թոյլ տալ ժողովուրդին ներկայացուցիչներուն մասնակցելու ժողովին նիստերուն: Ազգային ժողովի ամիրաներու դասը կը գտնէ, որ՝ ոչ: Ազատախոհ թեւը կը յայտարարէ, որ իբրեւ շնորհ կարելի է անոնց արտօնութիւն տալ մասնակցելու նիստերուն: Մանկավարժ Համբարձում Իփէկճեան կը պաշտպանէ ժողովուրդին շահերը յայտարարելով , որ ժողովուր – դին ներկայացուցիչները անպայման պէտք է մասնակցին նիստերուն խորհրդակցական ձայնի իրաւունքով եւ ասիկա պէտք է նկատուի ոչ թէ շնորհ, այլ իր – րեւ իրաւունք : Ատենապետ Տատեան կը նախատէ եւ կը լռեցնէ: Իփէկճեան կը հեռանայ նիստէն:

Միջադէպը խրախնդում կը ստեղծէ մամուլին մէջ: Քանի մը թերթեր նոյն – իսկ կ'արդարացնեն ամիրային վարմունքը : Պարոնեան կը պահանջէ անպայման ժողովուրդին ներկայացուցիչներուն ի – րաւունք տալ նիստերուն մասնակցելու : Միւս կողմէ հաշիւ կը պահանջէ ամիրա – յէն ժողովուրդին ներկայացուցչին նկատմամբ իր թոյլ տուած գռեհիկ վերաբե – րումին համար :

« Բարկութիւններդ զսպեցէք, վսեմափայլ պէյ, — կը գրէ Պարոնեան , — եթէ Իփէկճեան էֆէնտին քաղաքավարութեամբ վարուելով , չէ ուզած ձեր լեզուով ձեզի պատասխանել, եթէ ներկայ երեսփոխանք ձեզմէ վախնալով լռութիւն պահեր են, եթէ քանի մը լրագիրք իրենց շահուն չվնասելու համար մինչեւ այսօր լռութիւն կը պահեն, ձեր դէմն այսօր Թատրոն մը կայ, որ հրապարակի վրայ ճշմարտութեան դէմ խօսելէն զատ բանէ մը չվախնար, որ ինքզինքը ժողովրդեան նուիրած է, ձեր դէմն այսօր Թատրոն մը կայ, որ յանուն ժողովրդեան կը հար – ցնէ ձեզ թէ՝ ի՞նչ իրաւունքով կը նա – խատէք երեսփոխան մը, որ ընդհանուր ժողովոյ մէջ ձեզի հաւասարն է, որ ան ալ ձեզի պէս ժողովուրդէն ընտրուած է: Կը կրկնեմ հարցումս, վսեմափայլ պէյ, ո՞վ տուաւ ձեզի այդ իշխանութիւնը »:

Արթին պէյ օդատղորմելով արքունի – քին մէջ ունեցած իր դիրքը, երկու ամ – սով կը դադրեցնէ «Թատրոն»ին հրատա – րակութիւնը : Ամիրային նոր սանձարձակութիւնը զայրոյթի ալիք մը կը ստեղծէ ժողովուրդին մէջ : «Թատրոն ազգօգուտ լրագիր առ ազգն մատուցած ծառայու – թեանց արդիւնքը » կը պարտաւորեցնէ միջին խաւի ներկայացուցիչներուն լայն հանգանակութիւն մը կազմակերպել եր – գիծաբանին օգտին: Բարոյական անփո – խարինելի աջակցութիւն ցոյց տուին Վարդովեան թատրոնին դերասանները , բեմադրելով « Լիոնի սուրհանդակ » թատերգութիւնը եւ ամբողջ հասոյթը տրամադրեցին Պարոնեանին :

Այս ջերմ վերաբերումը ինքնին վկա – յութիւն մըն է երգիծաբանին նկատմամբ ժողովուրդին ունեցած համակրութեան մասին :

Երկու ամիս ետք վերստին հրատա – րակուելու արտօնութիւն ստանալով եւ նորէն ինքզինք պատնէշի վրայ զանելով, Պարոնեան իր վերջին խօսքը կ'ըսէ իր դատանաքին մասին: Ան կը գրէ . « Թող Տատեան Թատրոնը խնկաման չկարծէ ... ինքը չողոքորթուիլ կ'ուզէ եղեր, թող չողոքորթուի ուրիշէ մը: Իր չողոքոր – թուելու իրաւունքը չենք բռնաբարեր , մեր չողոքորթուելու իրաւունքին ալ մատ չենք դպցըներ ոչ թէ երկու ամիս , այլ երկու դար ալ եթէ գոց մնայ թերթեր – նիս»: Իր ընելիքը արդէն որոշած է . « Ի՞նչ ընել պէտք է . լռե՞լ ... Նիւթական շահու համար բարոյական շա՞հը վըրայ տալ, կտոր մը հաց ճարելու համար չողոքորթութի՞ւնը գրկել, ոչ, ոչ, ա – սոնք մեր գործը չեն, ասոնք ընելը ար – դէն խափանել բլլալ ըսել է : Ժողո – վրդեան անէծքներով բեռնաւորեալ դեբեզման գտնել ըսել է. լաւ է ժողովրդեան օրհնութեամբը մեռնիլ, քան թէ անոր անէծքովն ապրիլ »:

Ծանրակշիռ են Պարոնեանի քննադա – տութիւնները Թուրքիոյ կողմէ Հայու – թեան նկատմամբ կիրարկուող ազգային քաղաքականութեան հանդէպ : Յիշատակենք անոնցմէ մէկ քանին :

1875 Նոյեմբեր 22ին «Թատրոն »ը լոյս կը տեսնէ «Բարեխնամ կառավարութեան » խմբագրականով [illegible] Պարոնեան սեւ շրջանակով կը հրա[illegible] տարակէ Մուշէն գրկուած նամակ մը, ուր կը պատմուի Հայերուն նկատմամբ գործադրուած վայրագութիւնները : [illegible] կարագրուած սրտաճմլիկ փաստերը [illegible] նարանելով, Պարոնեան կ'եզրակացնէ . « Հարստահարութիւնը Մշոյ կուսակ[illegible] կարգուած է ... Հարստահարութեան [illegible] Մուշը կառավարողը : Չկայ հոն ոչ [illegible] տացուածքի ապահովութիւն, ոչ կենաց [illegible] եւ ոչ պատուոյ երաշխաւորութիւն, [illegible] կայ հոն յափշտակութիւն, [illegible] բռնաբարում եւ վերջապէս այն [illegible] չարիքներէն, որ կառավարութիւն չու[illegible] նեցող քաղաքի մը մէջ միայն կրնան գը[illegible] ծուիլ » : Պարոնեան դիտել կու տայ, որ Հայերը լուծի տակ են, բայց այդ ա[illegible] դէն դադրած է հպատակութեան լուծ [illegible] լալէ եւ դարձած է գերութեան լուծ: Երբ ազգ մը կը կատարէ իր հպատակ[illegible] պարտականութիւնները կառավարու[illegible] թեան հանդէպ՝ իրաւունք ունի [illegible] պահանջելու կեանքի եւ պատուի ապա[illegible] վութիւն եւ կառավարութիւնը պէտք է ա[illegible] պահովէ զայն «ոչ իբրեւ շնորհ, այլ իր[illegible] րեւ իրեն պարտքը »:

Այս բողոքը չէր նմաներ այն բողոքներուն, որ գրեթէ ամէն օր տխրացուցիչ ցոյցերով « թէ գրով եւ թէ բանիւ բերնոյ » Պատրիարքարանի միջոցաւ յայտնուէին կառավարութեան : Հոս [illegible] սողը ըմբոստ հայրենասէրն էր, որ ազգին անունէն կը բողոքէր կառավարութեան դէմ , կը պահանջէր յարգել ազգին արժանապատուութիւնը եւ իրաւունքը : « Թատրոն»ը Մուշէն ստացած « Թշնամական բովանդակութեամբ » նամակին « չափազանցուած խորհրդածութիւններ» ըրած ըլլալուն ամբաստանութեամբ վերստին կը փակուի մէկ ամսուան համար : Այդ հալածանքներէն չընկճուեցաւ հրապարակախօսը: Կը գտնայ դաւաճարնակ Հայութեան խորհրդատուն, անոր իրաւունքներուն ջերմ եւ անձնուէր պաշտպանը: Արթուն ձեւով կը հետեւի դաւառի Հայութեան կեանքին, ցոյց կու տայ կառավարութեան գործադրած անգթութիւնները եւ կը բողոքէ անոնց դէմ :

1877 Յունուար 26ին Պարոնեան թերթին մէջ կը տպագրէ «Տիգրանակերտէն նամակ » խորագրով հաղորդագրութիւն մը, որուն մէջ վերստին կը ծա[illegible] նայ Թուրք բռնապետութեան դէմ : Նամակին մէջ կը պատմուէր, որ Սասուն Հզու գիւղաքաղաքին մէջ չարաչար սպաննուած է Յակոբ աղան եւ իր երկու որդին Սարգիսը, հակառակ այն իրողութեան, որ սպանութեան վայրը կը գտնուէր գայմագամը, որ չէ միջամտած: Ասոնք «Հայաբնակ գիւղերուն մէջ ա[illegible] նօրեայ դէպքեր են ,— կ'աւելցնէր [illegible] նանուն թղթակիցը եւ ապա, դիմելով Պարոնեանին, կը գրէր . «էֆէնտի , [illegible] խնդրեմ եւ կ'աղաչեմ ի դիմաց անբար[illegible] բառ Հայոց ձայներնիդ բարձրացնէք [illegible] Տիգրանակերտի կուսակալութեան [illegible] յերն ձեզ երախտապարտ պիտի մնան [illegible] ւիտեան » :

Այս փաստը վկայութիւն մըն է, [illegible] Պարոնեան իր անձնուրաց ծառայու[illegible] թեամբ շահած էր ոչ միայն կ. Պոլսոյ [illegible] այլեւ գաւառաբնակ Հայութեան վս[illegible] տահութիւնը : Իր ծանր կացութեան [illegible] ժողովուրդը միայն իր սիրելի զաւակին [illegible] րուն կ'ապաւինի :

Երգիծաբանին հրապարակագրութեան մէջ մեծ արժէք կը ներկայացնեն նաեւ ազգային ներքին կեանքին մասին իր [illegible] րած դիտողութիւնները :

Հրապարակագրական այս ձիրքը [illegible] ծապէս գնահատուած է իր օրերուն: [illegible] փիար Արփիարեանի վկայութեամբ Պա[illegible] րոնեան իսկապէս « ժողովուրդին վրայ [illegible] ազդող մը եղաւ : Ժողովուրդին վրայ [illegible] դողը, անոր սիրտը գրաւողը կամ [illegible] կաճայթ հրապարակագիրն է, կամ [illegible] կասիրտ, տխրահոգի վիպասանը, [illegible] սրնգի մարդկային սիրտը կամ [illegible] կը տենչայ կամ կարօտակէզ [illegible] մելամաղձութեան » :

Պարոնեան իրօք ժողովուրդին [illegible] սիրելի « բարկաճայթ հրապարակա[illegible] էր, կորովի, խիզախ եւ անձնուէր :

Գ. ՍԱՏ[illegible]

ՀԱՐՍԻԿԸ

Ու ոչ ալ անկէ ետքը: Արփիկ ամէն օր կը հարցնէր ու կը սպասէր: Վերջապէս իրեն ըսին թէ ալ պիտի չգար: Այդ օրը ամէնէն շատ լացաւ, բայց անկէ յետոյ տակաւ վարժուեցաւ , ու պզտիկ հարսիկին հետ , անոր անկողինը պառկեցաւ :

Վարդավառը եկաւ, գեղով ուխտ գա – ցին, իրենք չգացին: Իրեն ըսին թէ եկող տարի ամէնքը միասին պիտի երթային , Ջուրին վրայ պիտի նստեցնեն զինքը, ին – չեր, ինչեր պիտի տանէին հետերնին: Ու Արփիկ ալ չարտմեցաւ, համոզուեցաւ :

×

Անցաւ տարի մը,, երկրորդ ամառ մը եկաւ :

Թորօս այլեւս մօրը անունն անգամ լը – սել չէր ուզեր, ու եթէ ակնարկութիւն ըլլար, կը հայհոյէր անոր հասցէին : Արփիկն ալ փոխուեր էր: Ան ոչ միայն չէր փնտռեր իր մայրը, կ'ատէր զայն , որ ձգեր էր զինքը եւ ուրիշ գիւղ գացեր ու ամուսնացեր էր: Հիմա փոքր հօրեղ – բօրը կինը՝ պզտիկ հարսիկը իր մայրը կը նկատէր :

Նորէն խոտհունձի ամիսն էր :

Գոմերը ծխէ կտրեր էին, ու տունը կը թողնէին, մամուն քովը: Թորօս ու եր – կու հօրեղբայրները ճերմակ լաթեր հա – գած, գլուխնին ճերմակ թաղիքներ դը – րած, եղները կը լծէին ու հերկը կ'եր – թային: Այդ տարի մեծ հարսիկը արու զաւակ մըն ալ ծնած էր, տան մէջ մա – նուկներուն թիւը ինը եղած էր : Երկու հարսիկները նորածինն ու տղաքը կ'առ – նէին, ամէն օր արօս արտերը, ձորերը , շրջակայ բլուրները կ'երթային խոտ քա – ղելու : Տղաքը հարսիկներուն պէս քա – ղող չէին , բայց կ'օժանդակէին անոնց , թէ կը վարժուէին եւ թէ քիչ քիչ կը քա – ղէին: Ինչ ընէին ան ալ շահ մըն էր: Արփիկին ալ տրեխներ կը հագցնէին ու ի – րենց հետ կը տանէին: Նորածինին կը նայէր, լալու որ ըլլար, մեծ հարսիկը կը կանչէր որ գար ու ծիծ տար, օրօցքը կ'օրէր : Պարանները կը տանէր հարսիկներուն որ խոտին խուրձերէն վանտակ՝ բեռ կապէին :

Օր մըն ալ ձորի մը չուրթը, արօս արտ մըն էին նորէն գացեր խոտ քաղելու : Արփիկ մինակ նստեր էր օրօցքին քովը, տաք արեւին մէջ ու կը խաղար ինքնի – րեն: Արտին մէջ կորիճնա, թապլա խըն – ձոր, վայրի սխտոր շատ կային : Փետ – տեր էր, կորիճնաներուն կապոյտ ու մանիշակ կոճակները, թապլա խոտերուն գեղին խնձորները դերձանի վրայ շարեր՝ ծոցիկ, պարանոցն, օղ շիներ, կախեր էր վիզէն, ականջներէն, դաստակներէն: Սխտորներուն ալ կանանչ փեճեկները բա – ցեր՝ թարթչներուն բռնել տուեր էր : Խոտէ, ծաղիկէ երախայ, վիճակի երա – խայ էր դարձեր, ու կանանչ սխտորէ ա – չուկներով չուրջը կը նայէր ու ինքն ալ կը հրճուէր :

Յանկարծ ձորէն պզտիկ հարսիկին ձայնը լսուեցաւ : Զինքը կը կանչէր : Ար – փիկ վազեց : Ձորին մէջ կին մը եկեր էր ու պզտիկ հարսիկին հետ կը խօսէր . գեղին, ոլորուն պեխերով երկար մարդ մըն ալ բացը կայներ էր: Արփիկ վար իջաւ , ու մէկ անգամէն ճանչցաւ: Պզտիկ հար – սիկին հետ խօսող սեւայօն, երկար կինը իր մայրն էր :

Արփիկ կայնեցաւ, մնաց, ալ չմօտե – ցաւ :

— Արփիկ, եկուր նայիմ , մօրդ՞ր իս, եկուր քովս, ճանիկս, ես եմ, հարսիկդ եմ, եկուր գրկեմ , պագնեմ քեզ, ըսաւ մայրը որ տեսնելու եկեր էր իր զաւակը:

Արփիկ չպատասխանեց , փախաւ :

Պզտիկ հարսիկը վազեց ետեւէն ու բռնեց՝ մօրը տանելու համար զայն , բայց Արփիկ ճչաց որքան ձայն ունէր , մերժեց երթալ, ու ազատուելով նորէն փախաւ :

Ոլորուն պեխերով մարդն ու մայրը քիչ մըն ալ կայնեցան, յետոյ հեռացան , գացին :

— Արփիկ , ինչո՞ւ չեկար հարսիկիդ քով, կարօտցեր էր, քեզ պիտի սիրէր , հարցուց պզտիկ հարսիկը Արփիկին մօտ գալով :

Արփիկ վար նայեցաւ եւ ուսերը ցնցեց:

(3 եւ վերջ) Յ. ՄՆՁՈՒՐԻ

ԵՐԵՔ ՀԱՅ ԵՐԳԱՀԱՆՆԵՐ

1961, 1962 եւ 1963ին Հայպետհրատը յաջորդաբար լոյս ընծայեց երեք գրքոյկներ՝ նուիրուած Առնօ Բաբաջանեանի, Ալեքսանդր Յարութիւնեանի եւ Էդուարդ Միրզոյեանի :

Սեղմ գիծերով կը ներկայացնենք երեք երգահաններուն կեանքն ու գործը, քաղուած վերոյիշեալ գրքոյկներէն :

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ . — 1941ին փայլուն կերպով կ՚աւարտէ Երեւանի երաժշտանոցը երկու մասնագիտութեամբ՝ յօրինում եւ դաշնակ : Ուսանողութեան տարիներուն կը շարադրէ դաշնակի քանի մը կտորներ, որոնցմէ ամէնէն ուշագրաւներն էին դաշնակի քոնչերթօն, «Հայկական պարը» երեք փրելիւտները եւայլն :

Պատերազմի տարիներուն կը յօրինէ քանի մը գործեր : Լայն ժողովրդականութիւն գտաւ «Արեւագալը Հայոց աշխարհում» երգը՝ գրուած երգչախումբի եւ նուագախումբի համար : 1942ին իր գրած «Էնփրոմփթիւ» թաւջութակի եւ դաշնակի համար, շատ շուտով կը դառնայ աշխարհի լաւագոյն թաւջութակահարներուն երգացանկին մնայուն կտորներէն մէկը :

«Հայրենիք» քանթաթը երգահանին մէկէն ծաւալուն գործը եղաւ այդ տարիներուն : Յետագային Ալ. Յարութիւնեան կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ կը ստեղծէ իրենց բնոյթով իրարմէ տարբեր խումբ մը գործեր : Երգահանը լայնօրէն կ՚օգտագործէ հայ ժողովրդական եւ գուսանական երաժշտութեան լաւագոյն աւանդները՝ հարստացնելով եւ զարգացնելով անոնք, միաժամանակ խորացնելով իր ստեղծագործական անհատականութիւնը, հարազատ մնալով ժամանակակից երաժշտութեան արտայայտութեան ձեւերուն : Երգահանին ստեղծագործութեան այս գիծերը առաւել ցայտուն կերպով երեւան կուգան անոր Ա. Համանուագին մէջ, որ գրուած է 1954 – 1957ի ընթացքին :

Արտասահման կատարած իր մէկ ճամբորդութիւնը, որուն ընթացքին մօտէն ծանօթացաւ Միջին Արեւելքի Հայութեան հետ, մեծ օգուտ ունեցաւ երգահանին համար : Արդարեւ, արտասահմանի հայ գաղութներու հայրենակարօտ ապրումներն ու յոյզերը երգահանին դրդեցին յօրինելու երգ – համանուագ մը՝ նուիրուած Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդի անցեալին՝ «Ասք հայ ժողովուրդի մասին» :

Ալ. Յարութիւնեան ծանօթ է նաեւ ճազի եւ երգի սեռերու գործերու հեղինակ : Ներկայիս կը պատրաստէ «Սայաթ – Նովա» օփերան :

×

ԱՌՆՕ ԲԱԲԱՋԱՆԵԱՆ . — Տասներկու տարեկան էր, երբ Եղիշէ Չարենցի կարգադրութեամբ լոյս կը տեսնէր անոր առաջին գործը՝ «Պիոներական քայլերգը» : Երաժշտական ուսումը յաջորդաբար ըստացած է Երեւանի եւ Մոսկուայի երաժշտանոցներուն մէջ : 1948ին իբրեւ դաշնակահար կ՚աւարտէ Մոսկուայի երաժշտանոցը :

Իբրեւ երգահան, Բաբաջանեան աչքի կը զարնէ 1944ին, երբ Թիֆլիսի մէջ կազմակերպուած մրցանակաբաշխութեան ժամանակ անոր դաշնակի քոնչերթօն արժանացաւ երկրորդ մրցանակին : Այս գործին մէջ թօթափած էր Արամ Խաչատուրեանի եւ Ռախմանինովի ազդեցութիւնները :

1950ին կը յօրինէ «Հերոսական պալլատ» եւ 1952ին «Դաշնակի թրիօն» : Այս գործերն են, որ իրենց ազգային ոգւոյն հնչեղութեամբ, հայրենասիրական խոր բովանդակութեամբ եւ լաւատես տրամադրութիւններուն շնորհիւ ժողովրդականութիւն կ՚ապահովեն հեղինակին : Ճազի եւ շարժանկարի համար գրած իր բազմաթիւ գործերուն մէջ Բաբաջանեանի յաջողութիւնը մեծապէս պայմանաւորուած է ազգային երգարուեստին, մեղեդիին հարազատ մնալով : Նոյնիսկ չեխ բարեկամներու խնդրանքով գրուած երգի մը համար երգահանը օգտագործած է հայկական ժողովրդական մեղեդին :

Բաբաջանեանի միւս կարեւոր ստեղծագործութիւններն են դաշնակի քափրիչիօն, ջութակի եւ դաշնակի սոնաթը՝ սոնաթ – համանուագ, մենակատարներու, երգչախումբի եւ նուագախումբի համար գրուած «Իմ Հայաստան» գործը են :

×

ԷԴՈՒԱՐԴ ՄԻՐԶՈՅԵԱՆ . — Երկու նախորդներուն նման, իր երգահանի ընդունակութիւնն ալ երեւան ելած է շատ կանուխէն : Երաժշտանոցը աւարտած է 1941ին, աւարտական քննութեան յաջողութեամբ ներկայացնելով «Լոռեցի Սաքօն» ծրագրային համանուագ պոեմը : Պատերազմի տարիներուն կը կատարելագործէ իր արուեստը եւ կը գրէ բազմաթիւ ժողովրդական երգեր, ռոմանսներ, նուագարանային գործեր :

Մոսկուա ապրած տարիներուն կը յօրինէ երկարաշունչ համանուագներ, որոնց մէջ կ՚օգտագործէ երաժշտական նոր ձեւեր՝ յենուելով հայ ժողովրդական երաժշտութեան վրայ :

Այս շրջանի գործերէն յատկանշական են «Սենֆոնիկ պարեր» սուիթը եւ լարային քառեակը, որոնք մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելեն նաեւ արտասահմանի մէջ :

Էդ. Միրզոյեանի ստեղծագործական մեծ յաղթանակը եղաւ անոր Համանուագը :

Երգահանը 1948էն ի վեր կը ղեկավարէ Երեւանի Կոմիտասի երաժշտանոցին մէկ ճիւղը :

ՓԵԹՐԱՅԻ ԱՒԵՐԱԿՆԵՐԸ

Հնագէտներու աշխարհին մէջ ծանօթ իրողութիւն է որ այսօրուան Յորդանանը հարուստ է բոլոր ժամանակաշրջաններէ աւելի հնադարեան մշակոյթներու հետքերով, սկսած Աղրաքի ովասիսին մէջ երեւան հանուած քարէ գործիքներէն եւ (Ք. Ա.) չորրորդ հազարամեակէն մնացած Ղասիուլի գունաւոր որմանկարներէն մինչեւ Խաչակիրներէն մնացած Քերաքի բերդաքաղաքը : Բայց այս բոլորէն աւելի հետաքրքրական եւ ինքնատիպ են Նապաթեցի ժողովուրդին երբեմնի մայրաքաղաքին՝ Փեթրայի մնացորդներն ու աւերակները, որոնք կը գտնուին Շերա լեռներուն մէջ, Ուատի Արաբիա գետին արեւելքը :

Փեթրայի աւերակներուն ինքնատիպ նկարագիրը չի բնորոշուիր միայն այն իրողութեամբ, որ անոնք միակ հետքերն են, զորս ձգած է շատ կարճ պատմութիւն ունեցող այս ժողովուրդը, այլ այն պատճառով, որ աւերակները կը յայտնուին բոլորովին բացառիկ ձեւով : Նապաթեցիներու շինութիւնները, կամ աւելի ճիշդ՝ ինչ որ մնացած է այդ շինութիւններէն, ամբողջովին կը զուգակցին իրենց շրջակայ հոյակապ բնութեան հետ, ապացոյցը տալով գեղեցկագիտական բացառիկ ըմբռնումի մը : Հաւանաբար այս ապառաժուտ բնանկարը ճնշիչ ազդեցութիւն գործած է Նապաթեցիներուն վրայ : Արդարեւ, անոնք այստեղ եկած են Արաբիոյ կիսանապատային շրջաններէն՝ հաստատուելու համար լեռնային քաղաքին մէջ : Պատմութիւնը դեռ շատ բան չի գիտեր Նապաթեցիներու մասին, որոնք, դատելով այն բոլորէն, զորս անոնք յետագայ մարդկութեան ձգած են Փեթրայի եւ անոր շրջակայքին մէջ, եղած են ուշագրաւ ժողովուրդ մը : Ցարդ յայտնի դարձած տեղեկութիւններուն համաձայն, Նապաթեցիներու անունը առաջին անգամ ըլլալով յիշատակուած է Ասորեստանի Ասուր – Բանիբալ թագաւորի թշնամիներու ցանկին վրայ, Ք. Ա. 647ին, այն ժամանակաշրջանին, երբ Փեթրայի շրջանին մէջ կը բնակէր Էտոմական ժողովուրդը : Յայտնի չէ, թէ այդ ժողովուրդը որ թուականին պարտաւորուեցաւ տեղի տալ Նապաթեցիներուն : Դիոտորոս Սիքուլուս կը յիշատակէ Դ. դարու (Ք. Ա.) հեղինակ մը, որ կը պատմէ, թէ Նապաթեցիները կը բնակէին ժայռի մը կողքին կառուցուած անառիկ բերդաքաղաքի մը մէջ, ուր անոնք սկսան զարգացնել ճարտարապետական, քանդակագործական, քարակոփային, բրուտագործական որոշ ձեւեր, որոնց նկարագրութիւնը կը վերակոչէ Փեթրայի աւերակները :

Այս ուշագրաւ ժողովուրդին մասին դեռ բազմաթիւ հարցեր կը մնան անլոյծ : Օրինակ, անոնց խելացնոր արագութեամբ կատարած յառաջդիմութիւնը, ինչպէս նաեւ արագ անհետացման պատճառները : Նապաթեցիներու իսկական պատմութիւնը կը թուի տեւած ըլլալ մօտաւորապէս չորս հարիւր տարի : Այս չորս դարերու ընթացքին՝ Գ. դարէն (Ք. Ա.) մինչեւ քրիստոսի առաջին դարը, անոնք վաչկատուն ցեղախումբի վիճակէն փոխուած են նստակեաց ժողովուրդի մը վիճակին, որ ունեցած է գեղարուեստական ակնյայտնի մտայղացումներ եւ ակնառու մայրաքաղաք մը, Ք. Ա. 78ին, Արետաս Գ. Թագաւորի օրով անոնք գրաւեցին Դամասկոս քաղաքը եւ պատերազմեցան Պոմպէոսի եւ Թրայանի հռոմէական լեգէոններուն դէմ, որմէ ետք դարձեալ անհետացան պատմութեան խաւարին մէջ :

Դեռ անծանօթ կը մնան այն շարժառիթները, որոնք մղեցին Նապաթեցիները իրենց հաստատուած այս շրջանի աւազաքարերը վերածելու հոյակապ համեմատութիւններ ունեցող յուշարձաններու, ապառաժներու մէջ կտրելու քառասուն մեթր բարձրութեամբ յատակամասեր, սիւներով, անդրիներով, ծոփորներով, ժայռերուն պատերուն վրայ հարթաքանդակներով, փոխանակ կառուցանելու նըմանօրինակ յուշարձաններ : Գիտենք միայն, որ նոյնիսկ ժայռը համարուած էր բնակավայրը Նապաթեցիներու ամենակարող Դուշարա չաստուածին, որ կը խորհրդանշուէր քարակոթողի մը կամ զարտաքանդակուած ժայռակոյտի մը ձեւով : Ըստ քանի մը հնագէտներու կարծիքին, ինչպէս, օրինակ, անգլիացի Կ. Հարտինկի ենթադրութեան, Դուշարա անունը մէկ փոփոխակն է արաբական «Դու Էս Շերա» ասացուածքին, որ կը նշանակէ «Շերայի անձը» : Երբեմնի Փեթրա քաղաքին աւերակներուն շրջակայքը ներկայիս ալ կը կոչուի Շերա կամ Սէյր :

Քաղաքին հարաւ – արեւելքը, որ կը տարածուէր 35 քառ. քիլոմեթրի վրայ, հաւանաբար կը գտնուէր պաշտամունքի յատկացուած գլխաւոր վայրը : Այստեղ, ժայռը կտրուած ու մեկուսացուած է, դուրս ձգելով միայն եօթը մեթր բարձրութեամբ երկու քարակոթողներ, որոնք կը ցցուին հողէն վեր : Քիչ մը աւելի վեր, լերան կատարներու հիւսիսային շրջանին մէջ, կը գտնուէր այն վայրը, ուր կը կատարուէին զոհաբերութեան արարողութիւնները : Հոս կար հարթակ, որ ունէր 14,5 մեթր երկարութիւն, 6,60 մեթր լայնք եւ ժայռին մէջ կտրուած էր մօտաւորապէս 40 սմ. խորութեամբ : Այս հարթակին արեւելակողմը կային աւազաքարի մէջ քանդակուած երկու խորաններ : Հարաւի խորանին մէջ կար շրջանակաձեւ աւազան մը, որ ունէր հոսքի ջրդան մը, որ անտարակոյս կը ծառայէր երբ զոհ մորթուած կենդանիներու արեան հոսքին :

Փեթրայի եւ անոր շրջակայքի աւերակներուն մնացորդները կը վկայեն, թէ Նապաթեցիները բացառիկ պաշտամունք ունէին մեռելներու հանդէպ : Ամբողջ շրջանին մէջ կան ժայռերու մէջ փորուած հարիւրաւոր խրամներ, որոնք յաճախ զարդարուած են շքեղ ճակատամասերով :

Փեթրայի ճամբուն վրայ գտնուող կիրճի մը մէջ շինուած է հոյակապ դամբան մը, որ կը կրէ «Խազնէթ Ֆիրաուն» (Փարաւոնի գանձը) անունը : Վեց սիւներ կը կրեն կենդանիներու կերպարներով զարդարուած ծոփոր մը եւ Իսիս չաստուածին արձանը : Երեք մասերու բաժնուած վերնայարկի սիւներուն միջեւ կան քանդակներ, որոնք կը ներկայացնեն մարդկային կերպարներ, հաւանաբար դիցուհիներ : Կեդրոնը կը գտնուի զանգուածային քարէ շինուած արկղ մը :

Այս հոյակապ դամբանէն ոչ հեռու կը գտնուի Փեթրա քաղաքին բնակելի մասը, շրջապատուած ժայռէ պատուարներով :

Քաղաքին աւերակներուն հիւսիս – արեւելեան ծայրամասին մէջ երեւան հանուած է Նապաթէական (հին արամէական) միակ արձանագրութիւնը :

Թ. Ա. Թ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (113)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Բալլիրը կանգ առաւ Թաղավանք գիւղից դուրս, ուր ճանապարհին ներքնարկներով ու բարձերով կանգնած սպասում էին մի քանի ուրիշ գեղջուկներ : Առաջինները արձակուեցին՝ հետները տանելով իրենց բարձերն ու վերմակները : Վերջինները մօտեցան եւ բրդեայ նոր վերմակներով ու բարձերով հարթարեցին դահուկը : Մուտուրը նստեց : Գիւղացիք լծուեցին եւ սահնակը շարժուեց դէպի հերթական բնակավայրը :

Երբ մուտուրը հեռացաւ, Թէլօն վեր կացաւ եւ ձեռնափայտը բարձրացնելով ամուր թափով իջեցրեց ձեան վրայ . — սրան էլ մի հարուածով կը փռէի ոստիկանապետ Թալիպ էֆէնտու կողքին, — ասաց նա :

Ո՞ւր էր գնում Թէլօն : Ինչո՞ւ էր այդքան հեռանում Խութի լեռների մէջ : Նրա նպատակն էր ոչ միայն մի առժամանակ թաքնուել այդտեղ որպէս փախստական, այլեւ, եթէ հնարաւոր է, ձեռք բերել մի հրացան :

Հուրիաթից յետոյ նա իր չախմախլուն վաճառել էր Ռզզօ անունով մի Խութեցու, նրա մօտից առնելով հինգ հատ ուլ եւ մի թեռ սպիտակ գլգըլ : Այդ այն նշանաւոր գիւղացին էր, որի հետ Թէլօն վիճել էր Թարգմանչաց վանքի ճանապարհին մէկ միլիոնի հաշիւը իմանալու համար :

Թուխ դէմքով եւ մազոտ քթով մի տոկուն շինական էր Ռզզօն, կարճ եւ ջղուտ ոտքերով :

Հենց որ բերդակցին ներս մտաւ, Ռըզզօն վերսկսեց նախկին վէճը՝ ասելով, որ ինքը համաձայն չէ Թարգմանչաց վանքի վանահօր այն պնդումին, թէ մէկ միլիոնը տասը հարիւր հազար միաւորից է բաղկացած : Նա անմիջապէս բերեց սպիտակ գլգըլի մի խոշոր հասկ եւ առաջարկեց, որ Թէլօն հաշուի դրա հատիկները :

— Իսկ դու հաշուե՞լ ես, թէ ինչքան է, —հարցրեց Թէլօն նստելով :

— Հազար է :

Այդ անգրագէտ գիւղացին իր բոլոր հաշիւներն անում էր այդ պնդաձեւ հասկի օգնութեամբ եւ պնդում էր, թէ մէկ միլիոնը այնքան միաւոր ունի, որքան հատիկ կայ այդպիսի տասը հասկի մէջ :

Ըստ Ռզզոյի, աստուածն այդ հասկը նրա համար է ստեղծել, որ մարդիկ գաղափար կազմեն միլիոնի մասին : Նայում էր հասկին եւ մի մատը ծալում : Երկրորդ անգամ նայելիս՝ ծալում էր երկրորդ մատը եւ այսպէս տասներորդ մատը ծալելիս նրա միլիոնը պատրաստ էր :

— Քո միլիոնը շատ փոքր է, — նեղացաւ Թէլօ Մեսրոպը, — էդքան զօրքով մեր երկիրը չի փրկուի : Վանահօր խօսքը միլիոնի մասին աւելի ճիշդ է :

— Եթէ Նիկոլ Թագաւորը մեզ էդքան զօրք տայ, մեր հողի վրայ ոչ մի օսմանցի էլ չի մնայ, — պարծեցաւ Խութեցի շինականը եւ նորից պնդեց, որպէսզի Թէլօն այդ հասկի հատիկները հաշուի :

Թէ ինչով վերջացաւ այդ երկու Տարօնցիների վէճը, յայտնի չէ : Մի բան յայտնի է, սակայն, որ Ռզզօն Թէլօ Մեսրոպին պահեց իր տանը մինչեւ 1915 թըւականի Մարտ ամիսը :

Մարտի 9ին Բերդակցին գիշերով դուրս եկաւ Ռզզոյի մօտից եւ մի հրացան թեւը գցած անհետացաւ անտառների մէջ :

Դը՛մ :

Մի խոր ու խուլ ձայն հասաւ նրա ականջին : Այդ Ծիրնկատարի եւ Ծծմակայ Քթի ձիներն էին հալչում՝ աւետելով գարնան մուտքը : Հայրենի բնութիւնն էր զարթնում, Տարօնի աշխարհը : Կանգնեց, նայեց չորս կողմը, ո՞ւր գնալ :

Եւ Թէլօն քայլերն ուղղեց դէպի Թարգմանչաց վանքի կողմերը Փղորկուայ կարօյին տեսնելու յոյսով : Երեւի նա արդէն վերադարձած կը լինէր օլամութիւնից :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

EDITIONS LA HAUTE MER
— PARIS —

Vient de paraître :

K. SAYABALIAN
de l'Académie du Var

L'HOMME ET LE BONHEUR

Un volume : 6,70 F.

DIFFUSION AU FIL D'ARIANE
22, Rue des Canettes, 22
PARIS - 6e

ԽՄԲԱԿԱՆ ՊՏՈՅՏ ՄԸ

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղը հրջապտոյտ մը կը կազմակերպէ Կիրակի, Յունիս 21*ին դէպի Հավր : Տեսարժան վայրերու շարքին մէջ նկատի առնուած է Թանքարվիլի կամուրջը : Հավր քաղաքէն զատ ապահովուած է* Ֆլանտըր *չքեղ նաւի այցը : Օթոքառները կը մեկնին առտուան ժամը* 6·30*ին* Մէթրօ Պանեէօի *առջեւէն եւ կը կենան Փարիզ «Սառահ Պեռնար» Թատրոնի առջեւ ժամը* 7*ին : Ճամբորդական ծախքերու մասնակցութեան գինն է (նաւին այցե – տոմսով միասին) անձ գլուխ* 20 *Փր.* :

Արձանագրութիւնները սկսած են եւ կ'աւարտին Յունիս 14*ին* :

Արձանագրուելու համար կարելի է դիմել Օր. Իրիս Պասմաճեանին, 95, Ավը – նիւ Առիսթիտ Պռիան (Պանեէօ) *կամ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը*, 17 Րիւ Պլէօ , *Շաբաթ եւ Երկուշաբթի կէսօրէ ետք :*

ԴԱՇՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ ՓԻՒՐՖՈՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի , Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ Հ. Յ. Դ. «Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէին» :

Կիրակի, (Յունիս 14) առաւօտեան ժամը ութէն մինչեւ երեկոյ :

Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ այս դաշտագնացութեան պէտք է այժմէն արձանագրուին անդամներուն մօտ :

Օթօքառները կը մեկնին Փլաս Քառնոյէն *ժամը ճիշդ ութին :*

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Գին՝ 10 փրանք :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Չորեքշաբթի ժամը 20·30*ին, Ֆիլիփի սրճարանը : Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Վարչութեան ներկայացուցիչը :*

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Նոյեմզար Հրաչեան իր ամուսնոյն մահուան տարելիցին առթիւ հարիւրական փրանք կը նուիրէ Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերուն : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները
1964 – 1965 Տարեշրջանին
(Cours classique)

Կ'ընդունուին բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ Եօթնեորդէն մինչեւ Երրորդ դասարան : Դիմել՝

Direction du P. Séminaire Arménien
3, Ave. de Grandchamp — LE PECQ
Tél. : 963.01-72

LE LORD
RESTAURANT
✶
SPECIALITÉS
ARMÉNIENNES ET HONGROISES
Décor agréable — Prix modérés
Հայկ. եւ Հունգարական Ընտիր ճաշ
PARIS
9, Rue Lord Byron, 9
(CHAMPS-ÉLYSÉES)
★
— Ouvert tous les jours —
sauf lundi
Téléphone :
ELY. 07-27
Փակ է Երկուշաբթի :

—*—

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՄԵՏԱԼՆԵՐ

— Մխիթարեան Փորագրութիւն —

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԱՅՐԱՎԱՆՔ , ՎԵՆԵՏԻԿ
Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ , ՍԵՒՐ
ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏՈՒՆ, ՓԱՐԻԶ

—*—

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հայ Բժշկական Միութիւնը հրապարակային դասախօսութիւն մը կազմակերպած է այս Հինգշաբթի (Յունիս 11) *ժամը* 21*ին, Հայկական Տան մէջ ,* 32 Րիւ տէ Թրէվիզ , Փարիզ (9) :

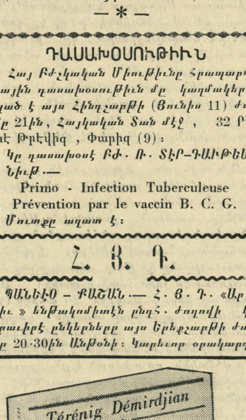
Կը դասախօսէ Բժ. Ռ. ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ Նիւթ.—

Primo - Infection Tuberculeuse
Prévention par le vaccin B. C. G.

Մուտքը ազատ է :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՆԹԷՕՆ – ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս Երեքշաբթի ժամը 20·30*ին Անթօնի : Կարեւոր օրակարգ :*

Les *Vartananc*, les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

traduit par Dikran Kirazian, présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

Editions STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՇՈԳԵՆԱՒԱՅԻՆ ՊՏՈՅՏ ՍԷՆ ԳԵՏԻ ՎՐԱՅ

կազմակերպուած

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ, ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ *եւ* ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Յունիս 14, Կիրակի երեկոյ ժամը 8էն մինչեւ կէս գիշեր

Այս տարի եւս շոգենաւը ամբողջութեամբ *մեր տրամադրութեան տակ է, որպէսզի հասարակութիւնը կարենայ հաճելի ժամանց մը ունենալ ընտանեկան մթնոլորտի մը մէջ :*

ՆՈՒԱԳ, ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐ, ԶԱՆԱԶԱՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

ՃՈՒ ՊԻՒՖԷ եւ ԽՄԻՉՔ *սովորական գիներով*

Մեկնում Ալմայի կամուրջին մօտ, Սէնի աջ եզերքը «Պաթօ – Մուշ»երու տեղէն ժամը 21ին Լա Կալիոթ *շոգենաւով :*

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ եւ կանխաւ ապահովել տոմսերը , դիմելով.—

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE
11, Square Alboni, PARIS (16e) — Tél. : TRO. 03-18

Կամ Տիկին Ռօզա Պալըրճեանի մօտ
35, Rue de Trévise, PARIS (9e) — Tél. : PRO. 61-10

ՄՈՒՏՔ 12 ՖՐԱՆՔ

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԿՈՒ ՄԵԿՆՈՒՄ

Ա. ԽՈՒՄԲԸ ԿԸ ՄԵԿՆԻ ՅՈՒԼԻՍ 31ԻՆ

ԵՐԵՒԱՆ

Երթ ու դարձ օդանաւով : 13 օր Երեւանի մէջ

×

Բ. ԽՈՒՄԲԸ ԿԸ ՄԵԿՆԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 13ԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

Շոգենաւով՝ ՍՈՉԻ, ՍՈՉԻԷՆ օդանաւով՝

ԵՐԵՒԱՆ

Երկու ճամբորդութեանց համար, բացառիկ զեղչեալ գին՝ 2100 ՖՐԱՆՔ

ՄԵԿՆՈՒՄ.— Մարսէյլէն *Օգոստ.* 13*ին, ժամը*18*ին*, Ճենովայէն *Օգոստ.* 14*ին, ժամը* 8*ին*, Նափոլիէն *Օգոստ.* 15*ին, ժամը* 12*ին*, Փիրէայէն *Օգոստ.* 17, *ժամը* 10*ին*, Պոլսէն *Օգոստ.* 18, *ժամը* 16*ին*, Վարնայէն *Օգոստ.* 19, ժամը 8*ին*, Քոսթանցայէն *Օգոստ.* 19, *ժամը*18*ին*, Օտեսայէն *Օգոստ.* 20, *ժամը* 11*ին*, Եալթայէն *Օգոստ.* 21, *ժամը* 13*ին*, Սոչիէն–Երեւան *Օգոստ.* 22 *ժամը* 12
14 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ, *Սեպտ.* 5*ին մեկնում օդանաւով՝ Մոսկուա Սեպտ.* 6*ին, մեկնում Մոսկուայէն Փարիզ շոգեկառքով կամ օդանաւով :*

ԴԻՄԵԼ.—

TRANSTOURS
22, Rue du 4 Septembre, PARIS 2e — RIC. 77.40
Ամէն Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 16·30էն 18·30 :

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47
11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ խղաններկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք *— ծածկոցներ. —*
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

REDACTION - ADMINISTRATION : 32, Rue de Trévise - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 9 ՅՈՒՆԻՍ — MARDI 9 JUIN 1964

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆր. — Հատը 0.30 Ֆ.

Le Numero : 0,30 Fr.

[illegible] ՏԱՐԻ — Թիւ 10.028 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 40e ANNÉE — Nº 10.028

Իր ԽՕՍՔԸ

ԵՐԳԵՐ ՈՒ ՎԷՐՔԵՐ

Հնացնեալ արձագանգներ կը հասնին ...իր շրջանէն եւ ուրիշ գաղութներէ, ե– ...րիտասարդական շարժումներու մասին :

«Յառաջ»ը տարիներ անընդհատ զբա– ...ղեցաւ այս կենսական հարցով : Այսու– ...հանդերձ ալ, մանաւանդ այս պատերազմէն ...վերջ, իրեն համար հիմնական ճակատ ...ը պիտի կազմէ ան :

...Ոչ արտաքոյ կոչերու պէտք ունինք, ...ոչ ալ հրաշունչ յայտարարութեանց, ...փրկելու համար այն պատասխանատու ...ները որ կ'իյնայ երիտասարդութեան վը– ...րայ :

...Եթէ երէկ տհաս էին անոնք, այսօր ...հասունցած են : Կը կարծենք թէ պատե– ...հը օգնեց աւելի հասուննալու : Ինչո՞ւ ...: Շատերը զինուոր եղան, խառնուե– ...ցան հազարաւոր օտար բախտակիցներու ...: Խորապէս ճանչցան աշխարհի չարն ...ու բարին : Տեսան, իմացան ճշմարտու– ...թիւններ որոնց վրայ գաղափար անգամ ...չունէին :

...Ու վերջապէս, ճակատէ ճակատ, կը– ...րակէ կրակ նետուելով, սորվեցան թէ ...ինչ կը նշանակէ հայրենիք ունենալ եւ ...կորսնցնել, կորսնցնել եւ չահիլ : Մէկ ...խօսքով, ընչել ու պայքարիլ գաղափարի ...համար :

...Բան մշակոյթի գետնին վրայ, անոնք ...տեսեր, ինչպէս հեռաւոր Ամերիկայի ...ի ալ եւ այլուր, փայլեցին բարձրագոյն ...ութեան բոլոր բարիքները, լոյս– ...ութիւններու մշտավառ կայծերն ու գի– ...ութեան անսպառ գանձերը :

...Քսան երեսուն տարի առաջ, իրենց ...հազարաւոր տարեկիցներուն համար հե– ...ռաւոր երազներ էին Փարիզն ու Ամերի– ...կա : Անոնք սոխպուեցան ողհանալ ի– ...րենց միջավայրին պաշարով, եւ շատերը ...մնացին լրացուցին տքնաջան աշխատան– ...քով :

...Բայց, — պէտք է միշտ յիշել ի պատիւ ...երիտասարդներուն — անոնք ինչ որ ժառան– ...գեցին ուղղակի կամ անուղղակի, սխա– ...լով տրամադրեցին աջին ու ձախին : ...հասցին մինչեւ Փոքր Ասիոյ եւ Թրքա– ...հայաստանի խորերը — կամ Կովկասի ...լեռները — իրենց լոյսէն բաժին հանելու ...համար ամէն ուր որ կարելի էր :

...Այդ գիտակից, խանդավառ գործունէ– ...ութեան շնորհիւ էր որ, հայրենի ժա– ...ռանգութիւնը — Հայկական Մշակոյթը ...իր կարգին տարածուած առեն, ...մնաց օտար ափերու վրայ : Եւ սի– ...րտի անշուշտ, քանի սիրտեր կան որ ...բարախեն եւ միտքեր կան որ կ'որո– ...նեն հակառակ յարաճուն դժուարու– ...թեանց :

...Անփոփուելով մեր գաղութին վրայ, ...ուղին — ժառանգութիւնը վառ պա– ...հելու եւ զարգացնելու տենդը — ո՞րքան ...հանդամանք արդի երիտասարդու– ...թեան : Այն շարժումները որ կը պար– ...զուին մեր աչքին առջեւ, երկրին փրկու– ...թենէն ի վեր, ո՞րքան կը համապատաս– ...խանեն բուն պահանջին, — ամէնէն ա– ...ռաջ իրենց, երիտասարդներու զարգաց– ...ման :

...պատասխանը, դժբախտաբար, շատ ալ ...դրական չերեւար : Երգերը կը լսենք — ...երիտասարդութիւն — բայց դժուար է աչքե– ...րու փակել վէրքերուն առջեւ :

...Վէրքերուն գլխաւորը, որ արդէն կոչ– ...ուած կապած է, սա կսկծալի, ըմբոստա– ...ցնող արհամարհանքն է հայերէնի հան– ...դէպ :

...Եթէ բառը ծանր կուգայ, արհամար– ...հանքին փոխարէն ըսէք անհոգութիւն, ...անտարբերութիւն :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅՈՅՆԵՐԸ ՄՏԱՀՈԳ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՅԱՄԱՔԱՀԱՆՄԱՆ ՆՈՐ ՎԱԽ

ԻՆՆԷՕՆԻԻ ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆ ՀՐԱՒԻՐՈՒԱԾ

Մինչ Կիպրոսի կառավարութիւնը շատ մտահոգ է Թրքական նաւատորմին շար– ժումներէն, Ջօր. Լեմնիցեր որ Անգարա էր, Ուաշինկթըն հրաւիրած է Իսմէթ Ի– նէօնիւն : Յարդ կարելի չէ եղած ճշդել Ինէօնիւի պատասխանը : Ամէն պարագա– յի մէջ, Թուրքիոյ վարչապետը առանց վերջնական մերժում մը տալու, յայտ– նած է թէ «ընթացիկ հարցերը թոյլ չեն տար որ տեղէն շարժի : Միւս կողմէ կ'ըսուի թէ Ինէօնիւ կարգ մը պայման– ներ դրած է Ճոնսընի հետ տեսնուելու համար :

Կացութիւնը ոչ յստակ է ոչ ալ հան– դարտ : Թրքական ցամաքահանումի վա– խը կը մնայ եւ նոյնիսկ կարելի է ըսել որ Կիպրոսի Յոյները խուճապի մատնը– ւած են : Մակարիոս Արք. գիշերը ուշ ատեն կանչած է ՄԱԿի երեք ներկայա– ցուցիչներ, գիտնալու համար թէ ի՞նչ դիրք պիտի բռնեն ՄԱԿի ուժերը Թրքա– կան ցամաքահանման մը առթիւ : Ա– տուան 2ին, ՄԱԿի ներկայացուցիչները ուրիշ պատասխան չտուին քան յայտնել թէ «քանի որ Թրքական յարձակում չը– կայ» չեն կրնար ըսել թէ ի՞նչ պիտի ը– նէին այդ պարագային : ՄԱԿի ներկայա– ցուցիչները հեռանալով կառավարական պալատէն, առանձին ալ խորհրդակցած են այդ մասին :

Թուրքիայէն հասած ճամբորդներու համաձայն, զինուորական շարժումներ կան արեւելեան Թրակիոյ շրջանը :

Գլխաւոր մտահոգութիւնն այն է, պաշտօնական շրջանակներու մէջ, որ Թուրքիոյ կողմէ զինեալ միջամտութիւն մը կրնայ իբրեւ նպատակ ունենալ Թուրք– կիպրական անկախ պետութիւն մը, որ Յոյներն ու միջազգային հանրա– յին կարծիքը դնէ կատարուած իրողու– թեան առջեւ : Քիւչիւք հերքեց անշուշտ նման վարկած մը, բայց միտքերը միշտ պղտորած կը մնան :

Ամերիկացիք կը փորձեն «վերին» հան– դիպում մը կազմակերպել Ուաշինկթըն հրաւիրելով Ինէօնիւէն զատ, Յունաս– տանի ալ վարչապետը : Եթէ նոյնիսկ Ի– նէօնիւի ընդունի հրաւէրը կարգ մը պայ– մաններով, որեւէ յոյս չկայ որ նոյնը ը– նէ Փափանտրէու : Յունական քաղաքա– կանութիւնը չի խախտիր եւ Աթէնք նոյն կարծիքն ունի Կիպրոսի մասին :

Յիշենք նաեւ թէ Դանիացիները պիտի քաշեն իրենց զօրքը ՄԱԿէն եթէ Կիպրոսի մէջ միջազգային պատերազմ ծագի :

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՍԱՐՈՅԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Կեանքը կը թուայի, բայց Պիթլիսի պատմութիւնները չեն ջնջուիր եւ ար– ուեստի աշխարհահռչակ աշխատաւոր մը, Սարոյեան, օր մըն ալ չդիմանալ կը ցատկէ եւ կը փութայ Պոլիս, հոնկէ ալ՝ Անգարա :

Երբ առաջին անգամ իր սենեակը կը մտնեմ, անմիջապէս աչքիս կը զարնեն իր թաւ եւ փառաւոր պեխերը, որոնց մէջ ճերմակ թելերը շատ են : — Բարի եկար, Օքեամ, ըսաւ, իր հուժկու ձեռքը մատներս տրորեց : Հռչակաւոր մարդն էր ան, վիթխարի մարդը, նոյն ատեն մեզի պէս մարդը : Ձեռք ունէր, աչք ու– նէր, պեխեր ունէր, նաեւ բուխսիրտ էր : Առաջին օրէն հետաքրքրուած եմ այսպի– սի անձերով : Տղայութեանս օրերուն, գրաւի կը բռնուէի իմ մանուկ ընկերնե– րուս հետ, եւ մեր հսկայ հայրիկին, Ա– թաթիւրքի համար կ'ըսէի թէ «ան պէտ– քարան չերթար» : Կարելի՞ բան է որ Ա– թաթիւրքի պէս մարդ մը ճեմիչ երթայ : Կը թուի թէ իմ այդ թէզս ընդունուե– ցաւ, եւ օր մըն ալ ուրիշ տղայ մը, որ կոնակը կը քերէր, ըսաւ մեզի. — Ան– շուշտ Աթաթիւրքի վրայ փիրէ ալ չի գտնուիր :

Ելանք պանդոկէն եւ Սարոյեանի հետ մտանք Անգարայի ներսերը : Գիշերը ճա– շակեցինք իր սիրական պուլկուրը եւ ճնկեցինք անմահական օղին : Մեզի վի– ճակեցաւ իրեն ծանօթացնել Անգարայի արուեստագէտները, անոնք որ կ'ուզէին ճանչնալ այս հասատպեղի գրագէտը, ու– րախութեամբ ընդունեցան հրաւէրս : Բո– լորը միաբերան ըսին. — Շատ անկեղծ, բուխսիրտ մարդ է եղեր : Պարզ, անճը– չան, մարդոց պէս ... : Վիպագիր Ֆա– քիր Պայզուրթ, սազը առաւ եւ սկսաւ գզայնիկ երգ մը նուագել, յետոյ մասալ մը պատմեց : Հոն Պիթլիսը չկար թէեւ, բայց վիթխարի մարդը մտիկ կ'ընէր մա– նուկի մը պէս : Իր պատմութիւնները թարգմանող դերասան Սուատ Թաշէր, թատերագիր Թուրկուտ Էօզադման, նո– րավիպագիր Նէզիհէ Մէրիչ, հրատարա– կիչ Սալիմ Շէնկիլ, փորձագիր Մէթին Անտ, դերասան Թօմրիս Օկուզարի, բա– նաստեղծ Նուսրէթ Օթեամ, Մէհմէտ Քէմալ, Սէվկի Սանըը, կրակոտ գրիչ Իլ– հան Թարուս, Պիւլէնտ Գարասու, եւ լը– րագրող բարեկամներ Հալուք Պէյին, Հա– լուք Թունճալը, Մուսթաֆա Սալիհօղլու, բոլորը մինչեւ ուշ ատեն, խօսեցան, վի– ճաբանեցան, կատակաբանութիւններ ը– րին, քերթուածներ, երգեր կարդացին : Եւ յետոյ մեկնում՝ դէպի հայրենի Օ– ճախ :

Յաջորդ օրը, երբ օդնաւով Տրապիզոն հասայ, լսեցի թէ Սարոյեան Էրզրում անցեր է : Ճաշարանը, երբ կը ճաշէի, պեխերս տեսնելով, ուսանող մը ըսաւ. — Ա՛, գրաւի կը բռնուիմ, այս մարդը Սա– րոյեանն է : Եկաւ քովս «բարի եկաք» ը– սաւ, բայց ես ստիպուեցայ ըսել թէ Սա– րոյեանը ես չեմ, այլ անունս է՝ Ֆիքրէթ Օթեամ, պեխերով միայն կը նմանիմ ի– րեն : Ուրիշ ուսանողներ հաւաքուեցան, եւ գործը մեծցաւ, ստիպուեցայ թաքսի մը ճարել եւ շարժավարին հրահանգել որ դէպի Էրզրում սուրայ : Շարժավարը ը– սաւ. — Ապի՛ հինգ ժամէն Էրզրում ենք : Հակառակ ասոր, երբ Զիկանա հասանք, սոսկալի մշուշ մը կար, եւ առտուն Էր– զրում ժամանեցինք, պէնզին մնացած չէր : Գացինք պանդոկ, եւ ահա Սարոյ– եանը՝ որ պատուհանէն երկինք կը նա– յէր : Կրկնեց իր յանկերգը. — հրամմալի, վէրի նայս : Միայն թէ դէմքը, աչքերը ուռած էին, գիշերը անցուցած էր Էր– զրումի մէկ պէրպատ պանդոկին մէջ, ուր պէտքարանին քով սենեակ մը տուած էին իրեն : Պանդոկին անունը՝ թէեւ ծաղիկ բայց ներքին հոտը՝ բոլորովին տարբեր բան ... : Հակառակ ասոր, ամէն բան աղուոր է իրեն համար : Հէ՜յ Աստուած իմ ... :

Կիմիւշխանէ մեռաւ անցի օր, Պոլիս : Ծնած էր 1897ին զինուորական ընտանի– քի մը մէջ : Գ. բանակի հրամանատարն էր 1960 Մայիս 27ի յեղափոխութեան ըն– թացքին :

Խնդիրը այն է որ այս կամ այն բառը բան չի փոխեր դառն իրականութենէն :

«Բայց պատճառները, — միջավայ– րը ...» :

Անշո՛ւշտ, անշո՛ւշտ : Ո՞վ կը ժխտէ : Եւ սակայն, ինչո՞ւ այնքան միամիտ կը ձեւանանք, ամէն մեղք վերագրելով մի– այն միջավայրին :

Ե՞րբ միջոցներ պակսեցան, հայերէն սորվելու, կամ իրենց սորվածը կատա– րելագործելու :

Վերջապէս իրականութիւն չէ՞ որ հա– զարաւոր երիտասարդներ միջոց գտան ամէն բան սորվելու : Քանի մը օտար լե– զուներ գոց ընելու : Պարի եւ զուարճու– թեան ամենավերջին գաղտնիքները ժամ առաջ իւրացնելու : Նոյնիսկ փիլիսոփա– յութեան կամ ընկերային գիտութեանց լաբիւրինթոսին մէջ խրելու :

Բայց, երբ կարգը մայրենի լեզուին ե– կաւ, դարձան աղքատ Ղազարոս ...

Վէրքերէն մէկը՝ այս :

Շ.

1945

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՅԿՈՆԻ մէջ յիսուն հազար կաթոլի– կէներ ցոյց մը կազմակերպած են բողո– քելու համար կաթոլիկէի մը դատավա– րութեան դէմ : Ցոյցերը հակամերիկեան բնոյթ ալ ստացած են, մանաւանդ Քա– պոթ Լոճի դէմ :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ, ընդունելով Չի– նաստանի նոր դեսպանը, յայտարարած է թէ խաղաղութիւնը կարելի է միայն երբ Չինաստան մասնակցի :

ՔԱՆԻ օդանաւային տօնակատարու– թիւնը տեղի չունեցաւ, ծանր արկածի մը պատճառած սուգին իբրեւ հետեւանք : Արդարեւ երկու թռիչներ բախում մը ունեցած են եւ կրակ առնելով, ինկած : Երեք մեռեալ կայ :

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՊԷԱ, որ «Քրիստոնեանե– րու Միութեան» ընդհ. քարտուղարն է անակնկալ ճամբորդութիւն մը ըրած է Լոնտոն եւ Պոսթըն : Կրնայ Նիւ Եորք ալ երթալ : Կը թուի թէ այն ճամբորդու– թիւնը Հրեաներու հետ կապ չունի այլ՝ բողոքական եւ անկլիքան շրջանակներու :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ «Աստլէթ» (Մենտերէս– եան) կուսակցութեան պարագլուխը՝

ԼԻԲԱՆԱՆԻ նախագահութեան հարցը բաւական բարդ է Շեհապի վերջնական մերժումէն ետք : Տիրապետող հոսանքը կողմնակից է գտնելու մարդ մը որ շա– րունակէ Շեհապի գործը : Հրապարակի վրայ վեց անուններ կը շրջին իբրեւ նա– խընտրեալ թեկնածուներ. — Ապտելազիզ Շեհապ (նախագահին ազգական), Ֆու– ատ Ամմուն, (Արտաքին նախարար), Ժորժ Նաքաշ (տեղեկատուութեան եւ հանրային շինութեանց նախարար եւ տնօրէն՝ Օռիան ֆրանսագիր օրաթեր– թին), Շառլ Հլու (կրթական նախա– րար), Ռէյմոն Էտտէ, ազգային պլոքի պարագլուխ որ ընդդիմութեան գլուխն անցած էր երեսփոխանական վերջին ըն– տրութեանց եւ Ճաւատ Պուլոս, մեծ պատմագէտ եւ նախկին նախարար :

ՓԱՐԻԶԻ մէջ, Այթ Ահմէտի կողմնա– կիցները ցոյց մը կատարեցին ալժերա– կան դեսպանատան առջեւ : Միւս կողմէ Ժէօն Աֆրիք շաբաթաթերթը կը գրէ թէ նախագահ տը Կոլ տրամադիր է ամրա– պնդելու Ֆրանսայի կապերը Միջին Ա– րեւելքի արաբ երկիրներու հետ, բայց չի գիտեր ուրկէ՞ սկսիլ : Դժուարու– թեանց առջեւն առնելու համար «տը Կոլ, ինչպէս Պապը, սուրբ վայրերը պի– տի այցելէ եւ առիթէն օգտուի արաբա– կան զանազան մայրաքաղաքներ երթալու համար» :

ՈՎԿԻԱՆՈՍԸ

Նիւ Եորքի մէջ, 1959ին տեղի ունեցած ովկիանագրութեան առաջին համագումարէն ետք, ովկիանոսներու գիտական ուսումնասիրութիւնը մտաւ նոր փուլի մը մէջ : Այդ թուականէն սկսեալ գիտական այդ ճիւղին հետազօտութիւնը կը գտնուի Իւնեսքոյի հակակշռին տակ : Գործադրութեան դրուած է չորսամեայ հետազօտութեան ծրագիր մը, որուն կը մասնակցին բազմաթիւ երկիրներ, իսկ աւելի բովանդակալից ծրագիր մը պիտի մշակուի յառաջիկայ մասնագիտական համագումարին կողմէ, որ 1965ին տեղի պիտի ունենայ Փարիզի մէջ :

Ներկայիս բաւական կը ճանչնանք այն ցամաքամասերը, որոնց վրայ կ՛ապրինք, թէ իբրեւ երկրաբանական կառուցուածք, աշխարհագրական ձեւ, կենսաբանական բովանդակութիւն եւ թէ իբրեւ նախաթիւներու աղբիւր : Բայց շատ քիչ բան գիտենք ջուրերուն տակ ծածկուած հողերու երկրաբանութեան, նախանիւթերու աղբիւրներուն, ջուրերու կենդանական աշխարհի քանակութեան եւ որակին եւն :

Ովկիանային տարածութիւնները ոչ միայն անսահման են, այլեւ միջին հաշուով ունին չորս քմ. խորութիւն : Ջուրի այս ամբողջ զանգուածին մէջ կեանքը գոյութիւն ունի մակերեսային, խորքերու եւ միջանկեալ ջուրերու օրկանիզմներու ձեւին տակ : Ցամաքամասերու վրայ կեանքը կախում ունի մակերեսէն եւ երկրագունդի վերին կեղեւը կազմուած է համեմատաբար բարակ շերտէ մը, բայց ծովերու եւ ովկիանոսներուն ջուրին կեղեւը կազմուած է չորս քլմ. խորութիւն ունեցող ջուրի զանգուածէ մը, որ երկու անգամ աւելի ընդարձակածաւալ է քան ցամաքամասերու տարածութիւնը :

Ծովերու եւ ովկիանոսներու ջուրերը իւրաքանչիւր լիթրի մէջ կը պարունակեն միջին հաշուով 35 կրամ զանազան աղեր, ուր, կը տիրապետէ խոհանոցի սովորական աղը, բայց առանց չափազանցութեան կարելի է ըսել, թէ ծովային ջուրերուն մէջ գոյութիւն ունին Մենդելէյեֆի պարբերական ցուցակի բոլոր տարրերը : Եթէ կարելի ըլլար արտահանել այդ բոլոր տարրերը, ցամաքամասերուն մակերեսը պիտի ծածկուէր ծովային աղերու քառասուն մեթր հաստութեամբ կեղեւով մը : Ծովային աղերուն մէջ գոյութիւն ունի նաեւ ոսկի, ամէն լիթրի մէջ 0,00001 կրամի համեմատութեամբ : Եթէ այդ ոսկիին ամբողջ քանակութիւնը արտահանուի, աշխարհի երեք միլիառ բնակիչներէն ամէն մէկը պիտի կրնար ստանալ աւելի քան երեսուն քիլօ ծանրութեամբ ոսկիի զանգուած մը ...

Միւս կողմէ կը շարունակուի ովկիանոսներու եւ ցամաքամասերու միջեւ մղուող «կռիւը»՝ հովերը, հոսանքները, մակընթացութիւնները, որոնք շարժման մէջ կը դնեն կարգ մը մեքենական եւ քիմիական ուժեր՝ ձգտելով կորատել եւ լուծել ծովափները : Ահա թէ ինչու երկրաբանական շատ սերտ կապեր գոյութիւն ունին ցամաքի եւ ծովի միջեւ :

Ջուրի եւ ցամաքի միջեւ գոյութիւն ունեցող այս յարաբերութեան շարժիչը արեւի ուժն է : Հասարակածային ովկիանոսներու տարածութիւններէն ջուրի շոգիներ կը բարձրանան, կը կազմեն ամպեր, որոնք անձրեւի եւ ձիւնի ձեւին տակ կը տեղան : Դարձեալ արեւի ուժը պատճառ կը դառնայ բեւեռային եւ հասարակածային շրջաններու միջեւ ջերմութեան տարբերութիւններուն, կը բարձրացնէ հովեր, որոնք կ՛ալեկոծեն ովկիանոսները կամ կը ստեղծեն հոսանքներ : Միայն ցամաքի եւ ջուրի միջեւ գոյութիւն ունեցող յարաբերութեան այս տեսանկիւնէն կրնանք հասկնալ երեւոյթներուն բարդութիւնները, որոնք տեղի կ՛ունենան ովկիաոսներու խորքին մէջ :

Հետազօտողներու գլխաւոր ուշադրութիւնը սեւեռած է ջուրին եւ մթնոլորտին միջեւ գոյութիւն ունեցող ելեկտրուժի (էներժի) փոխանակութեան վրայ : Ովկիանոսներու ջերմային գործունէութիւնն է, որ վերջ ի վերջոյ, կ՛որոշէ ցամաքամասերուն ամբողջ կլիման, բոլոր հեղուկ կամ հաստատուն տեղումները, օդի զանգուածներուն բոլոր տեղափոխութիւնները, որոնք ծնունդ կու տան հովերուն, ինչպէս նաեւ երկրագունդի նիւթերու եւ ուժի ամբողջ շրջանառութեան : Ֆրանսայի հիւսիսային մասին մէջ, Ռանսի գետաբերանին բարձրացած է ամբարտակ մը, որ կ՛ամբարէ օրուան ընթացքին տեղի ունեցող հսկայ մակընթացութիւններուն բերած ջուրերը, որոնք պտուտակաձեւ անիւներ (թիւրպինները) շարժման մէջ կը դնեն տեղատուութեան ատեն : Այսպէս, կ՛իրագործուի ծովու ջրելեկտրակայան մը : Իրականութեան մէջ, ան կ՛օգտագործէ աստղերու արտերկրային քաշողական ուժը : Ներկայիս աշխարհի մէջ գոյութիւն ունին նմանօրինակ բազմաթիւ ծրագիրներ. անոնց իրագործումով ձեռք պիտի բերուի ելեկտրական ուժ : Նոյնպէս, Ֆրանսայի մէջ փորձեր կը կատարուին օգտագործելու համար այն ուժը, որ յառաջ կու գայ մակերեսի ջուրերուն ջերմաստիճանին + 20 եւ խորքերու ջերմաստիճանին + 3 տարբերութենէն, շարժման մէջ դնելու համար ջերմաշխատ շարժիչներու որոշ տեսակներ :

Քիմիական եւ բնախօսական ու մասամբ երկրաբանական երեւոյթ մըն է ժայռերու վրայ երկաթամագնիսային կուտակումներու ներկայութիւնը ովկիանոսներու մեծ խորութիւններուն մէջ : Այս կուտակումները կրնան ունենալ մինչեւ 12-15 սանթիմեթր տրամագիծ եւ կը պարունակեն մեծ քանակութեամբ երկաթ, մանկանէզ, քոպալթ, պղինձ, փլաթին եւայլն : Կը հաշուեն, թէ բոլոր ովկիանոսներու խորքին մէջ կան աւելի քան երկու հարիւր միլիոն թոն նմանօրինակ կազմաւորումներ : Ամերիկացիները զանոնք կը հանեն մեծ դժուարութեամբ՝ ձեռք բերելու համար մանկանէզը :

Ծովային երկրաբանութիւնը գիտութեան կ՛ընծայէ եզակի կարելիութիւններ : Երկրագունդի որոշ կէտերուն վրայ, օրինակ, հոն ուր մրուրներու կուտակումներ բոլորին կը բացակային, ջուրերը ուղղակի շփում կ՛ունենան երկրագունտի կեղեւին հետ : Եւ աւելի կարեւոր է այն իրողութիւնը, որ ընդծովեայ կեղեւը ունի միայն 7 քմ. հաստութիւն, մինչեւ ցամաքամասերու տակ՝ 40 քմ. : Այս կը նշանակէ, թէ այսպէս կոչուած «երկրագունդին ընդծովեայ վերարկուն» շատ մօտ է հազարաւոր աստիճան ջերմութիւն ունեցող շատ մածուցիկ միջուկին : Այս «վերարկուին» հասնիլը մարդուն առջեւ կը բանայ մեծ հեռանկարներ՝ ձեռք բերելու համար մետաղի պատրաստ եւ կեդրոնացած նիւթեր, ինչպէս նաեւ ելեկտրուժի անսահման աղբիւր :

Ջրակենցաղ մարմինները իրարու հետ կապ ունին այսպէս կոչուած սննդառական շղթայով, մէկ մարմինը կ՛ապրի ուրիշով, եւ ինքն ալ, իր կարգին, կ՛ըլլայ երկրորդի մը սնունդը : Ծովային թրրմութականները կը սնանին միաբջիջ մամուռներով. Թրմութականը իբր սնունդ կը ծառայէ կակղամորթներու զաւէն փոքր խեցգետիններու, ձկնիկները կը սնանին այս խեցգետիններով եւ իրենք ալ սնունդ կ՛ըլլան մեծ ձուկերու, որոնք իրենց կարգին կը կլանուին աւելի մեծ ձուկերու կողմէ, եւ ի վերջոյ մարդը կ՛ուտէ այդ մեծ ձուկերը : Այսպէս, ուրեմն, սննդական շղթայի մը բազմաթիւ օղակներ, որ կը սկսի միաբջիջ մամուռով կը վերջանայ մարդով :

Շատ կարեւոր է ճանչնալ սննդական շղթային սկզբնական օղակը : Այս օղակը միշտ միաբջիջ մամուռն է, մանրէական էութիւն մը, որ օրկանական գոյացութիւններու ծնունդ կու տայ յօղուտ ջուրերու հանքային նիւթերուն եւ արեւի ուժին :

Գալով մամուռներուն, ասոնք պէտք ունին բորակածնային եւ ֆոսֆորային աղերու՝ կարենալ համադրելու համար օրկանական գոյացութիւններ, մեծցնելու համար իրենց ծաւալը եւ բազմանալու համար իրարմէ բաժնուելով : Որքան խորասուզուինք ջուրին յատակը, այնքան կը նուազի սննդատու աղերուն քանակը : Բայց նկատի ունենալով, որ սնուցիչ աղերը կը կուտակուին ովկիանոսներու յատակը, անոնք կրնան դուրս հանուիլ այդ տիղմը պեղելով եւ այս ձեւով մակերեսի ջուրերուն համար կ՛ապահովուի սնուցիչ աղերու մեծ քանակութիւններ եւ միաժամանակ կ՛աճի նաեւ ձուկերու արտադրութիւնը :

Անտարակոյս մարդիկ իրենց ուշադրութիւնը կը սեւեռեն ջուրերուն վրայ, ոչ թէ կորզելու համար հոն գտնուող ոսկի[illegible], այլ աւելի նշանակելի նպատակներով :

Ենթադրենք, թէ որոշ վայրկեան [illegible] անհետանան ովկիանոսներու եւ ծովերու բոլոր ջուրերը : Այսպիսով երեւան պիտի գայ նոր անծանօթ հողամաս մը, որուն տարածութիւնը պիտի ըլլայ երկու անգամ մեծ քան այժմու բոլոր հողամասերը :

Զմոռնանք, որ այս վեցերորդ հողամասը ծածկող ջուրերուն հաստ խաւին տակ կեանք կայ : Մեր երկրագունդի կենդանական ամբողջ գոյացութեան աւելի քան 85 առ հարիւրը կը գտնուի ծովի եւ ովկիանոսի ջուրերուն մէջ : Կարելի՞ է նկատի չունենալ այս իրողութիւնը :

Ճանչնալու համար ովկիանոսներու բոլոր հարստութիւնները, պէտք է ձեռնարկել ընդարձակ, խոր եւ երկարատեւ հետազօտութիւններու : Անոնց վերջնական նպատակը պիտի ըլլայ՝ կարենալ նախատեսել ովկիանոսներու որոշ շրջանի արտադրողականութիւնը, այնպէս, ինչպէս ներկայիս կրնանք ծանօթանալ երկրագործական հողի մը արտադրողականութեան կամ հանքային պաշարներու արժէքին :

Տարակոյս չկայ, որ յառաջիկայ տարիներու ընթացքին երեւան պիտի [illegible] ուին բազմաթիւ երեւոյթներ : Շնորհիւ ովկիանոսներու հետազօտութեան համար կատարուած միջազգային գործակցութեան, շնորհիւ այն հետաքրքրութեան զոր բազմաթիւ պետութիւններ ցոյց կու տան այս ուղղութեամբ, կրնանք վստահ ըլլալ, թէ վաղուան մարդը լիովին պիտի օգտուի ծովուն բարիքներէն :

Է. Փ[illegible]

Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ ԼԵԶՈՒՆ

Լեզուն այն հիմնական միջոցն է, որով գրագէտը կ՛արտայայտէ իր խոհերն ու ապրումները : Ամէն կերպ ջանալով ընտրել համաժողովրդական լեզուին լաւագոյն տարրերը, ապրելով «խօսքի տառապանք»ը, գրագէտը կ՛ընտրէ իր ժողովուրդի [illegible] րուն եւ զգացումներուն համապատասխան լեզու եւ ոճ : Այս տեսակէտէն ալ գրեթէ բոլոր մեծ գրագէտները [illegible] առաջ զբաղած են լեզուի հարցով, միշտ ունեցած են ինքնատիպ ոճ մը ստեղծելու ձգտում : Շատ աւելի դժուար խնդիր է լեզուն երգիծաբանին համար : Ընտրելով չեչտակի ձեւեր, ան պիտի կ՛ունենայ խայթել, ծիծաղեցնել, պայքարել կեանքին բացասական երեւոյթներուն դէմ :

Յ. Պարոնեան իբրեւ մեծ երգիծաբան զբաղած է լեզուական հարցերով : Ա[illegible]

ՄԵՆՔ ԿԸ ՀԱՒԱՏԱՆՔ

ԽՄԲ. — Ստորեւ կը հրատարակենք այն ճառը զոր մեր աշխատակիցը՝ Բաբգէն Գավէզ արտասանած է Մարսէյլ, Մայիս 28ի առթիւ անցեալ Շաբաթ :

Մեծագոյն հաճոյք է ինծի համար այս հանդիսաւոր առթիւ կրկին գտնուիլ ձեր մէջ : Անխառն ուրախութիւն է որ, երեսունէ աւելի տարիներ վերջ, առիթը կը տրուի ինծի վերագտնալու վաղեմի խանդավառութիւններուս, յոյզերուս եւ յոյսերուս աղբիւրին, Մարսէյլի հայ գաղութին՝ որուն ծոցին մէջ անցուցած եմ երիտասարդութեանս լաւագոյն տարիները եւ որուն կը կապեն զիս տակաւին այնքան քաղցր յիշատակներ, որոնք ժամանակի ընթացքին ի վար միշտ աւելի կ՛անուշնան, աւելի եւս թանկագին կը դառնան, խանդաղատանքիս խորացումով :

Սրահին մէջ կը տեսնեմ բազմաթիւ ծանօթ եւ սիրելի դէմքեր, առենօք վառվռուն ու կայտառ, այսօր ինծի պէս մասամբ ալեհեր, որոնց հետ միասնաբար նոյն տենչերն եւ նոյն ցանկութիւններն ունեցեր ենք, նոյն խանդավառութիւնները և նոյն տխրութիւնները բաժներ եւ մեր պարզուկ առօրեան ապահովող մեր սեփական զբաղումներուն առընթեր, մեր պահերը անվարան նուիրեր ենք մեր համոզումներուն, մեր բաղձանքներուն, մեր յոյսերուն իրականացման՝ միշտ գերագոյն նպատակ ունենալով Հայութեան տեւականութիւնն եւ հայրենիքին շահը :

Այդ օրերուն մեզ խթանող, մեզ ոգեւորող ամէնէն մեծ, ամէնէն դրական, ամէնէն նուիրական պատմական անցքն էր Մայիս 28ը, որ նոյնը կը մնայ եւ պիտի մնայ ընդմիշտ, որովհետեւ հրաշափառ յարութեան մը խորհրդանիշն է ան եւ որուն 46րդ տարեդարձը հանդիսաւորապէս տօնելու համար (այսքան հոծ բազմութեամբ), հաւաքուեր ենք ահա այս իրիկուն :

Հրաշափառ յարութիւն մը արդարեւ որ կուգար պսակել անսահման զոհաբերութիւն եւ տառապանք, դիւցազնական մարտնչումներ եւ օրհասական կռիւներ, գետերու չափ արիւն ու արցունք :

Կուգար փշրել գրեթէ վեց դարերու ստրկութեան շղթան, որ սկսեր էր 1071ին Մեծ Հայաստանի անկումէն վերջ, կիլիկեան թագաւորութեան 1375ի խորտակումով, ուր մեր ժողովուրդը երեք դարեր եւս վայելեր էր անկախ պետութեան մը եւ ազատ հայրենիքի մը բարիքները :

Գրեթէ վեց դարեր հայ ժողովուրդը հարկադրուեր էր ապրիլ օտար իշխաններու լուծին տակ, մեզի թշնամի, մեր հաւաքականութեան, մեր մտքին, մեր մշակոյթին, մեր կրօնքին, մեր սրբութիւններուն ի սպառ վերացման ձգտող ու ճգնող օտար բռնակալներու մականին տակ :

Եւ սակայն տոկացինք, դիմացանք, տեւեցինք, որովհետեւ ազատութեան տենչանքը եւ վերածնունդի հաւատքը մասունքի պէս պահած էր Հայութիւնը իր էութեան խորը :

Եւ բախտորոշ օր մը իրականացաւ դարերու երազը, Այրարատեան դաշտին մէջ կատարուեցաւ հրաշքը : Մենք որ տակաւին վիրաւոր ու չմորած էինք արեւմտահայութեան կրած ծանր հարուածէն, միւս հատուածն ալ նոյն վիճակին սպառնալիքին տակ, կրցանք սակայն ծունկի բերել գազիր թշնամին եւ հիմնեցինք Հայաստանի Հանրապետութիւնը, լուսեղէն գիրերով արձանագրելով 28 Մայիս 1918 թուականը Հայոց պատմութեան էջերուն մէջ :

Հրաշքը երկինքէն չինկաւ սակայն : Հրաշքը գործողը Հայոց ժողովուրդն էր, որ Զօրավար Սիլիկեանի կոչին պատասխանելով, մեծ ու պզտիկ, ոմանք տարիներու բեռան տակ իսկ շատեր տակաւին պատանի, այլազան զէնքերով զինուած կամ անզէն, համրուած փամփուշտներու եւ երեք օրուան հացի մը պաշարով խուժեցին ճակատ օրհասական կռուին եւ յաղթեցին :

Ի՞նչպէս չվերակոչել յիշատակը ծանօթ եւ անանուն հերոսներուն, կանոնաւոր կամ կամաւոր զինուորներուն, [illegible] րեց ու պատանի ռազմիկներուն որոնք [illegible] րենց կեանքը զոհաբերեցին այդ վճռական պահուն :

Ի՞նչպէս չվերակոչել յիշատակը հայկական զարթօնքի ռահվիրաներուն, մեր մտաւորականներուն, մեր գրագէտներուն, մեր բանաստեղծներուն, մեր [illegible] գային գործիչներուն, մեր նուիրեալ [illegible] կեղեցականներուն՝ որոնք [illegible] բորդ դարու սկիզբէն իսկ [illegible] ազգային գիտակցութեան եւ [illegible] թեան բոցը վառել դարերու ստրկութեան մէջ թմրած Հայոց հոգիներուն մէջ :

Եւ ի վերջոյ ի՞նչպէս չվերակոչել յիշատակը յեղափոխական եւ [illegible] կան պայքարներուն մէջ ինկած հերոսներուն, ձորերու եւ կիրճերու, [illegible] քաղաքներու մեծ ու փոքր [illegible] տերու, անհաւասար կռիւներու մէջ [illegible] կած յայտնի եւ անյայտ քաջերուն : [illegible] պէս չօրհնել մեր անհամար նահատակներուն եւ մարտիրոսներուն թանկագին [illegible] յիշատակը : Անոնց ամէնուն զոհաբերութեան եւ նուիրումին կը պարտինք Մայիս 28ը : Փա՜ռք եւ յարգանք ամէնուն [illegible] թառամ յիշատակին :

ԲԱԲԳԷՆ ԳԱՎ[illegible]

(1 Տար.)

ազգական ճիգով տարածած է իր տե –
սակէտները :
– Արդարեւ չէր ընդունէր վիպապաշտ ո–
ճը, կը ծաղրէր վերաբարամոլները, կեղծ
ու վերամբարձ ոճերը, որոնք կ'արտասուո –
րէին Հայոց լեզուն : Պարոնեանի լեզ –
ուական դաւանանքն էր՝ պարզութիւն ,
ճշտութիւն եւ ճշգութիւն : Երգիծաբանին
լեզուին այդ պարզութիւնը անհաճոյ էր
ճոռոմաբանութեան, վիպապաշտական եւ
մշուշոտ ոճին քուրմերուն, որոնք Պա –
րոնեանի լեզուի պարզութիւնը կը նկա –
տէին ոճի արատ : Մեծանուն երգիծա –
բանը կը խախտէր գոյութիւն ունեցող
հին աւանդութիւնները, այդ պատճառով
ալ անոր լեզուն կը համարուէր պարզու–
նակ : « Մեծապատիւ մուրացկանները »
երգիծական երկը կը սկսի շատ սեղմ եւ
պարզ նկարագրութեամբ եւ այս ձեւով
կը հակադրուի վերացական եւ խրթին ո–
ճին : Ահա Աբիսողոմ աղայի այդ նկա –
րագրութիւնը . « ... Երկար եւ ընդար–
ձակ թիկնոցի մը մէջ փաթթուած միջա–
հասակ եւ գիրուկ մարդ մը, որ Տրապի–
զոնի շոգենաւէն նոր ելած էր, Ղալաթիոյ
նաւամատոյցին վրայ կանգնած՝ նաւակէ
մը իր սնտուկները հանել կ'աշխատէր» :
Այսքան պարզ ոճով գրող երգիծաբանը
իրաւունք ունէր այդ նկարագրութենէն
անմիջապէս ետք ըսելու. « Կը տեսնէք
որչափ պարզութեամբ սկսայ» : Հեղինա–
կը հոս կը դատապարտէ այն գրողները ,
որոնք նման պարագաներու կը խօսին
տեղատարափ անձրեւի մասին, կը նկա –
րագրեն հով բազմութիւն, աղջիկ ձեր –
բակալելու դէպք եւ այլ բաներ, « որովք
վիպասանները կը սկսին միշտ իրենց վէ–
պերը», ընթերցողին վիզին փաթթելով
երկար եւ ձանձրանալի դատարկախօսու –
թիւններ, անիրական դէպքերու նկարա –
գրութիւններ :
Պարոնեանի գործերուն լեզուն — ըլլայ
հեղինակինը, ըլլայ իր պատկերացուցած
տիպարներունը — քաղուած են իրական
կեանքէ : Այդ լեզուն յատակ մտածողու–
թեան, իրական դէպքերու բուն էութիւ–
նը արտայայտող լեզու մըն է , որ իբրեւ
երգիծանքի զօրաւոր զէնք ուղղուած էր
պահպանողական եւ քարացած ուղեղնե –
րու տէր մարդոց դէմ :
Երգիծաբանի խօսքին վարպետութեան
հիմնական յատկանիշներէն մէկը իր
ներկայացուցած տիպարներուն ինքնա –
տիպ լեզուն է : Պարոնեան այս ուղղու –
թեամբ օգտուած է արեւմտահայերէնին
ընձեռած հարուստ միջոցներէն : Գրա –
կան լեզուն դարձնելով հերոսին դիմա –
գիծը ներկայացնելու հիմնական միջոցը ,
ան հետամուտ եղած է մեծ գրագէտնե –
րուն նման՝ ամէն մէկ բառ, ամէն մէկ
արտայայտութիւն դարձնելու ընթերցո –
ղին համար մատչելի եւ հասկնալի :
Ոճի այն արատները (շատախօսութիւն,
դատարկախօսութիւն , ճոռոմաբանու –
թիւն, սեթեւեթ ոճ, ճարտասանական ձե–
ւերու կուտակում եւայլն) որոնք ծաղրի
առարկայ կը դառնան Պարոնեանի կող –
մէ, կը դառնան բացասական հերոսները
ինքնատիպ դարձնելու հիմնական միջոց :
Այս կողմէն անզերազանցելի նմոյշ մըն է
« Մեծապատիւ մուրացկանները » : Եթէ,
օրինակ, կրօնաւորին ով ըլլալու մասին
ակնարկ անգամ չըլլայ, ընթերցողը դար–
ձեալ անոր խօսքերէն կը հասկնայ , որ
այդ տիպարը կը պատկանի կրօնական
դասին : «Ողջոյն , տիկին » բարեւ տալու
ձեւը կրօնաւորներուն յատուկ էր : Եր –
կու զանազան դասերու պատկանող մար–
դիկ կը խօսին իրարու հետ միանգամայն
տարբեր ոճերով, որոնց միջոցով ալ ա –
նոնք ինքնատիպ կը դառնան :
— Մեզաւորս ձեր բարեպաշտութեան
գալն իմանալով՝ աճապարանօք եկայ ձեր
ջերմեռանդութեան պատուական որպի –
սութիւնը հարցնելու. ի՞նչպէս էք, Աբի –
սողոմ աղայ :
— Աղէկ ենք :
— Միշտ աղէկ ըլլաք, Տէր Աստուած
ձեր մեռելոց արքայութիւն եւ կենդա –
նաց աւուրս երկարս պարգեւեսցէ :
Քահանային այս ոճը յատուկ է իր
դասին մարդոց, եւ Պարոնեան մեծ վար–
պետութեամբ կ'օգտագործէ անոնց էու –
թիւնն ու մտածելակերպը արտայայտե –
լու համար : Բանաստեղծին դիմագիծը
մեր յիշողութեան մէջ կը տպաւորուի
շնորհիւ բանաստեղծին խօսելու կերպին :
Ահա այդ սնամէջ խօսքը , դատարկա –
բանութիւնը . «կար ժամանակ մը, ուր
խաւարը լուսոյ դէմ կը կռուէր, տգի –
տութիւնը գիտութեան դէմ, անցեալն
ապառնիին դէմ, հրամայականը սահմա –
նականին դէմ , սուրը գրչի դէմ, ատելու–
թիւնը սիրոյ դէմ, կրակը ջուրին դէմ,
միսը բանջարեղէնին դէմ ...» :
Բանաստեղծին խօսքի այս կառուց –
ուածքը գլխաւորապէս կը տարբերի լուսա –
նկարիչին, դասատուին, խմբագիրներուն
եւ այլ անձերու լեզուէն : Անոնք նոյն –
պէս կ'արտայայտուին խօսակցական ինք–
նատիպ ձեւերով, որոնց միջոցով հեղի –
նակը կը բացայայտէ անոնց ամբողջ նե–
րաշխարհը :
Տիպարները ներկայացնելու հետա –
քրքրական եւ տպաւորիչ ձեւերէն մէկը
խօսքին երգիծանքն է : Երբ լուսանկա –
րիչը կ'ըսէ «Շատ վեհանձն էք » Աբիսո –
ղոմ աղան կը պատասխանէ՝ «Ամենեւին
վեհանձն չեմ» կամ՝ երբ դերասանը կ'ը–
սէ՝ «Տասը տարիէ ի վեր Թատերական
բեմին վրայ կը քալեմ », Աբիսողոմ ա –
ղան կը պատասխանէ՝ «Թող նստէիր »
կարծելով որ խօսքը քալելու մասին է :
Երգիծանքին մէկ հետաքրքրական ձեւն
ալ այն է , երբ տիպարները իրարու հետ
խօսելով հանդերձ զիրար չեն լսեր. մէկը
ուրիշ բան կը պատմէ, իսկ միւսը՝ այլ :
«Մեծապատիւ Մուրացկաններ»ուն մէջ
այս եղանակը հասած է իր կատարելու –
թեան : Որքան բնական է Մանուկ աղա–
յին կնոջ խօսակցութիւնը Աբիսողոմ ա –
ղային եւ անոր վերարկուին մասին : Երբ
բեռնակիրը կ'ըսէ՝ « Անոր փաթթուողը
ձմեռը չմսիր» նկատի ունենալով Աբի –
սողոմ աղայի վերարկուն, տիկինը կը
կարծէ , թէ խօսքը Աբիսողոմ աղայի մա–
սին է, եւ ասկէ ալ կը սկսի հետաքրքրա–
կան խօսակցութիւն մը :
Պարոնեան կը պատկանի այն գրողնե –
րու շարքին, որոնք շարունակ կը հարըս–
տացնեն եւ կը ճոխացնեն համազգային
լեզուին գանձարանը, մեծապէս կ'ազդեն
թէ գրաւոր թէ խօսակցական լեզուին վը–
րայ : Արդարեւ մեր գրական լեզուն
յատկապէս գրականութիւնը, մամուլը
շարունակ կ'օգտուին Պարոնեանի երգի –
ծական լեզուէն : Անոր ասացուածքները,
թեւաւոր խօսքերը կը գործածուին նաեւ
լրագրական, հրապարակախօսական եւ
կենդանի խօսակցական լեզուին մէջ :
Գեղարուեստական խօսքի ոճաբանու –
թեան՝ գիտութեան այդ նոր ճիւղին,
խնդիրները անկարելի է լուծել առանց
Պարոնեանի լեզուն քննութեան առնելու:
Եւ իսկապէս մեծ երգիծաբանը մեր այն
մեծ գրագէտներէն է , որ շատ առատ
նիւթ կուտայ Հայոց լեզուի ոճաբանու –
թեան ընդհանրապէս, գեղարուեստական
լեզուի ոճաբանութեան մասնաւորապէս :

Գ. ՎԱՀԱՆԵԱՆ

ԱՐՇԱՒԻՐ ՀԱԲԸԼԵԱՆ

(Մահուան քառասունքին առթիւ)

—o—

Քանի մը տողով յարգանքի եւ երախ –
տագիտութեան բաժին մը մեր սիրելի
Արշաւիրին :
Տարաթը մէկ կամ երկու անգամ կը
տեսնէի զինք, շատ անգամ գլուխը մը –
խրճած թերթերու կամ գիրքերու մէջ :
Երբեմն կը հարցնէի — ի՞նչ նիւթ կը շա–
հագրգռէ քեզ :
— Կարդացի՞ր Տիկին Էլէն Բիւզանդի
յօդուածաշարքը « Հայրենիք» ամսագրին
մէջ, «Մեր աւագ ընկերները Փարիզում »
խորագրով : «Յառաջ»ի խմբագրատան
կազմին մէջ դուն ալ կը փայլիս :
Յաջորդ օրը իրեն կը յանձնեմ «Հայ –
րենիք»ի այդ թիւը: Կը կարդայ ու ան –
կասկած աչքին առջեւ կը պատկերացնէ
այդ օրերը, երբ մեր վեթերան ու մտա –
ւորական ընկերներէն շատեր ողջ էին
տակաւին . եռուզեռ «Յառաջ»ի խմբա –
գրատան մէջ, կուսակցական բեղուն
կեանք , երիտասարդական շրջան , ինքն
ալ երիտասարդ ու առողջ, կը կարդայ եւ
գլուխը կը շարժէ իբրեւ պատասխան :
Այդ օրը ձեռքն էր Կ. Գէորգեանի
1964ի « Ամէնուն Տարեգիրք»ը. կը կար –
դար Պարտիզակի մասին գրուած ուսում–
նասիրութիւն մը :
— Կը զարմանամ, կ'ըսէ, ես Պարտի –
զակցի ըլլալովս այսքան բան չեմ գիտեր:
Ո՞ւր տեղերէն ալ Գէորգեան հաւաքած է
այս նիւթերը :
— « Ամէնուն Տարեգիրք»ին հեղինակէն
դեռ աւելին կը սպասենք, կ'ըսեմ :
— Այո, կը պատասխանէ , օրաթերթե–
րու մէջ գրուածները մէկ օրուան կեանք
ունին միայն : Մեր ներկայ գրողներէն
գլուխ – գործոցներ կը սպասենք, եթէ
Աւ. Իսահակեան միայն Աբու Լալա Մա –
հարին գրած ըլլար, նորէն իր պատուան–
դանին վրայ մնացած պիտի ըլլար , նոյ–
նը Ահարոնեան իր «Լռութիւն»ով, Զա –
րեան՝ իր «Ես իմ անուշ Հայաստան»ով:
Ու յանկարծ կը փոխէ իր խօսակցու –
թեան նիւթը :
— Օ՜հ, այս անպիտան թեւս, ե՞րբ
պիտի կրնամ առաջուան պէս շարժել ու,
դառնալով ինծի կ'աւելցնէր, հիւանդա –
նոցի մէջ կ'աշխատիս, խօսէ բժիշկնե –
րուն, տես ի՞նչ կ'ըսեն :
Ի հարկէ բժիշկները կը հասկնային հի–
ւանդութեան տարողութիւնը. բայց ես
իրեն միշտ յուսադրիչ խօսքեր կ'ըսէի ..
Իր մահէն երկու ամիս առաջ կորսնցու–
ցինք մեր ընկեր Մանուկեանը՝ արկա –
ծահար : Քանի մը հոգի նստած էինք քով
քովի ու Արշաւիրը խօսքը ուղղելով ինծի
ըսաւ.— Առ այս թուղթը եւ արձանագրէ
ծագկեպսակին մասնակցութիւն բերել
ուզողներուն անունները :
Ո՞վ կրնար երեւակայել, որ քանի մը
շաբաթ ետք, կրկին գրիչը ձեռքս պիտի
առնեմ քանի մը տող իր յիշատակին գրե–
լու համար :
Քանի մը տողով տարրական պարտա –
կանութիւն մը կատարելէ ետք, մոռնա՞լ
ընկեր Արշաւիրը :
Ո՛չ : Բարի եւ ազնիւ մարդոց յիշատա –
կը երբեք չի մոռցուիր :

Մ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ

ՄԱՐԻ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ
(Իւսթատ)

Մայիս 11ին Երկուշաբթի երեկոյ Էքօլ
Նորմալի սրահին մէջ նուագահանդէս մը
սարքեց դաշնակահարուհի Օր. Մարի
Իւսթատ ներկայացնելով լուրջ յայտա –
գիր մը բաղկացած Պախ, Մոցարթ , Շո –
փէն, Շուման եւ Լիսթի զանազան կը –
տորներէ :
Անգամ մը եւս այս երեկոյթին Օր.
Իւսթատ ի յայտ բերաւ իր ճկուն եւ տո–
կուն թէքնիքը, ինչպէս նաեւ լուրջ ու
հմուտ աշխատութեան մը արդիւնքը :
Արուեստագիտուհին յայտագրէն դուրս
նուագեց նաեւ երեք կտոր, Սքարլաթիէ
եւ Շոփէնէն :

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (114)

ԽՈԴԵԴԱՆ

—o—

ՄԱՌՆԻԿԻ ԿԱՂՆՈՒՏՈՒՄ

Անցումը դէպի Խութ յաջողութեամբ
էր աւարտուել : Թէլօն միաժամանակ
թաքնուել էր այնտեղ որպէս փախստա –
կան եւ ձեռք էր բերել հրացան :
Էլ ինչի՞ց վախենալ: Տեսնողը պէտք է
կարծէր, որ քուրդ է, որովհետեւ քրդե–
րին բանակ չէին տարել, այլ զինել էին
և թողել տեղերում : Թէլօն ոչ միայն
հագուստն էր փոխել, այլեւ հրաշալի
խօսում էր նաեւ քրդերէն : Եթէ Մուսա–
բէկի պէս մի աւազակ կարող է ծպտուել
մի փայտահատի զգեստով, ինչո՞ւ իր
պէս մի ազնիւ չինական չի կարող քրդի
տարազ մտնել իր հայրենիքը եւ անձի
վտանգաւոր թիւններից պաշտպանելու համար:
Թէլօն ձախ ծունկը ծալելով մի երկու
անգամ առուղեց հրացանի փականքը :
Զինամթերքն լաւ գործում էր: Այդ տա–
րայի մէջ եւ այդ հրացանը ձեռքին ո՞վ
կարող էր կարծել, թէ ինքը աւել ծախող
Թէլօ Մեսրոպն է, օլամութիւնից փախած
հայ գիւղացին : Ջանբեգարն անգամ ի –
րենից կը վախենար :
Իսկապէս ո՞վ էր իր կեանքից բեզարել,
որ համարձակուէր ելնել նրա դէմ : Նա
առանց զէնքի էլ քաջ էր , իսկ զէնքով ա–
ւելի անվախ էր դարձել :
Թէլօ Մեսրոպի կռիւը բռնութեան դէմ
էր: Աշխարհում ոչ մի բան այնքան թանկ–
ձալի չէր նրա սրտի համար, որքան Հա –
յաստանի ազատագրութեան գաղափարը:
Նա ինքն էլ չիմացաւ, թէ ինչպէս հա–
սաւ Մառնիկ սարի նշանաւոր կաղնուտը,
որտեղից պոկել էր իր ձեռնափայտը :
Այդ վայրը կապուած էր շատ յիշողու –
թիւնների հետ :
Թէլօն ոչ միայն ճանապարհ էր ցոյց
տալիս ֆետայիներին, այլեւ ոգիներ էր
որսում նրանց զէնքերը իւղելու համար:
Նա ինքն էլ յետադայում շատ անգամներ
ոգնու ճարպով օծել էր իր հրացանի փա–
կաղակը :
Այդ անտառում էր, որ երիտասարդ
Անդրանիկը ոչնչացրել էր բռնակալ Բշա–
րի Խալիլին, որը կտրել էր նենգութեամբ
թունաւորուած Սերոբ Աղբիւրի գլուխը :
Այդտեղով էին անցել Գոմսա Մելիքի եւ
Զուլումաթ Սմբատի չինական հայդուկ –
ները տաքից ու ցրտից թրծուած պը –
ղընձագոյն դէմքերով, մազէ անթեւ ա –
բաների տակ խաչկապ փամփշտակալները
ծածկած, մօսինի հրացանները ձեռքեր –
նին :
Ահա եւ այն յօշենին, որի մի ճիւղը
կորացնելով Թէլօն պատրաստել էր իր
հոչակաւոր ճոկանը : Կտրուած տեղը
դեռ երեւում էր ծառի ցցուած ուսին ,
մեղրագոյն խէժով պատած :
Այդպիսի ձեռնափայտեր լեռնականներն
օգտագործում էին որպէս երրորդ ոտք
ժայռերի վրայով թռիչքներ կատարելու
համար : Այժմ, երբ Թէլօն ծպտուած էր
քրդի տարազով եւ զէնք կար ձեռքին ,
այդ փայտը կարող էր մատնել իրեն : Նա
ճոկանը զգուշութեամբ պահեց թփուտում
եւ հրացանն ուսը գցած ընթացաւ առաջ:
Օ՜, որքան էր յոգնել Թէլօն: Նա զէնքը
ոտքերի մէջ դրած մի քիչ նստեց արմու–
կը մի քարի, ինչպէս անում էր հայդու–
կը: Ինչպէս որ հայ փախստականը արե –
ւին, ձիւնին եւ անձրեւին անկողին չու –
նէր , այդպէս էլ Թէլօն զրկուած էր ան–
կողնուց :
Որքան էր ուզում նա գնալ իրենց գիւ –
ղը, մի անգամ գոնէ գրկել երեխաներին,
տեսնել կնոջը, իւրայիններին եւ գէթ մի
անգամ ազատօրէն քայլել այն ճանապար–
հով, որ Աստղաբերդի եռեւով տանում
էր դէպի Թարգմանչաց վանքի պարսպ –
ները: Սակայն զգուշութեան համար նա
տակաւին առխրուած էր հեռու մնալ Բեր–
դակի շրջապատից :
Բաւական քնեց Թէլօն գլուխը չոր քա–
րին, հրացանը ոտքերի մէջտեղ :
Ապրիլ ամսուայ առաջին օրերն էին :
Ծիրնկատարի եւ Ծծմակայ Քթի ձիւները
հալուել էին ու սարերն այլեւս առաջուայ
նման արձագանգ չէին տալիս : Ամենու –
րեք գարուն էր: Կանգարը նոր էր ծիլ
արձակել : Հանեց մի քանիսը եւ կերաւ:
Ներքեւում, Մշոյ դաշտում արտերի մի
մասը կանաչել էր, իսկ տեղ – տեղ հողը
մնացել էր անմշակ :
Դէպի արեւելք, Ցրոնք գիւղի կոնակով
անցնելով, երկարում էր Քոսուրի լեռնա–
շղթան, հասնելով մինչեւ Նեմրութի կա–
ղերը :
Նեմրութ : Այդ լերան վրայ էր կռուել
Սերոբ Աղբիւրը : Նրան նայելով Թէլօն
յիշեց Գէորգ Չաւուշին ու Անդրանիկին:
Ո՞ւր են արդեօք Գոմսա Մելիքն ու Զու –
լումաթ Սմբատը, Կայծակ Պետօն ու
Սեթօն, Մոքամոլոր Առաքելն ու Շնկնա–
ւոր Մանօն : Միթէ՞ այնքան միամիտ են
նրանք, որ այս օրերին հանգիստ կը նըս–
տին տանը ձեռքները ծալած եւ զէնքերը
յանձնած թշնամուն: Չէ՞ որ Գոմսա Մե–
լիքի խորհրդով էր ինքը զինուել: Ոչ,
ինչ գնով էլ լինի , պէտք է գտնել Փըր–
կուայ Կարոյին եւ գնալ միանալ նրանց
խմբին :

ԽԱԶԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ· Կ· Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մաս – նաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալու – թեամբ ստացած է Բժիշկ Ա· Արգարեանէ հարիւր ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Սթաթ – եանէ երեսուն, Օր· Արփինէ Սարգիսեա – նէ քսան, ողբ· Տիկին Սարաճեանի մահ – ուան քառասունքին առթիւ :

×

ԼԻՈՆ·— Ֆ· Կ· Խաչի Լիոնի մասնա – ճիւղը, շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Իսկուհի Փափազեանէ յիսուն ֆր· եւ Տէր եւ Տիկին Շաւարշ Խաչատուրեա – նէ 15 ֆր· փոխան ծաղկեպսակի Արշա – ւիր Հաբէլեանի մահուան առթիւ :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻՆ

Ողբացեալ Տիկին Նարդուհի Տնկոյեա – նի մահուան տարելիցի առիթով Տէր եւ Տիկին Շտիկեան իրենց մօր յիշատակին կը նուիրեն հարիւր ֆրանք Կապոյտ Խա – չի կայանին : Տէր եւ Տիկին Սապոնճեան եւ զաւակները իրենց մօր եւ մեծ մօր յի – շատակին կը նուիրեն յիսուն ֆրանք Կա – պոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ազգ· Առաջնորդարանի դիւանը շնոր – հակալութեամբ ստացած է ·— Կապոյտ Խաչէն՝ (քաղաքի, Պոլ· Օտտոյի, Սէն Լուի եւ Սէն Ժերոմի) սառնարան մը :

Կապոյտ Խաչէն՝ Պոմոնի՝ թրանզիս – թօր մը :

Օր· Աստղիկ Հայրապետեանէն՝ 50 Ֆր :

Պ· Ղ· Պօղոսեանէն՝ հոգեհանգստեան մը առիթով քսան ֆրանք :

ՖՐ· ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Կը խնդրուի իրենց զաւակները արձա – նագրել տուած ծնողքներէն որ իրենց առ – կաս հաշիւը փակեն որպէսզի արձանա – գրութիւնը վերջնական նկատուի :

Օգոստոս ամսուան համար դեռ սահմանափակ թիւով տրամադրելի տե – ղեր կան :

Այսուհետեւ արձանագրութիւնները տե – ղի կ'ունենան ՄԻԱՅՆ ՇԱԲԱԹ ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ ժամը 16էն 19ը, 17 Րիւ Պլէօ, Մշա – կոյթի Տան Գ· յարկի գրասենեակի մէջ:

ԽՄԲԱԿԱՆ ՊՏՈՅՏ ՄԸ

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մաս – նաճիւղը հրջապտոյտ մը կը կազմակեր – պէ Կիրակի, Յունիս 21ին դէպի Հավր : Տեսարժան վայրերու շարքին մէջ նկատի առնուած է Թանքարվիլի կամուրջը : Հավր քաղաքէն դատ այցելուած է Ֆլանտըր չքեղ նաւի այցը : Օթոքառնե – րը կը մեկնին առտուան ժամը 6·30ին Մեթրօ Պանեէօի առջեւէն եւ կը կենան Փարիզ «Սառահ Պեռնար» թատրոնի առ – ջեւ ժամը 7ին : Ճամբորդական ծախքերու մասնակցութեան գինն է (նաւին այցե – լումով միասին) անձ գլուխ 20 Ֆր· :

Արձանագրութիւնները սկսած են եւ կ'աւարտին Յունիս 14ին :

Արձանագրուելու համար կարելի է դի – մել Օր· Իրիս Պասմաճեանին, 95, Ավը – նիւ Առիսթիտ Պրիան (Պանեէօ) կամ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը, 17 Րիւ Պլէօ, Շաբաթ եւ Երկուշաբթի կէսօրէ ետք:

ԴԱՇՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
ԴԷՊԻ ՓԻԷՐՖՈՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ·— Նախաձեռնութեամբ Ֆ· Կ· Խաչի, Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդին եւ Հ· Յ· Դ· «Սարգիս Մինասեան ենթակո – միտէին» :

Կիրակի, (Յունիս 14) առաւօտեան ժամը ութէն մինչեւ երեկոյ :

Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին մաս – նակցիլ այս դաշտագնացութեան պէտք է այժմէն արձանագրուին անդամներուն մօտ :

Օթօքառները կը մեկնին Փլաս Քառնօ – յէն ժամը ճիշդ ութին :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Գին 10 ֆրանք :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

—*—

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՄԵՏԱԼՆԵՐ

— Մխիթարեան Փորագրութիւն —

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԱՅՐԱՎԱՆՔ, ՎԵՆԵՏԻԿ
Ս· ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ, ՍԵՒՐ
ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏՈՒՆ, ՓԱՐԻԶ

— * —

ՄԱՅԻՍ 28
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· Շրջ· կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սե – րունդի եւ Կ· Խաչին :

Շաբաթ, 13 Յունիս երեկոյեան ժամը 20·30ին Թէաթր Մունիսիփալի սրահը:

Կը նախագահէ Ընկ· Ա· ՊՕՅԱՃԵԱՆ (ՐՈՄԱՆԷՆ)

Կը խօսի Ընկ· ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՅԵԱՆ (Մարսէյլէն)

Գեղարուեստական բաժին ·— Զուլթակ ընկ· Պէրպէրեան, երգ, նուագ, արտա – սանութիւն, մեներգ եւ անակնկալներ :

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Գ· Լազեան խում – բին : Հովանաւորութեամբ Հ· Յ· Դ· Տէ – սինի կոմիտէին :

Այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Հ· Յ· Դ· Տան մէջ :

Կը նախագահէ՝
Պ· ՊՕՂՈՍ ՏԷՐ – ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի կողմէ : Կը մեներգէ՝ Տիկին Մառի Կարապետեան : Արտասա – նութիւն Օր· Օր· Բրաքինէ Տապաղեան, Թագուհի Սալլապալեան :

Մուտքը ազատ է :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ·— Ֆ· Կ· Խաչի մասնա – ճիւղի ընդհ· ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Չորեքշաբթի ժամը 20·30ին, Ֆիլիփի սրճարանը : Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ· Վարչութեան ներկայացուցիչը :

ԼԻՈՆ·— Ֆ· Կ· Խաչի վարչութիւնը, ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ըն – կերուհիները այս Ուրբաթ, ժամը 16ին, եկեղեցւոյ սրահը : Կարեւոր օրակարգ :

ԿԱՊ· ԽԱՉԻ Տէսինի վարչութիւնը ընդ – հանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր մասնա – ճիւղի անդամուհիները, այս Կիրակի, ժամը 15ին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ· վարչութեան ներկայացուցիչները : Կա – րեւոր օրակարգ :

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՆՈՐ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
1964 – 1965
ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Շրջանաւարտ աշակերտներու սա – կաւթիւ ազատ տեղերը գրաւելու բախտը ունենալու համար, իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքները պէտք է դիմեն անյա – պաղ Վարժարանի Տեսչութեան :

COLLEGE ARMENIEN
SAMUEL MOORAT
SÈVRES (S. et O.)
26, Rue Troyon — Tél. OBS. 18-28
Métro : Pont-de-Sèvres

EDITIONS LA HAUTE MER
PARIS

Vient de paraître :

K. SAYABALIAN
de l'Académie du Var

L'HOMME ET LE BONHEUR

Un volume : 6,70 F.

DIFFUSION AU FIL D'ARIANE
22, Rue des Canettes, 22
PARIS - 6e

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հայ Բժշկական Միութիւնը հրապարա – կային դասախօսութիւն մը կազմակեր – պած է այս Հինգշաբթի (Յունիս 11) ժա – մը 21ին, Հայկական Տան մէջ, 32 Րիւ տէ Թրէվիզ, Փարիզ (9) :

Կը դասախօսէ Բժ· Ռ· ՏԷՐ–ԴԱՒԹԵԱՆ Նիւթ·—
Primo - Infection Tuberculeuse
Prévention par le vaccin B. C. G.

Մուտքը ազատ է:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ·— Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի Վարուժան խումբը կազմակերպած է մեծ դաշտահանդէս մը, Կիրակի, Յունիս 14, Շարօ Պօրկար (Սէննիզիէի ճամբուն վրայ, գեղատեսիլ պուրակը), ամբողջ օրը :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, առատ պիւֆէ : Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր մասնաճիւղերը :

ԾԱՆՕԹ·— Օթօքառը կը մեկնի դպրո – ցէն ժամը 9ին, Լա Փլէնէն 9·15, Փլաս Վէրտէօնէն 9·30, Րիւ Փալանպէռ 9·40, Քուռ Պէռիայէն 9·50 (կամուրջը) :

ՆՈՐ··· ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱԾ Է··· ՆՈՐ

EDITIONS
« LA VOIX DE PARIS »
8, Rue Sophie-Germain 8
PARIS (14)
Métro : Mouton-Duvernet

Տէր եւ Տնօրէն ՕՆՆԻԿ ՈՒՂՈՒՐԼԵԱՆ
— Microsillon 33 1/2 T —

ԳԱՆՁԱՐԱՆ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՒԱԳԻ

Լարաւոր Քառեակ՝
Gérard Jarry - Françoise Roure
Colette Lequien, N. Alécian

« Ժողովրդական 17 գոհար եղա – նակներով ձայնագրուած այս սալը քառեակի նուրբ երաժշտու – թեան սիրահարներուն արդար հա – ճոյքի եւ գնահատանքի առիթ պի – տի տայ » : (Յառաջ)

Ստանալու համար դիմել·—
Փարիզի Եկեղեցւոյ Դիւանը ·
LA VOIX DE PARIS
DISCO-GAVEAU, 45 R. La Boëtie.

ԺԱՄ ՄԸ ՆՈՒԱԳ ··· ԳԻՆ՝ 30 ՖՐ·

Հ. Յ. Դ.

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆ·— Հ· Յ· Դ· «Ար – ծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս Երեքշաբթի ժա – մը 20·30ին Անթօնի : Կարեւոր օրակարգ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ·— Հ· Յ· Դ· Ս· Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւի – րէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ· կոմիտէին ներկայացուցիչը : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Կարեւոր օրակարգ :

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
ՀԱՅ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԻ ՇՈՒՐՋ

Կը բանախօսէ Զ· Խանդատեան, հովա – նաւորութեամբ Լիոնի երեք յարանուա – նութեանց պետերու :

Կազմակերպութեամբ Լիոնի Ազգ· Մի – ութեան վարչութեան :

Այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Սալ Ռա – մոյի սրահին մէջ :

Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ Շրջանի հա – յութիւնը : Մոգական լապտերով ցուցա – դրութիւն աշխարհագրական վայրերու :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի մըր – ցանակաբաշխութեան հանդէսը եւ դաշ – տահանդէսը Յունիս 28, Կիրակի :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն· Ֆ·
Շրջանակով 300 Ն· Ֆ·

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette.
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE MARQUE DEPOSÉE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA · CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

REDACTION - ADMINISTRATION : 32, Rue de Trévise - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Téléph. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆր.	Հատը	0.30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ՅՈՒՆԻՍ

MERCREDI 10 JUIN 1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10.029

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — No 10.029

ՈԳԻ

Խորէն Ա. Կաթողիկոսի գահակալութեան առաջին տարեդարձին առթիւ՝ Պէյրութ հրատարակուող «Սփիւռք»ի խմբագիր Ս. Սիմոնեան յատուկ գրութիւն մը ստորագրած է իր պարբերականին Մայիս 16ի թիւին առաջին էջին վրայ:

Վկայելով, թէ «Խորէն Ա. Կաթողիկոսի գահակալութիւնը անկիւնադարձ մը բերաւ կիլիկեան հոգեւոր եւ ազգային կեանքին մէջ», «Սփիւռք»ի խմբագիրը ջերմօրէն կը գնահատէ այն բոլոր դրական երեւոյթները, որոնք տեղի ունեցան անցնող մէկ տարուան ընթացքին:

Յատուկ յիշատակութեան արժանի կը նկատէ Հոկտեմբեր 26ի Ողջագուրումը, որ «պատմական դէպք մըն է եւ պիտի մնայ այդպիսի մեր ազգային եւ եկեղեցական կեանքին մէջ»:

Յիշեցնելով, որ գտնուեցան այնպիսիք, որոնք ի սկզբանէ եւ մինչեւ վերջ թերահաւատ եղան Ողջագուրումի Ոգիի մասին, Սիմոնեան կը խօսի նաեւ Մարսիլիոյ «միջադէպ»ի մասին (չակերտները իրն են), որ «կուգար 26 Հոկտեմբերէն առաջ» (ընդգծումը եւս՝ իրն է):

Ապա, խմբագիրը կը վկայէ, թէ «Մարսիլիոյ տագնապը գրեթէ լուծուելու վրայ է (եւ պիտի լուծուի)... կազմուած է կեդր. Վարչութիւն մը երկու կողմերը ներկայացնող ազգայիններով եւ տարի մը ետք նոր ընտրութիւն կազմակերպելու որոշումով»:

Եւ ապա, փակագիծերու մէջ Սփիւռք հարց կուտայ.— «Ինչո՞ւ Հայ մամուլը լուռ կը մնայ գրական այս լուրերուն հանդէպ...»: (*)

Կը կարծենք, թէ հարցումին պատասխանը այն է, որ մարդկային իրականութեան մէջ ամէ՛ն ինչ ոգիի խնդիր է:

Ճիշդ այնպէս, ինչպէս Ողջագուրումը, որ ո՛չ վարչական կարգադրութիւն, ո՛չ փոխադարձ «շահ»երու հիման վրայ կազմուած պայմանագրութիւն, ո՛չ ալ «դիւանագիտական կապ»ի վերահաստատում էր, այլ էր՝ Ոգի:

Եւ եթէ չէր այս, ապա ոչի՛նչ չէր: Իսկ եթէ էր այս, ապա ամէ՛ն ինչ էր:

Վարչական այս ու այն ձեւի դժուարութիւններ (Մարսիլիոյ մէջ թէ այլուր) եղած էին Ողջագուրումէն առաջ եւ բնականօրէն ու անխուսափելիօրէն պիտի շարունակէին Ողջագուրումէն ետք ալ:

Եթէ Ողջագուրումը «այսքանը՝ քեզի, այսքանն ալ՝ ինծի» շուկայիկ կարգադրութիւն մը ըլլար, ապա անդարմանելի կերպով պիտի խոցէր Հայ Եկեղեցիի, Հայ ժողովուրդի եւ հայ մարդու արժանապատուութեան զգացումը:

Սակայն, Ողջագուրումը այդ չեղաւ:

Եւ ահա ըսենք, պարզ ու յստակ, որ եթէ հարկ է զայն ճշգրտօրէն բնութագրել, ապա պէտք է ընդունիլ, թէ ան եղաւ վերականգնումը Ոգիին:

Այն Ոգիին, որ ատենէ մը ի վեր պակսած էր Հայաստանեայց Եկեղեցիէն:

Այն Ոգիին, որուն բացակայութիւնը պառակտումներու դուռ բացած էր եւ անլուծելի դարձուցած ամենատարրական հարցերն անգամ:

Այն Ոգիին, որուն հզօրութեան գահ եղած մեր նորագոյն պատմութեան բարձր կղերականութեան ամենապայծառ, ամենամաքուր դէմքերէն անկեղծօրէն խաղաղ, յաւերժօրէն եղերաբախտ եւ մեծօրէն Հոգելոյս Զարեհ Ա. Կաթողիկոս:

Ի պատիւ Իրեն, ի փառս Իր ըմբռնումներու անկեղծութեան եւ համոզումներու բարձրութեան, Վազգէն Ա. Կաթողիկոս Ինք կը վկայէր սեփական կսկիծը, սեփական ցաւը, սեփական աւաղումը, թէ ինչո՛ւ վերականգնուած չէր Ոգին ա՛յն ատեն, երբ տակաւին ողջ էր անանցանելի կերպով բիւրեղ եւ անդրդուելիօրէն հոգեղինացած Մեծ Եկեղեցականը՝ Զարեհ Ա. Կաթողիկոս:

Եւ եթէ կար մէկը, որ բովանդակ էութեամբ կ'ըղձար այդ Ոգին, այդ ալ Զարեհ Կաթողիկոսն էր, եթէ կար մէկը, որ ամէն տառապանք ու տանջանք կրեց, խոցուեցաւ ու խաչուեցաւ յանուն այդ Ոգիին, այդ ալ Զարեհ Կաթողիկոսն էր, եթէ կար մէկը, որ մարմնաւորումն իսկ էր ակնարկուած Ոգիին, այդ ալ դարձեալ ու միշտ, Զարեհ Ա. Կաթողիկոսն էր:

Այն, զոր կրնանք կոչել վաւերական Հայ Մամուլ, լայնօրէն արձագանգեց այս իրողութիւնները, լայնօրէն անդրադարձաւ Ողջագուրումին, լայնօրէն պարզեց անոր բովանդակութիւնն ու էութիւնը:

Նորութիւն չէ, որ Հայ Մամուլի լուսանցքին վրայ գտնուող քանի մը հայատառ հրատարակութիւններ կամ «կը լռեն» (ինչպէս գիտել կուտայ Սփիւռք), եւ կամ «փոթորիկ» կը բարձրացնեն, նայած, թէ հովը ո՛ր կողմէն կը փչէ:

Ասկէ չի կրնար ազդուիլ հայ իրականութիւնը: Այդ իրականութիւնն իսկ փրկողը պիտի ըլլայ Ոգին:

Անեղծ ու անխարդախ Հայ Ոգին:

Մեզմէ հազարամեակներ առաջ արարչագործուած այն Ոգին, որուն շնորհիւ ապրեցանք հազարամեակներ եւ պիտի ապրինք հազարամեակներ:

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

(*) ԽՄԲ.— Մենք, հոս, ոչ մէկ տեղեկութիւն ունինք, մինչեւ Պէյրութ հասած այս լուրերէն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍ
ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻ՞Ն

ԹՐՔԱԿԱՆ ՅԱՄԱՔԱՀԱՆՈՒՄԸ ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ԿԸ ՆԿԱՏՈՒԻ

Յոյները վստահ են որ Թրքական ցամաքահանումը անմիջական է: Յոյն բարձրաստիճան անձնաւորութիւն մը յայտարարած է «պատերազմի նախօրեակին կը գտնուինք: Թուրքիա կը պատրաստուի Կիպրոսի վրայ յարձակիլ, այս գիշեր կամ վաղը: Յունաստան պիտի պաշտպանէ Կիպրոսը յարձակման պարագային»:

Յունաստանի Արտաքին նախարարը տեղեակ պահած է Միացեալ Նահանգներու եւ Մեծն Բրիտանիոյ դեսպանները: Ճիշդ է որ Անգարայէն հասած լուրերն ալ որեւէ ապահովութիւն չեն ներշնչեր: Փոխանակ հերքելու ցամաքահանման մը լուրերը, Թուրք կառավարութիւնը, որ ցարդ չէ պատասխանած Նախագահ Ճոնսընի, կը բողոքէ այն «սխալ մեկնութեան» դէմ որ կը տրուի նման ցամաքահանման մը: Թրքական ցամաքահանման մը նպատակը պիտի չըլլայ կղզիին բաժանումը, այլ պարզապէս ցոյց պիտի տայ Անգարայի իշխանութեանց վճռականութիւնը պահպանելու Կիպրոսի Սահմանադրութիւնը եւ 1960ի համաձայնագրերը, որոնք կ'երաշխաւորեն Թուրքերու կեանքն ու ինչքերը:

«Միացեալ Նահանգները զմեզ չհասկցան ինչ կը վերաբերի կիպրական հարցին» շեշտած է Զօր. Կիւրսէլ:

Ուշագրաւ են նաեւ Թրքական աղբիւրները այս հարցին շուրջ: Այսպէս Անգարայէն Յունիս վեցին հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը տրուէին Զօր. Լէմնիցերի այցելութեան եւ նախագահ Ճոնսընի նամակին մասին.—

ՃՈՆՍԸՆԻ ՆԱՄԱԿԸ

Անգարայի Ամերիկեան դեսպանը Միացեալ Նահանգներու նախագահ Ճոնսընի նամակը յանձնեց վարչապետ Ինէօնիւի, որուն հետ մասնաւոր տեսակցութիւն մըն ալ ունեցաւ: Թուրք կառավարութիւնը Ամերիկայէն պահանջած էր որ Կիպրոսի տագնապին մէջ վճռարար ճշդէ իր դիրքը, տրուած ըլլալով որ Մակարիոս ոչ օրէնք ձգեց, ոչ ալ Սահմանադրութիւն, ոտնակոխ ըրաւ մարդկային բոլոր իրաւունքները, եւ Ամերիկա պէտք է ճշդէ վերջապէս իր ընթացքը, քանի որ պահը ճակատագրական է:

Նախագահ Ճոնսըն Ինէօնիւի գրած իր նամակին մէջ կ'անդրադառնայ այս խնդրին, յանձնարարելով որ Թուրք կառավարութիւնը «չափաւորութիւն ցոյց տայ եւ փոխադարձ խորհրդակցութիւններով կարգադրուի Կիպրոսի տագնապը»: Ուրիշ տեղեկութեան մը համաձայն, Նախագահ Ճոնսըն Ամերիկա հրաւիրած է վարչապետ Ինէօնիւն, Կիպրոսի վէճին շուրջ տեսակցելու համար: Ամերիկեան դեսպանը բերանացի ալ հաղորդած է Նախագահ Ճոնսընի այս փափաքը, եւ ըսած է թէ Նախագահը հնարաւորութիւն չունի Թուրքիա այցելելու, եւ պատիւ ունի Ինէօնիւն Ամերիկա հրաւիրելու:

Վարչապետ Ինէօնիւ հետեւեալ կէտերուն շուրջ Ամերիկայի ուշադրութիւնը հրաւիրած էր եւ ուզած էր գիտնալ անոր բացորոշ տեսակէտը: — Կիպրոսի մէջ տիրող անիշխանութիւնը, Մակարիոսի հրատարակած զինուորագրական օրէնքը եւ ոտնձգութիւնները, Թուրք պատանդներու վախճանը, Թրքական պաշարուած գիւղերը, ՄԱԿի ուժերուն անբաւարարութիւնը, դէպի Կիպրոս զէնքերու առաքումը, Երաշխաւոր պետութեանց ընթացքը:

Ամերիկեան դեսպանը Ինէօնիւի այս պահանջները հաղորդած է Ուաշինկթըն, որմէ ետք ստացած է Նախագահ Ճոնսընի վերոյիշեալ նամակը:

Այս տեսակցութիւններուն եւ Ճոնսընի նամակին շուրջ, Արտաքին նախարար Էրքին հետեւեալ բացատրութիւնները տուաւ.— Ամերիկայի հետ խորհրդակցութեան մէջ ենք, Նախագահ Ճոնսընի նամակը Թուրքիոյ պահանջները նկատի առնող պաշտօնագիր մըն է: Ինչպէս գիտէք, Կիպրոսի տագնապը մտաւ աւելի քան ծանրակշիռ փուլի մը մէջ, եւ խորհրդակցութիւններ կ'ունենանք, գիտնալու համար թէ տագնապը ինչպէս պիտի հարթուի: Դեռ որոշ բան մը չկայ:

«ԿԻՊՐՈՍ ԶՕՐՔ ՊԻՏԻ ՀԱՆԵՆՔ»

Ատլանտեան վերին հրամանատարին ժամանումէն առաջ, Ֆէրիտուն Ճէմալ Էրքին յայտարարեց նաեւ.

— Կիպրոսի մէջ Յոյները սանձարձակ կը գործեն այլեւս, եւ այս կացութեան առջեւ ստիպուած ենք այլեւս զօրահանում կատարել: Յոյները թող չկարծեն թէ անփոյթ եւ անտարբեր պիտի մնանք իրաւունքի, օրէնքի եւ խղճմտանքի այս բռնաբարումներուն առջեւ: Թող չկարծեն թէ երբ Սահմանադրութիւնը կը բռնաբարեն, առեւանգուած Թուրքերը կը տանին եւ կը սպաննեն, գաղտնաբար կը զինուին, մենք ալ լուռ եւ անշարժ կը մնանք: Եթէ այդպէս կը խորհին, չարաչար կը սխալին»:

×

Զօր. Լէմնիցերի այցելութենէն եւ նախագահ Ճոնսընի նամակէն ետք, Դահլիճը իրիկունը գումարուեցաւ Ինէօնիւի նախագահութեան տակ եւ քննեց կացութիւնը: Դահլիճին այս նիստը երեք ժամ տեւեց: Ժողովէն ետք կառավարութեան բանբերը, Ալի Իհսան Կէօյիւշ ըսաւ.

— Կիպրոսի ճգնաժամը երկու օրէ ի վեր մտած էր չափազանց փափուկ փուլի մը մէջ: Դահլիճը գումարուեցաւ եւ հետեւեցաւ դէպքերու նոր զարգացումին, վերահասու եղաւ Զօր. Լէմնիցերի այցելութեան եւ տեսակցութեան մանրամասնութիւններուն:

Ձեռնհաս շրջանակները կը մեկնաբանեն այս դէպքերը, եւ կ'ըսեն թէ Թուրքիա որոշած է այլեւս զինուոր հանել Կիպրոս եւ ամէն ինչ կարգադրել զէնքի ուժով: Նախագահ Ճոնսըն իր նամակով եւ Զօր. Լէմնիցերի այցելութեամբ, առաջքը առաւ այս զօրահանումին եւ կամ ուզեց զայն յետաձգել: Այս պայմաններուն տակ, շատ հաւանական է որ Ատլանտեան ընդհ. քարտուղար Տիրք Սթիքըր փութով Անգարա ժամանէ:

Այս է Թրքական տեսակէտը: Անդին Կիպրոսի մէջ կացութիւնը ծանր է: Քանի մը օրէ անհետացած է բրիտանացի հրամանատար մը որ ՄԱԿի եւ Տոքթ. Քիւչիւքի միջեւ կապը կը պահէր: Ճիշդ է որ վերջերս բուռն պայքար մը սկսած էր իրեն դէմ: Յոյները կ'ամբաստանէին զինքը իբրեւ անդամ Ինթելիճընս Սէրվիսի: ՄԱԿի Կիպրոսի ներկայացուցիչները հանդիպում մը ունեցած են Մակարիոս Արք.ի եւ Տոքթ. Քիւչիւքի հետ, պատրաստելու համար այն տեղեկագիրը զոր պիտի ներկայացնեն Նիւ Եորք, Ապահովութեան Խորհուրդի Յունիս 17ի նիստին համար: Կ'ըսուի թէ Կիպրոսի Արտաքին նախարարը Քիփրիանու հրահանգ ստացած է Մակարիոս Արք.է ընդդիմանալու միջազգային ուժին առաքելութեան երեք ամսուան համար երկարաձգման:

ԹՈՒՐՔ ԿԻՊՐԱԿԱՆ ԱՆԿԱԽ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ՅՈՒՆԻՍ 10ԻՆ

Կիպրոսի յունական մամուլին համաձայն Թուրքերը կրնան անկախ Թրքական պետութիւն մը հռչակել Յունիս 10ին, անտարակոյս Անգարա ալ անմիջապէս կը ճանչնայ այդ պետութիւնը, «բայց կը գրէ «Քոմպա» շատ քիչ պետութիւններ կրնան արդարացնել նման ծաղրանք մը, փանքոշ պետութիւն մը որուն կեանքը արդէն անտանելի կը դարձնէ Կիպրոսի օրինաւոր կառավարութիւնը: Կարելի է մտածել թէ Անգարա յաջողած չըլլալով պարտադրել կղզիին բաժանումը, կ'ուզէ զինու զօրութեամբ պարտադրել իր տեսակէտը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ պատուիրակը յայտարարած է Նիւ Եորքի մէջ որ միայն Փեքինի կառավարութիւնը կրնայ Չինաստանը ներկայացնել ՄԱԿի մէջ:

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն, կիսապաշտօնական վերջին տուեալները ցոյց կուտան որ Ատալէթ կուսակցութիւնը (ընդդիմադիր, մենդերէսեան նկատուած) զգալի յառաջխաղացում մը կ'արձանագրէ: 25ի փոխարէն 30 աթոռ շահած է ծերակոյտին մէջ:

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԻ մէջ Խրուշչեւ եւ Թիթօ գլուխ գլխի խօսակցութիւն մը ունեցած են առջի օր: Մոսկուայի դիւանագիտական կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, երկու գլխաւոր պատճառ կայ Թիթօ-Խրուշչեւ հանդիպումին: Նախ խօսուած է Եուկոսլաւիոյ հաւանական մասնակցութեան մասին, Մոսկուայի առաջարկած համայնավար միջազգային ժողովին, ապա, խորհրդային վարչապետը կ'ուզէ որ Թիթօ ի գործ դնէ իր անժխտելի ազդեցութիւնը ափրոասիացի ղեկավարներուն վրայ, որոնք, կը թուի թէ, տեղի տուած են չինական առարկութեանց, Խորհ. Միութեան մասնակցութեան համար «երկրորդ Պանտունկին»: Խրուշչեւ կը փափաքի որ անոնք վերաքննեն իրենց դիրքը:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Ընկերվարութեան եւ Խաղաղութեան հարցեր» պարբերականին համաձայն Մաօ Ցէ Թունկ ըսած է 1959ին թէ Ֆոսթըր Տըլըս իր մտածումներուն «վարպետն» է:

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՀԵՏ

Ա.

1909 Թուականն էր: Այդ նոյն տարին էր, երբ ականաւոր երաժշտագէտներ՝ Մակար Եկմալեանից եւ Գ. Միրզոյեան – Սիւնիից յետոյ Ներսիսեան դպրոցի երգչախմբի ղեկավարութիւնը ստանձնեց հայ մեծագոյն երաժիշտ – կատարողներից մէկը, որը, սակայն, անյաջող խմբավար էր:

Մարտի 3ին Թիֆլիզում կայանալու էր տարբեր ազգերի հոգեւոր երաժշտութեան համերգ, որին հրաւիրուած էր մասնակցելու նաեւ Ներսիսեան դպրոցի երգչախումբը:

Մինչեւ համերգը մնացել էր ընդամէնը տասը օր: Ես եւ իմ հանգուցեալ դասընկերը Ռուբէն Մամաջանեանը, որ միաժամանակ սովորում էինք նաեւ Թիֆլիսի երաժշտական դպրոցում երկար տարիներ աշակերտել էինք նշանաւոր երաժշտագէտներ՝ Մ. Եկմալեանին եւ Գր. Միրզոյեանին, հիմքեր ունէինք դժգոհ լինելու դպրոցի երգչախմբի կատարած համարներից: Զգալով յառաջիկայ համերգի մեծ պատասխանատուութիւնը, մենք որոշեցինք մեր երկիւղը յայտնել դպրոցի վարչութեանը:

Վերատեսուչը, ուշադրութեամբ լսելով մեր բացատրութիւնները դարձաւ մեզ դայրացած:

— Տղաներ, շատ էք ուշացել: Հիմա ի՞նչ կարող ենք անել եւ երկրորդ՝ մենք այստեղ հրապարակում՝ մի այնպիսի մասնագէտ չունենք, որ կարողանայ դրութիւնը փրկել:

Մենք պատանեկան ինքնավստահութեամբ առարկեցինք.

— Պարոն վերատեսուչ, դրութիւնը կարելի է փրկել, եթէ միայն կարողանանք Էջմիածնից հրաւիրել Կոմիտասին:

... Եւ ահա մեր այդ խօսակցութիւնից ընդամէնը երեք օր անց, երգեցիկ խումբը լրիւ կազմով դահլիճում հաւաքուած, սրտատրոփ սպասում է Կոմիտասին, որի ժամանման լուրը կայծակի արագութեամբ տարածուել էր արդէն դպրոցի մէջ:

Հայեացքներս ուղղած դէպի դահլիճի մուտքը, վայրկեան առ վայրկեան սպասում ենք Կոմիտասին: Վերջապէս բացւում է դահլիճին կից ուսուցչանոցի դուռը եւ դէպի մեզ է գալիս ինքը՝ Կոմիտասը, վերատեսչի ուղեկցութեամբ:

Մենք խորին ակնածութեամբ ելնում ենք ոտքի:

— Տղաներ,— դիմում է մեզ վերատեսուչը,— ահա եւ ձեզ Հայր Կոմիտասը:

Վերատեսչի խօսքը մնում է անաւարտ: Դահլիճը մէկէն գլրգում է բուռն ծափերից եւ ուրախութեան բացագանչութիւններից: Վերատեսուչը չի շարունակում այլեւս մեզ ուղղած խօսքը: Նա մէկէն դառնում է Կոմիտասին:

— Հայր Կոմիտաս, դպրոցիս երգչախումբը դրւում է ձեր տրամադրութեան տակ: Տնօրինեցէք ինչպէս հարկ ու անհրաժեշտ կը համարէք:

Վերատեսուչը հեռանում է: Մենք շարունակում ենք տակաւին կանգնած մնալ: Կոմիտասը նոյնպէս մի առժամանակ լուռ է: Յետոյ ասես նոր միայն յիշում է, որ մենք մնում ենք կանգնած:

— Տղաներ, նստեցէք:

Մենք նստում ենք լուռ, ամբողջովին լարուած:

— Տղաներ,— մեղմ ժպիտով շարունակում է նա,— ձեր յուզմունքը ինձ միանգամայն հասկանալի է: Դուք ուզում էք, որ առաջիկայ համերգին պատուով դուրս գայ հայ երաժշտութիւնը, որն ունի շատ փառաւոր անցեալ, դարեւոր պատմութիւն, դուք ուզում էք, անշուշտ, բարձր պահել նաեւ ձեր դպրոցի պատիւն ու համբաւը, որն ունեցել է անցեալում մեծ հռչակ եւ բացառիկ յաջողութիւն, ուստի եկէք հիմա այլեւս ժամանակ չկորցնենք եւ անմիջապէս անցնենք մեր աշխատանքին: Սակայն մինչ այդ՝ թոյլ տուէք ծանօթանալ ձեր գիտցածին:

Նա լսեց ընդամէնը մէկ երգ եւ այն էլ ոչ լրիւ:

— Բաւական է, տղաներ, այս վայրկեանից համարեցէք, որ դուք ոչինչ չգիտէք, պէտք չէ մեր աշխատանքը սկըսենք ի նորէ: Բայց եւ վստահ եղէք, սիրելիներս, որ տոկուն ու յամառ աշխատանքով կը յաղթահարենք դժուարութիւնները:

Ու այդ օրուանից, մոռացութեան տալով մեր գիտցածները, սկսում ենք աշխատանքը նորից, ունենալով մեր առջեւ ընդամէնը եօթ օր ժամանակամիջոց՝ մինչեւ համերգը: Առաջին երեք օրը մեր պարապմունքները տրամադրւում են բացառապէս ձայնավարժութիւններին՝ շնչառութեան կանոնների, ռիթմիկայի, երգարուեստի նրբերանգների ծանօթութեանը:

Պարապմունքի չորրորդ օրը միայն Կոմիտասի ղեկավարութեամբ՝ սկսում ենք պատրաստել առաջիկայ ելոյթի ծրագիրը, որի մէջ մտցւում է միայն երեք համար: Պէ՞տք է արդեօք ասել, թէ ինչքան լարուած ու բովանդակալից էին անցնում մեր ամէնօրեայ պարապմունքները եւ թէ ինչքան ճիգ ու ժամանակ էին նրանք պահանջում մեծ արուեստագէտից ու նրա ոգեւորուած սաներից:

Վերջին օրն է՝ Մարտի 3ը: Երգչախմբի վերջին ընդհանուր փորձն է: Ներկայ են դպրոցի վերատեսուչը եւ ուսուցչական կազմի մեծ մասը: Սկսւում է փորձը: Խորին լռութեան մէջ Կոմիտասը մօտենում է դաշնամուրին, վերցնում է մի ակկորդ՝ տոն տալու համար, ապա դառնում մեզ: Երգչախումբը յոտնկայս կատարում է իր ծրագրի առաջին համարը: Կոմիտասը մեր ելոյթի համարները կրկնում է ընդամէնը երկու անգամ ու իր վերջին դիտողութիւններն անում:

Նոյն օրը երեկոյեան ժամը 7ին, երգչախումբը լրիւ կազմով գտնւում է դարձեալ դպրոցի դահլիճում: Ըստ ընդունուած սովորութեան՝ երգչախմբի անդամները ստանում են մի – մի բաժակ տաքացրած կաթ: Կէս ժամից խումբը քայլում է դէպի Արքունական թատրոն (այժմեան Թբիլիսիի օպերայի եւ բալետի թատրոնը): Տեղ հասնելով, մենք անցնում ենք բեմի ետեւ: Մեզ հետ է Կոմիտասը:

Երեկոյեան ժամը ութն է: Սկսւում է համերգը: Ըստ հերթականութեան ելոյթ են ունենում՝ նախ ռուսական երգչախումբը՝ Դանիլսկու, յետոյ վրաց երգչախումբը՝ Սուլխանովի, այնուհետեւ հայկականը՝ Կոմիտասի եւ վերջում կաթոլիկականը՝ Սվենիցկու ղեկավարութեամբ:

Մենք բեմի ետեւից լսում ենք ելոյթ ունեցող երգչախմբերի (ռուս եւ վրաց) համարները եւ սրտատրոփ սպասում մեր հերթին:

Վերջապէս բեմահարթակի վրայ է մեր երգչախումբը: Մենք դասաւորուած ենք աստիճանաձեւ, կիսաշրջանով, ըստ ձայնախմբերի:

ԱՐՇԱԿ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԺԳ.

7.— Օգտագործելի այլ հանքային – ներ.—

Ա) Ծծումբ.— Հ. Հ. Պատուիրակութեան պաշտօնական ցուցակները կը հաշուեն բնածին ծծումբի ինը հանքավայրեր արեւելեան Հայաստանի, եւ տասը հանքավայրեր՝ արեւմտեան Հայաստանի մէջ: Դժբախտաբար աշխարհագրական մանրամասնութիւնները բոլորովին կը պակսին:

Ա. Սօլաքեանէն կը քաղենք՝ թէ մասնաւոր յիշատակութեան արժանի են Դարալագեազի Բեշաւնաք եւ Գիմիլր աւաններու հանքավայրերը, ուր ծծումբը կը թուի գտնուիլ գետնէն միայն մէկ մեթրը խորութեամբ խաւերու մէջ:

Միեւնոյն աղբիւրին համաձայն՝ Վասպուրականի հիւսիս – արեւելքը գտնուող Թոնդրակ (Թէնտուրէք) լերան հանքավայրերը կը պարունակեն 75 առ հարիւր զուտ ծծումբ:

Աշխարհագրական նոյն շրջանին մէջ, բնածին ծծումբի խաւեր կը գտնուին նաեւ Պայազիտէն դէպի հիւսիս եւ հիւսիս-արեւմուտք՝ Հայկական – Պարի լեռներու կողերուն եւ ստորոտը:

Բնածին ծծումբի մասին ոչ մէկ յիշատակութիւն կը գտնենք Հայաստանի Ատլասին եւ աշխարհագրական դասագրքերուն մէջ:

Բ) Ուրուաճար.— Արեւելեան Հայաստանի մէջ, առանց յաւելեալ մանրամասնութիւններու, կը յիշատակուին ուրուաքարի (կրաֆիթ) ութ հանքավայրեր: Ուրուաքարը կրնայ գործածուիլ մատիտներու եւ ելեկտրասայրերու պատրաստութեան մէջ: Մինչեւ 1923, ոչ հանքերէն ոչ մէկը շահագործման ենթակայ էր: Իսկ ներկայի մասին՝ ոչ մէկ յիշատակութեան կը հանդիպինք:

Գ) Հրաքխային ապակի.— Հրաբխային ժայռերու երկիր՝ Հայաստանը հարուստ է օպսիտիանով (հրաբխային ապակի): Օպսիտիանը դունաւոր յիշեցնող ապակիները յիշեցնող եւ անոնց նման անկանոն կոտրուածքով կարծր ու փայլուն ժայռ մըն է, մութ կանաչ, սեւ կամ մութ – կարմիր գոյներով, որ յառաջացած է հաւանաբար՝ հին լիճերու մէջ լաւաներու արագ կարծրացումով, առանց բիւրեղացման: Ան կրնայ ծառայել որպէս հումքը՝ ապակիներու եւ ապակեղէններու արդիւնաբերութեան մէջ:

Խորհրդային Հայաստանի մէջ օպսիտիանով առանձնապէս հարուստ են՝ Աբարած գիւղի, Կոտայքի (Արզնի - Ֆանտան) եւ Սպիտակասարի (Գեղամայ լեռներ) շրջանները:

Դ) Թելաճար (ամիանթ).— Թելաքարի 12 հանքեր կը յիշատակէն պաշտօնական ցուցակները: Դժբախտաբար տեղագրական ոչ մէկ մանրամասնութեան կը հանդիպինք ըլլայ հին, ըլլայ նոր տեղեկագրերուն մէջ: Մովսիսեան միայն տարտամ կերպով կ՚ակնարկէ ազգային ներկայութեան (ամիանթի բնածին թելային կառոյցով հանքային մը)՝ Սեւանի արեւելեան ափի բազմահանքային ժայռերուն մէջ:

Ե) Հանքային ներկեր.— Արդիւնաբերական լուրջ նշանակութիւն կը թուի ունենալ հանքային երկերու այն կարգ մը հանքավայրերը, զորս կը մատնանշէ Ակադեմիայի Ատլասը (Շահնազարի, Դիլիջանի եւ Դարալագեազի շրջաններ):

Զ) Ֆոսֆորիտներ կը գտնենք Վեդիի եւ Արարատ աւանի, ինչպէս նաեւ այս վերջիններէն դէպի հարաւ – արեւելք Սովետաշէնի մերձակայքը:

Է) Բորակի (կալիումի նիտրատ) եւ տըկերորակի (պորաքս) մէկական հանքավայր կը յիշատակէ Հ. Հ. Պատուիրակութեան հրատարակութիւնը՝ արեւելեան Հայաստանի մէջ:

Ը) Տրապիզոնի եւ Կարնոյ շրջաններու լեռնաբիւրեղային թանկագին քարերու ...

ՄԵՆՔ ԿԸ ՀԱՒԱՏԱՆՔ

Այո, մայիսեան յաղթանակը Հայոց ամբողջ ժողովուրդին միակամ վճռականութեան, ապրելու կամ գիտակցաբար մեռնելու, եւ անկէ իջնող միահամուռ խոյեանքին յաղթանակը եղաւ:

1917ի Հոկտեմբերեան ռուսական յեղափոխութիւնը եւ ռուս բանակին մէջ արձագանգող «դէպի տո՛ւն» աղաղակը ծանր կացութեան մը առջեւ դրեր էր ոչ միայն ռուսական բանակներու կողքին կռուող հայ զինուորները, այլ եւ անոնց ապաւինած մեր ժողովուրդը: 1918ի ըսկիզբը արդէն ռուս զինուորի նշոյլ չկար Հայաստանի ճակատը:

Զօրս հարիւր քիլոմեթրի վրայ երկարող Քիլկիթ – Երզնկա – Մուշ – Վան գիծին պաշտպանութիւնը հարկադրաբար ստանձներ էին հայկական զօրամասերը, ընդամէնը վեց հետեւակ գունդ եւ տակաւին կիսակազմ արեւմտահայ զօրաբաժին մը: Անբաւարար էին այդ ուժերը նման գիծի մը երկարութեան համեմատութեամբ: Հազիւ թէ բաւէին պահելու գլխաւոր ուղղութիւնները եւ անհրաժեշտ յենակէտերը:

Ռազմական տեսակէտով անհնարին բան էր նման դիմադրութիւն մը: Բայց ռազմականէն անդին կար մեր գոյութեան, ըլլալու թէ չըլլալու ողբերգական հարցը որ ռազմավարութիւն չէր ճանչնար:

Ձմրան ձիւնին ու մրրիկին մէջ պէտք էր դարձեալ տեղափոխել, բազմիցս տեղափոխուած այդ ժողովուրդը որուն տառապանք էր միայն սահմանած անողորմ ճակատագիրը: Անհնար էր տուեալ պայմաններուն մէջ: Մէկ ելք եւ մէկ հրամայական կար, ռազմօրէն կարելի ըլլար թէ ոչ, պէտք էր ժամանակ շահիլ, ժամանակ շահիլ ամէն գնով, դիմադրել, միշտ դիմադրել հեռու պահելու համար թշնամին:

Հայկական զօրքը պատնէշին կառչած, կենաց ու մահու կռուի մը մէջ, թիզ առ թիզ կռուելով, զարնելով զարնուելով, ամբողջ վեց ամիս դանդաղեցուց Թուրքերուն յառաջխաղացումը: Առանց այդ յամառ ու ջերմարդկային դիմադրութեան թշնամին շատոնց հասած կ՚ըլլար անկասկած Էջմիածին ու Երեւան եւ Արեւելահայութեան ալ կը վիճակէր արեւմտահայ հատուածին տխուր բախտը:

Փետրուարի սկիզբը Թուրքերը կը վերսկսին իրենց յարձակումները Երզնկայի վրայ: Երզնկայի հայկական զօրամասը 1800 զինուոր միայն կը հաշուէ եւ իր դէմ ունի թրքական 36րդ զօրաբաժինը եւ հազարաւոր քրտական անկանոն ուժեր: Կռիւը կը սաստկանայ եւ Երզնկայի զօրամասը կը հարկադրուի քայլ առ քայլ կռուելով ու դիմադրելով նահանջել դէպի Կարին որ 150 քիլմ. հեռու է: Մարտ 11ին Վէհիպ փաշայի յառաջապահները Ըլըճայի առջեւն են, ուր Հայերը կատաղօրէն կը դիմադրեն դարձեալ: Նոյն օրը թրքական ձախ թեւը գրոհ կուտայ Թէքքէ – Տէրէսիի վրայ՝ ուր հայկական զօրամասը կատաղի սուինամարտէ մը վերջ կը յաջողի Կարին քաշուիլ:

Մարտ 12ին Թուրքերը կը գրաւեն Կարինը: Գերազանց ուժերու ճնշումին տակ Հայերը կը նահանջեն դէպի Սարըղամիշ – Կարս գիծը: Ապրիլ ամիսէն սկսեալ թշնամին արդէն վերագրաւած է նախապատերազմեան իր հողերը եւ կռիւը փոխադրուած է արեւելահայ հողամասին վրայ:

Մուշի զօրամասը Կարնոյ գրաւումէն վերջ կը նահանջէ դէպի Բէօփրիւ – Քէօյ եւ հոն կը միանայ Երզնկայէն եւ Կարինէն նահանջած զօրամասին:

Վանի զօրամասին կացութիւնը աւելի ծանր ու դժուար է: Կարնոյ անկումէն վերջ, բոլորովին կղզիացած, մինուճար իր բախտին ձգուած, կատաղի կռիւներ կը մղէ սակայն Ոստանի եւ Առնիսի դիրքերուն վրայ եւ Մարտ 21ին միայն նահանջի ճամբան կը բռնէ, մէկ մասը դէպի Պայազիտ եւ Իգտիր, իր ծանր բաժինն առնելու համար Այրարատեան դաշտի մայիսեան կռիւներուն մէջ: Միւս ստուար մասը կ՚անցնի Իրան ուր Սալմաստ – Ուրմիա ճակատին վրայ վեց ամիս շարունակ կը զբաղեցնէ Ալի Իհսան փաշայի ուժերը եւ կարեւոր յենակէտ մը կը հանդիսանայ Այրարատեան կռիւներու ընթացքին:

Ապրիլ 19ին Թուրքերը կը յարձակին Նօվօ – Սէլիմի վրայ ուր անգամ մը եւս Հայոց կատաղի դիմադրութեան կը բախին: Երեք օր վերջ յարձակումը կը վերսկսի եւ հայ մարտիկները կը ստիպուին Կարսի բերդը քաշուիլ:

Զարդարեան դեր մը կ՚ունենայ այդ օրերուն կազմուած կարճատեւ այլ փառաւոր հրոշակ կովկասեան սէյմը, որ Չխենկելիի խաղերով, հակառակ հայկական հրամանատարութեան ճիգերուն եւ ընդդիմութեան, կը յաջողի Կարսը յանձնել տալ Թուրքերուն եւ ուր կը մտնեն Ապրիլ 26ին գնդապետ Քեազիմ Գարապեքիրի ուժերը:

Վրացիներու խաղերով կատարուած Կարսի յանձնումը պահ մը կը գլխատէ ցընէ կռիւները այս ճակատին վրայ:

ԲԱԲԳԷՆ ...

(2 Տար.)

[illegible] կը յիշատակուին նաեւ ցանազ– [illegible] ծովակին (աքուամարին, զմ – [illegible] բիւրեղն կապտաւուն քար) [illegible]։ [illegible] Ներկայ Հայաստանի մէջ կը գըտ– [illegible] շեղջաքարի (քոնկլոմե – [illegible] Դիլիջանի շրջան), սրաքարի (Ալ – [illegible] Հրազդանի շրջան) եւ [illegible] քարի (Իջեւանի շրջան) [illegible]։

[illegible] ՇԻՆԱՆԻՒԹԵՐ

[illegible]ութիւններն, մետաղային եւ ոչ – [illegible] ճարտարարուեստական հա – [illegible] հետ, անհրաժեշտ է նաեւ [illegible] մը նշել հայկական հողի ըն – [illegible] չինութեան բազմապիսի [illegible] եւ նախանիւթերուն վրայ, — [illegible], հրաքարեր, պազալթներ, չե– [illegible], կրաքարեր, մարմարներ, եւ– [illegible], — զորս հայ վարպետները դարե – [illegible] ընթացքին գործածած են մեր ճար – [illegible] կոթողներու կերտումին [illegible], եւ որոնք տակաւին հարստու – [illegible] շատ կարեւոր աղբիւր մը կը ներ– [illegible] երկրին համար։

Հայաստանը, իր ամբողջութեան մէջ [illegible], հարուստ է շինանիւթերով։ [illegible] մէջ սակայն՝ ոչ մէկ մանրա– [illegible] ունինք արեւմտեան Հա – [illegible] վերաբերմամբ։ Հանրապե – [illegible] Պատուիրակութեան 1923ի հր – [illegible] կը դոհանայ միայն [illegible] ձեւով խօսելով՝ զանազան [illegible] կրաքարերու, ինչպէս նաեւ հր– [illegible] բազմատեսակ ժայռերու մա – [illegible] (տուֆեր, պազալթներ, հատաքա – [illegible], փորփիրներ, խտաքարեր, եւն.)։ [illegible] Հայաստանի վերաբեր – [illegible] ունինք բարեբախտաբար բաւա – [illegible] տեղեկութիւններ, շնորհիւ [illegible] մեր արդէն իսկ Թուած [illegible]։

1.— Տուֆերը. — Հրաբխային տու – [illegible] ընդհանուր անուան տակ կը ճանչ – [illegible] հրաբխային ժայթքումներու ըն – [illegible] դուրս նետուած հողերու, ջրա – [illegible] եւ տաք մոխիրներու խառնուրդով [illegible] ցեխերու պաղումէն յառաջա – [illegible] բաւական կարծր, սակայն թեթեւ, [illegible] ու դիւրաւ տաշուող քարեր։ [illegible] վարդագոյն, դեղնորակ, [illegible], կարմրորակ, երբեմն մանիշա – [illegible] գունով, գոյ մոխրագոյն (գրե– [illegible] սեւ) տուֆերը հինէն ի վեր հռչակա– [illegible] են իբրեւ շատ գործնական, դիւրաւ [illegible], թեթեւ այլ դիմացկուն, ու [illegible] շինանիւթ։ Տուֆակերտ են [illegible] պատմական ճարտարապետութեան [illegible] կառուցուածքներէն շա – [illegible]։ Տուֆակերտ է նաեւ Հայաստանի [illegible] շէնքերու կարեւորագոյն մասը։ [illegible] Հայաստանի տուֆը ծանօթ [illegible] շինանիւթ է խորհրդային [illegible] հանրապետութիւններուն եւ ամ – [illegible] Խորհրդային Միութեան մէջ։

Քարագրական, ֆիզիքամեքենագիտական եւ շինարարական տուեալներու հիման վրայ՝ Հայաստանի տուֆերը կը բաժնուին հինգ հիմնական տեսակներու, որոնք են՝ Արթիկի տիպի տուֆերը (ընդհանրապէս՝ վարդագոյն – մանիշակագոյն), Անիի տիպի տուֆերը (դեղնագոյն, նարնջագոյն, գորշ), Երեւանեան տիպի տուֆերը՝ որոնք ամէնէն աւելի տարածուածներն են (կարմրորակ կամ գոյ մոխրագոյն – սեւ), Բիւրականի տիպի տուֆերը (ուր հիմնական գունաւուծը կարմրորակ է կամ մոխրագոյն – սեւ, բայց որոնք կը պարունակեն կարեւոր քանակութեամբ՝ աւելի կարծր ժայռերու բեկորներ), եւ վերջապէս՝ ֆելզիտային տուֆերը, նուրբ ծակոտկէն, համեմատաբար աւելի ծանր քան առաջին չորս տեսակները, շատ լաւ յղկուող, աւելի բաց երանգներ ներկայացնող, բայց հաւանաբար նուազ դիմացկուն։ Իրենց կազմութեամբ՝ ֆելզիտային տուֆերը աւելի հին են (երրորդական շրջան), քան միւս չորս տեսակները (բոլորն ալ՝ չորրորդական շրջանի տուֆեր)։

Արթիկի տիպի տուֆեր կ՚արտադրեն Արթիկի, Մաստարա – Սառնաղբիւրի, Տուֆաշէնի (նախկին Արմթլու) եւ Ջարընջա – Ջիթ հանքովի քարահանքերը։ Զորսն ալ կը գտնուին Ալագածի արեւմտեան եւ հիւսիս – արեւմտեան կողերուն եւ ունին համաշխարհային նշանակութիւն։

Անիի տիպի տուֆեր կուտան Անիպեմզայի եւ Վարդաքարի քարահանքերը, երկուքն ալ Թրքական սահմանին մօտիկ՝ պատմական Անիի շրջանին մէջ։ Առաջինը ունի համաշխարհային կարեւորութիւն։ Նոյն տիպի տուֆ ունի նաեւ Կիրովականի շրջանի Հայդարլիի հանքավայրը։

Բիւրականի տիպի տուֆերը կը գտնենք Բիւրականի, Աշտարակի, Փարպիի, Աղաւնատունի, Կոշի եւ Թալիշ – Շամիրամի քարահանքերուն մէջ։ Կարեւորագոյնները Բիւրականի եւ Թալիշի հանքերն են։

Երեւանեան տիպի տուֆը լայնօրէն տարածուած է ամբողջ Կոտայքի (Առինջ, Արամուս, Գեղադիր, Քանաքեռ, Ջրվէժ, Նորք, Կարմիր Բլուր, եւայլն), Էջմիածնի (Արդաւանդ, Ցաղթանակ, Նորակերտ, Փարաքար, եւայլն), Սարդարապատի (Հոկտեմբերեան, Մրգաշատ, Արաքս), Թալինի (Վերին Թալին, Կարմրաշէն), Լենինականի (Արափի, Խաչաքար, Կապս, Մայիսեան, Հովունի, Ջերքեզիձոր, Ջաջուռ, եւայլն) եւ Կիրովականի (Շէնաւան, Սպիտակ, Սարահարթ, Արջուտ, Դարպաս, Մակարաշէն, Դիմացի – Սար, Ժդանով) շրջաններուն մէջ։

Իսկ Ֆելզիտային տուֆերու քարահանքեր կը գտնուին Ալիգբեկովի, Եղեգնաձորի, Նորադուզի (Սեւանի արեւմտեան ափին), Ծովագիւղի (Սեւանի հիւսիսային ափին), Ջարչեխի (Դիլիջանի մօտ), Թումանեանի (Դսեղ), Շահալիի, Դերեւի, Ծաթեր – Ղաչաղանի, Բերթաղի, Դսաղուի, Ղալաչայի եւ Քէօրբլուի (չորս վերջինները՝ Նոյեմբերեանի մօտերը) շրջաններուն մէջ։ Շահալիի հանքավայրը ունի համամիութենական արժէք։

Բոլոր տեսակի տուֆերու պաշարները գործնականապէս անսպառ են։ Ներկայիս վերոյիշեալ հանքավայրերէն փոքր թիւ մը միայն ենթակայ է շահագործման, բաւարարելով պահանջները Հայաստանի եւ դրացի հանրապետութիւններուն։ Ըստ 1950ի տուեալներուն (Տէր–Յակոբեան – Օհանեան, — «Հայկական ՍՍՌ տնտեսական աշխարհագրութիւն»)։ միայն Արթիկի հանքավայրի պաշարները կը կազմեն 7.830.000 խորանարդ մեթր, իսկ Անիի պաշարները՝ 12.306.000 խորանարդ մեթր։

(13 Շար.)

ՀՐԱՉ ՏԱՄՆԱՊԵՏԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԸ

1924ին Երեւանի մէջ հիմնուեցաւ բըժշկական միջնակարգ ուսումնարանը, որմէ մինչեւ այսօր շրջանաւարտ եղած են ութ հազարէ աւելի մասնագէտներ՝ հիւանդապահ, մանկաբարձ, ատամնաբոյժ, դեղագործ եւայլն։

Այսօր Հայաստան ունի բժիշկներու եւ հիւանդանոցներու անձնակազմի մեծ բանակ մը, որոնք հիմնականին մէջ մասնագիտական կրթութիւն ստացած են Երեւանի բժշկական ուսումնարանին մէջ։

Բժիշկներու եւ օգնական բժիշկներու թիւով ներկայիս Հայաստան առաջին տեղերէն մէկը կը գրաւէ ամբողջ Խորհ. Միութեան մէջ։

Ամէն 10.000 հոգիի կայ 24 բժիշկ, իսկ իւրաքանչիւր բժիշկ ունի իր օգնականները։

1958էն ի վեր Երեւանի բժշկական ուսումնարանը դարձած է բազմաճիւղ։ Արդարեւ, ունի զանազան ճիւղեր՝ մանկաբարձական, դեղագործական, ատամնաբուժական, հիւանդապահական եւն.։

1959էն ետք, ուսումնարանը հաստատեց զանազան նոր մասնաճիւղեր։ Երեւանի բժշկական ուսումնարանը 1960ին դադրեցուց հիւանդապահութեան հետեւողներու ընդունելութիւնը. ասոնք ընդունուեցան Լենինականի, Ղափանի եւ Դիլիջանի բժշկական ուսումնարանները, իսկ դեղագործներու, ատամնաբոյժներու եւ ատամներ պատրաստողներու ուսուցումը կը կատարուի միայն Երեւանի ուսումնարանին մէջ։

Հայաստան մեծ պահանջ ունի հիւանդապահներու, սակայն Երեւանի բժշկական ուսումնարանը չի կրնար բաւարարել մինչեւ անգամ Երեւանի եւ անոր մօտակայ շրջաններուն պահանջը։ Այս պատճառով ալ հիւանդապահութեան դասընթացքներ կազմակերպուած են Ղափանի, Բասարգեչարի մէջ։

Երբ վերլուծենք 1959 – 1963ի ընդունելութեան արդիւնքները, կը տեսնենք, որ հիւանդապահութեան հետեւիլ փափաքողներու թիւը յարաճուն թափով աճած է եւ իր գագաթնակէտին հասած է 1961ին։ Անկէ ետք նուազած է այդ թիւը։ Ինչո՞ւ, երբ մեծ պահանջ կայ հիւանդապահներու։ Ամէնէն կարեւոր պատճառը համապատասխան շէնքերու եւ սարքաւորումներու պակասն է։

ՆՈՐ ԳԻՐՔ

Լոյս տեսաւ Յակոբ Պարոնեանի «Երկերի Հաւաքածու»ին երկրորդ հատորը, որ կը բովանդակէ երգիծարանին «պտոյտ մը Պոլսոյ թաղերու մէջ», «Մեծապատիւ Մուրացկանները», «Քաղաքավարութեան վնասները» գործերը։ Հատորը ունի ծանօթագրութիւններ, անձնանուններու բառարան եւ բառարան մըն ալ բառերու։ Հաւաքածոն պիտի բաղկանայ տասը հատորներէ։

ՎԱՀՐԱՄ ԹԷՐԶԻՊԱՇԵԱՆ

Երկարատեւ հիւանդութենէ ետք մեռած է թատերագիր Վահրամ Թէրզիպաշեան։ Ծնած էր Վան, 1899ին։ Նախնական կրթութիւնը ստացած էր իր ծննդավայրին Երամեան վարժարանին մէջ։ Առաջին համաշխարհային պատերազմին կը տեղափոխուի Կովկաս, ուսումը շարունակելով Ներսիսեան վարժարանին մէջ։

Թէրզիպաշեանի գրչին կը պատկանին կարգ մը մեծարժէք ուսումնասիրութիւններ, որոնք նուիրուած են յատկապէս թատրոնին։ Մնայուն արժէք ներկայացնող գործեր են «Պետրոս Դուրեան», «Շէյքսփիրը հայերէն», մանաւանդ «Հայ սրամատուրգիայի պատմութիւն» ըստուարածաւալ գործը։

ՀԱՅԿ ԹԻՒՐՔԵԱՆ

Ցաւով կը տեղեկանանք, որ Համպուրկի մէջ Մայիս 22ին, մեռած է Հայկ Թիւրքեան, կարճատեւ հիւանդութենէ վերջ։ Հանգուցեալը Հայաստանի անկախութեան տարիներուն հիւպատոսական պաշտօն վարած է Վրաստանի մէջ։ Երկար ատենէ հաստատուած էր Համպուրկ, ուր կը զբաղէր ծխախոտի գործով։ Որոշ աշխատանք կատարած է Հայերը ծանօթացնելու համար Գերմաններուն, Համպուրկի թերթերուն մէջ հրատարակուած յօդուածներով։ Հայկական երաժշտութեան նուիրուած երգահանդէս մըն ալ կազմակերպած է տարիներ առաջ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (115)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Իսկ Փըրկուայ Կարոյի գիւղը դեռ [illegible] հեռու էր։ Կը գտնէ՞ր արդեօք նա [illegible] այնտեղ։ Արդեօք ողամութիւ – [illegible] վերադարձե՞լ էին Երկրագործ Մար– [illegible], Շինական Պօղոսը եւ Պնտխցի Մա – [illegible]։

[illegible] նա Ողգոյի տանը չորերը փո – [illegible] էր, բայց լուրերը դարձեալ հանգիստ [illegible]։ Եթէ մէկնումէկը իր հա – [illegible] տեսնէր իրեն, բոլորո – [illegible] չէր ճանաչի, այնքան կերպարափոխ– [illegible] էր Թէլօն։

[illegible] երկնքի արեւմուտքում մա – [illegible] մի գիծ երեւաց։ Գնալով այդ [illegible], սեւացաւ, ողնու պէս կըծ – [illegible], ապա բացուեց, ստանալով հրէ – [illegible] վիշապի նմանութիւն։ Այնուհետեւ [illegible] վիշապը կտտրակուեց եւ դրանից [illegible] զարհուրելի ճիւաղներ՝ մար – [illegible] գլուխներով։ Շատ չանցած եր – [illegible] բոլորովին մթնեց ու անսպասելի որոտից դղրդաց Մշոյ դաշտը։ Ամպրոպամպրոպի ետեւից պատառոտում էր երկնքի կուրծքը եւ Մառնիկի անտառը փոփոխակի լուսաւորուելով ու մթնելով, ուժգին ալեկոծւում էր կատաղած ծովի պէս։ Հսկայական ծառերը շառաչելով ընկնում էին ցած։

Սկսուեց անձրեւը։

Շուարել էր Թէլօն։ Քիչ առաջուայ օդի պայծառութիւնը եւ այսպիսի տարադէպ փոփոխութիւն։ Ով գիտի իր ձեռնափայտը մնա՞ց յօշիների պուրակում, թէ՞ փոթորիկը նրան շպրտեց հեռու։ Աշխարհի խաւարումից ի վեր Թէլօն այդպիսի արհաւիրք չէր տեսել։

Վերը, ամպերի մէջ ճայթեց մի կայծակ եւ որոտը կարծես Թէլօ Մեսրոպի ճակատին դիպաւ։ Նա կռացաւ եւ ապա խաչակնքելով՝ հրացանը ամուր սեղմեց կրծքին։ Նորից մի կայծակ։ Թէլօն այս անգամ թեքուեց աջ կողմի վրայ, հրացանի փողը բնազդաբար իրենից հեռու պահելով։

Ո՞ւր պատսպարուել։ Զգնա՞լ արդեօք Քոլսիկ եւ մտնել Շինական Պօղոսի տունը։ Բայց ո՞ր ճանապարհով։ Ծմլակով չէր ուզում անցնել, որովհետեւ զգուշանում էր այդ գիւղի շներից։ Ախ, գոնէ Թարգմանչաց վանքը մօտ լինէր։

Երկինքը ճեղքուեց, եւ մի պահ արեւի շողքը զարկեց Դաւթի քարին։ Այնպիսի մի տեսարան էր, որ դաշտի գրեթէ բոլոր նշանաւոր աւանները առնուած էին այդ շողարձակի տակ եւ այնպէս մօտիկ էին երեւում։

Իսկ Բերդա՞կը։ Նա յանկարծ յիշեց իր կատուին։ Տարա՞ն նրան աւելի հեռու, թէ՞ թողեցին, Մշոյ եկեղեցում կրծողների դէմ կռուելիս։ Ու նորից աչքին դէմ ցուեց իր համբաւաւոր գրաստը, որի վիճակի մասին ոչ մի տեղեկութիւն չըկար։ Մի գուցէ նրան էլ քշել են ռազմաճակատ, պարէն կրելու զօրքի համար եւ վաղուց շունչը փչել է որեւէ զառիթափից գլորուելով։ Խեղճ աւանակ։

Այդ մտքերի մէջ հեղեղը քիչ մնաց ներքեւ գլորեր նրան։ Ցնցուեց Թէլօն։ Ու այն պահին, երբ պէտք է անդունդ գլորուէր, մի ուժեղ տղամարդ նրան դուրս քաշեց հեղեղատից։

Այդ մարդը Լազլազ Բաղտասարն էր, այն փահլիվաններից մէկը, որի պարտութեան հաշիւը նա մտքում պահել էր Փըրկուայ Կարոյի չորրորդ մասով։

Բաղտասարը Թէլոյին պատմեց, որ անկարելի է գնալ Դաշտի գիւղերը։ Ասաց, որ Փետրուարի վերջին Գոմս գիւղում ընդհարում է եղել հայ գիւղացու եւ Թուրք ոստիկանների միջեւ, որոնք եկել են այնտեղ աւարառութիւն կատարելու եւ փախստականներ որոնելու։ Հայ շինականը սպանել էր բոլորին եւ Ս. Կարապետի սարերով փախել էր դէպի Տալւորիկ՝ Դարբին Զէնոբի մօտ։

Այս դեղձուկի տունը ապաստարան եղաւ Թէլօ Մեսրոպին, որը փոթորկի հանդիպելով մոլորուել էր Մառնիկի կողնուտում, Սեւ սարերով դէպի Փըրկուայ Կարոյի գիւղը գնալու ճանապարհին։

ՎԱՐԴԱՎԱՌԻ ԿԻՐԱԿԻՆ

Աստուրի եւ Բայազի երեխաները մեծանում էին։ Հեղինէն արդէն տասներկու տարեկան էր, իսկ վերջինեկը՝ Զօրեկը, նոր էր մտել երեքի մէջ։

1915 թուի Վարդավառից մի շաբաթ առաջ Բայազն իր երեք զաւակներին ուղարկել էր Քրդագոմ՝ հօրանց տուն։ Հեղինէն վերադարձել էր Արինօք, իսկ Լեւոնը, Աշխէնը եւ Զօրեկը մնացել էին տարեկի մօտ։

Բայազի զաւակները թէեւ փոքր էին, բայց մայրն ուզում էր, որ նրանք Վարդավառի հրաշալի օրերը անցկացնեն Քրդագոմում։ Այս ամիսներն հասունանում էին նաեւ Դաշտի քաղցրահամ ձմերուկներն ու անուշահոտ սեխերը, որոնք հռչակուած էին ամէն տեղ։

Տարօնի շինականը չտեսնուած շքեղութեամբ էր տօնում Վարդավառը։

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՊԱՏԱՐԱԳ – ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկե-ղեցւոյ Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի Գիւտ Նշխարաց ամենայն Սրբոյ Հօրն մերոյ Գրիգոր Լուսաւորչի տօնին, պիտի տօնուի եկեղեցւոյս անուա-նակոչութեան տօնը:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Թեմիս առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹԸՐ-ԹԸՌԵԱՆ:

Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կա-տարուի Երջանկայիշատակ ԳԷՈՐԳ Զ. Կաթողիկոսի վախճանման 10րդ տարելի-ցին առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւն-ները կը յայտնէ Շահպազեան եղբայր-ներուն, Տէր եւ Տիկին Պետիկեանի, Մա-մուլեան եւ Թիւթիւնճեան ընտանիքնե-րուն, Շահան Շահպազեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

Նոյնպէս վարչութիւնը իր խորին ցա-ւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տի-կին Շամիրեանի եւ զաւակներուն իրենց սիրեցեալ մօր եւ մեծ մօր, Տիկին Լիզա Մարտիրոսեանի կսկծալի մահուան առ-թիւ:

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
GRANDE FETE CHAMPETRE

Այս Կիրակի առաւօտէն սկսեալ, կազ-մակերպուած Կապ. Խաչի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի մասնաճիւղերուն կողմէ:

Մէօտոնի անտառի պաղ ջուրին մօտ, (Թափի վեռ):

Զանազան անակնկալներ, մատչելի պիւֆէ: Անձրեւի պարագային կը յետա-ձգուի Յունիս 21ին:

Օթօպիւս, 169 Մեռի տ'իսիէն, կամ 136 Փորթ տը Սէն Քլուէն (Մարսէլ Սամ-պա):

ՓԱՐԻԶԻ
ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝
ՊԱՏ. ՍԻՍԼԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ
ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 5ին, Աւետարանական Մկրտիչ նորաբաց ժո-ղովարահին մէջ, 27 Րիւ Ֆրանսիս Պուլիէ:

Կը խօսի ՎԵՐ. ՅՐԹ. ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ

ԽՄԲԱԿԱՆ ՊՏՈՅՏ ՄԸ

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մաս-նաճիւղը շրջապտոյտ մը կը կազմակեր-պէ Կիրակի, Յունիս 21ին դէպի Հավր: Տեսարժան վայրերու շարքին մէջ նկատի առնուած է Թանքարվիլի կամուրջը: Հավր քաղաքէն զատ ապահովուած է Ֆլանտրը չքեղ նաւի այցը: Օթօքառնե-րը կը մեկնին առտուան ժամը 6.30ին Մեթրօ Պանեէօի առջեւէն եւ կը կենան Փարիզ «Սառահ Պեռնար» Թատրոնի առ-ջեւ ժամը 7ին: Ճամբորդական ծախքերու մասնակցութեան գինն է (նաւին այցե-լութիւնը միասին) անձ գլուխ 20 ֆր.:

Արձանագրութիւնները սկսած են եւ կ'աւարտին Յունիս 14ին:

Արձանագրուելու համար կարելի է դի-մել Օր. Իրիս Պասմաճեանին, 95, Ավը-նիւ Առիսթիտ Պռիան (Պանեէօ) կամ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը, 17 Րիւ Պլէօ, Շաբաթ եւ Երկուշաբթի կէսօրէ ետք:

ԴԱՇՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
ԴԷՊԻ ՓԻԷՐՖՈՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ Հ. Յ. Դ. «Սարգիս Մինասեան ենթակո-միտէին»:

Կիրակի, (Յունիս 14) առաւօտեան ժամը ութէն մինչեւ երեկոյ:

Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին մաս-նակցիլ այս դաշտագնացութեան պէտք է այժմէն արձանագրուին անդամներուն մօտ:

Օթօքառները կը մեկնին Փլաս Քառնո-յէն ժամը ճիշդ ութին:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Գին՝ 10 փրանք:

Օր. ԱԶԱՏՈՒՀԻ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
Պ. ՎԱՐՈՒԺԱՆ ԵՍԱՅԵԱՆ
(Նոր Սերնդական)

Նշանուած

10 Մայիս, 1964 — Իսի լէ Մուլինօ

Այս առթիւ Վարուժանի հայրը Փիլիպ-պոս Եսայեան յիսուն ֆրանք նուիրած է Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի մասնա-ճիւղին:

ՄԱՅԻՍ 28
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սե-րունդի եւ Կ. Խաչին:

Շաբաթ, 13 Յունիս երեկոյեան ժամը 20.30ին Թէաթր Մինիսիփալի սրահը:

Կը նախագահէ Ընկ. Ա. ՊՕՅԱՃԵԱՆ
(ՌՈՄԱՆԷՆ)

Կը խօսի Ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՅԵԱՆ
(Մարսէյլէն)

Գեղարուեստական բաժին.— Ջութակ ընկ. Պէրպէրեան, երգ, նուագ, արտա-սանութիւն, մեներգ եւ անակնկալներ:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Գ. Լաղեան խումբին: Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէ-սինի կոմիտէին:

Այս Շաբաթ ժամը 20.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Կը նախագահէ՝
Պ. ՊՕՂՈՍ ՏԷՐ – ՊՕՂՈՍԵԱՆ
Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ: Կը մեներգէ՝ Տիկին Մառի Կարապետեան: Արտասա-նութիւն Օր. Օր. Բրաքիոն Տապաղեան, Թագուհի Սալլապալեան:

Մուտքը ազատ է:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Առնուվիլ – Սար-սէլի Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմի-տէի: Այս Շաբաթ իրիկուն, հայկերոյ-թով, ժամը 20.30ին, Առնուվիլի եկեղե-ցիին կից խորհրդարանի սրահին մէջ:

Կը նախագահէ ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ
Կը խօսի ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին:
Անակնկալներ

Ճաշագին 5 փրանք:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնա-ճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Զորեքշաբթի ժամը 20.30ին, Ֆիլիփի սրճարանը: Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Վարչութեան ներկայացուցիչը:

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ըն-կերուհիները այս Ուրբաթ, ժամը 16ին, եկեղեցւոյ սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Տէսինի վարչութիւնը ընդ-հանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր մասնա-ճիւղի անդամուհիները, այս Կիրակի, ժամը 15ին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչները: Կա-րեւոր օրակարգ:

LE LORD
RESTAURANT

SPECIALITÉS
ARMÉNIENNES ET HONGROISES
Décor agréable — Prix modérés
Հայկ. եւ Հունգարական Ընտիր ճաշ

PARIS
9, Rue Lord Byron, 9
(CHAMPS-ÉLYSÉES)

— Ouvert tous les jours —
sauf lundi
Téléphone :
ELY. 07-27
Փակ է Երկուշաբթի:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հայ Բժշկական Միութիւնը հրապարա-կային դասախօսութիւն մը կազմակեր-պած է այս Հինգշաբթի (Յունիս 11) ժա-մը 21ին, Հայկական Տան մէջ, 32 Րիւ տէ Թրէվիզ, Փարիզ (9):

Կը դասախօսէ ԲԺ. Ռ. ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ Նիւթ.—

Primo - Infection Tuberculeuse
Prévention par le vaccin B. C. G.

Մուտքը ազատ է:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Վարուժան խումբը կազմակերպած է մեծ դաշտահանդէս մը, Կիրակի, Յունիս 14, Շաթօ Պօրըկար (Սէնթիղիէի ճամբուն վրայ, Գեղատեսիլ պուրակը), ամբողջ օրը:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, առատ պիւֆէ: Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր մասնաճիւղերը:

ՏԱՆՕԹ.— Օթօքառը կը մեկնի դպրո-ցէն ժամը 9ին, Լա Փլէնէն 9.15, Փլաս Վէրտէօնէն 9.30, Րիւ Փալանպէռ 9.40, Քուռ Պէռիայէն 9.50 (կամուրջը):

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւի-րէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ – ՔՈԼՈՄՊ.— Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէին ընդհ. ժողով մը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Կը խնդրուի իրենց զաւակները արձա-նագրել տուած ծնողքներէն որ իրենց ա-կան հաշիւը փակեն որպէսզի արձանա-գրութիւնը վերջնական նկատուի:

Օգոստոս ամսուան համար գի-սահմանափակ թիւով տրամադրելի տե-ղեր կան:

Այսուհետեւ արձանագրութիւնները պի-տի կ'ունենան ՄԻԱՅՆ ՇԱԲԱԹ կէսօր-ԵՏՔ ժամը 16էն 19ը, 17 Րիւ Պլէօ, Մա-կոյթի Տան Գ. յարկի գրասենեակի մէջ:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Յունիս 21, ժամը 15էն 22

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան պարտէզին մէջ

36, AVENUE CHARLES DE GAULLE — MONTMORENCY

Գեղարուեստական բաժին, խաղեր եւ Եւրոպական պարեր: Խնամուած ճոխ պիւֆէ, տեղւոյն վրայ առատ ուտեստեղէն, ըմպելիներ եւ պաղպաղակ, մատչելի գիներով:

ԹՕՄՊՕԼԱ, արժէքաւոր առարկաներով

Երեկոյեան աւանդական շամփուրով խորոված

ՄՈՒՏՔ՝ 2.50 ՖՐԱՆՔ

ՏԱՆՕԹ.— Շոգեկառք առնել Կար Տիւ Նոռէն մինչեւ Անկէն լէ Պէն, անցնիլ կամրջակը եւ թիւ 6 օթօպիւսով իջնել Կրօլէի կայանը: Շոգեկառք՝ 10.15, 11.13, 12.05, 12.32, 13.54, 14.30, 15.00, 16.17, եւ 17.42:

ԽԻՍՏ ԿԱՐԵՒՈՐ.— Տեղի պիտի ունենայ բացօթեայ ճաշ մը ժամը 13ին:

Ճաշագին մուտքով միասին 15 փրանք

Այժմէն կարելի է արձանագրուիլ եւ ապահովել սեղանները դիմելով Աղքատախնամի Գրասենեակը:

32, Րիւ տը Թրէվիզ (Հեռախօս, ՓՐՕվանս 77-73)

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է

ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա-կարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու-թիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
REDACTION - ADMINISTRATION : 32, Rue de Trévise - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Téléph. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆր. — Հատը 0.30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
11
ՅՈՒՆԻՍ
JEUDI
11 JUIN
1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

ԼՏ՝ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10.030
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
40e ANNÉE — Nº 10.030

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՊԱ՞ ՄԵՆՔ

Փարիզ ցոյց տուաւ թէ պայմաններու … չէ եւ ժամանակը համամ չէ … կարգադրելու համար երկար … ունեցած մեծ համագումարներու … մը, Փարիզ ծոցին (Սիրաք) մինչեւ … ունեցին (Մարսէյլ) :

… երկու տասնեակ տա– … քաղաքներ առնուած … դրական համար … մնաց, … վրայ :

…ական հիմը դրուեցաւ Երկ– … Համաժողովէն … եւ … կազմակերպութեան … Լիոնի :

Լիոնի 1945 Մարտ 22ին : … Ակերանձի … 1945 Սեպտ. 25–

… (այժմ … Սիւրիա, Սէնտ … Ն. … 1952 Դեկտեմբեր 24), Լի– … 1953ին : Մարզը … Լիոնի … վերջերս … Ալֆորվիլ

… 1948ին … Արմէնիան …

… Լիոնի … մէջ …

… Լիոնին Երուսաղէմ մէջ … վերջին …

… Լիոնի …

… Ալֆորվիլ … կը … այս … ուրախացնեն … թող …

… եւ … տուներու …

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻԱԿ ԼՈՒԾՈՒՄԸ՝ ՅԱՄԱՔՍԱՀԱՆՈՒՄ
Կ՚ԸՍԷ ԻՆԷՕՆԻԻ ՃՈՆՍԸՆԻ

Թուրքիոյ վարչապետը պատասխանած է Նախագահ Ճոնսընի եւ շեշտած թէ Թուրքիոյ համար այլեւս միակ լուծումը յամաքսահանումն է : Այս պատասխանը տրուած է Ճոնսընի, Նախարարաց Խոր – հուրդէն ետք, որ դայն վաւերացուցած էր :

Լաւատեղեակ շրջանակներու համա – ձայն, Ինէօնիւի նամակին առաջին մա – սը կը վերաբերի Ուաշինկթըն երթալու հրաւէրին :

Կը կարծուի թէ Ինէօնիւ հաւանութիւն տուած է Ուաշինկթըն երթալու որոշ պայմաններով : Կ՚ըսուի նոյնիսկ թէ Թուրք վարչապետը Ամերիկա կը հասնի Յունիս 11ին :

Նամակին երկրորդ մասին մէջ, Ինէօ – նիւ կ՚անդրադառնայ Թրքական նպատակ– ներուն Կիպրոսի հարցին մէջ եւ կը ժխտէ թէ Թրքական յամաքսահանման մը նպա – տակն ըլլայ կղզիին բաժանումը : Ինէօ– նիւ կը շեշտէ նաեւ թէ Նախագահ Մա – կարիոս քանիցս բռնաբարած է Կիպրոսի սահմանադրական կարգը , աւելցնելով թէ Կիպրոսի Նախագահին ցոյց տուած արհամարհանքը օրէնքի հանդէպ այն աս– տիճանի հասած է որ «ամբարտաւանու – թեան» կը հասնի : Ծանօթ է որ Թուր – քերը չա՛տ բծախնդիր ըլլալով օրէնքյար– գելու եւ փոքրամասնութեան իրաւունք պաշտպանելու հարցին մէջ, դիւրին կը վրդովին երբ անկարգութիւն կը տեսնեն :

Ֆիկառօ, որ նոյն ձեւով կուտայ Ինէօ– նիւի նամակին վերաբերեալ մանրամաս– նութիւնները, ընդգծուած ձեւով, կ՚ա – ւելցնէ «աւելին, կ՚ըսէ, (իմա՛ Ինէօնիւ) դաշնակիցներու հետ բանակցութիւնները որեւէ արդիւնք չեն տուած : Այդ պատ – ճառաւ Թուրքիա նախատեսած է յամա– քսահանում մը կատարել Կիպրոս, այդ միջոցը միակ լուծումն է իր աչքին » :

Քոմպաթ, սակայն աւելի յստակ կեր – պով կը տեսնէ Թրքական խաղն ու խո – րամանկութիւնը : Անդրադառնալով Ի – նէօնիւի տուած այն հաւաստիքին՝ թէ յամաքսահանումը կղզին բաժանում պատրաստելու համար չէ այլ՝ կարգը վերահաստատելու, Քոմպա կը գրէ .— Ինէօնի չի կրնար հաւատացնել ոեւէ մէ– կուն, որ քիչ մը տրամաբանութիւն ու – նի, որ երբ Թրքական զօրքը յամաք ել – լէ, տէ փաքթօ պիտի չծառայէ կղզիին բաժանման : Գալով «կարգի վերահաս – տատման» անոնց դատաւորն ու պատաս– խանատուն է ՄԱԿի ուժերու ընդհ. հրա– մանատար Զօր. Գիամի : Նախատեսուած է բա– կայել ՄԱԿի առաքելութեան հանդա – մանքին, յատկութիւնն ունենալ անոր տեղը անցնիլ » :

Քոմպա կը շարունակէ իր տրամաբա – նութեան վերլուծումը, դառնալով թէ Ինէօ– նիւ նման ոճ մը պիտի չկարենար զոր – ծածել եթէ բացէ ի բաց չըլլայ տեղ – չիութեան կողմնակցութիւնը : Մեծն Բրի– տանիան ի սկզբանէ յանդուգն է կիպրա– կան տագնապին մէջ :

Արդարեւ Անգլիան է, որ բաց Ցիպրի – քի եւ Լոնտոնի համաձայնագրերուն, միջամտութեան իրաւունք տուած է ուրիշ պետութեան մը ներքին գործերուն, ինչ որ իրաւական գետնի վրայ անհնար բան է : Զգալով … համաձայնականի ցուցադրել, զորս կ՚ընէն յոյն Կիպրացի– ները, Մեծն Բրիտանիան նուազ ծանրակշ– ռի կը նկատէ Թրքական յամաքսահանում մը քան Միացեալ Նահանգները : Նման յամաքսահանում մը ծանրակշիռ է ու – կայն : Կասկած զուրկ է, որ Յունաս – տան կը միջամտէ, յոյն ծովային ուժեր գրկուած են Սամոս, Լեսպոս, Քիոս եւ Հռոդոս : Յոյց տալու համար թէ վրէ – ժած է դէմ դնել Թուրքիոյ հաւանութեան յարձակման, յունական կառավարութիւ– նը ժողով մը գումարած է Արտաքին եւ պաշտպանութեան նախարարներու մաս – նակցութեամբ : Ներկայ եղած է նաեւ Կիպրոսի Արտաքին նախարարը՝ Քիփ – րիանու, իսկ Աթենքեան Ուղղի ընդհ. քարտուղար Սթիքեր անձամբ պատուած է անդամ – դարձեալ : Կասկած զուրկ է որ Թրքական յամաքսահանում մը ելք – րու կը նկատուի իրրեւ յարձակում մը Յունաստանի դէմ եւ թէ Աթէնքի ձեռք առած միջոցները ուրիշ բան չեն եթէ ոչ պզդարարութիւն մը Անգարայի »:

Կառավարական յոյն թերթը Թա Նէա կը գրէ թէ Թուրք կիպրական անկախ պետութեան մը առաջնորդ պիտի դառնայ կղզին Թուրքիոյ հետ պատերազմ : Եւ Քոմպա կ՚աւելցնէ.— « Անդամ պի– տի ըսէ՞ այդ ցիծաղուկները : Թուրք զինուորականները անպատասխանատու՞ են » : Ներկայիս Թուրքիա վերջին ժողով մը կ՚առաջարկէ (Անգլիա – Յունաստան – Թուրքիա) Ուաշինկթընի մէջ, ի ներկա – յութեան Նախագահ Ճոնսընի » նման համաժողով մը, անշուշտ, ուրիշ բան չի կրնար նշանակել եթէ ոչ ամփոփումն – թիւն յայտնել ՄԱԿի նկատմամբ եւ ծայ – րէն ակնել ամէն բան : Կը կարծուի թէ Լոնտոն դէմ է այս առաջարկին : Կը մնայ որ Ու. Թան հարցերը նման ժողով մը, բայց ժամանակը նիւթ՞ է եւ աւելի լաւ չէ կիպրահայեցնել ՄԱԿի առաքելութեան կիպրոս : Եթէ Թուրքիա մշտնջենայ չէ– թանուլ, ամէն բան աւելի դիւրին կ՚ըլլայ :

×

Կիպրոսի կառավարութիւնը դիմում կատարած է Նիւ Եորք Ապահովութեան Խորհուրդի նիստ պահանջելով, կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ, ընդհանուր հա – մար այն հարցերուն որ կը առնչուին Թուրքիոյ զինուորական միջամտութեան սպառնալիքին :

Մակարիոս Արք. յայտարարած է մա – մուլին «իր բռնած դիրքով Թուրքիա բաց է բայց կը փնտռէ ՄԱԿի ուժերու ուշադ– րութիւն խաղաղութեան պահպանման ողջունելութեամբ » :

Կիպրոսի կառավարութեան որոշումը գործերը պատճառած է տրուած ըլլալով որ Ապահովութեան Խորհուրդը պիտի նիստ ունենայ Յունիս 27ին, այդ թը– ւականին կը վերջանայ ՄԱԿի ուժերու կիպրոս մնալու երեք ամսուան շրջանը :

ամէն մէկս դատապարտուած մեր գլխուն համար նայելու : Զաւակներ ստար հողը պաշտպաններ : Զաւակներ հաշիւներ ան – կախ պետութիւն, որ ալբը կանդնի ի միսէու ազնիւ գրուած Հայաստան : Երեւան կը յայտարարէ թէ «Աննկուն Հայոց կառավարութիւն» չէ :

Մեր պատմութեան հողերը գրաւուած կը մնան «կորիզ»ին դէմք համար, « մեր բժշկութեան տանտիրոջ » :

Ու մենք կերը մենք միլիոն Հրեաներ ապրա – ծանուած են Գաղութին մէջ, հայկական նահանգներ կը մնան ամայի ու անտիրա – պետ : Սփիւռքի իրենց բան աւելի – րուն :

Ինչպէս պատասխանել գանոնք :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌՈՒՄԱՆԻԱՅԷՆ ետք, Պուլկարիան ալ որոշած է դիւրութիւններ տալ արեւմտ– եան զբօսաշրջիկներուն : Երկու երկիրներ – րուն համար վիզայի բացառիկ դիւրու – թիւններ կը տրուին : Նոյնպէս տարբեր – բամի համար : Զբօսաշրջիկները այլեւս ստիպուած չեն Պալքանեան գիծը … սպա – սարկութիւններէն անցնիլ, որոնք գուրգ կը զրկէին այդ հարցով : Պուլկարիա կը յուսայ մեծ հոգեր համար զբօսա – շրջիկ ընդունիլ այս տարի :

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ ԵՐՉԱՐՏՍ Քահանայ հասած է, Ուրբաթ օր պիտի անցնի Ուաշինկթըն ուր խօսակցութիւններ պիտի ունենայ նախագահ Ճոնսընի եւ Արտաքին Գործոց նախա – րար Տին Ռըսքի հետ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարարը՝ Քուվ Տը Միւրվիլ Տրիւլին հասաւ, երեկ օրուան պաշտօնական այցելութեան մը համար :

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ մեռած է Լորտ Պիվըր – պրուք, որ մեծագոյն դէմքը կը նկատ – ուէր բրիտանական մամուլին : Անգլիա Մայիս 25 բոլորեց Ֆլիթ Սթրիթը (Լոնտոնի բոլոր թերթերու փողոցը) ու – նած էր իր 85ամեակը : Ծնած էր Քանա – տա եւ պատանեկի տարիք էր, 30 տարե – կանին միլիոնատէր էր : 1918ին Լոյտ Ճորճի դահլիճին անդամ էր, 22 տարի ետք Չըրչիլ զինք կը կանչէ իրրեւ օդա – նաւային արտադրութեան նախարար : Մեծ ընդդիմադիր էր Անգլիոյ անդա – մակցութեան Համաշխարհ Շուկային :

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիա մէկ միլիոն անգլիական ոսկի պիտի վճարէ նացիներէ – րու զոհ Բրիտանացիներու :

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ Իսլէն իշխանուհին կոր – սնցուցած է իր ժառանգական իրա – ւունքները Հոլանտայի գահին վրայ, իբ – րեւ Իսպանիոյ հետ ամուսնութեան երրեւ են – մեցնել, որուն ամուսինը կրկին իր ամուսնու– թեան Կարլոս կ՚ազատ Խոր – հրդարանի հաւանութեան :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ նոր վարչապետը Շաս– թրի երդումը կատարեց ազդեց օրը : Նոր կազմած դահլիճին մէջ առած է նաեւ Տիկին Կանտին (Ներուի աղջիկը) իրրեւ տեղեկատուութեան նախարար : Իր նոր եւ պատասխանատու պաշտօնին գլխուն անցնելով, Շասթրի յայտարարած է .— « Ներուն այլեւս մեր մէջ չէ, բայց կը – րեւ պէտք չէ մոռնանք իր ներշնչումը : Պէտք է մեր ձակատագրի կերտել եւ մեր կարողութեամբ յաւաղոյն ուժերով ծառայել երկրին : Յոյց տանք որ արժանի ենք մեր մեծ ազգին փառաւոր ժառան – գութեան » :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ հետ ունեցած խօսակցու – թիւններէն ետք, Ճանելար Թիթօ յայ – տարարած է .— « Ոչ մէկ տարակարծու – թիւն ունեցանք այն բոլոր նիւթերուն շուրջ որոնց մասին խօսեցանք եւ չեմ կարծեր, որ ապագային ալ ունենանք վէճեր որոնց նոյնիսկ հեռուէն նմանին անցեալին մեր վէճերուն », Թիթօ Պելկրատ վերադարձած է :

ՁԻՆԱՍՏԱՆ եւ Եմէն բարեկամութեան համաձայնագիր մը ստորագրած են, որ կը նախատեսէ մշակութային, թեքնիք եւ անտեսական գործակցութիւն :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ մէջ գնացքի բախումներ տեղի ունեցած են երկին : 11 վիրաւորներ կան (10ը՝ սեւ) եւ 35 ձերբակալութիւն – ներ կատարուած են :

ՖՐԱՆՍԱ յայտարարեց թէ չեղեալ կը համարէ Թունուզի հետ իր տնտեսական պայմանագրութիւնը :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ ֆրանսական հաստա – տութիւններու կը շարունակեն փակել ի – րենց գործերը : Սեփականատէրերը օրէ օր կը ծախուին :

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՀԵՏ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հանդիսաւոր կերպով ու դանդաղօրէն բարձրանում է վարագոյրը : Մեզ մի պահ համակում է երկիւղ, չփոթւում ենք: Օփերայի վիթխարի դահլիճը լեփ – լեցուն է ունկնդիրներով :

Մենք արձանացել ենք բեմահարթակի վրայ : Լուռ ու դանդաղաքայլ դուրս է գալիս բեմ մեր խմբավարը՝ Կոմիտասը: Սկսւում է համերգի երրորդ մասը : Խոր ու հանդիսաւոր լռութեան մէջ իրար են յաջորդում մեր համարները: Հնչում է բեմահարթակից « Հայր Մեր »ի վերջին ակկորդը: Յանկարծ անսպասելիօրէն դահլիճում բռնկւում են ծափերն ու խանդավառ բացականչութիւնները :

Կոմիտասը՝ լուռ ու մեղմաքայլ, անուշադիր դէպի տեղացող ծափերը՝ թողնում է բեմն ու հեռանում: Զէ՞ որ պատեհ չեն ծափահարութիւններն ու «պիսերը» այս համերգին : Սակայն ունկնդիրները, մոռանալով նրանց կաշկանդող ընդունուած կարգը, տարւում են յուզմունքի անյաղթահարելի յորձանքով, եւ դահլիճում դեռ երկար – երկար հնչում են ծափերն ու հիացմունքի խօսքերը : Համերգի հայկական մասն աւարտուած է : Իջնում է վարագոյրը :

Յաջորդ օրը դարձեալ հաւաքուած ենք դպրոցի դահլիճում : Հրաժեշտի մեր վերջին հանդիպումն է մեծ արուեստագէտի հետ, որ իր սովորական ճշդապահութեամբ ուղիղ ժամը 2ին ներս է մտնում դահլիճ :

Մեր հանդիպման առաջին իսկ օրը Կոմիտասը մեզ մի խոստում էր արել այժմ առանց յիշեցնելու կամ խնդրելու առիթ տալու նա դիմում է մեզ .

— Տղանե՛ր, այսօր վերջապէս ես հնարաւորութիւն ունիմ կատարելու խոստումս՝ ձեզնից անջատուելուց առաջ : Ժամանակը սուղ է , այս երեկոյ մեկնելու եմ Էջմիածին , ուստի ստիպուած եմ ձեզ հարեւանցիօրէն միայն ծանօթացնել հայ ժողովրդական երգին ու հոգեւոր երաժշտութեանը, նրանց միջեւ եղած կապերին :

Գրեթէ երկու ժամ տեւեց Կոմիտասի՝ հայ երաժշտութեան հիմնական խնդիրների մասին « համառօտ ակնարկը » , որը նա ուղեկցում էր իր սքանչելի երգով ու նուագած նմոյշներով :

Երբ դեկուցումն աւարտուեց, դահլիճը լուռ ու անշարժ մնաց : Ոչ ոք չէր համարձակւում խախտել տիրող խորհրդաւոր լռութիւնը : Թւում էր, թէ մոգական ինչ որ ուժ կաշկանդել էր բոլորիս :

Բայց ի հարկէ, այդպէս երկար չէր կարող տեւել : Ու հենց այն պահին մի– այն, երբ մեծ արուեստագէտը փորձեց խօսել, վերջին « մնաս բարեւն » ասել , մեզ հետ չգիտես թէ յանկարծ ինչ կատարուեց :

Դահլիճը մէկէն գոռաց՝ սաստ ու երկարածոր :

— « Կռո՛ւնկ » ... « Մոկաց Միրզէ՛ն» ... « Անտունի՛» ... :

Կոմիտասը մի պահ նայեց մեզ բոլորիս, լուռ ժպտաց իրեն յատուկ մեղմութեամբ , գլուխը կախեց կրծքին ու շըշընջաց շատ տարօրինակ ձայնով :

— Տղանե՛ր, իրաւացի էք, իրաւունք ունէք, բայց խնդրեմ ներող լինէք եւ բաւականանաք միայն մէկ համարով : Նա լուռ մօտեցաւ դաշնամուրին, նստեց, գլուխը բարձրացնելով վեր, աչքերն ուղղեց տարածութեան մէջ , սկսեց.

«Սիրտս նման Է էն փլած տներ...»

Դահլիճը լարուեց միանգամայն քարացաւ: Մեծ արուեստագէտի ձայնը մէկէն գերեց ու համակեց բոլորիս: Թւում էր, թէ անիրական , երազային այդ ձայնը գալիս էր մեծ մարդու սրտի խորունկ ծալքերից, իր հայրենիքի տառապանքների , իր ժողովրդի մարտիրոսագրութեան արիւնոտ էջերից :

«Բուն պիտի դնեն մէջ վայրի հաւքեր...»

Ուսուցչանոցի դուռը կամաց ու աննկատ բացուեց : Դահլիճից ձայնը սկըսեց յորդել եւ այնտեղ, որ այդ պահին դասատուները դրան մօտ կիտուած՝ ունկնդրում էին մեծ արուեստագէտին՝ լուռ ու վերացած :

«Երթամ ձիկ թալեմ Էն ելման գետեր..»

Երգը աւարտուած էր: Ոչ ոք չհամարձակուեց ձայն հանել, կամ պնդել մի նոր երգի կատարման վրայ : Տպաւորութիւնն այնքան ուժեղ էր եւ այնքան ցընցող, որ անգամ դժուարանում եմ յիշել, թէ ինչպէս անցաւ անջատման վերջին վայրկեանը , մեր հրաժեշտը այն մեծ մարդու հետ :

Ու մինչեւ օրս էլ դեռ ականջիս է նրա ձայնը , նրա սրտակէզ մրմունջը, ցաւի ու տառապանքի այն մեծ եղերերգը : Եւ հիմա, երբ յիշում եմ Կոմիտասի ձայնն ու « Անտունիի » հնչիւնները , ակամայից ինձ թւում է, թէ մեծ արուեստագէտը այդ երգով, մեզ անյայտ ինչ որ ներքին նախազգացումով ասես իր գալիք կարապի երգն էր երգում այդ օրը , իր հայրենիքին, իր ժողովրդին ուղղած հրաժեշտի վերջին երգը.

«Երթամ ձիկ թալեմ Էն ելման գետեր..»

ԱՐՇԱԿ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ՍՏԱՏԱՆԱՅԻՆ ԴՐԱԽՏԸ՝ ԱԼՊԱՆԻԱ

Սթալին դեռ չէ մեռած այստեղ: Եւ մէկ միլիոն եօթը հարիւր հազար բնակիչներ կ՚ապրին իր յիշատակով, մոռցուած՝ Արեւմուտքէն եւ հալածուած՝ Արեւելքէն, առաջնորդուելով մարդէ մը, որ կը կառավարէ մահուամբ ու սարսափով :

« Գուիք »ի աշխատակիցները՝ այդ երկիրը մտան իբրեւ զբօսաշրջիկ, լուսանկարելու համար ինչ որ արգիլուած է եւ խօսելու համար բոլոր վարագոյրներէն ամէնէն երկաթեայի մէկ բնակիչին հետ :

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

Խարխուլ տուներ, շինուած հողէ աղիւսներով եւ տախտակով, երիտասարդներ և երիտասարդուհիներ, որ կը դաստիարակուին Սթալինի պաշտամունքով , բայց որ ոչինչ գիտեն Յիսուսի կամ Մոհամէտի մասին:

Հիմա, միայն մէկ քանի ծերունիներ եկեղեցի կը մտնեն՝ Աստուածածնի առջեւ խոնարհելու համար: Ծերերուն հետ գացած են՝ կ՚ողեւորի Ալպանական Եկեղեցին ալ :

Սպայակոյտի սակաւաթիւ անդամները եւ իրենց խմբակը կ՚ապրին Կեթոյի մէջ , Թիրանա, գեղեցիկ պարտէզներով՝ հանգըստաւէտ վիլլաներու մէջ, հեռու ժողովուրդի աղքատութենէն ու խեղճութենէն : Եթէ մէկը Արեւմուտքի մասին քիչ մը համակրալից խօսք մը ըսէ՝ ոճրագործ է: Եթէ Խրուշչեւի մասին համակրանքով արտայայտուի՝ դաւաճան է: Եթէ Թիթոյի հետ, հայդուկային կռիւներու շրջանէն բան մը յիշէ՝ լրտես է :

Հոճա եւ իր խմբակը, մէկ մատաչափ իսկ չեն ուզեր հեռանալ իրենց դիրքէն : Ատոր համար, ամբողջ երկիրը չղթայակապ է : Ատոր համար ոչ Արեւմուտքի եւ ոչ ալ Արեւելքի հետ բարեկամութիւն կայ : Ատոր համար հազնելիք ոչինչ կը գտնես իսկ ուտելիք շատ քիչ բան, ոչ մէկ նոր ինքնաշարժ, ոչ մէկ փոխնորդմաս եւ « Ատրիաթիք» մեծ պանդոկին մէջ պղպեղը՝ գրեթէ անծանօթ է: Ատոր համար Թիրանայի կեդրոնական հրապարակին վրայ գտնուող Արուեստի տունը՝ տարիներէ ի վեր կիսաւարտ է :

Ռուսիա, Լեհաստան, Եուկոսլաւիա եւ ամբողջ արեւելեան գօտին այլեւս ոչինչ կը ղրկեն :

Միայն Չինաստան կ՚օգնէ եւ ասիկա սարսափելի է երկրի մը համար, որ արտաքնոցի թուղթն իսկ պէտք է արտասահմանէն ներածէ :

Ալպանիա՝ ուշադրաւ ոչ մէկ արտադրութիւն ունի այսօր : Կ՚արտադրէ քիչ մը ծխախոտ, քիչ մը բրինձ եւ քիչ մը միս :

Բարեբախտաբար , տարիներ Արեւելեան Գերմանիայէն եկած գինիներ սորվեցուցին գետնախնձոր մշակել: Անկէ ի վեր, գետնախնձորը իրենց ամենօրեայ հացն է: Իրենց անկախութեան սկիզբն ու վերջը:

Սակայն, Ալպանիա կրնար հարուստ ըլլալ : Եթէ օգտագործէր իր աշխարհագրական դիրքը եւ իր բարեբեր հողերը:

Մեզի միշտ ընկերացող եւ մեր ամէն մէկ քայլին հետեւող պետական բարձրաստիճան պաշտօնեաներէն մէկուն հարցուցի թէ՝ ինչո՞ւ Յունաստանի եւ Եուկոսլաւիոյ պէս զբօսաշրջութեան դուռ չեն տար :

ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Ան պատասխանեց ինծի .

— Այդ ձեռնարկը շատ վտանգաւոր է. Զբօսաշրջիկներու բերած դրամը՝ վտանգ է մեր երկրին համար : Ժողովուրդը մօտ մտահոգութիւն պիտի ստեղծէր : Եւ պայցոյց մը պիտի ըլլար թէ՝ ուրիշ երկիրներու մէջ աշխատաւորները աւելի շատ կը վաստկին : Եւ պիտի կրնար փըրենք առաջնորդել այն եզրակացութեան թէ մեր կառավարութիւնը սխալ քաղաքականութեան կը հետեւի :

Ջանացի պնդել՝ ըսելով .

— Սակայն, լաւ արդիւնքներ պիտի ունենար երկրին համար: Ինչպէս Եուկոսլաւիոյ համար, որուն տնտեսութիւնը ուշագրաւ վերելք արձանագրեց սահմաններու բացուելէն ի վեր: Այնքան դրամ կը մտնէ երկիր :

Խօսակիցս տարօրինակ նայուածք մը նետեց վրաս եւ ըսաւ.

— Կը կարծեմ թէ՝ Արեւմուտքի ի նպաստ բուռն քարոզչութիւն կ՚ընես :

Զայրացայ եւ գոչեցի .

— Հոս նայէ : Մինչեւ հիմա, ոչ մէկ հետ խօսած եմ Արեւմուտքի մասին :

Ան՝ պատասխանեց .

— Խօսի՞լ: Բայց, բան մը ըսելու պէտք չունիս : Ամէն օր, , նոր շապիկ կը հագնիս: Երեկոյեան ընթրիքի առեն՝ տարբեր կը հագնիս: Եւ ամէն իրիկուն նոր փողկապ կը կապես: Եւ հանդերձարանիդ մէջ կախուած է կապոյտ հագուստ մը որ հագնուած չէ դեռ :

Զարմացայ եւ հարցուցի .

— Ուրկէ՞ գիտես:

— Ուրկէ՞ գիտեմ: Հոս՝ ամէնքը գիտեն ասիկա: Ատանկ բաները շատ կը մացուին :

Հարցուցի .

— Ալպանիոյ մէջ ո՞ր արհեստով գործողները աւելի շատ դրամ կը շահին :

Պատասխանելու համար մտածելու պէտք չունեցաւ : Ըսաւ .

— Լեռներուն վրայ շինուող ճամբաներու երկրաչափները : Ամիսը՝ 12 հազար լէկ կը ստանան :

ՄԵՆՔ ԿԸ ՀԱՒԱՏԱՆՔ

Բայց ահա յանկարծ Թուրքերը Մայիս 15ին կը յարձակին Ալեքսանդրապոլի վըրայ, ուր հայկական ուժերը յաջորդական գիծեր փոխելով Մայիս 21ին կը հասնին Ղարաքիլիսէ եւ Զօրավար Նազարբէկեանի հրամանատարութեամբ թշնամին մղելով Համամլու եւ Մայմեխ, կը յաջողին Պօղիքենտ Նիկիտին գիծը գըրաւել եւ թշնամիին առջեւ փակել Դիլիճան – Երեւան ճամբան :

Բայց միւս ճակատներուն վրայ եւս կատաղի կռիւները կը շարունակուին : Մայիս 18ին Հայերը կը ստիպուին հեռանալ Կողբէն : Մայիս 20ին կ՚իյնայ Իգտիրը եւ Հայերը կը քաշուին Մարգարա : Մայիս 21ին թշնամին Սարտարապատի առջեւ է երկաթուղիի երկայնքին դէպի Էջմիածնի ճամբուն վրայ : Թուրքերը կ՚երեւան նաեւ Բաշ – Ապարանի առջեւ , ուր Դրոյի զինուորները կը յաջողին սակայն այդ ուղղութեամբ եւս փակել Երեւանի ճամբան :

Օղակը կապուած է այլեւս եւ օրհասական ժամը հնչած : Վերջին ճակատամարտն է , ասկէ անդին մահ ու աւեր միայն կը սպասէ Հայութեան : Եւ ահա Զօրավար Սիլիկեան գերագոյն ճիգով մը կռուին մէջ կը նետէ իր բոլոր ուժերը : Մարտի կը կանչէ բոլորը, ամբողջ Հայոց ժողովուրդը, մեծով պզտիկով , տարեցով պատանիով հայրենիքի փրկութեան այդ գերագոյն եւ վճռական պահուն: Կը կանչէ բոլոր հայորդիները կուրծք տալ թշնամիին, չընդունիլ պարտութիւնը եւ եթէ հարկ է մեռնիլ, մեռնիլ կռուելով , մեռնիլ դիմադրելով , մեռնիլ կոտորելով եւ ոչ թէ կոտորուելով :

Ու ով հրաշք, այս միաձոյլ եւ միակամ դիմադրութեան առջեւ թշնամին կ՚ընկրկի, կը տատամսի, կը սկսի նահանջել: Հայերը կը գրաւեն Գարապուրունը, Ալագեազը, Թալինը, Մաստարան : Թուրքը կը նահանջէ կրկին: Սարտարապատ – Պաշ Ապարան – Ղարաքիլիսէ գիծը մեր հայրենիքի ապատարար գօտին կ՚ըլլայ : Թշնամին զինադադար կ՚առաջարկէ : Փրկուած է հայրենիքը : Կը բացուի Մայիս 28ի հրաւառ արշալոյսը : Հայաստանն անկախ է Հայկական Հանրապետութեան հռչակումով :

Դժբախտաբար սակայն կարճատեւ եղաւ Հանրապետութեան անկախ կեանքը: Երեսուն ամիս միայն, որուն ընթացքին Հայկական կառավարութիւնը լծուեցաւ գերմարդկային աշխատանքի մը առանց լայն միջոցներու, ամէն բան գրեթէ ոչինչէն ստեղծելով : Պետական եւ վարչական կազմակերպութիւն ստեղծել, չորս տարիներու պատերազմին բացած ահռելի վէրքերը ու աւերները դարմանել, գաղթականներու հսկայ զանգուածը տեղաւորել եւ պատսպարել, որբերը հաւաքել , տիրող սովին եւ համաճարակներուն դէմ մաքառիլ: Մանաւանդ՝ սահմաններու ընդարձակումով միաձոյլ եւ միատարր հայրենիք մը կերտել :

Դէպքերու շարայարութիւնը ծանօթ է ամէնուս : Հայ պոլշեւիկները կոթնած կարմիր սուիններուն եւ աջակցութեամբ իրենց Թուրք «արխատաշներուն» յաջողեցան խորհրդայնացնել մինուճար Հայաստանը եւ դարձնել Խորհրդային Միութեան սկզբնական շրջանի տասնեմէկ հանրապետութիւններէն մին՝ ռուսական ծայրագաւառի իր բոլոր յատկանիշներով :

Դէպքերը եւ անցքերը ծանօթ են իրենց մանրամասնութիւններով : Եւ սակայն , քառասունեւվեց տարիներ վերջն ալ կամուոր խմաստակներ , առանց ամօթի , առանց խղճմտանքի դոյզն նշոյլի ուրանալով կատարուած ամէն զոհողութիւն , ժխտելով այնքան տառապանք, այնքան արիւն ու արցունք , այնքան մարտնչումներ՝ պատահականութեան եւ թրքական մեծանձն յօժարութեան նուէրը կը հռչակեն մայիսեան հանրապետութիւնը եւ Հայաստանի Հանրապետութեան ծնունդը կը կապեն բռնի եւ օտար ուժերով պարտադրուած խորհրդայնացման :

Որ հայ համայնավարները այդպէս պնդեն եւ յայտարարեն, ի վերջոյ կարելի է ըմբռնել թէեւ չընդունիլ, որովհետեւ համայնավարը, ռուս ըլլայ, թէ հայ, նախ համայնավար է, համաշխարհային յեղափոխութեան իրագործումին կը ձգտի այդ ձգտումին ընդհանուր բոլոր պատեհապաշտութիւններով եւ անխտիր միջոցներով: Իր գործը ձեռնարկելու կարելիութիւն ունի: Կրնայ ամէն բան ըսել, կրնայ կեղծել, կրնայ ստել, ստոյգ ու կեղծիքն ալ միջոցներ են նպատակին հասնելու : Եւ ամենայն հանդարտութեամբ կրնայ վաղը, համաձայն օրուան պահանջին, երէկուան ըսածին ու պնդածին ճիշդ հակառակը յայտարարել: Զարմանալու բան չկայ, ըմբռնումին եւ աշխարհահայեացքին համապատասխան է : Մենք պարզապէս ազգայնամոլներս ենք որ կը խեղաթիւրենք: Համայնավարին համար Հայաստանի Հանրապետութիւնը հիմնուած անոր խորհրդայնացումով, 1920 Նոյեմբեր 29ին, որքան ալ խորհրդային իրական եւ պատմական թուականը Դեկտեմբեր 2 ըլլայ : Թուականնին անկախ կեղծ է ու սխալ :

ԲԱԲԳԷՆ

(3 Տար.)

ԳԱՌՆԻԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐԸ

Մինչեւ այսօր ալ հիացում կը պատճառեն գեղանկար լեռնային վայրի մը մէջ կանգնած Գառնիի հնամենի հզօր ամրութեան փլատակները : Ա. դարուն ամրոցին քանդեցին Հռոմայեցիները, բայց դըղեակը նոյն ժամանակաշրջանին ալ վերաշինուեցաւ Տրդատ Ա.ի Թագաւորին կողմէ :

Գառնիի ամրոցին պեղումները Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիային կողմէ սկսան 1949ին : Նախ երեւան եկաւ հզօր բերդապարիսպը՝ 14 աշտարակներով, որոնք շինուած են լաւ տաշուած բազալտէ երկաթաքարերով : Պեղումները յայտնաբերեցին նաեւ պալատական կառուցումներ, մասնաւորապէս Թագաւորին օթեւանները, հանդիսասրահը եւ խճանկար յատակով բաղնիքը : Խճանկար պատկերը, որուն նիւթը փոխ առնուած է յունական դիցաբանութենէն, աչքի կը զարնէ չքնաղ գեղարուեստական ինքնատիպութեամբ :

Գառնիի 15 տարուան պեղումները երեւան հանեցին մեծ քանակութեամբ արժէքաւոր հնութիւններ՝ աշխատանքի մետաղեայ գործիքներ, զէնքեր, խեցեգործական եւ ապակեայ իրեր, տնային գործածութեան առարկաներ, զարդեր : Այս բոլորը կը վկայեն, թէ հին Հայաստանի մէջ գոյութիւն ունէր բարձր մշակոյթ մը :

Այս բոլորին մէջ ամէնէն յատկանշականը վերջին շրջանի պեղումներու ընթացքին գտնուած մարմարէ արձանն է : Քանդակը, որ դժբախտաբար միայն իրանը կը ներկայացնէ, շինուած է Բ. եւ Գ. դարերուն (Ք. Ե.) : Հնադարեան արուեստի նմոյշ մը ըլլալով հանդերձ, արձանը օժտուած է ինքնատիպ գիծերով :

— Այս արձանը հելլենական ձեւի քանդակագործական այն յուշարձաններէն մէկն է, որոնք կը գտնուէին հայկական տաճարներուն մէջ, — կ'ըսէ Գառնիի արշաւախումբին ղեկավարը՝ Բամկէն Առաքելեան, — եւ որոնց մասին մենք իմացած էինք միայն հայ եւ դասական հեղինակներու գրաւոր վկայութիւններէն :

Գառնիի մէջ գտնուած արձանին եռեւի մասը մշակուած է կիսով չափ : Այս պարագան կը բացատրուի անով, որ կոնակը յարած էր պատին կամ, թերեւս, կաղմած է խմբաքանդակի մը մէկ մասը : Այս մէկը կարելի է, որովհետեւ Գառնիի մէջ յայտնաբերուած են մարմարէ արձաններու մասեր եւ բարձրաքանդակներ :

1963ին գտնուեցաւ նաեւ ուրիշ արժէքաւոր հնութիւն մը : Ասիկա քար մըն է, Արդիշտի Թագաւորին ուրարտական սեպաձեւ մակագրութեամբ : Էրեբունի կամ Երեւանի հիմնադիր ուրարտացի տիրակալը կը պատմէ, որ նուաճած է այս երկրամասը եւ գերի տարած կիներն ու տղամարդիկը : Ուրարտական այս արձանագրութիւնը կատարուած է քարէ հնամենի քանդակի մը՝ «վիշապ»ին վըրայ : Քարէ այդ հսկայ կոթողները (երբեմն հինգ մեթր երկարութեամբ), որոնց գոյութիւնը կապուած էր ջուրին եւ արգասաւորութեան պաշտամունքին հետ եւ որոնք ունէին սլաքներու կամ ձուկերու ձեւ, ծանօթ էին հինէն ի վեր, սանոնք յաճախ գտնուած են Գեղամայ լեռներուն եւ Արագածի լանջերուն վրայ :

Մինչեւ հիմա հնագէտները կ'ենթադրէին, թէ «վիշապները» յետ-ուրարտական կամ հին հայկական ժամանակաշրջանի երեւոյթներ են, այսինքն կը պատկանին Զ.— Դ. դարերուն (Ք. Ա.) : Այս ենթադրութիւնը սխալ դուրս եկաւ Գառնիի մէջ գտնուած «վիշապ»ին շնորհիւ :

— Արդարեւ, Արգիշտի Թագաւորը, — կ'ըսէ այս մասին Բ. Առաքելեան, — իր արձանագրութիւնը փորագրել տուած է Ք. Ա. ութերորդ դարուն՝ «վիշապի» վըրայ, որ բերուած էր ուրիշ տեղէ մը : Այս ձեւով կը պարզուի, որ ձուկի նման քարէ կերտուածքները հիւսիսային Հայաստանի հին բնակիչներուն ստեղծագործութիւններն են եւ շինուած են ուրարտացիներուն երեւան գալէն շատ առաջ :

Հնագէտներուն մեծարժէք աղբիւրներ տուած են հին հայկական այդ պալատին փլատակները : Սակայն սանոք հիմնականին մէջ կ'ընդգրկեն մեր ժողովուրդին պատմութեան Ա.էն մինչեւ Դ. դարաշրջանները : Մինչդեռ նախքան մեր Թուականութիւնը Զ. — Ա. դարերուն պատկանող ուսումնասիրուած յուշարձաններուն թիւը դեռ շատ քիչ է եւ այդ պատճառով ալ այդ դարաշրջանին մասին քիչ բան յայտնի է : Մինչդեռ այդ հայ ժողովուրդի պատմութեան եւ անոր մշակոյթին խիստ հետաքրքրական մէկ ժամանակաշրջանն է, երբ ուրարտական թագաւորութեան անկումէն ետք ստեղծուեցաւ հայկական պետութիւնը :

Այդ ժամանակաշրջանին մէջ կ'աւարտի Հայերուն ազգագրական կազմաւորման հոլովոյթը, իսկ Դ. դարու վերջաւորութենէն (Ք. Ա.) մինչեւ Ա. դար, Հայաստան, Միջնաւոր Արեւելքի դրացի երկիրներուն հետ միասին, կը մտնէ հելլենականութեան դարաշրջանը :

Ներկայիս անհրաժեշտութիւն դարձած է աւելի ուշադիր ըլլալ այս շրջանի ուսումնասիրութեան գործին մէջ :

Մ. Ն.

— Այդ դրամով ի՞նչ կարելի է գտնել, հարցուցի ես :

— Հեծանիւ մը, կամ ռատիօ մը եւ կամ լուսանկարչական մեքենայ մը, պատասխանեց ան :

Ահա կարգ մը տպաւորութիւններ Ալպանիայէն, երկրէ մը՝ որ կը տուայտի չքաւորութենէ եւ տխրութենէ՝ խմբակի մը լուծին տակ : Երկիր մը՝ ուր լաւ չաղիկով (Նայլըն) եւ փայլուն կօշիկով զարդարուած միակ մարդիկը խմբակի (քլիք) անդամները եւ լրտեսներն են :

Քաղեց՝ ՎԱԶՐԻԿ

ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ ԽՕՍՔԵՐԷՆ

— Իմ սկզբունքս է սխալը տեսնելուս պէս դեղագիր գրել եւ ոչ թէ այսօր հիւանդը քննել եւ ըսել իրեն, թէ «դու հիւանդութիւնդ շարունակէ, իսկ գալ տարի նոր տարեգլխուն առթիւ կուգամ քեզի դեղագիր մը տալ» :

— Պաշտօնի գլուխ անցնող որեւէ անձ յանիրաւի հարուածելով անոր վրայ գըրպարտութիւններ դիզելը վատութեանց վատութիւնն է, իսկ անձի մը թերութիւնները, նամանաւանդ ամբողջ ժողովրդեան հաճոյ չերեւցող թերութիւն մը ծածկելը քաջութեանց քաջութիւնն է, եւ ոչ ոք կրնայ զմեզ այս քաջութենէն զրկել :

— Երգիծանքը նետ մ'է, որքան ի հեռուստ արձակուի, այնքան աւելի կը կորսնցնէ իր ուժն մինչեւ իր նպատակին հասնի, եւ, ինչ որ ցաւալի է, շատ անգամ նպատակէն կը շեղի եւ կ'երթայ ուրիշ մը վիրաւորելու :

— Շատ հեղինակներ կը կարծեն թէ կը բարձրանան, եթէ ականաւոր անձանց ուղերձներ գրեն, մինչդեռ ըստ իս բարձրանալու նպատակով ի գործ դրուած ասանկ փոքր ջանքերն են, որ կը տապալեն շատ հեղինակներ :

— Շատերը համբաւոյն եռեւէն կը վազեն եւ այս պատճառով կը փախցնեն համբաւն, որ իր եռեւէն վազողը չճանչնալով՝ կը վախնայ ու կը փախչի : Ունի՞ս հանճար կամ առաքինութիւն, համբաւը եռեւէդ կուգայ, եւ որչափ վռնտես այնչափ քեզմէ չի բաժնուիր :

— Թերութիւններու վրայ լալն մեծագոյն թերութիւն է, խեղճութեան վրայ արտասուք թափելն՝ ապացուցանել է, թէ արիւն չունինք թափելու :

— Դուն գիտութիւններու մէջ կը կարծես առաջ երթալ . բախտն գքեզ բանաստեղծ կ'ընէ, եւ բախտէն շինած բանաստեղծին պէս անճոռնի բան չկայ աշխարհիս երեսը :

— Ամէնքն ալ կը զգան, խնդիրը միայն զգալու վրայ չէ . այն որ հրապարակի վրայ կ'ելլէ իբրեւ բանաստեղծ, պարտաւոր է նաեւ զգացնել մտիկ ընողներուն, ինչ որ կը զգայ ինք :

ՊԱՐՈՆԵԱՆ ՕՏԱՐ ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՎ

Յ. Պարոնեանի գործերը թարգմանուած են բազմաթիւ լեզուներու : Առաջին անգամ 1899ին Փարիզի մէջ ֆրանսերէն լոյս կը տեսնէ մեծանուն երգիծաբանին «Մեծապատիւ Մուրացկանները»՝ Զ. Եսայեանի եւ Կ. Կրեզենթի թարգմանութեամբ : 1913ին Ժ. Սիլնիցքիի թարգմանութեամբ եւ ներածականով Փարիզի մէջ կը հրատարակուի «Պաղտասար աղբար» կատակերգութիւնը :

1930 եւ 1933ին Ե. Մկրտիչեանի թարգմանութեամբ անգլերէն լոյս կը տեսնեն «Մեծապատիւ Մուրացկաններ» եւ «Պաղտասար աղբար» գործերը :

1937ին Կ. Խաչատրեանի թարգմանութեամբ ռուսերէն լեզուով լոյս կը տեսնեն երգիծաբանին «Պաղտասար աղբարն» ու «Մեծապատիւ Մուրացկանները», որոնք յետագային՝ 1940 եւ 1950ին կը վերահրատարակուին :

Ծ. Ծէյտի «Բազմավէպ»ի մէջ (1960 — 61) լոյս կ'ընծայէ «Կատակերգութիւնը եւ երգիծանքը Հայաստանի մէջ» յօդուածը, ուր ան, խօսելով Ե. Օտեանի եւ յատկապէս Յ. Պարոնեանի մասին, թարգմանաբար հատուածներ կը ներկայացնէ Պարոնեանի ծանօթ գործերէն :

Նիզար Խալիլի թարգմանութեամբ եւ Սարուխանի ծաղրանկարներով 1962ին Հալէպի մէջ արաբերէն լեզուով կը հրատարակուի «Մեծապատիւ Մուրացկանները» :

ՄԱՆՐԱՊԱՏՈՒՄՆԵՐ Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆԷ

— Ի՞նչպէս էք, Կարապետ աղայ :

— Վիճակս գիտես ... փառք Աստուծոյ :

— Վիճակդ գիտեմ ես՝ աղէկ չես, ինչո՞ւ փառք Աստուծոյ կ'ըսես եւ զԱստուած կը չողոքորթես :

×

Մարդ մը կ'ըսէր օր մը իր բարեկամին .

— Ինծի միշտ ըսած են թէ գաւաթ մը գինին մարդս կը զօրացնէ . ահաւասիկ քառասունէն աւելի խմած եմ, չեմ կրնար ոտիցս վրայ կայնիլ :

×

— Տէր բժիշկ, ի՞նչ ընեմ, գիշերները աչքիս բան մը կ'երեւայ :

— Ի՞նչ կերպարանք ունի :

— Իշու կերպարանք :

— Տունդ գնա՛, եւ գինի շատ մի խմեր, դուն գինովցեր եւ քու ստուերէդ վախցեր ես :

×

— Լեզուդ քիչ մ'ալ հանէ, քչիկ մ'ալ, կ'ըսէր բժիշկ մը հիւանդ կնկան մը :

— Աս ի՞նչ է, տէր բժիշկ, — ըսաւ հիւանդը, — դուք կը կարծէք թէ կնկան լեզուին վերջ չի՞ գար :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (116)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Այդ օրը գիւղացիներն իրենց տները զարդարում էին ծառերի թարմ ճիւղերով : Եփում էին իրենց ամենահամեղ կերակուրները, թխում էին գաթա : Աւելի մանուկները մորթում էին Վարդեւան խաղալիք եզները, որ յատկապէս պահում էին այդ օրուայ համար : Երիտասարդներ տօնախմբութեան էին ելնում Մեղրագետի ափերին : Նրանք ազաւնիներ էին թռցնում, ջուր էին ցանում միմեանց վրայ : Աղջիկների եւ տղաների սիրահար խմբերը ջոկ — ջոկ երգում էին Սեւ եւ Քանասարի ծաղկազարդ բարձունքներին :

Մանիշակը տօնից երկու օր առաջ կարմիր չափիկներ էր կարել իր թոռների համար, իսկ Ալվառինջու հարսը մի սիրուն թաղիկ էր դրել Զօրիկի գլխին, ոտքերին հագցրել էր նախշուն գուլպայ :

Հագել է կարմիր բուճ ,
Նաճէճ ուտի քու ճուճ ,—

ասում էր Սանամը, երեխայի տոտիկները համբուրելով :

Վարդավառի առաւօտ Քրտաղոմի բոլոր երիտասարդները իրենց տօնական հանդերձներում պճնուած, խմբուել էին տանիքներին : Բնակիչների մի մեծ բազմութիւն հաւաքուել էր գիւղի կենդրոնում գտնուող բլրի վրայ՝ հին զանգակատան առաջ :

Այդ օր սովորականից աւելի վաղ էին վառուել թոնիրները : Ծուխը կապոյտ օղակներով ելնում էր երդիկներից : Ուշացած տանտիկինները փութկոտութեամբ վերջին գաթաներն էին թխում : Հարսներն ու աղջիկները, նախշուն չօրեր հագած, կժուր ջուր էին բերում աղբիւրներից :

Երկրագործ Մարտօն՝ Բայազի հայրը, որ նոր էր վերադարձել օլամութիւնից, դրան առաջ նստած նորոգում էր իր լծասարքը : Խողեդանի հարսանիքին Տօնէից ստացած հինգ ոսկով նա մի լուծ գոմէշ էր գնել, որոնցից մէկը աշխատանքի ժամանակ ջարդել էր իր սամիները : Մարտօն նստել էր բարդու տակ եւ նոր սամիներ էր շինում, որ տօներից յետոյ Սեւ սարից մի քանի գերան բերի՝ մարագի փտած գերանները փոխելու համար : Լեւոնը եւ Աշխէնը կանաչ ճիւղերով զարդարել էին սայլը եւ, կարմիր արախչիների մէջ ջուր ածելով՝ բերում ու քրքջալով հանում էին շինականի գըլխին :

— Վարդավառ է, պապի, — գոչում էին չարաճճի երեխաները, շարունակելով իրենց հրճուալի խաղը :

— Թողէք սամին շինեմ, որ ձեզ սելով Մուշ տանեմ, — ասում էր Խոշոնց Մարտօն, ուրախանալով իր թոռների անմեղ զուարճութեամբ :

Մի քիչ այն կողմ Մանիշակը, թեւերը քշտած, կարմիր գաթաներն էր քաշում թոնրից : Սանամը նստել էր մօտը եւ գրտնակով վերջին խմորի գնդերն էր բացում : Նրա կողքին պպզել էր փոքրիկ Զօրիկը եւ մի նախշած գաթա գողը դըրած, նայում էր եփող հացերին :

— Կուզուն տաք է, ջօջօ, — ասաց երեխան, գաթայի ծայրը մօտեցնելով եւ արագօրէն հեռացնելով բերանից :

— Փչի՛ր՝ թող պաղի, յետոյ կ'ուտես, Ասաց Ալվառինջի հարսը, շարունակելով իր աշխատանքը :

— Ջօջօ, էն գաթէն վառաւ, հանիր, էն մէկէլ գաթէն մկայ կը պատի թոնտիր, — մատով ցոյց էր տալիս Զօրիկը :

— Ուշիկ, դու չպատես թունդիր, լաօ, — զգուշացնում էր Մանիշակը եւ կռանալով անթրոցով խառնում էր կրակը, որ հացերը կարմրին :

Սանամը երկար ժամանակ չէր եղել իրենց գիւղում : Նա խոստացել էր Աստուրի երեխաներին մի քանի օրով Ալվառինջ տանել իր հարազատների մօտ, որոնք խաղողի հրաշալի այգիներ ունէին :

Ցանկարծ չարաճճի աղմուկով թոնրատուն մտան Լեւոնն ու Աշխէնը :

— Նանէ, պապին ծառի տակ նստած սամի է շինում, որ մեզ սէլով Մուշ տանի, — ծափ տուեցին նրանք :

— Ե՞րբ է տանելու :

— Վաղը :

— Վաղը ես ձեզ կը տանեմ Ալվառինջ : Մի քանի օր կը մնաք էնտեղ, յետոյ կը գաք ու պապի սէլով Մուշ կ'երթանք :

— Ալվառինջ խաղող կա՞յ, — հարցրեց Աշխէնը :

— Շա՛տ :

— Ձմեռո՞ւկ :

— Ձմերուկ էլ շատ կայ : Սեխ կայ, շամամ կայ : Էս համայն Մշոյ դաշտի մէջ Ալվառինջի պէս գեղ չկայ, — Նկատեց պառաւը :

— Որ էդպէս է, վաղը մեզ Ալվառինջ տար, — գոչեցին մանուկները եւ, մէկական գաթա տաշտակից առնելով, վազեցին դէպի սայլը ու սկսեցին նորից ջուր ցանել պապի գլխին :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՊԱՏԱՐԱԳ – ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկե – ղեցւոյ Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի Գիւտ Նշխարաց ամենայն Սրբոյ Հօրն մերոյ Գրիգոր Լուսաւորչի տօնին, պիտի տօնուի եկեղեցիիս անուանակոչութեան տօնը:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Թեմիս առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹԸՐ – ԹԸՌԵԱՆ:

Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կա – տարուի Երջանկայիշատակ ԳԷՈՐԳ Զ. Կաթողիկոսի վախճանման 10րդ տարելիցին առթիւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ.— Հարէլեան եղբայրները եւ ընտանեկան պարագաները, կը ծանուցանեն թէ, այս Կիրակի, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ, իրենց եղբօր, ողբացեալ՝

ԱՐՇԱՒԻՐ ՀԱՐԷԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, նաեւ իրենց հօր՝

ՏԷՐ ԱՆԱՆԻԱ ՔՀՆ. ՀԱՐԷԼԵԱՆԻ

հոգւոյն:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալներու յիշատակը յարգողները, մասնակից ըլլալ աղօթքներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Կատտանարնակ Այրի Տիկին Շահէն Միլտոնեանի մահուան առթիւ (Շապին Գարահիսարցի) հետեւեալ նուիրատուութիւնները եղած են, Սեբաստիոյ նահանգի Վերաշինաց միութեան միջոցաւ, ի նպաստ Պէյրութի Սահակեան վարժարանի: Այրի Տիկին Արամանուշ Պալըքճեան յիսուն ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Մուշեղ Քէթէնճեան յիսուն, Տէր եւ Տիկին Մարկոսեան երեսուն, Տէր եւ Տիկին Սիմոն Մերկէրեան երեսուն, Տէր եւ Տիկին Մինասեան քսան, Տէր եւ Տիկին Ղազարեան քսան, Պ. Հայկազուն Թիւթիւնճեան տասը, Պ. Փիլիպպոս Կուրճեան 10, Պ. Բեթէնեան հինգ, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Արզումանեան «Յառաջ»ի քսան ֆրանք:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ (ՊՕՄՈՆ)

Տիկին Սիրանուշ Օհանեանի թաղման առթիւ եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները.— Կարպիս Սէմիզեան 50 ֆր, Տիգրան Փափազեան քսան, Օննիկ Գապազեան տասը, Մարտիրոս Ճնտեան 10 ֆրանք (աղքատաց): Տիգրան Փափազեան տասը (եկեղեցիին):

Պօմոնի Թաղականութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ննջեցեալի պարագաներուն եւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն:

ԽՄԲԱԿԱՆ ՊՏՈՅՏ ՄԸ

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղը շրջապտոյտ մը կը կազմակերպէ Կիրակի, Յունիս 21ին դէպի Հավր: Տեսարժան վայրերու շարքին մէջ նկատի առնուած է Թանքարվիլի կամուրջը: Հավր քաղաքէն զատ ապահովուած է Ֆլանտըր շքեղ նաւի այցը: Օթոքարները կը մեկնին առաւօտեան ժամը 6.30ին Մեթրօ Պանեէօի առջեւէն եւ կը կենան Փարիզ «Սառահ Պեռնար» Թատրոնի առջեւ ժամը 7ին: Ճամբորդական ծախքերու մասնակցութեան գինն է (նաւին այցետոմսով միասին) անձ գլուխ 20 ֆր.:

Արձանագրութիւնները սկսած են եւ կ'աւարտին Յունիս 14ին:

Արձանագրուելու համար կարելի է դիմել Օր. Իրիս Պասմաճեանին, 95, Ավըեիւ Առիսթիտ Պռիան (Պանեէօ) կամ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը, 17 Րիւ Պլէօ, Շաբաթ եւ Երկուշաբթի կէսօրէ ետք:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Կը խնդրուի իրենց զաւակները արձանագրել տուած ծնողքներէն որ իրենց առկախ հաշիւը փակեն որպէսզի արձանագրութիւնը վերջնական նկատուի:

Օգոստոս ամսուան համար դեռ սահմանափակ թիւով տրամադրելի տեղեր կան:

Այսուհետեւ արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան ՄԻԱՅՆ ՇԱԲԱԹ ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ ժամը 16էն 19ը, 17 Րիւ Պլէօ, Միշակոյթի Տան Գ. յարկի գրասենեակի մէջ:

ՄԱՅԻՍ 28

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի եւ Կ. Խաչին:

Շաբաթ, 13 Յունիս երեկոյեան ժամը 20.30ին Թէաթր Մունիսիփալի սրահը:

Կը նախագահէ Ընկ. Ա. ՊՕՅԱՃԵԱՆ (ՌՈՄԱՆԷՆ)

Կը խօսի Ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՅԵԱՆ (Մարսէյլէն)

Գեղարուեստական բաժին.— Ջութակ ընկ. Պէրպէրեան, երգ, նուագ, արտասանութիւն, մեներգ եւ անակնկալներ:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Գ. Լաղեան խումբին: Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէին:

Այս Շաբաթ ժամը 20.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Կը նախագահէ՝

Պ. ՊՕՂՈՍ ՏԷՐ – ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ: Կը մեներգէ՝ Տիկին Մառի Կարապետեան: Արտասանութիւն Օր. Օր. Բրաբիոն Տապաղեան, Թագուհի Սալլապալեան:

Մուտքը ազատ է:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Առնուվիլ – Սարսէլի Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի: Այս Շաբաթ իրիկուն, հացկերոյթով, ժամը 20.30ին, Առնուվիլի եկեղեցիին կից խորհրդարանի սրահին մէջ:

Կը նախագահէ ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Կը խօսի ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին:

Անակնկալներ

Ճաշագին 5 փրանք:

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ՀԱՅ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԻ ՇՈՒՐՋ

Կը բանախօսէ Զ. Խանդանեան, հովանաւորութեամբ Լիոնի երեք յարանուանութեանց պետերու:

Կազմակերպութեամբ Լիոնի Ազգ. Միութեան վարչութեան:

Այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Սալ Ռամոյի սրահին մէջ:

Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ Շրջանի Հայութիւնը: Մոգական լապտերով ցուցադրութիւն աշխարհագրական վայրերու:

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ, Ս. ՂԱԶԱՐ, ԹԻՐՈԼ ՄԻԼԱՆ ԵՒ ԱՅԼ ԳԵՂԵՑԻԿ ՇՐՋԱՆՆԵՐ

Փափաքողներուն համար, այցելութիւն Հռոմ, յաւելուածական ծախքով:

▼

Մեկնում Օգոստոս 3ին, վերադարձ 31ին

Արձանագրութեան եւ այլ տեղեկութեանց համար դիմել.—

Մ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ՝
(ENSEIGNES GRIEG) 1er étage
261, Rue St. Denis, PARIS (2e)
Tél. : GUT. 09-06

Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ՝
128, Rue de Flandre, PARIS (19e)
(Մուտքին դիմացի դուռը)

Հ. ԱԹԱՆԱՍ ՎՐԴ. ՔԵՍԷՃԵԱՆ՝
PAROISSE ARMENIENNE CATHOLIQUE
69, Avenue Henri Barbusse
ARNOUVILLE-LES-GONESSE (S. et O.)
Tél. : 15.56 Gonesse

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿՐԸՆՕՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարուժան խումբը կազմակերպած է մեծ դաշտահանդէս մը, Կիրակի, Յունիս 14, Շաթօ Պօըրկար (Սէնթիգրէի ճամբուն վրայ, գեղատեսիլ պուրակը), ամբողջ օրը:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, առատ պիւֆէ: Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր մասնաճիւղերը:

ՄԱՆՕԹ.— Օթոքարը կը մեկնի դպրոցէն ժամը 9ին, Լա Փլէնէն 9.15, Փլաս վէրտէօնէն 9.30, Րիւ Փալանպէռ 9.40, Քուռ Պէռիայէն 9.50 (կամուրջը):

ԴԱՇՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ ՓԻԷՐՖՕՆ

ԱԼՖՕՐՎԻԼ.— Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ Հ. Յ. Դ. «Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէին»:

Կիրակի, (Յունիս 14) առաւօտեան ժամը ութէն մինչեւ երեկոյ:

Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ այս դաշտագնացութեան պէտք է այժմէն արձանագրուին անդամներուն մօտ:

Օթօքարները կը մեկնին Փլաս Քառնոյէն ժամը ճիշդ ութին:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Գին՝ 10 փրանք:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Ուրբաթ, ժամը 16ին, եկեղեցւոյ սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Տէսինի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր մասնաճիւղի անդամուհիները, այս Կիրակի, ժամը 15ին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչները: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՕՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէին ներկայացուցիչը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ – ՔՈԼՈՄՊ.— Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Ակումբին մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Բացակաները նկատի պիտի առնուին: Ներկայանալ անդամատետրերով:

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
GRANDE FETE CHAMPETRE

Այս Կիրակի առաւօտէն սկսեալ, կազմակերպուած Կապ. Խաչի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի մասնաճիւղերուն կողմէ:

Մէօտոնի անտառի պաղ ջուրին մօտ (Թափի վեռ):

Զանազան անակնկալներ, մատչելի պիւֆէ: Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի Յունիս 21ին:

Օթօպիւս, 169 Մեռի տ'իսիէն, կամ 136 Փորթ տը Սէն Քլուէն (Մարսէյ Սամպա):

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝
ՊԱՏ. ՍԻՍԼԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՇՈԳԵՆԱՒԱՅԻՆ ՊՏՈՅՏ ՍԷՆ ԳԵՏԻ ՎՐԱՅ

Կազմակերպուած

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ, ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ եւ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Յունիս 14, Կիրակի երեկոյ ժամը 8էն մինչեւ կէս գիշեր

Այս տարի եւս շոգենաւը ամբողջութեամբ մեր տրամադրութեան տակ է, որպէսզի հասարակութիւնը կարենայ հաճելի ժամանց մը ունենալ ընտանեկան մթնոլորտի մը մէջ:

ՆՈՒԱԳ, ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐ, ԶԱՆԱԶԱՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ եւ ԽՄԻՉՔ սովորական գիներով

Մեկնում Ալմայի կամուրջին մօտ, Սէնի աջ եզերքը «Պաթօ – Մուշ»երու տեղէն ժամը 21ին Լա Կալիոթ շոգենաւով:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ եւ կանխաւ ապահովել տոմսերը, դիմելով.—

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE
11, Square Alboni, PARIS (16e) — Tél. : TRO. 03-18

Կամ Տիկին Ռօզա Պալըքճեանի մօտ
35, Rue de Trévise, PARIS (9e) — Tél. : PRO. 61-10

ՄՈՒՏՔ 12 ՖՐԱՆՔ

Les *Vartananc*, les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

traduit de l'arménien par Dikran Kirazian, présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

REDACTION - ADMINISTRATION : 32, Rue de Trévise - PARIS (9e)

Fondé en 1925 · R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60 · C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆր.	Հատը	0.30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 12 ՅՈՒՆԻՍ

VENDREDI 12 JUIN 1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10.031

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — Nº 10.031

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱՀԱՆ ՏՈՏՈՄԵԱՆՑ

Մայիս 9ին փարիզեան արուարձան Լ'ՕԷ–ան–Փարիզիսի ռուսական ծերանոցին մէջ, — ուր կ'ապրէր շատ մը տարիէ ի վեր, — մեռած է փրոֆ. Վահան Տոտոմեանց, 89 տարեկանին:

Հին սերունդի վերապրող սակաւաթիւ ներկայացուցիչներէն մէկն ալ կը պակսի իր մահով:

Տոտոմեանց ծնած էր 1875 Փետրուար 8ին Աստրախանի մէջ, — Կասպից ծովու եզերքին, Վոլկայի գետաբերանը: Հայր Աստուածաշունչ էր իր ծննդավայրի հայկական վարժարանին մէջ. մայրը՝ Ռիկացի ազնուական:

Երիտասարդ Տոտոմեանց իր ուսումը կատարելագործելու համար 1894ին անցած է Եւրոպա եւ մինչեւ 1898 ամբողջ չորս տարի յաճախած Զուիցերիոյ, Գերմանիոյ եւ Պելժիոյ համալսարանները, ուսանելով պատմութեան, իմաստասիրութեան, քաղաքական տնտեսութեան եւ ընկերային գիտութեանց: Պրիւքսէլի համալսարանէն ստացած է ընկերային գիտութեանց վարդապետի վկայական, 1898ին:

Պելժիոյ մէջ յարած էր «Համագործական» շարժումին եւ այդ օրերէն ըսկսեալ մինչեւ իր մահը իր մասնագիտութիւնը դարձուց զայն: Պարբերաթերթերու մէջ հրատարակուած յօդուածներով սատարեց այդ շարժումի ծանօթացման ու տարածման, մանաւանդ Ռուսիոյ, յետագային նաեւ Գերմանիոյ մէջ:

1899ի աշնան հրատարակեց ուսումնասիրութիւն մը «Համագործակցութեան մը» տիտղոսով: Այնուհետեւ մասնակցեցաւ «Համագործակցական»ներու միջազգային խորհրդաժողովներուն, իբրեւ Ռուսիոյ պատուիրակ:

1904ին Աստրախանէն Ս. Պետերբուրգ երթալով Համագործակցութեան ուսուցիչ կարգուեցաւ ռուսական բարձրագոյն վարժարանին մէջ, ուր պաշտօնավարեց երկար տարիներ:

Ռուսիոյ մայրաքաղաքին մէջ 1911ին մասնակցեցաւ հիմնադրութեանը առաջին «Ժողովրդական Դրամատան», որուն բաժնետէրեր գտնելու համար գնաց մինչեւ Կովկաս:

Նոյն Թուականին հաստատուեցաւ Մոսկուա, որու համալսարանի առեւտրական եւ երկրագործական բաժիննեբուն, ինչպէս նաեւ լիսէի բարձրագոյն դասընթացքներուն աւանդեց Համագործակցութիւնը:

1913ին Մոսկուայի եւ 1915ին Կիեւի համալսարաններէն ստացաւ «Քաղաքական տնտեսութեան» եւ «Վիճակագրութեան» մագիստրոսի եւ վարդապետի տիտղոսները:

Իր աշակերտներէն Ազատապետեանի հետ միասին հրատարակեց «Համագործական աշխարհ» պարբերականը:

Հայաստանի անկախութեան տարիներուն Թիֆլիզի Բազմարուեստեան վարժարանին մէջ աւանդեց «Տնտեսական վարդապետութեանց պատմութիւն»ը, (որ հետագային հրատարակեց իբրեւ գիրք ռուսերէն):

Պոլշեւիկեան յեղափոխութենէն վերջ անցաւ Եւրոպա: Փրակայի ռուսական «Համալսարան»ին մէջ համագործութեան դասախօս դարձաւ 1922 – 1925: Յետոյ անցաւ Պերլին, ուր 1927 – 1929 հրատարակեց իր գլխաւոր աշխատասիրութիւնը՝ «Համագործակցութեան Համայնագիտական Բառարան» անունով, 4 հատոր, գերմաներէն: Միաժամանակ դասախօսեց Պերլինի առեւտրական բարձրագոյն վարժարանին մէջ:

1932ին գնաց Սոֆիա, ուր մնաց մինչեւ 1951: Յետոյ Իտալիոյ ճամբով եկաւ Փարիզ, ուր ապրեցաւ մինչեւ իր մահը: Իր վերջին հրատարակութիւնը եղաւ «Համագործակցականի կենսագրութիւնները», երկու հատոր, իտալերէն:

Հայկական կեանքի հետ եւս ունեցած է որոշ շփումներ:

Առաջին աշխարհամարտի վաղորդայնին Հռոմի մէջ հրատարակեց «Տնտեսական Հայաստան» անուն գիրք մը իտալերէն, որ 1920ին լոյս տեսաւ նաեւ ֆրանսերէն թարգմանութեամբ Փարիզի մէջ:

1933ին Սոֆիայի մէջ հրատարակեց «կոոպերացիա» տիտղոսով գրքոյկ մը՝ Համագործակցութեան մասին:

Դարձեալ Սոֆիայի մէջ լոյս տեսաւ «Հայերու դերը համաշխարհային քաղաքակրթութեան մէջ» անուն գիրքը՝ ֆրանսերէն:

Քանի մը տարի առաջ Փարիզի մէջ նախագահեց «Մայիս 28»ի տօնակատարութեան:

Քառասունըհինգ տարիէ ի վեր կորսընցուցած էր աչքերուն լոյսը: Հակառակ ատոր յամառ աշխատող մըն էր եւ իր գլխաւոր գործերը արտադրած է գրեթէ կոյր վիճակի մէջ:

Իր մասնագիտութեան համար միջազգային համբաւ կը վայելէր:

Իր մահով Հայութիւնը կը կորսնցնէ իր ականաւոր դէմքերէն մէկը:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՕՐԷ ՕՐ ԿԸ ԾԱՆՐԱՆԱՅ

ՄԱԿԱՐԻՈՍԻ ՆԱՄԱԿԸ ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ

Մթնոլորտը շատ լարուած է Կիպրոսի մէջ, ուր ցամաքահանումի սպառնալիքը չէ դադրած:

Իրաց այս կացութեան ի տես, նախագահ Ճոնսըն յատուկ պաշտօն տուած է Ճորճ Պոլի, որ Եւրոպա կը գտնուի, անմիջապէս Աթէնք եւ Անգարա երթալ, տեղւոյն վրայ քննելու համար կացութիւնը: Պոլ ըսած է Լոնտոն կատարելիք իր ճամբորդութիւնը: Ժընեւէն դէպի Աթէնք մեկնած պահուն, Միացեալ Նահանգներու փոխ նախարարը յայտարարած է.— «Բացարձակապէս անկարելի է որ պատերազմ ծագի Ատլանտեան Ուխտի երկու անդամներու միջեւ, տրուած ըլլալով այն ծանր հետեւանքները որ կը բաղեծուին ազատ աշխարհի համար:

Պոլ 90 վայրկեան խօսած է Փափանտրէուի եւ Յունաստանի Արտաքին Նախարարին հետ եւ Ճոնսընէն նամակ մը յանձնած է ի պատասխան վարչապետին նամակին: Նոյն գիշերը Անգարա մեկնած է, ուր պիտի տեսնուի Թուրք ղեկավարներուն հետ: Կը կարծուի թէ Պոլ Ուաշինկթըն կը վերադառնայ Կիրակի, ուր նախագահ Ճոնսընի պիտի ներկայացնէ իր առաքելութեան արդիւնքը: Նախատեսուած չէ որ Կիպրոս ալ այցելէ: Ամերիկացին հրահանգ ստացած է Միացեալ Նահանգներու նախագահէն, որ զգացնէ թէ՛ Թուրքերուն, թէ՛ Յոյներուն որ ամերիկեան կառավարութիւնը «շատ մտահոգ է» յունեւթուրք յարաբերութեանց ստացած ծանր բնոյթին պատճառաւ: Ամերիկա պատրաստ է օգնելու լուծում մը գտնելու համար:

Վերջին օրերուն պատահած երկրորդ կարեւոր դէպքն է՝ Կիպրոսի Ճարտարարուեստի եւ Առեւտուրի նախարարին մեկնումը Մոսկուա, յանձնելու համար Մակարիոս Արք.ի մէկ նամակը Խրուշչեւի: Նախարարը, որ Ժընեւ պիտի մընար երկու օր, Մոսկուա կը հասնի այսօր՝ Ուրբաթ:

Ֆիկառոյի կարծիքն այն է որ այս ճամբորդութիւնը կը զուգադիպի խորհրդային եւ կիպրական յարաբերութեանց սերտացման մինչ կղզիին մէջ հակարեւմտեան զգացումները կը ծաւալին:

Կը կարծուի թէ Կիպրոսի առեւտրական նախարարը պիտի խօսի նաեւ Ապահովութեան Խորհուրդի յառաջիկայ նիստին մասին, Մոսկուայի ղեկավարներուն հետ:

Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, Ու Թանի Կիպրոսի ներկայացուցիչը՝ Կալօ Փլազա, յայտնած է թէ ՄԱԿը միայն կրնայ դիտել, անկարող, Թուրք կամ յոյն զէնքերու ներմուծումը: «Ի՞նչ կրընանք ընել քան տեսնել ու ընդհ. քարտուղարին տեղեկացնել»:

ՄԱԿի ներկայացուցիչը անգամ մը եւս շեշտած է ՄԱԿի ուժերու հանդարտեցուցիչ դերը Կիպրոսի մէջ, տրուած ըլլալով որ բախումները նուազած են երկու համայնքներու միջեւ: Բայց Թուրքերու սպառնալիքները խուճապ ստեղծած են Յոյներուն մէջ եւ կարգ մը անհատներ նախաձեռնութիւններ կը ստանձնեն որոնք դէմ են Մակարիոս Արք.ի ձեռք առած միջոցներուն:

Յոյն կառավարութեան բանբերը յայտարարած է թէ «կը թուի թէ Թուրք իշխանութեանց ռազմապաշտ տրամադրութիւնները հանդարտած են, բայց Կիպրոսի վրայ սպառնալիքը կը մնայ: Այդ պատճառաւ ստիպուած եղանք մեր ուժերը պատրաստ պահել մինչեւ նոր հրահանգ»:

Բանբերը աւելցուցած է թէ Թրքական յարձակման վախ կայ Երկոտասան կղզիներուն կողմը: «Կիպրոսէն դուրս հոս կը վախնանք Թուրք զինուորական միջամտութենէ մը: Հազիւ հինգ քիլոմեթր կայ Քիոս եւ Սամոս կղզիներուն եւ Թրքական հողամասին միջեւ եւ Հռոդոսն ալ հազիւ քսան քիլոմեթր է»:

Միւս կողմէ Ատլանտեան Ուխտի ընդհանուր քարտուղարը, որ Փարիզ հասած է առջի օր չէ ուզած ընդունիլ թէ կիպրական հարցը պատճառ եղած է Թուրք–յունական տագնապի մը: Ընդունած է սակայն թէ կացութիւնը լուրջ է եւ կարեւոր է պահպանել բանակցութիւնները: «Պէտք է յարատեւել այս ուղղութեամբ եւ կրկնապատկել ճիգերը արդար լուծումի մը համար»:

Լոնտոնի մէջ ալ քաղաքական շրջանակները շատ մտահոգ են կացութենէն:

Պատասխանելով Տէյլի Թելէկրաֆի ներկայացուցած հարցարանին, Կիպրոսի կառավարութեան պետը յայտնած է թէ փափաքելի չի նկատեր «Կիպրոսի եւ Անգլիոյ յարաբերութեանց շահուն» համար, որ անգլիական զօրքը պահուի Կիպրոսի ՄԱԿի ուժերուն մէջ, անոնց շրջանը վերջանալէն ետք: Մակարիոս Արք. միայն նոր եռամսեայի մը համար տրամադիր է ընդունելու ՄԱԿի ուժերու ներկայութիւնը: Անգլիացիներուն եղրակացութիւնն այն է որ այս ձեւով Մակարիոս պիտի յաջողի պարտադրել յունական տեսակէտը երբ ՄԱԿի ուժերն ալ իրենց մէջ Անգլիացի չունենան, աւելի դիւրին կ'ենթարկուին Մակարիոս Արք.ի եւ կը մասնակցին Թրքական ըմբոստութեան մաքրագործումին:

Անգլիոյ վարչապետը շատ լաւ գիտէ նաեւ որ իր զօրքը ժամ առաջ կ'ուզէ ազատիլ պաշտօնէ մը որու կատարումը օրէ օր կը դժուարանայ Կիպրացիներու թշնամական վերաբերումին իբրեւ հետեւանք:

Մակարիոս Արք. հեռագիրներ ղրկած է ՄԱԿի բոլոր անդամ պետութեանց որ պէտքի իրենց ազդեցութիւնը բանեցնեն Թուրքիոյ վրայ եւ ան դադրեցնէ իր սպառնալիքները Կիպրոսի վրայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ ծնած է երկու տիեզերագնացներու՝ Ատրիան Նիքոլայեւի եւ Վալէնթինա Թերեշքովայի զաւակը, Մայր ու աղջիկ առողջ են, երախան երեք քիլօ հարիւր կրամ կը կշռէ եւ 51 սանթիմեթր հասակ ունի:

ՍՊԱՆԻԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ ոսկիի հանքեր գտնուած են Պուրկոսի գաւառը բայց կարելի չէ ճշդել թէ կարեւո՞ր քանակութիւն է:

ՖԼՈՐԻՏԱՅԻ մէջ բուռն միջադէպեր պատահած են սեւամորթներու եւ ճերմակներու միջեւ:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ կացութիւնը միշտ մտահոգիչ է: Թղթատարական կեդրոնը պայթած ռումբէ մը մէկ հոգի մեռած է եւ երեք՝ վիրաւորուած:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ փոխադրութեանց նախարարը ազդարարութիւն մը ըրած է ֆրանսական կառավարութեան յոյս յայտնելով որ «պիտի դիտնայ անհրաժեշտ հետեւանքները քաղել մարդոց եւ ինչքերու պահպանութեան ճակատին վրայ»: Միւս կողմէ ֆրանսական բանակը կը շարունակէ իր «հայրենադարձը»:

ԱԼՊԱՆԻԱ եւ Ալժերիա մշակութային համաձայնագիր մը ստորագրած են: Փոխանակութիւններ պիտի կատարեն գիտական, արուեստի, ուսուցման եւ շարժանկարի մարզերուն մէջ:

ԹՐՔԱԿԱՆ կառավարութիւնը մասնաւոր շուքով թաղած է ընդդիմութեան պարագլուխ՝ Կիւմիւշփալան: Տասը հազար հոգի ներկայ եղած են Պոլսոյ դեբեզմանատունը: Զինուորական պատիւներու ալ արժանացած է շնորհիւ իր զինուորական երկար ասպարէզին:

ՉԻՆԱՍՏԱՆ 14երու ժողով մը կը պահանջէ Լաոսի մասին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ ֆրանսերէնը գլխաւոր լեզուն է 32 երկիրներու մէջ: Նախարարաց Խորհուրդին ընթացքին յայտնեց նաեւ իր կառավարութեան մտահոգութիւնը Կիպրոսի կացութեան առթիւ:

ԹՈՒՆՈՒԶԻ կառավարութիւնը կրնայ վերաքննել առանձնաշնորհեալ կարգ մը գիներ որոնք վերապահուած են ֆրանսական ապրանքներու, տրուած ըլլալով, որ ֆրանսական կառավարութիւնը հինգ առ հարիւր տուրք մը դրած է թունուզեան գինիներու ներածման վրայ:

ՊԱՊԸ յատուկ պատգամ մը ղրկած է Փորթուկալի նախագահին եւ վարչապետ Սալազարի Սամէյրոյի յուշարձանին հարիւրամեակին առթիւ եւ ողեկոչած փորթուկալեան հողը «Ս. Մարիամի հող» որ ծովերուն վրայ տարածած է հաւատքը:

ԱՆԳԼԻՈՅ թագուհիին ամուսինը՝ Ֆիլիփ տօնած է իր 43րդ տարեդարձը:

ՋՕՐ. ՓԵՐՈՆ, որ միշտ աքսորական կեանք մը կ'ապրի Սպանիա, յոյս ունի որ այս տարի Արժանթին կը վերադառնայ:

ՊԱՐՉԵԼՈՆԱՅԻ մէջ 18 հոգի ձերբակալուած են իբրեւ Թրոցքիստ:

ԷՐՀԱՐՏ յայտարարած է Օթավայի մէջ որ Խրուշչեւի եւ իր միջեւ տեսակցութիւն մը տեղին է եւ կարելի:

ՏԸ ԿՈԼ սկսաւ իր 21րդ շրջապտոյտը: Հինգշաբթի օր այցելեց էնի նահանգը, Սուասոնէն՝ Լան:

ՅՈՒՇԱԽԱՌՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ

Ս. ԹԱԴԷՈՍԻ ՎԱՆՔԸ

Յուլիսի վերջերը, ուխտագնացութեան օրերուն, ուղեւորուեցայ Ս. Թադէոսի վանքը:

Կէս գիշերին, Թաւրիզէն՝ ինքնաշարժով ճամբայ ելանք դէպի Թրքական սահմանագլուխը, Հայաստանի հին Արտազ գաւառը:

Առաւօտեան դէմ, հեռուէն՝ դաշտին ծայրը, լեռնահովիտի մը մէջ, տեսնուեցաւ Ս. Թադէի վանքի գմբէթը: Քանի մօտեցանք՝ այդքան աւելի անհամբեր էի տեսնելու Հայ հնաւուրց անցեալի այդ մէկ կարեւոր յիշատակարանը: Մէկ-երկու հարիւր մեթր մնացած, կանգ առի եւ անյագ աչքով դիտեցի այդ հոյակապ շինութեան ներդաշնակ տեսարանը:

Խառն զգացումով ... ակնածանքով, հիացումով եւ սիրով ... մօտեցայ այդ հնամեայ կոթողին ու այդտեղ տեսայ Հայ Հանճարը: Յարդանքով շոյեցի այդ որբացած քարերը, ու հայեացքս բարձրացնելով՝ զմայլանքով դիտեցի արտաքին պատերուն գեղակերտ խաչքարերը եւ ժանեկանման զարդաքանդակները որոնք կարծես երէկ քարտաշին դշիրէն ելած ըլլային: Քարին մէջ փորուած բանաստեղծութիւն մըն էր:

Վանքին շրջանը ըրի եւ իջայ դէպի առուակը ծարաւս յագեցնելու: Ու ետքը, բարձրանալով՝ քալեցի դէպի դաշտը ... Աւարայրի դաշտը: Անդին հեռուն՝ տեղ մը կը հոսէր Տղմուտը: Աւարա՛յր, սրտի ու մտքի Թոփչք ... դիւցազներգութիւն: Հոս խտացած է Հայ ժողովուրդին գաղափարական եւ հերոսական այլեւս յաւերժական իմաստը:

Մտասուզուած՝ կը դիտէի այդ պատմական դարաւոր վայրը եւ ինքնաբերաբար, չարժապատկերի նման, մտքէս անցան անուններ ... Վարդանանք, Եղիշէ, Ալիշան ..., ու վերյիշեցի քերթուածի քանի մը տողերը որ ուսանողութեան օրերէս դեռ չէի մոռցած.

«Թադէի վանուց ձէնիկդ ինձ դիպաւ,
Սըրտիկս որ ի խաչն էր կիպ՝ թունդ
առաւ.
Ի խաչին թեւէն թռայ ու հասայ
Գտայ զքեզ ի դաշտ Քաջին
Վարդանայ»:

Ու դանդաղ քայլերով վերադարձայ դէպի վանք: Քանի դարեր եկեր ու անցեր էին ... Քանի Հայեր բռներ էին նըժդեհութեան ճամբան: Ու հիմա ես, հեռաւոր Ամերիկայէն, եկած էի տեսնելու իմ նախնիքներուս երկիրը: Բոլոր հայ պանդուխտներու սրտէն խօսած է Ալիշան ...

«Ո՛վ դու ի վաղուց մոռացուած
հայրենիք,
Ո՛վ դու իմ սըրտիս անմոռաց տեղիք»:

Դարեր անցեր են ... աշխարհակալ պետութիւններ եկեր ու գացեր են: Եւ հիմա՝ վանքին շուրջը հազարաւոր հայ ուխտաւորներ հաւաքուեր են ... քանի մը տարեցներ մատաղ կ'ընեն, եւ Ուրմիոյ շրջանի երիտասարդները կլոր պար կը պարեն ... ցերեկը՝ տաւուլ–զուռնա, գիշերը՝ քամանչա եւ տուտուկ: Տաղաւար է:

Կ'ենթադրուի թէ իններորդ դարուն կառուցուած է վանքին հնագոյն մասը եւ յաւելումներ եղած են յաջորդ շրջաններուն: Դարեր եկեր ու անցեր են ... քսաներորդ դարու սկիզբը Ս. Թադէի վանքը երթեւեկի կայան եղած է յեղափոխական գործունէութեան ... դարեր պիտի անցնին:

Յաջորդ օրը լուսաբացին՝ բարձրացայ մօտակայ բլուրը: Արշալոյսին առաջին դուրշ ճառագայթները հալեցուցած էին մութը: Օդը պայծառ էր եւ քիչ յետոյ տեսնուեցաւ Մասիսը, շատ հեռուէն, մանրանկարի մը նման:

Օրը անցաւ: Խոտին վրայ երկնցած՝ կը դիտէի Ս. Թադէի քարակերտ գեղեցկութիւնը: Արեւը հորիզոնին դպաւ եւ իր ոսկի հեղուկը Թափեց սարերու գագաթներուն վրայ:

Գիտէի թէ հեռուն՝ Մասիսը անսասան կանգնած էր: Եւ երեւակայեցի թէ երկինքէն ձեռք մը իջեցուցած էր Ս. Մեսրոպի կանթեղը Մասիսի կատարէն, որպէսզի հայկականութեան լոյսը սփռէր աշխարհի — մասնաւորապէս Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի — հայ նոր սերունդին վրայ:

ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԻՆԵԱՆ

ԵՐԿՐԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐ

Երկրաբանական ուսումնասիրութիւնները ցոյց կուտան, որ Հայաստանի մէջ կան քարիւղի եւ կազի գոյացման նպաստաւոր պայմաններ:

Դեռ վերջերս Արարատեան գոգահովիտի Ջէյվայի եւ Արտաշատի քանի մը հորատանցքերով (փորած) յայտնաբերուած է մեծ զօրութիւն ունեցող հակախաւ (անթիքլինալ) ծալք մը, որ բարենպաստ է քարիւղի եւ կազի գոյացումին եւ կուտակումին համար: Նստուածքային ապարներու հզօրութիւնը Արարատեան գոգահովտին մէջ (Հրազդան, Հոկտեմբերեան, Երեւան) կ'անցնի 5000–6000 մեթրը: Երկրաբնագիտական մանրամասն ուսումնասիրութիւնները երեւան հանած են երկու այնպիսի շրջաններ, որոնք, ինչպէս մասնագէտները կը կարծեն, իրենց երկրաբանական կառուցուածքով կրնան կեդրոնացնել եւ պարփակել քարիւղի եւ կազի զգալի պաշարներ: Հեռանկարային կը նկատուի Եղվարդ–Զորագիւղի սարահարթը, եւ Ֆանտանի շրջակայքը, ուր գոյութիւն ունի նստուածքային ապարներու հզօր խառնուրդ մը իր հիանալի հաւաքիչներով (քոլեքթէօր):

Շատ հետաքրքրական է Արարատեան գոգահովիտին առանցքային գօտին, ուր նմանապէս գոյութիւն ունին նստուածքներ, որոնք բարենպաստ են քարիւղի, այսպէս կոչուած փակ տիպի կուտակներու գոյացման համար: Խոստմնալից են Հոկտեմբերեանի արեւմտեան մասին մէջ գտնուող նստուածքային գոյացումները, որոնք կը պարունակեն կաւային արգելախաւեր ունեցող հաւաքիչներ: Ընդհանրապէս աւելի հեռանկարային կը նկատուին Արարատեան գոգահովիտին մերձարաքսեան շրջանները:

Բարենպաստ կառուցուածքներ կան մերձերեւանեան շրջանի աղաբեր չերտախումբերուն վրայ կազմուած ապարներուն մէջ:

Կա՞ն արդեօք Հայաստանի ընդերքին մէջ քարիւղի եւ կազի հանքերու գոյութիւնը փաստող նշաններ: Այո՛, կան:

Հոկտեմբերեանի հետախուզուած դաշտին գրեթէ բոլոր հորատանցքերը ցոյց տուած են մեթան կազի երեւակումներ: Հրազդանի դաշտին երեք հորատանցքերը նոյնպէս երեւան հանեցին մեթան կազի գոյութիւնը: Այս հորատանցքերէն մէկուն մէջ կազին ճնշումը այնքան զգալի եղած է, որ օրական շուրջ ինը միլիոն խորանարդ մեթր ելունք (տեպի) տըւած է:

Մերձերեւանեան շրջաններուն մէջ փորուած հորատանցքերը ցոյց տուին քարիւղի հանքեր, ապարներու այսպէս կոչուած «կիրացման» ձեւով:

Կարգ մը հորատանցքերու մէջ յայտնաբերուած է կչայի (քարիւղին ծանր բաղադրութիւնը՝ ասֆալթ) եւ քարիւղի հոտ, որոնք քարիւղի գոյութեան պերճախօս վկաներն են:

Քարիւղի եւ կազի գոյութեան մասին շատ բան կ'ըսեն մերձերեւանեան երրորդական հասակի չափերու հասնող նըստուածքներուն երկրաքիմիական ուսումնասիրութիւնները, որոնց շնորհիւ այստեղ սահմանուած են կուպրի, քարիւղի կազմի ածխաջրածիններ եւ այնպիսի ըզգալի քանակութեամբ, որ անհրաժեշտ է քարիւղ եւ կազ մէջտեղ բերելու համար:

Հետաքրքրական է այն պարագան, որ կազի երեւումները մերձերեւանեան շըրջաններուն մէջ կազմուած են աղաշերտերուն վրայ գտնուող ապարներուն մէջ, եւ որ այդ կազը իր յատկութիւններով Պաքուի կազերուն կը նմանի:

Եւ, վերջապէս, կազի եւ քարիւղի ի նպաստ կը խօսի այն փաստը, որ Հայաստան գրեթէ բոլոր կողմերով սահմանակից է կազով եւ քարիւղով հարուստ երկիրներու հետ (Իրան, Վրաստան եւ Ադրրպէյջան):

Կազի եւ քարիւղի պրպտումները սկըսած են 1948ին եւ մինչեւ հիմա փորուած են 18 խոր անցքեր՝ 35.000 մեթր ընդհանուր խորութեամբ: Այս թիւը, ինչպէս մեծ մասնագէտները կը կարծեն, պարզապէս անբաւարար է կազի եւ քարիւղի գոյութիւնը հողին տակ հաստատելու համար, մանաւանդ, երբ ամէնէն խոր հորատանցքը մօտ երեք հազար մեթր եղած է միայն, խակ քարիւղի տեսակէտով բարենպաստ վայրերու զօրութիւնը երկու անգամ աւելի է Հայաստանի մէջ, այսինքն կը հասնի վեց հազար մեթրի:

«Նաւթահետախուզութիւն» արշաւախումբը ընթացիկ տարուան մէջ պիտի լծուի մեծ խորութիւններու մէջ գտնուող ջուրերու ուսումնասիրութեան աշխատանքին՝ յետագային այդ ջուրերու բնակչութեան եւ քիմիական արդիւնաբերութեան պէտքերուն օգտագործելու նպատակով:

Գիտնականները եւ մասնագէտները կը կարծեն, որ քարիւղի հետախուզման աշխատանքը յուսադրիչ նախադրեալներ հաստատած է: Այդ առաջին արդիւնքները աւելի խելացի ձեւով օգտագործելու համար անոնք ներկայիս կ'ուսումնասիրեն Հայաստանի երկրաբանական կառուցուածքին բացառիկ բարդութիւնը, քարիւղի եւ կազի գոյացման բոլոր նախապայմանները եւ հորատանցման միջոցներու օգտագործումի ձեւերը, որոնք անկասկած կը դիւրացնեն հետախուզութեան դժուար աշխատանքը Հայաստանի մէջ կը յայտնաբերեն կազի եւ քարիւղի նոր պաշարներ:

Հ. ՄՈՒՍԱՅԵԼ[illegible]

«Երեւան»

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳՐԻՆ ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

(Ծննդեան 120ամեակին առթիւ)

Յ. Պարոնեան ոչ միայն մեծ գրագէտ էր, երգիծաբան, այլեւ աչքի զարնող հանրային գործիչ մը, հրապարակագիր եւ լրագրող:

Պարոնեանի երգիծանքը փայլած է նաեւ իր հրատարակած եւ խմբագրած քանի մը պարբերականներու, թերթերու եւ ամսագիրներու մէջ:

Մեծ երգիծաբանը հրապարակագրութեան մէջ կը տեսնէր օրուան այրող հարցերուն պատասխան տալու կարելիութիւնը:

1872ին կը նշանակուի տնօրէն եւ խմբագիր Յարութիւն Սվաճեանի «Մեղու» հանդէսին: Առաջին իսկ թիւէն կը նըշմարուի խմբագրին շունչը: Արդարեւ հանդէսը կը դառնայ աւելի հետաքրքրական թէ իր նիւթերով եւ բաժիններով եւ թէ խօսքին ուժով:

Կը բարելաւուի նաեւ հանդէսին հրատարակութիւնը: 14 օրը մէկ, չորս փոր[illegible]

ՄԵՆՔ ԿԸ ՀԱՒԱՏԱՆՔ

Հայ համայնավարին համար այս անտարկելի է, պատմութիւն եւ պատմական փաստ, բանի չեն ծառայեր: Եւ սակայն կը տարուիս մտածելու որ օր մը օրանց Չեխ, կամ Հունգարացի, կամ Լեհ համայնավարը չյայտարարեց որ իր երկրին անկախութեան հիմնարկութիւնը անոր համայնավարացումէն կը սկսի:

Բայց որ կարգ մը մարդեր եւ իրենց անուանական եւ ուրուական կազմակերպութիւնները, որոնք իրենց ջոջական եւ պահպանողական տրամադրութիւններով ի սահմանումէ հակոտնեաներն են համայնավարութեան, մունետիկի դերն ըստանձնեն այս պատմական կեղծիքին եւ ամէնէն կատաղի հակառակորդները հանդիսանան Մայիս 28ի նուիրականութեան՝ այս է արտառոց եւ զզուելի երեւոյթը:

Այնքան խոր է իրենց ատելութիւնը եւ անզօր կատաղութիւնը Դաշնակցութեան հանդէպ՝ որ ի յաջողունէ կը մերժեն ամէն արժանիք եւ կ'ուրանան ինչ որ կրնայ Դաշնակցութեան մասնակցութեամբ կամ նախաձեռնութեամբ կատարուած կամ կատարուելիք ըլլալ: Կը մերժեն հետեւաբար Մայիս 28ի փառաւոր թուականը, քանի որ Դաշնակցութեան մատը կայ մէջը: Եւ սակայն Սարդարապատ եւ Ղարաքիլիսէ օրհասական կըռիւի խոյացող հայորդիները ամէնքն ալ Դաշնակցական չէին: Իրենց կուսակից բազմաթիւներ կային անշուշտ որոնք հայրենիքի պաշտպանութեան մէջ զոհուեցան: Իրենց իսկ զոհերուն յիշատակի յարգանքն անգամ շատոնց ջուրին տուած են:

Տարիներով, պարզապէս Դաշնակցութեան ատելութենէն մղուած, դարպասեցին խորհրդային իշխանութեան, առանց սակայն անոր արհամարհոտ անտարբերութենէն աւելիին արժանանալու: Կը նմանին այն սիրահարին որ իր սիրածին դրան առջեւ կը սլքտայ, առանց որ երբեք սիրուհին յօժարի պատշգամ ելլել եւ գէթ ժպիտ մը շնորհել վարի սիրատռչորին:

Կորիզ մըն էր միայն մեր Հայաստանը որ բանի զրաւեցին եւ խորհրդայնացուցին: Ի՞նչ ըրին այդ կորիզը:

Ոչ միայն թիզ մը հող չկրցան աւելցընել վրան, այլ եւ չկրցան ընդդիմանալ որ Ղարաբաղը եւ Նախիջեւանը, 80 առ հարիւր հայաբնակ, տրուի Ատրպէյճանին եւ Գանձակն ու Ախալքալաքը նըւէր ըլլայ Վրաստանի: Հայաստանի կորուած այս նահանգներուն տարածութիւնը 18000 քառակուսի քիլոմեթր է, այսինքն ներկայ Խորհրդային Հայաստանի տարածութեան կէսէն աւելին:

Վիշինսկիի բերանով Կարսը եւ Արտահանը Վրաստանի վերադարձուելիք հողամասեր հռչակուեցան: Հակառակ բացայայտ պատմական իրաւունքի Հայաստանի անուն չկար, Վրաստանն էր փոխարինած: Ձայն ծպտուն չհանեցին մեր խորհրդային իշխանաւորները: Չհանեցին, որովհետեւ չէին կրնար հանել, հակառակ իրենց անկախութեան: Կարգադրութիւնը վերէն կուգար, իրենց կը մընար ծափահարելու իրաւունքն ու շնորհը միայն:

Հայաստանի խորհրդայնացման 40րդ տարեդարձի տօնակատարութեանց առթիւ ակնապիշ կը սպասուէր ընկեր Խըրուշչեւի գալստեան, կը հաւատայէին թէ այս առթիւ տոպրակէն պիտի հանէր եւ իբր տարեդարձի նուէր ետ տար Վրաստանի եւ Ատրպէյճանի գրաւած հողերը: Եկաւ, տեսաւ, գովեց, ճիշդ ինչպէս բռնապետհութեան կը գովէ Արաբները կամ Խափշիկները եւ ելաւ գնաց: Տոպրակէն բան դուրս չհանեց: Հայաստանի կը մընայ յինամեակին սպասել, յուսալով, մաղթելով եւ աղօթելով որ գէթ այդ առթիւ հրաշքը կատարուի եւ դարմանուի գործուած կողոպուտին անիրաւութիւնը:

Վրացի զոյգ հրէշներու, Սթալինի եւ Բերիայի տասնեակներով տարիներ [illegible] ւող բռնատիրութեան օրերուն, ոչ միայն [illegible] աքսորուեցաւ, բնաջնջուեցաւ կամ [illegible] յայտ կորսուեցաւ Հայաստանի մտա[illegible] բականութիւնը, Զարենցէն մինչեւ Չա[illegible] փար, Խանճեանէն մինչեւ Տէր–Գաբ[illegible] րիէլեան կամ Զապէլ Եսայեան, [illegible] 35.000 քաղաքացիներ զոհ գացին [illegible] մոլուցքին:

Եւ սակայն տարիներով խորհրդա[illegible] մամուլին մէջ կը կարդայինք բանաստե[illegible] ներէն յորդող ածականներով գովաբա[illegible] նականներ: Համրանքը չկայ ծիծա[illegible] չիպուխէն մինչեւ արեւը խաւարող [illegible] գովաբանողներու Հայր Սթալինի նուիրուա[illegible] չըլլալիք բանաստեղծութիւններուն:

Ի լրումն ամենայնի՝ Սթալինի [illegible] արձանը տնկեցին Երեւանի բարձունքներուն վրայ, որպէսզի ամէն անկիւնէ կողմէ տեսանելի ըլլայ: Անշուշտ [illegible] պատուով մը միայն կարելի էր փոխարինել անոր Հայաստանի շնորհած [illegible] ու մի բարիքները:

Շատ ուշ համակերպեցան վար [illegible] երբ արդէն շատոնց վերցուած էին [illegible] սաստանի տարածութեան վրայ [illegible] նոյն արիւնարբու դիւահարին [illegible] ձանները:

ԲԱԲԳԷՆ [illegible]

(4 Շար.)

...բանալ էջերով լոյս տեսնող «Մեղու» ...թերթը Պարոնեանի շնորհիւ կը վերածուէր եռօրեայ թերթի :

Երգիծարանին խմբագրած պարբերականներէն ուշագրաւ է նաեւ «Փող առաքեալ» (յետագային՝ «Փող արեւելեան»), որ լոյս կը տեսնէ Կ. Պոլիս, 1870ին : Սկիզբները թերթը կը հրատարակուէր ամէն օր եւ կ'ունենայ ընդհամէնը 22 թիւ : Այս թերթին մէջ Յ. Պարոնեան իր տաղանդին յատուկ ուժովը կը խարազանէ մարդկային անթոյլատրելի ...երը, սովորութիւնները :

Մեծ երգիծաբանին համեմատաբար երկար կեանք ունեցող թերթերէն նշանաւոր է «Թատրոն»ը (1874 – 1877) : Այս ...թերթին մէջ կը հրատարակուէ... անոր եւ ուրիշ հեղինակներու կատակերգութիւնները, որոնք համեմատաբար ...ծաւալ ունէին (մեծ մասամբ բաղկացած մէկ – երկու գործողութիւններէ) : «Թատրոն»ին մէջ գլխաւորաբար կը ...բրոզուէր թատերական արուեստին դերը, ընկերային կեանքին մէջ, կ'ընդգծուէր անոր ներգործութիւնը եւ ազդեցութիւնը լայն զանգուածներուն վրայ : «Թատրոն»ի էջերուն մէջ կը տպագրուէին ուսումնական խորհուրդներ, ...ակներ, փոքրիկ քրոնիկներ : Ցաւալի ...պէս աչխոյժ էր «Գրիչ եւ սուր» բաժինը, ...որուն տակ զետեղուած նիւթերը մեծ մասամբ կը բացայայտէին ընտանեկան վատ ...քերը, կնոջ անելանելի վիճակը, անտարբերութեան ...ամուսնութեան վտանգները, ...եւայլն :

Երգիծարան հրապարակագրին լրագրական գործունէութիւնը կ'ընթանայ ...ժուար ուղիով · Թուրք կառավարութիւնը ուշադիր կը հսկէր : Կը փակուի նաեւ «Թատրոն»ը :

1883ին Յ. Պարոնեան կը յաջողի խմբագրել գրական եւ գիտական նոր հանդէս մը՝ «Երկրագունդ» անունով, իսկ ...յ, այդ նոյն թուականին՝ «Ծիծաղ» երգիծաթերթը : Անոր հրապարակագրութեան մէջ ուշագրաւ երեւոյթ է «Խիկար» հանդէսին հրատարակութիւնը (1884 – 1888) Կ. Պոլիս : «Խիկար»ը կը հրատարակուէր տետրակներու ձեւով, 32 էջերով : Այս հանդէսին մէջ հրատարակուած է «Քաղաքավարութեան վնասները» :

Բացի վերոյիշեալ թերթերէն եւ ամսաթերթերէն, Յ. Պարոնեան աշխատակցած է Մ. Ֆէլէքեանի «Եփրատ» (1869 – 1872) կիսաշաբաթաթերթին, Յ. Տէրզեանի «Լոյս» (1874 – 1885) հանդէսին, Արզար Յովհաննիսեանի խմբագրութեամբ Թիֆլիս լոյս տեսնող «Փորձ» (1876 – 1881) եւ ուրիշ հանդէսներու եւ պարբերականներու :

Մեծ է Յ. Պարոնեանի հրապարակագրական – լրագրական գործունէութիւնը. ան փառաւոր էջ մը բացած է ոչ միայն հայ պարբերական մամուլին, այլեւ հասարակական մտքին ընդհանուր պատմութեան մէջ :

Ս. Ա.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱԶԳ. ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ, (Յատուկ) .— Տարօրինակ կերպով, այս տարի Մայիս ամիսը շատ անհաստատ զտնուեցաւ, հով, փոթորիկ, կարկտախառն անձրեւներ ունեցանք գրեթէ չարունակաբար եւ մէկէն բացառիկ, հաճելի երեւոյթ մը, ճիշդ վերջին օրը՝ 31ին, Կիրակի, պայծառ երկինքով եւ տաքուկ արեւով, կրցանք տօնել Սէյքըլը Կաթոլիքէ սրահին մէջ Հայաստանի Անկախութեան 46րդ տարեդարձը :

Տարեկան այս մեծ տօնակատարութեան նախաձեռնութիւնը ստանձնած էր — այս տարի — Հ. Յ. Դ. «Դրօ» խումբը, «Անի» կոմիտէի հովանաւորութեամբ եւ որուն իրենց մասնակցութիւնը բերած էին Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նոր Սերունդը, Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը, Հ. Մ. Ը. Մ.ը եւ Հայ Կամ. եւ Մարտիկներու Միութիւնը :

Կրնանք ըսել ճիշդ ժամանակին, չեղում մը կատարելով աւանդական ձեւակերպութիւններէն, մէկէն սրահը խոր մթութեան մէջ սուզուած, վարագոյրը յամրօրէն բացուեցաւ. լսելի եղաւ տխուր երգ մը երգուած ներդաշնակօրէն բեմի ետեւէն. բեմը հետզհետէ լուսաւորուելով, պարզուեցաւ յուզիչ եւ նոյնքան տխուր տեսարան մը — անմեղուկ բայց անդթօրէն կաչկանդուած Հայութիւնը — Թուրք բռնակալի խարազանի սպառնալիքին ներքեւ ... եւ ապա ազատարար հերոս մարտիկներու հասնիլը, երգելով լիաթոք հրավառ «Յառաջ Նահատակ» կամաւորական քայլերգը եւ որուն մասնակցեցաւ — ինքնաբերաբար սրահի բազմութիւնը յոտնկայս եւ երկիւղած : Խորիմաստ կենդանի պատկեր մը :

Ապա, հանդէսի նախագահը՝ ընկ. Միսաք Միրզէ (Լիոնէն), ուժեղ շեշտ մը դնելով իր բացման խօսքին, ըսաւ «Հայրենակիցներ, ահա 46րդ տարին է որ կը տօնենք հաւատարմօրէն Հայաստանի Անկախութեան փառաշուք տարեդարձը : Մեր կեանքը, մեր անցեալի պատմութիւնը եղած է միշտ կռիւ յանուն մեր գոյութեան պահպանման : Արդար հրճուանք մը ունինք, այո ուրախ ենք, որ այս օրերուն Հայաստանի մէջ հասած է, ազգային վեհ զգացումներով հարուստ նորահաս սերունդ մը որ լսելի կ'ընէ արդէն իր ձայնը » :

Գալով գեղարուեստական յայտագրին, որքան ալ ճոխ էր, յայտնի եղաւ ներկաներուն որ շրջականերէն « ներածուած » ուժեր կը փայլէին գլխաւորաբար ... :

Այսպէս, փոքրիկն Ալիս Քըլեան եւ Օր. Տ. Մուրատեան արտասանեցին հայրենաշունչ կտորներ .— Հայ Կամ. եւ Մարտիկներու Միութիւնը իր մասնակցութիւնը բերաւ գեղեցիկ ուղերձով մը (Պ. Մկրտիչ Մարգարեան). իսկ փոքրիկ ջութակահարը Գրիգոր Աբրահամեան (Լիոնէն) իր ջութակին վրայ ճարտարօրէն նուագեց երեք քնքոյշ հայրենի երգեր, ընկերակցութեամբ իր հօրը (ջութակ) :

Յայտնութիւն մը եղաւ Վիէնի համար Օր. Լ. Քէօմիւրճեան (Լիոնէն), իր յաջողական երեք մեներգներով՝ ընկերակցութեամբ դաշնակի (Պ. Աբրահամեան, Լիոնէն), եւ որուն մարզուած ձայնը, խորապէս հմայեց ունկնդիր բազմութիւնը :

Մայիս 28ի այս տարեդարձի առթիւ, Հ. Լեւոն Քէչէճեան, գաղութիս յարգելի վարդապետը, խանդավառ արտայայտութիւններ ունեցաւ, եւ ի միջի այլոց ըսաւ. « տեսէք, ո՞վ է որ կը տօնէ մեր հայրենիքի անկախութեան տարեդարձը : Կան ուրիշներ, դժբախտաբար, որ չեն ուզեր տօնել զայն, կ'անտեսեն եւ կամ նոյնիսկ դէմ են անոր .— Ինչո՞ւ, որովհետեւ հետեւողական ըմբռնում եւ համերաշխութիւն չկայ. ափսոս, ահա, ցաւալի է » :

Հ. Մ. Ը. Մ.ի անունով, ընկ. Մարտ. Պասմաճեան, Մայիսեան տարեդարձը եւ մեր պաշտելի եռագոյնը պանծացնող ուղերձ մը կարդաց .— Ապա, Օր. Ծաքէ Ղազարեան (Լիոնէն) Յովհ. Շիրազի «Իմ կտակը» արտասանեց, անսայթաք եւ խոր ապրումով :

Տիկին Անժէլ Սուքիասեան երգեց երկու գողտրիկ երգեր, իսկ ընկերուհի Ովս. Խօքախլեան, իբրեւ ներկայացուցիչ Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին, գրաւոր ուղերձով մը, երախտագիտութեան եւ յարգանքի տուրքը մատոյց մեր անմահ մարտիկներուն, Մայիս 28ը կերտողներուն : Եւ իբրեւ վերջաբան գեղարուեստական այս առաջին բաժինին, բեմ հրաւիրուեցաւ Պ. Յ. Մաթոսեան, արտասանելու համար խոր զգացումով Աւետիք Իսահակեանի հանրածանօթ քերթուածը «Հայաստանին» :

Գեղարուեստական յայտագրին բոլոր մասնակցողները, գնահատանքի խանդավառ ծափերու արժանացան :

Այս հայրենաշունչ եւ սպասողական մթնոլորտին մէջ, բեմ բարձրացաւ երիտասարդ ընկ. Գալուստ Պապեան (Մարսէյլէն) ողեկոչելու համար Մայիս 28ը, եւ արդար հպարտանքով պարծենալու այս 46րդ տարեդարձով : Իր ողեղրած բնաբանը շատ պարզ էր .— « Հողը եւ Ազատութիւնը — հողին սէրը — եւ ազատութեան անսահման սէր » — Մեր բանախօսը, բոլորովին իւրայատուկ ոճով խօսեցաւ, արագ ակնարկով մը յիշեց մեր վեց հարիւր տարուան ստրկութեան շրջանը, խաւարի, տառապանքի շրջանը, որմէ ձերբազատուելու համար, եկան նոր յոյսեր, նոր արեւներ, Քրիստափոր, Ռոստոմ եւ Զաւարեան :

Արմէններու ցեղը, մեր սքանչելի ցեղը վերջապէս շարժեցաւ, կամաց, կամաց կազմակերպուեցաւ, պայքար մղեց, կռուեցաւ եւ մեծ հրաշքը տեղի ունեցաւ Մայիս 28ին :

« Սիրելի հայրենակիցներ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, մեր մօտիկ անցեալի ընթացքին միշտ առաջնորդած է հայ ժողովուրդը, եւ պիտի առաջնորդէ, անպայման, մինչեւ յաղթանակը մեր արդար դատին :

Լիոն – Տէսինի Հ. Յ. Դ. պարախումբը հայկական պարով մը վերջակէտը դրաւ հանդէսի գեղարուեստական բաժինին .— եւ ընկ. Մ. Միրզէ, իբրեւ նախագահ, շնորհակալութիւն յայտնելով մասնակցող անձնաւորութեանց, փակեց հանդէսը հայրենասիրական վսեմ առաջադրութիւններով եւ խանդավառ զգացումներով :

×

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ .— Շաբաթ իրիկուն, 30 Մայիս, Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ սեղմ շրջանակի մը առջեւ, ընկ. Գ. Պապեան այժմէական եւ կարեւոր դասախօսութիւն մը տուաւ « Երիտասարդութեան դերը արտասահմանի մէջ » նիւթին շուրջ :

Դասախօսութենէն ետք տեղի ունեցաւ գաղափարներու փոխանակութիւն, ինչպէս նաեւ հարցումներ ուղղուեցան երիտասարդ դասախօսին :

×

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ .— Ներկայացում : — Քանի մը տարիէ ի վեր, գաղութիս մէջ ներկայացումները հազուագիւտ դարձեր են. եւ չեմ սխալիր, անշուշտ, եթէ ըսեմ որ նոյնն է պատկերը միւս գաղութներուն մէջ ալ : Կը պակսին ղեկավար – դերասաններ, երկսեռ երիտասարդ նուիրեալներ, հայախօս եւ իսկական սիրողներ :

Ահա, մեծ դժուարութիւնները որոնց առջեւ կը գտնուին, առ հասարակ, կազմակերպութիւնները եւ Միութիւնները :

Այս պատճառաւ, մեծ հետաքրքրութիւն եւ նոյնքան ուրախութիւն պատճառեց Վիէնի Հայութեան, Վարդանանց հերոսամարտի ներկայացումը, անցնող Մայիս 17ին, Սէյքըլ Կաթոլիքի ծանօթ սրահին մէջ, կազմակերպութեամբ Ֆրանսահայ Աւետ. Եկեղեցիներու Երիտասարդաց Միութեան :

Ըստ յայտարարութեան «Վարդանանք» դիւցազներգութիւնը (5 արար, 2 պատկեր), մշակուած էր Պատ. Վ. Սահակեանի (Լիոն) կողմէ, իսկ ղեկավարութիւնը եւ խաղարկութեան գլխաւոր բաժինները ստանձնած էին իր երկու պատուելի զաւակները (Ս. եւ Դ. Սահակեան) եւ խումբ մը անձնուէր սիրողներ :

Միակ դժուարութիւնը եւ կամ պակասը բեմին անյարմարութիւնն էր, որուն յաղթեցին նախ կազմակերպիչները իրենք եւ ապա հանդիսատեսները՝ յարմարելով ազքատիկ բեմադրութեան :

Դիւցազներգութեան նիւթը, ամէն Հայու սրտին մօտիկ, մեծապէս նպաստեց ձեռնարկի յաջողութեան :

Գալով խաղարկութեան, ընդհանուր առմամբ, շատ լաւ էր .— Պատ. Ս. Սահակեան (Վարդան) եւ Պատ. Դ. Սահակեան (Ղեւոնդ երէց) սքանչելի կերպով ապրեցուցին իրենց դերերը : Մէկ խօսքով, շատ գնահատելի եւ շնորհաւորելի ձեռնարկ մը :

Կ. Տ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (117)

ԽՈԴԵԴԱՆ

— Վատը չէ, ինձ հիմա Ալվառինջ տար, — ...եղաւ Զօրիկը, Սանամի փէշից քաշելով :

Տօնական տենդագին պատրաստութեան մէջ էին ոչ միայն Քրտաղոմն ու հարեւան գիւղերը, այլեւ Մուշ քաղաքի շրջակայքի բոլոր աւանները՝ Առինկը, Առինջվանքը, Ծափնան, Զրիկը, Տէրդեւանքն ու Մոկունքը : Ուրախութիւն էր ...րում Վարդենիս, Առնիստ, Արքավանք եւ Արտօնք գիւղերում : Վարդի պէս խաղում էին Վարդխաղն ու Ծղակը, Հաւատորեկն ու Նորշէնը, Թիլն ու Օրդանցը :

...ղիւղը, որ Դաշտի նշանաւոր չէ – ...երից մէկն էր, այդ կիրակի առանձնապէս ցնծագին եռուզեռի մէջ էր : Գրեթէ ամէն տուն մատաղ էին մորթել, ամէն ուք ...ակուած էր տօնական բարձր տրամադրութեամբ :

Եւ յանկարծ, այդ համատարած բերկրութեան պահին, լացի եւ օգնութեան բարձրաձայն աղաղակներ լսուեցին այս ու այն կողմից : Նախիրները անժամանակ շտապեցին տուն վերադառնալ : Տարօնի դաշտը լցուեց ձիաւոր ու ոտաւոր անթիւ զօրքերով : Բերդակ, Ալվառինջ եւ Առաղ գիւղերում հրաձգութիւններ սկսուեցին եւ Դաշտի մի շարք բնակավայրեր կորան ծխի ահաւոր քուլաների մէջ :

— Մուսաբէկն է գալիս, — աղաղակում էին քուրդ ձիաւորները աւանից – աւան ասպանդակելով : Անօգնական մայրերի եւ երեխաների աղաղակը երկինք էր հասնում : Գեղեցիկ հարսներն ու կանայք այլանդակում էին իրենց երեսները : Մայրերը ցեխ ու մուր էին քսում իրենց աղջիկների դէմքերին : Կրակների միջից փախչում էին կիսախանձ մարդիկ : Գիւղից գիւղ լալահառաչ վազում էին հարազատներին կորցրած սոսկահար մանուկներ : Շատերն իրենց նետում էին Մեղրագետի մէջ :

Ի՞նչ պատահեց : Ինչո՞ւ համար Տարօնի շքեղ առաւօտը մթագնեց այդպէս :

Նախապէս տրուած որոշման համաձայն 1915 թուականի Ապրիլ 15ին Երիտասարդ Թուրքերի կառավարութիւնը (Թալէաթ, Էնվէր, Ճէմալ) եւ սուլթան Ռէշատը գաղտնի հրահանգ էին ուղարկել իրենց բոլոր փաշաներին եւ քրդական ցեղապետներին՝ Ապրիլի 24ի լուսաբացից բնաջնջել Արեւմտեան Հայաստանի ամբողջ Հայութիւնը, որպէսզի առաջին համաշխարհային պատերազմից յետոյ հայ ժողովուրդը հանդէս չգար իբրեւ իրաւատէր, ազգային անկախութեան պահանջով : Այդ հրամանագրում ասուած էր. « Երրորդ իրաւատէրը — այդ միայն Հայը կարող էր լինել : Աստուած մի արասցէ, որ մեր պարտութեանը յաջորդող բանակցութիւնների ժամանակ ասպարէզ գայ « հայկական հարցը » , որը կէս դարից ի վեր միջազգային հանդամանք առած է եւ սպառնագին ցցուած է մեր կրծքին » :

Ստանալով այդ հրամանագիրը, Բիթլիսի նահանգապետը եւ Շէֆքէթ փաշան Մշոյ դաշտի կոտորածի սկիզբը յանձմանում են 1915 թուականի Վարդավառի Կիրակին՝ Յունիսի 28ը :

Ս. Կարապետի կողմի գիւղերի կոտորածը յանձնարարւում է Մուշից ուղարկուող թուրքական զօրամասերին, իսկ Զարրհօրի կողմի գիւղերի կոտորածը՝ այդ գիւղերում վերաբնակուած չէչէներին : Մուսաբէկին եւ նրա եղբայրներին բաժին է ընկնում կոտորել Բիթլիսից ըսկսած մինչեւ Ծծմակայ Քիթ : Որոշուած է ութ տարեկանից վեր երեխաներին եւ տղամարդկանց սպանել, իսկ կանանց, ծերերին եւ աւելի մանր երեխաներին՝ վառել :

Ի նկատի ունենալով, որ օտարականների ներկայութիւնը այդ կոտորածին ցանկալի չէր, բոլոր օտարերկրեայ հիւպատոսները նախապէս ետ էին կանչուած Մուշ քաղաքից :

Երկրագործ Մարտօն այնպէս էր կլանուած իր աշխատանքով, որ բոլորովին չիմացաւ, թէ ինչպէս մի խումբ Համիտիէ զինուորներ եւ Թուրք ասկեարներ լցուեցին բակը : Նա միայն մեքենաբար կրկնում էր. « Հերիք է վրաս ջուր ցանէք, շան լակոտներ, թողէք էս ջարդուած սամին շինեմ, որ ձեզ սէլով Մուշ տանեմ » :

Երեք զինեալ Թուրք երեւեց սրարշաւ գալով, տեղնուտեղը սպանեցին նրան : Սամին մտցրին բերանը եւ սեղմելով սուր ծայրով դուրս բերեցին փորից : Լեւոնին եւ Աշխէնին սպանեցին սայլի վրայ, երբ նրանք լծի ծայրերին նստած թոնցի էին խաղում :

Դահիճներից մի քանիսը շտապեցին թոնրատուն : Այն ժամանակ, երբ Մանիշակը կռացած վերջին գաթան էր հանում, ետեւից խոցեցին նրան եւ գլխի վրայ շուռ տուին թոնրի մէջ : Նրանցից մէկը կացնի հարուածով կտրեց հացթուխ կնոջ դաստակը եւ արագութեամբ գրպանը դրեց :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

———o———

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԷ

Մարսէյլէն Պ. Մկրտիչ Ծառուկեան վեցամսեայ «Յառաջ» կը նուիրէ Գուրգէն վրդ. Թրթռեանի :

ՊԱՏԱՐԱԳ – ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի Գիւտ նշխարաց ամենայն Սրբոյ Հօրն մերոյ Գրիգոր Լուսաւորչի տօնին, պիտի տօնուի եկեղեցիիս անուանակոչութեան տօնը :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Թեմիս առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԸ – ԹՌԵԱՆ :

Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Երջանկայիշատակ ԳԷՈՐԳ Զ. Կաթողիկոսի վախճանման 10րդ տարելիցին առթիւ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ.— Հարէլեան եղբայրները եւ ընտանեկան պարագաները, կը ծանուցանեն թէ, այս Կիրակի, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ, իրենց եղբօր, ողբացեալ՝

ԱՐՇԱՒԻՐ ՀԱԲԷԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, նաեւ իրենց հօր՝

ՏԷՐ ԱՆԱՆԻԱ Ծ. ՎՐԴ. ՀԱԲԷԼԵԱՆԻ

հոգւոյն :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալներու յիշատակը յարգողները, մասնակից ըլլալ աղօթքներուն :

ԽՄԲԱԿԱՆ ՊՏՈՅՏ ՄԸ

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղը հրջապտոյտ մը կը կազմակերպէ Կիրակի, Յունիս 21ին դէպի Հավր : Տեսարժան վայրերու շարքին մէջ նկատի առնուած է Թանքարվիլի կամուրջը : Հավր քաղաքէն զատ ապահովուած է Ֆլանտրը չքեղ նաւի այցը : Օթոքառները կը մեկնին առտուան ժամը 6.30ին Մեթրօ Պանեէօի առջեւէն եւ կը կենան Փարիզ «Սառահ Պեռնար» Թատրոնի առջեւ ժամը 7ին : Ճամբորդական ծախքերու մասնակցութեան գինն է (նաւին այցետոմսով միասին) անձ գլուխ 20 ֆր. :

Արձանագրութիւնները սկսած են եւ կ'աւարտին Յունիս 14ին :

Արձանագրուելու համար կարելի է դիմել Օր. Իրիս Պասմաճեանին, 95, Ավըընիւ Առիսթիտ Պռիան (Պանեէօ) կամ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը, 17 Րիւ Պլէօ, Շաբաթ եւ Երկուշաբթի կէսօրէ ետք :

ԴԱՇՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ ՓԻԷՐՖՈՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ Հ. Յ. Դ. «Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէին» :

Կիրակի, (Յունիս 14) առաւօտեան ժամը ութէն մինչեւ երեկոյ :

Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ այս դաշտագնացութեան պէտք է այժմէն արձանագրուին անդամներուն մօտ :

Օթօքառները կը մեկնին Փլաս Քառնօյէն ժամը ճիշդ ութին :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Գին՝ 10 ֆրանք :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Ուրբաթ, ժամը 16ին, եկեղեցւոյ սրահը : Կարեւոր օրակարգ :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Տէսինի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր մասնաճիւղի անդամուհիները, այս Կիրակի, ժամը 15ին : Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչները : Կարեւոր օրակարգ :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 5ին, Աւետարանական Մկրտիչ Նորաբաց ժողովարահին մէջ, 27 Րիւ Ֆրանսիս Պուլիէ :

Կը խօսի ՎԵՐ. ՑՐԹ. ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՄԱՅԻՍ 28

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի եւ Կ. Խաչին :

Շաբաթ, 13 Յունիս երեկոյեան ժամը 20.30ին Թէաթր Մունիսիփալի սրահը :

Կը նախագահէ Ընկ. Ա. ՊՕՅԱՃԵԱՆ (ՌՈՄԱՆԷՆ)

Կը խօսի Ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՅԵԱՆ (Մարսէյլէն)

Գեղարուեստական բաժին.— Ջութակ ընկ. Պէրպէրեան, երգ, նուագ, արտասանութիւն, մեներգ եւ անակնկալներ :

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ :

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Գ. Լաղեան խումբին : Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէին :

Այս Շաբաթ ժամը 20.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

Կը նախագահէ՝

Պ. ՊՕՂՈՍ ՏԷՐ – ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ : Կը մեներգէ՝ Տիկին Մառի Կարապետեան : Արտասանութիւն Օր. Օր. Բրաքիոն Տապաղեան, Թագուհի Սալլապալեան :

Մուտքը ազատ է :

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Առնուվիլ – Սարսէլի Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի : Այս Շաբաթ իրիկուն, հացկերոյթով, ժամը 20.30ին, Առնուվիլի եկեղեցիին կից խորհրդարանի սրահին մէջ :

Կը նախագահէ ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Կը խօսի ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին :

Անակնկալներ

Ճաշագին 5 ֆրանք :

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէին ներկայացուցիչը : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Կարեւոր օրակարգ :

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ – ՔՈԼՈՄՊ.— Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Ակումբին մէջ : Շատ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Բացակաները նկատի պիտի առնուին : Ներկայանալ անդամատետրերով :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Երեքշաբթի ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

« Au Pavillon Bleu »
(Bord de Seine)
BAS-MEUDON
50, Route de Vaugirard
Téléph : OBS. 14-39
●
Տէր եւ Տնօրէն
ՆԻԿՈՂՈՍ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ
BAR-RESTAURANT
— Spécialités Orientales —
NOCES — BANQUETS
SALLE DE DANSE
ՀԱՐՍԱՆԻՔԻ, ԽՆՋՈՅՔԻ, ՊԱՐԻ
վարձու սրահ, ճաշով ու խմիչքով կամ ոչ :
ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Վարուժան խումբը կազմակերպած է մեծ դաշտահանդէս մը, Կիրակի, Յունիս 14, Շաթօ Պօըրկար (Սէննիգիէի ճամբուն վրայ, գեղատեսիլ պուրակը), ամբողջ օրը :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, առատ պիւֆէ : Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր մասնաճիւղերը :

ԾԱՆՕԹ.— Օթոքառը կը մեկնի դպրոցէն ժամը 9ին, Լա Փլէնէն 9.15, Փլաս Վէրտէօնէն 9.30, Րիւ Փալանպէռ 9.40, Քուռ Պէռիայէն 9.50 (կամուրջը) :

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

GRANDE FETE CHAMPETRE

Այս Կիրակի առաւօտէն սկսեալ, կազմակերպուած Կապ. Խաչի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի մասնաճիւղերու կողմէ :

Մէօտոնի անտառի պաղ ջուրին մօտ, (Թափի վեռ) :

Զանազան անակնկալներ, մատչելի պիւֆէ : Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի Յունիս 21ին :

Օթօպիւս, 169 Մեռի տ'Իսիէն, 136 Փորթ տը Սէն Քլուէն (Մարսէլ Սամպա) :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Յունիս 21, ժամը 15էն 22

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան պարտէզին մէջ

36, Avenue Charles de Gaulle — MONTMORENCY

Գեղարուեստական բաժին, խաղեր եւ Եւրոպական պարեր : Խնամուած ճոխ պիւֆէ, տեղւոյն վրայ առատ ուտեստեղէն, ըմպելիներ եւ պաղպաղակ, մատչելի գիներով :

ԹՕՄՊՕԼԱ, արժէքաւոր առարկաներով

Երեկոյեան աւանդական շամփուրով խորոված

ՄՈՒՏՔ՝ 2.50 ՖՐԱՆՔ

ԾԱՆՕԹ.— Շոգեկառք առնել Կար Տիւ Նոռէն մինչեւ Անկէն լէ Պէն, անցնիլ կամրջակը եւ թիւ 6 օթօպիւսով իջնել Կրօլէի կայանը : Շոգեկառք՝ 10.15, 11.13, 12.05, 12.32, 13.54, 14.30, 15.00, 16.17, եւ 17.42 :

ԽԻՍՏ ԿԱՐԵՒՈՐ.— Տեղի պիտի ունենայ բացօթեայ ճաշ մը ժամը 13ին :

Ճաշագին մուտքով միասին 15 ֆրանք

Այժմէն կարելի է արձանագրուիլ եւ ապահովել սեղանները դիմելով Աղքատախնամի Գրասենեակը :

32, Րիւ տը Թրէվիզ (Հեռախօս, ՓՐՕվանս 77-73)

ՇՈԳԵՆԱՒԱՅԻՆ ՊՏՈՅՏ ՍԷՆ ԳԵՏԻ ՎՐԱՅ

Կազմակերպուած

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ, ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ եւ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Յունիս 14, Կիրակի երեկոյ ժամը 8էն մինչեւ կէս գիշեր

Այս տարի եւս շոգենաւը ամբողջութեամբ մեր տրամադրութեան տակ է, որպէսզի հասարակութիւնը կարենայ հաճելի ժամանց մը ունենալ ընտանեկան մթնոլորտի մը մէջ :

ՆՈՒԱԳ, ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐ, ԶԱՆԱԶԱՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ եւ ԽՄԻՉՔ սովորական գիներով

Մեկնում Ալմայի կամուրջին մօտ, Սէնի աջ եզերքը «Պաթօ – Մուշ»երու տեղէն ժամը 21ին Լա Կալիոթ շոգենաւով :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ եւ կանխաւ ապահովել տոմսերը, դիմելով—

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

11, Square Alboni, PARIS (16e) — Tél. : TRO. 03-18

կամ Տիկին Ռօզա Պաղըրճեանի մօտ

35, Rue de Trévise, PARIS (9e) — Tél. : PRO. 61-10

ՄՈՒՏՔ 12 ՖՐԱՆՔ

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet
136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47
11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06
ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —
Tapiflex — Tapisom — Carpette
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :
Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10-30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :
ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

REDACTION - ADMINISTRATION : 32, Rue de Trévise - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Téléph. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆր. — Հատը 0·30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 13 ՅՈՒՆԻՍ

SAMEDI 13 JUIN

1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10·032

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — No 10.032

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԻՏԻ ԶԳԱՍՏԱՆԱ՞Ն

—o—

...կատարեալ Թնճուկ դարձած է Կիպրո...ի հարցը, որուն լուծում մը չկրցան ...տնել ցարդ աւելի քան հարիւր տասը ...ղեկութիւններ, որոնց ներկայացուցիչ...ները նստած Նիւ Եորք, ՄԱԿի պալատին մէջ, ջուր կը ծեծեն օրն ի բուն :

...կղզին մէջ խաղաղութիւնը պահպա...նելու կոչուած միջազգային ուժն ալ ...ցարդ չէ յաջողած իր առաքելութեան մէջ: Յունիս 27ին կը լրանայ երեք ամ...սուան պայմանաժամը, որ ճշդուած էր ...նախապէս: Այժմ կը մտածեն երեք ամիս ...եւս երկարաձգել ՄԱԿի զինուորներուն ...պաշտօնը Կիպրոսի մէջ, յուսալով ...որ մինչեւ աշուն ելք մը պիտի գտնուի ...կիպրական կնճիռին :

Մինչ այդ ջիղերու պատերազմը իր ...վերջին ...տիճանին հասաւ վերջին ...օրերս :

Թուրքերը քաջալերուած օտար մութ ...ձեռքէ, այս անգամ աւելի ուժգնօրէն ...կը սպառնան գրաւելու կղզին, պարտա...դրելու համար իրենց կամքը :

Երկու ամիս առաջ Թրքական նաւա...տորմը երկիցս ճամբայ ելաւ Իսքէնտէ...րունէն դէպի Կիպրոս՝ զայն զինու զօրու...թեամբ գրաւելու հաստատ որոշումով : ...Սակայն երկու անգամուն ալ կէս ճամ...բայէն ետ դարձաւ՝ չհամարձակելով առ...նել վճռական քայլը :

Մէկ կողմէ Միջերկրականի ամերիկ...եան վեցերորդ հզօր նաւատորմը, միւս ...կողմէ Մոսկուայի ազդարարութիւնը բա...ւական եղան տագնապելու Թուրքերը նահանջի ...ճամբան բռնել :

Անգարայի վարիչները բոլորովին կոր...սնցուցած են իրենց գլուխը եւ չեն գի...տեր ո՛ր քարին զարնել զայն :

Կիպրոսը դարձուցած են արժանապատ...ուութեան խնդիր : Մանաւանդ անպատ...րաստ վիճակում՝ կեր հայթայթելու համար ...ժողովրդին ամբոխին: Կ'ուզեն չոյել եւ ...պահել անոր ազգայնական մո...լեռանդ զգացումները, մոռցնել տալու ...համար թշուառութիւնը, որուն մէջ կը ...գտնուի երկիրը երկար տարիներէ ի վեր :

...մը տարի անցաւ 1955 Սեպտեմբեր ...ին՝ ...երէն ի վեր, զոր սարքած էր ...վարչապետ» Մէնտերէս, ...գիշերուան մէջ միլիոններու վնաս ...պատճառելով Պոլսոյ քրիստոնեաներուն : ...Կիպրոսն էր : «Թալանճի» — ...« Kıbrıs Türktür » նշանաբանով ...աղաղակներով եւ կարգախօսով կը քանդէին ...վաճառատուները :

...չուներ ետ մնալ Մէնտերէսէն : ...Թրքական անկախ պետութիւն մը ...ել կղզիի հիւսիսային մասին վր...այ :

...տարի ի զուր սպասելէն ձանձ...ացած մոլեռանդ Թուրքեր իրենց ցոյ...ցերով եւ ժամուկի զրգռիչ հրատարա...կութիւններով ճնշում կը բանեցնեն կա...ռավարութեան վրայ, որ անելի մատնը...ուած է :

...պաշտպանողական միջոց... ...կը դիմէ, անակնկալի չգալու հա...մար յանկարծական յարձակումի մը պա...ռագային: Զօրք կը հաւաքէ... [illegible]

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ 21ՐԴ ՇՐՋԱՊՏՈՅՏԸ

ՔԱՇՈՒԵԼՈՒ ՄԻՏՔ ՉՈՒՆԻ

—o—

Նախագահ տը Կոլ իր 21րդ շրջապտոյտը սկսաւ Ֆրանսական գաւառներուն մէջ: Իր վերարուժական գործողութենէն ետք արտասանած ճառերը մասնաւոր նշանակութիւն կը ստանան, մանաւանդ բոլոր անոնց համար որոնք կը խորհին թէ եօթանասունամեայ նախագահին առողջութիւնը կրնայ պատճառ դառնալ, որ կրկին թեկնածու չըլլայ: Հաւանաբար այդպէս մտածողները առիթուած ըլլան իրենց յոյսը կորել, տրուած ըլլալով որ աւելի քան երբեք տը Կոլ վճռած է շարունակել: Այս ուղղութեամբ երկու նախադասութիւններ գրաւած են դիտողներու ուշադրութիւնը: Սուասոնի մէջ, նախագահը ըսած է .— «Պետութիւնը, Հանրապետութիւնը եւ մանաւանդ անոր գլուխը, պէտք է շարունակական եւ անկողմնակալ ներկայացուցչութիւնը ըլլան ընդհանուր շահուն: Ցետագային համար, այնպէս կ'ըսեմ, ինչ կը վերաբերի ինծի, որ տակաւին այդպէս ըլլայ»: Լանի մէջ արտասանած խօսքը կ'ամբողջացնէ այս միտքը .— « Աւելի քան երբեք վճռած եմ ծառայել երկրիս ցորչափ ուժն ունենամ եւ ետքը ընել որ այնպէս ըլլայ վաղը, ինչպէս է այսօ՛ր» :

Այս խօսքերը կը բաւեն համոզուելու համար որ Նախագահ տը Կոլ կրկին պիտի ներկայանայ նախագահական աթոռին եւ կ'ուզէ նաեւ այնպէս ընել որ իրմէ ետք ալ վարչակարգը կոխտ ըլլայ :

Ժամբորդութիւնը լաւ սկսած էր թէեւ կատակ մը պատճառ դարձած է փոքր յապաղումի մը: Արդարեւ կատակախօս մը յայտնած էր թէ ռումբ մը կայ կառախումբին մէջ եւ քննութիւնները պատճառ դարձած են որ Նախագահն ու իր շքախումբը քիչ մը ուշ հասնին Սուասոն:

Քիչ մը հանդստանալէ ետք, տը Կոլ կ'արտասանէ օրուան իր առաջին ճառը :

« Պատիւ եւ ուրախութիւն է ինծի համար, Սուասոն գտնուիլ, քաղաք մը որ կապուած է Ֆրանսայի, լեցուն յոյսերով քաղաք մը: Քաղաք մը զոր տեսայ 1944–ին, աւերակներու օրերուն եւ մէջտեղ եւ զոր կը տեսնեմ վերաշինուած եւ բարգաւաճման մէջ: Ներողութիւն կը խնդրեմ որ ժամադրութիւնս չյարգեցի (ԽՄԲ.— Նախագահը շատ աւելի կանուխ պիտի ըլլար այս ճամբորդութիւնը), բայց թէ ձեզմէ կը վախնայի, յետագային տեսան թէ բոլորովին այդպէս չէր: Ուրախ եմ ձեզ տեսնելուս որպէսզի քանի մը խօսք ըսեմ անոր մասին որ մեր բոլորիս կը պատկանի՝ Ֆրանսայի » :

Տը Կոլ, ընդունելով հանդերձ, թէ

« Հարցեր կան նրքին ճակատի վրայ », իր գոհունակութիւնը կը յայտնէ ի տես Ֆրանսայի ներկայ վիճակին, որ խաղաղութեան մէջ կ'ապրի ինչ որ չէր պատահած 25 տարիէ ի վեր :

Թափօրը կ'երթայ դէպի Լան, ճամբուն վրայ անցնելով բազմ գիւղերէ, ուր գիւղացիները կը յայտնեն իրենց դժգոհութիւնները: Ագգականներու ալ կը հանդիպի եւ ցաւ կը յայտնէ որ «Իվոնը հոս չէ, ուղղակի Սէն–Քանթէն գնաց»:

Իրիկունը Լանի մէջ, անգամ մը եւս շեշտեց .— « Երբեք չեմ դադրած հրաւիրելէ արժէքաւոր, սրտի եւ խելքի տէր Ֆրանսացիները որ կրկին չպառակտուին, այլ՝ ընդհակառակն միանան իրենք իրենց մէջ հասարակաց շահուն, ընդհանուր շահուն համար: Անշուշտ տարակարծութիւններ ունինք մեր մէջ, բայց երբ հարցը կենսականին վերաբերի պէտք չէ պառակտում ըլլայ Ֆրանսացիներու միջեւ: Ինչ որ այսօրուան Հանրապետութիւնը կուտայ Ֆրանսացիներուն ազգ. միասնականութիւնն է բոլորին բարիքին համար՝ ներսը եւ իրենց աւանդական խաղաղասէր գործունէութիւնը՝ դուրսը:

Նախագահը Ուրբաթ օր, Սէն - Քանթէն եւ Ամիէն գնաց :

ԿԻՊՐՈՍ

ՃՈՐՃ ՊՈԼ ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆ

ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

—o—

Նախագահ Ճոնսընի յատուկ ներկայացուցիչը Ուոշինկթըն վերադարձաւ, ուր պիտի պարզէ Աթէնք եւ Անգարա կատարած իր այցելութեանց արդիւնքները: Կը թուի թէ առանց վերջնագիր ներկայացնելու, Ուոշինկթըն շատ խիստ եղած է երկու երկիրներու հետ եւ յայտնած թէ լուրջ բախումներու պարագային Ամերիկա կը դադրեցնէ իր զինուորական օժանդակութիւնը երկու երկիրներուն ալ եւ ամերիկեան 6րդ նաւատորմը կը պաշտպանէ Կիպրոսը :

Լոնտոնի քաղաքական շրջանակներուն համար Թրքական ցամաքահանման մը սպառնալիքը պարզ պլըֆ մըն էր մինչ Ամերիկա շատ լուրջի առած էր այդ հարցը եւ Ամերիկացիք համոզուած կը մնան թէ գործադրուած ալ կ'ըլլար առանց Զօր. Լեմնիցերի միջամտութեան:

Աթէնքէն Անգարա Ճորճ Պոլ իմաստութիւն քարոզած է : Այդ քարոզները լսուած էին արդէն, այս անգամ Ուոշինկթըն որոշած էր քարոզին հետ ազդարարութիւններ ալ տալ :

Անմիջականին համար, Ամերիկա կ'ուզէ որ Յունաստան կասեցնէ Գեն. Մակարիոսի թափը, տրուած ըլլալով որ անոր դիմումները՝ Մոսկուա, չեն կրնար չմտահոգել Ամերիկացիները :

Միւս կողմէ Ուոշինկթըն կ'ուզէ որ Թուրք եւ յոյն ղեկավարները հաւաքուին տեւական լուծում մը գտնելու համար կիպրական հարցին : Ամերիկեան առաջարկը, որ կը բխի յունական առարկութեանց, հետեւեալն է — Կիպրոսի Թուրքերը փոխադրել Թուրք բնակչութեան մեծամասնութիւն ունեցող յունական կղզիի մը վրայ, պայմանաւ որ այդ կղզին յետագային Թուրքիոյ կցուի, Ամերիկացիք գիտեն թէ նման լուծում մը դժուար է եւ ատոր համար է որ Ճորճ Պոլ կոչ կ'ընէ մէկուն եւ միւսին «իրատեսութեան եւ առատաձեռնութեան » :

Պոլի մեկնումէն ետք, Արտաքին նախարար՝ Էրքին լաւատես խօսքեր ար– ...

—

Տարակոյս չկայ, որ Կիպրոսի վրայ Թրքական զինեալ յարձակում մը չի կրնար անտարբեր ձգել բոլոր այն պետութիւնները, որոնք շահեր ունին Մերձաւոր Արեւելքի մէջ :

Թուրքեւհելլէն պատերազմ մը կրնայ պատճառ դառնալ նոր աշխարհամարտի մը, որմէ ո՛չ մէկ շահ կրնայ ակնկալել Անգարա :

Եթէ ՄԱԿը չկարենայ, ո՞վ է, որ ըղդաստութեան պիտի հրաւիրէ շփացած Թուրքերը :

Պիտի զգաստանա՞ն սակայն :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԸՊԼԻՆԻ մէջ, Ֆրանսայի արտաքին նախարարը յայտարարած է թէ Ֆրանսայի փափաքն է որ Իրլանտա աւելի մեծ դեր խաղայ Եւրոպայի մէջ :

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ փոխվարչապետը յայտարարած է թէ Գերմանիա հողային ոչ մէկ պահանջ ունի Չեխոսլովաքիայէն :

ԱՐԱԲԱԿԱՆ երկրորդ վերին ժողովը պիտի բացուի Սեպտեմբեր հինգին, Աղեքսանդրիա :

ԱՄԵՐԻԿԱ վերադարձած է ամերիկային համայնավար ընտանիք մը, որ հինգ տարուան մէջ «քանած է» համայնավարութենէն :

ՖԼՈՐԻՏԱՅԻ մէջ ցեղապաշտութիւնը կը շարունակէ աւերներ գործել : Ձերբակալուած է Տոքթ. Մարթին Լութըր Քինկ, որ հարաւի սեւ պարագլուխն է : Փորձած էր սպիտակամորթերու վերապահուած ճաշարան մը մտնել :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը ճշդեն որ Վալենթինա Թերեշքովա, տիեզերագնացը, սեզարիէն գործողութեամբ ունեցած է իր զաւակը :

ՊԵԼՃԻՈՅ Թագուհին տօնած է իր 36րդ տարեդարձը եւ այս առթիւ ընդունած ժողովուրդին մաղթանքները :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Իգապէլ իշխանուհին, որ անդրանիկ զաւակն է Քոնթ տը Փարիի, Ֆրանսայի գահին թեկնածուն, նշանուեցաւ աւստրացի իշխանի մը հետ: Իզապէլ 32 տարեկան է:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ նախկին վարչապետ Եուկով եւ շնորհազրկուած ուրիշ հինգ ղեկավարներ զրկուեցան իրենց խորհրդարանական հանդամանքէն :

ՄԱՌԵՇԱԼ ՍԱԼԱԼ Եմէն վերադարձաւ: 10 օր է պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէր Փեքին: Այս առթիւ « Ժողովուրդին օրաթերթը » կը գրէ թէ այս այցելութիւնը նոր հանգրուան մըն է Չինաստանի եւ Եմէնի բարեկամութեան պատմութեան մէջ :

ՍՈՒԷԶԷՆ անցքի սակերը հարիւրէն 1 յաւելում պիտի կրեն Յուլիս մէկէն բսկսեալ, կը գրէ Գահիրէի Ալ Աhրամը :

ԻՏԱԼԻՈՅ արտաքին նախարարը Սառակաթ յայտարարած է թէ կը մերժեն Պիոս ԺԲ.ի դէմ եղած բոլոր ամբաստանութիւնները :

ՆԻԺԵՐԻՈՅ մէջ ընդհանուր գործադուլը հասած է իր 12րդ օրուան : Ոչ մէկ լուծում կ'երեւայ :

ԶԱՆԶԻՊԱՐԻ մէջ լուսարգել հաստատուած է : Բոլոր կառքերուն արգիլուած է քաղաք մտնել կամ քաղաքէն ելլել կէս գիշերէն առաւօտեան 6: Միւս կողմէ կը հաղորդուի որ 11 խորհրդային թեքնիսիէններ հասած են :

տասանած է ինչ որ կը հակասէ Ինէօնիւի սպառնական եւ ռազմապաշտ խօսքերուն հետ : Զանազան զրոյցներ ալ կը շրջին : Այսպէս կ'ըսուի թէ ծովէն երեսուն դիակներ բերուած են որոնք «որոշ մաmուլ մը Թուրք մկրտած է ի պէտս կացութեան » , կը գրէ «Քոմպա»: ՄԱԿի հրամանատարութեան բանբերը հերքած է այս լուրը :

Աւելցնենք թէ ՄԱԿի Կիպրոսի ուժերու հրամանատարը հրաժարած է եւ իր տեղը բռնողը՝ ուրիշ հնդիկ մը՝ Զօր. Թիմայա Թուրքերուն գործին չի գար : Ըստ անոնց նոր հրամանատարը Մակարիոս Արք.ի ուզածը պիտի ընէ :

Հողոսի վրայ, երկու Թուրք օդանաւեր բռնաբարած են յունական օդանաւային սահմանները : Աթէնք բողոքած է Անգարայի կառավարութեան :

ՓԱՌԱՒՈՐ ՈՒՂԻ

—ՅՈԲԵԼԵԱՐ ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԲԱԲԱՅԵԱՆ—

Փարիզի հայ երաժշտասէր հասարակութիւնը վերջերս հանդիսաւորութեամբ տօնեց բազմավաստակ երգչուհի եւ երաժշտագէտ Մարգարիտ Բաբայեանի յոբելեանը: Առիթը յոբելեարին Ֆրանսայի մէջ ունեցած գործունէութեան 60ամեակն էր :

Առաջին անգամ չէ , որ կը տօնուի Մարգարիտ Բաբայեանի յոբելեանը, հայ մամուլին մէջ անոր մասին լոյս կը տեսնեն գովասանական յօդուածներ : Զափազանց համեստ անձնաւորութիւն մը, որ երբեք չի գոհանար անցեալով, այլ միշտ կը նայի յառաջ, միշտ գործելու ծարաւի: Ան ընդհանրապէս դէմ է իրեն ուղղուած ամէն տեսակ մեծարանքներուն , եւ այսուհանդերձ անոնք ոչ միայն տեղին են , այլեւ թերեւս շատ քիչ են արժանին հատուցանելու այն երկարամեայ օգտաշատ աշխատանքին, որ Բաբայեան կատարած է հայկական երաժշտական արուեստին զարգացման բնագաւառին մէջ եւ ան ալ ոչ միայն Ֆրանսայի, այլեւ անկէ շատ առաջ՝ Կովկասի, Հայաստանի մէջ :

Թիֆլիզ ապրած է այն շրջանին, երբ ազգային մշակոյթը բուռն զարթօնքի մէջ էր: Հոն էին այդ տարիներուն հայ մտաւորականութեան կարգ մը մեծ դէմքերը: Րաֆֆիի «Սամուէլ»ը Մ. Բաբայեան կը կարդայ «Արձագանգ» շաբաթաթերթին մէջ, հայերէն լեզուի եւ գրականութեան դասեր կ'առնէ Ղազարոս Աղայեանէ : Հայ բեմերու վրայ կը դիտէ Գէորգ Պետրոսեանի Պեպօն, կը հիանայ Սիրանոյշի խաղով, կ'ունկնդրէ Կարա-Մուրզայի առաջին համերգները, Եկմալեանի «Պատարագ»ին առաջին կատարումը: Մեծահամբաւ երգչուհի Նադեժդա Բաբայեանի հետ Մարգարիտ իբրեւ դաշնակահարուհի հրապարակ կուգայ համերգի մը մէջ , ուր կ'երգէ նաեւ սկսնակ Շալիապին ... Եւ այս բոլորը դեռ գործունէութեան ըսկիզբները միայն, պատանեկան-երիտասարդական տարիներուն: Իսկ ետքը , երկար տասնամեակներու ընթացքին նոր հանդիպումներ, նոր դէմքեր, եւ մասնաւորապէս երաժիշտներէն՝ ոչ միայն Հայեր, ինչպէս Կոմիտաս, որուն հետ Մ. Բաբայեան կը կիսէ անոր ուրախութեան եւ վիշտին բազմաթիւ ժամերը, այլեւ նշանաւոր օտար երգահաններ՝ Քլօտ Տըպիւսի, Մօրիս Ռաւել, Մանուէլ Տէ Ֆալլա, Հինտեմիտ, Ֆրանսացի երիտասարդ երգահաններուն յայտնի «Վեցեակը» եւ դեռ ուրիշներ :

Սկզբնական երաժշտական կրթութեամբ Բաբայեան դաշնակահարուհի է, աւարտած է ռուսական կայսերական երաժշտական ընկերութեան Թիֆլիզի ուսումնարանը՝ սորվելով յայտնի ռուս երգահան Մ. Իպպոլիտով Իվանովի, ապա հայ ծանօթ դաշնակահար Կ. Ալիխանովի դասարաններուն մէջ: Արդէն 15 տարեկան հասակին մէջ համանուագախումբի հետ մեծ յաջողութեամբ նուագած է Կրիկի քոնչերթօն: Յետագային, դաշնակի նուագը կատարելագործելով հանդերձ, մշակած է իր ձայնը Փարիզի մէջ, ուսումնասիրած է նաեւ տեսական երաժշտագիտութիւնը եւ այդպիսով հիմնաւոր եւ բազմակողմանի երաժշտական կրթութիւն ձեռք ձգած է :

Պարագաներու բերումով Մարգարիտ իր ընտանիքին, հօր՝ բժշկապետ եւ հանրային գործիչ Աւետիք Բաբայեանի, մօր՝ նախադպրոցական դաստիարակութեան մասնագէտ Տիկին Սոֆիի, քոյրերուն՝ դաշնակահարուհի Շուշիկին եւ յայտնի նկարչուհի Արմենուհիին հետ, դարասկիզբին մշտապէս կը հաստատուի Փարիզ: Իր աչքի զարնող ընդունակութիւններուն, խոր գիտելիքներուն եւ ժրաջան գործունէութեան շնորհիւ լայն շփումներ կը հաստատէ Ֆրանսայի երաժշտական շրջանակներուն հետ : Մ. Բաբայեան բազմաթիւ համերգներու մէջ հանդէս եկած է ոչ միայն աւանդական դարձած դասական երգացանկով, այլ նաեւ ինքնայատուկ յայտագիրներով : Ան մէկ կողմէն երեւան հանած է անցեալի համաշխարհային երաժշտութեան մոռցուած, բայց գեղարուեստական խորքով արժէքաւոր էջեր, միւս կողմէն՝ եռանդով քաջալերած է իր ժամանակակից երգահանները, դառնալով անոնցմէ շատերուն գործերուն առաջին մենակատարը: Հանգամանօրէն ուսումնասիրելով պատմական նիւթերը, իր համերգներուն մէջ ան, Ֆրանսականէն զատ, երգած է սպանական, պասկ, յունական, ռուսական, հրէական եւ արեւելեան երկիրներու ժողովրդական երգեր : Օտար մամուլը գրուատանքով արտայայտուած է անոր համերգներուն մասին:

Բաբայեան ճանչցուած էր նաեւ իբրեւ ձայնի լաւ ուսուցիչ: Երգի ուսուցման երկու արժէքաւոր դասագիրքերու հեղինակ է: 1911ին հիմնուած իր երգի դասարանէն անցած են բազմաթիւ հայ եւ օտար երգիչներ, երգչուհիներ, որոնցմէ (յատկապէս օտարներէն) քանի մը հատը յետագային միջազգային համբաւի տէր դարձած են : Մ. Բաբայեան կը նկատուի քսաներորդ դարու ֆրանսական երաժըշտութեան մեծ մասնագէտ, յաճախ իրեն կը դիմեն իբրեւ հեղինակութիւն: Փարիզի ձայնասփիւռին երկար տարիներու պաշտօնական քննադատը եղած է :

Հակառակ եւրոպական երաժշտութեան ասպարէզին մէջ իր ունեցած բազմապիսի աշխատանքներուն, Բաբայեան երբեք չանտեսեց հայ երաժշտութիւնը եւ ընդհանրապէս հայ մշակոյթը: Թիֆլիզի մէջ իր երիտասարդ տարիքին արտասովոր լրջութեամբ յօդուածներ լոյս կ'ընծայէր մամուլի էջերուն մէջ՝ նուիրուած հայ ազգային երաժշտութեան զարգացման հարցերուն : Հետաքրքրական է գիտել տալ, որ Կովկասի հայկական դպրոցներու փակման տարիներուն դաշնակահարուհի Բաբայեան հայերէն լեզուի դասեր կ'աւանդէ, հոն ուր կարելի էր: Մայրենի լեզուի երաժիշտ ուսուցչուհին աշակերտութեան մօտ վայելած է խոր յարգանք եւ սէր , այդ մասին կը վկայէ անոր աշակերտուհիներէն մէկը՝ արուեստագիտուհի Օլկա Գուլաղեան :

1895ին Մ. Բաբայեան կը ծանօթանայ Եկմալեանին քով ուսում առնելու եկած երիտասարդ Կոմիտասին : Շուտով այդ ծանօթութիւնը կը վերածուի սերտ համագործակցութեան : Փարիզի մէջ Բաբայեաններու բնակարանը կը դառնայ գործնական հանդիպումներու վայր թէ Ֆրանսացի յայտնի երգահաններու, երաժշտագէտներու, հայագէտներու, եւ թէ հայ մտաւորականներու համար: Հոս Բաբայեան քոյրերուն , Արշակ Չօպանեանի, Արմենակ Շահմուրատեանի եւ այլ հայ երաժիշտներու, ինչպէս նաեւ հայ երաժշտութիւնը ուսումնասիրող Ֆրանսացի երաժըշտագէտներու (Օպրի, Լալուա) շրջանակին մէջ քննարկուած են հայկական ժողովրդական երաժշտութեան ցուցադրութեան, Կոմիտասի համերգները եւ Չօպանեանի դասախօսութիւնները կազմակերպելու հարցերը :

Ռ. ԱԹԱՅԵԱՆ

«Սով. Հայաստան»

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ՄԸ

ՀԱՅՈՑ ՋԱՐԴԵՐԸ

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՀՌԵԼԻ ԱՐԱՐՔ ՄԸ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԵՒ ՀԻԹԼԵՐ

ԽՄԲ.— Աթէնքի երեկոյեան օրաթերթերէն *Խոթիա* իր Յունիս 4ի թիւին մէջ , վերոյիշեալ խորագրով հրատարակած է յօդուած մը, զոր Աթէնքի *Ազատ Օրը* կը ներկայացնէ թարգմանաբար :

Միջազգային մամուլին մէջ շատ բան կը գրուի հիթլերական վայրագութեանց մասին եւ անշուշտ , բոլորն ալ իրաւացի են, քանի որ մտքերու մէջ դեռ թարմ են հիթլերական բռնակալներու ըրածները՝ իրենց կողմէ գրաւուած Եւրոպայի մէջ :

Բայց, կան ուրիշ օրինակներ ալ բարբարոսութեանց, գործուած՝ մեր դարուն, ամբողջ բնակչութեանց դէմ : «Նիւ Եորք Թայմզ»ի ընթերցող մը, Մասաչուսէցի Քեմպրիճէն (Միացեալ Նահանգներ) Վ. Տարեան, իր հայրենակից Հայերու դէմ հիթլերական վայրագութեանց համազօր վայրագութեանց մեղսակցութեամբ կ'ամբաստանէ Թուրքիան: Եւ բնական է, որ այդ վայրագութիւնները գան անոնց միտքը, քանի որ յառաջիկայ տարի յիսնամեակն է այդ ողբերգութեան :

×

« Նիւ Եորք Թայմզ»ի նամակագիրը կը գրէ թէ՝ Հայերը դեռ կ'ողբան նահատակութիւնը իրենց մէկ միլիոն 250 հազար հայրենակիցներուն , որոնք զոհ գացին ցեղասպանութեան ժամանակակից առաջին օրինակին :

Ողջակիզումէն վերապրողները չունեցան առանձնաշնորհը Նիւրեմպէրկի տիպի կամ նոյնիսկ աւելի փոքր դատավարութեանց, որոնց ընթացքին պիտի կրնային դիմակալել իրենց ոճրագործները : Եւ իրենց միակ մխիթարանքը եղաւ անոնց անձկալից փորձութեանց մասին տուեալներ հաւաքելը :

Յատկապէս ուշագրաւ են այս եղերական հարցի կարգ մը իրողութիւնները : Ջարդերը քաջալերուեցան Գերմանացիներուն կողմէ, որոնք զինուորապէս կը հակակշռէին Թուրքերը, իբրեւ անոնց զինակիցները: Ֆրանսական ասացուածքը. « Գերմանական մեթոտ , Թրքական գործ » այս գործակցութեան բնութագրումն է: Եւ կ'ըսուի թէ՝ ցեղասպանութեան իր ծրագիրներու մասին իր կարգ մը խորհրդականներու դժգոհութիւնը [illegible] գոքացնել ուզելով Հիթլեր արհամարհական շեշտով գոչած է . «... Բայց, այսօր ո՞վ կը յիշէ Հայոց ջարդերը», հասկըցնել ուզելով, թէ բնաջնջումի իր արշաւն ալ պիտի մոռցուի ժամանակի ընթացքին :

Թոյնպիի, Լորտ Ֆրայսի եւ Թուրքիոյ այն ատենուան ամերիկեան դեսպան Հէնրի Մորկընթաուի նման նշանաւոր գրողներ, շատ բան գրած են այս ջարդերուն մասին: Նախագահ Ուիլսըն ալ միջամտեց ի նպաստ Հայերուն — բայց, իր խօսքը մտիկ ընող չեղաւ :

Յաղթական Դաշնակիցները խոստացան այս ոճրին համար պատժել պարտուած Թուրքերը : Եւրոպական դիւանագիտութիւնը անգամ մը եւս խաղաց իր զարշելի դերը, որուն համար Լոյտ Ճորճ պատասխանատուները ամբաստանեց « վախկոտութեամբ եւ անառնական վերաբերմամբ » :

Եւ թէեւ հազարաւոր Գերմանացիներ իրենց ամօթն ու խռովքը յայտնեցին Հրեաներու դէմ գործուած ոճիրներուն համար եւ պատրաստակամութիւն յայտնեցին հիթլերիզմի զոհերուն վնասը հատուցում ընելու ,ընդհակառակն, չունեցաւ ականաւոր եւ ոչ ականաւոր Թուրք մը, որ հրապարակաւ խոստովանէր ջարդերը : Այս իրողութիւնը յստակօրէն կ'երեւի այն ընդունելութենէն, որ գերման հասարակութիւնը վերապահեց « Աննա Ֆրանքի Օրագիր»ին, մինչդեռ Թուրքերը կոպտօրէն արգիլեցին վէպի[ն] ... լի « Մուսա Լերան քառասուն օրը » գործը :

Հրէշային ոճիրը ծածկել կար[...] կարծելով, Թուրքերը կ'ամբաստանեն իրենց անմեղ եւ անպաշտպան զոհերը, [...] անոնք է որ Թուրքեր սպաննեցին: [...] քաղաքակիրթ աշխարհը կը շարունա[կէ] առանց բողոքի հանդուրժել Թրքա[կան] այս զարշելի տեսակէտը :

×

Վ. Տարեան վերջացնելով կ'ըսէ. [...] նական է որ, ասոր համար խոր հիասթափութիւն զգան Հայերը, որոնք մէկ [...] ամխէն զոհերու յիշատակը պիտի [...] կոչեն, ողբերգութեան յիսնամեակի առթիւ :

Հայոց դէմ եղած ցեղասպանութիւնը տասանորդեց անոնց ցեղը եւ անբու[...] կայելի թշուառութեանց մատնեց վերապրողները : Այս մարդոց եւ իրենց զաւակներուն համար, միայն մէկ թեթեւ[ա]ցում կը մնայ : Փարիլ քրիստոնէա[կան] այն նոյն իտէալներուն, որոնց սիրոյն իրենց հայրենակիցներու ջախջախիչ մեծամասնութիւնը մերժեց դաւանափոխութիւնը եւ նախընտրեց չարչարալից մահը :

ՄԵՆՔ ԿԸ ՀԱՒԱՏԱՆՔ

Համաշխարհային երկրորդ պատերազմը, որուն այնքան սրտառուչ կերպով « հայրենական պատերազմ » անունը կուտան մեր համայնավարները, հարիւր հազարաւոր հայ զինուորներ արժեց Հայաստանի; որուն կարեւոր մէկ մասը ֆինլանտական ճակատին վրայ: Հարիւր հազարաւոր արեւներ մարեցան Հայոց օճախներուն մէջ եւ հարիւր հազարաւոր հայ մայրեր ու հարսներ սեւերը մտան : Այո, հայրենական պատերազմի յաղթանակ է հայ երիտասարդները առնել Հայաստանէն եւ տանիլ զոհել Հիւսիսի սառնամանիքներուն մէջ ի փառս Ռուսաստանի: Մեռնիլ Ֆինլանտիոյ դէմ՝ որուն հետ որեւէ առնելիք տալիք չունի Հայաստան :

Այսօր Հայաստանի կատարած մշակութային, գիտական եւ տնտեսական նուաճումներով կը պարծենան մեզի: Ջենք ժխտեր, ոչ միայն չենք ժխտեր, այլեւ ի խորոց սրտի եւ ի խորոց հոգւոյ կը հըպարտանանք :

Մեծագոյն ուրախութիւնը մերն է, մեծագոյն հրճուանքը մերն է ու նաեւ մեծագոյն հպարտանքը, որովհետեւ հակառակ արտասահմանի կարմիր սմսարներուն սանձած այլանդակ եւ զարշելի բառին, « Հակահայաստանեան» մակդիրին, մենք ենք իրական Հայաստանասէրները , որովհետեւ մեր հայրենասիրութիւնը պայմանադրական չէ , պատեհապաշտութեան չի լծուիր , ինչպէս իրենցը, մերինը անփոփոխ է եւ անայլայլ: Ամբողջական հայրենասէրներ ենք մենք եւ ատոր համար Հայաստանի բոլոր ուրախութիւնները մերն են , ինչպէս մերն են իր բոլոր տխրութիւնները :

Բայց կ'ըսենք: Տեսէք թէ Հայաստանի շնորհուած տասնեակ մը տարիներու յարաբերական ազատութիւնը ինչ սիրուն ծաղիկներ տուաւ, տեսէք թէ ինչպէս կը ծաղկի ու կը բացուի Հայոց ժողովուրդին միտքն ու մշակոյթը, որովհետեւ մեր ժողովուրդին ձիրքերն ու յատկութիւնները բնածին են: Մեր բարի, մեր արդար ժողովուրդը չինել միայն գիտէ , ի բնէ շինարար է, կրնայ ծաղկիլ ու ծաղկազարդել երբ փոքր հնարաւորութիւն մը կը տրուի իրեն :

Հապա ինչո՞ւ ուրեմն երեսուն տարիներ ամբողջ Թոյլ տուիք որ այնքան կատաղօրէն կապուի կապկպուի ան : Ինչո՞ւ յօժարեցաք եւ ծափահարեցիք կապողը որ ծաղիկը չբացուի եւ բացուածն ալ թօշնի: Ինչո՞ւ չջանացիք որ այսօրուան կատարուածը երեսուն տարի առաջ սկսէր: Չափեցի՞ք կորուստին քանակն ու որակը :

Կատարուած նուաճումը համայնավարչաձեւին ընծայած բարիքներուն վերագրէք : Շատ լաւ, շատ բարի: Հապա ինչո՞ւ ուրեմն Տաղստանն ու Տա[...]կիստանն ալ, Ղազախստանն ու Մոնղո[...]լը չեն զարգանար, քանի որ համայնավար վարչաձեւը կը բաւէ ծաղկելու զարգանալու համար :

Կորիզ մըն էր Մայիս 28ին հիմ[նուած] Հայաստանի Հանրապետութիւնը: Ե[...]րիզ մըն էր այնքան արեւոտ վաղուաներ ներշնչող :

Հայութեան կէսը զոհուեր էր. [...] էինք համաձայնականներու կողմէ յաղթանակին համար: Ազգերու ի[...]րոշման եւ անկախութեան իրաւունքը ճանչցուեր եւ հռչակուեր էր : « Փոքր դաշնակիցն » էինք: [...] մեծերը եւ պաշտօնական բեմերէն հանդիսաւորապէս յայտարարեր [...] արդարութիւն պիտի ըլլար [...] Ինչպէս չյիշել այն օրերուն Հայերը [...] Թորկող անսահման խանդավառութիւնը [...]

ԲԱԲԳԷՆ

(5 Շար.)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

—o—

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ).— Մայիս 30ին, Շաբաթ գիշեր, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, «Աքսամպրա»ի սրահին մէջ, տեղի ունեցաւ Հայաստանի Անկախութեան 46րդ տարեդարձը, խուռն բազմութեան մը ներկայութեան։

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի անդամ-անդամուհիները ջանք չէին խնայած բեմը պատշաճօրէն զարդարելու համար։ Բեմին երկու կողմերը կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական եռագոյն դրօշակները, իսկ ճիշդ կեդրոնը զետեղուած էր Հայաստանի Անկախութիւնը խորհրդանշող մեծադիր նկար մը, գործ՝ Ազատ Արզումանեանի, առաջին մրցանակի արժանացած երիտասարդ մը, Ալժերիայէն ներգաղթած։ Ազատ Արզումանեան, ապագայ խոստացող լուրջ եւ հայրենասէր երիտասարդ նկարիչ մըն է, որ իր աշխատանքը եւ կարելիութիւնները միշտ սիրով կը տրամադրէ Մարսէյլի Հայութեան։

Օրուան խօսնակ Ա. Ասատուրեանի հրաւէրով, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի երգչախումբի կողմէ երգուեցան «Մարսէյեզը» եւ «Յառաջ Նահատակը», որոնք ունկնդրուեցան յոտնկայս։

Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան նախագահ ընկեր Տ. Թաղոյեան, որ հակիրճ կերպով բացատրեց «Մայիս 28»ի իմաստը, շեշտելով թէ, «Մայիս 28»ը իր պատմական արժէքով, քաղաքական տարողութեամբ եւ հայ կեանքին վրայ ունեցած անմիջական հետեւանքներով, մեծագոյն թուականն է Հայոց նորագոյն պատմութեան մէջ, եւ իբր այդպիսին ալ, նոր դարձակէտ մը կը կազմէ Հայ ժողովուրդին համար, իբրեւ հիմնարկէքի օրը, վերածնունդի թուականը նորագոյն ժամանակներու Հայ պետականութեան։ Պատմական օրինակներով ներկայացուց հայ ժողովուրդի ազատ, անկախ եւ ինքնիշխան ապրելու ձգտումը, սկսելով Հայոց նախահայր Հայկ Դիւցազնէն, որ արհամարհելով ապատասպան եւ բռնակալ Բէլի խոստումները, նախընտրեց ազատ եւ անկախ ապրիլ մեր հայրենիքի ձիւնապատ լեռներուն վրայ, քան ենթարկուիլ Բէլի իշխանութեան։ Ազատութեան այս ձգտումը, պատմութեան մէջէն, սերունդէ սերունդ փոխանցուելով, դարձեր է Հայ ժողովուրդի հոգեբանութեան յատկանշական կէտերէն մէկը, տեսակ մը պատմական փիլիսոփայութիւն։

Ազատ եւ անկախ ապրելու այս վսեմ գաղափարն էր որ 1918 թուականի Մայիսին, Հայութիւնը ոտքի կանգնեցուց թշնամիին դէմ, եւ հերոսական դիմադրութեամբ պարտութեան մատնելով զայն, ստեղծեց իր պետութիւնը, ազատ, անկախ Հայաստանը, 1918 թուականի Մայիս 28ին։ Սարտարապատի, Ղարաքիլիսայի եւ Բաշ-Ապարանի հերոսական կռիւները յիշելէ եւ նոյն ռազմաճակատներուն վրայ ինկած հազարաւոր ռազմիկները ոգեկոչելէ յետոյ, հրաւիրեց ներկայ հանդիսականները, մէկ վայրկեան երկիւղած լռութեամբ, յոտնկայս յարգելու անոնց խնկելի յիշատակը։ Իր եզրակացութեան մէջ, օրուան նախագահը շեշտեց թէ, եթէ Սարտարապատի, Ղարաքիլիսայի, եւ Բաշ Ապարանի հերոսամարտերուն տարողութեամբ քաջութեան գործեր կատարուած ըլլային տարբեր ազգերու մէջ, վստահաբար վերապրողները, անոնց յիշատակը մշտնջենապէս վառ եւ անմոռաց պահելու համար, փառաշուք յիշատակարաններ կը կանգնէին, որպէսզի ապագայ սերունդները անոնց օրինակով հպարտանան եւ խանդավառուին։ Սակայն, մեր երկրի այսօրուան իշխանաւորները, տարուած համաշխարհային յեղափոխութեան եւ համայնավարութիւն կառուցանելու մարմաջէն, այդ տեսակ պզտիկ գործերով զբաղելու ժամանակ չունին։ Սակայն, հայ ժողովուրդը, այսօր իր սիրտը յիշատակարան կը դարձնէ անոնց համար, իսկ ապագային, ազատ, անկախ եւ ամբողջ ջական Հայաստանի հողին վրայ կանգնելու համար անոնց փառաշուք յիշատակարան կոթողը։

Հանդէսի գեղարուեստական բաժինը շատ ճոխ էր։ Օր. Մուրատեան արտասանեց Ս. Կապուտիկեանի «Խօսք իմ որդուն», Օր. Վ. Նազարեան, Յ. Շիրազի «Բողոքում եմ ես», իսկ Յ. Սարգիսեան արտասանեց օրուան պատշաճ կտոր մը։ Բոլոր արտասանողներն ալ յաջող էին, եւ գնահատուեցան հանդիսականներուն կողմէ։ Սակայն, պէտք է ըսել թէ, իրական յայտնութիւն մը եղաւ պատանի Վանիկ Նազարեան, Սիամանթոյի «Զարկ Կովկասի» արտասանութեան մէջ։ Վանիկ Նազարեան առաջնակարգ արտասանող մը ըլլալու բոլոր տուեալները ունի։ Պատշաճ ձայն, յստակ առոգանութիւն եւ բանաստեղծութեան խորքին թափանցելու ընդունակութիւն։ Փոքրիկն Ճօշկունեան, ձեռնադաշնակի վրայ նուագեց քանի մը զուարթ եղանակներ, ստեղծելով իրական խանդավառութիւն։ Փոքրիկն Ճօշկունեան, արդէն ծանօթ է Մարսէյլի հայ հասարակութեան, քանիցս մրցանակներու արժանացած իր ճիւղին մէջ, եւ յաճախ իր սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած մեր հանդէսներուն։

Ընկեր Կարօ Յովսէփեան, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին կողմէ խօսելով, յայտնեց թէ, Հ. Յ. Դ. Դրօշին տակ համախմբուած երկսեռ երիտասարդութիւնը պատրաստ է քալելու այն ճամբայէն զոր մեր նախնիքը գծած են իրենց արիւնով։ Երիտասարդութիւնն է որ կ'երաշխաւորէ ազգերու ապագան։ Իսկ մեր երիտասարդութիւնը ինքզինքը արդէն պատրաստ կը զգայ ծառայելու Հայութեան սրբազան դատին։ Երէցները թող վստահ ըլլան որ, հայ ազատագրութեան դրօշը որ իրենք բերած հասցուցած են հոս, օր մը իր տրամաբանական արդիւնքին պիտի յանգի շնորհիւ հայ ներկայ երիտասարդութեան, որ պարագաներու բերումով, ամէն կարգի յարմարութիւնները եւ պատրաստութիւնը ունի ղեկավարելու հայ հանրային կեանքը։ Հաւատք ունեցէք անոնց վրայ, եւ անոնք վստահօրէն պիտի արդարացնեն ձեր բոլորին յոյսերը։

Օր. Ալիս Շամիրեան, որ միշտ սիրայօժար իր մասնակցութիւնը բերած է մեր հանդէսներուն, այս անգամ ալ չէր մերժած իրեն եղած հրաւէրը, երգեց Ա. Պարթեւեանի «Տատրագոմի Հարսը» օփերայէն կտոր մը, անմահն Կոմիտաս վարդապետի «Կանչէ Կռունկ, կանչէ», իսկ ներկայ հիւրերուն համար, Ֆրանսերէն, «Սի թիւ լը վէօ», դաշնակի ընկերակցութեամբ տիկին Ռուքսի։

Տեղւոյս երեսփոխան – քաղաքապետ եւ ընկերվարական կուսակցութեան Պուշ Տիւ Ռոնի ընդհանուր քարտուղար Կասթոն Տէֆէռ, յարգելի պատճառներով բացակայ ըլլալով, ղրկած էր իր ներկայացուցիչը, Աշիլ Սինի, որ կարճ ուղերձով մը, Մարսէյլի երեսփոխան – քաղաքապետին եւ ընկերվարական կուսակցութեան ողջոյնները հաղորդեց ներկաներուն։

Ապա, ընդհանուր ծափերու տարափին տակ, բեմ բարձրացաւ օրուան գլխաւոր բանախօս, Փարիզէն հրաւիրուած, Բարգէն Գալէզ, որ խօսեցաւ խնամքով պատրաստուած եւ փաստացի ճառ մը։ (Յառաջ.— Կը հրատարակուի առանձին)։

Գեղարուեստական բաժնի ամենավերջին մասը վիճակուած էր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի երիտասարդ երիտասարդուհիներուն, որոնք, հայկական տարազներով, պարեցին տոհմիկ պարեր, արդիւնք ամիսներու տքնաջան աշխատանքի եւ զոհողութեանց։ Գովեստի եւ շնորհաւորութեան արժանի են Նոր Սերունդի բոլոր անդամ անդամուհիները, որոնք ամէն ճիգ կը թափեն, հայ հանրային կեանքը միշտ վառ պահելու համար։

Նախագահի փակման խօսքէն վերջ, սկսան եւրոպական պարերը, ընկերակցութեամբ ընտիր նուագախումբի։

ԹՂԹԱԿԻՑ

×

ՊՈՒՏՕՅԻ ՄԷՋ

—o—

ՊՈՒՏՕ, (Յառաջ).— Մայիս 28ի 46րդ տարեդարձը տօնուեցաւ Մայիս 30ին, Սոլֆերինոյի սրահը։ Ներկայ էր կոկիկ բազմութիւն մը։

Բեմը զարդարուած էր հերոսներու նկարներով եւ զոյգ եռագոյններով։

Օրուան նախագահը՝ ընկեր Պօղոս Քէնտէրեան գլխաւոր ճառով մը դիտել տուաւ ի մէջ այլոց, որ Թուրքերը արեւմտահայաստանը աւերակի վերածելէ եւ Հայերը ջարդելէ ետք, ճիւաղային նոր երազներով զինուած, ծրագրեցին նաեւ բնաջնջել արեւելահայաստանի Հայերը. բայց հայ ժողովուրդը մեծով ու պզտիկով, օրերով պայքարեցաւ եւ յաջողեցաւ ծունկի բերել մեր դարաւոր ոսոխը։ Այս ձեւով Հայը պարտադրեց իր կամքը։ «Մենք՝ երիտասարդներս հպարտ ենք, որ Մայիս 28ին ստեղծուած մեր հայրենիքը կը շարունակէ ստեղծագործել եւ բարգաւաճիլ, շնորհիւ մեր եղբայրներուն եւ քոյրերուն աշխատանքի կորովին։

Հ. Յ. Դ. «Մուրատ» խումբի կողմէ խօսեցաւ ընկ. Հայկունի Թաշճեան։ Բանախօսը հարեւանցի կերպով պատմականը ըրաւ Մայիս 28ի նախորդող դէպքերուն։ Յիշեց թէ թրքական թնդանօթները ուղղուած էին Երեւանի եւ Էջմիածնի կուրծքին վրայ, հայ ժողովուրդին մնացորդը եւս բնաջնջելու եւ աւերակի վերածելու հաստատ որոշումով։ Հայութիւնը կտրուած արտաքին աշխարհէն եւ շրջապատուած նենգ հարեւաններով, կենաց – մահու պայքար մը մղեց, որ պսակուեցաւ հայ բազուկին յաղթանակով։

Շարունակելով իր խօսքը, բանախօսը յայտարարեց — «Մայիս 28ը խորհուրդ մըն է եւ ապագայ սերունդներն ալ պիտի խանդավառուին ու հոգեպնդուին այդ խորհուրդով»։ Հուսկ ուրեմն, ճառը վերջացուց յիշեցնելով, որ Հայաստանի բովանդակ ժողովուրդը եւս համոզուած է, թէ հայրենիքի անկախութիւնը հիմնական ու կենսական պահանջ մըն է։

Գեղարուեստական բաժնին Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի տեղւոյս մասնաճիւղը բերած էր իր գործօն մասնակցութիւնը։ Մեներգեցին՝ ընկերուհիներ Արփիկ Թաշճեան, Արաքսի Հալաճեան, Անահիտ Սուքիասեան, արտասանեցին՝ Սերոբ Քէնտէրեան եւ Հայկ Հալաճեան։ Նոր Սերնդականներէ կազմուած փոքրիկ երգչախումբը ներկայացուց երկու խմբերգներ՝ ղեկավարութեամբ ընկերուհի Շ. Քէնտէրեանի։

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբը՝ ղեկավարութեամբ ընկերուհի Աստղիկ Հալաճեանի խանդավառեց ներկաները պարելով «Տարօն» եւ «Գանձակը» խմբապարերը։

ՉԱԼԿԱՐԱՑԻ

ԱՄԵՆԷՆ ԿԱՐՃ ՆԱՄԱԿԸ

Վիքթոր Հիւկօ իր «Թշուառները», ձեռագիրներուն հետ հրատարակիչներուն ուղարկած է նամակ մը հետեւեալ բովանդակութեամբ։

— ?

Պատասխանը նոյնքան կարճ եղած է։

— !

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (118)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Ալվառինջի հարսը, Զօրիկին շալով փաթաթած, տանիք էր ելել, իմանալու թէ այդ ի՞նչ աղաղակներ են։ Մանիշակի սուր ճիչը լսելով, նա ամուր գրկեց երեխային եւ, տան հակառակ կողմը իջնելով, սկսեց փախչել։

Ճանապարհը ուղիղ տանում էր Ալվառինջ։ Ոսկեփայլ արտերի միջով Սանամը հասաւ Մեղրագետին։ Նա երեխային ...լով կապեց մէջքին եւ ջուրը ճեղքելով արագութեամբ անցաւ։ Կուզեկուզ էր գնում, որ իրեն չնկատեն։ Ոտաբոպիկ էր նա, գլխին միայն մի մաշուած լաչակ կար։ Հասնելով իր ծննդավայրի այգիներին, նա ամբողջ գիւղը կոտորած տեսաւ։ Իր ծերունի հօրը եւ երկու եղբօրը սպանել էին խաղողի այգու մէջ՝ ջրտուքի ժամանակ։

Ալվառինջ եւ Բերդակ գիւղերի կանանց ու երեխաներին հաւաքել – տարել էին Ալիզմանի գիւղը, որ Մշոյ ճամբին էր, եւ մարագների մէջ լցնելով, վառել էին։

Ալիզմանի ժողովրդի մի մասը այդ օրը վաղ առաւօտեան, իր տօնական հացըն ու կերակուրները թոնիրներին թողած, ուխտի էր գնացել գիւղից դուրս։ Ջարդարարներն այդ բազմութիւնը, Խասգիւղի մի խումբ բնակիչների հետ, ժողովել էին Էրիշտէր աւանը եւ այնտեղ վառել։ Զխուրի կողմի հայ բնակիչներին տարել էին Աւզուտ գիւղը եւ ողջակիզել գերմանացի սպաներից մէկի ներկայութեամբ։

Մի քանի ժամ՝ եւ գեղեցկատեսիլ Տարօնը ամայացաւ։ Հազարաչէն գիւղերը աւերակների վերածուեցին։ Թուրքական սեւ ասկեարը եւ Մուսաբէկի աշիրէթները հրդեհեցին ու ոչնչացրին այն ամէնը, ինչ որ հայ չարքաշ շինականը ստեղծագործել, կառուցել ու շինել էր այդ նշանաւոր դաշտում երեք հազար տարուայ անդուլ աշխատանքով։ Որտեղից անցնում էր Մուսաբէկն իր հրոսակախմբերով, այնտեղ համատարած մեռելութիւն էր տիրում։

Սանամը, Ալվառինջը ամայացած տեսնելով, Ծծմակայ Քթի տակով սկսեց ելնել դէպի Քան։ Սարն ի վեր մի ահագին նախիր էր բարձրանում։ Լեռներից իջած քուրդ բէկերն ու օսմանեան պաշտօնեաները, օգտուելով առիթից, դէպի իրենց բնակավայրերն էին քշում հայ գիւղացիների անտիրական մնացած հօտերն ու նախիրները։ Տէրքեւանքի, Մառնիկի, Շմլակի, Բերդակի եւ Ալվառինջի հազարաւոր կովերն ու եզները բառաչելով դէպի սարերն էին ելնում։ Այնտեղ էին նաեւ երկրագործ Մարտոյի մի լուծ գոմէշը՝ Շէկօն եւ Ասլանը։

Սանամը մտաւ նախիրի մէջ, որ իրեն չնկատեն եւ մերթ մի կովի, մերթ մի եզան յետեւ անցնելով, առաջ էր գնում Ծծմակայ Քթի առապարներով։ Անասուններից ոմանց վրայ կաթսաներ, խնոցիներ եւ տնային զանազան կահ – կարասիք էր բարձած՝ օրօրոցից սկսած մինչեւ վերջին խոզերկաթն ու չերեփը։ Երկու սեւ գոմէշ գնում էին կողք կողքի։ Նա ճանաչեց. դրանք Շէկօն եւ Ասլանն էին։ Ալվառինջի հարսը մտաւ նրանց մէջտեղ եւ ընթացաւ առաջ։ Նա լսում էր, թէ ինչպէս ետեւից երկու աւազակ վիճում էին նախիրը բաժանելու համար եւ պարծենում էին իրենց ոճրագործութեամբ։

— Դու քանիսի՞ն սպանեցիր, Ալի, — հարցրեց առաջինը։

— Յիսունըչորս հոգու, իսկ դո՞ւ, Վալի։

— Ես լրացրի երկու հարիւր քառասունը ինը։ Մարգարէի գլխի վրայ երդւում եմ տուել ոչ մի կեավուրի կենդանի չթողնել։

Դրանք Ալին ու Վալին էին, այն երկու օսմանցի հարկահանները, որ կողոպտում էին Բոնաշէնի գիւղերը եւ վերջին անգամ արկածի էին ենթարկուել Խոդեդանի դըրանը՝ ուլեր փնտռելով նրանց չաղգամի քթոցի տակ։ Այդ օրը նրանք նոյնպէս իջել էին Դաշտ՝ թալան տանելու։

— Մի հոգու էլ եթէ սպանէիր, դրախտ կը գնայիր, — նկատեց Ալին։

— Ընկայ թալանի ետեւից, թէ չէ վաղուց էի երեք հարիւրը լրացրել։

— Գոնէ երկու հարիւր յիսունը լրացրու։

— Նայում եմ, մարդ չկայ։ Բայց մինչեւ տեղ հասնելը, երեւի մէկին կը գտնեմ ճանապարհին։

— Կի՞ն ես ուզում, թէ տղամարդ։

— Իմ սպանածների մեծ մասը երեխաներ էին եւ պառաւ կանայք։ Մնաց մի գոմ, տեսնեմ լիքը մանուկներ են՝ մէկից մինչեւ հինգ տարեկան։ Ինձ որ տեսան, սկսեցին խժժալ։ Քաշեցի ղամէս ու բոլորի գլուխները մէկ – մէկ թռցրի։ Մի քանիսի գլուխները ցրիւ տուեցի քարերի վրայ, մի քանիսին՝ մէջտեղից ճառեցի։ Աւելի փոքրերին կոխեցի փոսերի մէջ, բերանները հող լցրի եւ ոտքով տրորեցի։ Լաւ կը լինէր, որ մի կին հանդիպէր, կը մորթէի ու էս սարի քթից կը գլորէի ներքեւ։

Ալվառինջի հարսը մտածեց, որ եթէ իրեն նկատեն՝ ինքը կը դառնայ վերջին միաւորը։

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻՆ

Հայ Կարմիր Խաչի օրուան գեղարուեստական ցերեկոյթին առթիւ Օղափ. կայանին կը նուիրեն .—

Պ. Պալապանեան հարիւր ֆրանք, Տիկին Մալաքեան եւ Պ. Ալեանաքեան յիսունական, Տէր եւ Տիկին Ժամկոչեան քառասուն, Տիկին Արթինեան (Առնուվիլ) եւ Պ. Ն. Ֆրէնկեան երեսունական, Տէր եւ Տիկին Պետրոսեան (Պէսանդուր) եւ Տէր եւ Տիկին Խապալեան քսանական, Տիկին Նշանեան (Րէնսի), Օր. Ա. Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Մարգարեան, Տիկին Առաքելեան (Պանեէօ), Տիկին Ա. Նուպար, Պ. Մ. Ճիչմանեան (Առնուվիլ), Պ. Ր. Շահմիրեան, Պ. Վ. Էսաեան, Պ. Կ. Ոսկերիչեան (Առնուվիլ), Պ. Գ. Ուշաքլեան, Պ. Շահվէրտեան, (Բուասի), Պ. Պարտիզպանեան (Րիւէյ Մալմէզօն), Տէր եւ Տիկին Միսաքեան (Իսի), Պ. Գ. Խանճեան (Անկէն), Տէր եւ Տիկին Սըրմաքէշեան, Պ. Զ. Պարթեւեան, Պ. Գ. Տէտէեան 10ական ֆրանք :

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
GRANDE FETE CHAMPETRE

Այս Կիրակի առաւօտէն սկսեալ, կազմակերպուած Կապ. Խաչի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի մասնաճիւղերուն կողմէ :

Մէօտոնի անտառի պաղ ջուրին մօտ, (Թափի վեռ) :

Զանազան անակնկալներ, մատչելի պիւֆէ : Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի Յունիս 21ին :

Օթօպիւս, 169 Մեռի տ'իսիէն, կամ 136 Փորթ տը Սէն Քլուէն (Մարսէլ Սամպա) :

ԴԱՇՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
ԴԷՊԻ ՓԻԷՐՖՈՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ .— Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ Հ. Յ. Դ. «Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէին» :

Կիրակի, (Յունիս 14) առաւօտեան ժամը ութէն մինչեւ երեկոյ :

Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ այս դաշտագնացութեան պէտք է այժմէն արձանագրուին անդամներուն մօտ :

Օթօքառները կը մեկնին Փլաս Քառնոյէն ժամը ճիշդ ութին :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Գին՝ 10 փրանք :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Տէսինի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր մասնաճիւղի անդամուհիները, այս Կիրակի, ժամը 15ին : Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչները : Կարեւոր օրակարգ :

''ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ''

ՆՈՐ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1964 – 1965

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Շրջանաւարտ աշակերտներու սակաւթիւ ազատ տեղերը գրաւելու բախտը ունենալու համար, իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքները պէտք է դիմեն անյապաղ Վարժարանի Տեսչութեան :

COLLEGE ARMENIEN
SAMUEL MOORAT
SÈVRES (S. et O.)
26, Rue Troyon — Tél. OBS. 18-28
Métro : Pont-de-Sèvres

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Խոհարար մը ու տիկին մը փոքրիկ Հայ հաստատութեան մը համար : Դիմել խմբագրութեան :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՅԻՍ 28
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի եւ Կ. Խաչին :

Շաբաթ, 13 Յունիս երեկոյեան ժամը 20·30ին Թէաթր Մինիսիփալի սրահը :

Կը նախագահէ Ընկ. Ա. ՊՕՅԱՃԵԱՆ (ՐՈՄԱՆԷՆ)

Կը խօսի Ընկ. ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՅԵԱՆ (Մարսէյլէն)

Գեղարուեստական բաժին .— Զութակ ընկ. Պէրպէրեան, երգ, նուագ, արտասանութիւն, մեներգ եւ անակնկալներ :

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ :

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Գ. Լազեան խումբին : Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէին :

Այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

Կը նախագահէ՝
Պ. ՊՕՂՈՍ ՏԷՐ – ՊՕՂՈՍԵԱՆ
Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ : Կը մեներգէ՝ Տիկին Մառի Կարապետեան : Արտասանութիւն Օր. Օր. Բրաքիոն Տապաղեան, Թագուհի Սալլապալեան :

Մուտքը ազատ է :

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Առնուվիլ – Սարսէլի Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի : Այս Շաբաթ իրիկուն, հացկերոյթով, ժամը 20·30ին, Առնուվիլի եկեղեցիին կից խորհրդարանի սրահին մէջ :

Կը նախագահէ ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ
Կը խօսի ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին :

Անակնկալներ

Ճաշագին 5 փրանք :

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ .— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ակումբին մէջ : Շատ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Բացակաները նկատի պիտի առնուին : Ներկայանալ անդամատետրով :

ՓԱՐԻԶ .— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Երեքշաբթի ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Կը խնդրուի իրենց զաւակները արձանագրել տուած ծնողքներէն որ իրենց առկախ հաշիւը փակեն որպէսզի արձանագրութիւնը վերջնական նկատուի :

Օգոստոս ամսուան համար դեռ սահմանափակ թիւով տրամադրելի տեղեր կան :

Այսուհետեւ արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան ՄԻԱՅՆ ՇԱԲԱԹ ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ ժամը 16էն 19ը, 17 Րիւ Պլէօ, Մշակոյթի Տան Գ. յարկի գրասենեակի մէջ :

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ-ՇՈԳԵՆԱՒ-ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մայիս 20էն ի վեր թերթերու առաքման արտասահմանի սակը զգալի յաւելում մը կրած ըլլալով, Փարիզի մամուլի ընկերակցութիւնը կը հրահանգէ թերթերուն որ բաժանորդագրութեան սակերը բարձրացնեն, Յունիս 1էն ըսկսեալ, արտասահմանի համար :

Իբրեւ հետեւանք, արտասահմանի համար, «Յառաջ»ի տարեկան բաժնեգինն է 80 ֆրանք, վեցամսեայ 42 ֆրանք :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները
1964 – 1965 Տարեշրջանին
(Cours classique)

Կ'ընդունուին բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ եօթներորդէն մինչեւ Երրորդ դասարան :

Դիմել՝
Direction du P. Séminaire Arménien
3, Ave. de Grandchamp — LE PECQ
Tél. : 963.01-72

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Յունիս 21, ժամը 15էն 22

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան պարտէզին մէջ

36, AVENUE CHARLES DE GAULLE — MONTMORENCY

Գեղարուեստական բաժին, խաղեր եւ Եւրոպական պարեր :

Խնամուած ճոխ պիւֆէ, տեղւոյն վրայ առատ ուտեստեղէն, ըմպելիներ եւ պաղպաղակ, մատչելի գիներով :

ԹՕՄՊՕԼԱ, արժէքաւոր առարկաներով

Երեկոյեան աւանդական շամփուրով խորոված

ՄՈՒՏՔ՝ 2·50 ՖՐԱՆՔ

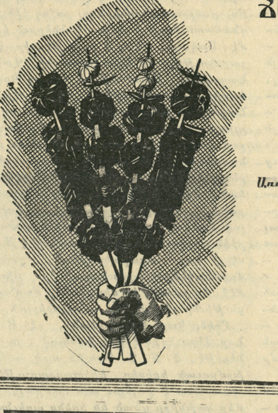
ՃԱՄԲԱ .— Շոգեկառք առնել Կար Տիւ Նորէն մինչեւ Անկէն լէ Պէն, անցնիլ կամրջակը եւ թիւ 6 օթօպիւսով իջնել Կրօյէի կայանը : Շոգեկառք՝ 10·15, 11·13, 12·05, 12·32, 13·54, 14·30, 15·00, 16·17, եւ 17·42 :

ԽԻՍՏ ԿԱՐԵՒՈՐ .— Տեղի պիտի ունենայ բացօթեայ ճաշ մը ժամը 13ին :

Ճաշագին մուտքով միասին 15 փրանք

Այժմէն կարելի է արձանագրուիլ եւ ապահովել սեղանները դիմելով Աղքատախնամի Գրասենեակը :

32, Րիւ տը Թրէվիզ (Հեռախօս, ՓՐՕվանս 77–73)

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ

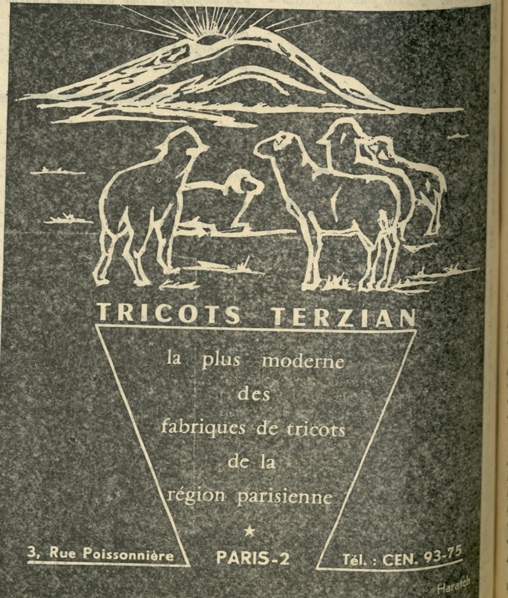
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵԻԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

REDACTION - ADMINISTRATION : 32, Rue de Trévise - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Téléph. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆր. — Հատը 0.30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 14 ՅՈՒՆԻՍ

DIMANCHE 14 JUIN 1964

Le Numero : 0,30 Fr.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10.033

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 10.033

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏՕՆԵՐԷՆ ՎԵՐՋ

Անկախութեան տարեդարձը այս տարի եւս տօնուեցաւ արժանավայել հանդիսաւորութեամբ սփիւռքի բոլոր այն երկիրներուն մէջ, ուր բոյն մը հայեր կ'ապրին՝ հայրենիքի կարօտը իրենց հոգիներուն մէջ :

Ո՛չ մէկ ազգ կրնայ Հայուն չափ բարձըր գնահատել անկախութեան արժէքը, որովհետեւ ո՛չ մէկ ազգ իր համրանքին չափ զրկուած է յանուն ազատութեան եւ անկախ հայրենիքի :

Քառասունվեց երկարաձիգ տարիներ անցան 1918 Մայիս 28էն ի վեր, որ վճռական դարձակէտ մը հանդիսացաւ Հայոց պատմութեան մէջ :

Այդ Թուականէն ասդին անկախութեան գաղափարը արմատ ձգեց ամէն մէկ Հայու հոգիին մէջ, հայրենիքի սահմաններէն ներս թէ սփիւռքի անսահման տարածութեանց վրայ :

Ամէն անգամ, որ կը տօնենք մեր անկախութեան տարեդարձը եւ կ'ոգեկոչենք յիշատակը մեր հերոս հայրերուն եւ եղբայրներուն, որոնք իրենց կեանքը զոհեցին 1918ի մայիսեան բախտորոշ ու օրհասական կռիւներու ընթացքին, ու մանաւանդ երբ կը մտածենք մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն, որոնք ողջակիզուեցան հայրենիքի ազատութեան սեղանին վրայ, չենք կրնար զսպել մեր ցաւը, որ Հայութեան հանդէպ գործուած անարդարութեան համար :

Հոգեւին կ'ըմբոստանանք, երբ մեր աչքին առջեւ ամէն օր ականատես կ'ըլլանք զանազան գոյնի Ասիոյ ու Ափրիկէի ցեղերու անկախութեան : Ցեղեր, որոնց անուններն իսկ անծանօթ էին երէկ, որոնք զուրկ են մշակոյթէ, չունին Հայերուն պէս դարաւոր քաղաքակրթութիւն եւ որոնք մանաւանդ մեզի պէս արիւն չեն թափած իրենց ազատութեան եւ անկախութեան համար :

Աշխարհակալ պետութիւնները անկախութիւն շնորհեցին անոնց եւ այս օրերս իրարու հետ մրցումի են ելած նիւթապէս օժանդակելու համար անոնց բարգաւաճումին եւ ապրուստի մակարդակին բարձրացման :

Նորազատ այդ ազգերու ազգային դրօշակները կը ծածանին Նիւ Եորքի մէջ, Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան պալատին առջեւ : Անոնց դեսպանները ի պաշտօնի են բոլոր մայրաքաղաքներու մէջ : Ձայնասփիւռն ու հեռատեսիլը յաճախ կը խօսին անոնց մասին :

Մենք ուրախութեամբ կ'ողջունենք օտարի տիրապետութեան ենթակայ բոլոր ազգերու ազատագրումն ու անկախութեան տիրանալը : Ինչպէս ամէն անհատ, ազգերն ալ իրաւունք ունին ազատ ապրելու եւ ըստ կամս տնօրինելու իրենց բախտը :

Կ'ուզենք սակայն, որ նոյն տարրական իրաւունքը ճանչցուի նաեւ մեր բազմաչարչար ազգին համար :

Մենք ազգովին ոտքի ելանք, մեր կաթողիկոսներով ու պատրիարքներով մեծ պետութեանց դուռները բախեցինք ութսունվեց տարի առաջ, արդարութիւն պահանջելով :

Մեր ձայնը լսելի չեղաւ :

Դահիճը մեր ժողովուրդին կէսը կոտորեց : Բարեկամ ու հարեւան դաւաճանեցին մեզ : Մեր մինակ, մեր բազուկին ուժով յաջողեցանք կտոր մը հող խլել աշխարհի քարտէսին վրայէն եւ հռչակեցինք մեր անկախութիւնը՝ իր ժամերէն կեանքի կոչելով ազատ Հայաստանը :

Կորսնցուցինք ազատութիւնը : Սակայն մնաց կորիզը՝ այն նեղ սահմաններուն մէջ, որոնց վերածուած էր, հարաւի եւ հիւսիսի դաւաճանական գործակցութեան շնորհիւ :

Առանց «Մայիս 28»ին պիտի չունենայինք այդ կորիզն ալ :

Մեր հայրենակիցները տքնաջան աշխատանքով կը վերաշինեն զայն, համակերպելով խորթ վարչաձեւի մը պարտադրած դաժան պայմաններուն, հայրենասիրաբար :

Գիտենք, որ ժամանակաւոր է վարչաձեւը, սակայն յաւիտենական է Հայրենիքը : Համոզուած ենք, որ երկաթեայ չեն Հայաստանի սահմանները, հակառակ այն փաստին որ քառասունըչորս տարիէ ի վեր թիզ մը հող չէ աւելցած անոնց վրայ : Անոնք իրենց աչքերը յառած են Արարատէն անդին, դէպի հայրենի հողերը :

Հայրենիքէն դուրս մենք ալ կ'ապրինք հաւատքով ու յոյսով, հայրենասիրական ոգին վառ կը պահենք նոր սերունդի սըրտին մէջ, կը տոկանք ու կը դիմանանք, այն հաստատ համոզումով, որ անպայման իր արդար լուծումին պիտի յանգի Հայկական Դատը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՆԷՕՆԻԻ որոշեց Ուաշինկթըն երթալ, Պոլի այցելութենէն ետք, բայց որեւէ թուական չէ որոշուած : Ուաշինկթըն իր վերադարձին, Պոլ յայտնած է մամուլին որ նախագահ Ճոնսըն շատ կը հետաքրքրուի Կիպրոսի հարցին լուծումով, աւելցուցած է թէ Անգարայի կառավարութիւնը ժողովրդական մեծ ճնշումի մը ենթակայ է եւ ժողովուրդը կ'ուզէ որ թրքական զօրքը ցամաքահանում կատարէ, բայց Պոլ կը խորհի թէ անմիջական ձեւով վտանգը հեռացած է : Կիպրոսի մէջ սակայն յոյն պատանդ մը զոր Թուրքերը բռնած էին, սպաննուած գտուած է :

ՄԻԿՈՅԵԱՆ Ինտոնեզիա պիտի երթայ Յունիսի երկրորդ կիսուն, խորհրդային խորհրդարանական պատուիրակութեան մը գլուխը :

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ, քսասուն հոգի ձերբակալուած են չինասէր գլացումներու համար :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Արտաքին նախարարութիւնը հրապարակած է այն նամակները զորս Չըրչիլ եւ Ռուզվելթ փոխանակած են 1943ին : Այս նամակները ցոյց կուտան գլխաւորաբար այն դժգոհութիւնները զորս երկու ղեկավարները ունէին տը Կոլէն : Ռուզվելթ կը գրէ «կը ցաւիմ, բայց «նոր հարսին» (խմա՛ տը Կոլ) ընթացքը երթալով անտանելի է» : Ուրիշ անգամ մը կը ճչէ — «Ալ ձանձրացայ տը Կոլէն : Համոզուած եմ որ կը վնասէ մեր պատերազմական ճիգին եւ շատ մեծ վտանգ մըն է մեզի համար» : Յուլիս 21ին, Չըրչիլ կը տեղեկացնէ Ռուզվելթի, որ տը Կոլը պիտի պահէ ազգ. ազատագրութեան ֆրանսական կոմիտէին մէջ, որովհետեւ «կը նախընտրեմ կոմիտէին հետ գործ ունենալ քան թէ միայն տը Կոլին : Բնաւ չեմ սիրեր զինքը, բայց աւելի լաւ է որ լաւ աշխատանք տանի հաւաքականութեան մը մէջ քան թէ ինքզինքը միաժամանակ Ժան տ'Արքին եւ Քլէմանսոյին տեղը դնէ» : Անթոնի Իտընն ալ յայտարարած է — «Տը Կոլը առաձին աւելի դժուարութիւն տուաւ ինծի քան բոլոր դաշնակիցները միացած» :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, Խորհ. Միութիւնը եւ Արեւելեան Գերմանիա բարեկամութեան եւ գործակցութեան համաձայնագիր մը ստորագրեցին քսան տարուան համար : Խրուշչեւ բոլորովին կը նուիրագործէ երկու Գերմանիաներու գոյութիւնը :

ԱԼԺԷԻ մէջ երկու օր է անհետացած է Ֆրանսացի սպայ մը, Օռանի մէջ ալ ենթասպայ մը անհետացած է Կիրակիէն ի վեր :

ՃՈՆՍԸՆ շատ «ջերմ» որակուած նամակ մը գրած է տը Կոլի, Փարիզի Ֆրանքեւամերիկեան խօսակցութեանց առթիւ, ասիական հարաւ-արեւելքին մասին :

ՓԱՐԻԶԻ մէջ տաքը մրցանիշը կոտրեց վերջին օրերուն : 32 աստիճանի բարձրացած է ջերմաչափը ինչ որ չէր պատահած այս եղանակին 1873 Յունիս 12էն ի վեր : Փոթորիկը սակայն անխուսափելի կը նկատուի :

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ԳԱՐԵԳԻՆ ԲԱՆԱՍԷՐ (*)

Եւ կամ վարդապետ գիտութեանց :

Ուրիշ ոչ մէկ տիտղոս այնքան հարազատօրէն պիտի պատշաճէր Գարեգին Արք. Յովսէփեանի :

Արդարեւ, իր բազմամեայ եւ բազմակողմանի գործունէութեան մէջ, ամէնէն աւելի կը տիրապետէ այս արժանիքը, — տքնաջան աշխատաւոր Հայկական մշակոյթի : Ուրեմն վաստակաւոր գիտութեանց :

Աբեղայութեան շրջանէն մինչեւ կաթողիկոսութիւն, երիտասարդութենէն մինչեւ խոր ծերութիւն, յոգնեցաւ չընկրկնեցաւ այս ճամբուն վրայ, հակառակ անհնարին դժուարութեանց :

Պատկառելի դէզ մը կը կազմեն իր պրպտումները, ուսումնասիրութիւնները, սեւագրութիւններն ու հրատարակութիւնները, հայերէն, ռուսերէն եւ գերմաներէն : Իր գլխաւոր մասնագիտութինը պիտի մնայ հայկական մանրանկարչութեան եւ մատենագրական արուեստի գիտական, փաստացի ուսումնասիրութիւնը, Թանկագին գիւտերով :

Հարկ է անձամբ տեսնել զինքը իր աշխատանոցին մէջ, չափելու համար իր պաշտամունքին խորութիւնը, այդ գետնին վրայ :

Ալեխառն ծերունին բառին բուն իմաստով կ'ապրի, կը վերանայ, երբ լուսաբանութիւններ կը հաղորդէ այցելուին, իրարու ետեւէ քակելով, սեղանին կամ տախտակամածին վրայ փռելով շարքշարք թղթածրարներ : Խնամով դասաւորուած նկարներ, ձեռագիրներ, սեւագրութիւններ կամ փաստաթուղթեր :

Հարցում մը հեռուէն-մօտէն, եւ լուսաբանութիւնները իրարու կը յաջորդեն :

Անբաւական համարելով բերանացի բացատրութիւնը, տեղէն կ'ելլէ, կը բանայ այսինչ դարակը կամ ծրարը եւ վերլուծումներ կը կատարէ թերթ առ թերթ : Տող առ տող :

Դարաւոր թռչնագիր մը, աղօտ պատկեր մը, վանքի մը, վանականի մը ուրուագիծը, մոռցուած դպիրի մը ձեռագիրը կ'երիտասարդացնեն զինքը : Փայլ կուտան իր աչքերուն, ինչպէս մտքին եւ շարժուձեւերուն :

Այդ պահուն, խիկարէս կը հաւատար թէ իր խոհէլն է Անթիլիասը դարձնել հայկական մշակոյթի կեդրոն մը, կարելի ճոխութեամբ եւ արդիական կատարելութիւններով :

Եւ անձկութեամբ կը մաղթեն որ, թէեւ «լի ամօք», ամբողջապէս նուիրուի այդ ծրագրին իրականացման, ուրիշներուն ձգելով թեմական-վարչական տաղտուկները :

Բարեբախտաբար իր շուրջը չեն պակսիր պիտանի տարրեր, երիտասարդ վարդապետներ եւ եպիսկոպոսներ, ինչպէս ազգ. ժողովներ, այդ հոգերը բատանձնելու համար : Մանաւանդ որ, Սուրիա-Լիբանանի բազմահայ թեմը չատոնց ունի իր կազմական կանոնագիրը, հիմնուած՝ Պոլսոյ ազգ. սահմանադրութեան վրայ :

Այն ատեն, կարգ մը թիւրիմացութիւններ ալ ինքնին պիտի փարատէին, Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը դարձնելով իրապէս կեդրոնաձիգ բեւեռ մը, Հայկական Արտասահմանի համար :

Գարեգին Կաթողիկոսի անկեղծ բարեկամները սրտանց շնորհաւորելով իր բազմարդիւն վաստակը՝ մշակոյթի ճակատին վրայ, կը մաղթեն որ աւելի պայծառանայ մթնոլորտը, ապահովելու համար իր հիմնական ծրագրին յաջողութիւնը :

Բոլորն ալ հասարակ դպրեվանքէ մը աւելի կը սպասեն Անթիլիասէն : Աւելի լոյս եւ աւելի հարազատ, ինքնուրոյն գիծ :

Որո՞ւ համար գաղտնիք է որ, Էջմիածինը մնալով հանդերձ համազգային կեդրոն, չի կրնար կատարել իր պատմական դերը : Ամէն պարագայի մէջ, ի վիճակի չէ լայն բանալու թեւերը :

Անթիլիասին կ'իյնայ լրացնել պակասը, — դառնալ ազատ եւ կենդանի վառարան մը տարագիր բազմութեանց մշակոյթին համար, ինչպէս Վենետիկն ու Վիէննան :

Կաթողիկոս-իշխանութը չէ որ պատմութեան պիտի անցնի, այլ վաստակաւոր մշակը, — Գարեգին բանասէր, վարդապետ գիտութեանց եւ վարպետլուսաւորիչ հայկական մանրանկարչութեան :

1948

Շ.

(*) Այս խմբագրականը կը հրատարակենք Գարեգին Կաթողիկոսի վախճանման 12րդ տարեդարձին առթիւ (1952 Յունիս), գրուած է Փարիզ կատարուած յոբելեանին առթիւ :

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան ներկայացուցչական ժողովը 1964 Յունիս 11ի իր նիստին մէջ, նկատի ունենալով կարգ մը ստիպողական պայմաններ, որոշեց ներկայացուցչական ժողովի անդամներու ընտրութիւնը յետաձգել 1964 Յուլիս 5ին :

Քուէարկողները ազատ են անձամբ կամ թղթակցութեամբ քուէարկել. անոնք որ անձամբ կ'ուզեն քուէարկել, կրնան ներկայանալ 5 Յուլիսի Կիրակի ժամը 8-18 Փարիզի, Ալֆորվիլի, Առնուվիլի եւ Շավիլի եկեղեցիները, ուր դետեղուած են քուէտուփերը մասնաւոր մարմիններու հսկողութեան տակ : Անոնք որոնք թըղթակցութեամբ կ'ուզեն քուէարկել, պէտք է քուէները ամէնէն ուշը նամակատուն յանձնեն 1964 Յուլիս 4ին :

ԴԻՒԱՆ

(ԿՆԻՔ)

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ ՍՈՒԳԻ ՄԷՋ

Ա.

Ներհրու, որ կէս դար պայքարեցաւ հայրենիքին ազատագրման համար եւ շուրջ քառորդ դար վարեց ազգային կուսակցութեան ղեկավարութիւնը, յաւիտենութեան անցաւ առանց տեսնելու ծրագիրներուն իրականացումը : Բազմամիլիոն Հնդիկներ սուգի մէջ են եւ մտահոգ՝ յաջորդին համար, որովհետեւ իր ետին կը ձգէ պարապ մը, իրականացնելի իտէալ մը, որ շատ վեր կը մնայ իրականութենէն : Յաճախ կը կրկնէր Սոկրատի խօսքը․ «Չգիտեմ թէ ինչ է մահը, թերեւս գեղեցիկ բան մըն է, չեմ վախնար իրմէ, գիտեմ որ լաւ բան մը չէ ժխտել անցեալը, կը նախընտրեմ ան՝ որ թերեւս գեղեցիկ է անկէ, որ գիտեմ թէ տգեղ է»:

Հաւատարիմ կը մնար դաւանանքին․ «Ինչպէս որ ծնած ենք, այնպէս ալ ծառայելու ենք մեր երկրին, մեր հողին ազատագրումը փնտռելու ենք մեր սեփական կրօնին միջոցով ... ո՛չ մեր ծնունդը կամ ընտանիքը կամ մեր երկիրը, ոչ ալ մեր մշակոյթը մեզմէ կ'ընտրուին: Ընդունելու ենք Պրահմայէն մեզի տըրուածը, ընդունելու ենք որ մեր աւանդութիւնները իրմէ են, մեր պարտաւորութիւնն է յարմարիլ անոր, աւելին մեղք է»:

Այդ հաւատքով ծառայեց հայրենիքին եւ հայրենակիցներուն՝ հրաժարելով դասակարգէն ապրելու համար ժողովուրդին հետ եւ ժողովուրդին համար :

Հայրը հարուստ փաստաբան մըն էր, կը պատկանէր Պրամինի ճաթին, անջատուած փարիաներէն՝ ծնունդով եւ հարստութեամբ : Անգլուհի մը եղաւ նախակրթութեան ուսուցչուհին, անգլիացի մը՝ պատանութեան ուսուցիչը, որ հիացում ներշնչեց աշակերտին կայսերականութեան վիպագիր Քիփլինկի հանդէպ : Ազնուական կրթութիւն ստացաւ Չըրչիլի աշակերտած հռչակաւոր քոլէճին մէջ, տրտմութեամբ բաժնուեցաւ դպրոցէն Քեմպրիճի մէջ բարձրագոյն ուսման հետեւելու համար : Իր խօսքով «եղաւ խառնուրդ մը Արեւելքի եւ Արեւմուտքի»: Ուսանողներու եւ դասախօսներու ազդեցութեամբ որդեգրեց ընկերվարական սկզբունքներ, հետեւելով Ֆապեան դպրոցին:

1884ին կազմուած ընկերութեան նպատակն էր «վերականգնել ցեղը՝ մշակելով անհատական նկարագրի կատարելութիւնը» : Ընկերութիւնը որդեգրեր էր հռոմայեցի զօրավար Ֆապիուս դանդաղկոտի անունը, ապահովաբար համոզուած ըլլալով ծրագրին իրագործման դժուարութեանը: Անդամները ուսումնասիրող մտաւորականներ եղան քան գործողներ, որովհետեւ «ընկերվարութեան իմաստասիրութեան մէջ լոյսը ջերմութենէն աւելի կարեւոր ազդակ մըն է»: Երկրի մը համար անհրաժեշտ է կազմակերպութիւն եւ ճարտարարուեստական զարգացում, հարստութիւնը ծագումով ընկերային է, բաշխումով ալ ընկերային ըլլալու է : Կը ժխտեն յեղափոխութեան գաղափարը, ընկերութեան բռնի ձեւափոխութիւնը :

Այս պատրաստութեամբ 1912 թուին դարձաւ Ալլահապատ : Հանդիպեցաւ Կանտիի, ազատագրութեան առաքեալին, յետադիմական քարոզիչին : Հայրենասիրութիւնը կը միացնէր զիրենք, գաղափարներով կը բաժնուէին : Կանտի կ'ուզէր վերադառնալ նախնական պարզ կեանքի մը, Ներհրու կը փափաքէր․ քալել ժամանակին հետ, երկիրը դնել ընկերային եւ ճարտարարուեստական ուղիին վրայ :

1915ին արտասանեց առաջին ճառը, բողոքելու համար մամուլի կաշկանդումին դէմ : Կանտի իր մէջ տեսաւ աշակերտ մը, հայրենակիցները իր մէջ գտան ազատութեան համար պայքարող ռազմիկ մը : Ազգային ազատագրական շարժման մարմինը քարտուղար ընտրեց, աւելի ուշ նախագահ, այս ազնուական սերունդի շառաւիղը, որ կ'արհամարհէր բանտը :

Չի յուսահատիր, կը բողոքէ աղի վրայ դրուած տուրքին դէմ, կը հրաւիրէ հայրենակիցները տուրք չվճարելու, կրկին բանտ, կրկին արձակում : Կը բախի պետական ընդդիմութեան, զանգուածին անտարբերութեան: Անհրաժեշտ էր միութիւն գաղափարին շուրջ, ազգային գիտակցութեան արթնութիւն : Հնդկաստան «կրօններու թանգարան մըն է, ոչ քաղաքական միութիւն կայ, ոչ կրօնական միութիւն, կը տիրապետէ միայն պուտտայական իտէալի բնածին անհատապաշտութիւնը» : Օքաքուրա կը գրէր․ «Վանքեր ու տաճարներ ունինք, բայց եկեղեցի չունինք»: Ներհրու կը պայքարի կրօնական մոլեռանդութեան դէմ․ «Ձեր հաւատքը ձեզ կը ստրկացնէ, դուրս եկէք ձեր հաւատքէն եւ համախմբուեցէք ազգային իտէալին շուրջ, որովհետեւ հայրենիքը կը պատկանի ամէնուն»:

Մոլեռանդութենէն ծագեցաւ 1857ի ապստամբութիւնը : Մահմետականներ վրդովեցան՝ երբ Անգլիացիներ պատերազմեցան Պարսիկներու դէմ : Խորհրդաւոր կերպով տարածուեցաւ սուտ լուր մը՝ թէ նոր փամփուշտները օծուած են կովի ճարպով, մահմետականներուն կը փսփսային՝ փամփուշտները խոզի ճարպով օծուած են : Զինուորներ կը մերժեն փամփուշտները, կը բանտարկուին, հետեւորդը կը պահանջէ բանտարկեալներու ազատութիւնը, կը քալէ Նոր Տելհիի վրայ, անգլիական բանակը վրայ կը հասնի, կը գրաւէ քաղաքը, կը կոտորէ ըմբոստները, 1858ին, Հնդկաստան կը հռչակուի Թագին գաղթավայրը :

Վարչութիւնը կը մեղմանայ, երկրին ճարտարարուեստին զարգացման կ'աշխատի, բայց բնութիւնը անողոք է, սով եւ համաճարակ միլիոններ կը հնձեն : 1873ին հինգ միլիոն Հնդիկներ զոհ կը մնան քոլերայի : Անգլերէնը կը դառնայ հասարակաց լեզու, 1898ին 12 միլիոն Հնդիկներ այդ լեզուն կը գործածեն իրար հասկնալու համար : Այդ պիտի նըպաստէ ընտրանիին մերձեցման, ազգային հիման վրայ կազմակերպութեան մը: Համալսարաններու լեզուն պիտի ըլլայ անգլերէնը : Պետական քաղաքականութիւն մըն էր տեղական դպրոցներու նըպաստները կտրել, անգլիական դպրոցները բազմացնել, վարչական պաշտօններու մէջ այս դպրոցներէն եկողներուն նախապատուութիւն տալ : Վարչապետ Լորտ Փալմերսթըն, միսիոնարներ մըղելով Հնդկաստան, դադրեցնելով տեղական պաշտամունքներու նպաստները՝ կը փափաքէր որ միլիոններ դաւանափոխ ըլլան : Հնդիկներն ալ, խիստ հաւատարիմ իրենց հայրերու հաւատքին, համոզուեցան որ Անգլիա կ'ուզէր քրիստոնէութիւնը տարածել, ճաթային դրութիւնը վերցնել : Խրիմի պատերազմին մահմետական Հնդիկներ համակիր էին Թուրքիոյ զինակից Անգլիոյ, միւսները կը փափաքէին որ Ռուսիա յաղթէ :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԺԵ.

2.— Ջեչաքար (պեմզա).— Ջեչաքարը բաց մոխրագոյն կամ գորշ ծակոտկէն ժայռ մըն է : Ջեչաքարի շատ մը տեսակներու խտութիւնը մէկէն պակաս է (ջուրէն աւելի թեթեւ) :

Ջեչաքարն ալ, հրաբխային ապակիին (օպսիտիան) նման, զուրկ է բիւրեղային կառոյցէ : Ան կազմուած է լաւաներու արագ պաղումով ու կարծրացումով՝ հաւանաբար ջուրերու մէջ : Սակայն լաւաներու պարունակած կազերու պղպջակները կրցած են կարծրացման ընթացքին դուրս գալ ժայռէն՝ անոր տալով իր ծակոտկէն, սպունգանման կառոյցը :

Այդ ծակոտկէն կառոյցը անոր կուտայ կազեր կլանելու սքանչելի յատկութիւնը, որ մեծ թուով կիրառումներ գտած է քիմիական զանազան տեսակի գործողութեանց մէջ: Կարծր ժայռ՝ ջեչաքարը կը գործածուի նաեւ շինութեան քարերու եւ մետաղային մակերեսներու յղկումին համար :

Ներկայիս տուֆերն ու պեմզաները, ինչպէս նաեւ օպսիտիանը, Թումանեանի (Դսեղ) շրջանի հրաբխային ժայռերը, եւն., ունին բոլորովին նոր ու ինքնատիպ կիրարկում մը եւս : Հայաստանի մասնագէտները, դարձեալ փրոֆ. Մ. Մանուէլեանի ղեկավարութեան տակ, վերջին տասնամեակին մշակած են զանազան տեսակի այս ժայռերէն հալման համբով ապակեթել ստանալու եղանակը : Ապակեթելերու ստացման այս եղանակը արդէն իսկ ճարտարարուեստականացած է եւ Սեւան քաղաքին մէջ կառուցուած է առանձին գործարան մը՝ ապակեթելերու եւ ապակեգործուածքներու արտադրութեան համար: Ստացուած ապակեգործուածքները լիովին կը փոխարինեն ամիանթն ու ասպեստը, բնական մետաքս կամ բամպակէ գործուածքները՝ ջերմային կամ բարձրորակ ելեկտրական մեկուսացում ապահովելու համար :

Պեմզայի արտահանման ներկայ երկու հիմնական կեդրոններն են Անիպեմզան (ծանօթ նաեւ իր տուֆերով) եւ Պեմզաշէնը (Արթիկի եւ Մարալիկի միջեւ): Սակայն ինչպէս տուֆերու, պեմզայի պաշարներն ալ կը համարուին անսպառ: Ջեչաքարի կարեւոր հանքավայրեր կը գտնենք Արագածի հարաւ-արեւմտեան (Մաստարա – Թալին – Թալիշ) եւ արեւելեան (Քասաղի հովիտ,— Աշտարակ, Բուչաւ, Մուղնի, եւն.) կողերուն եւ շրջապատին, Երեւանի անմիջական շրջակայքը, Լենինականի մօտ՝ Մուսայելեանի շրջանին մէջ, ինչպէս նաեւ Բասարգեչարի եւ Գորիսի մերձակայքը :

3.— Որձաքար կամ պազալթ.— Պազալթը մուգ գոյնի ծանր ու կարծր ժայռ մըն է : Հրաբխային ուրիշ շատ մը ժայռերու նման, ունի մանրաբիւրեղային կառոյց: Ան յառաջացած է հաւանօրէն՝ բաց օդի մէջ լաւաներու պաղումով եւ կարծրացումով :

Որձաքարը կարծր ու շատ դիմացկուն շինաքար մըն է, որմէ կը պատրաստուին նաեւ ելեկտրական մեկուսիչներ եւ հրակայուն անօթներ :

Որձաքարի ընտանիքէն են նաեւ անտեզիթները: Անոնք ընթացիկ պազալթէն կը տարբերին իրենց պարունակած դաշտաքարի (ֆելտսփաթ) համեմատաբար խոշոր հատիկներով :

Երկրին կարեւոր մէկ մասին մէջ, Հայաստանի ենթահողը պազալթ - անտեզիթի հսկայ վերարկու մը կը կազմէ : Արագածը իր ամբողջութեան մէջ առնուած, Ախուրեանի հովիտին եւ Սարդարապատի դաշտին կարեւոր մէկ մասը, Սեւանի ամբողջ արեւմուտքը՝ մինչեւ Երեւան, Սեւանի հարաւային մասը, Զանգեզուրի շրջանն ու Ղարաբաղի բարձրաւանդակը, եւ տակաւին՝ հիւսիսային Հայաստանի մէջ՝ Արփի լճի, Ղուկասեանի եւ Շահնազար – Ստեփանաւան գօտիները կազմուած են հրաբխային այդ հաստ ու կարծր վերարկուով :

Ներկայիս պազալթ - անտեզիթներ

ՄԵՆՔ ԿԸ ՀԱՒԱՏԱՆՔ

Պարտուած Թուրքը գլխիկոր եկաւ նստաւ հաշտութեան սեղանին առջեւ ուր մենք ներկայ էինք յաղթականներու շարքին: Թուրքը ստորագրեց Սեւրի Դաշնագիրը, Թրքահայ հողերը ազատագրըւած էին, ամբողջական Հայաստանը պիտի կազմուէր, կռիւը պիտի ընդլայնէր:

Մուրհակ մը ունէինք մեր ձեռքին այդ ամէնը երաշխաւորող, պարտուած Թուրքին եւ յաղթական պետութեանց ստորագրութիւններով վաւերացուած :

Սակայն մուրհակը մուրհակ մնաց եւ Հայաստանը չամբողջացաւ :

Ո՞վ կը թափանցէ կեղծ քրիստոնեայ Եւրոպայի դիւանագիտական խաղերուն : Ժամանակաւոր շահերու ապահովութիւնը շատ աւելի կը կշռէ քան կոտորուած ու տառապած բարի ժողովուրդի մը արդար իրաւունքը: Յաղթական պետութեանց անմիջական շահերը խոտոր կը համեմատէին իրարու : Այսօր ալ պատկերը նոյնը չէ՞ :

Դաշնագրին ստորագրութեան մելանը տակաւին չչորցած՝ սկսան դաւել իրարու, սկսան դարպասել Թուրքին: Իրարու հետ մրցումի ելած էին զինելու, աջակցելու, օժանդակելու համար Քեմալին, անոր յաղթանակն ու տիրապետութիւնը ապահովելով :

Թուրքը ճարպիկ ու խորամանկ դիւանագէտ, հսկայ առաւելութիւն մը մեր վրայ, օգտուեցաւ կացութենէն, չփացաւ եւ ժողովէ ժողով, Սեւրէն Լուկանօ, Լուկանոյէն Լօզան պարտուածէն յաղթական դարձաւ :

Պահանջեց եւ ստացաւ, մինչ մենք կը մնայինք մեր մուրհակը մեր ձեռքին՝ որ տակաւին հատուցման կը սպասէ :

Լօզանի մէջ երբ իբր կարելի լուծում պարզ ակնարկութիւն մը կ'ըլլար Հայերուն համար ազգային օճախի մը կարելիութեան, Իսմէթ Ինէօնիւ փրփրեցաւ եւ սպառնաց լքել հեռանալ : Լորտ Քըրզըն էր որ հանդարտեցուց եւ նստեցուց ըսելով որ ակնարկութիւն մըն էր միայն եւ լուծումը կարելի է գտնել : Այո, կարելի էր լուծել վաճառքի հանելով անմեղ ու տառապած ժողովուրդի մը արիւնըն եւ իրաւունքը, Մուսուլի քարիւղները ապահովելու համար բրիտանական կայսրութեան :

Եւ մեզ ցրուեցին չորս ծագերուն, աշխարհի հազար հովերուն :

Գէթ կարենար Թուրքը ինք վայելել, բայց ինչպէս վայելէ երբ քանդել ու աւերել է միայն իր տաղանդը :

Մեր պատմական եւ պապենական հողերը, մեր երբեմնի շէն գաւառները, որոնք այնքան ծաղկուն ու բարգաւաճ պիտի ըլլային հիմա, աւեր աւերակ են այսօր տակաւին: Ներքին գաւառներուն մէջ անգործութիւնն ու անօթութիւնը ծայր աստիճանի հասած են : Աւազակութիւնը ազգային ճարտարարուեստ է դարձեր եւ մարդիկ կողոպուտով կ'ապրին : Տարափոխիկ հիւանդութիւնները անարգել կը տարածուին առանց դեղի ու դարմանի: Դպրոց, ուսում, կրթութիւն անգոյ եւ անծանօթ բաներ են այդ շրջաններուն համար :

Իսկ կառավարութիւնը մուրացկանութեամբ կ'ապրի, օգտուելով ամէն առիթէ եւ յենելով իր աշխարհագրական նըպաստաւոր դիրքին: Կ'ուզէ, միշտ աւելին կ'ուզէ, ի հարկին սպառնալով կողմ փոխել բան մը աւելի կորզելու համար :

Վաղուան պատահելիքը գաղտնիք է ոչ միայն մեզի հասարակ մահկանացուներուս համար, այլ եւ անոնց համար որոնք աշխարհի ղեկն ունին իրենց ձեռքին մէջ:

Վաղը յղի է նոր անցուդարձերով, նոր վերիվայրումներով: Ուժ չունինք տիրական դիրք մը բռնելու համար, բայց մեզի կը մնայ աչալուրջ հսկել եւ չիյնալ նախկին ճակատագրական սխալներուն գիրկը : Պէտք է թօթափենք մեր բարի հայրերուն միամտութիւնը եւ մեր գգուանքները հանելով մեր սրտէն զանոնք դնել մեր գլխուն մէջ, պատրաստ ըլլալու համար ամէն անակնկալի առջեւ :

Պէտք է ամէն առթիւ, ամէն միջոցով, եւ այսօր մեր միջոցները շատ աւելի լայն են քան անցեալին, յիշեցնել, աղաղակենք, արծարծենք մեր արդար դատը, մեր մուրհակը ներկայացնենք, սելու համար որ չենք մոռցած, չենք հրաժարիր :

Մէկ նշանաբան միայն պէտք է ունենանք ազգովին, դիմանալ, տոկալ, ապրիլ : Տէրն ըլլալ մեր պահանջներուն, հասնող սերունդին ներշնչել անոր նուիրականութիւնը, եւ վստահ եղէք որ նոր երիտասարդ սերունդը լիովին արժանի է անոր : Պատրաստ ըլլալ, միշտ պատրաստ :

Մենք կը հաւատանք որ ի վերջոյ պիտի հնչէ վերահաս արդարութեան ժամը եւ այս անգամ Մայիս 28ի լուսեղէն Հայաստանը դառնայ ամբողջական Հայաստանի յաւիտենականութեան վսեմ խորհրդանշանը :

ԲԱԲԳԷՆ

(6 եւ վերջ)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»

...արտահանման գլխաւոր կեդրոններն են՝ Զուֆաւեանը, Կալինինօ, Ստեփանաւանը, Ալավերտին, Այրումը, — Կիրովականի շրջանին մէջ՝ Արջուտը, — Դիլիջանը, — Սեւանայ լճին հիւսիս-արեւելեան կողմը՝ Կրասնոսելսկը, — Լճաշէնը, Հրազդանը, Արզնին, Մարտունին, Եղեգնաձորը եւ Սիսիանի շրջանին մէջ, Շաքին:

4.— Հատաքար կամ կրաքար.— Հրաբխային զեղեցկագոյն ժայռերէն մէկն է հատաքարը, որ ընդհանրապէս կը գործածուի որպէս զարդային (տեքորատիֆ) շինանիւթ արձաններ, պատուանդաններ, շէնքերու մասեր, կոթողներ, սալայատակ, եւն.):

Հատաքարի զանգուածին մէջ պարզ աչքով իսկ կարելի է զանազանել երեք տեսակ հանքայիններ՝ քուարցի, փայլարի (միքա) եւ դաշտաքարի (ֆելտսփաթ) հատիկներ: Հատաքարի պարագային՝ հետաքրքրական է որ լաւաներուն պաղումն ու բիւրեղացումը տեղի ունեցած ըլլայ ոչ թէ արտահոսումէ ետք՝ բաց օդին, այլ երկրի ընդերքին իսկ մէջ, — ինչ որ թոյլատրած է զանդաղ կարծրացում մը եւ ուրեմն համեմատաբար մեծ բիւրեղներու կազմաւորումը:

Հատաքարի ընտանիքէն՝ բիւրեղային կառոյցով ժայռեր են նաեւ սիենիտները, փեկմաթիթները ու տիորիթը:

Հայաստանը հարուստ է նաեւ հրաբխային այս բոլոր ժայռերով: Հատաքարային մեծ զանգուածներ կը գտնենք ի մասնաւորի՝ Կողբ-Արճիսի շրջանին մէջ (Նոյեմբերեան), Բերդի եւ Այգեձորի մօտերը (հիւսիս-արեւելեան Հայաստան), Կիրովականի մօտ՝ Փամբակ եւ Ալգաւեզեաներու հովիտներուն մէջ, Փամբակի լեռներու, Ծաղկաձորի եւ Բջնիի շրջաններուն մէջ, Տաթեւի ու Դաստակերտի մէջ, եւ աւելի հարաւ՝ Մեղրի-Լիճք-Քաջարանի գօտիին մէջ:

Հատաքարային ժայռերու արտահանման եւ մշակման գլխաւոր կեդրոնն է Կիրովականը (Փամբակի հովտի հատաքար):

5.— Կրաքարեր եւ մարմարներ. — Հայաստանը ունի կրաքարի (կրածինի քարբոնաթ) զանազան տեսակներու մեծ պաշարներ, սկսած ամէնէն ընտիր մարմարներէն՝ մինչեւ սովորական փխրուն կաւիճն ու վիմագրական քարը: Ան ունի եւ կրաքարի հանքաջրային գետեղումներ՝ թրավերթեններ: Ասոնց հանքավայրերուն եւ գործածութեան կարելիութեանց մասին մենք խօսեցանք արդէն ոչ-մետաղային ճարտարարուեստական հանածոներու Դ. բաժնին մէջ (ընածխատներ):

Որպէս շինութեան քար՝ ընթացիկ կոշտ կրաքարը մեծ չահեկանութիւն չի ներկայացներ Հայաստանի մէջ, ուր կան տուֆերու եւ պազալթներու անսպառ պաշարներ: Հայաստանի ընտիր մարմարները սակայն մեծապէս շահեկան են, թէ որպէս տեղական զարդային շինանիւթ (այս ուղղութեամբ ունենալով հատաքարին բոլոր կիրարկումները, ըլլալով նըւազ կարծր ու աւելի դիւրաւ տաշելի եւ յղկելի), թէ որպէս արտածման նիւթ:

Մարմարները զուտ կրաքարէ կամ տոլոմիթախառն կրաքարէ բաղկացած մանրաբիւրեղային ժայռեր են: Ըստ տեսակի եւ յատկութիւններու՝ Հայաստանի մարմարները կը բաժնուին չորս խումբերու: Կարեւորագոյն տեսակը կը ներկայացնեն բուն մարմարները. կան նաեւ մարմարակերպ կրաքարեր, մարմարային օնիքսներ եւ մարմարացած չեղջաքարեր (քոնկլոմերա):

Բուն մարմարներու արտահանման կարեւորագոյն կեդրոններն են Աղնաձոր-Աղվերանի քարահանքերը (բաց գոյնի մարմարներ, սպիտակ, դեղնագոյն կամ վարդագոյն, երբեմն գորշ, երակաւոր կամ ոչ), որոնք ինկած են Հրազդանի կեդրոնական մասի աջ ափին, Ապարանի հանքավայրը (սպիտակ եւ գորշ-սպիտակ մարմարներ)՝ Հանքաւան-Ապարանի լեռնանցքին մէջ. Դաշտի քարահանքը (վարդագոյն, բաց-դեղնորակ եւ գորշ մարմարներ)՝ Հրազդանի շրջանին մէջ. Մայմեխ-Դերաքլիի հանքավայրը (սպիտակ, յաճախ շաքարակերպ մարմար)՝ Կիրովականի շրջանին մէջ:

ՀՐԱՉ ՏԱՄՐԱԶԵԱՆ

(13 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

———o———

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ներկայ Հայաստանի սահմաններուն մէջ կը գտնուին հեռաւոր անցեալի խորերէն մնացած ճարտարապետական եւ հնագիտական բազմաթիւ յուշարձաններ: Քանի մը հազարի հասնող այդ հոյակապ յուշարձանները կը ներկայացնեն հայ ազգին փոթորկալից դէպքերով եւ ստեղծագործական խիզախումներով հարուստ անցեալը:

Մեր երկրին քաղաքական եւ մշակութային կեանքին երբեմնի մեծ կեդրոններուն մէջ պարբերաբար կը կատարուին պեղումներ, որոնք նոր լոյս կը սփռեն պատմութեան դժուար վերծանելի էջերուն վրայ, մանաւանդ այն դարերուն, որոնց մասին գրաւոր աղբիւրներ չկան ու միակ վկաները կը մնան նիւթական մշակոյթին յուշարձանները:

Մեծ արդիւնքներ տուած են Սեւանի ափերուն յայտնաբերուած քարի դարու դամբարանները, Շէնգաւիթի պղնձի դարու բնակատեղին, Արին-Բերդի, Կարմիր Բլուրի ուրարտական ամրոցներուն, հելլենական դարաշրջանին պատկանող Գառնիի ամրոցին, Հայաստանի պատմական մայրաքաղաք Դուինի եւ միւս վայրերու պեղումները:

Նորանոր անուններով պարբերաբար հարստացող յուշարձաններուն ցուցակը այժմ կը պարունակէ 2469 ճարտարապետական եւ հնագիտական անուններ, որոնք դրուած են պետական պահպանութեան ներքեւ: Հայաստանի յուշարձաններու պահպանութեան կոմիտէն պարբերաբար կը կատարէ չափագրութիւններ, լուսանկարումներ եւ հակիրճ նկարագրութիւններ: Ներկայիս կոմիտէն իր դիւաններուն մէջ ունի 140 երկրահանոյթ, շուրջ չորս հազար չափագրութիւններ, հինգ հազար լուսապակի: Ամէն յուշարձան ունի գիտական անձնագիր, որուն մէջ արձանագրուած են սեղմ տեղեկութիւններ անոր շինութեան թուականին, շինողին, շինութեան վայրին, վերանորոգութեան մասին եւայլն: Միեւնոյն ատեն կոմիտէն պարբերաբար լոյս կ'ընծայէ ուղեցոյց-գրքոյկներ՝ նուիրուած ամբողջ շրջանի մը յուշարձաններուն, կամ առանձին յուշարձաններու:

Տարիներու ընթացքին հաւաքուած նիւթերու հիման վրայ կազմուած է Հայաստան պատմահնագիտական ընդարձակ քարտէզը, որուն մէջ ցոյց տրուած են Հայաստանի բոլոր յուշարձանները՝ սկըսած նախապատմական քարակերտ կոթողներէն մինչեւ ԺԹ. դարու կառոյցները: Դեռ վերջերս Գիտութիւններու ակադեմիայի Հնագիտութեան եւ ազգագրութեան հիմնարկութեան եւ պատմական թանգարանին հետ միասին կազմուեցան երկու կարեւոր քարտէզներ. մէկը կը պատկանի հնաքարային-քարի-պղնձին, իսկ միւսը՝ անագապղնձի դարաշրջաններուն:

Ճարտարապետական յուշարձաններուն պահպանութեան եւ ուսումնասիրութեան գործին մէջ ամէնէն կարեւորը կոթողներուն վերանորոգման եւ վերակառուցման աշխատանքներն են: Ասոնց նպատակն է ապահովել յուշարձաններուն յարատեւութիւնը, կանխել յետագայ խարխլումները եւ աւերները: Այդ աշխատանքները կը կատարուին ամէն տարի: Մինչեւ հիմա հիմնովին կամ մասնակի ձեւով վերանորոգուած են մօտաւորապէս 160 յուշարձաններ:

Յուշարձաններու նորոգութեան գործը դարաւոր պատմութիւն ունի: Յուշարձաններու պատերուն վրայ մնացած են արձանագրութիւններ նորոգութիւններու մասին: Սակայն անցեալին յուշարձաններուն քայքայուած մասերը կը նորոգուէին ոչ միշտ իրենց նախնական ձեւերուն համապատասխան, այլ յաճախ ըստ շինողին ճաշակին եւ կարելիութիւններուն: Այսպիսով գոյութիւն ունեցող յուշարձանները յաճախ կը պատկանին ոչ թէ մէկ, այլ տարբեր դարաշրջաններու, կը ներկայացնեն ոչ թէ մէկ վարպետի մը այլ զանազան վարպետներու աշխատանքին արդիւնքները: Այսպէս են, օրինակ, Էջմիածինի Մայր Տաճարը, Երերոյքի Տեկորի եկեղեցիները, ինչպէս նաեւ աչխարհիկ եւ հոգեւոր բնոյթի ճարտարապետական մեծ համակառոյցները:

Տարբեր են յուշարձաններու նորոգութեան արդի սկզբունքները: Այժմ ըսկզբունք կը դրուի իրենց նախնական ձեւերուն մէջ անաղարտ պահել նորոգուող յուշարձանները: Միակ թոյլատրելի յաւելումը թիթեղեայ ծածկն է, որ յուշարձանը կը պահպանէ յետագայ քայքայումէն: Ամբողջական վերակառուցման աշխատանքներ կը կատարուին միայն այն պարագային, երբ յուշարձանները վնասուած են ամբողջովին կամ մեծ մասով: Իսկ մնացած պարագաներուն միջոցներ ձեռք կ'առնուին, որ յուշարձանը ամրացուի եւ զերծ մնայ յետագայ աւերումներէ:

Վերջին տարիներուն նորոգուած են Ամաղուն, Տեղեր, Լմբատ, Կարմրաւոր, Ծիրանաւոր, Արտաւազիք, Բղենոյ-Նորավանք, Արուճ, Սելիմ եւ Թալին իջեւանները, Սանահինի, Երեւանի, Աշտարակի, Ագարակաձորի կամուրջները, ինչպէս նաեւ մեծ համակառոյցներ:

Իբրեւ սկզբունք յուշարձանները կը նորոգուին իրենց միեւնոյն շինանիւթերով: Կ'օգտագործուին նաեւ արդիական շինանիւթեր՝ երկաթակազմ կրազիւս եւայլն:

Կատարուած մանրակրկիտ աշխատանքներուն շնորհիւ բազմաթիւ արժէքաւոր յուշարձաններ փրկուած են կործանումէ եւ հիմա կը շարունակեն իրենց գոյութիւնը՝ զերծ փլելու վտանգէն:

Կ. Ց.

×

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՇԱԲԱԹ

Գեղեցիկ նախաձեռնութեամբ, ամբողջ շաբաթ մը հայ արուեստն ու գրականութիւնը ծանօթացուեցաւ էսթոնիոյ ժողովուրդին: Այս առթիւ Պալթեան այդ փոքր երկիրը մեկնած էին բանաստեղծներ-գրագէտներ Հր. Յովհաննիսեան, Ս. Կապուտիկեան, Գ. Էմին, Ա. Գրաշի, թատերագիր՝ Գ. Տէր-Գրիգորեան եւ ուրիշներ:

Հայ գրականութեան նուիրուած երեկոներ տեղի ունեցան մայրաքաղաք Թալլինէն զատ, նաեւ Նարվա, Թարտու եւ այլ կարեւոր քաղաքներուն մէջ:

Էսթոնիոյ մամուլը լայն տեղ յատկացուց եւ գրուատալից տողեր նուիրեց հայ գրականութեան եւ արուեստին մասին:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (119)

ԽՈԴԵԴԱՆ

———o———

Գոնէ մի զէնք լինէր մօտը: Սանամը թոյլ չէր տայ, որ այդ սապատաւոր ասպատակը տեղ հասնէր: Միակ մխիթարութիւնը այն էր, որ Զօրիկը խոր քնած էր: Մի քիչ յետոյ Ալին ու Վալին նախիրը բաժանեցին իրենց մէջ եւ ամէն մէկը իր մասը քշեց տարբեր ուղղութեամբ: Մէկը գնաց Ծմակայ սարի կողմը, իսկ միւսը՝ Մառնիկի: Սանամը, որ անբաժան էր երկու զոմէշից, ընկաւ Վալու պարծենոտ մարդասպանի բաժնի մէջ:

«Սա անպայման ինձ կը սպանի», — անցաւ նրա մտքով: Նախրից դուրս գալ չէր կարող, իսկ նախրի հետ գնալ ի վիճակի չէր, որովհետեւ ճանապարհը շատ երկարաւոր էր: «Իմալ էնիմ, իմալ չէնիմ, մահս եկել է ականջիս եռեւ», — իրեն մտածեց Սանամը:

Նրա բախտից Վալին գնաց նստեց Ծըմակայ քթի ծայրին, որի տակ զահավէժ խորխորատ էր բացւում եւ, ուսից մի պարկ ցած առնելով, սկսեց ստուգել իր մօտ եղած աւարը: Դրանք ոսկեղէն մատանիներ, օղեր, մանեակներ եւ այլ կարգի թանկարժէք զարդեր էին, որ նա խանխուում վիճակում լցրել էր տոպրակը: Մի քանիսն էլ ծոցից հանեց: Յանկարծ նա ձեռքը տարաւ գրպանը եւ այնտեղից դուրս քաշեց մի խմորոտ, արնաշաղախ թաթ: Դաստակի վրայ փայլում էր ոսկեայ ապարանջանը, իսկ մատներին՝ երեք խոշոր օղեր: Սանամը փշաքաղուեց՝ ճանաչելով Մանիշակի ձեռքը:

Վալին փորձեց հանել մատանիները՝ չկարողացաւ: Թաթը դրեց քարին եւ մի ուրիշ քար վերցնելով սկսեց փշրել, տափակացնել մատները, որ օղերը դուրս բերէր: Ալվառինջի հարսը մի կովից միւսին անցնելով, զգուշութեամբ մօտեցաւ քարաժայռին: Գեղջկուհին ուղղեց իր շալակը եւ արագութեամբ ետեւից գալով ամբողջ թափով աւազակին հրեց դէպի անդունդը: Նա միայն լսեց մի յանկարծական վայրկենական ճիչ եւ նկատեց, թէ ինչպէս Ծծմակայ Քթի ապառաժներին զարկուելով մարդասպանը ցաքուցրիւ եղաւ:

— Դէ հիմա գնայ դրախտ, անխիղճ գազան, — գոչեց Սանամը՝ վերեւից կըռանալով վիհի վրայ:

Ապա վերցրեց Մանիշակի ջախջախուած թաթը, որի վրայ դեռ խմորի հետքեր կային, համբուրեց այն եւ մի փոսի մէջ ծածկելով, արագօրէն իջաւ դէպի Ալվառինջ:

Սարերից թեթեւ քամի էր փչում: Ետեւում վառւում էին հայրենի գիւղերը:

Զօրիկը, որ ամբողջ ճանապարհին քընած էր, արթնացաւ եւ սկսեց բարձրաձայն լաց լինել:

Մուշի կողմից մօտ տասնեւհինգ տարեկան մի պատանի էր վազում ճանապարհով: Նա ոտաբոբիկ էր, գլխաբաց ու ոսկահար: Երեսը եւ հագի շորերը խանձուած էին:

— Տղայ, դու հա՞յ ես, — գոչեց Սանամը, ուժասպառ ընկնելով հօրենական խաղողի այգու եզրին:

Մայրենի խօսք լսելով, պատանին մօտեցաւ կնոջը:

— Հայ եմ, նանէ, — պատասխանեց նա:

— Ո՞րտեղից ես գալիս:

— Մշու Բուլանուխից:

— Ձեր գիւղե՞րն էլ կոտորեցին:

— Ցրոնին էլ, Խարդոսն էլ՝ ամբողջ կոտորեցին: Մուշի տակի գիւղերից շատ քիչ մարդ է պրծել: Ալիզռնանից միայն մէկ հօտաղ է ազատուել: Ծափնայ գիւղից՝ մէկ բանջարաքաղ աղջիկ:

— Ո՞ւր ես գնում:

— Բերդակայ Քոն: Կրակի միջից եմ փախել:

— Տղայ, լաօ, քո բախտն եմ ընկել: Ես Ալվառինջի հարս էի Քրդազոմ տարած: Մեր ամբողջ գիւղը կոտորեցին: Ոաքերիս մէջ էլ ուժ չմնաց: Թէ կարող ես էս մինուճար տղին հասցրու իր հօրը:

— Ո՞ւմ երեխան է:

— Հայրը Արինօք կ'ապրի, անունը Խոդեդան է: Սրա քրոջն ու ախպօրը Քրդազոմում սպանեցին: Բռնաշէնից եկել էին, որ Վարդավառի տօները մեզ մօտ անցկացնեն: Ես մէկին էս Թոնդրան չըթից փախցրի: Տես, իր կուզուն դեռ տաք է, — երեխայի ուռած ծոցը ակնարկելով, ասաց Սանամը:

Պատանին կռացաւ, որ երեխային գըրկի, բայց նոյն միջոցին իրենց մօտով անցաւ ջարդարարների մի խումբ՝ բալաքցի Մուսաբէկի գլխաւորութեամբ՝ իր հետ վարելով փախստական Հայերի մի ստուար բազմութիւն:

Արեւամուտին Խասգիւղի ընդարձակ մարագներից մէկում, Գուրսէ Սլոյի տան առաջ, վառեցին հարիւրաւոր հայ կանանց եւ ծերունիների, որոնց Մուսաբէկի աշիրէթները եւ թուրք ասկեարները բերել էին Քանասարից:

Այդ բազմութեան մէջ էր նաեւ Սանամը՝ Ասատուրի երեխային գրկած:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

———o———

ՆՈՒԷՐ

Պ. Յարութիւն Տիարեան հարիւր ֆր. կը նուիրէ Ֆ. Կապոյտ Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Յաջորդ հաւաքոյթը այս Չորեքշաբթի Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ :

Կը խօսի ՎՌԱՄ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Նիւթ՝ Վիքթոր Կարտոնի Լը Շըվալիէ ա լ'էմբոա *գիրքը:*

Լսարանի վարչութիւնը մասնաւորա — պէս կը յանձնարարէ երիտասարդութեան ներկայ ըլլալ այս շահեկան բանախօսութեան :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Երեք — շաբթի ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՆՈՐ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1964 – 1965

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Շրջանաւարտ աշակերտներու սակաւթիւ ազատ տեղերը գրաւելու բախտը ունենալու համար, իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքները պէտք է դիմեն անյապաղ Վարժարանի Տեսչութեան :

COLLEGE ARMENIEN
SAMUEL MOORAT
Sèvres (S. et O.)
26, Rue Troyon — Tél. OBS. 18-28
Métro : Pont-de-Sèvres

Les *Vartananc*, les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

traduit par Dikran Kirazian, présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

Editions STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

— * —

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՄԵՏԱԼՆԵՐ

— Մխիթարեան փորագրութիւն —

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԱՅՐԱՎԱՆՔ, ՎԵՆԵՏԻԿ
Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ, ՍԵՒՐ
ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏՈՒՆ, ՓԱՐԻԶ

— * —

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յուլիս 5, ժամը 11–21, Լը Փէքի Հայ Ընծայարանին դարաստանին մէջ :

Ի նպաստ Բարեսիրական ու Կրթական ձեռնարկներուն :

Հանդիսաւոր Պատարագ ժամը 11ին *Բացօթեայ ճաշ ժամը 13ին, եւ ընթրիք ժամը 19ին:*

ՃՈԽ ՊՈՒՖԷ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Գեղարուեստական բաժին

եւ զբօսալի խաղեր

Հաղորդակց. միջոցներ.— Շաբէ — կառք Կառ Սէն Լազարէն, Սէն Ժէրմէն ան Լէյի *կայարանը (ոչ թէ Լը Փէքի) :*

Օթօպիւս 258 Փօն տը Նէօյի, իջնել էրմիթաժի կայքը :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Խոհարար մը ու տիկին մը փոքրիկ Հայ հաստատութեան մը համար: Դիմել խմբագրութեան :

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻՒ
— Յ Ա Ճ Ա Խ Ե Ց Է Ք —

ՃՈՒԿՈՒՆԵԱՆ-ՈՐԴԻ

(Chez Jeannot)

Ուր պիտի գտնէք արեւելեան համադամ կերակուրներ
եւ
մ ա ս ն ա ւ ո ր ա բ ա ր
Տ Է Օ Ն Է Ր – Ք Է Պ Ա Պ
եւ արեւելեան
զանազան խմորեղէններ

BAR - RESTAURANT
« Chez Jeannot »
195, Chemin du Rouet
MARSEILLE - 8e

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Յունիս 21, ժամը 15էն 22

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան դարաստանին մէջ

36, Avenue Charles de Gaulle — MONTMORENCY

Գեղարուեստական բաժին, խաղեր եւ Եւրոպական պարեր:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն «ԿՈՎԿԱՍ» պարախումբը, Պ. Բիւզանդ Ֆընտըքեան, *երգիչ, Օր.* Սուրէնեան, *մենապար, եւ* Պ. Գրիգոր Վահան, *խօսնակ :*

Խնամուած ճոխ պիւֆէ, տեղւոյն վրայ առատ ուտեստեղէն, ըմպելիներ եւ պաղպաղակ, մատչելի գիներով :

ԹՕՄՊՕԼԱ, արժէքաւոր առարկաներով

Երեկոյեան աւանդական շամփուրով խորոված

ՄՈՒՏՔ՝ 2·50 *ՖՐԱՆՔ*

ՏԱՆՈՕԹ.— Շոգեկառք առնել Կար Տիւ Նոռէն մինչեւ Անկէն լէ Պէն, անցնիլ *կամրջակը եւ թիւ 6 օթօպիւսով իջնել Կրօլէի կայանը: Շոգեկառք՝* 10·15, 11·13, 12·05, 12·32, 13·54, 14·30, 15·00, 16·17, եւ 17·42:

ԽԻՍՏ ԿԱՐԵՒՈՐ.— Տեղի պիտի ունենայ բացօթեայ ճաշ մը ժամը 13ին: Ճաշագին մուտքով միասին 15 փրանք

Այժմէն կարելի է արձանագրուիլ եւ ապահովել սեղանները դիմելով Աղքատախնամի Գրասենեակը :

32, Րիւ տը Թրէվիզ (Հեռախօս, ՓՐՕվանս 77-73)

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԿՈՒ ՄԵԿՆՈՒՄ

Ա. ԽՈՒՄԲԸ ԿԸ ՄԵԿՆԻ ՅՈՒԼԻՍ 31ԻՆ

ԵՐԵՒԱՆ

Երթ ու դարձ օդանաւով: 13 օր Երեւանի մէջ

×

Բ. ԽՈՒՄԲԸ ԿԸ ՄԵԿՆԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 13ԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

Շոգենաւով՝ ՍՈՉԻ, ՍՈՉԻԷՆ օդանաւով՝

ԵՐԵՒԱՆ

Երկու ճամբորդութեանց համար, բացառիկ զեղչեալ գին՝ 2100 ՖՐԱՆՔ

ՄԵԿՆՈՒՄ.— Մարսէյլէն Օգոստոս 13*ին, ժամը*18*ին,* Ճենովայէն *Օգոստոս* 14*ին, ժամը* 8*ին,* Նափոլիէն *Օգոստ.* 15ին*, ժամը* 12*ին,* Փիրէայէն *Օգոստ.* 17, *ժամը* 10*ին,* Պոլսէն *Օգոստ.* 18, *ժամը* 16*ին,* Վարնայէն *Օգոստ.* 19, ժամը 8*ին,* Քոսթանցայէն *Օգոստ.* 19, *ժամը*18*ին,* Օտեսայէն *Օգոստ.* 20, *ժամը* 11*ին,* Եալթայէն *Օգոստ.* 21, *ժամը* 13*ին,* Սոչիէն-Երեւան *Օգոստ.* 22 *ժամը* 12 14 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ, *Սեպտ.* 5*ին մեկնում օդանաւով՝ Մոսկուա Սեպտ.* 6*ին, մեկնում Մոսկուայէն Փարիզ շոգեկառքով կամ օդանաւով :*

ԴԻՄԵԼ.—

TRANSTOURS
22, Rue du 4 Septembre, PARIS 2e — RIC. 77.40
Ամէն Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 16·30էն 18·30 :

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ - ԶԱՐԴԱՐԷՔ - ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47
11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ տապետներ : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն. Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ *եւ* փլասթիք *— ծածկոցներ.*

Tapiflex — Tapisom — Carpette

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնաք 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e
64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

REDACTION - ADMINISTRATION : 32, Rue de Trévise - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆր. — Հատը 0.30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 16 ՅՈՒՆԻՍ
MARDI 16 JUIN 1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10.034

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — Nº 10.034

ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԻՒՆ

Ամբողջ սերունդ մը կայ, որ Սփիւռքի հանրային կեանքին մէջ աստիճանաբար գրաւած է ու կը գրաւէ անհետացող հիներուն տեղը :

Եթէ մեր ուշադրութիւնը կեդրոնացնենք որակին վրայ եւ նկատի առնենք, օրինակ, նոր մտաւորականութիւնը, հարկադրուած ենք ընդունելու, որ ոչ պատրաստութեամբ, ոչ տաղանդով ան ետ չի մնար հին մտաւորականութենէն :

Անշուշտ նոյն — եթէ ոչ աւելի մեծ — թիւ մը կը ներկայացնեն բարձրագոյն կրթութեան տիրացած, համալսարանաւարտ մասնագէտները :

Անշուշտ նոյնքան — եթէ ոչ աւելի մեծ չափով — տաղանդաւոր տարրեր կան նոր մտաւորականութեան մէջ :

Նոյնիսկ եթէ նկատի առնենք զուտ հայագիտութեան մարզը — Հայոց պատմութիւն, գրականութիւն, մշակոյթ, եւ այլն — այսօր ալ մեծ է թիւը նոր ու նորագոյն հմուտներուն :

Եւ սակայն, ակնբախ է, որ Սփիւռքի հայ հանրային կեանքը այսօր եւ Սփիւռքի հայ հանրային կեանքը երէկ՝ նոյնը չեն :

Բան մը փոխուած է : Բան մը պակսած է : Բան մը նօսրացած է :

Ինչպէս ըսինք, նորերը կան, եւ սակայն անոնց ներկայութիւնը տարբեր է հիներու ներկայութենէն :

Հիներու ներկայութիւնը միայն հմտութիւն, միայն հայագիտութիւն, միայն որակ ու տաղանդ չէր :

Այդ ներկայութիւնը նաեւ կիրք էր, …տում էր, ուժականութիւն էր :

Հիներուն հմտութիւնն ու տաղանդը ոչ թէ ինքնակային կապուած եւ ինքնարժէք …րակ մը կը հանդիսանային, այլ այդ հմտութիւնն ու տաղանդը դրուած էին հանրային ծառայութեան՝ ամէնօրեայ, …ապատ, կենսունակութիւն յառաջացնող ծառայութեան :

Կրնայ պատահիլ, որ այս խողու…ինէն կը տուժէին թէ՛ հմտութիւնը, թէ՛ տաղանդը : Կրկայ պատահիլ, որ եթէ հիները զանոնք չսպառէին, այլ զուր…րային անոնց վրայ, հիներէն իւրաքանչիւրը անհատապէս հասնէր իմացական բարձունքներու :

Շատեր կան հիներուն մէջ, որոնց մա…ն կարելի է վարկածօրէն եզրակացնել, …թէ այդ ձեւ ըմբռնած ըլլային իրենց …ազքելութիւնը, անպայման պիտի յա…ջէին եղակի տնտեսագէտ, պատմագէտ, հայագէտ դառնալ :

Կրնային դարձեալ կապուած մնալ մեր հանրային կեանքին : Կրնային իրենց տաղանդէն ու հմտութենէն տոկոս մըն ալ …ժին հանել Հայութեան : Կրնային չա…նակել ըլլալ ներկայ իրենց զաղութի …յ իրականութեան մէջ :

Եւ սակայն ասիկա հիմնովին ու կա…րելապէս տարբեր ներկայութիւն մը պիտի ըլլար :

Ասիկա պիտի չհրացնէր այն կերպարանափոխութիւնը, որուն հետեւանքով հայ Սփիւռքը դադրեցաւ անդէմ զանգուած ըլլալէ եւ դարձաւ նկարագիր ու …մտակ ունեցող ազգային գիտակցութիւն :

Եւ ահա այս կամ սոր նմանող ներկայութեան պակասն է, որ կը զգացուի : …կը զգացուի, օրինակի համար Հայ …մամուլին մէջ :

Ձկա՞ն հմուտ ու տաղանդաւոր նորեր, որոնք աշխատակցելով հայ լրագիրներուն եւ պարբերականներուն կրնան զայն պահպանել իբրեւ ազգային կիրք, ազգային …տում, ազգային ուժականութիւն : …կան : Անպայմա՛ն կան : Մե՛ծ թիւով …կան : Կան գրեթէ ամէ՛ն տեղ :

Ներկայ են, ուրեմն :

Սակայն չեն ա՛յն ներկայութիւնը, զոր ունէինք առաջ :

Այս անտարբերութիւնը կը բացատրուի, բացասական պարագային՝ ծուլութեամբ, դրական պարագային՝ միայն լուրջ ու մասնագիտօրէն անթերի գրութիւններ հրատարակելու խստապահանջութեամբ :

Երկու պարագաներուն ալ կը բացակայի առաքելութեան գիտակցութիւնը :

Նորերու պարագային, յատկապէս հմուտներն ու տաղանդաւորներն են, որ առաջին հերթին դերակատար եւ ոչ թէ դիտող պիտի հանդիսանան :

Եւ եթէ պիտի արձանագրենք ճշմարտութիւնը իր ամբողջութեամբ, ապա հարկ է խոստովանիլ, որ յատկապէս հմուտներն ու տաղանդաւորներն են, որ կը զանգատին, թէ նուազած է որակը Հայ Սփիւռքի իմացականութեան, ըստեղծագործութեան, գիտակցութեան :

Եթէ ճիշդ է զանգատը, ապա նոյնքան ճիշդ է, որ առաջին հերթին զանգատողներն են, որ կրնան սրբագրել թերիները եւ բարեփոխել մեր գաղութներու հանրային եւ ազգային իրականութիւնը :

Զքմեղանք մըն ալ այն է, թէ «Շա՛տ փորձեցինք, բայց մեղի լսուեցաւ չըտուին» :

Եթէ կայ բան մը աշխարհիս երեսին, որ չի տրուիր, այլ կ՚առնուի, այդ ալ իրաւունքն է :

Եւ կ՚առնուի այն ատեն, երբ կան կիրք, կամք եւ ուժականութիւն :

Ինչ որ ունինք, ձեւով եւ բովանդակութեամբ, տակաւին է ու կը մնայ հիներու ձեռակերտը :

Ձեռակերտը անոնց ներկայութեան :

Ատենը եկած է, որ նաեւ նորերը զգացնեն իրենց ներկայութիւնը :

« ՅՈՒՍԱԲԵՐ »

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՓԱՐԻԶ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

ՎՃՌԱԾ Է ՇԱՐՈՒՆԱԿԵԼ ԻՆՉ ՈՐ ՍԿՍԱԾ Է

Ամիէն, Պօվէ եւ Քոմփիէնեի երեք վերջին հանդիպումները եղած են նախագահ տը Կոլի, որ Փարիզի Հիւսիսի կայարանը հասած է Կիրակի իրիկուն : Այս ճամբորդութեան հիմնական արդիւնքն այն է որ, առաջին անգամ ըլլալով, տը Կոլ բացէ ի բաց յայտնած է իր նպատակը պաշտօնը շարունակելու : Այսպէս Քիերմոնի մէջ, շեշտած է.— « Այն ճամբան զոր առինք վեց տարի առաջ, շատ մը պառակտումներէ եւ դժբախտութիւններէ ետք, պիտի շարունակենք : Երկրին խոր փափաքն է : Ամէն տեղ ուրկէ կ՚անցնիմ եւ մանաւանդ Փիքարտիի այս կարճ ճամբորդութեան ընթացքին, անդրադարձայ, անգամ մը եւս, որ այդ կը փափաքէին Ֆրանսացիներն եւ Ֆրանսուհիներն իրենց հոգիին խորը.— բարգաւաճման, խաղաղութեան, յառաջդիմութեան եւ եղբայրութեան շրջան մը» :

« Հանրային իշխանութիւններ եւ Հանրապետութիւն մը — որոնք վճռական, յարատեւ եւ կայուն ըլլան : Այդ ուզեցինք վեց տարի առաջ : Այդ է զոր ունինք եւ այդ պիտի պահենք : Ապահովութիւն կուտամ ձեզի այդ մասին » :

Քոմփիէնեի մէջ, նախագահը յիշած է անցեալը.— Դժբախտութեան մէջ, յաճախ խօսած եմ ձեզի : Այդպէս էր պարագան երբ որոշ բռնատիրական կուսակցութեան մը մէկ որոշ նախաձեռնութեան արդիւնք պէտք է հանդիսանայինք — գիտէք թէ որո՛ւ մասին է խօսքս — : Այդպէս էր պարագան երբ վեց տարի առաջ, ալժերական ողբերգութեան պատճառաւ, մեր ազգային միասնականութիւնը խզուելու վրայ էր եւ պիտի իյնայինք դժբախտութեանց մէջ, որ Աստուած գիտէ թէ ո՞ւր պիտի տանէին զմեզ : … Մեր երկիրը պէտք է դնենք արդիական ժամանակաշրջանի բարձրութեան վրայ : Բովանդակ աշխարհ կ՚ընդունի, թէեւ յաճախ չըսեր, որ Ֆրանսա կը յառաջանայ եւ թէ հիմա գլուխը եղողներուն կարգին է » :

Ցիշենք նաեւ թէ ընկերակցական կազմակերպութիւնները եւ կուսակցութիւններ ձեռնպահութեան կոչեր բրած էին կարգ մը շրջաններու մէջ : Այսպէս Մոնտիտիէի մէջ 17 Թաղական խորհրդատուի վրայ ներկայ են միայն վեց հոգի : Քրէյի ընկերվարական կուսակցութիւնը Թռուցիկ մը բաժնած էր «մի՛ խառուիք Մարսէյեէզը Ֆրանսայի փառերն է ոչ՝ Իւ էն Էռին » :

Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, հաւանական կը նկատուի որ տը Կոլ չսպասէ եօթնամեակի վերջաւորութեան եւ նախագահական ընտրութիւնները կատարել տայ 1964ի վերջ, առաջքն առնելու համար նաեւ թեկնածուներու խճողուած մրցակցութեան մը : Սահմանադրութիւնը չի նախատեսեր այս պարագան քանի որ 7րդ յօդուածին 3րդ պարբերութիւնը կը ճշդէ թէ «նոր նախագահին ընտրութիւնը պէտք է կատարուի շրջանին լրանալէն առնուազն քսան օր եւ առաւելագոյն 35 օր առաջ » : Կը մնայ նախագահին հրաժարիլ : Այս պարագային ընտրութիւն կատարելը ստիպողական կը դառնայ :

ԻՆԷՕՆԻԻ ՈՒՈՇԻԿԹԸՆ Կ՚ԵՐԹԱՅ

ՅՈՅՆԵՐԸ ՉԵՆ ՈՒԶԵՐ ԽՕՍԻԼ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Թուրքիոյ վարչապետը Իսմէթ Ինէօնիւ, որոշեց ի վերջոյ այս պատասխանել Ճոնսընի հրաւէրին եւ Ուաշինկթըն պիտի երթայ Յունիս 21ին : Սպիտակ Տան շրջանակներու համաձայն, Ինէօնիւի ճամբորդութիւնը հետեւանք է «շատ գոհացուցիչ » խօսակցութեանց զորս Թուրք վարչապետը ունեցած է Արտաքին փոխնախարար՝ Ճորճ Պօլի հետ : ՄԱԿի ամերիկեան պատուիրակութեան պետը՝ ըՍթիվընսըն յայտարարած է թէ Յունաստան եւ Թուրքիա շարունական կերպով չեն կրնար խուսափիլ լուծում մը բերելէ Կիպրոսի հարցին :

Յունական շրջանակներու համաձայն, Անգարայի հետ, երկուստեք խօսակցութիւններ չեն կրնար տեղի ունենալ ցորչափ Թուրքիա ետ չէ առած հակայոյն միջոցները : Յոյն արտաքին նախարարը ճշդած է թէ այդ միջոցներու կարգին է յունահպատակներու արտաքսումը, 1930ի դաշնագրին ջնջումը, որ վնասած է Թուրքիա ապրող 12 հազար Յոյներուն և միլոններու համաձայնութեան ջնջումը : Կոսթոփուլոս աւելցուցած է.— «Թուրքիա կը խորհի թէ յոյնեւթուրք յարաբերութեանց բարելաւումի ճամբան Կիպրոսէն կ՚անցնի : Հակառակը կը խորհինք : Մենք կը խորհինք թէ երկու երկիրներու միջեւ խօսակցութիւններ կրնան կատարուիլ լուծում մը գտնելու համար Կիպրոսի միայն այն պարագային երբ Թուրքիա ջնջէ հակայոյն միջոցները » :

Կառավարական շրջանակները լուռ կը կը մնան Փափանտրէուի ճամբորդութեան մասին, Ուաշինկթըն, ամէն պարագայի մէջ, նոյնիսկ եթէ երթայ հաւանական չէ Ինէօնիւ – Փափանտրէու հանդիպում մը տեղի ունենայ :

Կիպրոսի մէջ միջադէպերը չեն դադրած, Թուրքերը յոյն երախայ մը սպաննած են եւ ծանրօրէն վիրաւորուած անոր եղբայրը :

Իրականին մէջ, պէտք չէ մոռնալ նաեւ թէ Թրքական զինեալ միջամտութեան մը վտանգը բոլորովին չէ հեռացած :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖԼՈՐԻՏԱՅԻ մէջ 900 տոլար երաշխաւորագինի փոխարէն պատուելի Քինկ եւ իր երեք օգնականները ազատ արձակուած են : Ծանօթ է որ սեւ պարագլուխը բանտարկուած էր ճերմակներու վերապահուած ճաշարան մը մտնելու փորձը կատարած պահուն :

ՄԱՌԵՇԱԼ ՓԷԹԷՆԻ Յիշատակին Պաշտպանութեան Միութիւնը –ուխտագնացութիւն մը կազմակերպած էր, Վէրտէօն, հարիւր պատուիրակներու մասնակցութեամբ : Միութիւնը կ՚ուզէ « ամբողջական եւ պաշտօնական » վերահաստատումը մառեշալին յիշատակին եւ անոր աճիւններու փոխադրութիւնը՝ Տուօմոն : Պատարագի ընթացքին, Միութեան անդամ Կանոնիկոսը շեշտած է.— « Գերեզման մը պարապ կը մնայ Տուօմոնի մէջ : Այս մառեշալը պէտք է հանգչի իր զինուորներու կողքին » : Կոչունքին ընթացքին, ուրիշներու կարգին խօսք առած է փաստաբան Իզորնի որ խօսած է Փէթէնի պարագային վրայ, իրաւական տեսակէտով :

ԻՏԱԼԻՈՅ տնտեսական վիճակը շատ ծանր է : Մորօ շատ խիստ միջոցներ ձեռք կ՚առնէ առաջքն առնելու համար դրամի անկումին : Կառավարութիւնը աչք առած է նոյնիսկ ժողովրդականութիւնը կորսնցնել տուրքերու վերաբերեալ խիստ որոշումներ տալով : Այսպէս խորհրդակցաբար ընկերակցութեանց հետ, կառավարութիւնը կը խորհի «սառեցնել» ամսաթոշակներու յաւելումը, այդ գումարներէն չզրկելով սակայն բանուորը, այլ այդ դրամը պահելով գործին մէջ : Արտաքին նախարար Սառակաթ դէմ է նման ծրագրի մը որ գործակցութիւն մը կը նախատեսէ համայնավարներուն հետ :

ՊՈՆ վերադարձին, վարչապետ Էրհարտ յայտարարած է թէ Ուաշինկթընի խօսակցութիւնները յաջողութիւն մը պէտք է նկատել : «Բարեկամութիւնը զոր Ամերիկացիք ունին Դաշնակցային Հանրապետութեան նկատմամբ հաւատարիմ բարեկամութիւն մըն է : Միացեալ Նահանգները զօրավիգ պիտի կենան Գերմանացիներուն ցորչափ կարենան : Մեր խօսակցութիւնները շատ խոր եւ լուրջ եղան : Խօսեցանք մասնաւորաբար արեւելեան Գերմանիոյ եւ Մոսկուայի միջեւ ստորագրուած համաձայնագրին մասին » :

ՈՒԼՊՐԻԽԹ Արեւելեան – Պերլին վերադարձաւ : Մոսկուա իր այցելութեան առթիւ հրատարակուած զեկոյցը նոր բան մը չըսեր : Արեւելեան Գերմանիոյ եւ Մոսկուայի ստորագրած համաձայնագրին մասին տարբեր կարծիքներ յայտնած են նախկին վարչապետ՝ Ատընաուըր եւ ներկայ փոխ – վարչապետ՝ Մենտէ : Առաջինին համար Ուլպրիխթ – Խրուշչեւ համաձայնութիւնը աւելի ծանրակշիռ կը դարձնէ կացութիւնը : Հակառակ կարծիքն ունի Մենտէ :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ Քոփընհակըն երթալով կը կը սկսի Սքանտինաւիա կատարելիք իր պաշտօնական այցելութիւնը :

ՀՈԳԻՈՎ ՀԱՅ, ԼԵԶՈՒՈՎ ՕՏԱՐ

—o—

1916ի ամառը, դպրոցական արձակուրդին, չգիտեմ ինչ հով փչած էր, Գէորգեան ճեմարանի պատկառելի մեր տեսուչը՝ Գարեգին Եպիսկ. Յովսէփեան, մեզ կանչեց իր դրասենեակը: Երեք սաներ էինք, մէկը՝ վիրահայ, երկուքս՝ արեւմտահայ:

— Վաղն եւ եթ պիտի մեկնիք Վրաստան: Գորիի, Ախալքալաքի եւ Ախալցխայի շրջանը: Հայկական հոծ զանգուածներ իրենց մայրենի լեզուն մոռցած, բոլորովին ուծացած են: Ձեր արձակուրդը հոն պիտի անցընէք եւ պիտի ջանաք բոլոր կարելի միջոցներով հաւատք ու յոյս ներշնչել, ինքնագիտակցութեան բերել, հայկական ոգին արթնցնել, տոկալու եւ հայ մնալու համար: Հարկ եղած կարգադրութիւններն եղած են այդ մասին: Ահա ձեր վրացախօս ընկերը՝ ձեզի թարգման:

Գիտէինք, որ մեր գիտնական եւ հայրենասէր տեսուչը, անվհատ եւ մոլեռանդ պաշտպաններէն էր հայկական նկարագրի արժէքներու: Ընդհանրապէս ինքզինք խարոյկը նետելու մշտապատրաստ, յանուն հայ ժողովուրդի: Ինչպէս որ բրաւ 1920ի հայեւթուրք կռիւներու ճգնաժամային օրերուն, Ղեւոնդ Երէցին պէս, բոցավառ ճառերով հայ զինուորները ռազմի դաշտ մղելով, մինչեւ իր գերութիւնը:

Այս ընդհանուր խօսքերէն վերջ, մենք ալ չէինք գիտեր, թէ ինչ պիտի կրնանք ընել այդքան կարճ ատենուան մէջ:

Մեկնեցանք: Խորհուրդ մեծ: Շոգեկառքին մէջ, երեքով գլուխ գլխի տուած, սկսանք ծրագիր մշակել: Հայապահպանում՝ լաւ, շատ լաւ, բայց ո՞րտեղէն սկսիլ, ի՞նչով սկսիլ, որ մեր աշխատանքը հրապուրիչ դառնայ: Ճիշդ է, որ մեր ընկերը այդ շրջանէն էր, գիտէր միջավայրի պայմաններն ու ժողովրդի հակումները, բայց անփորձութիւնն ու աշխարհական «նուիրակ»ի մեր հանգամանքը դժուարին վիճակի մէջ կը դնէին մեզ:

Մեր ընկերը տխուր գոյներով կը պատկերացնէր Վրաստանի ներքին գաւառներու Հայութեան վիճակը եւ կը պնդէր.

— Շատ մը վայրերու մէջ, պիտի տեսնէք, քահանան անգամ մոռցած է հայերէնը: Զանգակը կը հնչէ, երկիւղածութեամբ եկեղեցի կը մտնես, կը տեսնես արծաթազօծ խաչերով Աւետարան, Նարեկ, Ժամագիրք, Յայսմաւուրք, կաշեկազմ, փոշիներուն տակ, դեղնած ու մաշած թերթերով մէկ կողմ նետուած: Քահանան դողդոջ ձայնով հազիւ «Հայր մեր» մը կը սկսի եւ չի կրնար վերջացընել: Ցաւուր պատշաճի, գոց սորված է կարգ մը բաներ, որ անվերջ կը կրկնէ: Իր կարդացածէն ոչ ինքը բան մը կը հասկնայ եւ ոչ ալ ժողովուրդը: Դպրո՞ց, ինչ դպրոց: Հոս ամէն ինչ վրացերէն է, վրացերէն: Եթէ հայկական դպրոց մը գոյութիւն ունենար, եկեղեցին, գուցէ, կարենար օժանդակել:

Էջմիածնի եւ Հայ մտաւորականութեան կեդրոն Թիֆլիսի քթին տակ, որքան վէրքեր կային, որ անուշադրութեան մատնուած էին:

Տարակոյս չկար, որ տարիներով լքուած այս խոպան միջավայրին մէջ, մեր աշխատանքը սփոփարար կաթիլ մը ջուր պիտի ըլլար: Բայց պէտք է որ տեղէ մը սկսէինք եւ գիտէինք ընդհանրական փըրկարար նկատուած միջոցներու: Նախընտրեցինք սկսիլ անմահ Կոմիտասի երգերով եւ ազատագրական պայքարի հերոսապատումներով: Ինչ խօսք, որ մեր ժողովրդական սարսուռ երգերը անծանօթ խորութիւններէ ժայթքող զուլալ աղբիւրներու պէս, պիտի ողողէին անոնց հայրենաբաղձ սրտերը, պիտի բերէին անհուն կարօտ ու թախիծ, հողի ու ցեղի ձայն, ազգային ոգի եւ բնութեան կախարդական վեհութիւն: Եւ վերջ ի վերջոյ, ո՞վ չերգեր: Կ՚երգէ մեծը, կ՚երգէ փոքրը, կ՚երգեն ամէնքը, ըլլայ ուրախութեան թէ տրտմութեան ատեն: Իսկ մեր ազատագրական պայքարի խըրնկելի հերոսներու անձնուրացութիւնն ու քաջագործութիւնները, վստահ էինք, պիտի թեւաւորէին երիտասարդութիւնը եւ ազգային հպարտութիւն ներշնչէին:

Ըստ մեզի, աշխատանքի բանալի մը գտած կը նկատէինք, մնացածն ալ գործը պիտի ցոյց տար:

Առանց երկար կանգ առնելու Թիֆլիս, անմիջապէս նետուեցանք Գորի – Ախալքալաք – Ախալցխա մեկնող գնացքը: Անծանօթ աշխարհ մը կը մտնէինք: Շոգեկառքը կը գալարէր կանաչաւէտ դաշտերու եւ անտառապատ ձորերու կուրծքին վրայէն: Գորիի մօտերը կը նշմարուէին Գորուտխաարձելի լեռնաշղթայի բարձրաբերձ գագաթներէն Ռուստավը, Օսերան, Կվերնակին եւ Պիձորը:

Հասած էինք Գորիի կայարանը:

Մեր ընկերը հեռուէն նշմարեց մէկը եւ կանչեց.

— Գամառ ճոպա, Արտա՛շ, գամառ ճոպա···

Մեզի մօտեցաւ թիկնեղ, գեղադէմ, կապտաչեայ, խարտիշահեր երիտասարդ մը, գործ փափախ մը գլխին եւ քաղաքիլայն թեղանիքաւոր սեւ բաճկոն մը հագին: Ողջագուրուեցաւ մեր ընկերոջ հետ եւ մեզ ալ բարեւեց օտարականի մը պէս: Բայց, մեր ընկերը, վրացերէն կարգ մը բաներ պատմեց, եւ յանկարծ, այդ պաղարիւն թուացող հայորդին, արցունքն աչքերուն, փաթթուեցաւ մեզի.

— Շէնի ճիրիմէ, չէնի ճիրիմէ (ձեր հոգուն ղուրպան)···

Սարսուռ մը անցաւ մեր մարմնով:

Խռովիչ էր պատկերը: Հեռաւոր վայրերէ հայորդիներ քով – քովի եկած, շէնի ճիրիմով կ՚արտայայտէին իրենց յուզումն ու արենակցական կապը: Արդարեւ, ողբալի է հայ մարդուն վիճակը, երբ ան բոլորովին թօթափած է մեր մեծասքանչի հետքերը: Ան կը նմանի մենաստանի մը, որ զանգակ չունի, ղալարագեղ չքեղ ծառի մը, որ պտուղ չունի, երփներանգ ծաղիկի մը, որ հոտ չունի: Ինչպէս չյիշել Աբովեանի սրտաբուխ խօսքերը.— «Ախ լեզո՛ւն, լեզո՛ւն: Լեզուն որ չըլի, մարդ ընչի՞ նման կ՚ըլի: Մէկ ազգի պահողը, իրար հետ միացնողը լեզուն ա ու հաւատը: Լեզուդ փոխիր, հաւատդ ուրացիր, էլ ընչո՞վ կարաս ասիլ, թէ ո՞ր ազգիցն ես:··· Մեր աչքը որ հանենք ուրիշին տանք, ուրիշը կարելի՞ ա տեղը դնել:··· Ձեզ եմ ասում, ձեզ, Հայոց նորահաս երիտասարդք, ձեր անունին մեռնեմ, ձեր արեւին ղուրպան, տասը լեզու սովորեցէք, ձեր լեզուն, ձեր հաւատը ղայիմ բռնեցէք: Մէկ տարտակ լեզուն ի՞նչ ա, որ մարդ չկարենայ սովորել ···»:

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ ՍՈՒԳԻ ՄԷՋ

—o—

(Բ. եւ վերջին մաս)

Համաշխարհային Պատերազմին մէկ միլիոն Հնդիկներ ծառայեցին անգլիական բանակներուն մէջ եւ իբրեւ վարձատրութիւն պահանջեցին Քանատայի նման վարչաձեւ մը, բայց յուսախաբ եղան: Մահմետականներն ալ վրդովեցան Սեւրի Դաշնագիրը կարդալով: Երկու հատուածներուն տարբեր շարժառիթներէ մղուած դժգոհութիւնները տիրող վարչութեան կը պարտադրեն խոստումներու շարք մը: Կանտի կը քարոզէ պոյքոթ անգլիական ապրանքներու դէմ եւ կրաւորական դիմադրութիւն: Ընկերվարական Նեհրու հակառակ է ընկերվարական Ժորժ Սորէլի «բռնութեան ջատագովական»ին, քաղաքային անհնազանդութեան դիմելու էր, պայքարիլ «հոգիի ուժով»: 1930ին կը բանաձեւէր. «Բարկանալու չէ, հանդուրժելու է հակառակորդին բարկութեան, դիմելու չէ փոխվրէժի, ընդդիմանալու չէ ձերբակալութեան, բռնութեան դէմ բռնութիւն գործածելու չէ, ոչ իսկ անէծք թափելու է, արհամարհելու չէ անգլիական դրօշը, բայց բարեւելու չէ նաեւ»:

1935ին կը քուէարկուի սահմանադրութիւնը: Դժգոհ կը մնան մահմետականներ, կ՚ուզեն բաժնուիլ Հնդիկներէն: Եօթ հարիւր արքայիկներ կը ճնշեն, միլիոններ անգլիական հակակշռին տակ, չեն ուզեր կորսնցնել իրենց դարաւոր [illegible] առանձնաշնորհները: Կանտի ծոմ կը պահէ, ստիպելու համար իշխան մը որպէսզի բարենորոգումներ կատարէ իր կալուածին մէջ: 1937 Փետրուարին Նեհրուի կուսակցութիւնը կը ստանայ քսան միլիոն քուէ երեսուն միլիոն քուէարկողներէ: 1947 Օգոստոսին տիրող իշխանութիւնը տեղի կուտայ զանգուածներու հասանքին, կը հռչակէ անկախութիւն՝ երկու հատուածները բաժնելով:

Նեհրու կ՚ընտրուի առաջին վարչապետը, կը վարէ բազմամիլիոն զանգուածին ճակատագիրը, կը դառնայ միջազգային առաջնակարգ դէմք մը, երրորդ աշխարհի ղեկավարը, կը վայելէ մեծ վարկ եւ յարգանք, կ՚այցելէ Մոսկուա 1955ին, չէզոքութեան ջատագով երկու աշխարհներէն կը ստանայ օժանդակութիւն, ժողովրդավար իշխանապետ մըն է, հակառակ ըլլալով ամբողջատիրական վարչաձեւի մը, ընկերվարական՝ [illegible] պայքարի համայնավարութեան դէմ: Խրուշչեւ կ՚ըսէր. «Յառաջդիմական բոլոր մարդիկ պիտի լան իր մահուան վրայ, որովհետեւ մինչեւ մահ աշխատեցաւ խաղաղութեան համար, մարդկային իտէալներու համար»:

Արդարեւ, եղաւ խաղաղասէր, աշխատեցաւ հաւասարակշռութիւն մը պահել հակամարտ ճակատներու միջեւ, սակայն հիասթափ եղաւ՝ երբ չինական երկու զօրաբաժիններ անցնելով Հիմալայեան մտան Պրահմաբութրայի հովիտը: Նեհրու ճառեց. «Հազարաւոր տարիներ եւ հարիւրաւոր սերունդներ մեզ կը պարտադրեն Հիմալայեան նկատել որպէս սրբազան եւ անխորտակելի սահման մեր հայրենիքին»: Ընդունեցաւ որ «Հնդկաստան իրականութենէն դուրս ապրած էր իր ստեղծած արուեստական մթնոլորտին մէջ»: Լոնտոնի «Թայմզ»ը արձանագրեց եւ աւելցուց. «Տարակոյս չկայ, որ ժամանակի ընթացքին ուրիշներ ալ պիտի արթննան իրենց երազներէն»:

Քննադատուեցաւ խորհրդարանին մէջ, հրաժարականը ներկայացուց, խնդրեցին որ չարունակէ պաշտօնը, ամբողջ խանդավառութեամբ առաջնորդեց [illegible] վարը դէպի բնակարան: Իրապէս [illegible] խուր հանդէս մըն էր, զգաց թէ [illegible] րէզը վերջ գտած էր: Խաղաղասէր [illegible] չապետը ըմբռնեց որ կարելի չէր մնալ՝ երբ դրացիները զինուած [illegible] միջազգային խաղաղութիւնը [illegible] պահուիլ ընդհանուր զինաթափումով: Անկախութեան համար պայքարեցաւ, պէտք ունեցաւ Անգլիոյ եւ Ամերիկայի զինուորական օժանդակութեան, [illegible] թէ Հնդկաստանի անկախութիւնը [illegible] խում ունի չինական երկու զօրաբաժիններու արշաւանքէն, եթէ Չինները [illegible] ջանային՝ բազմամիլիոն երկիրը [illegible] րող պիտի ըլլար դիմադրելու:

Չէզոքութիւնը յուսախաբութիւն մը եղաւ, Քաշմիրի խնդիրը կը մնայ [illegible] ժողովուրդին կեանքի մակարդակը [illegible]

ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ

—o—

«ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒ» ՇԱՐՔԷՆ

—o—

Գնացքը կանգ առաւ Խարքովի կայարանում: Իմ ուղեկիցներն այնպէս խոր էին քնել, որ նրանցից ոչ մէկը չարթնացաւ, չնայած խիստ ցնցուեց գնացքը կանգնելիս եւ հիմա էլ կառամատոյցում աղմուկ ու վազվզոց կար:

Մինչեւ լուսաբաց այս մարդիկ պիտի վազվզէին կայարանում, իրեր տանէին սայլակներով նոր եկած գնացքներից, իրեր բերէին հեռու քաղաքները գնացող վակոններին բարձելու: Նրանք աշխատում էին եւ մինչեւ արեւածագ պիտի արթուն մնային: Իսկ ես կարող էի հէնց հիմա քնել, մոռանալ հոգս, կարիք, պարտք, պարտականութիւն, նպատակներ, երազանքներ:

Կարող էի քնել հանգիստ, երանաւէտ քնով: Ասում եմ՝ կարող էի, որովհետեւ կամքս ազատ էր այդ րոպէին՝ անելու ցանկալին: Բայց չէի կարողանում, որովհետեւ միտքս չէր դադարում գործելուց, չէր պարտւում ցերեկուայ խոնջանքներից, չէր ընդարմանում:

Յուզուած էի լսածս պատմութիւններից եւ յուզմունքս աւելանում էր, երբ յիշում էի, որ վաղը պիտի առաջարկեն ինձ որեւէ եղելութիւն պատմելու:

Ի՞նչ պատմէի, որ տպաւորութիւն թողնէր, զգացմունքներ շարժէր, խորհրդածութիւնների առիթ տար, մանաւանդ՝ ջութակահարի ու դնդապետի եւ որմնադիրի պատմածներից յետոյ:

Պարտքս մեծ էր եւ հատուցելը թւում էր շատ դժուարին: Ջանում էի մտաբերել հետաքրքրական դրուագներ իմ վաղ պատանեկութեան օրերից, իմ թափառիկ, աստանդական կեանքի բոլոր տարիներից, երբ կամ ամբողջապէս կորցնելու, կամ անցեալդ, ներկադ, ինքնութիւնդ ու դէմքդ կորցնելու վտանգի տակ էիր: Մտաբերում էի հետաքրքրական դրուագներ, յուզիչ դէպքեր, բայց դրանք պատմել չէի կարող, որովհետեւ աչքովս չէի տեսել ու ականջովս չէի լսել այն մարդկանց, որոնց հետ կատարուել էին այդ բոլորը: Միեւնոյնը կը լինէր, որ ես պատմէի կարդացածս որեւէ գրքի բովանդակութիւնը: Թէկուզ այդ պատմելիքս շատ յուզիչ լինէր, ուրիշի պատմած էր, ես պիտի կրկնէի միայն:

Գնացքը, վերջապէս, շարժուեց կայարանից: Վերջին լոյսերը եւ փախան լուսամուտի մօտով ու հիմա սլանում էինք մութ տարածութիւնների միջով: Ճակատս սառ ապակուն դրած, մտածում էի մայրենի լեզուի նուիրականութեան մասին եւ յանկարծ յիշեցի իմ մի ուսուցչին, որ կենդանացաւ, պատուեց հազարաւոր, տասնեակ հազարաւոր ճանաչածըս ու տեսածս դէմքերից ու կանգնեց մտքիս առաջ: Այնքան կենդանի ու այնքան իրական, շօշափելի, որ յուզմունքից դողացի ամբողջ մարմնով:

Մեսրոպ էր անունը եւ որովհետեւ Թուրքերէնի ուսուցիչ էր, Մեսրոպ էֆէնտի էին ասում բոլորը, եւ բազում աշակերտներն ու պաշտօնակիցները՝ դպրոցներում ու Պոլսի համալսարանում եւ հասարակութեան մէջ, ուր նա հաւասարապէս ճանաչուած էր թէ հայ եւ թէ Թուրք միջավայրում:

— Հարցրու Մեսրոպ էֆէնտիին կարծիքը, — ասում էին իրար հայկական դպրոցներում կամ խմբագրութիւններում որեւէ գրական կամ լեզուական հարցի մասին վիճելու ժամանակ:

— Մեսրոպ էֆէնտինին սէօզիւ տոր,— յիշեցնում էր ռեւէ Թուրք լրագրող, կամ գրասէր, եթէ իմ կարծիքը հաւանութիւն չէր գտնում:

— Եթէ հաւատ չէք ընծայում իմ կարծիքներիս, հարցրէք Մեսրոպ էֆէնտիին, — աւելացնում էր մի ուրիշը՝ դարձեալ այդպիսի վէճի կամ առուլխի ժամանակ:

— Մեսրոպ էֆէնտին ասաց ···

— Մեսրոպ էֆէնտին գրել է, որ ···

— Մեսրոպ էֆէնտիին պիտի հարցնեմ:

— Մեսրոպ էֆէնտիին հարցրէ, [illegible] ցատրեց, որ ···

Անառարկելի, ընդհանուրի կողմից [illegible] նաչուած ու ընդունուած հեղինակութիւն էր, ամէն տեղ՝ հաճելի դրուագներ, [illegible] լոր դրասէրների, լեզուագէտների ու [illegible] բագրողների համար՝ [illegible] յայտնի ընտանիքներում ցանկալի հիւր: Հայ ամիրայ թէ խմբագիր, Թուրք [illegible] շայ թէ յայտնի շահիր, այցելում [illegible] նրան, կամ եռեւից իրենց այցետոմսերն էին ուղարկում, խնդրելով շնորհ [illegible] այսինչ կամ այնինչ օրը, այցելել [illegible] րենց տունը, կամ իրենց ընտանեկան [illegible] ւակով զբօսանք անելու Վոսփորի [illegible] Եւ ամէն տեղ ու ամենուրեք [illegible] խորին բաւականութեամբ ու հիացմունքով ունկնդրում էին նրա Թուրքերէն [illegible] սակցութիւնը, լսում էին նրա գեղեցիկ [illegible] նրբին, դասականօրէն ճիշդ [illegible] թիւնը: Յաճախ նա յիշեցնում էր, [illegible] բաբական կամ պարսկական ինչ [illegible] ձուածքներ, ինչ բառ ու բան էին [illegible] Թուրքերէնի մէջ, ինչով էին նրանք [illegible] բլստացնում Օսմանների ցեղի [illegible] ինչով էին խաթարում նրա գեղեցկութիւնները: Մետրէսէ աւարտած [illegible] պէս նաեւ արաբերէն գիտէր եւ [illegible] գիտուն ախունդի պէս՝ փարսերէն:

ՀՐԱՉԵԱՅ [illegible]

(1 Շար·)

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԽՍԻԻ ՄԷՋ

Տեղւոյս «Արիմեան» սրահին մէջ՝ մեր գաղութն ալ խանդավառութեամբ տօնեց Հայաստանի անկախութեան տարեդարձը, նախաձեռնութեամբ «Զաւարեան» խմբակի եւ քոյր – կազմակերպութեանց համակցութեամբ :

Ընկեր Ս. Յովհաննէսեանի հակիրճ բացման խօսքէն ետք, ներկաները յոտնկայս երգեցին «Մեր հայրենիքը» :

Ապա խօսք առաւ օրուան բանախօսը՝ ընկեր Հրանտ – Սամուէլ, որուն նիւթը խտացուած էր Հայութեան վեց դարու գերմարդկային գոյամարտին :

Ճիշդ է թէ վեց հարիւր տարուան ընթացքին մենք ունեցած ենք հազարումէկ յուսախաբութիւններ ու դառնութեանց օրեր՝ միշտ ալ զոհ դառնալով մեր բարեկամներուն ու թշնամիներու նենգութեանց :

Բայց եւ այնպէս ունեցած ենք նաեւ հայակալ խիզախումներ ու սխրալի գործեր՝ վերածնունդի սերունդէն մինչեւ կամաւորական գունդերու ստեղծումը, որոնց շնորհիւ կրցած ենք ի վերջոյ ձեռք ձգել ներկայ Հայրենիքի կորիզը, մեզ շրջապատող խուժ հակայ կայսրութեան մը բռնատիրութենէն ազատելով :

Եթէ մեր ազգային անկախութիւնը երկար կեանք չունեցաւ՝ պատճառը պարզապէս այն էր, որ մեզ դարձեալ դաւաճանեցին, ներսէն թէ դուրսէն ... :

Արդարեւ, հակառակ դարուս տիրապետող համամարդկային կարգախօսին — Ազատութիւն, հաւասարութիւն եւ եղբայրութիւն — գիւանագիտութեան անողոք դեր մեզ կրկին նետած էր նոր ու խորթ վարդապետութեան մը ներքեւ – ներուն տակ ...

փոխութիւն կրեց շնորհիւ ճարտարար – ուեստի զարգացման, բայց երկիրը կը մնայ աղքատ, որովհետեւ յարաճուն բընակչութիւն ունի : Հիմնեց ժողովրդավար վարչաձեւ մը, իրաւապէս ջնջուած են Caste-երը, բայց իրապէս գոյութիւն ունին եւ կը ջլատեն ընկերային ամէն ձեռնարկ : Աշխատեցաւ սահմանափակել ծնունդները, բայց բարքերը քարացած են, տասներկու տարեկան աղջիկներ կ'ամուսնանան, տասը միլիոն հնդիկներ անգործ են :

Պայքարեցաւ հայրենիքին անկախութեան համար, մաքառեցաւ հնադարեան սովորոյթներու դէմ, կռուվ եւ ուժ բաշխեց հայրենակիցներուն յառաջդիմութեան համար, տիրացաւ միջազգային համբաւի, անուն մը ձգեց Հնդկաստանի պատմութեան մէջ, կտակ մը թողուց յաջորդներուն, յուսախաբ մեկնեցաւ այս աշխարհէն :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

Երկրորդ աշխարհամարտը եւս բարեբաստիկ չեղաւ հայկական շահերու տեսակէտով. եւ այս, հակառակ մեր մարդկային բազմահազար նոր զոհերուն եւ մանաւանդ մեր ջերմեռանդ հաւատքին, յաղթական զինակիցներուն նկատմամբ :

Անգամ մը եւս հիասթափութեան գիրկը կը նետէին մեզ, Վիշինսկիի եւ Մոլոթովի տխրահռչակ ելոյթները, որոնց ետին անշուշտ թաքնուած էր, վրացի Կարմիր Համիտը ...

Դեռ անցեալ տարի, Խրուշչեւ եւս նոյնօրինակ յայտարարութիւն մը կ'ընէր Թուրք ներկայացուցիչին՝ թէ Խորհրդ. Ռուսաստանը ոչ մէկ տարակարծութիւն ունէր, Թուրքիոյ հետ ...

Յարգելի բանախօսը եզրակացնելով իր խօսքը, ըսաւ.—

— « Հակառակ այսքան յուսախաբութեանց ու անիրաւութեանց, յուսահատելու ոչ մէկ պատճառ ունինք, որովհետեւ մենք առանձին չենք իբրեւ անտեսուած ազգ :

Ընդհակառակն, այս պատմական օրուան առթիւ, մենք անգամ մը եւս կ'ուխտենք հաւատարիմ մնալ մեր արդար դատին, որ ի վերջոյ պիտի իրականանայ անպայման, եւ մենք ալ միւս ազատ ազգերու շարքին պիտի պարզենք մեր նուիրական եռագոյնը » :

Մէջ ընդ մէջ խօսք առին նոյնպէս ընկերներ Հ. Հանտալեան, Եղ. Մինասեան եւ Յ. Շիրվանեան :

Գեղարուեստական բաժնին մասնակցեցին տիկիններ՝ Մեքենաճեան, Սինապեան, Յովսէփեան, ընկեր Ս. Յովհաննէսեան եւ Լեւոնեան վարդապետ :

Օրուան պատշաճ արտասանութիւններ ըրին՝ Տիկին Յովհաննէսեան, Օր. Մ. Կարապետեան, Վ. Մեքենաճեան, Ա. Քարայեան, Հ. Ուզուրեան, Զ. Զատիկեան, Եղօ Սերոբեան, որդի Սերոբեան եւ Վարուժան Զպուքճեարեան :

Մինչ Նոր Սերնդականներն իրենց խմբերգներով ու խմբապարերով, ալ աւելի կը հրահրէին տիրող ջերմիկ մթնոլորտը, որ շարունակուեցաւ մինչեւ ուշ գիշեր :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԿԱՐՃ ԳԻՏԵԱԼ

ՄԱՐԴՈՑ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Հունգարիոյ գիտութիւններու ակադեմիան քննութիւն մը կատարեց եւ հաստատեց, թէ մարդիկ միջին հաշուով օրական մէկ ժամ կը խօսին : Մինչեւ 60 տարեկան խօսած կ'ըլլան մօտաւորապէս երկուքուկէս տարի անընդհատ : Եթէ կարելի ըլլար հրատարակել մարդու մը խօսածը վաթսուն տարիներու ընթացքին, հարկ պիտի ըլլար հրատարակել հազար հատորնոց գիրքերու շարք մը, որուն իւրաքանչիւր գիրքը բաղկացած պիտի ըլլար 500 էջերէ :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆՈՐ ՀՈՎԻՒ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յատուկ) .— Պուլվար Օտտոյի մեր հայրենակիցները մեծ գոհունակութիւններով իրագործեցին իրենց երազը՝ որ էր ունենալ գաղութիս ու արուարձանիս վայել աղօթավայր մը, բայց շրջանի քահանայ հօր յառաջացած տարիքը՝ վերջին շրջանին զրկած էր համայնքը իր հովիւէն :

Այս ուղղութեամբ ազգային առաջնորդարանին եղած դիմումը իր անմիջական արդիւնքը տուաւ եւ Խորէն Ա. Կաթողիկոս անմիջապէս Մարսէյլ ղրկեց Գուրգէն Վրդ. Թրթռեանը :

Վարդապետը քաղաքս ժամանեց Յունիս չորսին, ու Կիրակի օր առաջնորդ եպիսկոպոսը Նոր հովիւը ներկայացուց հօտին ու հօտը՝ հովիւին, պատարագեց ու իմաստուն քարոզ մը խօսեցաւ Գուրգէն վարդապետ փոխանցելով Խորէն Հայրապետի ողջոյնները գաղութիս :

Գուրգէն Վրդ. ծնած է 1939ին Քէսապ, իր նախնական ուսումը ստանալէ ետք տեղւոյն ազգային վարժարանին մէջ, կանուխէն մտած է Անթիլիասի դպրեվանքը՝ ուր եօթնամեայ շրջանը աւարտելէ ետք կուսակրօն քահանայ ձեռնադրուած է 1962 Յունիսին, երջանկայիշատակ Զարեհ Ա.ի ձեռամբ : 1962էն 1963 դպրեվանքի մէջ դասաւանդելէ ետք 1963ի Յունիսին ղրկուած է Քէսապ որպէս հոգեւոր հովիւ, նոյն տարուան աշնան Խորէն Ա.էն ստացած է վարդապետական աստիճան :

Ան Քէսապի պաշտօնավարութեան կարճ շրջանին ցոյց տուած է կարեւոր արժանիքներ մեծապէս գնահատուելով վեհափառ հօրմէ եւ շրջանի ժողովուրդէն :

ԹՂԹԱԿԻՑ

×

Մարսէյլէն կը հաղորդեն.—

Մարսէյլի Պոլսահայերու Հայրենակցական Ա. ընդհ. ժողովը գումարուեցաւ Շաբաթ, Մայիս 30ին, Քաֆէ Նոյայլի մէջ անսպասելի արդիւնքով : Հոն ընտրուեցաւ ժամանակաւոր վարչական կազմ մը՝ Պ. Պ. Միքայէլ Եավէր, եւ Յովհաննէս Վարժապետեանի նախագահութեամբ, որուն մաս կը կազմեն :— Պ.Պ. Հրաչ Տէր – Մարտիրոսեան, Միքայէլ Արսլան, Աւետիս Պզտիկեան եւ օժանդակներ.— Պ. Պ. Մալխասեան, Երկանճեան եւ Էկէր Լէոն : Ասոնց պաշտօն տրուեցաւ պատրաստել Միութեանս հետապնդած նպատակին պատշաճ ծրագիր կանոնագիրը եւ փութացնել ընդհանուր ժողով մը Հոկտեմբերի սկիզբը :

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

11, Square Alboni, PARIS (16e)

Tél. : TRO. 03-18

ՓԱՐԻԶԻ « ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ » ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՏՈՒՆԸ

Փարիզի համալսարանական ոստանի « Մարի Նուպար » հայկական տունը կ'ընդունուին այն հայ ուսանողները, որոնք Ֆրանսայի գաւառներէն կամ արտասահմանէն կը դիմեն եւ կը լրացնեն հետեւեալ պայմանները .—

1.— Թեկնածուն պէտք է ունենայ միջնակարգ լրիւ ուսման (պաքալորէայի) կամ համապատասխան վկայականը :

2.— Արձանագրուած պէտք է ըլլայ Փարիզի Համալսարանի ճիւղերէն մէկուն կամ բարձրագոյն ուսման դպրոցի մը մէջ : Լիսէները կամ երկրորդական վարժարանները բարձրագոյն դպրոց չեն նըկատուիր :

3.— Հայկական տունը ունի երկու հոգինոց եւ քիչ թիւով մէկ հոգինոց սենեակներ : Այս վերջինները կը տրուին տան մէջ բնակողներուն հնութեան կարգով : Երկու հոգինոց սենեակի ներկայի վարձքն է անձ գլուխ 80, իսկ մէկ հոգինոց սենեակի 100 ֆրանք ամիսը :

4.— Հայկական տան մէջ բնակողները կ'օգտուին ոստանի ուսանողական ճաշէն, աժան գնով : Հայ ուսանողական տունը ունի իր մատենադարան – ընթերցասրահը, իր հաւաքոյթի սրահը, նախաճաշի սպասարկութիւնը եւ բնակութեան բոլոր արդիական պայմանները :

Դիմումները պէտք է կատարուին ուսումնական տարեշրջանին վերջաւորութեան, մինչեւ 15 Յուլիս : Դիմողներուն կը ղրկուին ոստանի վարչութեան կողմէ տրուած հարցարանները, որոք պէտք է լեցուին, կցելով պահանջուած թուղթերը, եւ վերադարձուին մեզի :

Այս թուղթերն են .—

1.— Խնդրագիր (երկու օրինակ) ոստանի տնօրէնութեան :

2.— Յաճախելի դպրոցին արձանագրութեան թուղթը :

3.— Ուսանողի նախապէս յաճախած վարժարանին վկայագիրը :

4.— Եթէ կարելի է ուսանողին ուսուցիչին կողմէ տրուած յանձնարարագիր մը :

5.— Յանձնառութեան թուղթ մը, որով ուսանողը կը յայտնէ թէ պիտի յարգէ ոստանին կանոնները :

6.— Ուսանողին ծնողքին կամ պաշտպանին յանձնառութիւնը ոստանին ծախքը (ամսական վարձքը) վճարելու :

7.— Ծննդեան վկայագիր :

8.— Բժշկական վկայագիր :

9.— Երեք հատ փոքրիկ լուսանկար :

10.— Նամակի բաց պահարան մը, ուսանողին հասցէով և դրոշմաթուղթով :

Դիմումները պէտք է ուղղուին Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովին .

11, Square Alboni, PARIS (16e)

Դիմումներու թղթածրարը Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի երկու ներկայացուցիչներէն եւ ոստանի վարչութեան մէկ ներկայացուցիչէն բաղկացած յանձնախումբի մը կողմէ քննուելէ յետոյ, թեկնածուին ընդունելութիւնը կը կատարուի Սեպտեմբերի վերջը, այսինքն ուսումնական նոր տարւոյ սկիզբը : Այս թուականը անցնելէ յետոյ ուեւէ դիմումի ընթացք չի կրնար տրուիլ :

Այս առթիւ ուրախ ենք յայտնելու թէ իր հիմնարկութենէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով Հայ Ուսանողական տունը ներկայիս ունի հայ տնօրէն մը, յանձին Կեդր. Յանձնաժողովիս անդամներէն Փրոֆ. Նուպար Արփիարեանի, դարձած է ինքնօրէն եւ անոր հայկական դիմագիծը աւելի չեշտուած է :

Արտասահմանէն եկող ուսանողներուն մասնաւորապէս կը յանձնարարենք որ Փարիզ գալէն առաջ հմտութիւն ձեռք բերեն Ֆրանսերէն լեզուի մէջ, որպէսզի դժուարութիւն չկրեն իրենց ուսման հետեւելու համար :

Փարիզ, 1 Յունիս 1964

ԴԻՒԱՆ
Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ
(ԿՆԻՔ)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (120)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Զօրիկը անդադար դառում էր իրեն դուրս նետելով Ալվառինջի հարսի բաղնիքների միջից :

Վիթխարի խարոյկի առաջ կանգնած էր Մուսաբէկը իր շաղանակագոյն ջորու հետ երասանակից բռնած : Նրա կողքին կանգնած էին Մուշի կառավարիչ Շէֆ- ֆէթ փաշան եւ մեջլիսի դեպուտատ Քաչալ Արդուլը : Ապա հերթով շարուած էին ոստիկանապետ Թալիպ էֆէնտին, Գուրսէ Սլօն, Խասմբէկը, Նհօրէկը եւ այլ ցեղապետներ :

Վերջին րոպէին, երբ բոցը գալարւում էր Սանամի սրունքներով, նա երկու ձեռքով բոցերի միջից դուրս շպրտեց երեխային՝ բացականչելով .

— Տարէ՛ք Արինօք, Խոդեդանի տուն :

Երեխայի ոտից վայր ընկաւ մի գաթա, որի ծայրը կծուած էր :

— Երեխային նետիր կրակի մէջ ,— հրամայեց Մուսաբէկը մի քրդի, որ եւելից արագօրէն գալով յայտնուեց Շէֆֆէթ փաշայի եւ նրա մէջտեղը :

— Մեղք է, էդ երեխային ինձ տուէք տանեմ ,— խնդրեց քուրդը :

— Երեւում է, որ Շէկօ տան քուրդ ես եւ դեավուրի հետ հաց ես կերել : Որտեղի՞ց եկար :

— Արինօքից : Ես Աւեսի տան խուլամներից եմ :

— Մենք չուտով Խութ – Բռնաշէն էլ կը կոտրենք ,— սպառնաց Մուսան :

— Շէկօները ձեզ թոյլ չեն տայ մօտենալ մեր սարերին, բէկ, — պատասխանեց խիզախ քուրդը, ձեռքը դէպի երեխան մեկնելով : Մուսաբէկը, սուրը հանելով, բոլորի ներկայութեամբ եռեւից խոցեց Նասրի տան քրդին եւ դիակը հեռացնել տուեց ինկոյն : Ապա նա սառնասրտութեամբ վերցրեց գաթան, դրեց իր ջորու բերանը եւ, երեխայի ոտքից բռնելով ու օդի մէջ թափահարելով՝ շպրտեց կրակի մէջ :

Սանամը ծնրադիր եւ բազուկներ դէպի երկինք կարկառած վառւում էր մի ահագին ջահի նման : Հարուածից այդ վիթխարի բոցը փուլ եկաւ՝ իր տակ ծածկելով սարսափից մեռած երեխային :

— Էլ հայ մնա՞ց ,— հարցրեց փաշան, գոհունակութեամբ չուրջը նայելով :

— Վարսենիկ անունով մի չէկ կին է մնացել, փաշա :

— Որտե՞ղ է պահուած :

— Մարագի մէջ : Ամուսինը հայդուկ է ,— պատասխանեց Թալիպ էֆէնտին :

— Նրան էլ գցէք կրակի մէջ :

Թալիպ էֆէնտին եւ Գուրսէ Սլօն կողքի մարագից դուրս քաշեցին մի կիսախելագար կնոջ եւ հրեցին կրակի մէջ :

— Կարծեմ մեզ հսկող աչք չկայ, փաշա, — ասաց Քաչալ Արդուլը ,— թէ չէ կարող են յետագայում պատմութեան մէջ գրել :

— Քանի մենք կանք՝ պատմութիւն չի լինի, իսկ երբ պատմութիւն կը լինի՝ մենք չենք լինի ,— հանդիստ պատասխանեց Շէվքէթ փաշան, ձեռքը սրին դնելով :

Մութը խտանում էր :

Դահիճները անվրդով դիտում էին անհեթեթ ողջակէզը : Վառուած դերաններ ճարճատիւնով ընկնում էին այդ հըրակայական թոնրի մէջ՝ իրենց փայլով լուսաւորելով Խասգիւղի եւ շրջակայ աւաններ ամայացած տները :

Այդ ժանտատեսիլ կրակները երեւում էին Դաւթի քարից, Ծիրնկատարից եւ Կուրտիկ լերան լանջերից :

Նոյն օրը Դաշտի կոտորածի բոթը հասաւ Բռնաշէն :

— Գաթէք մայրին թոնդիր կախու՛կ ,— իրենց ծնկները ծեծելով, պատմում էին կոտորածից դէպի Սեւ սար ճողոպրած հատուկենտ չինականները :

Ամբողջ Սասունը սուգ մտաւ :

Բայազն ու Ասատուրը իրենց անձնական մեծ վիշտը մոռացած, կարկամեցին համազգային այդ ահաւոր աղէտի հանդէպ :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ փոփոխութեան պարագային, բաժանորդներէն կը խնդրուի իրենց նոր հասցէին, կցել անպայման հինը (լաւագոյնը՝ թերթին *պանտը* կցել) եւ երեք փրանք: Հասցէի ԱՌԺԱՄԵայ փոփոխութիւններու համար (արձակուրդ եւն.) հին եւ նոր հասցէներուն *կցել* 7 փրանք մէկ ամսուան համար, մէկ ամիսէն պակաս ժամանակաշրջանի համար, փոփոխութիւն չի կատարուիր :

Կը խնդրուի մանաւանդ շատ յստակ գրել հասցէները :

Տնօրէնութիւն
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՃԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Միջին ալիք 196 մեթր:
Կարճ ալիք 31, 10 – 25·55, 19·84:

Այս Կիրակի, Հռոմի ժամով՝ 10·30*ին, Վատիկանի Ռատիօկայանը պիտի սփռէ Հայկական ձայնաւոր Ս. պատարագը :*

Կը պատարագէ Հայր Սահակ Վ. Ճեմճեմեան, Մխիթարեան ուխտէն: Պատարագի երգեցողութիւնները պիտի կատարուին, բազմաձայն, Լեւոնեան վարժարանի եւ Մխիթարեան ուսանողարանի ժառանգաւորներու կողմէ՝ ղեկավարութեամբ Յովսէփ Տ. Վ. Գաֆթանճեանի :

Պատարագէն ետքը պիտի խօսի Պ. Հրաչ Քաջարենց՝ խմբագիր Մասիս *թերթին, նիւթ ունենալով. «Ս. Մեսրոպի կոչումը »:*

—*—

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՄԵՏԱԼՆԵՐ

— Մխիթարեան Փորագրութիւն —

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԱՅՐԱՎԱՆՔ, ՎԵՆԵՏԻԿ
Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ, ՍԵՒՐ
ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏՈՒՆ, ՓԱՐԻԶ

— * —

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Շաւիլի եկեղեցւոյ յառաջիկայ պատարագը այս Կիրակի :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ «Արծիւ» մարզական միութեան դաշտահանդէսը, այս կիրակի ամբողջ օրը Օբէլ տէ Քրոբ, Թրուա Լիւքի *ծառաստանին մէջ :*

Հայկական եւ եւրոպական պարեր : Պիւֆէ եւ շամփուրով խորոված :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Յունիս 21, ժամը 15էն 22

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան պարտէզին մէջ

36, AVENUE CHARLES DE GAULLE — MONTMORENCY

Գեղարուեստական բաժին, խաղեր եւ Եւրոպական պարեր:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն «ԿՈՎԿԱՍ» պարախումբը, Պ. Բիւզանդ Ֆընտըգեան, *երգիչ, Օր.* Սուրէնեան, *մենապար, եւ Պ.* Գրիգոր Վահան, *խօսնակ :*

Խնամուած ճոխ պիւֆէ, տեղւոյն վրայ առատ ուտեստեղէն, ըմպելիներ եւ պաղպաղակ, մատչելի գիներով :

ԹՕՄՊՕԼԱ, արժէքաւոր առարկաներով

Երեկոյեան աւանդական, շամփուրով խորոված

ՄՈՒՏՔ՝ 2·50 *ՖՐԱՆՔ*

ՃԱՄԲԱՅ.— Շոգեկառք առնել Կար Տիւ Նորէն մինչեւ Անկեն լէ Պէն, անցնիլ *կամրջակը եւ թիւ 6 օթօպիւսով իջնել Կրօլէի կայանը: Շոգեկառք՝* 10·15, 11·13, 12·05, 12·32, 13·54, 14·30, 15·00, 16·17, եւ 17·42:

ԽԻՍՏ ԿԱՐԵՒՈՐ.— Տեղի պիտի ունենայ բացօթեայ ճաշ մը ժամը 13*ին:*
Ճաշագին մուտքով միասին 15 փրանք

Այժմէն կարելի է արձանագրուիլ եւ ապահովել սեղանները դիմելով Աղքատախնամի Գրասենեակը :

32, Րիւ տը Թրէվիզ (Հեռախօս, ՓՐՕվանս 77–73)

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ՃԱՄԲԱՐ

Camp du Nor Séround

ՕԳՈՍՏՈՍ 1-31 – AOUT

Հսկայ շէնք մը: Գեղատեսիլ վայր՝ լիճին ճիշդ քովը: Խաղաղաւէտ եւ լողանք: Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ :

ՕՐԱԿԱՆ՝ 10 ՖՐԱՆՔ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝ ամէն Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 7 – 9, եւ Շաբաթ օրերը՝ ժամը 5–7,

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE — 17, Rue Bleue

Գաւառը դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի խումբերուն :

ՃԱՆՕԹ.— Փարիզէն հաւաքական տոմսով (պիյէ քոլէքթիֆ) *մեկնողներու արձանագրութիւնները կը փակուին Յունիս* 30*ին:*

Երթ ու դարձի ծախքի հաշուոյն կանխավճար՝ 50 փրանք :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Յաջորդ հաւաքոյթը այս Չորեքշաբթի Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ :

Կը խօսի ՎՌԱՄ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Նիւթ՝ Վիքթոր Կարտոնի Լը Շըվալիէ ա լ'էմբօտ *գիրքը:*

Լսարանի վարչութիւնը մասնաւորապէս կը յանձնարարէ երիտասարդութեան ներկայ ըլլալ այս շահեկան բանախօսութեան :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Երեքշաբթի ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները
1964 – 1965 Տարեշրջանին
(Cours classique)

Կ'ընդունուին բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ Եօթնեբորդէն մինչեւ Երրորդ դասարան : Դիմել՝

Direction du P. Séminaire Arménien
3, Ave. de Grandchamp — LE PECQ
Tél. : 963.01-72

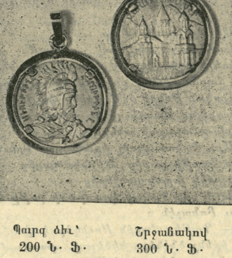
ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

ՆԻՍԷՆ Սուրէն Ալիքսանեան կը փնտռէ Շահքեալեան Խաչիկ Յակոբի, ծնած 1902, *Սուրմալու — Ալիղամարայ — : Ճանչցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել՝*
49, Rue Lamartine, NICE (A. M.)

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.
Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette.
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յուլիս 5, ժամը 11–21, Լը Փէքի Հայ Ընծայարանին պարտէզին մէջ :

Ի նպաստ Բարեսիրական ու Կրթական ձեռնարկներուն :

Հանդիսաւոր Պատարագ ժամը 11ին

Բացօթեայ ճաշ ժամը 13*ին, եւ ընթրիք ժամը* 19*ին:*

ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Գեղարուեստական բաժին

եւ զբօսալի խաղեր

Հաղորդակց. միջոցներ.— Շոգեկառք Կար Սէն Լազարէն, Սէն Ժէրմէն ան Լէյի *կայարանը (ոչ թէ Լը Փէքի)* :

Օթօպիւս 258 Փօն տը Նէօյի, իջնել Էրմիթաժի կայքը :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1964 – 1965 *տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց աղջիկները այժմէն պէտք է դիմեն Հաստատութեան տնօրէնութեան :*

Աշակերտուհիներ կ'ընդունուին 8 *տարեկանէն սկսեալ: Դիմել վարժարան,*

1, Bld. du Nord, LE RAINCY
Tél. : 927-01-72

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՆՈՐ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
1964 – 1965

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Շրջանաւարտ աշակերտներու սակաւթիւ ազատ տեղերը գրաւելու բախտը ունենալու համար, իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքները պէտք է դիմեն անյապաղ Վարժարանի Տեսչութեան :

COLLEGE ARMENIEN
SAMUEL MOORAT
SÈVRES (S. et O.)
26, Rue Troyon — Tél. OBS. 18-28
Métro : Pont-de-Sèvres

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷ, Երկերի ժողովածու, 10 *հատոր լաթակազմ*	70 Ֆր.
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, 7 *հատոր, լաթակազմ*	56 Ֆր.
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Պապ թագաւոր, լաթակազմ	10 Ֆր.
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Հայոց բերդը, *լաթակազմ*	8 Ֆր.
ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, 2 *հատոր լաթակազմ*	14 Ֆր.
ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ, *մեծադիր, գունաւոր նկարներով, լաթակազմ*	10 Ֆր.
Վ. ԱՆԱՆԵԱՆ, Հայաստանի կենդանական աշխարհը, Բ.	8 Ֆր.
ԱՐՍԷՆ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ, Երկեր (*Արովեան Պռօշեան, Պարոնեան*)	17 Ֆր.
ՄՈՒՐԱՑԱՆ, Պատմուածքներ, գունաւոր *նկարներով*	5 Ֆր.
ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑԻ մասին յիշողութիւններ. *լաթակազմ*	7·50 Ֆր.
ՄԻՔ. ՇԱԹԻՐԵԱՆ. Գարունը նորից եկաւ. 296 *էջ.*	5 Ֆր.
ԱԲԳԱՐԵԱՆ. Մատենադարան(*անգլ.*) 18 *գունաւոր մանրանկարներ*	3 Ֆր.
ՀԵՆՐԻԿ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ. Երգի ծնունդը. բանաստեղծութիւններ	3·85 Ֆր.
Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ. Տաղեր, 200 էջ. *լաթակազմ*	3·50 Ֆր.
ՍՈՎԵՏԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ. Ա. 800 *էջ. լթկզմ.*	16 Ֆր.
ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ, Անլռելի զանգակատուն, *Պէյրութ*, 1963	10 Ֆր.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

REDACTION - ADMINISTRATION : 32, Rue de Trévise - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Téléph. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Դրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆր. — Հատը 0.30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ՅՈՒՆԻՍ

MERCREDI 17 JUIN 1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10.035

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — N° 10.035

ՄԵՐ ՔԱՋԵՐԸ

Մեր քաջերը, ճանչցուած ֆետայի անունով, անմահ եղան աշխարհի կործանման մէջ :

Լուսաւոր գաղափար մը, — ցեղին ազատագրելու իրաւունքը, — մղեց զիրենք յեղափոխութեան :

Փառաւոր մահը գերադասելով ըստրուկի համակերպութենէն, անոնք նետուեցան պայքարի մէջ, վտանգելով իրենց կեանքը :

Փառքով եւ ճակտի քրտինքով ազատ ապրելու իղձը՝ նպատակ եղաւ միշտ Հայութեան :

Պաշտօնական յեղափոխութիւն գոյութիւն չունէր, երբ 80ական Թուականներուն, Զաթոներ, Շերոներ, Արաբոներ, [...]ններ զէնք վերցուցին ու լեռ բարձրացան :

Երբ վիպական յեղափոխականներ ըստեղծելու պատիւը Րաֆֆիի կը պատկանի, կենդանի եւ իրաւ յեղափոխականներ ու քաջեր ծնելու փառքը կը մնայ իրա[...] հայ բնաշխարհին :

Հայ քաջերու կամ Հայդուկներու շարքը ստուարացաւ ու դարձաւ պատկառելի այն օրէն, երբ Կայծերու մեծանուն հեղինակը գրաւէր սերունդի մը տուաւ իր առասպելական հերոսներու սխրագործութեանց գրուագները, խանդավառեց անոնց հոգին հերոսական արարքներով :

Երբ կազմուեցան յեղափոխական կուսակցութիւններ, հայաշխարհը ողողուեցաւ ֆետայիներու խումբերով :

Անհատական նախաձեռնութիւնները սահմանափակուեցան ու ծնունդ տուին կազմակերպուած պայքարի :

Խանասորէն մինչեւ Սասունի կռիւները, եւ անոնց մաս կազմող Պանք Օթթոմանի եւ Հայ - Թաթարական ընդհարումները, այլ բախումներու հետ, եղան այն մարզարանը ուր հայ ֆետային [...] հանեց իր հերոսական արարքներու ամբողջ շքեղութիւնը :

Մեր նորագոյն պատմութիւնը լեցուն է այն քաջագործութիւններովը այն կըտրիճներուն, որոնց գլուխը կանգնած են Գէորգ Չաւուշ, Աղբիւր Սերոբ, Հրայր, [...] Սեւնի, Նիկոլ Դուման, Անդրանիկ, Արամ Արամեան, Վազգէն Տէրոյ[...], Ա. Դեւեան, Խան, Քերի, Կոմտուն[...] Մուրատ, Սեպուհ, Իշխան, Ռուբէն, [...]գասպ, Վարդան, Դրօ, Նժդեհ եւ բազմաթիւ ուրիշներ, մէկը միւսէն քաջ ու անձնուէր : Անոնց կեանքը նուիրուած [...] ցեղին ու հայրենիքին համար :

[...] թէ զանուեցին ազգերու մղած ազատագրութեան պայքարներուն մէջ մահը [...] խորունկէն արհամարհող քաջեր : Մեր ֆետայիներուն համար թշնամին [...] էր — արիւնարբու եւ ի ծնէ ոճրագործ :

[...] դար անընդհատ նստած մեր հողերուն վրայ, ան սնաւ հայ քրտինքով ու արիւնով :

[...]ցաւ, բայց եւ ուրացաւ զինք [...] տուողը : Աւելին, արհամարհելով փորձեց ստրկացնել ցեղ մը, որ մշակոյթ ու քաղաքակրթութիւն ստեղծած էր : [...]ուած էր Հռոմի բանակները սարսափեցնող Տիգրաններ : Իբրեւ ստեղծագործ ժողովուրդ՝ պահած էր Օսմանեան պետութիւնը իր քրտինքով :

Իր արժանապատուութեան կրակով [...]ուած, հայ ֆետային, մէկ նպատակ [...]էր, փշրել Հայուն վրայ բարձրացած ձեռքը : Թոյլ չտալ, որ թըշնամին եւ անոր սադրանքներուն գործիք [...]՝ ամարդօրէն վարուին Հայուն [...] :

Եւ երբ մարդ կ՚արհամարհէ մահը, [...] է վախնալ անկէ :

[...] որ հրաժարած է սեփական կեանքէն, ընդունակ է պատուհասելու իր վըրայ ձեռք բարձրացնող թշնամին :

Եւ այդ թշնամին, երբ վրէժը անպաշտպան հայ ժողովուրդէն առաւ, անոր այս կեցուածքը հարիւրապատկեց ու հրահրեց ցասումը հայ ֆետայիին, որ 1918 Մայիսի վերջերը երեք ռազմաճակատներու վրայ — Բաշ Ապարան, Ղարաքիլիսէ եւ Սարտարապատ — հաշուեյարդարի նստաւ դահիճին հետ : Ոխեցանոր չարքերէն տասնըչորս հազար զին–ուոր եւ աշխարհի առջեւ ձեռք բերաւ պատուաւոր յաղթանակ մը :

Այս յաղթութիւնը կուգար Հայուն ապրելու կամքէն, որ յեղափոխութեան քուրային մէջ ստացած էր իր դրոշմը :

Մահը արհամարհող ֆետային վճռած էր մեռնիլ, բայց, Թոյլ չտալ ոսոխին, որ հեշտութեամբ մարսէ իր գործած ոճիրը :

Ու թշնամին չմարսեց Ապրիլ 24ով գործած իր մեծ ոճիրը :

Ձեռք բերուած յաղթանակը դարձաւ անոր կոկորդը մխուած ոսկոր :

Այժմ, մենք տէր ենք Հայրենիքի մը, որուն կատարած վերելքի նուաճումները կը վրդովեն հողին թշնամին :

Այս բոլորը կատարուեցան շնորհիւ հայ ֆետայիներու բազուկին եւ անձնուիրութեան :

Այժմ թշնամին դէմ կանգնած են ոչ թէ Թուրքիոյ ֆետայիներ, այլ Հայրենի հողին վրայ երկու միլիոն ժողովուրդ եւ Սփիւռքի մէջ ու Խորհրդային Ռուսիոյ ամէն կողմը ցանուցիր ոչ պակաս քան երկուքուկէս միլիոն Հայորդիներ, ամէնքն ալ սպասող հաշուեյարդարի ժամուն :

Այդ ոգին մենք կը պարտինք յեղափոխութեան : Առաւելապէս Հ. Յ. Դաշնակցութեան :

Այդ ոգին պիտի տայ մեզի Միացեալ եւ ծաղկեալ Հայաստանը :

«ԱՐՄԵՆԻԱ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԵՒ ԿԻՊՐՈՍ

Ինէօնիւի Ուաշինկթըն երթալէն առաջ, Անգարայի մէջ հանդիպումներ եւ խօսակցութիւններ ունեցած է Կիպրոսի շուրջ, ներքին եւ արտաքին ճակատի վըրայ : Այս մասին Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հրատարակեն Յունիս 12ի եւ 13ի թիւերուն մէջ :

Յունիս 11ին Անգարա Թաշ Հանդիսացաւ նորէն քաղաքական եւ պետական արտասովոր գործունէութիւններու : Վարչապետ Ինէօնիւ իր մօտ հրաւիրեց քաղաքական կուսակցութեանց պետերը, եւ անոնց ընդարձակ բացատրութիւններ տըւաւ Կիպրոսի խնդրին եւ ցարդ կատարուած ձեռնարկներուն շուրջ : Հաւաքոյթին մասնակցեցան նաեւ Արտաքին Նախարար Ֆէրիտուն Ճէմալ Էրքին, եւ Ինէօնիւ անոնց կարդաց Նախագահ Ճոնսընի տրուած պատասխանը : Ժողովը գումարուեցաւ ժամը 16.30ին, Ճորճ Փօլի հետ տեղի ունեցած տեսակցութիւնէն յետոյ, Վարչապետարանին մէջ, ուր ներկայացան Ատալէթ կուսակցութեան անունով՝ փոխ - նախագահ Սաատէթին Պիլկիճ, Ֆէթհի Թէվֆէթօղլու, Գասըմ Էրօղլու, Հալք կուսակցութենէն՝ Քեմալի Պէյազիտ, ՃՔՄՓէն, Մուսթաֆա Քէփիր եւ Սէյֆի Էօզթիւրք, Միլլէթի նախագահ՝ Օսման Պէօլիւքպաշը, յանուն Ե. Թ. Փ.ի՝ Էքրէմ Ալիճան :

Հաւաքոյթը երեքուկէս ժամ տեւեց, եւ Վարչապետ Ինէօնիւ պատմականը ըրաւ Կիպրոսի բոլոր անցուդարձերուն, սկիզբէն մինչեւ այսօրուան կացութիւնը : Արտաքին Նախարար Էրքին եւս պարզեց խնդրին քաղաքական եւ դիւանագիտական մասերը, եւ ըսաւ թէ Յունիս 15ին Ապահովութեան Խորհուրդը պիտի գումարուի, եւ պէտք է սպասել այդ ժողովին արդիւնքին :

Կուսակցութեանց պետերը զանազան հարցումներ ուղղեցին եւ թելադրութիւններ ըրին, որոնց մի առ մի պատասխանեց Ինէօնիւ, ըսաւ թէ որոշած է տեսակցիլ Նախագահ Ճոնսընի հետ : Աֆական մը առաջարկեց որ ընդդիմադիր անձնաւորութիւն մը ընկերանայ Ինէօնիւի, որ առարկեց թէ «մասնաւոր հրաւէր մըն է» իր ստացածը, հետեւաբար պէտք չէ որ մէկը ընկերանայ իրեն :

Զանազան կուսակցութիւններ, գլխաւորաբար Ա.Փ : ՄԻԼԼԷԹ եւ ՃՔՄՓ, քըննադատութիւններ ըրին եւ պահանջեցին որ կառավարութիւնը ոչ թէ արտաքին ազդակներու ճնշումին տակ, այլ համազգային բաղձանքներու համաձայն կիրարկէ Կիպրոսի քաղաքականութիւնը :

Ժողովէն ետք Օսման Պէօլիւքպաշը ըսաւ. — Ազգային քաղաքականութիւն մը չտեսանք տակաւին : ՃՔՄՓի խօսնակը ըսաւ. — Կառավարութենէն պահանջեցինք որ պաշտպանէ Կիպրոսի Թուրքերուն շահերը, եւ ազգային քաղաքականութիւն մը գործադրէ :

Վարչապետ Իսմէթ Ինէօնիւի պատասխանը, որ ուղղուած է Միացեալ Նահանգներու նախագահ Ճոնսընի, այսօր Արտաքին նախարար Էրքինի կողմէ կը յանձնուի Անգարայի Ամերիկեան մեծ դեսպան Րէյմոնտ Հէրի :

Ինէօնիւ պատասխանը կ՚ըսէ թէ Կիպրոսի խնդրին մէջ Թրքական տեսակէտը անփոփոխ կը մնայ, եւ կ՚ընդունի նոյն ատեն Նախագահ Ճոնսընի հրաւէրը :

Անկէ զատ, ՆԱԹՕի ընդհ. քարտուղար Տիրք Սթիքըր, որ Անգարա եկած էր, տեսակցութիւններ ունեցած է վարչապետ Ինէօնիւի եւ Արտաքին նախարար Էրքինի հետ, եւ անոնց հաղորդած Աթէնքի մէջ, հելլէն վարչապետ Փափանտրէուի եւ Արտաքին նախարար Քօսթօփուլոսի հետ ունեցած տեսակցութեանց արդիւնքը : Ինէօնիւ կրկնեց օր մը առաջ ամերիկեան արտաքին նախարարի օգնական Ճորճ Փօլի ըսած խօսքերը, այսինքն՝ անդորրութիւն եւ ապահովութիւն Կիպրոսի մէջ, ամէն բանէ առաջ, օրէնքի վերահաստատում եւ Թուրք ազգակիցներու արդար իրաւունքներու ճանաչումը : Հակառակ պարագային, Թուրքիա վճռած է ամէնէն վերջ զէնքի ուժով արժեցնել իր դատը եւ զինուոր ցամաք հանել Կիպրոս, այս կերպով վերահաստատելով ապահովութիւնն ու անդորրութիւնը :

Հանրապետութեան նախագահ Ճէմալ Կիւրսէլ, իր հերթական պտոյտի ընթացքին ըսաւ լրագրողներուն. — նախագահ Ճոնսընի կողմէ վարչապետ Ինէօնիւի ղրկուած յուշագիրը մտահոգութեամբ յեւ ցուն պաշտօնագիր մըն է : Բայց Սթիքըրի հետ ունեցած տեսակցութենէս շատ գոհ մնացի : Կ՚ըսէք թէ Մակարիոս զանազան պետութիւններու դիմեր է, որ պէտք արգելք ըլլան Թրքական զօրահանումին : Կրնայ դիմել, չեմ կարծեր որ անոր խօսքին կարեւորութիւն տրուի : Բայց Նախագահ Ճոնսընի յուշագիրը ծանր է, մենք ալ նոյն ձեւով կը պատասխանենք : Ես այդ յուշագիրը ծանր նկատելէ աւելի մտատանջութեան մը արտայայտութիւնը գտայ :

Կարելի եղաւ աւելի մանրամասն տեղեկութիւններ ստանալ Ինէօնիւի ունեցած տեսակցութեանց մասին : Ինչպէս յայտնի է, վարչապետը երկարատեւ տեսակցութիւններ ունենալէ ետք ամերիկեան արտաքին նախարարի օգնական Ճորճ Փօլի հետ, հրաւիրեց իր մօտ քաղաքական կուսակցութեանց ներկայացուցիչները, եւ անոնց մանրամասն բացատրութիւններ տուաւ Կիպրոսի տագապին, ամերիկեան միջամտութեան եւ վերջին կացութեան շուրջ :

Ստացուած տեղեկութեան համաձայն, Ամերիկա ուզած է արգելք ըլլալ Թրքական զօրահանումին, թէ՛ դիւանագիտական եւ թէ զինուորական միջոցառումներով, եւ ճիշդ այն պահուն, երբ Ինէօնիւ պիտի գործադրէր ծրագրուած զօրահանումը, Ամերիկեան վեցերորդ նաւատորմին հրահանգ տրուած էր արգելք ըլլալ Թրքական զօրահանումին : Ահա թէ ինչու Ինէօնիւ առժամապէս յետաձգեց դէպի Կիպրոս Թրքական զօրահանումը :

ՏԻՐՈՒՆԻ. — ԱՆՆԱ ԲՈՒԴԱՂԵԱՆ

Ցաւով կ՚իմանանք որ Երեքշաբթի առաւօտ ժամը 8ին, իր մահկանացուն կընքած է Տիկին Աննա Բուդաղեան, 84 տարեկանին :

Բնիկ Շուշեցի, Տիկին Բուդաղեան յաճախելէ ետք տեղւոյն Հայկ. դպրոցը, մտած է Փեթրոկրատի աղջկանց ազնուական դպրոցը, յետոյ անցած Եւրոպա եւ աւարտած է Ցիւրիխի բժշկական համալսարանը : Փարիզ հաստատուած էր 1923էն ի վեր եւ իր գործօն մասնակցութիւնը բերած հայ ազգային կեանքին մանաւանդ Թատերական մարզին մէջ, որուն նուիրած էր դեռ երիտասարդ տարիքէն :

Իր մահով, Սփիւռքի մտաւորական ընտրանիին արժէքաւոր ներկայացուցիչներէն մէկն է, որ կ՚անհետանայ, անոնցմէ որոնք գիտցած են միշտ «ներկա՛յ» ըլլալ հոն ուր հայ մշակոյթին պէտք էր ծառայել :

Տակաւին առիթը կ՚ունենանք խօսելու իր մասին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ առաւօտ ժամը 10.45ին :

Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Արմէն Բուդաղեանի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԴԱՆԻՈՅ ՄԷՋ. — Ֆիկառօ կը գրէ այս ճամբորդութեան առթիւ. — «Ոտքը դնելէ առաջ աշխարհի ամէնէն հին արքայապետութեան հողին վրայ, Խրուշչեւ յիշած է Երեւանի ձայնասփիւռին երեւակայական նամակագրութեան մէկ հարցումը. — Համայնավարութեան հաստատումը կարելի է՞ Սքանտինաւիոյ մէջ : Պատասխան. — Ա՛յո՛» :

Յայտնի չէ թէ Խրուշչեւ յիշած է թէ ոչ Երեւանի ձայնասփիւռը եւ շատ ալ յստակ չէ թէ ի՞նչ ըսել կ՚ուզէ Ֆիկառոյի աշխատակիցը, ամէն պարագայի մէջ, փորձած է ինք գտնել պատասխանը : Դանիա հասած է համայնավարութեան «պահանջած» բոլոր հեռանկարներուն : ճոխութիւն, ժողովրդապետութիւն, ընկերային հաւասարութիւն : Հասած են այս բոլոր նպատակներուն առանց յեղափոխութեան :

ՊԱՐՍԻ ՇԱՀՆ ու կայսրուհին Փարիզ հասան :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ զօրքին գլխաւոր մասը հեռացաւ Ալժերիայէն : Կը մնայ միայն 10 հազար զինուորներու խումբ մը Մէրս էլ Քէպիր եւ սահարական կայանները :

ԹԷՀՐԱՆԻ մէջ երեք հոգի գնդակահարուած են իբրեւ դաւաճան :

ՊՐԱԶԻԼԻ մէջ մաքրագործումները կը շարունակուին : Նախկին նախագահ Քուպիչէք Եւրոպա մեկնած է :

ՀՈԳԻՈՎ ՀԱՅ, ԼԵԶՈՒՈՎ ՕՏԱՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Արտաշը միացաւ մեզի եւ այնքան ջերմօրէն խնդրեց, որ իրենց հիւր ըլլանք.

— Ծնողքներս որքան պիտի ուրախանան. անկարելի է, կ'աղաչեմ, ուրիշ տեղ մի երթաք:

Հասանք Ջխաբի: Շրջակայ Հայութեան կեդրոնական գիւղերէն էր: Ջուտ հայաբնակ, բայց վրացախօս: Ժողովրդի գլխաւոր զբաղումն էր այգեգործութիւն եւ հողագործութիւն: Մաս մըն ալ Ջխաթուրի մանկանէզի հանքերու աշխատաւորներ էին:

Անմիջապէս մեր գալստեան լուրը տարածուեցաւ: Իրարու կը շշնջային.

— Էջմիածնէն մարդիկ եկած են մեր համալսարանի եւ ճեմարանի սան Արշաւրեանի հետ...

Եւ ահա իրարու ետեւէ սկսան գալ մեր հիւրընկալին տունը, քահանայ, գիւղապետ, գզիր, հովիւ ու հանդապահ, ամէնքը, ամէնքը:

Արշաւրեանը, վրացերէն սկսաւ, բացատրել մեր մտահոգութիւններն ու առաքելութեան նպատակը.

— Կը տեսնէք որ Էջմիածինը ձեզ չէ մոռցած, ընկերներս մասնաւորապէս ձեզի համար եկած են, որ հայ մնանք եւ հայ ապրինք: Պէտք է մեզի աջակցիք եւ օգնէք մեր աշխատանքներուն մէջ:

— Այդ ալ խօ՛սք է. մեր աչքի՛ն վրայ, մեր գլխո՛ւն վրայ, բալա ջան, մենք ձեզի ղուրպան...

Խանդավառ, տաք զգացումներով շրջապատած էին մեզ: Հայկական սրտբաց հիւրէրները վերջ չունէին:

Սկսանք մեր աշխատանքներուն եւ սովորեցնել ամէն ինչ, միմիայն հայերէնով: Թող քիչ մըն ալ զօրութեամբ հասկնային: Բաժնեցինք ցանկացողները, — գիւղի գրեթէ ամբողջ բնակչութիւնը — երեք խումբի. պատանիներ, երիտասարդներ եւ տարիքաւորներ:

Տեսանք, որ մանաւորապէս պատանիներն ու երիտասարդները բուռն հետաքրքրութիւն ցոյց կուտան ազգային եւ ժողովրդական երգերուն հանդէպ: Պահ մը կրնաք երեւակայել, թէ մեր երգերը ինչպիսի զօրաշարժի ենթարկուեցան...

Դաշտահանդէս՝ երգ, երեկոյթ կամ ցերեկոյթ՝ երգ, միշտ երգ ու երգ:

Երեկոյեան, մեզ յատկացուած սրահը կը լեցուէին ամէնքը, առանց տարիքի խտրութեան: Երբ կը պատմէինք հայկական ազատամարտի հոյակապ դէմքերէն Աղբիւր Սերոբի, Անդրանիկի, Գէորգ Չաւուշի, Նիկոլ Դումանի, Մուրատի, Իշխանի եւ այլ բազում հերոսներու կեանքէն դրուագներ, զմայլած կը լսէին եւ հպարտ կը զգային, որ նման հերոսներու ցեղին կը պատկանէին:

Ցիրաւի մեծ էր մեր Թարգման ընկերոջ դերը: Անոր միջոցաւ էր, որ կարողացանք հոգեկան կապ ստեղծել, անոր միջոցաւ էր, որ Իմերեթիոյ շրջանի մէջ, Ռիոնի մոռցուած ափերուն վրայ կարողացանք հայկական բեկորներ փնտռել:

Գացինք Խոմ, անտառապատ վայրի լեռներուն մէջ կորած գիւղ մը, գացինք Ջիաթուր՝ մանկանէզի սեւ բլուրներուն տակ ծածկուած մէկ ուրիշ գիւղ մը, հանքատէրն ալ Թիֆլիսի մեծահարուստ հայերէն եւ ուրիշ լեռնավայրերու մէջ կորած փոքրիկ համրանքներ:

Անմխիթար կացութիւն:

Տխուր խոհերով տարուած էինք: Պղտոր ցեղերու յաճախակի արշաւանքները հողմացրիւ ըրած էին մեր ստեղծագործ ժողովուրդը: Արմատախիլ այս բազմութիւնները, ուրկէ ուր, եկած ապաստան գտած էին, աչքէ ու մտքէ հեռու այս լեռներուն մէջ:

Մեր առաքելութեան կարճատեւ ժամանակը լրացած էր: Հարկադրուած էինք մեկնելու: Հայկականութեան այն փայլատակումները որ տեսանք մեր հարեւան երկրին մէջ, հաւատացած էինք թէ պատրանքներու պիտի վերածուին առանց տեւականութեան: Մեր աչքը ետեւ մնացած էր...

Աւա՛ղ, այսօր նոյնն է պատկերը համայն գաղթաշխարհի մէջ: Վիթխարի մղձաւանջ մը կը տանջէ մեր հոգիները:

Հոգիով հայ, լեզուով օտարներու ոտնաձայները կը լսենք աշխարհի չորս ծագերէն... իբր ահազանգ:

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԺԶ

Մարմարակերպ կրաքարեր կը գտնենք Արարատի (Նախկին Դաւալու), Վէդիի շրջանի Մարմարասարի (Աղիզքենդ գիւղին մօտ) եւ Արտաշատի շրջանի Խորվիրապի հանքավայրերուն մէջ: Մարմարի այս տեսակները ընդհանրապէս գոց գոյնի են (մութ սրճագոյն, մութ մոխրագոյն, սեւ), յաճախ երակաւոր:

Մարմարային օնիքսի (եղնգնաքար) մասին խօսեցանք արդէն՝ այլ բաժնի մը մէջ: Ներկայ Հայաստանի ամենածանօթ հանքավայրն է Աղամզալուն՝ Երեւանէն տասներկու քիլմ. դէպի հարաւ-արեւմուտք (Աշտարակի շրջան): Հանքավայրը կուտայ զարդային բացառիկ տեսքով օժտուած մարմարային եղգնաքարեր՝ ըսպիտակ, բաց-դեղին, ոսկեդեղին, վարդագոյն եւ բաց կանանչ երանգներով:

Մարմարացած չեղջաքարը կը գտնուի Իջեւանի շրջանի Ջարխեչ գիւղի (Կոյրիչեւ) մերձակայքը: Հանքավայրը ներկայիս տեւական շահագործման ենթակայ չէ: Ան կրնայ հայթայթել մողայիք երեւոյթով օժտուած երեսապատման ընտիր քարեր:

6.— Շինանիւթային ուրիշ հանքային-ներ.— Այլ բաժիններու մէջ մենք մատնանշեցինք արդէն օգտագործման հնարաւորութիւնները Սեւանայ լեռնաշղթայի հրաբխային ժայռերուն, Թումանեանի (Դսեղ) հրաբխային կաւին, Ցուվայի եւ Կիրովականի շրջանի շինարարական կաւերուն (հրաբխային աղիւսներու, կղմինտրներու պատրաստութիւն, եւն.):

Հրաբխային աղիւսներու պատրաստութեան համար նշեցինք նաեւ օգտագործման հնարաւորութիւնը Բերդի, ինչպէս նաեւ Արզական եւ Աղվերան գիւղերու մարմարի հանքավայրերուն պարունակած տալմիթներուն:

Շինանիւթերու արդիւնաբերութեան մէջ (աղիւսներ, կրադիւս, եւն.) գործածելի են նաեւ կարգ մը ուրիշ ժայռեր, որոնց մասին եւս խօսած ենք արդէն (կոշտ կրաքարեր, աւազներ, հրաբխային ապակի, վիմագրական քար, եւ այլն):

Ե. ՀԱՆՔԱՅԻՆ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐ

Կարելի չէ անշուշտ խօսիլ Հայաստանի հանքային հարստութիւններուն մասին, առանց յիշատակելու հանքային աղբիւրներն եւ ջերմուկները, որոնք երկրին համար ոչ արհամարհելի հասոյթի աղբիւր մը կրնան կազմել:

1918 – 1920ի տարեշրջաններուն վրայ՝ Հ. Հ. Պատուիրակութեան հրատարակութիւնը կը յիշատակէ հանքային ջուրերու քառասուներութ աղբիւրներ արեւելեան Հայաստանի, ու գրեթէ նոյնքան (քառասունըեօթը աղբիւրներ)՝ արեւմտեան Հայաստանի մէջ: Անգամ մը եւս, դժբախտաբար, ոչ մէկ յիշատակութիւն վայրերու եւ բաղադրութեանց մասին:

Տարբեր բաժնի մը մէջ (քարագ), նըշեցինք արդէն գոյութիւնը մեծ թուով աղի աղբիւրներու՝ Կարնոյ: Երզնկայի եւ Պիթլիսի շրջաններուն մէջ:

Ինչ կը վերաբերի ներկայ Հայաստանին, պետական հրատարակութիւնները, եւ ի մասնաւորի Ակադեմիայի Ատլասը, հանքային աղբիւրներու մասին կուտան յստակ ու մանրամասն տեղեկութիւններ:

Խորհ. Հայաստանի մէջ ծանօթ են տարբեր բաղադրութեան եւ յատկութեան աւելի քան չորս հարիւր աղբիւրներ: Ասոնց մեծագոյն մասը, ըստ երեւոյթին, յայտնաբերուած է վերջին տասնամեակներուն, իրօք, 1950ին հրատարակուած Տէր-Յակոբեան եւ Օհանեանի «Հայկական ՍՍՌ Տնտեսական Աշխարհագրութիւնը» կը խօսէր միայն «մօտ երկու հարիւր աղբիւրներու» մասին:

Հայաստանի հանքային ջուրերուն մէջ կը գտնենք հետեւեալ հիմնական տեսակները.

Ջրաքարբոնաթ – սոտիոմային ջուրեր (գլխաւորաբար՝ սոտիոմի ջրաբնածխատի լուծոյթներ), Դիլիջանի, Հաղարծինի, Իջեւանի, Գուգարաց լեռներու, Թումանեանի, Կիրովականի, Ղուկասեանի, Ամասիայի, Մարալիկի, Ջօղի, Դաստակերտի եւ Քնաջարանի շրջաններուն մէջ: Ներկայիս շահագործման ենթակայ հիմնական աղբիւրները կը գտնուին Դիլիջանի շրջանին մէջ (հանքային [illegible] ջուրի աղբիւրներ):

Բ) Ջրաքարբոնաթ – քալսիոմ – մակնէզիոմային (գլխաւոր հանքայիններ՝ [illegible] րածխնի եւ մանիէզիոմի ջրաբնածխատներ) աղբիւրներ՝ Շամլուղի, Ալավերտիի, Ախթալայի, Օձունի, Թումանեանի, Սպիտակի, Մարալիկի, Համզաչիմանի, Դիլիջանի, Հրազդանի, Արտաշատի, Արարատի, Վարդենիսի լեռներու, Ագիրբեկովի, Անգեղակոթի (Սիսիանի շրջան), Դաստակերտի, Տաթեւի, Կաջարանի, Ղափանի եւ Ծաւի (Ղափանի հարաւ-արեւելք) շրջաններուն մէջ: Շահագործման ենթակայ են Արզաքանի աղբիւրները (պաղ ջուր):

Գ) Ջրաքարբոնաթ – քլորիթ – սոտիոմային ջուրեր (գլխաւոր հանքայինները՝ սոտիոմի քլորիթ եւ ջրաբնածխատ) Ստեփանաւանի, Մարալիկի, Լուսակերտի, Արզնիի, Եղեգնաձորի, Ագիրբեկովի եւ Լիճք – Մեղրիի շրջաններուն մէջ: Շահագործման ենթակայ են Արզնիի հանքային ջուրերը (պաղ ջուրի աղբիւրներ):

Գ) Ջրաքարբոնաթ – սիւլֆաթ – սոտիոմային աղբիւրներ (գլխաւոր հանքայիններ՝ սոտիոմի ջրաբնածխատ եւ սիւլֆաթ)՝ Ջերմուկի, Սիսիանի, Դաստակերտի, Արենի, եւ Տաթեւի մերձակայ շրջաններուն մէջ: Այս տեսակի աղբիւրներուն՝ ամենանշանաւորն է Ջերմուկը, 64 աստիճանի տաք ջուրով: Ջերմուկի ջուրը, որ [illegible] տածում ունի, իր բաղադրութեամբ [illegible] նման է Քառլսպատի հռչակաւոր [illegible] (Քառլովի – Վարի):

ՀՐԱՉ ՏԱՄՆԱԳԷՏԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄԱՅԻՍ 28-Ը ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

Հայաստանի անկախութեան 46րդ տարեդարձը աննախընթաց կերպով տօնուած է այս տարի Աթէնքի մէջ, երկու հազար հոգիի ներկայութեան: Բանախօսութիւն հրաւիրուած էր ընկեր Սիմոն Վրացեան, որուն երեք քառորդ ժամ տեւած բանախօսութիւնը, մեծ տպաւորութիւն գործած է հանդիսականներու վրայ:

Ողեկոչելէ ետք հեյլէն եւ հայ բարեկամութիւնը, ընկեր Վրացեան շեշտած է, ի մէջ այլոց.—

«Մայիս 28ը մեր անցեալի յիշատակն է եւ ապագայի յոյսը: Հայոց անկախութիւնը կերտուեցաւ միայն հայ ժողովուրդին կողմէ: Պարտուած Թուրքիա ստիպուեցաւ ճանչնալ Հայաստանի անկ[illegible]

ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ

«ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒ» ՇԱՐՔԷՆ

...Սուրում էր գնացքը մութ դաշտերով: Բոլոր ուղեւորները քնած էին խոր քնով: Միջանցքում միայն ես էի կանգնած, ծխում էի ու ճակատս սառ ապակու վրայ դրած յիշում էի պատանեկութեանս օրերը, աշակերտութեանս տարիները, Կ. Պոլսի մեր ազգային վարժարանում:

Նա մեր Թուրքերէնի ուսուցիչն էր եւ մենք, որ նախավերջին դասարանն էինք հասել, դեռ ոչ մի անգամ նրա բերանից հայերէն մի խօսք չէինք լսել: Յարգում էինք նրան, հպարտանում էինք նրանով, բայց չէինք սիրում: Նոյնիսկ ակնածանքով էինք նայում նրան, բայց սիրոյ ըզգացմունք չէինք տածում:

Դրանք տարբեր բաներ են:

Բարձրահասակ էր, տոհմիկ իշխանի կերպարանքով: Խոշոր – խոշոր, սեւ աչքեր ունէր, միփական հելլենացու դէմք, ուժեղ կամք արտայայտող ծնօտ, լայն կուրծք, երկար թեւեր, մեծ, բայց գեղեցիկ ձեռքեր: Եւ ամէնից գեղեցիկն այդ սպարտական մարմնի վրայ՝ նրա հոյակապ, կոթողական, հպարտ գլուխն էր:

Գեղեցիկ տղամարդ էր եւ ի վերուստ օժտուած շատ շնորհներով: Ինքն էլ գիտէր իր այդ բոլոր արժանիքներն ու առաքինութիւնները եւ չատացնում էր դըրանք ու առաւել գեղեցկութիւն էր տալիս իրեն: Կենսագէտ լինելով, նաեւ դեղագէտ էր: Հագնում էր կոկիկ, ընտիր կտորներից վարպետ դերձակների ձեռքով կարած հագուստներ: Փողկապը միշտ օսլայած, անարատ սպիտակութեամբ շողում էր, կօշիկների վրայ երբեք փոշու հատիկ չէր երեւայ: Քայլում էր ոչ արագ՝ գործնական մարդու պէս, ոչ էլ ծոյլերին ու անբաններին յատուկ դանդաղ քայլուածքով: Հանդիպողները յարգանքով հանում էին գըլխարկները նրա առաջ, ծանօթ–անծանօթի բարեւն ընդունում էր յարգալիր, հպարտ գլուխը թեթեւ խոնարհելով:

— Մեսրոպ էֆէնտին այսօր ինձի բարեւեց:

— Մեսրոպ էֆէնտիին բարեւեցի ես, բարեւս առաւ, առողջութիւնը հարցրեցի, շնորհակալութիւն յայտնեց:

— Մեսրոպ էֆէնտին մենակ կը պըտոնէր այսօր:

— Մեսրոպ էֆէնտիին Վոսփորի վրայ տեսայ, սուլթանի որդուն հետ:

— Մեսրոպ էֆէնտին Գրիգոր Զօհրապի ու Դանիէլ Վարուժանի հետ Բերայի վրայ կը զբօսնէր...

Ամէն մէկը հաղորդում էր, թէ որտե՞ղ է տեսել նրան, ո՞ւմ հետ է տեսել, նրա ի՞նչ խօսքն է լսել, ուրիշներն ի՞նչ են ասել նրա մասին: Եւ բնական էին համարում, որ Սուլթանի որդին Մեսրոպ էֆէնտու ընկերակցութիւնն է փափաքում, որ հայ մեծ գրող, խրատախօս ու Մէջլիսի ոսկեբերան պատգամաւոր Գրիգոր Զօհրապի ու բանաստեղծ Դանիէլ Վարուժանի ընկերը, սրտակիցն ու բարեկամն է Մեսրոպ էֆէնտին:

Ամէն մէկի բարեկամութիւնը պարգեւ էր միւսի համար: Մէջլիսի վէճերից յետոյ, երբ Զօհրապի ճառերը՝ Թուրք կնոջ ազատութեան մասին, կատաղութիւն էին յարուցում խաւարամիտ մէհպուսների մէջ, դրանք ծաղկեփնջերով հայ գրողին ողջունելու էին սպասում նաեւ այն վէզիրների ու փաշաների կանայք, որոնք Զօհրապի մոլի հակառակորդներն էին Մէջլիսի մէջ: Հայ փիլպագիր մէհպուսի ամէն խօսքը տպւում էր թերթերում եւ բերնէբերան էր անցնում Թրքական մայրաքաղաքի հասարակութեան մէջ:

Բանաստեղծ Դանիէլ Վարուժանն էլ իր ազգի սիրտն էր ու նրա լեզուն: Նրա սիրելի զաւակն էր, նրա հոգու հետ խօսող:

Եւ Մեսրոպ էֆէնտին երկուսի մէջտեղ, հասակով երկուսից էլ բարձր, սըրտով հաւասար ու խոնարհ, քայլում էր մտերմիկ զրոյցներին նուիրելով [illegible] գին ժամեր իր բազմազբաղ առօրեայ[illegible]

Բայց նա ո՞ր լեզուով է խօսում հայ [illegible] պզրի ու հայ բանաստեղծի հետ [illegible] սանքների այդ պահերին, կամ ընտանեկան սեղանի շուրջ: Միթէ՞ [illegible] Թուրքերէն,— մտածում էինք մենք [illegible] չէինք պատկերացնում ականաւոր [illegible] քաղէտին հայերէն խօսելիս, որովհետեւ չէինք լսել երբեք, ոչ մի անգամ, դասարանից ներս, ոչ էլ դրսում:

— Այդպիսի Հայից ի՞նչ օգուտ [illegible] հայ ազգը,— ասում էր որեւէ մէկը [illegible] ընկերներից, երբ խօսք էր բացւում [illegible] րոպ էֆէնտու մասին:

— Լա՛ւ չէ՞, որ հայ մարդն ուրիշ [illegible] բուն ազգերի մէջ մեծ պատուի ու [illegible] դանքի կ'արժանանայ:

— Բայց հայ ազգն ի՞նչ օգուտ [illegible] այդ պատուից ու յարգանքից:

— Հպարտութիւն չէ՞, որ Մեսրոպ էֆէնտին, հայ լինելով, Թուրք լեզուի [illegible] մէնից գիտական քերականութիւնն [illegible] կազմել, Թուրք սուլթանի ընտանիքի [illegible] դամներին էլ Թուրքերէն է ուսուցանում.

— Բայց հայ ազգն ի՞նչ օգուտ [illegible] այդ փառքից:

ՀՐԱՉԵԱՅ [illegible]

(2 Շար.)

խութեան տարեդարձը: Այդ անկախութեան տարեդարձը կը տօնէ Սփիւռքը : Կը տօնէ նաեւ ամբողջ Հայութիւնը : Կը տօնէ նաեւ Հայաստանի երկու միլիոն Հայութիւնը՝ իր հոգիին մէջ: Այսօր չկայ ազատութիւնը, բայց կայ Հայաստանը: Անոր խորհրդային կառավարութիւնը չէ եւ չի կրնար ըլլալ ամենայն Հայոց կառավարութիւն, որովհետեւ, ենթակայ է Մոսկուայի : Բայց, ինչ որ ալ ըլլայ, այդ խորհրդային կառավարութիւնը հայրենի հողին ուժով պարտաւոր է Հայանալ : Եթէ մեր հայրենիքը այսօր ըլլայ ազատ, Հայութիւնը փոխանակ Գանատա, Ամերիկա կամ այլուր արտագաղթելու մասին մտածելու, պիտի մտածէր հայրենիքին մէջ հաստատուելու մասին: Երբ հայ ժողովուրդը իր ազատ հայրենիքին մէջ կրնար հրաշքներ գործել : Ժամանակաւոր է սակայն, այս կացութիւնը : Վարչաձեւերը կ'երթան, բայց կը մնայ հայրենիքը : Մենք այդ հայրենիքին հետ ենք : Անոր իսկական բարեկամները մենք ենք : Երբ 1921ի գարնան, երբ կառավարութիւն կը լքէինք Հայաստանի հողը, մենք ուխտեցինք մնալ հայրենիքին հետ : Եւ մնացինք : Մենք դէմ եղանք եւ ենք այսօր ալ որեւէ զինական գործողութեան, որ վտանգի կրնայ ենթարկել մեր հայրենիքը : Խորհրդային վարչաձեւը իր բոլոր չարիքներով, գոնէ քառասուն տարուան խաղաղութեան շրջան մը ապահովեց հայրենի մեր ժողովուրդին: Յաճախ, մեզի առաջարկներ ներկայացուած են մեր ժամանակից դրացիներէն զէնքի դիմել խորհրդային վարչաձեւին դէմ : Մենք դէմ եղած ենք եւ պիտի ըլլանք միշտ այդ առաջարկներուն, այնքան ատեն որ թրքական վտանգը Դամոկլեան սուրի պէս գոյութիւն ունի մեր գլխուն վերեւ: Թուրքը ծրագրեց յիսուն տարի առաջ մեզ բնաջնջել: Բայց, չյաջողեցաւ : 1914ին ընդհանուր Հայութեան թիւը չորս միլիոնի մօտ էր : Իսկ այսօր, չորս միլիոնէն աւելի: Աշխարհ այսօր բաժնուած է երկու ճակատներու : Հեռու չէ այն օրը, երբ գոյութիւն պիտի ունենայ միայն մէկ աշխարհ եւ անոր մէջ ազատ ապրելու իրաւունք պիտի ունենան բոլոր ժողովուրդները, առանց բռնութեան դիմելու: Երբ Ափրիկէի կիսավայրենի ժողովուրդներն անգամ իրենց անկախութեան եւ ազատութեան կը տիրանան, անկարելի է որ դարաւոր մշակոյթ եւ քաղաքակրթութիւն ունեցող մեր ժողովուրդը մնայ բռնակալութեան մը լուծին տակ, նեղ սահմաններով: Ատոր համար կ'ըսեմ որ, Մայիս 28ը մեր ապագայի յոյսն է: Կեցցէ հայ ժողովուրդը: Կեցցէ՛ ազատ եւ ամբողջական Հայաստանը :

Ընկեր Վրացեան խօսեցաւ ոչ թէ իբր կուսակցական, այլ իբր հարազատ եւ անաչառ հայ, որ ունի միայն մէկ մտահոգութիւն,— Հայաստանը եւ այդ Հայաստանի ազատութիւնը եւ ամբողջացումը :

ԽԱՐԱՆԻՉ ԽՕՍՔԵՐ Յ. ՓԱՐՈՆԵԱՆԷ

— Այս դարուն մէջ, ուր մենք մեռնելու կ'աշխատինք, ամէն բան դրամով կը գնուի, փառաց առեւտուրի համար յատկապէս խանութներ շինուած են եւ ազատ ես այն խանութներն երթալով հարիւր դրամ կէս օխա փառք առնել ու երթալ :

— Փառքն ոսկիով կը գնուի, սիրելիս, եւ փառք ստանալէն ետքը, ոսկի վաստըկելն շատ դիւրին է :

— Կ'ատեմ այն զաւակներն, որ իրենց հայրը կը սիրեն միմիայն անոր քսակը հատցնելու համար, սիրամարգի պէս զարդարուելու համար, կառքերով պարտելու, թատրոններ, պարահանդէսներ երթալու համար: Հայր մը սիրուելու է հայր ըլլալուն համար, խնայուելու է հօր քսակին, խնայուելու է հօր մը սրտին :

— Կ'ուզէ՞ք մէկու մը բարի կամ չար ըլլալը հասկնալ, ձեռնիդ անոր դրպանը խոթեցէք, եւ եթէ որ բան մը չգտաք հոն, մի վախնաք այն մարդէն, որովհետեւ աշխարհիս ամէնէն բարի մարդն է այն. իսկ երբ տեսնէք, որ մարդ մը առանց դրպանի բանթալոն մ'է հագեր, մօտեցէք եւ երկրպագութիւն ըրէք իրեն, որովհետեւ անիկա սուրբ մ'է, եւ անանկ սուրբ մը, որ հիմա սրբոց մէջ ալ հազուագիւտ է :

— Ճշմարտութիւնն խօսիլը դժուար է, լսելը աւելի դժուար, իսկ զայն հասկըցնելն ամէնէն աւելի դժուար է, ուստի ո՞վ կ'ուզէ սորվիլ ատանկ մեռեալ լեզու մը, քանի որ նոր լեզուներ կան, ինչպէս են կեղծաւորութիւնն եւ իւր պարագաներն, որոնք բառերն այնքան դիւրաթաւալ կը գլորին լեզուի ծայրն եւ անչափ ախորժելի են անմիտ ականջներու :

— Ստակ վաստկելու համար ստախօսութիւն պէտք է, սուտ երդում պէտք է, երբեմն ուրիշին կոկորդէն բռնել, սղմել պէտք է, ով որ այս բաներուս չի հաւատար, կ'աղաչեմ, կը խնդրեմ, շնորհ ընէ, ցուցնէ մէկը ինծի, որ Աւետարանի հետեւելով ապատաւորներու, կառքերու, վարժապետներու, ձիերու եւ ազուոր պեսլեմեներու (աղախիններ) տէր եղած ըլլայ :

— Բարեկամք, հարուստ ըլլալու միջոցներէն մէկն ալ խարդախութիւնն է. եթէ պզտիկ խարդախ ըլլաս՝ պզտիկ հարուստ կ'ըլլաս: Պզտիկ խարդախութեան վրայ մեծ հարստութիւն դիզելը թելի վրայ հիմնուած քարուկիր շէնքերու կը նմանի, քանի մը օր վերջը կը փըլին :

— Տասնեւիննէրորդ լուսաւորեալ դարուս մէջ դիմակի գործածութիւնն սովորութիւն մը, պէտք մը դարձած է: Մարդիկ սորված են ա՛լ իրենց դէմքը դիմակ անցունել, ինչպէս վարժուած են իրենց ոտքը գուլպայ եւ իրենց ձեռքը ձեռնոց անցունելու:

— Բացէք ձեր դէմքերը, խեղճ էակներ, իրարմէ խպնելու պատճառներ չունիք, ամէն չարութիւն կարող էք գործել առանց մեղադրուելու : Բարի մարդիկ թող դիմակ անցունեն իրենց դէմքերուն, որովհետեւ բարիք գործելն ամօթ է այսօր :

— Եթէ այն ատեն դրամ եղած ըլլար, Ադամ եւ Եւան դրախտէն դուրս չէին ելնէր: Դրախտին դուռն կայնող պահապանին քանի մը դահեկան կուտային եւ մինչեւ այսօր դրախտին մէջ կը մնային:

— Զտեսայ մէկն — թերեւս կարճատես եմ — որ պիղծ միջոցներով դրամ հաւաքած եւ պատուաւորներու կարգն անցած էակի մը ըսէ. «արարած, դուն լիրբին, անամօթին մէկն ես. միլիոնաւոր ոսկիներդ միլիոնաւոր անիրաւութիւններդ կը պատմեն. դուն պատուաւորներուն քով գործ չունիս. վար իջիր անկէ»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՊԱԿԻԷ ԲԱՆՈՒԱԾՔ

Սեւանի ելեկտրական իրերու գործարանը յաջողեցաւ արտադրել ապակիէ բանուածքներ, որոնք իրենց յատկութիւններով կը հաւասարին մետաքսին եւ բամպակին : Արդարեւ, անոնք ամուր եւ թեթեւ են, ելեկտրականութեան եւ տաքութեան դէմ լաւ մեկուսիչներ են, յոյսէն եւ զանազան նիւթերու ազդեցութենէն չեն քայքայուիր : Այս բանուածքները կարելի է օգտագործել ճարտարարուեստի եւ առօրեայ կենցաղի մէջ : Օրինակ, ասոնցմով կարելի է պատրաստել զունազարդ վարագոյրներ, լուսամփոփներ, պաստառներ եւայլն :

Արտադրութիւնը լայն չափերու վրայ պիտի դրուի, շնորհիւ ձեռք առնուած գործնական միջոցներուն :

ԿԱՐԺԻ ԳԻՏՆԱԼ

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՄՈԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ֆրանսացի մը չարունակ փնտռած եւ հաւաքած է Լուդովիկոս ԺԶ.ի պատկանած առարկաներ: Հաւաքածոյին մաս կը կազմէր նոյնիսկ այն կիյոթինը, որով գլխատուած էր թագաւորը: Ամէն տարի Յունուար 21ին (Լուդովիկոսի գլխատման օրը) ծունկի կուգար, գլուխը կը դնէր կառափնատին վրայ եւ կ'աղօթէր : Օր մըն ալ, պատահմամբ, կառափնատը կ'աշխատի գլխատելով թագաւորին երկրպագուն :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ, (Յառաջ). — Հայաստանի անկախութեան 46րդ տարեդարձը ոգեկոչուեցաւ այս տարի եւս, Մայիս 31ին, Բիւ Ժէի սրահը :

Օրուան նախագահ ընկեր Ղեւոնդ Թորոսեանի հակիրճ խօսքերով եւ յատկայս վայրկեանի մը լռութեամբ բացուեցաւ հանդէսը :

Տպաւորիչ կենդանի պատկերը, որու ընթացքին Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Վարուժան» խումբը հնչեցուց «Յառաջ Նահատակ»ը, մեծ տպաւորութիւն գործեց ներկաներուն վրայ : Այս առթիւ յաջող արտասանութիւններ ըրին ընկերուհիներ Ս. Սիսլեան, Մ. Օնպաշեան, մեներգեցին ընկեր Մարաշլեան եւ Պ. Գըլըճեան :

Նախագահին հրաւէրով բեմ բարձրացաւ օրուան բանախօսը՝ ընկեր Կ. Մեհեան, որուն ճառը բնորոշումն էր ազատատենչ ոգիին, զոր Հայութիւնը երեւան բերած է ամբողջ պատմութեան ընթացքին : Թուեց դէպքեր եւ քալելով դարերու մէջէն հասաւ մինչեւ Սարդարապատ եւ Անկախութիւն : Ծանրացաւ մասնաւորապէս անկախութեան գաղափարին հետ նաեւ անկախութեան կարելիութեան վրայ : Թուեց ազդակներ, անդրադարձաւ այն եղելոյթին, որ տեղի կ'ունենայ խորհրդային սահմաններէն ներս, նաեւ Հայաստանի մէջ, որ հետզհետէ կը Հայաստանանայ՝ ինչ որ անկախութեան իրականացման հիմնական ազդակներէն մէկն է, ժողովուրդին, հողին եւ մշակոյթին հետ :

Նախագահին փակման խօսքէն առաջ Պ. Մարտիրոսեան արտասանեց Սիամանթոյի ծանօթ բանաստեղծութիւններէն մէկը :

Հանդէսին յաջորդեց խնջոյքի ճաշկերոյթը, զոր ձեռնհասութեամբ վարեց ընկեր Յ. Առաքելեան (Տէխինէն):

Յուզիչ այլ խանդավառ պահ մը ըստեղծուեցաւ, երբ ընկեր Կ. Մեհեանի ներկայութեան երկու Նոր Սերնդական երիտասարդներ իրենց ուխտը կատարելով մտան Հ. Յ. Դաշնակցութեան մեծ ընտանիքին մէջ :

Այս առթիւ ընկեր Կ. Մեհեան շնորհաւորեց երիտասարդները իրենց այս ազդանուէր տրամադրութեան համար եւ թելադրեց անոնց աննկուն կամքով ու վառ հաւատքով հաւատարիմ մնալ Դաշնակցութեան ազգային դաւանանքին՝ լաւագոյնս ծառայելու համար հայ ժողովուրդին եւ հայ հայրենիքին :

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (121)

ԽՈԴԵԴԱՆ

ԵՕԹ ՕՐ

Այն ժամանակ, երբ Խոդեդանի երեխան այրւում էր Խասգիւղի մարագում, Մուշ քաղաքում բռնկուել էր հայ բնակչութեան տարերային դիմադրութիւնը թուրքական ջարդարարների դէմ: Այդ հերոսական ինքնապաշտպանութեան շունչն ու հոգին էր Մանուկ Եղիշէն :

Թշնամին ռուսական ճակատից մի քանի լեռնային թնդանօթ բերելով, դիրքերով ամրացրել էր քաղաքի կարեւոր բարձունքներին: Մի թնդանօթը դրել էին Արջլոռի վրայ, երկուսը՝ Սանչքի Դուրանում, իսկ վերջին երկուսը՝ Բերդի թաղում :

Ոստիկանապետ Թալիպ էֆէնդին, որ նոր էր վերադարձել Դաշտի գիւղերից, Ալտունի պետի մզկիթի մօտով փութկոտ քայլերով գնում էր դէպի Բերդի թաղ : Իպայ Մուստաֆան նրան մօտենալով՝ հարցրեց.

— Էֆէնդի, ի՞նչ եղան այն հազար երեք հարիւր մշեցի Հայերը, որ Վարդան վարդապետի գլխաւորութեամբ երէկ գիշեր դուրս եկան քաղաքից :

— Նրանք արդէն հասել են Ուրֆա :

— Այդքան շուտ չեն հասնի, էֆէնդի, Ուրֆան հեռու է :

— Ուրեմն ճանապարհին կը լինեն, — նկատեց ոստիկանապետը, կրահելով իր սխալը եւ կասկածանքով նայելով Մուստաֆային :— Իսկ ինչո՞ւ է քեզ հետաքրքրում նրանց բախտը :

— Ի՞նչպէս կարող է չհետաքրքրել, երբ միայն մեր թաղից հարիւր յիսուն մարդ կայ նրանց մէջ: Զարթիաները նրանց բռնել են փողոցում, զոռով ցուցակագրել են եւ գիշերը հանել քաղաքից :

— Աւելորդ մի խօսիր, քաղաքի շուրջը թնդանօթներ են դրուած, իսկ կացիններ պատրաստ են: Քիչ յետոյ մենք սկըսելու ենք քաղաքի կոտորածը: Աչքդ այս մզկիթի վրայ պահիր: Հէնց որ մոլլան բարձրանայ մինարէթ, կոտորածն սկըսուելու է : Մոլլան բարձրանալու է երկու անգամ: Առաջին անգամ բարձրանալիս կացիններով ենք կոտորելու Հայերին, իսկ երկրորդ անգամ բարձրանալիս՝ թօփերն են որոտալու :

— Ա՛յ թէ ինչ, ուրեմն ազդանշանը մոլլա՞ն է լինելու :

— Այո: Կացին ունե՞ս :

— Զունեմ :

— Իսկ ինչո՞ւ չունես: Երկու ժամ յետոյ ոչ մի կեավուր չի մնալու քաղաքում : Ծրագրուած է ամբողջ Հայութիւնը բնաջնջել, առանց սեռի եւ հասակի խտրութեան :

— Ո՞վ է ծրագրել :

— Հրամանը վերեւից է եկել: Ամբողջ Հայութիւնը սուլթան Ռեշատի կողմից հռչակուած է թշնամի իսլամի կրօնին եւ հայրենիքին: Մենք Դաշտը արդէն կոտորել ենք, հերթը հասել է քաղաքին :

— Եթէ ձեռքիս կացին լինէր, ես այդ կացինը քո գլխին կ'իջեցնէի, էֆէնդի, — Բռունցքը թափահարելով գոչեց Մուստաֆան:— Մենք՝ քաղաքի թուրք բնակիչներս, թոյլ չենք տայ ձեզ ձեռք բարձրացնել Հայերի վրայ : Այս ամբողջ երկիրը, մասնաւորապէս այս քաղաքը, բուն հայկական է : Անկարելի է պատկերացնել Մուշը առանց Հայերի :

— Այսօր, ուղիղ երկու ժամ յետոյ այդ անկարելին կարելի կը դառնայ եւ դու կը պատկերացնես այս քաղաքը առանց Հայերի :

— Ի՞նչ է արել մեզ այդ ժողովուրդը : Նրանք մեզ համար աշխատում են, հարկ են տալիս, եւ մոլլային կ'ասեմ, որ չըբարձրանայ մինարէթ, եւ արգելք կը լինեմ այդ կոտորածին :

— Որոշուած է, Մուսթաֆա, մի ընդդիմադիր ալլահի կամքին: Ես եւ Շէֆքէթ փաշան մարգարէի մօրուքի վրայ երդուել ենք՝ Մուշի սանճագի մէջ ոչ մի կեավուրի կենդանի չթողնել : Այն հազար երեք հարիւր հոգին, որոնց մասին դու հարցնում ես՝ արդէն չէյթանի գոգումն են ...

— Ի՞նչպէս, նրանք սպանուա՞ծ են :

— Մենք նրանց Ուրֆա գաղթեցնելու պատրուակով հանեցինք քաղաքից եւ յանձնեցինք Մուսաբէկի եւ Գուրսէ Սըլոյի աշիրէթների դատաստանին : Նրանք բոլորն էլ սպաննուած են, էֆէնդի, իսկ Վարդան վարդապետին քերթել են ճանապարհին : Մահից առաջ նա զգաց վտանգը եւ զղջաց, որ անզէն է թողել ժողովրդին: Մէկ գիշերուայ մէջ ճերմակեց եւ գլխի մազերը փետելով ասաց. «Աւա՜ղ, ինձ խաբեց փաշան: Ես եմ արել, ես պիտի քաշեմ »:

— Դու եւ վարդապետը դրախտ կը գնաք անպայման, Դեւիտ փաշան էլ ձեզ հետ: Շնորհակալ լինէք բոլորդ էլ: Օ՛, անհաւատ դարշելիներ, — գոչեց Մուստաֆան եւ, ամօթից գլուխը ծածկելով, երերուն քայլերով հեռացաւ: Նա մօտենալով յենուեց մինարէի պատին եւ դառնօրէն արտասուեց :

ԽԱԶԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Արմէն Բուղաղեան եւ զաւակները, Տիկին Մարգարիտ Մելիք – Սարգիսեանց, Բժ. եւ Տիկին Մկրտիչ Մետաքսեան ցաւով կը ծանուցանեն ի – րենց մօր, մեծ մօր, հօրաքրոջ եւ խնա – միին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՆՆԱ ԲՈՒԴԱՂԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Յունիս 16ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ առաւօտ ժամը 10·45, Փա – րիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՌՈՒԷՆ

Միջին ալիք 196 մեթր:

Կարճ ալիք 31, 10 – 25·55, 19·84:

Այս Կիրակի, Հռոմի ժա – մով՝ 10·30ին, Վատիկանի Ռատիօկայանը պիտի սփռէ Հայկա – կան ձայնաւոր Ս. պատարագը :

Կը պատարագէ Հայր Սահակ Վ. Ճեմճեմեան, Մխիթարեան ուխտէն:

Պատարագի երգեցողութիւնները պիտի կատարուին, բազմաձայն, Լեւոնեան վարժարանի եւ Մխի – թարեան ուսանողարանի ժառան – գաւորներու կողմէ՝ ղեկավարու – թեամբ Յովսէփ Ծ. Վ. Գաֆթան – ճեանի :

Պատարագէն ետքը պիտի խօսի Պ. Հրաչ Քաջարենց՝ խմբագիր Մասիս *թերթին, նիւթ ունենալով. «Ս. Մեսրոպի կոչումը»:*

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ԳԻՆԵՁՕՆ

Կազմակերպուած Փարիզի եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան տակ բացուած ժամ – թերի եւ Փոքր Ալֆորթվիլի հայ դպրոցի կրթական մարմնոյն կողմէ :

Կը նախագահէ Պ. ՍԱՐԳԻՍ ՏԷՐ–ՊԱԼԵԱՆ

Այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Քոմպա – թաններու սրահին մէջ, 17 Րիւ Ռէյմոն Լըփէվըր, Ժանթիյի :

Երգ, պար, արտասանութիւն, ընթեր – ցանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ ա – շակերտներու կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ ուսուցիչ Պ. Քաչեանի :

Մուտք՝ 2 *ֆրանք :*

×

ՊՈՒԱ–ՔՈԼՈՄՊԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ ժամը ճիշդ 20·45*ին, Պուա Քոլոմպի քաղաքապետարանին սրահը,* 32 Րիւ Փօլ Տէրուլէտ :

Աշակերտներու կողմէ՝ արտասանու – թիւններ, խմբերգներ եւ պարեր :

Ուսուցչուհի Օր. Եւգինէ Եփրեմեանի *ղեկավարութեամբ :*

Այս առթիւ առաջին անգամ ըլլալով բացառաբար շրջանիս մէջ պիտի ներկա – յացուի Յակոբ Պարոնեանի

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐԸ

Բեմադրութեամբ եւ մասնակցութեամբ Տրդատ Նշանեանի :

Կը մասնակցին Տիկին Սիրունի Նշան – եան, Արտ. Գմբէթեան, Գէորգ Տէրվիշ – եան, Նուրիան Մարգարեան, Գրիգոր – վակեան, Նազարէթ Պշտիկեան *եւ* Օր. Մառանճօզեան :

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ծ. Կ. Խաչի Տէսինի Ազգ. դպրոցի Կրթ. մարմնի կողմէ :

Հովանաւորութեամբ՝ Ծ. Կ. Խաչի Տէ – սինի մասնաճիւղին :

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

Հաճելի յայտագիր՝ դպրոցին աշա – կերտութեան կողմէ : Ղեկավարութեամբ Պ. Վ. Սէթեանի :

Մուտքը ազատ է :

Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը ան – խտիր :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

ՆԻՍԷՆ Սուրէն Ալիքսանեան կը փնտռէ Շահքելտեան Խաչիկ Յակոբի, ծնած 1902, *Սուրմալու — Ալիզամարայ — : Ճանչցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել՝* 49, Rue Lamartine, NICE (A. M.)

—*—

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՄԵՏԱԼՆԵՐ

— Մխիթարեան Փորագրութիւն —

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԱՅՐԱՎԱՆՔ, ՎԵՆԵՏԻԿ
Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ, ՍԵՒՐ
ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏՈՒՆ, ՓԱՐԻԶ

— * —

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Շաւիլի եկեղեցւոյ յառաջիկայ պատա – րագը այս Կիրակի :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ «Արծիւ» մարզական միութեան դաշտահանդէսը, այս Կիրակի ամբողջ օրը Օթէլ տէ Քրոք, Թրուա Լիւէ*ի ծառաստանին մէջ :*

Հայկական եւ եւրոպական պարեր :

Պիքնիք եւ շամփուրով խորոված :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼ

*Աղքատախնամ–Որբ. Միութեանս ընդ – հանուր ժողովը այս Ուրբաթ (*19 *Յունիս) ժամը* 21*ին* 5 Րիւ Փափէռ *Հ. Բ. Ը. Մի – ութեան սրահին մէջ,*

ՕՐԱԿԱՐԳ — Ա) Տեղեկատուութիւն նիւթական եւ բարոյական, Բ) Ընտրու – թիւն նոր վարչութեան :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝ ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝

ՊԱՏ. ՍԻՍԼԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES

PARIS (17e)

Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Յաջորդ հաւաքոյթը այս Չորեքշաբթի Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ :

Կը խօսի ՎՌԱՄ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Նիւթ՝ Վիքթոր Կարտոնի Լը Շըվալիէ ա լ'էմբօտ *գիրքը:*

Լսարանի վարչութիւնը մասնաւորա – պէս կը յանձնարարէ երիտասարդութեան ներկայ ըլլալ այս շահեկան բանախօսու – թեան :

Հ. Յ. Դ.

ՇԱՒԻԼ — Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատե – ղին: Կարեւոր օրակարգ :

ԼԻՈՆ — Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կո – միտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ըն – կերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, սո – վորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրա – կարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Յ. Դ. «Քրիստա – փոր» ենթկոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, Ահա – րոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարե – ւոր օրակարգ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Յունիս 21, ժամը 15էն 22

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան պարտէզին մէջ

36, AVENUE CHARLES DE GAULLE — MONTMORENCY

Գեղարուեստական բաժին, խաղեր եւ Եւրոպական պարեր:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն «ԿՈՎԿԱՍ» պա – րախումբը, Պ. Բիւզանդ Ֆընտըգեան, *երգիչ, Օր.* Սուրէնեան, *մենապար, եւ* Պ. Գրիգոր Վախեան, *խօսնակ :*

Խնամուած ճոխ պիւֆէ, տեղւոյն վրայ առատ ուտեստեղէն, ըմպելիներ եւ պաղպաղակ, մատչելի գիներով :

ԹՕՄՊՕԼԱ, արժէքաւոր առարկաներով

Երեկոյեան աւանդական շամփուրով խորոված

ՄՈՒՏՔ՝ 2·50 *ՖՐԱՆՔ*

ԾԱՆՕԹ — Շոգեկառք առնել Կար Տիւ Նոռէն մինչեւ Անկէն լէ Պէն, անցնիլ *կամրջակը եւ թիւ 6 օթօպիւսով իջնել Կրօլէի կայանը: Շոգեկառք՝* 10·15, 11·13, 12·05, 12·32, 13·54, 14·30, 15·00, 16·17, եւ 17·42:

ԽԻՍՏ ԿԱՐԵՒՈՐ — Տեղի պիտի ունենայ բացօթեայ ճաշ մը ժամը 13ին:

Ճաշագին մուտքով միասին 15 ֆրանք

Այժմէն կարելի է արձանագրուիլ եւ ապահովել սեղանները դիմելով Աղքատա – խնամի Գրասենեակը :

32, Րիւ տը Թրէվիզ (Հեռախօս, ՓՐՕվանս 77–73)

ՃԱՄԲԱՐ | Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ | ՃԱՄԲԱՐ

Camp du Nor Séround

ՕԳՈՍՏՈՍ 1-31 — AOUT

Հսկայ շէնք մը: Գեղատեսիլ վայր՝ լիճին ճիշդ քովը: Խաղաղաշտ եւ լողանք: Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ :

ՕՐԱԿԱՆ՝ 10 ՖՐԱՆՔ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝ ամէն Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 7 – 9, եւ Շաբաթ օրերը՝ ժամը 5–7,

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE — 17, Rue Bleue

Գաւառը դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի խումբերուն :

ԾԱՆՕԹ — Փարիզէն հաւաքական տոմսով (պիյէ քոլէքթիֆ) *մեկնողներու ար – ձանագրութիւնները կը փակուին Յունիս 30ին:*

Երթ ու դարձի ծախքի հաշւոյն կանխավճար՝ 50 ֆրանք :

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է

ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ պաստառ – կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու – թիւն: Նորոյթ խղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — *ծածկոցներ. –*

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որուն շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

REDACTION - ADMINISTRATION : 32, Rue de Trévise - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆր. — Հատը 0.30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 18 ՅՈՒՆԻՍ

JEUDI 18 JUIN

1964

LE NUMERO : 0,30 FR.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10.036

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — Nº 10.039

«ԱՆՄԱՐՄԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ»

Բնութագրումը մերը չէ : Կը պատկանի Վարդրշակ Նորենցին :

Եւ ուրիշ բան չէ այս «Անմարմին Հայաստան»ը, բայց եթէ՝ Սփիւռքը, որ «մարմնաւորուած » ու գոյութիւն առած է «սրտերի մէջ, գրքերի եւ երգերի » եւ որ կը տարածուի «Միչիկանից մինչեւ Միջագետք, մինչեւ Ուրմիա, Տփլիսպեր — կերից մինչեւ ափերն Հրոյ երկրի» :

Բերթուածին խորագիրը «Սփիւռք » ընելով, Վարդրշակ Նորենց կը գտնէ, թէ ան «հող չունի, որ արմատ տայ, խոնդնի ոտի. չունի արեւ, անձրեւ չունի, որ ոստեր տայ » :

Այս այսպէս ըլլալով, ոտքի կանգնելու եւ ոստեր տալու անզօր այս Սփիւռքը բանաստեղծը այնուամենայնիւ կ'որակէ իբրեւ «Անմարմին Հայաստան » :

Եւ սակայն, Նորենց որոշ կամք, դի — մադրելու որոշ կիրք ու կորով, սեփա — կան դիմագիծ ու ոգի պահպանելու ո — րոշ վճռականութիւն կը տեսնէ այս «անզօր»ին մէջ, քանի որ հարց կուտայ. «Ինչն է կապում նրան կեանքին , եւ ինչ ուժով դիմադրիր է ամենակուլ ձուլ — ման ախտին » :

Ըսել «ամենակուլ » այդ նոյնն է, թէ ըսել անդիմադրելի :

Եւ սակայն, դուրս կուգայ, որ նոյն — իսկ անդիմադրելիին առջեւ գտնուող Սփիւռքը այնքան մը ուժ կը գտնէ իր մէջ, որ կը յամառի ու կը յաջողի «դի — մադրիր» հանդիսանալ, եւ — միշտ ըստ բանաստեղծի վկայութեան — «կենդանի է դարեր ապրող ոգու յուշով եւ այդ յուշից ծնուած իղձով — գալիք բախտի » :

Ինչ իղձ է այս, որ դիմադրելու այս — քան մեծ ուժ կը ներշնչէ Սփիւռքին :

Նորենց կը պատասխանէ . « Վերա — դարձի ծաղկող իղձ»ն է ան «մշտականչ» :

Գիւտ մը չէ բանաստեղծին ըրածը : Անկլին. հազար անգամ ու հազար ձեւով արտայայտուած ճշմարտութեան մէկ երկնութիւնն է լոկ :

Եւ սակայն ոչինչ այնքան կը կարօտի երկնութեան, որքան նոյնինքն ճշմար — տութիւնը :

Տեղ մը Ա. Ահարոնեան կը վկայէ, որ «աւեր տաճարի մը կանթեղը» իր գերեզ — մանին մէջ իսկ պիտի չարունակէ մխալ «թէ Արարատի ծոցում չհանգչեմ, եւ Արաքսը չօրօրի քունս յաւերժական » :

Ճիշդ այդպէս կը գզան ու կը մտածեն «Անմարմին Հայաստան»ի բոլոր զաւակ — ները :

Եւ սակայն, անարդար ու անճիշդ պի — տի ըլլայ երբեք, եթէ ըսենք, որ այս «բոլոր »ին մէջ կայ սերունդ մը, որուն հոգեկան ապրումը, որուն իղձն ու կա — րօտը առանձնօրէն սուր ու սրտակեղէք են :

Որն է այդ սերունդը :

Ան որ եղաւ ու մնաց վաւերապէս ան — հող, անանուն եւ արմատախիլ :

Սերունդ մը կար, որուն մէջ կը մխար կարօտ հայրենին քանի որ Փիզիքապէս ապրած էր հարազատ ու հազարամեայ հայ հողին վրայ, տեսած էր Արարատն ու Վանը, խմած էր Սեւանի ջուրէն եւ երբ կը լսէր « Հայաստան» անունը դի — տէր՝ Մէկ ու ամբողջապէս գիտէր՝ թէ ինչ կը նշանակէ էութիւնները կախար — դող եւ հոգիները գերող այս բառը :

Կայ նաեւ ներկայ մեր կեանքի այն սե — րունդը, որ մանուկներէ եւ պատանինե — րէ է բաղկացած : Ծնած Ֆրանսա, կէս մը ֆրանսացի դարձած , ծնած Ամերի — կա, կէս մը ամերիկացի դարձած, ծնած Յունաստան, կէս մը յոյն դարձած : Ա — նոր համար վաղը հոգեկան մաքառում եւ ինքնացական պայքար պիտի ըլլայ Հայաս — տանը նկատել էութիւն կախարդող եւ հոգի գերող նորենցեան «իղձ» :

Այս երկուքին մէջտեղ գտնուողներն են իրաւ , վաւերական ներկայացուցիչները «Անմարմին Հայաստան»ի :

Ասոնք ալ աշխարհ եկան Ֆրանսա, Ա — մերիկա ու Յունաստան, կամ՝ այս եր — կիրները փոխադրուեցան իբրեւ անբար — բառ ու անյուշ մանուկ :

Եւ սակայն, ոչ կէս մը, ոչ քառորդ մը, ոչ ալ որեւէ տոկոսով ասոնք չդարձան ֆրանսացի, ամերիկացի, յոյն : Ու նաեւ ասկէ ետք ասոնք պիտի չկրնան կերպա — րանափոխուիլ, որովհետեւ կախարդը — ւած է ասոնց էութիւնը եւ գերուած է ա — սոնց հոգին :

Տեսած չեն Արարատը եւ ուրեմն հա — զար Արարատ կը նկարեն, հազար Արա — րատի լուսանկար ձեռք կը ձգեն, հազար Արարատ կը կախեն տան, գործատեղիի, ակումբի պատերէն :

Ապրած չեն հայ հողի վրայ եւ ուրեմն բուռ մը հայ հող կը մուրան, բուռ մը հող Հայաստանէն կը համբուրեն, իբրեւ անգտանելի գանձ անգին կը պահեն , կը սրբացնեն :

Ծանօթ չեն անպատմելի ու անասելի այն ապրումին, զոր մարդ կ'ունենայ , երբ ոտք կը կոխէ հայրենի հողին, կը քալէ հայրենի երկնակամարի տակ , ին — քըն իրեն կը գզայ տէր իր աշխարհին , հազարամեայ փոխանցումով պապերէն պապ անցած ու իրեն հասած հայրենի — քին :

Անծանօթ ըլլալով այս բոլորին, այս բոլորը փոխարիններ են ապրումով մը, որմէ կերպարանք է առեր այլ Հայաս — տան մը՝ «անմարմին » :

Հիները տեսած են «մարմնաւորը» իսկ գալիքները զայն դժուարութեամբ պիտի ըմբռնեն : Եւ մէջտեղի «կամուրջ» սե — րունդն է, որ սրտով ու շունչով, հեւքով ու հոգիով , երազով ու իղձով «մարմին» է տուեր սփական ձեռակերտին՝ « ան — մարմին Հայաստան»ին :

Եւ ճիշդ է բանաստեղծը, երբ կ'ըսէ , թէ ասոր շնորհիւ է, որ « ամենակուլ ձուլման ախտին» դիմադիր կը հանդի — սանայ Սփիւռքը :

Ճշմարտութեան համազօր է պոետի այն խօսքը , թէ «վերադարձի ծաղկող իղձով » կը շնչէ, կ'ապրի, կը գոյատե — ւէ տարագիր Հայը :

Եւ յատկապէս ան, որ մարմնեղէն Հա — յաստանէն զրկուած «Անմարմին Հայաս — տան» մըն է կերտած :

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԷՆ ԱՌԱՋ

ՅՈՅՆ ԵՒ ԹՈՒՐՔ ԽՕՍԻԼ ՉԵՆ ՈՒԶԵՐ ՃՈՆՍԸՆԻ ՄՕՏ

Մինչ Ինէօնիւ եւ Փափանտրէու կը պատրաստուին Ուաշինկթըն երթալու,այն համոզումով որ ազգաց փրկութեան հա — մար միակ յոյսն է՝ Ամերիկա՛, Ամերի — կա՛, Ու Թան չի ծածկեր թէ յոռետես է ինչ կը վերաբերի կիպրական հարցին լուծումին :

Ինէօնիւ Ուաշինկթըն կը հասնի Յունիս 21ին, իսկ Յունաստանի վարչապետը Յունիս 24ին եւ 25ին , այս ձեւով իրա — րու ալ չեն հանդիպիր :

Ամէն պարագայի մէջ կացութիւնը յստակ չէ թէեւ երեքներու (Ճոնսըն — Փափանտրէու — Ինէօնիւ) ժողով մը հա — ւանական չի նկատուիր : Յոյները բաւծ են արդէն թէ ցորչափ Թուրքերու ձեռք առած հակայոյն միջոցները չջնջուին, իրարու հետ խօսելու խօսք չի կրնար ըլ — լալ : Յոյները կը չեշտեն նաեւ թէ որեւէ ձեւով փոփոխութիւն մը պէտք չէ տես — նել յունական քաղաքականութեան մէջ Կիպրոսի նկատմամբ : Այսինքն հարցը միշտ ՄԱԿի ձեռքն է : Պէտք չէ իսկ խորհիլ վայրկեան մը թէ Յունաստան կը յօժարի իր հողամասէն մաս մը տալ , բայց բոլորովին չի հեռացուիր ընակչու — թեանց փոխանակութեանց լուծում մը : Փափանտրէու, ի յառաջագունէ, յայտ — նած է Ճոնսընի թէ կղզիին բաժանումի մը մասին չի խօսիր որեւէ պարագայի մէջ :

Քոմայա կը գրէ թէ զոհ իր աղետալի քաղաքականութեան Կիպրոսի մէջ , Մե — ծըն — Բրիտանիա կը դիտէ այլեւս : Պարզ է որ անգլեւթուրք սիրաբանութիւնը ան — կարելի դարձուցած է խաղաղ լուծում մը գտնել :

Իր տեղեկագրին մէջ Ու Թան կը յայտ — նէ թէ ՄԱԿի ուժերը պէտք է մնան Կիպ — րոս տակաւին առանց երկարաձգում մը ուզելու, առարկելով որ չի կրնար նման բան մը ուզել տրուած ըլլալով որ կա — րելի չըլլար ծախքերը ապահովել : Ու. Թան կը ճշդէ թէ երկրորդ եռամսեայ մը 7 միլիոն 3 հազար տոլար պիտի արժէ : Առաջին եռամսեան հինգ միլիոն 430 հա — զար արժած էր :

Քաղաքական գետնի վրայ, Ու Թան վերապահութիւններ ցոյց կուտայ Մա — կարիոս Արք.ի կառավարութեան զին — ուորագրութեան ծրագրին նկատմամբ եւ կը շեշտէ թէ թրքական ցամաքահանման մը պարբերական սպառնալիքները կը վնասեն ՄԱԿի ջանքերուն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիա արտաքսեց Մոսկուայի Պալշօյ պարախումբը, որ կը մերժէր, հակառակ պայմանագրութեան, ներկայացում տալ Արեւմտեան Պերլին : Առարկութիւնն այն էր որ Արեւմտեան Պերլինը մաս չի կազմեր Արեւմտեան Գերմանիոյ :

ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ կը հաղորդեն թէ 2500 արդելափակուածներ, որոնք դատապար — տուած էին Պետութեան ապահովութեան դէմ ոճիրի համար, ներման արժանացած են :

ՄԱԿ-ի ընդհ. քարտուղարը Գահիրէ պիտի երթայ Յուլիս 17էն 19, ափրիկ — եան անկախ պետութեանց վերին ժողո — վին առթիւ :

ՓՐՈՖ. ԼԸ ՊՐԸԹՈՆԻ տեղեկագիրը ցոյց կուտայ որ Նայսենս հասարակ խա — բեբայ մըն է : Արդարեւ այս «հրաշք մարդը» որ յաւակնութիւնն ունէր Լէօ — ւէմիի դարմանը գտած ըլլալու աղով եւ ֆենոլով պարզ ջուր է որ կը ծախէր ա — նապլասթ անունով, տուփը 45 հազար հին ֆրանքի :

«ԱՄԵՐԻԿԱ, ԱՄԵՐԻԿԱ» « AMERICA, AMERICA »

Երեքշաբթիէն ի վեր Փարիզի հասա — րակութիւնն ալ կրնայ տեսնել Էլիա Գազանի այս ժապաւէնը, որ կը ցուցա — դրուի փարիզեան երեք սրահներուն մէջ : Իր առենին մենք ալ արձագանգ տուինք այս ֆիլմին մասին, որ մօտէն կը շահա — գրգռէ Հայերը : Ծանօթ է, որ Էլիա Գա — զան, ծագումով Յոյն, Թուրքիա ծնած , ամերիկացի բեմադիր, ուզած է այս ժա — պաւէնով պատմել քրիստոնեայ փոքրա — մասնութեանց կեանքը թրքական լուծի տակ եւ անոնց երազը հեռանալու Թուր — քիայէն դէպի ազատութիւն՝ «Ամերիկա՛, Ամերիկա՛» :

Գազանի ժապաւէնը, որ անշուշտ տե — սակ մը ինքնակենսագրութիւն է, կը տե — ւէ երկու ժամ 45 վայրկեան, ինչ որ գլխաւոր թերութիւնն է ֆիլմի մը որ շահեկան ու յաջող է շատ մը տեսակէտ — ներով :

Յոյն երիտասարդ հերոսը կ'ապրի Ա — նատոլուի լեռներուն մէջ իր բազմանդամ ընտանիքին հետ, բայց կ'ուզէ մեկնիլ , հեռանալ բռնակալութենէն եւ հալածան — քէն, թշուառութենէն, երթալ հոն ուր ա — զատ կ'ապրին, ուր մարդու պէս կ'ապ — րին՝ Ամերիկա՛, Ամերիկա՛ :

Գլխաւորաբար յաջող են ժապաւէնին սկիզբի մասերը, Հայերու եւ Յոյներու տաժանելի կեանքը, հերոսին (Սթրա — վոս) հայ ընկերոջ Վարդանի մահը երբ Թուրքերը կրակի կուտան հայկական ե — կեղեցին ուր մայրերը կ'աղօթեն « Տէր ողորմեա՛, Տէր ողորմեա՛» : Սթրավոս քիչ ետք կօշիկները կուտայ հիւանդոտ Յովհաննէսին, որ ոտքերը բոպիկ կը քա — լէ Անատոլուի քարոտ ճամբաներուն հաս — նելու համար՝ «Ամերիկա, Ամերիկա» :

Ժապաւէնին այս առաջին մասը շատ յաջող է ամէն տեսակէտով, լաւագոյն ձեւով կը պատկերացնէ Հայուն և Յոյնին կեանքը եւ Թուրքին կոպիտ ու խարդախ նկարագիրը, որ ժպիտով գիտէ կողոպ — տել ու նոյն ժպիտով քեզի խաբել : Վեր — ջապէս Սթրավոս կը հասնի Պոլիս եւ հոս կը սկսին նաեւ ֆիլմին երկարութիւննե — րը, որոնք չեն կրնար ի վերջոյ չձանձրա — ցընել, նոյնիսկ .. Պոլսեցիները :

Սթրավոս կ'ուզէ 110 ոսկի շահիլ, շո — գենաւի տոմսի գինը դէպի՝ Ամերիկա , Ամերիկա : Եւ կը տեսնենք Պոլսոյ կեան — քը, բեռնակիրներու շրջանակին մէջ , ա — պա յոյն մեծ վաճառականներու ուր կը ճանչնայ հարուստի աղջիկ մը եւ կը յու — սայ անոր դրամօժիտով մեկնիլ՝ Ամե — րիկա՛, Ամերիկա՛ :

Շատ դանդաղ ու երկար է ժապաւէնին այս մասը ինչպէս նաեւ վերջին մասը , որ ճամբորդութիւնն է դէպի՝ Ամերի — կա՛, Ամերիկա՛ : Անհրաժեշտութիւն մը չզտանք նաեւ Ամերիկահայ մեծահա — րուստի մը եւ իր տարիքոտ ամուսինէն դառնացած կնոջը ներկայութիւնը : Վեր — ջապէս շոգենաւին վրայ է ուր կը բռնուի յանցանքի վրայ եւ պիտի չկարենայ ցա — մաք ելլել, սարսափը կայ աչքերուն մէջ ետ դրկուելու , բայց այս անգամ Յով — հաննէսը, որ ութ ընկերներու հետ կը տարուի, կը հանէ ոտքէն այն կօշիկները զորս Սթրավոս տուած էր Անատոլուի լեռներուն վրայ ու ծովը կը նետուի, իր անունն ու տեղը տալով Սթրավոսի :

Ինչպէս ըսինք, շահեկան ժապաւէն մը որմէ կարելի է մօտ 45 վայրկեան զեղ — չել, խտացնելով շատ մը աւելորդ եւ երկար տեսարաններ : Ասկէ զատ սակայն, յաջող գործ մը շարժանկարի գետնի վը — րայ եւ շատ յաջող խաղարկութիւն մը :

Այն տպաւորութիւնն ունեցանք սակայն թէ առաջին պատկերներէն ետք, երբ կը տեսնէինք թրքական բարբարոսութիւն — ները եւ հայկական գիւղերու մէջ տիրող սարսափը, հարկ եղածին չափ յստակ չէ թէ թրքական հալածանքն է դէպի Ամե — րիկա մեկնելու իր երազին բուն պատ — ճառը մանաւանդ Պոլիս հասնելէն ետք : Այդ վայրկեանէն «Ամերիկա՛, Ամերի — կա՛»ն կրնայ ըլլալ ոեւէ երիտասարդի ե — րազը, որեւէ երկնքի տակ :

Էլիա Գազանի այս ժապաւէնը, որ իր գլուխ — գործոցը կը նկատուի, ստացաւ Սան — Սեպաստիանի շարժանկարի փա — ռատօնին մեծ մրցանակը :

ԶՄՐՈՒԽՏԷ ՄԱՏԱՆԻՆ

Ա.

Հարսանիքէն չաբաթ մը ետք, երբ հաւաստ ծնողքէն բաժնուելու օրը, աղջիկը վերջին անգամ մտաւ հօրը աշխատութեան սենեակը. մօտէն հանեց զմրուխտէ մատանին ու դրաւ սեղանին վրայ:

Գիտէր, որ նահատակ մեծ հօրմէն յիշատակ ձգուած միակ նուէրն էր ատիկա հօրը, եւ որովհետեւ ամուսնութենէն օրեր առաջ ուզեր էր զայն ունենալ, հայրը սիրով յանձներ էր իրեն: Այժմ ստացած նուէրներուն մէջ ունէր աւելի չքեղ մատանիներ ադամանդեայ քարերով, գինդեր, մանեակներ ու ապարանջաններ, որոնց քով պարզ պարդ մը կը մնար զմրուխտեայ այդ մատանին: Անոր վրայ սակայն, իր հօրը չափ կը գուրգուրար ինք ալ, ծանօթ անոր կապուած նուիրական յիշատակներուն:

Հայրը վերցուց եւ սեղանին դղրոցը դրաւ մատանին:

Կէսօրէ ետք, մինչեւ օդակայան կնոջը եւ ազգականներու հետ ուղեկցեցաւ աղջկան:

Երբ հասաւ բաժանումի վայրկեանը, լուռ համբուրեց աղջիկը ու մնաց չփոթած՝ յուզումէն բարձրացող ներքին խռովքին առջեւ:

Վերադարձը եղաւ աւելի ճնշող: Չէր խորհած բնաւ, թէ այսքան չուտ պիտի վերջանար ամէն ինչ: Պիտի գտնուէր դէմ յանդիման բաժանումէն պարտադրուած նման տխուր իրողութեան մը: Այժմ իւրովի կը մաղթէր, որ ամպերուն մէջ անյայտացած օդանաւը անվտանգ հասնէր իր տեղը:

Երբ տուն հասան, մտաւ սենեակը, բացաւ դղրոցը եւ մատանին վերցուցած ցոյց տուաւ կնոջը:

— Ի՞նչ վերադարձուց, հարցուց կինը:

— Ինք վերադարձուց, ըսաւ, եւ աւելցուց՝ եթէ չընէր այդպէս, ինքս պիտի ուզէի:

Կինը նշանակալից նայեցաւ աչքերուն ու գլուխը շարժելով ըսաւ.

— Նայէ որ չկորսնցնես:

Գիտէր որ ամուսինը չէր սիրեր զարդեղէններ գործածել, բայց չէր ուզեր, որ կեսրայրէն նուէր տրուած այդ միակ մատանին գործածութեան մը ընթացքին կորսուէր յանկարծ:

Անսալով կնոջը յորդորին, հանեց մատանին ու դրաւ դարձեալ դղրոցը, ուր կը մնար ան թանկագին մասունքի մը պէս: Այդ խորշին մէջ անոր լուռ ներկայութիւնը կապուած կը պահէր զինք հեռաւոր քաղցր յիշատակներու, որոնք իր կեանքին անփոխարինելի հարստութիւնը եղած էին:

Շատ անգամ խորհած էր, թէ յիշատակներու կապուած անծանօթ ուժ մը կը վարէ արդէն մարդոց ճակատագիրը, երբ առօրեան յանկարծ կը դառնայ իր նոր հնհնուքներով տաղտկալի:

Այն ատեն անցեալը յիշեցնող ամէն դէպք եւ առարկայ խռովիչ քաղցրութիւն մը կ'ունենար իրեն համար: Այսպէս էր պարագան զմրուխտէ մատանիին: Կարօտներու կրակը կար անթեղուած անոր կանաչ քարին մէջ, ուրկէ կը ծաւալէր յանկարծ հեռաւոր յիշատակներու թախիծը:

Անջնջելի յիշատակներ, որոնց վրայ հիմա կ'աւելնար աղջկան մեկնումով անոր թողած կսկիծը եւս:

Եւ օր մը ահա ցրուիչը դուռը զարնելով իրեն յանձնեց նամակ մը: Աղջիկն էր գրողը. չուտով իրենց մօտը պիտի ըլլային, ինք, ամուսինը եւ երկու փոքրիկները: Հասաւ վերջապէս այդ բախտաւոր թուականը, ամսուան մը յապաղումով:

Օդանաւակայանին մէջ այր ու կին, իրենց հետ քանի մը ազգականներ եւս, ուրախութեամբ դիմաւորեցին ժամանողները:

Ծայր տուաւ հարց ու պատասխաններու չարան մը: Երկու տարեկան փոքրիկ աղջնակը գրկողը ինք եղաւ, կինը վերցուց մէկ տարու մանչը եւ մտան ինքնաշարժի մը մէջ, միասին աղջիկն ու փեսան:

Զգացած ուրախութիւնը աւելի կը փոթորկէր հօրը հոգին, ամէն անգամ որ փոքրիկը հին ծանօթի մը նման թեւերը բացած՝ կը գրկէր անոր գլուխը ու կը ժպտէր:

Այդ եւ յաջորդող օրերուն փոքրիկներու ճիչերը, խնդութեան աղաղակները եւ ծիծաղները լեցուցին տունը, որ չորս տարի ետք վերստին կը ստանար նախկին երջանիկ օրերու իր իրաւունքները:

Աղջկան ներկայութենէ՞ն կը ծորէր ուրախութիւնը իր յարկէն ներս՝ թէ թոռնիկներուն, չուզեց անդրադառնալ ատոր, սա միայն ճշմարիտ էր, որ անոնք միասին կը ձեւացնէին իր յարկը լեցնող ջուարթութեան եւ խնդութեան աղբիւրը:

Շաբաթ մը ետք, իմացան սակայն, թէ հազիւ պիտի կրնային տասնեակ մը օրեր եւս մնալ իրենց մօտ: Սոխպողական գործեր պարտաւորիչ կը դարձնէին իրենց վերադարձը, որ յապաղած էր արդէն փոքրիկներուն ճանապարհին անակնկալ հիւանդութեան պատճառով, որ հարկադրած էր զիրենք քամուած մնալ Եւրոպա, աւելի քան մէկ ամիս:

Եւ հիմա հայրը կը մտածէր, թէ չորս տարի անընդհատ մէկ երազ ունեցեր էր. ե՞րբ անգամ մըն ալ պիտի տեսնէր աղջիկը: Այդ առիթը եթէ տրուէր իրեն, երկարօրէն գլուխ – գլխի պիտի խօսէր հետը, պիտի ուզէր լսել իր նոր կեանքի մասին. հուսկ ապա պիտի ըսէր անոր.

— Աղջիկս, գուցէ այս մեր վերջին տեսակցութիւնը ըլլայ: Գիտես որ տկար եմ եւ յառաջացած տարիքի մէջ: Մահը կրնայ հասնիլ ու նոր հանդիպում մը դարձնել անկարելի … Պիտի յանձնարարէի, որ տէր կանգնէիր իր ձագուկներուն հայեցի դաստիարակութեան գործին. մեծցնէիր զանոնք այնպէս, որ օտար ափերու վրայ իրենց հայ ըլլալը չմոռնային:

Հակառակ իր փայփայած ծրագրին, այդ ցանկալի առիթը չներկայացաւ լայնօրէն:

Փոքրիկ թոռնուհիին անակնկալ մէկ անհանգստութիւնը, այցելուներ, փոխադարձ հանդիպումներ եւ այլ զբաղումներ գրաւեցին աղջկան ամբողջ ժամանակը եւ ինք գլուխ – գլխի խօսակցութեան մը առաջարկը դժուարացաւ ընելու, ինչ որ պահ մը տխրեցուց զինք: Այսուհանդերձ, յոյսը չկտրեց:

Առտու մը փեսան մեկնեցաւ բարեկամի մը հետ ունեցած մէկ ժամադրութեան: Փոքրիկները դեռ կը քնանային. ինք առանձին կ'աշխատէր գրասենեակին մէջ, երբ դրան առջեւ նշմարեց աղջկան ստուերը: Ժպտաչուրթ մօտենալով հօրը, դրաւ աջ ձեռքը անոր ուսին, ինչպէս կ'ընէր առենօք, երբ կ'ուզէր իր անմեղ փայփայանքով իրաւունք մը ձեռք բերել, ու ըսաւ.

— Հայրիկ, կ'ուզէ՞ր քիչ մը զմրուխտէ մատանին ինծի տալ:

Բացաւ դղրոցը ու վերցնելով մատանին, երկարեց աղջկան:

Երբ ունեցաւ ուզածը, խնդրեց սաթէ մանեակը եւս, զոր կ'անցընէր պարանոցին առենօք:

Իր սպիտակ մորթին վրայ, խարտեաչ մազերուն հետ, դեղնաւուն այդ զարդը առանձին հրապոյր մը կ'աւելցնէր անոր գեղեցիկ դէմքին:

Տուաւ այս վերջինն ալ զոր կը պահէր սակայն ոչ թէ դղրոցին մէջ, բանալիի տակ, այլ գրադարանին մէկ անկիւնը:

Իր ուզածները ստանալէ ետք, աղջիկը ծռեցաւ, համբուրեց հայրը եւ ուղղուեցաւ դէպի խոհանոց ուր այդ պահուն մայրը ճաշի պատրաստութիւն կը տեսնէր:

Առանձնասենեակէն դէպի խոհանոց երկարող միջոցը չատ կարճ ըլլալով, ան յստակօրէն լսեց երկու կիներուն զուարթ խօսակցութիւնը:

— Ստացա՞ր, հարցուց մայրը:

— Ահաւասիկ, ըսաւ աղջիկը եւ ցոյց տուաւ ձախ ձեռքի մատնեմատին վրայ փայլող զմրուխտէ մատանին: Նոյն պահուն անցուց վիզը սաթէ մանեակը նոյնպէս:

Քիչ ետք գնումի մը համար աղջիկը դուրս ելաւ: Այն ատեն գնաց կնոջը մօտ:

— Գիտե՞ս թէ որքան ուրախացաւ տըւած մատանիիդ եւ մանեակին համար: Խօսեցաւ կինը:

— Արդէն ատոր համար ալ եկած եմ քեզի, ըսաւ: Կ'ուզեմ որ առիթով մը յիշեցնես իրեն, որ մեկնելէն առաջ դարձնել ինծի վերադարձնէ մատանին: Մանեակը կրնայ պահել, ան գնուած առարկայ մըն է, ուրիշ է պարագան մատանիին, որ ինչպէս գիտես, հօրմէս նուէր միակ մասունքն է ինծի:

— Քանի որ ինքդ տուիր, ըսաւ կինը, ինքդ ալ ուզէ: Այս գործին գլուխ մի խառներ:

— Մատանիին տեղ պատրաստ եմ աւելի սուղ նոր զարդ մը գնել, յարկ կարգադրէ որ առանց վշտանալու յօժարի վերադարձնել այս յիշատակը, նախ քան մեկնիլը:

Բայց կնոջ պատասխանը եղաւ կտրուկ:

— Կարգադրէ հարցը ինքդ. այս գործին մի' խառներ զիս, խնդրեմ:

Կնոջ անդրդուելի կեցուածքը պահ մը լեցուց իր հոգին թախիծով:

Երբեք չէր անդրադարձեր, որ պարզ մատանի մը, որուն կանաչ քարը մը, կրնար զինք յուզելու ատոքան … ունենալ: Ինք իրրեւ յիշատակ պահած էր զայն դղրոցին մէջ, գիտէր որ հոն անկորուստ կը մնար ան: Այդ … բաւական նկատած էր անով տեսութ չզբաղելու համար, մինչ այժմ, երբ … շարժած էր իր անկիւնէն ու կը գտնուէր մեկնումի պատրաստութեան մէջ … իր աղջկան մօտ, զայն ձեռքէ չհանելը … դառնար աւելի քան սոխպողական:

ՎԱՐԴԱՆ ԳԷՈՐԳ…

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(ԺԷ. եւ վերջին մաս)

Ե) Ջրաքարբոնաթ – սոտիոմ – քալսիոմային ջուրեր (հիմնական հանքայիններ՝ սոտիոմի եւ կրածինի ջրածնախատներ)՝ Ամասիայի, Ստեփանաւանի, Կիրովականի, Համզաչիմանի, Ապարանի, Լուսաւանի, Դուինի, Վէդիի, Գ… դամայ լեռնաշղթայի (հարաւային մաս) Ազիզբեկովի եւ Դաստակերտի շրջաններուն մէջ: Մինչեւ 1960, ըստ երեւոյթին, այս աղբիւրներէն ոչ մէկը ենթակայ էր արդիւնաբերական շահագործման:

Զ) Ջրաքարբոնաթ – քլորիթ – սոտիոմ – քալսիոմային ջուրեր (գլխաւոր հանքայիններ՝ սոտիոմի եւ կրածինի ջրածնախատներ եւ քլորիթներ): Ստեփանաւանի, Կիրովականի, Դիլիջանի, Հանքաւանի, Ծաղկաձորի, Ապարանի, Մարալիկի, Սեւան քաղաքի, Կամոյի (Նոր Պայազիտ), Երանոսի Մարտունիի, Ծովակի, Էլարի (Երեւանի մօտ), Վարդենիսի լեռներու, Եղեգնաձորի, Գորիսի, Սիսիանի, Դաստակերտի, Քաջարանի, Լիճքի եւ Մեղրիի շրջաններուն մէջ: Շահագործման ենթակայ են Կամոյի շրջանի հանքային տաք ջուրերը (…

ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ

«ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒ» ՇԱՐՔԷՆ

Անվերջ էին մեր վէճերը, ու որեւէ տրամաբանական եզրակացութեան չէինք յանգում:

Մեսրոպ էֆէնտին խկապէս Պոլսոյ Թուրք համալսարանի զարդն էր, խկապէս հեղինակն էր Թուրք լեզուի քերականութեան ամէնից լուրջ դասագրքի, խկապէս մաքուր Թուրքերէն խօսելու եւ Թուրքական առողանութեան դասատու էր եղել սուլթանի որդիներին: Նաեւ Հայատառ Թուրքերէն Թերթ էր հրատարակում նա: Ասում էին հայ տառերով Թուրքերէն կարդալն աւելի դիւրին է, քան արաբական տառերով: Մեսրոպ էֆէնտին Հայատառ Թուրքերէնով տպագրում իր Թերթի մէջ հրատարակում էր ֆրանսական, իտալական, ռուս եւ հայ գրականութիւնից յուզիչ պատմուածքներ: բանաստեղծութիւններ և յօդուածներ՝ լուսաւորութեան մասին, աւանդութիւններ, որ ցոյց էին տալիս, թէ Աստուծոյ ստեղծած բոլոր մարդիկ, որ աբարչի կերպարանքն ունին, նրա զաւակներն են, եղբայրներն են, ինչ լեզուով էլ խօսեն եւ ինչ կրօն էլ դաւանեն: Եւ ասում էին, որ նրա Թերթը կարդում էին չատ փաչաների եւ նոյնիսկ մեծ վէզիրի ընտանիքում եւ Թուրք երեւելիների կանայք նամակներ էին գրում նրան՝ յայտնելով իրենց երախտագիտութիւնը Մեսրոպ էֆէնտիի ազնիւ գործունէութեան համար: Նոյնիսկ Թուրք մոլլաները լաւ ճանաչում ու խորապէս յարգում էին նրան: Երկրասարդ կրօնաւորներին նա արաբերէն եւ պարսկերէն էր ուսուցանում, բացատրում էր Ղուրանի խրթին դարձուածները, սովորեցնում էր հասկանալ պարսկական հնամենի իմաստութիւնները՝ պարսիկ ձեռագրերը կարդալով եւ իսլամի ազնիւների պատմութիւնը: Ասում էին, որ գլխաւոր կրօնապետը Մեսրոպ էֆէնտուն սիրելով է, որ բարեացակամ է Հայերի հանդէպ ու միշտ սուլթանից գթասրտութիւն է հայցում հայ ժողովրդի համար. «Քո այդ հպատակներն օգտակար են տէրութեան» համար, ամենակալ ու հզօր սուլթան, — ասել էր նա, — մեզ է սուր բարձրացնել այն ազգի վրայ, որի զաւակները նոյնիսկ Թուրքերին Թուրքերէն են սովորեցնում, իսլամին՝ Ղուրանի առեղծուածներն են մեկնում »…

Ինչե՛ր ասես չէին ասում Մեսրոպ էֆէնտու մասին: Մենք հպարտութեամբ էինք լսում այդ պատմութիւնները, որովհետեւ այդ երեւելին հայ էր եւ մեր ուսուցիչն էր, բայց չէինք սիրում, որովհետեւ ոչ մի անգամ նա մեզ հետ հայերէն չխօսեց ու ոչ մի անգամ նոյնիսկ չժպտաց մեզ հայերէն: Չէինք սիրում, բայց հպարտ էինք զգում մեզ, որ Թուրքական պետութեան մէջ կան այդպիսի Հայեր, մեր ժողովրդի անունն ու համարումը պահպանող այդպիսի անձնաւորութիւններ: Պատահում էր, որ վէճի էինք բռնւում Թուրք տղաների հետ: Հազար իննհարիւր ութի հիւռիաթից եւ հազար իննհարիւր իննին՝ Սուլթան Համիտի գահընկեցութիւնից յետոյ հնարաւոր էին դարձել այդպիսի վէճերը: Թուրք տղաները, որ մի քիչ մտքով զարթնած, անխծում էին համիտեան բռնակալութիւնը եւ իթթիհատական էին, Հայերին ազատութիւն տալու մտքից բարկանում ու բորբոքւում էին:

—Դուք հպատակներ էք, եւ լաւ կը լինի, որ այդ բանը յիշէք միշտ ու չմոռանաք, որպէսզի յետոյ, երբ զղջաք, ուշ չլինի, — ասում էին նրանք մեզ:

— Բայց չէ՞ որ հիւռիաթը եղբայրութիւն ու հաւասարութիւն է հռչակել, — յիշեցնում էինք մենք:

— Մի բաժանուէք մեզնից, ազգային ինքնավարութիւն մի պահանջէք, համարեցէք ձեզ օսման Թուրքեր եւ այն ժամանակ ձեզ վրայ էլ կը տարածուի եղբայրութեան ու հաւասարութեան ազնիւ սկզբունքը, — պատասխանում էին նրանք ու աւելացնում.

— Իսկ եթէ ուզում էք հայ մնալ, … մոռացէք, որ մենք տիրող ենք, … հպատակներ …

Մենք էլ էինք զարթնել: Զարթնել էինք ե՛ւ մտքով, ե՛ւ հոգով: Այդ … խօսքերն էլ բորբոքում էին մեր … կրակը, որի վրայից ժամանակի … հեռացրել էր մոխիրների չերտը:

— Մենք հպատակներ ենք, — պատասխանում էինք մենք, — բայց մէջ… մտքերը լուսաւորւում են հայ գրող… մեհյուս Ջօհրապի ճառերից, եւ … մայրերը նրան են չնորհակալ… յայտնում, որ պահանջում է ազատ… թիւն տալ Թուրք կնոջը, որպէսզի … կրտսեր եղբայրները ձեզ նման … հիների որդիներ չլինեն … Մենք … տակներ ենք, բայց մենք ենք ձեզ … ճէօշկ ու սարայներ եւ մզկիթներ … նում, հայ Մեսրոպ էֆէնտու գրքեր… դուք ձեր լեզուն սովորում …

Անապարծութիւնը զէնք էր մեզ … մար՝ ստորացումներից պաշտպան… լու: Միամիտ ու կործանարար զէնք … րի կրակոցը չէր խոցում հակառակ… դին, այլ դրդում ու կատաղեցնում … նրան: Զկարողանալով տիրել մեզ … նականութեան զէնքով, յետոյ … պիտի վրէժխնդիր լինէր զէնքի … նութեամբ …

ՀՐԱՉԵԱՑ …

(3 Շար.)

…տոն), ինչպէս նաեւ Հանքաւանի ենթաջերմային աղբիւրները :

է) Ջրաքարպոնաթ – սուլֆաթ – սոդիում – քալսիոմային աղբիւրներ (Հիմնական հանքայիններ՝ սոտիոմի եւ կրածնի սուլֆաթներ եւ ջրարնածխատներ) : …Նոյեմբերեանի, Բերդի, Կիրովականի, Աժդահակ լերան (Գեղամայ լեռներ), Արտաշատի, Ազիզբեկովի, Սիսիան – Տաթեւի, Արամազդ լերան (Բարգուշատ լեռնաշղթայ), Քաջարանի եւ Լիճքի շրջաններուն մէջ : Շահագործման ենթակայ աղբիւր չի յիշատակուիր :

ը) Հայաստանի մէջ կը հանդիպինք …փրջապէս խառն կամ հազուագիւտ բաղադրութեամբ մեծ թուով ուրիշ աղբիւրներու Ալավերտիի, Ղուկասեանի, Կիրովականի, Հանքաւանի, Արագածի, Արզնիի : Երանոսի, Երեւան – Արտաշատի, Վէդիի, Ազիզբեկովի, Գորիսի, Քաջարանի, Լիճքի եւ այլ շրջաններու մէջ :

Կ'արժէ այս բաժնին մէջ յիշել նաեւ որ ներկայ Հայաստանի մէջ ծանօթ են …ր հազարէ աւելի ըմպելի անուշ ջուրի աղբիւրներ եւ ակեր : «Հազուագիւտ բացառութեամբ, — կ'ըսէ Ակադեմիայի Ատլասը, — ստորերկրեայ ջրերը հանդիսանում են թերքաղցրահամ եւ քաղցրահամ՝ 0,08–0,45 կրամ լիտր հանքայնացումով · Նրանք սառնորակ են եւ օժտուած են խմելու բարձրորակ յատկութիւններով » :

ԻԲՐԵՒ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Եթէ Խորհրդային Հայաստանը այսօր դարձած է մետաղաձուլական, քիմիական եւ այլ ճարտարարուեստներու, ինչպէս նաեւ շինանիւթերու արդիւնաբերութեան երկիր, անիկա այդ բանը կը պարտի իր ենթահողի գանձերուն :

Գանձեր՝ որոնց շահագործումը կարելի է դարձած, ամէն բանէ առաջ, Հայաստանի «սպիտակ քարիւղ»ին զօրութենական հնարաւորութիւններով : Վերջին տարիներուն է միայն՝ որ, իբրեւ լրացուցիչ միջոց, դիմուած է Ատրպէյջանի հայթայթած բնական կազին :

Հայկական ենթահողի հարստութիւնները հեռու են սպառման վտանգէն : Ու վստահօրէն նաեւ՝ անոնց ամբողջական ծանօթացումը տակաւին չէ աւարտած : Հանքաբանական տեսակէտէ դարերէ ի վեր ուսումնասիրութեան ենթակայ ու… …եւ երկրի մէջ, մեր օրերուն հանքային նոր եւ անսպասելի գանձեր երեւան կուգան յաճախ : Ուստի տակաւին շարունակելի է ներկայ Հայաստանի արդիւնաբերական ամենօրեայ վերելքը, խարըսխուած սատւերարար՝ երկրի հարուստ ենթահողին վրայ :

Մենք դժբախտաբար քիչ բան կրցանք ըսել սակայն Մեծ Հայաստանին՝ խորհրդային սահմաններէն անդին գտնուող եւ ներկայ Հայաստանին բաղդատմամբ՝ հողային տասնապատիկ տարածութիւն ունեցող մասին նկատմամբ, որ առժամարար կը գտնուի Թուրքիոյ տիրապետութեան տակ : Մեր տրամադրութեան տակ գտնուած աղբիւրները եւ պաշտօնական հին վիճակագրութիւնները դժուար թէ ասկէ աւելին հնարաւորութիւնը տային :

Տասնապատիկ տարածութեամբ հողը անպայման չի նշանակեր անշուշտ հանքային տասնապատկուած հարստութիւն : Յարաբերութեան արժէքը այս պարագային կրնայ ըլլալ տասէն պակաս, բայց նաեւ, ինչո՞ւ չէ, տասնէն շատ աւելի : Մեծ Հայաստանը պէտք ունի տակաւին երկրաբանական ու հանքաբանական մանրակրկիտ ուսումնասիրութիւններու եւ հետազօտութիւններու՝ ամբողջական գաղափար մը կազմել կարենալու համար հայկական ամբողջական հողի ընդերքին պահած հարստութիւններուն մասին :

Յամենայն դէպս ցարդ մեզի ծանօթ մասն ալ կը բաւէ հաստատելու համար՝ որ ամբողջական եւ ազատ պայմաններ վայելող Հայաստան մը, որ անկախ իբաւատէրը ըլլայ իր հողին ու անոր պարփակած գանձերուն, հանքաբանական եւ արդիւնաբերական տեսակէտէ հարուստ եւ կարեւոր չափով ինքնաբաւ երկիր մը կրնայ դառնալ : Զօրութենական միջոցները, եւ ի մասնաւորի՝ «սպիտակ հանքածուխը» չէ որ կը պակսին իրեն : Ու քիչ են այն երկիրները՝ որոնք տնտեսական փթթումի համար անհրաժեշտ այս զանազան տեսակի պայմանները միասնաբար կը լրացնեն :

ՀՐԱՉ ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԷՐ ՍԹԱԼԻՆԻ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

ԷՆՎԷՐ ՀՕՃԱ Կ'ԱՄԲԱՍՏԱՆԷ ԽՐՈՒՇՉԵՒԸ

Ա.

Վերջերս, Թիրանայի մէջ արտասանած իր ճառին մէջ, Ալպանիոյ Համայնավար կուսակցութեան քարտուղարը Էնվէր Հօճա կ'ըսէր .— «Ալպանիա հող կը պատրաստէ՝ հրատարակելու համար մանրամասնութիւնները Խրուշչեւի մէկ դաւադրութեան, որուն նպատակն էր Սթալինի սպանութիւնը :

Նիքիթա Խրուշչեւ եւ իր հետեւորդները՝ իրական ոճրագործներ են : Ամենավատ դաւադիրներն են, մեքենայութիւններ լարողները եւ չարագործները, որոնք Ընկերվարութեան կառուցման ամբողջ շրջանին, քուլիսներու մէջ կը գործէին եւ ներկայիս, կրկին կը բարձրացընեն իրենց գլուխները : Այս դաւադիրներն էին, որոնք անամօթաբար կ'ըսէին թէ՝ դաւադրութիւն մը սարքած էին, Սթալինը սպաննելու համար» :

Էնվէր Հօճայի այս ճառը կուգայ բարդուիլ իր նախորդ պնդումներուն վրայ, թէ Ալպանիա անհերքելի վկայութիւններ ունի Խրուշչեւի ոճրային արարքներուն մասին : Տակաւին յայտնի չէ թէ՝ Սթալինի սպանութեան դաւադրութեան շուրջ վկայութիւնները՝ Միկոյեանի հետ ալպանացի պաշտօնական դէմքերու խօսակցութեանց ատենագրութեանց մէ՞ջ կը գտնուին թէ ուրիշ ապացոյցներ կան : Նոյն Նիքիթա Խրուշչեւը խոր ցաւ յայտնեց եւ առատ արցունք թափեց Սթալինի յուղարկաւորութեան ընթացքին : Իր մասին այս նկարագրականը տուաւ անցեալ տարի, Գրողներու համագումարին առջեւ արտասանած ճառին մէջ, ուր ջանաց արդարացնել Սթալինի ոճիրները կանխելու խորհրդային ղեկավարներու անկարողութիւնը :

ԱՆԿԵՂԾ ԱՐՑՈՒՆՔՆԵՐ

«Մեր այն արցունքները անկեղծ էին եւ հակառակ անոր որ գիտէինք Սթալինի թերութիւնները, վստահութիւն ունէինք իր անձին հանդէպ : Խորհրդային ղեկավարները գիտակ էին ձերբակալութեանց, բայց չէին խորհած թէ՝ ձերբակալուած քաղաքացիները բացարձակապէս անմեղ էին» : Իսկ Սթալինի կողմէ իշխանութեան չարաչար գործածութեան մասին իմացայ միայն իր մահէն եւ Լաւրենտի Բերիայի մեքենայութեանց յայտնութենէն ետք » :

Այսուհանդերձ, 1956ի իր «գաղտնի ճառ»ին մէջ, Խրուշչեւ ըսաւ որ, թէ ինք եւ թէ խորհրդային միւս ղեկավարները բազմաթիւ պատճառներ ունէին սպաննելու Սթալինը, որ կը պատրաստուէր դէպի մահ ղրկել իր գործակիցներէն շատեր :

Խրուշչեւ ապա յիշատակեց 1952ին տեղի ունեցած Կեդրոնական Կոմիտէին մէկ նիստը, որու ընթացքին, Սթալին թոյլ տուած էր հասկնալ թէ՝ Մոլոթով ու Միկոյեան, «մեր կուսակցութեան այս հին բանուորները, անհիմն ամբաստանութեանց թիրախ եղած են» : Խրուշչեւ աւելցուց թէ՝ որով հաւանական է, որ եթէ Սթալին քանի մը ամիս եւս ապրէր, Մոլոթով եւ Միկոյեան այսօր հոս պիտի չըլլային եւ իրենց ճառերը պիտի չարտասանէին : Սթալին նաեւ այն «յիմար եւ ծիծաղելի կասկածը ունէր, թէ Վորոշիլով Անգլիացիներու գործակալն էր » :

Խրուշչեւ ապա յիշատակեց այն դիտողութիւնը, զոր իրեն ըրած է մարեշալ Պուլկանին, «Յաճախ կը պատահի, որ իբրեւ բարեկամ հրաւիրուիս Սթալինի գրասենեակը : Եւ երբ իր դէմ գտնուիս՝ չգիտնաս թէ՝ քեզ ո՞ւր պիտի ղրկէ — տո՞ւնդ թէ զնդան » :

Խրուշչեւ ըսաւ որ, այնպէս կ'երեւի թէ՝ Սթալին ծրագրած էր զանգուածօվին գնդակահարել Պոլիթ Պիւրոյին հին անդամները :

Պոլիթ Պիւրոյի մէջ Սթալինի ընկերներէն շատեր, իսկապէս գնդակահարուեցան 1935էն 1948 տարիներու ընթացքին եւ ուրիշներ ալ, ինչպէս տնտեսական ծըրագիրներու գլուխը գտնուող Վոժնեչենսկին, գնդակահարուեցան 1930էն քիչ առաջ :

Սթալինի մահէն քիչ առաջ ալ, նոր ու մեծ մաքրագործում մը կը ծրագրուէր : Այսուհանդերձ, այնպէս կը թուի թէ՝ այն ժամանակ քաղաքական դժուարութեան մէջ չէր գտնուեր ոչ մէկը այն ղեկավարներէն, զորս Խրուշչեւ յիշատակեց իր «գաղտնի ճառ»ին մէջ, իբրեւ իրենց կեանքին համար վախնալու պատճառներ ունեցողներ :

Սակայն 1951ին իսկապէս դժուարին դիրքի մէջ կը գտնուէր Խրուշչեւ, իր մէկ յօդուածին պատճառով, ուր երկրագործութեան վերակազմակերպման համար կարգ մը միջոցներ մատնացոյց կ'ընէր : «Փրաւտա»ի մէջ յօդուածին հրատարակման յաջորդ օրը, թերթը հրատարակեց « ճշդում » մը, ուր կ'ըսէր թէ՝ մոռցած էր հրատարակել խմբագրութեան մէկ ծանօթութիւնը՝ թէ յօդուածը կը հրատարակուի պարզապէս «առ ի քննութիւն» : Ինչպէս աւելի վերջ պարզեց «Փրաւտայի» այն ատենուան խմբագրապետը՝ Պ. Իլիչեւ, «ճշդումը» դայրոյթ պատճառած էր Սթալինին :

Քաղեց՝ ՎԱԶՐԻԿ

(Մնացեալը յաջորդով)

Կ'ԱՐԺԷ ԳԻՏԵԱԼ

ԽՈՍՐՈՎԻ ԱՆՏԱՌԸ

—o—

Գեղեցիկ է Խոսրովի անտառը, բազմազան է անոր բուսական եւ կենդանական աշխարհը : Տարածութիւնը լեռնային է : Անտառային մասերը կը կազմեն ինը հազար հեկտար եւ կը գտնուին ծովի մակերեսէն 1400 – 2250 մեթր բարձրութեան վրայ : Լանջերը ամէն տեղ թեք են : Այդ տեսարանին կը միանան Գեղամայ լեռներէն ծագող արագահոս Ազատ եւ Վեդիի գետերը, ամէն տեղ ցրուած բազմաթիւ սառնորակ աղբիւրները :

Ամէնէն շատ ծառատեսակներն են կաղնին եւ գիհին : Կ'աճին նաեւ հացենի, ծփնի, տանձենի, խնձորենի :

Կան վայրի խոզեր, բծաւոր եղջերուներ, արջեր : Կան նաեւ զանազան թռչուններ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (122)

ԽՈԴԵԳԱՆ

—o—

Այդ օրը զարհուրելի կերպով յուզուած էր շուկան : Հրապարակը դնալով լեցւած էր հայ եւ թուրք արհեստաւորներով, որոնք տագնապահար սպասում էին մի ինչ որ բանի :

Շատ չանցած հրապարակ մտան մի խումբ թուրք վաճառականներ Քաչալ Արդուլի գլխաւորութեամբ, որոնք իրենց գօտիների տակ կացիններ ունէին պահած : Քաչալը մօտենալով ինչ որ բան փսփսաց Արդուլի ականջին եւ շտապեց դէպի Վերին թաղ :

Եւ այն պահին, երբ ամէնքը ուշադրութեամբ հետեւում էին թէ երբ է մոլլան մինարէթ բարձրանալու, շուկայի կենտրոնական մասում յայտնուեց Մատնիք Եղիշէն :

— Մշեցիներ, հայրենակիցներ, Տարօնի բնակիչներ, Վարդավառի Կիրակին … Կիրակի դարձաւ մեզ համար, — …թեանը դիմելով բարձրաձայն խօսեց նա :— Մուշի դաշտը, ինչպէս նաեւ ամբողջ Արեւմտեան Հայաստանը ահաւոր վտանգի մէջ է : Երիտասարդ Թուրքերի կառավարութիւնը եւ Սուլթան Ռէշատը որոշել են բնաջնջել հայ ժողովուրդին եւ բռնագրաւել մեր հայրենիքը : Քիչ առաջ լուր ստացուեց, որ Դաշտի բոլոր գիւղերում համատարած կոտորած է : Խարէութեամբ Մուշից դուրս տարուած մեր հազար երեք հարիւր հայրենակիցներին բալաքցի Մուսաբէկը եւ Գուրսէ Ալօն սրի են քաշել ճանապարհին :

— Մահ դահիճներին, — լսուեց կատաղի բացականչութիւններ ամբոխի միջից :

— Մուշը, մեր հայրենի քաղաքը շըրջապատուած է : Մեր սարերի վրայ թընդանօթներ են դրուած : — Բոլորը շուռ եկան եւ նայեցին դէպի Սաչքի Դուրան եւ Արջգլոր :

— Մեր քաղաքի թուրք աշխատաւորներ,— շարունակեց Եղիշէն,— մենք եւ դուք միասին ենք մեծացել այս հողի վըրայ : Իմ շինած օղերն ու ապարանջանները հաւասարապէս զուգել են թէ հայ եւ թէ թուրք կանանց ականջներն ու բազուկները : Հայ աշխատաւորութեան հետ ոտքի ելէք կենդրոնական կառավարութեան ջարդարարների դէմ : Մի թողէք, որ Մուշը կոտորուի : Այդ անիծեալ հրամանը վերեւից է եկել : Վերեւից են գալիս մեր խաղաղ խրճիթներն աւերող բոլոր իշխանական հրամանները :

Մատնիք Եղիշէի խօսքի ժամանակ ինչ որ մի շշուկ անցաւ հրապարակով :

— Մոլլան մինարէթ է բարձրանո՜ւմ, մոլլան մինարէթ է բարձրանո՜ւմ :

Եւ յիրաւի, սեւ անթարով ծածկուած, գլխին փաթաթած սպիտակ չալման, մանրահատիկ համրիչը թեւին, մի թուրք արագութեամբ շարժւում էր դէպի մինարան :

— Օ՜, մոլլա, մի բարձրացիր մինարէթ, յաւիտեան մի նզովիր մեր անունը, — գոչեց Մուսթաֆան եւ փռուեց նրա ոտքերին : — Մի կոտորէք Հայերին : Նրանք էլ մեզ պէս ժողովուրդ են : Լացողի մայր առնողին երջանկութիւն չէ, — գոչեց նա ամբողջ ուժով իր մարմինը սեղմելով նրա ոտքերին եւ կասեցնելով նրա ընթացքը : Բայց մոլլան անդրդուելի էր : Նա ոտքով կոխեց Մուստաֆային եւ, արագօրէն մզկիթի աշտարակն ելնելով՝ ազդանշան տուեց կոտորածն սկսել :

Եւ ճիշդ այն ժամանակ, երբ Քաչալ Արդուլը մի քանի վաճառականների խանում թաքնուած՝ ատրճանակը ուղղում էր Մատնիք Եղիշէի կրծքին, շանթի պէս հրապարակ մտաւ քրդական տարազ հագած մի քաջազնական խումբ : Քաչալ Արդուլի մէկ հարուածով պոկուեց պարանոցից եւ գլորուեց շուկայի հրապարակով : Նոյն միջոցին մոլլան մինարէթի գագաթից թաւալգլոր վայր ընկաւ՝ մի անվրէպ գնդակով :

Այդ մոլլան ոչ այլ ոք էր, քան ինքը ոստիկանապետ Թալիպ էֆէնտին : Բերդի թաղի մոլլան հրաժարուել էր մինարա բարձրանալ արիւնոտ ազանի համար : Թալիպ էֆէնտին սպանել էր նրան, հագել էր նրա շորերը եւ, նրա համրիչը թեւը անցկացնելով, ելել էր մինարէթ ազան կանչելու :

Երկու հարիւրի չափ ոստիկաններ եւ սեւ ասկեարներ, որ մտել էին շուկայ հայ արհեստաւորներին կոտորելու, խուճապահար փախուստի դիմեցին :

— Կաց, — որոտաց հերոսներից մէկը եւ մի կացին վերցնելով թափով իջեցրեց առջեւից փախչող դահճի գլխին :

— Դաշտը կոտորեցիք, հիմա էլ Մուշը կ'ուզէք բնաջնջել :

Այդ քրդական տարազ հագած կարիճը, որ մէկ հարուածով գետին տապալեց Քաչալ Արդուլին՝ Գոմսա Մելիքն էր, իսկ այն անվեհեր հերոսը, որ մզկիթի աշտարակից վայր գլորեց ոստիկանապետ Թալիպ էֆէնտուն՝ Խոդեդանն էր : Այդ երկուսի գլխաւորութեամբ Մուշ մտած շինականների խմբի մէջ էի Պնտեցի Մանուկը, Շինական Պօղոսը, Թելօ Մեսրոպը, Փղարկուայ Կարօն եւ շատ ուրիշ քաջեր :

ԽԱԶԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Արմէն Բուդաղեան եւ զաւակները, Տիկին Մարգարիտ Մելիք-Սարգիսեանց, Բժ. եւ Տիկին Մկրտիչ Մետաքսեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, հօրաքրոջ եւ խնամիին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՆՆԱ ԲՈՒԴԱՂԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Յունիս 16ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ առաւօտ ժամը 10·45, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին:

Հանգուցեալին փափաքին համաձայն ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Ե. Մարտիրոսեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի Պուլվ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ

Ա. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Տէր եւ Տիկին Պերճ Մալեան, Պ. Եդուարդ Մալեան, Տէր եւ Տիկին Բարսեղ Խրիմեան, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի՝ Յունիս 21, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց մօր՝

ՍԻՐԱՆՈՅՇ ՄԱՎԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ «Արծիւ» մարզական միութեան դաշտահանդէսը, այս Կիրակի ամբողջ օրը Օքէլ տէ Քրոք, Թրուա Լիւքի ծառաստանին մէջ:

Հայկական եւ եւրոպական պարեր:

Պիւֆէ եւ շամփուրով խորոված:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Արթօ Արզարեան կը նուիրեն յիսուն ֆրանք ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմնի բարենպատակ ձեռնարկներուն, Այրի Տիկին Զարուհի Սարաճեանի մահուան քառասունքին առիթով:

×

ՕԳԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Օգափ. կայանի Ա. խումբի մանուկներուն բժշկական քննութիւնները տեղի պիտի ունենան Երկուշաբթի Յունիս 29ին եւ Ուրբաթ Յուլիս 3ին, ժամը 9–12, Հայ Կարմիր Խաչի Փարիզի դարմանատունը, 15, րիւ ժան Կուժօն: Ա. խումբը կը մեկնի Յուլիս 4ին:

ՊԱՏԱՐԱԳ

Տէսինի եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնս կը ծանուցանէ Տէսինի եւ շրջանի Հայ հասարակութեան, թէ այս Կիրակի առաւօտ տեղի պիտի ունենայ պատարագ տեղւոյս եկեղեցին: Կը պատարագէ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ հովիւը եւ Կաթողիկոսական պատուիրակի ներկայացուցիչ ԴԱՒԻԹ ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ:

(Երգեցողութիւն, Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Օֆլազի):

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ տեղւոյն վրայ: Վարչութիւնը կը փափաքի որ բոլոր անդամները ներկայ գտնուին այս կարեւոր ժողովին:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Միջին ալիք 196 մեթր:
Կարճ ալիք 31, 10 – 25·55, 19·84:

Այս Կիրակի, Հռոմի ժամով՝ 10·30ին, Վատիկանի Ռատիոկանը պիտի սփռէ Հայկական ձայնաւոր Ս. պատարագը:

Կը պատարագէ Հայր Սահակ Վ. Ճեմճեմեան, Մխիթարեան ուխտէն: Պատարագի երգեցողութիւնները պիտի կատարուին, բազմաձայն, Լեւոնեան վարժարանի եւ Մխիթարեան ուսանողարանի ժառանգաւորներու կողմէ՝ ղեկավարութեամբ Յովսէփ Ծ. Վ. Գաֆթանճեանի:

Պատարագէն ետքը պիտի խօսի Պ. Հրաչ Քաջարենց՝ խմբագիր Մասիս թերթին, նիւթ ունենալով. «Ս. Մեսրոպի կոչումը»:

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Շաւիլի եկեղեցւոյ յառաջիկայ պատարագը այս Կիրակի:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ
ԵՒ ԳԻՆԵՁՕՆ

Կազմակերպուած Փարիզի եկեղեցւոյ հովանաւորութեան տակ բացուած Ժանթիյի եւ Փորթ տ'Իթալիի Հայ դպրոցի կրթական մարմնոյն կողմէ:

Կը նախագահէ Պ. ՍԱՐԳԻՍ ՏԷՐ-ՊԱԼԵԱՆ

Այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Քոմպաթաններու սրահին մէջ, 17 Րիւ Ռէյմոն Լըֆէվրը, Ժանթիյի:

Երգ, պար, արտասանութիւն, ընթերցանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ աշակերտներու կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ ուսուցիչ Պ. Քաչեանի:

Մուտք՝ 2 ֆրանք:

×

ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՄՊԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ ժամը ճիշդ 20·45ին, Պուա Քոլոմպի քաղաքապետարանին սրահը, 32 Րիւ Փօլ Տէրուլէտ:

Աշակերտներու կողմէ՝ արտասանութիւններ, խմբերգներ եւ պարեր:

Ուսուցչուհի Օր. Եւգինէ Եփրեմեանի գլխաւորութեամբ:

Այս առթիւ առաջին անգամ ըլլալով բացառաբար շրջանիս մէջ պիտի ներկայացուի Յակոբ Պարոնեանի

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐԸ

Բեմադրութեամբ եւ մասնակցութեամբ Տրդատ Նշանեանի:

Կը մասնակցին Տիկին Սիրուհի Նշանեան, Արտ. Գմբէթեան, Գէորգ Տէրվիշեան, Նուրհան Մարգարեան, Գրիգոր Վահան, Նազարէթ Պշտիկեան եւ Օր. Մառանկոզեան:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի Ազգ. դպրոցի Կրթ. մարմնի կողմէ:

Հովանաւորութեամբ՝ Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղին:

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 20·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Հաճելի յայտագիր՝ դպրոցին աշակերտութեան կողմէ: Ղեկավարութեամբ Պ. Վ. Սէքեանի:

Մուտքը ազատ է:

Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը անխտիր:

LE LORD
RESTAURANT
✶
SPECIALITÉS
ARMÉNIENNES ET HONGROISES
Décor agréable — Prix modérés
Հայկ. եւ Հունգարական Ընտիր ճաշ
PARIS
9, Rue Lord Byron, 9
(CHAMPS-ÉLYSÉES)
★
— Ouvert tous les jours —
sauf lundi
Téléphone :
ELY. 07-27
Փակ է երկուշաբթի:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Յունիս 21, ժամը 15էն 22

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան պարտէզին մէջ

36, AVENUE CHARLES DE GAULLE — MONTMORENCY

Գեղարուեստական բաժին, խաղեր եւ Եւրոպական պարեր:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն «ԿՈՎԿԱՍ» պարախումբը, Պ. Բիւզանդ Ֆընտըգեան, երգիչ, Օր. Սուրէնեան, մենապար, եւ Պ. Գրիգոր Վահան, խօսնակ:

Խնամուած ճոխ պիւֆէ, տեղւոյն վրայ առատ ուտեստեղէն, ըմպելիներ եւ պաղպաղակ, մատչելի գիներով:

ԹՈՄՊՈԼԱ, արժէքաւոր առարկաներով

Երեկոյեան աւանդական շամփուրով խորոված

ՄՈՒՏՔ՝ 2·50 ՖՐԱՆՔ

ՏԱՆՈԹ.— Շոգեկառք առնել Կար Տիւ Նորէն մինչեւ Անկէն լէ Պէն, անցնիլ կամրջակը եւ թիւ 6 օթօպիւսով իջնել Կրօլէի կայանը: Շոգեկառք՝ 10·15, 11·13, 12·05, 12·32, 13·54, 14·30, 15·00, 16·17, եւ 17·42:

ԽԻՍՏ ԿԱՐԵՒՈՐ.— Տեղի պիտի ունենայ բացօթեայ ճաշ մը ժամը 13ին:

Ճաշագին մուտքով միասին 15 ֆրանք

Այժմէն կարելի է արձանագրուիլ եւ ապահովել սեղանները դիմելով Աղքատախնամի Գրասենեակը:

32, Րիւ տը Թրէվիզ (Հեռախօս, ՓՐՕվանս 77–73)

ՃԱՄԲԱՐ | Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ | ՃԱՄԲԱՐ

Camp du Nor Séround

A LA *PILE* SUR LES BORDS DU LAC *PALADRU*

ՕԳՈՍՏՈՍ 1-31 — AOUT

Հոյակապ չէնք մը: Գեղատեսիլ վայր՝ լիճին ճիշդ քովը: Խաղաղաւէտ եւ լողանք: Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ:

ՕՐԱԿԱՆ՝ 10 ՖՐԱՆՔ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝ ամէն Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 7 – 9, եւ Շաբաթ օրերը՝ ժամը 5–7,

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE — 17, Rue Bleue

Գաւառը դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի խումբերուն:

ՏԱՆՕԹ.— Փարիզէն հաւաքական առմ սով (պիյէ քոլէքթիֆ) մեկնողներու արձանագրութիւնները կը փակուին Յունիս 30ին:

Երթ ու դարձի ծախքի հաշւոյն կանխավճար՝ 50 ֆրանք:

ՓԱՐԻԶԻ
ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ
Այս Կիրակի կը խօսի՝
ՊԱՏ. ՍԻՍԼԵԱՆ
8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ
ՄԱՐՍԷՅԼ

Աղքատախնամ-Որբ. Միութեան ընդհանուր ժողովը այս Ուրբաթ (19 Յունիս) ժամը 21ին 5 Րիւ Փափէռ Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ,

ՕՐԱԿԱՐԳ.— Ա) Տեղեկատուութիւն նիւթական եւ բարոյական, Բ) Ընտրութիւն նոր վարչութեան:

Հ. Յ. Դ.

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, Աշոտ Մոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

Les *Vartananc*, les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

traduit de l'arménien par Dikran Kirazian, présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆր. — Հատը 0·30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 19 ՅՈՒՆԻՍ

VENDREDI 19 JUIN 1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10·037

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — Nº 10.037

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆԵՐԳԱՂԹ

Երեւանի թերթերը կը գրեն թէ «Սովետական Հայաստանի պատուիրակները ...ները մեկնեցին Արաբական Միացեալ ...ետութիւն՝ հայրենադարձներու հերթական քարաւանները կազմակերպելու ...նպատակով» :

Ու կ՚աւելցնեն թէ այս տարի բացի Եգիպտոսէն՝ Իրանէն, Կիպրոսէն, Սուրիայէն եւ այլ երկիրներէ Հայաստան ...պիտի վերադառնան «մի քանի հազար ...հայեր» :

Առաջին կարաւանները հայրենիք պիտի հասնին Օգոստոսին : Միջերկրականի ...ափերու հայկական գաղութներէն հայրենադարձները պիտի ճամբորդեն «Արմենիա» ջերմանաւով, որ վերջերս Սեւ Ծովի ... Աղեքսանդրիա փոխադրած էր Խը... , Ասուանի ամբարտակին բացման առթիւ :

Լրացուցիչ տեղեկութեանց համաձայն, ներկայիս յիսուն հազար քառակուսի մեթր բնակելի տարածութիւն ...կառուցուելու վրայ է Երեւանի, Լենինականի, Կիրովականի, Հրազդանի, Լու...անի, Իջեւանի եւ «ռեսպուբլիկայի ...այլ քաղաքներում ու շրջկենտրոններում» :

Միւս կողմէ, ըստ նոյն թերթերուն, ...Յունիս 7ին Հայաստան ժամանած է հայրենադարձներու 1964ի առաջին խումբը ...Իրանէն : Նորեկները հաստատուած են ...քաղաքի նորակառոյց շէնքերուն մէջ :

Այս օրերս Հայաստան պիտի հասնի հայրենադարձներու երկրորդ խումբը ...Լիբանանէն :

...լսեր թէ քանի՞ հոգիէ բաղկացած ...այս առաջին եւ երկրորդ խումբերը, ...որոնց պիտի յաջորդեն ուրիշ խումբեր ...Միջին Արեւելքի զանազան երկիրներէն :

Ուրեմն, լաւագոյն պարագային, հայրենադարձներու թիւը պիտի հասնի «մի ...քանի հազարի» :

Երեք տարի անցաւ այն օրէն ի վեր, ...երբ Խորհրդային ... քառասնամեակին ...առթիւ, 1961 Մայիս 6ին Խրուշչեւ Երեւանի մէջ արտասանեց իր նշանաւոր ճառը, որով ակիզբը կը դրուէր ներգաղթի ...նոր շարժումի մը : Խ. Հայաստան ա՛յնքան բարգաւաճած է, որ, կ՚ըսէր, ըս... Հայութիւնը իրեն կը քաշէ մագնիսի պէս :

Դժբախտաբար սակայն հայրենադարձի նոր փորձերը մեծ արդիւնք մը չտըւին : Պաշտօնական յայտարարութեանց ...համաձայն, 1961էն 1963, երեք տար...ւան մէջ երեք հազար Հայեր միայն ...ներգաղթած են Հայաստան : Այսինքն ...հաշուով տարեկան հազար հոգի : ...ընթացքով դարման չի տարուիր ...ցաւին :

Ճշգրիտ վիճակագրութիւն մը չունինք, ...կը կարծենք թէ Մերձաւոր Արեւելքի երկիրներէն դէպի Միացեալ ...Նահանգներ, Քանատա ու Աւստրալիա ...գաղթող Հայերու թիւը աւելի շատ է քան ...հայրենադարձներունը :

...կէջ խօսքով արտագաղթը աւելի ...կը կշռէ նժարին վրայ քան ներգաղթը :

...մը ամիս առաջ ճարտարապետ ...Մազմանեան, որ Վաղզէն կաթողիկոսին ընկերացած էր դէպի Երու... իր ճամբորդութեան ընթացքին, ...մէջ տուած դասախօսութիւններով կը յայտնէր թէ Երեւանի եւ միւս ...քաղաքներու մէջ բուռն թափով առաջ կը տարուի բնակարանային ...շինարարութիւնը :

...նը կը հաստատեն Հայաստանի

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍ

ԻՆՔՕՆԻԻ ԿՐՆԱՑ ԱՄԵՐԻԿԱ ՁԵՐԹԱԼ

Կառավարական տագնապ մը շատ հաւանական կը նկատուի Անգարայի մէջ եւ կրնայ նաեւ պատճառ դառնալ որ նոր դժուարութիւններ ծագին Կիպրոսի հարցին մէջ : Արդարեւ Ինէօնիւ վստահութեան քուէի հարց դրած է երեսփոխանական ժողովի առջեւ եւ յայտարարած թէ Ուաշինկթըն չերթար եթէ ժողովը վստահութիւն չյայտնէ իրեն :

Անցեալ Երկուշաբթի է որ Թուրքիոյ վարչապետը վստահութեան քուէ ուզած էր Ազգ. Ժողովէն իր կիպրական քաղաքականութեան համար : Ցարդ կարելի չէ ըսել թէ ինչ պիտի ըլլայ այդ քուէարկութեան արդիւնքը տրուած ըլլալով որ ընդդիմութեան դիրքը շատ անորոշ է, մնաց որ մեծամասնութեան անդամ տարրեր անգամ կը մեղադրեն կառավարութիւնը իր «չափաւորականութեան» համար, նաեւ՝ խոհեմութեան : Եթէ պատահի որ Ինէօնիւի կառավարութիւնը իյնայ, «պատերազմական դաշինք» մը կուգայ գործի գլուխ, ինչ որ շատ վըտանգաւոր է Ատլանտեան Ուխտի համար : Հաւանական է նաեւ որ, այդ պարագային, Մոսկուա միջամտէ : Իրաց այս կացութեան առջեւ, նախագահ Կիւրսէլ կոչ մը ըրած է խորհրդարանականներուն որպէսզի զօրավիգ կենան Ինէօնիւի : Ատալէթը որոշած է դէմ քըւէարկել :

Ցոյց կայ նաեւ որ Ապահովութեան Խորհուրդի նիստը պատճառ դառնայ, որ տագնապին առաջքն առնուի :

Կիպրոսի մէջ կացութիւնը ծանր է Թուրքերը նորէն Յոյն մը սպաննած են : Մակարիոս Արք. երկար խօսակցութիւններ ունեցած է Անդրէաս Փափասի հետ որ կիպրական հարցերով զբաղող դեսպանն է, յոյն արտաքին նախարարութեան մէջ : Այս խօսակցութիւններէն ետք, նախագահ Մակարիոս չէ ծածկած իր թերահաւատութիւնը լուծում մը գտնելու կարելիութեան մասին : Մէկ հաւանականութիւն կը տեսնէ եթէ «Թուրք փոքրամասնութիւնը համոզուի որ Կիպրոսի Յունաստանի կցուիլը լաւագոյն երաշխաւորութիւնը կուտայ Թուրքերուն ինչ կը վերաբերի իրենց իրաւունքներուն» : Առաջին անգամն է որ Մակարիոս Արք. այսքան յստակ դիրք կը բռնէ Էնոսիսի ի նպաստ :

Նիւ Եորքի մէջ, Ապահովութեան Խորհուրդի Յունիս 18ի նիստը պիտի զբաղի այս հարցին զինուորական եւ քաղաքական երեւոյթներով, ՄԱԿի ուժերուն նոր երկարաձգում մը քուէարկելէ առաջ :

Նախ պիտի քննուի բրիտանական ուժերու մասնակի քաշուելու հարցը : Պաշտպանութեան Նախարարութեան բանբերը յայտարարած է թէ պիտի քաշէ երեք հարիւր բրիտանացի զինուորներ զորս տրամադրած է Կիպրոսի ՄԱԿի ուժերուն : Ներկայիս ունի 1200 զինուորական :

Նկատի կ՚առնուի նաեւ թէ Նասր զօրավիգ կը կենայ Գերպ. Մակարիոսի, դեռ Երեքշաբթի օր, Նասր Նիկոսիոյ իր դեսպանին միջոցաւ նամակ մը կը յանձնէր Կիպրոսի նախագահին, ուր կը կրկնէր թէ Արաբ Մ. Հանրապետութեան նախապէս բռնած վճռական դիրքերը կիպրական հարցին նկատմամբ անփոփոխ կը մնան : Նասրի այս գիրը պատասխան մըն էր Մակարիոս Արք.ի նամակին, ուղղուած աշխարհի բոլոր պետական ղեկավարներուն, անոնց ուշադրութիւնը հրաւիրելու համար Թրքական ցամաքահանումի մը սպառնալիքին վրայ : «Արաբ Մ. Հանրապետութիւնը, կ՚աւելցնէ Նասր միշտ ընդդիմացած է յարձակման քաղաքականութեան եւ օտար միջամտութեանց երկրի մը ներքին հարցերուն : Կը մաղթէ որ կիպրացի ժողովուրդը պահպանէ իր անկախութիւնը, կղզիին գերիշխանութիւնը եւ իր միասնականութիւնը դէմ դնելու համար օտար որեւէ միջամտութեան » :

×

«ՎԵՐՋԻՆ ՓՈՐՁՆ Է» Կ՚ԸՍԷ ԻՆԷՕՆԻՒ

Պոլսէն հասած թերթերը աւելիմանրամասնութիւններ կուտան Թրքական դիրքին մասին : Վստահութեան քուէի հարց դնելէ առաջ, Թուրքիոյ վարչապետը յայտարարած է .—

— Մեր դատը եւ տեսակէտը անփոփոխ կը մնան, Կիպրոսի համար Դաշնակցային պետութիւն մը առաջարկած ենք, եւ մեր այդ պահանջէն նշանակէտ մը իսկ պիտի չփոխենք, երբեք պիտի չհրաժարինք մեր դատէն : Տեսնենք, Ամերիկա ինչպիսի դիրք մը պիտի բռնէ : Ինչպէս գիտէք, Թուրքիա խնդիրը հաշտարար եղանակներով լուծելու համար ամէն ինչ փորձեց, եւ միջոց մը եւս նոյն համբերատար ոգին ցոյց պիտի տայ : Հակառակ պարագային, եթէ երբեք հաշտարար ամէն ձեռնարկ ապարդիւն մնայ, պատերազմելէ զատ տարբեր միջոց չունինք : Մենք կ՚աշխատինք մեր երկիրը պատերազմէ մը հեռու պահել, ուրեմն փորձենք հաշտարար բոլոր միջոցները, եւ եթէ որեւէ արդիւնք չքաղենք, այլեւս զէնքի փարինք եւ պատերազմինք : Իմ համոզումս այս է ահաւասիկ » :

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱՂԷՏ ՈՒ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ

Շատ ծանր արկած մը պատահած է Րիզէի մէջ (Թրապիզոնի մօտ) : Բեռնատար կառք մը անդունդը գլորած է 35 փոքրիկներով զորս կը փոխադրէր : Ասոնց 23ը խեղդամահ եղած են իսկ մնացեալը՝ վիրաւորուած : Տղոց մեծ մասը 8 – 10 տարեկան են եւ ծագած յուզումը մեծ է :

Մալաթիայէն ալ կը հաղորդեն որ ծանըր երկրաշարժ մը պատահած է, ահուդողի մատնելով տեղւոյն բնակչութիւնը : Բազմաթիւ տուներ փլած են, մէկ հոգի մեռած է, 15 հոգի վիրաւորուած : Նոյնքան բուռն ցնցումներ տեղի ունեցած են Ատըեաման, Էլազըզ, Սվազ, Գայսերի, Էրզինճան :

Գոնիայի մէջ ալ հեղեղային անձրեւները ահռելի վնասներ պատճառած են : Գոնիայի կարեւոր կեդրոններէն մէկուն՝ Տօղանպէյի մէջ, փողոցները յորդած են եւ ողողումէն 70 խանութներ փլած են :

× Ինէօնիւի դէմ մահափորձին հեղինակը քսան տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ :

Թերթերը, որոնք նոյնիսկ կը ճշդեն թէ յիսուն հազար քառ. մեթր տարածութեան վրայ կը կառուցուին նոր բնակարաններ, արդիական յարմարութիւններով :

Եթէ այդպէս է, ինչո՞ւ Հայաստանի վարիչները ճիգ չեն ըներ աւելի մեծ թիւով Հայեր փոխադրելու հայրենիք, որպէսզի միանգամ ընդ միշտ վերջ տրուի արտագաղթին, որ մտահոգիչ համեմատութիւն առած է, սպառնալով դառնալ ...կական աղէտ մը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԴԱՆԻԱ

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Խրուշչեւ կը շարունակէ իր այցելութիւնը Քոփընհակըն : Վարչապետ Քրակի հետ ունեցած խօսակցութիւնները գլխաւորաբար տնտեսական հարցեր շօշափած են : Խրուշչեւ տրամադրութիւն յայտնած է ամբողջ գործատուներ գնել եւ վերարտադրող խողեր : Խօսուած է նաեւ դանիական օդանաւային գիծերը Լենինկրատէն ալ անցնել : Խրուշչեւ եւ իր ընտանիքը, ապա հիւրերը եղած են Դանիոյ Թագաւորին եւ Թագուհիին, տեղատարափ անձրեւի մը տակ :

Խրուշչեւ, այս ընդունելութենէն ետք, այցելած է աշէլէմ մը (աժան վարձքով մեծ բնակարաններ), ուր, «Խրուշչե՛ւ, Խրուշչե՛ւ» պոռչտուքներով ընդունուած է : Նոյն իրիկունը դանիական կառավարութիւնը կոչունք մը տուած է խորհըրդային վարչապետին ի պատիւ : Յաջորդ օրը, Խրուշչեւ օդանաւով, գացած է արդիական ագարակներ այցելելու :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ պարտաւորիչ դարձուց մանկական անդամալուծութեան (փոլիոմիէլիթ) դէմ պատուաստը : Պետութեան խորհուրդը պիտի ճշդէ տարիքը : Ընդդիմացողները կամ պատուաստութեան դէմ քարոզչութիւն ընողները տուգանքի եւ բանտարկութեան կրնան դատապարտուիլ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ մէկ միլիոն 589 հազար պետական պաշտօնեայ կայ, այսինքըն 352 հազար աւելի քան 1952ին :

ԱՐԱԲ Մ. Հանրապետութիւնը օրակարգ մը առաջարկած է արաբական Բ. վերին ժողովին համար : Կ՚ուզեն քննել Յորդանան գետնի ընթացքին փոփոխութեան համար, արաբական հակածրագիր մը : Հաշուեկշիռ մը պիտի ընեն նաեւ այն շրջապտոյտներուն զորս արաբ նախարարները կատարած են, արաբական տեսակէտը պաշտպանելու համար եւ այն միջոցները զորս պէտք է ձեռք առնել Իսրայէլի հետ սերտ կապեր մշակող երկիրներուն հետ : Կան նաեւ Եմէնի նըկատմամբ Անգլիոյ դիրքը եւ Հարաւային Արաբիոյ դաշնակցութեան կացութիւնը :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ պաշտպանութեան փոխնախարարը Փարիզ հասած է եւ կ՚ուզէ աւելի ծաւալ տալ Ֆրանսայի եւ Իսրայէլի գիտական գործակցութեան :

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետն ալ կ՚ուզէ որ համայնավար Չինաստանը մաս կազմէ ՄԱԿի :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ պետական նախարար՝ Լուի Ժոքս Նումէա հրաւիրուած է, ուր պիտի մնայ մինչեւ Յունիս 23 :

ՔՈՆԿՈՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն, նախագահ Քազավուպու ներում շնորհած է Քալոնճի «կայսեր» եւ Չոմպէի եւ ազատ արձակած է Կիզենկա : Էլիզապէթվիլի մէջ սակայն վաթսուն «անբաղձալիներ» ձերբակալուած են :

ՔԵՆԻԱ հանրապետութիւն պիտի դառնայ, յայտարարած է վարչապետ՝ Քենիաթա :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ մամուլի ասուլիս մը պիտի տայ Յուլիսին :

«ՓՐԱՒՏԱ» կը գրէ թէ Միացեալ Նահանգները տարօրինակ դիրք մը ունին Լաոսի մէջ եւ «գրգռութեանց իրենց քաղաքականութիւնը կը թունաւորէ կացութիւնը այդ երկրին եւ ասիական հարաւարեւելքին մէջ :

ՉԻՆԱՑԻՆԵՐԸ նոր փոխատուութիւն մը ըրին Զանզիպարի, շուրջ 45 միլիոն տոլար :

ԶՄՐՈՒԽՏԷ ՄԱՏԱՆԻՆ

(Բ․ եւ վերջին մաս)

Ի՞նչպէս պահանջել սակայն զայն, առանց վշտացնելու աղջիկը։ Թերեւս առանց ուզելու ալ, վերադարձնէր, ինչպէս ըրած էր առենօք ։ Իսկ եթէ միասին տանիլ փորձուէր ...

Յաջորդ մէկ քանի օրերուն մատանին կը փայլէր միշտ աղջկան մասին վրայ, հաղուեցնելով անոր նուրբ ձեռքին առանձին գրաւչութիւն մը։

Իր միտքը սակայն կը զբաղէր առանց վիշտ պատճառելու, մատանին ունենալու հարցով ։

Մեկնումին երեք օր մնացած էր։ Իջաւ շուկայ։ Գնեց ոսկիէ երեք սիրուն նուէրներ, մէկը, ամենասուղը՝ աղջկան համար, միւս երկուքը՝ փոքրիկներուն ։

Իրենց արժէքով անոնցմէ փոքրագոյնն իսկ աւելի կ'արժէր քան զմրուխտէ մատանին։ Բաղդատութեան պահուն զգալի պիտի ըլլար անիկա։ Բարոյական կողմէ դիտելով հարցը, զինք մեղադրող պիտի չըլլար, քանի որ նիւթական շահ մը չունէր մատանին պահանջելով ։ Այս վստահութեամբ զրահուած՝ յաջորդ օրը երբ աղջիկը առանձին էր, կանչեց իր մօտը․ բացաւ զգրոցը, հանեց երեք նուէրները եւ զարմացական անոր նայուածքին տակ՝ յանձնեց իրեն ըսելով ․

— Մեկնումիդ առթիւ չնչին նուէր մը իմ կողմէս ։

Թանկագին այս առարկաները անակընկալ մը եղան աղջկան համար։ Գիտէր, թէ հայրը ինչ որ կ'ընէր, մխումի համազօր զոհողութիւն էր։ Բայց հայրը թոյլ չտուաւ որ խօսի այդ մասին եւ աւելցուց ․

— Աղջիկս, գիտես թէ որքան կը սիրեմ քեզ։ Այժմ պիտի պահանջեմ քեզմէ բան մը, որ սակայն չեմ ուզեր սխալ մեկնուի քու կողմէդ։ Նախապաշարումներու մարդը եղած չեմ բնաւ, բայց այլեւս յիշատակներու զօրութեամբ կը մեղմացնեմ ճակատագրէն պարտադրուած ամէն կսկիծ ու դառնութիւն։ Յիշատակ մըն ալ ինքդ պիտի դառնաս շուտով, երբ գրկած ձագուկներդ, մեկնիս դէպի հեռաւոր հեռուները ։ Մենք պիտի ապրինք քու նամակներուդ, պատկերներուդ, քաղցր խօսքերուդ տպաւորութիւններով․ կենդանի յոյսով, որ միշտ կրնանք տեսնել զիրար, ըլլալ իրարու մօտ։ Բայց այդպէս չէ պարագան անոնց, որ մահացած եւ որոնցմէ իբրեւ յիշատակ պատկեր մը, նամակ մը կամ առարկայ մը միայն կը մնայ զոր իբր սրբազան մասունք կը պահենք։ Ու յանկարծ փղձկեցաւ ։

Այն ատեն աղջիկը կռահեց բովանդակ իմաստը իր հօրը խօսքերուն, գուրգուրանքով փարեցաւ անոր վիզը, հանեց մատէն զմրուխտէ մատանին եւ երկարեց հօրը, փղձկելով իր կարգին ։

Ետքէն յարեց ․

— Գիտեմ, սիրելի հայրիկ, որ թանկագին յիշատակներ կան այս մատանիին կապուած ։ Մայրիկս խօսած է ինծի, թէ մեծ հօրմէս քեզի տրուած միակ նուէրն է անիկա։ Ինչպէս առաջին մեկնումիս, ես դարձեալ պիտի վերադարձնէի զայն քեզի։ Ետքէն պատրաստուեցաւ մանեակը եւս հանելու ։

— Պահէ զայն, անոր կորուստը ոչ մէկ ցաւ պիտի պատճառէր ինծի, որովհետեւ հետաքրքրութեան համար գնուած է միայն ։

Պահը յուզիչ էր։ Սահող երեք չարաթուան մէջ հայր եւ աղջիկ այսքան մտերմօրէն չէին խօսած իրարու։ Անցնող տարիներու կարօտը կը լուծուէր արցունքներու մէջ ։

Առաջին անգամ ըլլալով կարճ օրերու ճառագայթող ուրախութիւնը յանկարծ մօտակայ բաժանումի իրողութեան առջեւ կը փոխարկուէր լուռ վշտի մը ։ Իրենցմէ ոչ ոք փորձեց խօսիլ այդ մասին։ Աղջիկը դեռ կը շարունակէր հեկեկալ, դրած գլուխը հօրը ուսին ։ Հայրը գրեթէ խորտակուած, կը շոյէր անոր գլուխը, նման այն օրերուն, երբ դեռ չորս տարեկան, կը խայտար ան, ամէն անգամ որ կը պարպնդէր զայն իր բազուկներուն մէջ ։

Այդ պահուն ան կը մտածէր, թէ վիշտերը այնքան խոր պիտի չըլլային, եթէ անոնց պատճառ սէրերը ըլլային վարկպարագի եւ մակերեսային։ Մարդ ուշ ատեն միայն կը զգայ անիկա, երբ անկարող է այլեւս չըջելու ճակատագրին անիւը ։

Երբ աւելի չխորացնելու համար յուզմունքը աղջկան, վեր առաւ անոր գլուխը, ան նոր զեղումով մը համբուրեց հայրը եւ դուրս ելաւ սենեակէն, աճապարեց մօրը ցոյց տալու ստացած նուէրները ։

Կէս ժամ ետք, կինը պատմեց ամուսնոյն, թէ աղջիկը մեծ ուրախութեամբ ցոյց տուած էր իրեն ստացած նուէրները ։

Իր կարգին, ինք ալ աւելցուց, թէ ստացած էր զմրուխտէ մատանին։ Իրենց ապրած յուզմունքներու մասին ոչինչ խօսեցաւ սակայն ։

Երկու օր եւս մնացին անոնք իրենց հետ։ Այդ երկու օրերը եղան լուռ ապրումներով հարուստ։ Աղջիկը կը զգար, թէ հայրը անցեալի հետ կապուած յիշատակներու յաճախանքներով կ'ապրի այլեւս, որոնց մասին ոչինչ կը խօսէր իր շուրջիններուն ։ Զմրուխտէ մատանին մէկն էր յիշատակներով հարուստ այդ օրերը ոգեկոչումի հրաւիրող անխօս խորհուրդներէն ։

Անշուշտ այդ իրը զօրութիւնը ունէր ամբողջ անցեալ մը վկայութեան կանչելու եւ խռովքի փոթորիկներ ստեղծելու հոգիին մէջ իր հօրը, որուն այդ մասունքին հանդէպ տածած գուրգուրանքին իմաստը շատ լաւ կ'ըմբռնէր այլեւս։

Մութ ու լոյս ապրումներու եւ խորհուրդներու արագ ժապաւէն մը կը քակուէր ու կ'անցնէր անոր աչքերուն առջեւէն ։

Այո, երկու օրէն պիտի մեկնէին․ արդեօք անգամ մըն ալ պիտի տեսնէ՞ր իր ծնողքը ...

Իրարու ոչ մէկ բառ խօսեցան այդ մասին ։

Լռութեան վեհութիւնը իրաւունքներ ունէր եւ գէթ անգամի մը համար անոնք յարգուեցան ։

Հայրը փորձառու մարդ, հաշտուած էր գալիք ամէն պատահարի հետ։ Եթէ գոհ էր եւ ուրախ, անոր համար էր անիկա, որ զմրուխտեայ մատանին ստեղծած էր նոր առիթ մը ոգեկոչելու անցեալը եւ անշիրիմ սիրելիներու քաղցր յիշատակը։

Երբ վերջին անգամ ան նայեցաւ այդ թանկագին օղակին, յիշեց յիսուն տարի առաջ նաւուն կամրջակին վրայ մնաք բարովի եկող իր ծնողքը ։

Ահա մայրը, թաշկինակը աչքերուն՝ լուռ կ'արտասուէ, անոր քով՝ փոքր եղբայրը, որ թէպէտ տխուր, բայց յուսադրիչ խօսքեր կը մրմնջէ կարծես իրեն․ աջին՝ մեծ եղբայրը, այդ ջերմօրէն ազնիւ տղան, կնոջը կողքին, լուռ զինք կը դիտէ տրտում աչքերով, կայ այս բոլորէն հեռու առնական հասակով գեղադէմ հայրը, յիսուն գարուններ ետին ձգած երենոսէ մազերով այս լուսեղաց մարդը, որ արտակարգօրէն յուզուած կ'երեւի, եւ երբ նաւը կուտայ մեկնումի իր երկրորդ նշանը, կ'ուղղուի իրեն, կը դրկէ իր գլուխը, պինդ կը համբուրէ զինք եւ ազգականներու եւ տնեցիներու բոլորին աչքերուն առջեւ, կը հանէ մատէն հօրմէն ժառանգ եւ յիշատակ ձգուած միակ զմրուխտէ մատանին ու կ'անցընէ իր մատը, ըսելով ․

— Մի մոռնար մեզ, եւ կը փղձկի ...

Այդ պահը ան երբեք պիտի չմոռնայ․ երբե՛ք, երբե՛ք ...

Յիսուն երկար տարիներ են անցեր այդ օրէն, հիմա աւելի մեծ գուրգուրանքով կապուած է այդ մատանիին։ Կը զարմանայ, թէ ի՞նչպէս աւելի առաջ, անկիւն մը դրած էր զայն, եւ այսօրուան պէս նախանձախնդիր չէր գտնուած անոր անկորուստ պահպանումին համար ։

Հիմա, աշխարհ հարստութիւն մը պիտի չփոխէր այդ ոսկիէ օղակին հետ ։ Պիտի պահէր զայն, արեան ճամբով, իբրեւ նուիրագործուած մեծարժէք առարկայ ։ Իբրեւ վկայութիւն գործուած զարհուրելի սպանդի մը ։ Ինչպէս ինք նոյնպէս իր արու ժառանգորդները պէտք էին դառնալ տէր անոր, ու փոխանցել իրենց հերթին իրենց յաջորդներուն, եւ այսպէս պէտք է նուիրագործուէր յիշատակը իր նահատակուած հօր ։

×

Երկու օր ետք, օդանաւակայանին մէջ, վերջին մնաք բարովի վայրկեանին, աղ-
ջիկը արցունքոտ աչքերով համբուր
հայրը ։Իր առաջին մեկնումին հայրը
ցունք չէր տեսած անոր աչքերուն մէ

— Ուրախ եւ արի եղիր, աղջիկս,
եւ ջերմօրէն սեղմեց զայն կուրծքին

Ետքէն այր եւ կին բարձրացան
դիտելու օդանաւին մեկնումը ։

Երբ մետաղէ թռչունը դրկեց անի
տը ու կորսուեցաւ ամպերու ետին,
ու կին զիրենք փոխադրող ինքնաշարժ
անկիւնը ընկողմանած, տուն վերադար
ձան, իւրաքանչիւրը սիրելիներէ բ
ժանումէն բարձրացող տխուր խորհր
ծութեանց տպաւորութեան տակ ։

Ու ատեն միայն այրը խօսք բացա
հարցուց կնոջը ․

Նշմարեցի՞ր աղջկան արտասուք

Այո, շա՛տ յուզուած էր, խեղճը
րօտը սրտին՝ հեռացաւ այս անգամ
Աստուած գիտէ, թէ անգամ մըն ալ
պիտի տեսնէ մեզ ։

Ամուսինը ձայն չհանեց։ Բայց
կը մտածէր, թէ իրաւունք ունէր
այո, անգամ մըն ալ կարելի պիտի
լա՞ր տեսնել զիրար, երբ այնքան
են դէպի գերեզման երկարող օրերը

Եւ այս պարագան, զմրուխտէ մա
նիին դէպքով՝ զգացած ըլլալու էր
աղջիկը, կը մտածէր ան տրտմօրէն ։

ՎԱՐԴԱՆ ԳԷՈՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Երեւանի գրականութեան եւ արուես
տի թանգարանին երեք բաժիններուն
գրական, թատերական եւ երաժշտական
դիւաններու թիւը կը հասնի 422ի, ո
րոնցմէ ամէնէն մեծը գրական բաժինն է
Մեր յօդուածին նպատակէն դուրս ըլ
լով ներկայացնել թանգարանին պատ
մութիւնը, կ'ուզենք մասնաւորապէս
ներկայացնել միայն վերջին տասը տա
րիներու գործունէութիւնը, որուն շ
նորհիւ կրկնակի չափով աւելցաւ թան
գարանին մէջ գտնուող վաւերագրերն
րուն քանակը ։

Մամուլի մէջ տարիներ առաջ երեւ
ցին յօդուածներ, ներկայացնելով թան
գարանին նախկին վիճակը եւ յատկապ
արեւմտահայ եւ սփիւռքի հայ գրողնե
րուն, արուեստագէտներուն եւ մտաւ
րականներուն դիւաններուն բացարձ
բացակայութիւնը ու այս առթիւ յայտ
նեցին այն միտքը, թէ արտասահման
մէջ ցրուած այս կամ այն անհատներ
ողջ մնացած գրողներուն կամ մեռած
րուն հարազատներուն մօտ գտնուող դի
ւանները անհրաժեշտ է փոխադրել Հա
յաստան եւ ասոնք կեդրոնացնել գրա

«ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒ» ՇԱՐՔԷՆ

ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ

.. Խաղաղ գիշեր էր։ Գնացքը գիլ սուլում էր փոքր կայարաններին հասնելով ու դղրդալով անցնում էր առաջ, շունչ առնելու մեծ քաղաքների մօտ ։ Ոտքերս արդէն ցաւում էին լուսամուտի առաջ կանգնելուց, բայց քունս փախել էր հեռու, շատ հեռու։ Կենդանացել էր մէջս վաղուց մեռած, կորած պատանեկութեան աշխարհը ։ Յարութիւն էին առել հոգուս մէջ նահատակուած հարազատներս ու ընկերներս, եւ իր գեղեցիկ, ինքնավայել կերպարանքով կանգնել էր մտքիս մէջ Մեսրոպ էֆէնտին, այնպէս, ինչպէս վերջին անգամ ծանրաքայլ մըտաւ մեր դասարանը ...

« Հայ Մեսրոպ էֆէնտու գրքերով էք դուք ձեր լեզուն սովորում » ...

Այդ խօսքերն էինք նետում մենք թուրք տղաների երեսին։ Ասում էին, որ Մեսրոպ էֆէնտին բարկանում էր, լսելով, որ մենք իր գործն ու գործունէութիւնը Թուրքերի երեսովն էինք տալիս « Ես ամէն ինչ կ'ընեմ, որ Թուրք ու Հայ իրարու հասկնան համաձայն ըլլան իրարու ու համերաշխ ապրին, իրարու հետ ։ Իմ անունովս ու գործովս վէճի մտնեն եւ թէկուզ խօսքով՝ բզկտեն իրարու՝ հակառակ է նպատակիս», — ասել էր նա ինչ որ ընկերութեան տարեկան ժողովի մէջ ։ Մենք լսել էինք այդ խօսքերը, մեծերից ու տարօրինակ էինք համարում, որ նա արգելում է մեզ իր անունը զէնքի տեղ գործածել՝ պաշտպանուելու համար․ « Այդ բանը հակառակ է նպատակիս »...

Ինչո՞ւ պիտի հակառակ լինէր իր նպատակին իր իսկ աշակերտների հպարտութիւնն՝ իրենց ուսուցչի անունով ու գործով ։ Իսկ նրա գործերն ամէն տարի աւելանում ու շատանում էին։ Պատմում էին, որ նոր գրքեր է գրել, որոնք շուտով պիտի տպագրուէին․ «Օսմանեան պետութեան պատմութիւնը», « Օսման ժողովուրդը եւ անոր բարքերն ու յատկութիւնները »։ Այդ երկու գիրքն էլ գրել է հայերէն՝ Հայերի համար եւ երկու գիրք էլ Թուրքերէն՝ Թուրքերի համար․ « Հայերը, նրանց ծագումն ու պատմութիւնը » եւ «Հայերն օսմանեան պետութեան մէջ ։

Ամէն բան, որ ասում, խօսւում էր Մեսրոպ էֆէնտու մասին հասարակութեան մէջ, գալիս, հասնում էր մեզ, նրա աշակերտներին եւ դարձեալ առիթ դառնում բուռն վէճերի ։ Հակառակորդները, ճիշդ է, առաջուայ պէս անվերապահ ժխտական դիրք չէին բռնում․ «Հայ ազգին ի՞նչ օգուտ ունի »... Բայց հիացմունք ու ցնծութիւն էլ չէին արտայայտում ։ Թէ ինչ էր անում նա մեզնից հեռու, մեզ անմատչելի շրջանակների մէջ, դա մենք չէինք տեսնում, միայն պատմութիւններ էինք լսում նրա մասին, իսկ ինչ որ տեսնում էինք եւ լսում իրենից, չէր շոյում մեր ազգային ինքնասիրութիւնը ։ Չնայած այդպիսի գրքեր էր գրել նա՝ Թուրքերէն Հայերի մասին ու Թուրքերի համար հայերէն, բայց առաջուայ պէս դասարան էր մտնում, իր վսեմափայլ կերպարանքով, իր խոշոր-խոշոր սեւ աչքերով նայում էր մեզ ու բարեւում Թուրքերէն․

— Սալամ, չոճուկլարըմ ...

Կամ՝

— Սապահինըզ խէյր, ուշագլար ...

Ինչ էին պէտք մեզ նրա գրած այդ գըրքերը, նրա փառաբանուած հմտութիւնը՝ արաբերէնի ու պարսկերէնի ։ Ղուրանի ու հին-հին թարիխների մեկնութեան մէջ ։ Գոնէ մի անգամ մեզ հայերէն « Բարի լոյս » ասէր, ասէր՝ «Բարեւ, տղաք», լսէինք, որ նրա աչքերը ժըպտում են մեզ այն պայծառ, լուսեղէն ժըպիտով, որ հեռուից տեսնում էինք նրա դէմքին, երբ Բերայի վրայ զբօսնում էր Զօհրապի, Վարուժանի ու Կոմիտասի հետ ։

Մեզ համար նա միայն Թուրքերէնի ուսուցիչ էր եւ Թուրքի պէս միշտ մռայլադէմ էր մեր աչքում ։

— Սալամ, չոճուքլարըմ ...

— Սապահինըզ խէյր, ուշագլար ...

Սրտներիցս արիւն էր գնում։ Դրա
մար էր, որ չէինք սիրում օսմանեան
տութեան մայրաքաղաքի այդ
մարդուն, չնայած յարգում էինք
հայ լինելու համար և յաճախ էլ
ծենում էինք նրա անունով։ Մի
քիչ մնաց լսէինք, թէ ինչպէս է նա
յերէն խօսում ։ Մեզանից մէկը
լսեց։ Բայց միայն մէկը ։
էինք Վոսփորի ափերը գնալու։ Զբօս
լում էինք ուրախ խօսելով ։
օրը յատակ, օդը թափանցիկ ։
ուրախ շողշողում էր ։Յանկարծ
մէկը շշնջաց ․ « Տղաք, Մեսրոպ էֆ
տին՝ Կոմիտասի, Վարուժանի ու
րապի հետ կը զբօսնէ »։

Մեզնից առաջ քայլում էին
դանդաղ, հանդարտ ։ Հակառակ
թով առաջ վազեցինք, որ դէմ
նանք ։ Տեսանք Կոմիտասին, Վար
նին, Գրիգոր Զօհրապին եւ նրանց
մեր Թուրքերէնի ուսուցիչ Մեսրոպ
ֆէնտիին, որ հասակով բոլորից
էր ։ Տեսանք ։ Հիմա էլ աչքե
քայլում են նրանք միասին,
ուրախ, լոյս ու ջերմութիւն,
ու վսեմութիւն տարածելով
ջը։

ՀՐԱՉԵԱՅ

(4 Տար․)

…նութեան եւ արուեստի Թանգարանին մէջ :

1954 – 56ին երեւացին առաջին ծիծեռնակները· զանազան հեղինակներու արժէքաւոր ձեռագիրներ, նամակներ, փաստաթուղթեր, լուսանկարներ, հազուագիւտ գիրքեր եւայլն : Թանգարանին ղեկավարութեան ջանքերով, 1957 Յունուարին Փարիզէն Երեւան ղրկուեցաւ Արշակ Չօպանեանի մեծածաւալ դիւանը, շուրջ յիսուն հազար կտոր, որոնցմէ երեսուն հազարը նամակներ են, այդ չարքէն, հայ եւ օտար ծանօթ գրողներու, արուեստագէտներու, գործիչներու :

Երկրորդ մեծ դիւանը որ Պոլիսէն 1957ին Երեւան ղրկուեցաւ, կը պատկանէր Թորոս Ազատեանի : Այնուհետեւ տարիներու ընթացքին Հայաստան փոխադրուեցան Զ. Եսայեանի, Սեմայի, Յ. Պարոնեանի, Զօհրապի, Մ. Կիւրճեանի, Ա. Սաֆրաստեանի, Առանձարի, Վ. Թէքէեանի, Տիրայրի, Տ. Զիթունիի եւ ուրիշներու դիւանները, հարուստ գրադարանները եւ զանազան արժէքաւոր իրեր, նիւթեր եւայլն :

Վերջին տարիներուն ղրկուած դիւաններէն ամէնէն արժէքաւորներն են Սիամանթոյի եւ Դանիէլ Վարուժանի դիւանները, առաջինը՝ Փարիզէն, բանաստեղծին քրոջ Զ. Համբարձումեանէ (1962) եւ երկրորդը 1963 Յուլիսին, Մ. Նահանգներէն :

Սիամանթոյի դիւաններուն մէջ մնացած են անոր քերթուածներուն մէկ մասը, արձակ գործերուն, թատերգութիւններուն, տպաւորութիւններուն թէ ամբողջական կտորները եւ թէ անաւարտ հատուածները, սեւագրութիւններ եւ առանձին պատառիկներ, որոնց մէջ կան նոյնիսկ անտիպներ :

Սիամանթոյի դիւանին մէջ կայ Թոլսթոյի նուիրուած քերթուածի մը մէկ հատուածը (կիսատ մնացած) : Կան նաեւ թարգմանական նմոյշներ պարսիկ բանաստեղծ Օմար Խայեամէ, ինչպէս նաեւ բանաստեղծին անգլերէն եւ ֆրանսերէն գործերը :

Սիամանթոյի դիւանին արժէքաւոր մասը պէտք է նկատել նամականին՝ ինչպէս իր գրածները, այնպէս ալ իր ստացածները, որոնց թիւը կը հասնի 140ի : Դիւանին մէջ են Աւ. Իսահակեանի, Վ. Թէքէեանի, Ա. Չօպանեանի, Ռ. Զարդարեանի եւ այլոց նամակները, որոնք կը շօշափեն Սիամանթոյի արուեստին հետ կապ ունեցող խնդիրներ :

Մնացած է նաեւ բանաստեղծին հազուագիւտ լուսանկարներուն մէկ փոքրիկ հաւաքածոն :

Երկրորդ եւ կարեւոր դիւանը կը ներկայացնէ Դանիէլ Վարուժանի խիստ արժէքաւոր ձեռագիրները, որոնք ղրկուած են Նիւ Եորքէն, բանաստեղծին աղջկան՝ Տիկին Վ. Վարուժան Սաֆրաստեանի կողմէ, իբր նուէր :

Վարուժանի դիւանին մէջ մնացած են 1901 – 1914ի գրութիւններուն մէկ մասին սեւագրութիւնները, ինքնագիր եւ մաքրագիր մշակումները, որոնք տպուած են «Սարսուռներ», «Ցեղին Սիրտը», «Հեթանոս Երգեր», «Հացին Երգը» խորագրով հաւաքածոներուն մէջ : Մնացած է նաեւ երիտասարդական շրջանին գրած առաջին անտիպ գործերուն մէկ փոքրիկ հաւաքածոն : Կան նաեւ քանի մը արձակ գործեր, յօդուածներ, ճամբորդական տպաւորութիւններ, Կանի (Պելժիա) համալսարանի մէջ իր ուսանողական տարիներու տետրակները եւայլն :

Կ'արժէ յիշատակել Թուրքերէն լեզուով Վարուժանի գրած մէկ ուսումնասիրութիւնը : Հեղինակը հաւաքած եւ կազմած է Թուրք ծանօթ գրագէտներու համառօտ կենսագրականները՝ իրենց գործերուն յատկանշական նմոյշներով :

Վարուժանի դիւանին կարեւոր մասը կը հանդիսանայ նամականին, որուն թիւը կը հասնի երեք հարիւրի :

Մեծ արժէք կը ներկայացնէ գրագէտ Վազգէն Շուշանեանի դիւանը, որուն գերակշռող մասը կը կազմէ անոր վէպերուն, պատմուածքներուն, չափածոյ գործերուն մաքրագիր օրինակները՝ գրուած 1920 – 1934ին, ատոնց մեծ մասը կը մնայ անտիպ : Կան ծրուածր ըստացուած նամակներ, լուսանկարներ, անոր կեանքին եւ գործին հետ կապ ունեցող փաստաթուղթեր :

Գրականութեան եւ արուեստի Թանգարանին գրական բաժինը անցեալ տարի ստացաւ Անայիսի (Եփիմէ Աւետիսեան) արժէքաւոր դիւանը · գեղարուեստական գործեր, յուշեր, թարգմանութիւններ՝ Տ'Անունցիոյէն, Հայնէէն, ինչպէս նաեւ յօդուածներ, նամակներ, իրեր եւայլն :

Նուազ արժէքաւոր չէ Լեւոն Մոզեանի դիւանը :

Թանգարանին գրական բաժինը միայն այս տարուան ընթացքին ստացած է 24 դիւաններ :

Գ. Ա.

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԷՐ ՍԹԱԼԻՆԻ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Վերջերս Մոսկուայի մէջ հրատարակուած «Դժուարին Տարիները» խորագրով վէպ մը, կը պարունակէ երեւակայական խօսակցութիւն մը, ուր Սթալին որոշ կերպով կասկածներ կը յայտնէ երկրագործութեան մասին Խրուշչեւի գաղափարներուն շուրջ : Անշուշտ, կասկածը Սթալինը կրնար մղել իր սերտ գործակիցներէն շատերը բնաջնջելու : Բացայայտ է թէ՝ իր սերտ գործակիցներէն մէկ քանին կասկածելի ցոյց տալ կը ձըգտէր այն մեծ մաքրագործումով՝ զոր ըՍթալին սկսաւ նախապատրաստել 1952ին, երբ Կրեմլինի խումբ մը բժիշկներ, ձերբակալուեցան այն ամբաստանութեամբ, թէ թունաւորած էին կարգ մը խորհրդային ղեկավարներ, ինչպէս Ժըդանովը, եւ իրենց ձերբակալուած միջոցին կը ծրագրէին ուրիշներ ալ թունաւորել :

ԲԵՐԻԱ ՎՏԱՆԳԻ ՏԱԿ

Միակ խորհրդային ղեկավարը, որ այն ատեն վտանգի տակ ըլլալ կը թուէր Բերիան էր, անոր համար, որ իր ղեկավարութեան տակ գտնուող գաղտնի ըսպասարկութիւնը չէր յաջողած «ժամանակին երեւան հանել բժիշկներու դաւադրութիւնը» :

Իսկապէս, Սթալինի մահէն անմիջապէս յետոյ, յայտարարուեցաւ թէ՝ «բըժիշկներու դաւադրութիւնը »մեքենայութիւն էր եւ բանտէն արձակուեցան բըժիշկները, բացի երկուքէն, որ մինչ այդ մեռած էին բանտին մէջ :

Որով, միակ խորհրդային ղեկավարները, որոնք Սթալինի սատանայական մեքենայութեանց հետեւանքով վտանգի տակ կը թուէին ըլլալ, այն ժամանակ, Խրուշչեւը եւ Բերիան էին, թէեւ, հաւանական է որ վտանգուէին նաեւ Միկոյեանը, Մոլոթովը, Վորոշիլովը եւ Բուլղանինը :

Ասոնցմէ վերջին երեքը՝ քաղաքականապէս մաքրագործուեցան Նիքիթա Խըրուշչեւի կողմէ, որովհետեւ, հետը տարակարծութիւն ունեցան իր քաղաքականութեան ինչպէս նաեւ Սթալինի հարցին հանդէպ իր դիրքին շուրջ : Խրուշչեւ, իր «գաղտնի ճառ»ին մէջ, յիշատակեց Սթալինի բրած դիտողութիւնը Քաղիթ Բիւրոյի անդամներուն, երբ անոնց ցոյց տուած էր բժիշկներու խոստովանութիւնները « Քոթոտներու պէս կոյր էք : Ի՞նչ պիտի պատահի երբ ես չըլլամ : Երկիրը պիտի կորսուի, որովհետեւ, իր թշնամիները ճանչնալու կերպը չէք գիտեր» :

Խրուշչեւ յիշատակեց նաեւ Սթալինի հրամանով տեղի ունեցած ամբողջ ժողովուրդներու զանազան տեղահանութիւնները եւ ըսաւ որ ան նոյն ճակատագիրը վերապահած էր նաեւ Ուկրայնացիներուն — որ այն ատեն աւելի քան քառասուն միլիոն հոգիէ բաղկացած ազգ մըն էին :

ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՍՈՒՏ

Խրուշչեւի ամբաստանութեանց մէջ ինչ ճշմարտութիւն ալ գոյութիւն ունենայ — եւ անտարակոյս, որեւէ ճշմարտութիւն չկայ իր այն պնդումին մէջ, թէ նոյնինքն, Բերիան էր « բժիշկներու դաւադրութիւնը» լարողը կամ թէ՝ Արեւմուտքի լրտես էր ան, — ոչ մէկ կասկած կրնայ գոյութիւն ունենալ՝ թէ Սթալինի արարքներն ու ծրագիրները ոճրային էին :

Եթէ իր նոր ոճիրները միայն իր սպանութեամբ կրնային կանխուիլ, այն ատեն, դաւադիրներու քայլերը գովելի էին կամ դատապարտելի, ըստ այն տեսանկիւնին, ուրկէ պիտի դիտուին անոնք, ինչպէս պատահեցաւ նաեւ այն մարդոց համար, որոնք ծրագրեցին Հիթլերի սպանութիւնը :

Սթալինի սպանութիւնը ոճիր պիտի նկատէին Խորհրդային Միութեան մէջ, մանկութենէ Սթալինը սիրել սորված բազմաթիւ մարդիկ, եւ ուրիշներ, որոնք կը խորհէին թէ իր քաղաքականութիւնը թելադրուած էր պատմական անհրաժեշտութենէ :

Խրուշչեւ, Սթալինի վերջին օրերու մասին Պ. Հարրիմանին խօսելով՝ անոր պատմեց այն հացկերոյթը, որուն Խրուշչեւ ինք ալ ներկայ եղած է : Սթալինի ամարանոցին մէջ : Ըսաւ՝ թէ Սթալին լաւ տրամադրութեան մէջ էր եւ շատ լաւ անցուցած էին այն գիշերը : Յաջորդ օրը· որ Կիրակի էր, Սթալին, հեռաձայնային սովորական հրաւէրը չէր ուղղած իր գործակիցներուն : Երկուշաբթի օր Մոսկուա չէր վերադարձած եւ երեկոյեան՝ « իր անձնապահ ուժերուն պետը մեզի հեռախօսով ըսաւ, թէ «ըՍթալին հիւանդ էր» :

Խորհրդային բոլոր ղեկավարները փութացին ամարանոց, բայց երբ ներս մըտան, Սթալին իր ուշքը կորսնցուցած էր : Քիչ յետոյ, քանի մը վայրկեան ըթափեցաւ, եւ երբ գործակիցները սենեակը մտան, տեսան հիւանդապահուհի մը, որ դգալով ուտելիք կուտար :

« Մեր ձեռքերը սեղմեց եւ ուզեց մեզի հետ կատակել, թեթեւ մը ժպտելով եւ իր առողջ բազուկով մահճակալին վերեւ ցոյց տալով նկար մը, ուր պզտիկ աղջիկ մը, դգալով ուտելիք կուտար գառնուկի մը : Քանի մը ժամ ետք մեռաւ : Լացի : Վերջ ի վերջոյ իր աշակերտներն ենք եւ ամէն ինչ իրեն կը պարտինք : Մեծն Պետրոսի նման, Սթալին բարբարոսութեան դէմ պայքարեցաւ, բարբարոս միջոցներով, բայց, մեծ մարդ էր» :

Քաղեց Վ.Ա.ԶՐԻԿ

ՀԱՅԵՐ Ի ՊԱՏՈՒԻ

Թբիլիսի տը ժրնեւ եւ ժուրնալ տը ժրնեւ գրուատալից տողերով արտայայտուած են Բարսեղ Տիրաբեանի մասին, որ երկու տարի է ժընեւի Պէքոն Արմէի հաստատութեան գլխաւոր ճարտարապետ նշանակուած է եւ նոր մեթոտներ կը գործադրէ այդ ճիւղին մէջ :

Շրջանաւարտ Միլանոյի Բազմարուեստից վարժարանի քաղաքային ճարտարագիտութեան տոքթորայի տիտղոսով, Բարսեղ Տիրաբեան անդամ է նաեւ Մ. Նահանգներու ճարտարապետներու ընկերութեան :

Վարիչ – տնօրէն եղած է Անդարայի հանրօգուտ աշխատութեան նախարարութեան եւ հեղինակն է բազմաթիւ ստեղծագործութիւններու, որոք միշտ բարձր գնահատանքի արժանացած են միջազգային շրջանակներու մէջ :

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (123)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Գոմսա Մելիքն ու Ասատուրը իրենց կարօններով եւ Մատնիք Եղիշէն փաթուոն մշեցի երիտասարդներով, որոնց մեծ մասը արհեստաւորներ էին, աջ ու ձախ շանթելով մարդասպաններին, հրապարակից մրրիկի արագութեամբ սլացան դէպի Վերին Թաղ : Եղիշէի տունը եւ Աչփողանի կից բնակարանները դարձան Հայոց դիմադրութեան գլխաւոր կեդրոնատեղին : Այստեղ հայ ֆետայիները վերջին անգամ համբուրուեցին իրար հետ, ինչպէս սովորութիւն էր ամէն կռուից առաջ, եւ նետուեցին մարտի մէջ :

Եղիշէի, Գոմսա Մելիքի եւ Խոդեդանի կողմից յատուկ հրաման եկաւ՝ թուրք կանանց, երեխաների եւ ծերերի վրայ չկրակել :

Եղիշէի հետ կողք – կողքի կռւում էր նաեւ իր տասնըհինգ տարեկան որդին՝ Վարագդատը : Նա թէ կրակում էր եւ թէ դիրքից դիրք վազելով փամփուշտ էր մատակարարում կռուողներին : Մի անգամ նա վեցնոց ատրճանակը ձեռքին դուրս խոյացաւ դէպի փողոց՝ կատաղօրէն գնդակոծելով թշնամու դիրքերը :

— Ո՞ւր ես գնում, Վարագդատ, — գոչեց հայրը, ձեռքով անելով, որ որդին ետ դառնայ :

— Գնդակս չի հասնում, մի քիչ մօտենամ, որ հասնի, — պատասխանեց խիզախ պատանին, հակառակորդի գընդակների տարափի տակ առաջ վազելով :

Տեսնելով որ Հայերի դիմադրութիւնը դանդաղեցնում է քաղաքի կոտորածը, որ փաշան ծրագրել էր աւարտել մէկ – երկու ժամում, հակառակորդը գործի դըրեց թնդանօթները : Վերի Թաղի տները փլատակների վերածուեցին : Ռումբերից մէկը ծակեց Մատնիք Եղիշէի տանիքը եւ խլացուցիչ թնդիւնով պայթեց նրա մէջ :

Եօթ օր ու գիշեր, գերագոյն հերոսութեամբ, կռուեցին Հայերը թշնամու դէմ : Նրանց ձեռքին կար ընդամէնը ութսուն հրացան : Այդ ութսուն հրացանով նրանք դիմադրում էին տասնեակ հարիւրաւոր զինուած զօրքի եւ քրտական աշիրէթների : Եւ մինչեւ վերջին շունչը կռուելով ու անթիւ զոհեր խլելով ոսոխից, նրանք բոլորն էլ քաջաբար ընկան իրենց քանդուած տների, նուիրուած եկեղեցիների, դպրոցների եւ արհեստանոցների փլատակներին :

Գոմսա Մելիքի քաջերից ընկան Կայծակ Պետօն ու Սեթօն, Պանդուխտ Աւագը, քուրդ Սայդօն, Տէր – Խաչերը եւ ասորի Բադալը :

Պնտխցի Մանուկը խոյացաւ դէպի Արջըլոր՝ հրանօթի աւերիչ կրակը փակելու : Նա սպանեց թնդանօթաձգին եւ նրա հետ սարի գագաթից գլորուեց ներքեւ : Երբ հրանօթը լռեց, Գոմսա Մելիքն ու Զուլումաթ Ամրատը իրենց ողջ մնացած քաջերով ճեղքեցին թշնամու շըղթան եւ Սաչքի Դուրանի առապարներով դիմեցին դէպի Սասուն : Նրանց հետ դէպի Սասուն սլացան Թէլօ Մեսրոպը եւ Փղորկուայ Կարօն :

Վերջին օրհասական պահին ընկաւ եւ Մատնիք Եղիշէն : Նա ընկաւ չարաթ օրը, Զորաթողում՝ Զղջիկների բաղանիքի մօտ, մինչեւ վերջին փամփուշտը կրակելով :

Խոդեդանը եւ Շինական Պօղոսը նրան տարան մինչեւ գետակը : Ուղիղ Ջրի ափին, այնտեղ, ուր վերջանում էր քաղաքը, մի ժայռի վրայ վայր դրեցին նրան : Մշոյ գետակը դոռ գոռալով, փրփրալով գալիս էր վերեւից, իր հետ քշելով անհամար դիակներ : Երկնասլաց բարդիների շարքերը իջնում էին դէպի Տաշօ կամուրջը : Այդ ծառերի տակով տարիներ առաջ Մուշ էր եկել Տօնէն՝ մի կապոյտ լեռնային սունկ այծապարկից կախած :

Որթատունկի վառ կանաչ թփերը մանրահատիկ ողկոյզներով մագլցել էին ժայռի վրայ եւ երկարել մինչեւ գետակի ջրերը : Իսկ Ջրից այն կողմ երեւում էին հայրենի լեռներն ու դաշտերը : Վերստին ծաղկել էր եօթ – աղբրանց արիւնը : Մշոյ դաշտի այդ թաւշանման խիստ գեղեցիկ, մուգ – կարմիր ծաղիկը նորից իր չքեղութեամբ պճնել էր հայրենի աշխարհը : Տեսիլք պէս հեռւում երեւում էին Արջըլորն ու Սաչքի Դուրանը, Իսկ աւելի հեռւում, դաշտի հեռդհետէ նեղացող շերտի միջով, նշմարւում էր Ծծմակայ Քիթը :

— Խուլթ – Բռնաշէնցիք, ձեր այս հերոսական արարքը անմոռաց պիտի մնայ : Վերջին պահին դուք օգնութեան եկաք մեր քաղաքին, — ասաց Եղիշէն, մահամերձ հայեացքը շինականներին ուղղելով :

— Իսկ քո անունը դարեր պիտի յիշուի, — մրմնջաց Ասատուրը :

— Ուժերն անհաւասար էին, ընդամէնը ութսուն հրացան, եւ ամբողջ օսմանական Թուրքիան՝ խորամանկ, նենգ, դաւադիր : Բայց մենք կատարեցինք մեր պարտքը : Այս եօթ օրը թող չմոռացուի երբեք :

— Չի մոռացուի : Քանի դեռ մի հայ կայ երկրի երեսին, նա կը յիշի այս օրը, — ասաց Շինական Պօղոսը :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Ե. Մարտիրոսեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի Պուլվ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ

Ա. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Տէսինի եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնս կը ծանուցանէ Տէսինի եւ շրջանի հայ հասարակութեան, թէ այս Կիրակի առաւօտ տեղի պիտի ունենայ պատարագ տեղւոյս եկեղեցին: Կը պատարագէ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ եւ Կաթողիկոսական պատուիրակի ներկայացուցիչ ԴԱՒԻԹ ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ :

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Շաւիլի եկեղեցւոյ յառաջիկայ պատարագը այս Կիրակի :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԵԱՆ

Հանդէսը, Շաբաթ, Յունիս 27, ժամը 17·30ին :

Կը հրաւիրուին ծնողքները եւ հասարակութիւնը :

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ԳԻՆԵՁՕՆ

Կազմակերպուած Փարիզի եկեղեցւոյ հովանաւորութեան տակ բացուած Ժանթիյի եւ Փորթ տ'Իթալիի հայ դպրոցի կրթական մարմնոյն կողմէ :

Կը նախագահէ Պ. ՍԱՐԳԻՍ ՏԷՐ-ՊԱԼԵԱՆ

Այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Քոմպաթաններու սրահին մէջ, 17 Րիւ Ռէյմօն Լըֆէվրը, Ժանթիյի :

Երգ, պար, արտասանութիւն, ընթերցանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ աշակերտներու կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ ուսուցիչ Պ. Քաչխանի :

Մուտք՝ 2 *ֆրանք :*

×

ՊՈԽԱ-ՔՈԼՈՄՊԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ ժամը ճիշդ 20·45*ին, Պուա Քոլոմպի քաղաքապետարանին սրահը,* 32 Րիւ Փօլ Տէրուլէտ :

Աշակերտներու կողմէ՝ արտասանութիւններ, խմբերգներ եւ պարեր :

Ուսուցչուհի Օր. Եւգինէ Եփրեմեանի *գլխաւորութեամբ :*

Այս առթիւ առաջին անգամ ըլլալով բացառաբար շրջանիս մէջ պիտի ներկայացուի Յակոբ Պարոնեանի

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐԸ

Բեմադրութեամբ եւ մասնակցութեամբ Տրդատ Նշանեանի :

Կը մասնակցին Տիկին Սիրուհի Նշանեան, Արտ. Գմբէթեան, Գէորգ Տէրվիշեան, Նուրիան Մարգարեան, Գրիգորվահան, Նազարէթ Պշտիկեան *եւ* Օր. Մառանկօզեան :

×

ԼԻՈՆԻ «ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ» ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Կրթական Մարմնոյ :

Հովանաւորութեամբ Լիոնի եւ Շրջ. Ազգային Միութեան Կեդր. վարչութեան :

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին : Ազգ. Տան սրահին մէջ 295 Րիւ Պուալօ :

Բացման խօսք՝ ԴԱՒԻԹ Վրդ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Դպրոցական ու մանկական նորանոր եւ ժապաւինեալ սիրուն պարեր, երգեր, արտասանութիւններ, տրամախօսութիւններ եւ շատ մը ուրիշ հաճելի անակնկալներ, ղեկավարութեամբ ուսուցչուհիներ Օր. Ը. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ եւ Տիկ. Գ. ԳԱՅԹԱՆՃԵԱՆԻ :

(Հայկազեան վարժարանի 80է աւելի երկս. աշակերտութիւնը բեմի վրայ պիտի լուսանկարուին) :

Մուտքը ազատ է :

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի Ազգ. դպրոցի Կրթ. մարմնի կողմէ :

Հովանաւորութեամբ՝ Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղին :

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 20·30*ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :*

Հաճելի յայտագիր՝ դպրոցին աշակերտութեան կողմէ : Ղեկավարութեամբ Պ. Վ. Սէքեանի :

Մուտքը ազատ է :

Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը անխտիր :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Միջին ալիք 196 մեթր :

Կարճ ալիք 31, 10 – 25·55, 19·84 :

Այս Կիրակի, Հռոմի ժամով՝ 10·30*ին, Վատիկանի Ռատիօկանը պիտի սփռէ Հայկական ձայնաւոր Ս. պատարագը :*

Կը պատարագէ Հայր Սահակ Վ. Ճեմճեմեան, Մխիթարեան ուխտէն : Պատարագի երգեցողութիւնները պիտի կատարուին, բազմաձայն, Լեւոնեան վարժարանի եւ Մխիթարեան ուսանողարանի ժառանգաւորներու կողմէ՝ ղեկավարութեամբ Յովսէփ Ծ. Վ. Գաֆթանճեանի :

Պատարագէն ետքը պիտի խօսի Պ. Հրաչ Քաջարենց՝ խմբագիր Մասիս *թերթին, նիւթ ունենալով. «Ս. Մեսրոպի կոչումը» :*

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ

ԵՒ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Յունիս 28ին Կիրակի, ժամը 15–22 *վարժարանին մէջ :*

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ. — Երգ, նուագ, պար, արտասանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ :

Դիւրամատչելի պիւֆէ :

Ծախքերու մասնակցութիւն 2·50 ֆր.

Հաղորդ. միջոց. — Էկլիզ տը Փանթէն առնել 147 *թիւ օթօպիւսը եւ իջնել* Րէնսի Փավիյօն :

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ, Ս. ՂԱԶԱՐ, ԹԻՐՈԼ

ՄԻԼԱՆ ԵՒ ԱՅԼ ԳԵՂԵՑԻԿ ՇՐՋԱՆՆԵՐ

Փափաքողներուն համար, այցելութիւն Հռոմ, յաւելուածական ծախքով :

▼

Մեկնում Օգոստոս 3ին,
Վերադարձ 31ին

Արձանագրութեան եւ այլ տեղեկութեանց համար դիմել.—

Մ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ՝
(ENSEIGNES GRIEG) 1er étage
261, Rue St. Denis, PARIS (2e)
Tél. : GUT. 09-06

Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ՝
128, Rue de Flandre, PARIS (19e)
(*Մուտքին դիմացի դուռը*)

Հ. ԱԹԱՆԱՍ ՎՐԴ. ՔԵՍԷՃԵԱՆ՝
PAROISSE ARMENIENNE CATHOLIQUE
69, Avenue Henri Barbusse
ARNOUVILLE-LES-GONESSE (S. et O.)
Tél. : 15.56 Gonesse

«Au Pavillon Bleu»

(BORD DE SEINE)

BAS-MEUDON

50, Route de Vaugirard
Téléph : OBS. 14-39

●

Տէր եւ Տնօրէն
ՆԻԿՈՂՈՍ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

BAR-RESTAURANT

— SPÉCIALITÉS ORIENTALES —

NOCES — BANQUETS
SALLE DE DANSE

ՀԱՐՍԱՆԻՔԻ, ԽՆՋՈՅՔԻ, ՊԱՐԻ
վարձու սրահ, ճաշով ու խմիչքով կամ ոչ :

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Յունիս 21, ժամը 15էն 22

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան պարտէզին մէջ

36, AVENUE CHARLES DE GAULLE — MONTMORENCY

Գեղարուեստական բաժին, խաղեր եւ Եւրոպական պարեր :

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն «ԿՈՎԿԱՍ» պարախումբը, Պ. Բիւզանդ Ֆընտըգեան, *երգիչ, Օր.* Սուրէնեան, *մենապար, եւ Պ.* Գրիգոր Վահան, *խօսնակ :*

Խնամուած ճոխ պիւֆէ, տեղւոյն վրայ առատ ուտեստեղէն, ըմպելիներ եւ պաղպաղակ, մատչելի գիներով :

ԹՕՄՊՕԼԱ, արժէքաւոր առարկաներով

Երեկոյեան աւանդական շամփուրով խորոված

ՄՈՒՏՔ՝ 2·50 *ՖՐԱՆՔ*

ՃԱՄԲՈՐԴ.— Շոգեկառք առնել Կար Տիւ Նոռէն մինչեւ Անկէն լէ Պէն, անցնիլ *կամրջակը եւ թիւ 6 օթօպիւսով իջնել Կրօլէի կայանը : Շոգեկառք՝* 10·15, 11·13, 12·05, 12·32, 13·54, 14·30, 15·00, 16·17, եւ 17·42 :

ԽԻՍՏ ԿԱՐԵՒՈՐ.— Տեղի պիտի ունենայ բացօթեայ ճաշ մը ժամը 13ին : Ճաշագին մուտքով միասին 15 ֆրանք

Այժմէն կարելի է արձանագրուիլ եւ ապահովել սեղանները դիմելով Աղքատախնամի Գրասենեակը :

32, Րիւ տը Թրէվիզ (Հեռախօս ; ՓՐՕվանս 77–73)

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ «Արծիւ» մարզական միութեան դաշտահանդէսը, այս Կիրակի ամբողջ օրը Օթէլ տէ Քրոթ, Թրուա Լիւքի *ծառաստանին մէջ :*

Հայկական եւ եւրոպական պարեր :

Պիւֆէ եւ շամփուրով խորոված :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Օրակարգ տեղւոյն վրայ : Վարչութիւնը կը փափաքի որ բոլոր անդամները ներկայ գտնուին այս կարեւոր ժողովին :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Այս Կիրակի առաւօտէն սկսեալ, կազմակերպուած Կապ. Խաչի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի մասնաճիւղերուն կողմէ :

Մէօտոնի անտառի պաղ ջուրին մօտ, (Թափի վեռ) :

Զանազան անակնկալներ, մատչելի պիւֆէ :

Օթօպիւս, 169 Մեռի տ'Իսիէն, *կամ* 136 Փորթ տը Սէն Քլուէն (*Մարսէլ Սամպա*) :

Հ. Յ. Դ.

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20·30*ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :*

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Կարեւոր օրակարգ :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Աղքատախնամ-Ուրբ. Միութեանս ընդհանուր ժողովը այս Ուրբաթ (19 *Յունիս*) *ժամը 21ին* 5 Րիւ Փափէռ *Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ ,*

ՕՐԱԿԱՐԳ .— Ա) Տեղեկատուութիւն նիւթական եւ բարոյական, Բ) Ընտրութիւն նոր վարչութեան :

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ - ԶԱՐԴԱՐԷՔ - ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ *եւ* փլասթիք — *ծածկոցներ.* —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ՇԱԲԱԹ 20 ՅՈՒՆԻՍ

SAMEDI 20 JUIN 1964

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆր. Հատը 0.30 Ֆ.

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10.038

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — Nº 10.038

ՕՐՈՒԱՆ ԽՈՀԸ

ԴԺԲԱԽՏ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐ

Օսմանեան կայսրութիւնը քայքայուեցաւ առաջին աշխարհամարտի վաղորդայնին, երբեւ հետեւանք բոլոր ռազմաճակատներու վրայ իր կրած ամօթալի պարտութեան:

Կայսրութեան բաղկացուցիչ օտար տարրերը իրաւունք ստացան թօթափելու թրքական լուծը եւ ըստ կամս տնօրինելու իրենց ճակատագիրը:

Յաղթական դաշնակիցները համաձայն Սայքս–Փիքօ գաղտնի դաշնագրին, 1916 Մայիս 16, գրաւեցին իրենց բաժին ինկած ազդեցութեան գօտիները:

Անգլիա ստացաւ առիւծի բաժինը, որովհետեւ ամէնէն աւելի զոհողութիւններ բրած էր Տարտանէլի, Միջագետքի, Արաբիոյ եւ Պաղեստինի ճակատներուն վրայ:

Բրիտանական հոգատարութեան տակ դրուեցան Միջագետք (Իրաք) եւ Պաղեստին: Անգլիոյ աջակցութեամբ անկախութեան տիրացան Հիճազ (ետքէն դարձած Սէուտի Արաբիա), Անդրյորդանան ու Եմէն:

Ֆրանսա ստանձնեց Սուրիոյ, Լիբանանի եւ Կիլիկիոյ հոգատարութիւնը: Ժորժ Փիքօ իր պաշտօնատեղին (Պէյրութ) կը հանէր «Մարզպան Սուրիա–Լիբանանի եւ Հայաստանի» տիտղոսով:

«Հայաստան»ը Կիլիկիան էր, որ «Հայկական Ազգային Օջախ»ի պիտի վերածուէր յուսով, կարճ ժամանակի մը համար, Ֆրանսայի հովանիին տակ:

Օսմանեան կայսրութեան «Հայկական» կոչուած արեւելեան վեց նահանգներուն համար «հոգատար» չկար: 1918 Հոկտեմբեր 30ի Մուտրոսի Զինադադարը ո՛չ մէկ կարգադրութիւն կ'ընէր այդ հողամասին համար, որ ամբողջովին կը մնար Թուրքիոյ տիրապետութեան տակ:

Բոլշեւիկեան յեղափոխութիւնը փրկած էր այդ նահանգները: Ռուսական բանակները պարպած էին իրենց գրաւած հողերը: Իսկ Հայերը անկախութիւն հռչակեր էին Ռուսահայաստանի մէջ, Թուրքիոյ հայկական նահանգներէն դուրս:

1916 Փետրուար 19/Մարտ 4ի անգլեւ–ֆրանքեւռուս համաձայնագիրը Ռուսիոյ կը խոստանար Պոլիսը՝ Նեղուցներով եւ Թրքահայաստանը (Էրզրում, Վան, Պիթլիս, Մուշ եւ Տրապիզոն, դուրս ձգելով Սեբաստիան):

Երբ անձնատուր եղաւ Թուրքիա Մուտրոսի մէջ, Ռուսիան չկար յաղթական դաշնակիցներու շարքին: Լենին Պրէսթ–Լիթովսկի մէջ (1918 Մարտ 3) ո՛չ միայն հրաժարած էր Պոլիսը եւ Թրքահայաստանը գրաւելու ռուսական ցանկութիւններէն, այլ իթթիհատական ջարդարար Թուրքիոյ նուէր տուած էր Պաթումի, Կարսն ու Արտահանը, որոնք ռուսական կայսրութեան մաս կը կազմէին 1878ի պատերազմէն ի վեր:

Առանց բոլշեւիկեան յեղափոխութեան, Թրքահայաստան պիտի ազատագրուէր Օսմանեան լուծէն 1918ի աշնան, երբ յաղթական դաշնակիցները իրարու միջեւ կը բաժնէին օսմանեան աւարը: Ռուսիա պիտի ստանար իր բաժինը:

Ամերիկեան հոգատարութիւն մը Հայկական նահանգներուն վրայ անգործադրելի ծրագիր մը եղաւ, հակառակ Ուիլսընի բարի կամեցողութեան:

Բոլշեւիկեանէն վերջ երկրորդ դժբախտութիւն մը կը սպասէր Հայերուն, Կիլիկիոյ պարպումը Ֆրանսայի կողմէ, Հայկական նորաստեղծ օջախի քայքայումը եւ Հայերու արտագաղթը:

Մինչ հոգատարութեան ենթակայ արաբական երկիրները որոշ շրջանէ մը վերջ — 1948ին ալ Իսրայէլ — անկախութեան տիրացան, չնորհիւ դաշնակից պետութեանց, Հայերը հիւսիսի եւ հարաւի երկու ճակատներուն վրայ ալ լքուեցան նոյն դաշնակիցներուն կողմէ, որոնց դատին համար ուրիշ ազգերէ աւելի արիւն էին թափած:

Դարձանք թափառական, արտագաղթի մէջ փնտռելով մեր ո՛չ թէ ազգային, այլ անհատական փրկութիւնը: Ամէն մարդ ինք իր գլխուն:

Կիլիկիոյ պարպումին յաջորդեց տարի մը վերջ Իզմիրի աղէտը, յետոյ Պոլսոյ եւ շրջանի պարպումը դաշնակիցներու կողմէ:

Զունեցանք զօրաւոր պաշտպաններ, որ տէր կանգնէին դաղթական Հայութեան: Որպէսզի որոշ մէկ հողամասի վրայ տեղաւորուէինք բոլորս ալ — ինչպէս Պաղեստինի Աշարները:

Քառասուներեք տարիէ ի վեր կը շարունակուի Հայոց արտագաղթը, օրէ օր աւելի ցրուելով, տարտղնելով մեզ:

Դժբա՛խտ ճակատագիր:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԼԱՒԱՏԵՍ ՃԱՌԸ

ՄԵՐ ԲԵՐՔԵՐԸ ՏԱՐԻՆ 10 ՄԻԼԻՈՆ ԹՈՆ ՊԻՏԻ ԱՒԵԼՆԱՆ

Ագարակները այցելելէ ետք, ուր բազմաթիւ հարցումներ ըրած է, Խրուշչեւ խօսած է Տալումի գիւղատնտեսական դպրոցի ճաշին ընթացքին նախագահչակի ոճով:

«Սքանչացած եմ ձեր ապրանքներուն որակով, բայց ձեզի ճշմարտութիւնը ըսեմ: Ձեր ղեկավարները սեւ ակնոցներ ունին իրենց աչքերուն վրայ, ճիշդ այն ակնոցները զորս կը կրեն արեւմտեան լրագրողները որոնք կը խօսին իրենց չգիտցած բաներուն մասին: Շատ անորոշ գաղափար մը ունիք մեր երկրէն, քա՛ջ եղէք, ընդունեցէք ճշմարտութիւնը եւ մի վախնաք զայն ըսելէ: Կը խորհիք թէ սոդոսկող մարդիկ ենք, որոնք պատրաստ են ողջունելու եկող առաջին ոչխարը: Կը սխալիք: Տեսայ ձեր սքանչելի արու եւ էգ խոզերը, բայց մերինները ընկերվարական դրութիւնը կը պաշտպանեն եւ կը մրցակցին ձերիններուն հետ: Մեր ցուլերը մրցումի հանենք եւ տեսնենք թէ ո՞վ կը շահի: Դուք ալ, Ամերիկացիներուն պէս կ'ուզէք զարմացնել Խրուշչեւը՝ հիւսիսի բարբարոսը: Բայց զգոյշ եղէք, արթնցէ՛ք, ընկերվարական զօրաւոր ազգ մըն ենք, որ կրնայ մրցակցիլ ձեր հողագործութեան հետ: Ձեր հաստատութիւնները գեղեցիկ են, բայց գիս չեն տպաւորեր: Եօթը տարիէն, գիւղական մեր գործատուներուն մէջ, ուր տասը միլիառ ուբլի դրած ենք, տարին 70–80 միլիոն թոն պարարտանիւթ պիտի արտադրենք: Արեւմուտքէն 12 միլիոն թոն ցորեն գնեցինք, բայց ուրիշ անգամ պիտի չպատահի, այլեւս մեր բերքերը տարին 10 միլիոն թոն պիտի աւելնան: Ձեզմէ կախում պիտի չունենանք եւ անոնք որոնք, Ատրնաուըրի պէս, քաղաքական պայմաններ կ'ուզէին դնել ցորենին փոխարէն, որդերուն կեր պիտի ըլլան մինչեւ որ տեղի տանք: Եթէ եօթը տարիէն նախատեսութիւններս չիրագործուին այլեւս համաձայնավար չեմ»:

Այս գրաւէն ետք, խորհրդային վարչապետը քիչ մը խրատ ալ տուած է Դանիացիներուն՝ «Եթէ կայուն եւ առողջ չուկայ մը կ'ուզէք, առեւտրական յարաբերութիւններ ստեղծեծէք Արեւելեան Գերմանիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ հետ: Ձեր մտքէն հանեցէք որ արեւելեան Գերմանիան օր մը պիտի անհետանայ: Ձեզ կը վստահեցնեմ որ պիտի տեւէ եւ բարգաւաճի: Ի մօտոյ լուսին պիտի երթանք: Ամերիկացիք կ'ըսեն թէ մեզմէ առաջ պիտի երթան, աւելի լաւ իրենց փորձառութենէն կ'օգտուինք»:

Խրուշչեւ կը շարունակէ իր այցելութիւնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻԱ «վրդոված է» Ու Թանի տեղեկագրէն եւ կը յայտարարէ թէ նրման տեղեկագիր մը Յոյնի մը արժանի է: Միւս կողմէ Կիպրոսի մէջ միջադէպերը կը շարունակուին: Թուրքերը առաջին անգամ ըլլալով ձեռնառումբ ալ գործած են եւ յունական եկեղեցի մը եւ դպրոց մը կրակի տուած են: Զոհերու թիւը անորոշ է: Մոսկուայի մէջ, Կիպրոսի Առեւտուրի եւ Ճարտարարուեստի նախարարը ընդունուած է Միկոյեանի կողմէ, նոյն ժամանակ Իզվեստիա կը շեշտէ «որեւէ բռնարարութիւն Կիպրոսի գերիշխանութեան կամ ամբողջականութեան պատճառ կը դառնան անմիջական հակազդեցութեան մը»:

ՄՈՍԿՈՒԱ բողոքած է Արեւմտեան Գերմանիոյ Պալշօյ պարախումբի արտաքսման առթիւ:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ երկու միլիոն ռուբլիի վարկ մը բացած է Փաքիստանի, ըստ Քարաչի ստորագրուած համաձայնագրի մը: Այս գումարով (մօտ 55 միլիոն ֆրանք) Փաքիստան երկրագործական մեքենաներ պիտի գնէ:

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ Պաաս կուսակցութեան պարագլուխը՝ Աֆլաք Ալժէ հասած է: Իրմէ առաջ, եգիպտական պատուիրակութիւն մը եկած էր Ալժէ, գլխաւորութեամբ փոխ–վարչապետին:

ԵԹՈՎՊԻՈՅ կայսրը հինգ օրուան պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ Ուկանտա:

ՆՈՐ–ՏԷԼՀԻԷՆ կը հաղորդեն թէ Անաստաս Միկոյեան Ինտոնեզիոյ ճամբուն վրայ, Հնդկաստան պիտի հանդիպի այս Շաբաթ, (Յունիս 20), եւ տեսակցի Շասթրիի հետ, որու անպայմանադրական ձեւով զօրավիգ կենալ որոշած է համայնավար կուսակցութիւնը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆԸ ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ՄԷՋ

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ՏԱՍԸ ՀԱԶԱՐ ՆԵՐԿԱՆԵՐ ՑՈՒԶՈՒՄՈՎ ՀԵՏԵՒԱԾ ԵՆ ՅԱՅՏԱԳՐԻՆ

Անօրինակ յուզումի եւ խանդավառութեան մթնոլորտի մը մէջ, տասը հազարէ աւելի ներկաներու մասնակցութեամբ, Նիւ Եորքի Միջազգային Ցուցահանդէսի մեծ հանդիսավայրին մէջ տեղի ունեցան Հայկական Փառատօնի մշակութային հանդիսութիւնները՝ Մայիս 31ին, Կիրակի օր, կէսօրէ ետք ժամը 2ին եւ երեկոյեան ժամը 7ին:

Ժամը ճիշդ 2ին՝ Մեծ. Պոսթընի «Կոմիտաս» եւ Նիւ Եորքի «Գուսան» երգչախումբերը, Պոսթընի «Հայկական Ազգ. Պարախումբը» եւ Նիւ Եորքի «Նայիրի» պարախումբը, անհատ արուեստագէտներ եւ խմբավարներ՝ Ալան Յովհաննէս, Ռուբէն Գրիգորեան, Գարեգին վրդ. Փիտէճեան, Հայկազ Մկրտիչեան, Մարօ եւ Անահիտ Աճէմեան, Անիթա Տէրեան, Լուսի Իշխանեան, Նուարդ Համբարեան եւ ուրիշներ, Հիւսիս. Ամերիկայի Հայոց Առաջնորդ Հրանդ Արք. Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Ճորճ Մարտիկեան, Հայկական օրուան կարգադիր յանձնախումբի ատենապետ Վիգէն Պապայեան եւ յայտագրի պատրաստութեան մասնակից բազմաթիւ ծանօթ անձնաւորութիւններ՝ բեմին վրայ գրաւեցին իրենց տեղերը եւ զոյգ երգչախումբերու կողմէ մեծավայելուչ եւ տպաւորիչ կերպով երգուող «Յառաջ Նահատակ» քայլերգին թնդիւններուն մէջ՝ հանդիսավայրէն դէպի բեմ յառաջացան տասներկու դրօշակիրներ — վեց հայկական եռագոյններով եւ վեց Ամերիկեան Աստղազարդ դրօշներով:

Հայկական ազգ. քայլերգէն եւ ամերիկեան ազգ. մաղթերգէն ետք՝ փղձկումը դարձաւ անխուսափելի, երբ Առաջնորդը կատարեց դրօշներու օրհնութեան արարողութիւնը, ներկաներու երկիւղած լռութեան եւ ընդհանուր յուզումին մէջ:

Յանուն Ցուցահանդէսի տնօրէնութեան, Ազգութիւններու օրուան արարողապետ Ուալթըր Պեքըրտ ողջունեց Հայկական Օրուան Փառատօնին մասնակից խումբերն ու արուեստագէտները եւ ներկայ հոծ բազմութիւնը, ապա՝ Անիթա Տէրեան, իբրեւ վարիչ օրուան հանդիսութեան, բացուած յայտարարեց փառատօնը եւ անցաւ յայտագրի գործադրութեան:

Ժամը 2ի յայտագրի բաժինի Ա. մասին մէջ բացման այս արարողութիւններէն անմիջապէս ետք՝ Մեծ Պոսթընի «Հայկական Ազգ. Պարախումբ»ը, ղեկավարութեամբ Պ. Հայկազ Մկրտիչեանի եւ ընկերակցութեամբ Վենայթս Պենտ նուագախումբին, հայկական եօթը պարեր պարեց մեծ յաջողութեամբ, ներկաներու բուռն ծափահարութեանց եւ խանդավառ արտայայտութիւններուն մէջ:

Երկրորդ մասը յատկացուած էր Նիւ Եորքի ԳՈՒՍԱՆ երգչախումբին, ղեկավարութեամբ Գարեգին վրդ. Փիտէճեանի: Քսանի մօտ խմբերգներն ու մեներգները երգուեցան փայլուն յաջողութեամբ: Մեներգեցին՝ Մարի Ազատեան, Օննիկ Տինկճեան, Պէաթրիս Քէչեան, Արմէն Պապայեան, Ազատի Նաւասարդեան, Նորա Զաքարեան, Վարդգէս Պապոյեան, Ռոզ–Մարի Մալըեան եւ Մարգրիտ Յարութիւնեան:

Բացառապէս տպաւորիչ էին, այս բաժնին մէջ՝ Նուարդ Համբարեանի մենապարը եւ ՆԱՅԻՐԻ պարախումբի մէկ խմբապարը՝ որոնք արժանացան ժողովրդային ընդհանուր գնահատանքի:

Համերգը, պարերը թէ մեներգները՝ եղան հայկական մշակոյթի պանծացումին սատարող հրապարակային տպաւորիչ արտայայտութիւնները:

Յայտագրի երեկոյեան բաժինը եւս սկսաւ Դրօշներու օրհնութեան արարողութեամբ, վարակիչ յուզումի նո՛յն մթնոլորտին մէջ:

Ա. եւ Բ. մասերը յատկացուած էին մեծադոյն Պոսթընի ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի համերգին՝ ղեկավարութեամբ Պ. Ռուբէն Գրիգորեանի, եւ Ալան Յովհաննէսի թիւ 10 համանուագին՝ ղեկավարութեամբ նոյնինքն երգահանին:

ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը մեծ յաջողութեամբ երգեց Սպենդիարեանի, Խաչատուրեանի, Տիգրանեանի, Ալէմշահի, Կոմիտասի, Զաքարեանի, Ռուբէն Գրիգորեանի եւ այլ երգահաններու ստեղծագործութիւններէն ինը կտորներ, ընկերակցութեամբ նուագախումբի: Մեներգներուն եւ մենանուագներուն իրենց մասնակցութիւնը կը բերէին Էվլին Գադանճեան, Անահիտ Աճէմեան, Մարօ Աճէմեան, Լուսի Իշխանեան եւ Անահիտ Զէնկէլեան:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅՐԵՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՐՍԻ ԳԻՒՂԵՐԸ

Ա.

Կարսի գիւղերը իրենց կեդրոնական քաղաքի հարստութեան աղբիւրներն էին։ Գիւղացիները կը զբաղէին հողագործութեամբ, կը ցանէին հացահատիկ, ընդեղէն, կը մշակէին բամպակ, բրինձ, ծխախոտ, կ'արտադրէին պտղեղէն։ Արդիւնաբերութեան մէջ մեծ տեղ կը բռնէին պտուղները (խնձոր, սալոր, տանձ, դեղձ, կաղին, սերկեւիլ, ընկոյզ եւն.)։

Վերջապէս թաց ու չոր պտուղներու բանուկ վաճառականութիւն մը ունէր Կարսը։ Թուրքերը, Քիւրտերը եւ Ռուսերը կը զբաղէին անասնապահութեամբ, կը սնուցանէին ձի, ջորի, էշ եւ եղջիւրաւոր կենդանիներ, ոչխար, այծ, գոմէշ, եզ, կով։ Կաշին ու բուրդը մեծ տեղ կը գրաւէին արտադրութեան մէջ։ Լեռնաշղթաներու վրայ կը ցանէին ցորեն. բերքը առատ էր, երբեմն սակայն, ցուրտն ու սառնամանիքը եւ փչող հովերը կը վնասէին ցանքին ու ծառերուն, բայց պէտք է նկատի ունենալ պարագայ մը, որ՝ Կարսի ցուրտը չէր կրնար մրցիլ Կարինի (Էրզրում) ահաւոր ցուրտին հետ։

Կարս գաւառի հայաբնակ գլխաւոր գիւղերու թիւը կը հասնէր շուրջ 10ի, բնակիչները յամառօրէն աշխատողներ էին եւ տնտեսապէս ապահովուած։

Բեռնա՝ շնորհալի գիւղ մըն էր, որուն եկեղեցին կը կոչուէր Ս. Լուսաւորիչ, հին արձանագրութիւն մը կար անոր սեմերուն վրայ, ունէր հին, պատմական գերեզմանատուն մը՝ ձիաձեւ, օրօրաձեւ տապանաքարերով։

Խանի Քէօյ՝ գիւղը ունէր բազմաթիւ աւերակներ, իր հնութենէն ու ընդարձակութենէն կը կարծուի թէ նախապէս Իշխան կը կոչուէր, յետոյ՝ փոխուած է Խանի։ Բնակիչները հողագործ էին։

Բերդիկ՝ գիւղը համանուն գետին եզերքը շինուած էր։

Բէկլի Ահմէտ՝ հայկական մեծ գիւղ մըն էր, խանդավառ եւ աշխատունակ բընակչութեամբ։

Սարի Գամիշ կամ Սարըղամիշ՝ քաղաքաւան մըն էր, կը գտնուի Սողանլու կոչուած անտառապատ լեռներուն մէջտեղը, Կարսի հետ միացած էր երկաթուղիով, առեւտրական եռուն կեդրոն մըն էր, բայց աւելի աչքառու էր իբրեւ զինուորական կայան։ Ռուսերը հոս շինած էին մեծամեծ զօրանոցներ։ Օդը առողջ էր, լաւ ամարանոցի համբաւ ունէր, դիրքը բարձր էր եւ շրջապատուած մայրիի խիտ անտառներով։

Սողանլու լեռնաշղթայի ստորոտը կ'իյնայ Այղըր լիճը, որուն մէջ կան ուկ'ապրին որպէս թէ յովատակներ կամ Պեգասներ, այսինքն՝ հրեղէն արու ձիեր, Հնամեայ աւանդութեան մը համաձայն, այս ձիերը միայն քաջերու աչքին կ'երեւան։ Կոճէր անունով ձուկ մը ունի Այղըր լիճը։

Կարսի հիւսիս – արեւելակողմը կը գտնուի ուրիշ լիճ մը, Չլտըր կամ Պալակցխա անունով, 1956 մեթր բարձր, ինկած լեռնային դողաւորութեան մը մէջ։ Հայկական մեծ լիճերուն չորրորդն է։ Հայերը այս լիճը անուանած են Ծովակ Հիւսիսոյ։

ԶԱՐԻՇԱՏ

Զարիշատ քաղաքի հիմնարկութեան պատմութիւնը մշուշի մէջ թաղուած է։ Ե՞րբ շինուած է, ե՞րբ հասած է իր փառքին գագաթը, երբէ՞ն ի վեր ծանօթ է իր այս անունով, նախապէս ի՞նչ կը կոչուէր։ Մեր պատմագիրները ժլատ են, գրեթէ բան մը չեն ըսեր իր անցեալին մասին։

Վանանդի այս համեստ քաղաքը անտարակոյս մեր քաղաքաշէն արքաներէն մէկուն ձեռագործը պէտք է եղած ըլլայ, կամ՝ հայ իշխանի մը քմայքէն ծնած է։ Դարեր անցեր են վայրագ ու չար, քաղաքական դէպքերը հոսեր են յորդած գետերու նման, մաշեցուցեր են Զարիշատի երբեմնի պայծառ հայեացքը, խորտակեր են հմայքն ու կամքը՝ որ կային անոր մէջ՝ իբր յամառութիւն ու հաւատք...

Հին Զարիշատը կառուցուած էր համանուն գետի եւ Գմբէթ կոչուած գետակին մէջտեղը, ունէր մօտաւորապէս 60 գիւղեր, բնակչութիւնը՝ թուրք, քիւրտ, ռուս, հայ։ Կը թուի հին ու ամուր քաղաք մը ըլլայ, բայց՝ դարերու ընթացքին անչքացած, ողորմելի գիւղի մը վերածուած է, այժմ՝ ան թրքացած է։ Բայց մեզի ի՞նչ իր տխուր եւ անփառունակ անունն ու այսօրուան թշուառութիւնը։ Իր աւերակներէն մեզի կուգայ անոր մեծութիւնն ու հմայքի գեղեցկութիւնը, անոր դարաւոր անցեալէն կը հնչէ ղօղանջը պատմութեան զանգակներուն, եւ արուեստի գոլը կամ ծուխը կը բարձրանայ քանդուած պարիսպներուն ու հողին մէջէն...։

Հայր Ղ. Ալիշան, Զարիշատը կը նկատէ մէկը արմենական ձեռարուեստի ճիգերէն, որուն ծնունդը կամ շինութիւնը կը խառնուի մութ հեռաւորութեան մը, կը հասնի մինչեւ Արտաշէս Բ.ի որդւոյն — Զարեհի եւ կը դառնայ անոր որդեգիրը...։

Արտաշատ, Երուանդաշատ, ինչո՞ւ չըլլայ Զարեհաշատ։ Հանելուկը լուծուեցաւ, ուրեմն՝ Զարեհը շինեց այս քաղաքը մօտերը եւ զայն իր անունովը կոչեց Զարեհաշատ, ուրկէ երեւան եկաւ այս խեղաթիւրուած Զարիշատը։

Զարիշատէն եւ իր հին պատմութենէն մեզի կը մնայ միայն քառակուսի ամրոց մը՝ հայ քաղաքական դժբախտ ճակատագրովն ու համր եւ հալածական բախտովը։

Զարիշա՛տ, մեր վէրքին ու ողբին ցաւով բեռնաւոր, մեր պատմութեան տըքոյին առջեւ սոսկումնահար եւ մեր անյուսութեան ժայռերուն տակ սմքած մեծ մեռել..., կ'ողբանք քեզ, բայց կը պաշտենք հնութիւնդ՝ բոլոր աստուածներէն աւելի, քանզի կը նախընտրենք քու հնադարեան աւերակներդ եւ անոնց մութ պատմութիւնը հազարաւոր ողջ ու եռուն քաղաքներէն եւ անոնց պատմութիւններէն։

Մենք՝ Զարիշա՛տ, ծնրադիր ուխտաւոր ենք։ Հեռաւոր աշխարհներէն կուգանք ու աւերակներուդ մէջէն մեր հայրենիքի սրբութիւնը համբուրելու...։

ԱԽՈՒՐԵԱՆ ԳԵՏ – ԱՐՓԱՉԱՅ

Արաքսի ամէնէն մեծ ու ջրառատ բազուկն է Ախուրեանը։ Ծնունդ կ'առնէ Գուգարաց Աշխարհի Արփա կոչուած լըճակէն, ատոր համար ալ Թուրքերը զայն անուանած են Արփաչայ։

Ախուրեանը իր մէջ կ'ընդունի քանի մը գետակներ, արագօրէն կը հոսի, Շիրակի գաւառը կը բաժնէ երկու մասերու, որոնք կը կոչուին Արեւելեան Շիրակ եւ Արեւմտեան Շիրակ։ Ախուրեանը այժմ, Հայաստանի Հանրապետութիւնը կը բաժնէ Թուրքիայէն։ Նշանաւոր է այս գետը իր եզերքներուն վրայ շինուած քաղաքներով ու վանքերով, արդէն Ախուրեան գետը իր անունը առած է իր եզերքը շինուած Ախուր քաղաքին անունէն։

Ախուրեան գետը կ'անցնի աւերակներու մէջէն եւ եզերքներէն, վիշտի ու տրտմութեան գետն է, կատարեալ եղերամայր մը՝ որ կուլայ հայկական աւերակներու, հին ու նոր Հայաստանի նահատակներուն վրայ։ Լսե՛նք բանաստեղծը.

Է՜յ, հալալ է, Արփաչայի
Ջուրը զարկում է ափին,
Ափին զարկում, երգ է ասում,
Զարթեցնում է իմ հոգին,
Անուշ են, ջա՛ն, հին երգերը,
Լեռների մէջ պահպանուած.
Ժողովում է Արփաչայը,
Տարածում է փրփրած...։

Բնութիւնը պայծառ ու գեղեցիկ է Ախուրեանի շուրջը, ջուրերու ցայտքը՝ ներդաշնակ, բայց բարձր ժայռերու տակէն եւ խորունկ անդունդներու մէջէն՝ Ախուրեանը կը վազէ, իր ձայը կորսընցուցած զաղանի մը պէս կը մռնչէ։

ՍՕՍ – ՎԱՆԻ

ԼԱՏԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱ՝ ՀՍԿԱՅ ՀՐԱԲՈՒԽԸ

Լատին Ամերիկայի մէջ տիրող կացութիւնը՝ ըրջօրէն կը զբաղեցնէ Ուաշինկթընի ղեկավարները, որոնք չեն ծածկեր իրենց մտահոգութիւնները։

Քաղաքական կայունութեան ու քաղաքական հասունութեան պակասը, ինչպէս նաեւ Հարաւային Կիսագունդի երկիրներէն շատերուն մէջ ազգային եկամուտի անհաւասար բաշխումը՝ կը ստեղծեն պայթուցիկ պայմաններ։ Նոյն շրջանակները, այդ երկիրներէն մէկ քանիին համար դէթ, կը նախատեսեն քասթրոյական կամ աջակողմեան յեղափոխութեան վըտանգ։

Հոս պէտք է ըսել՝ թէ անցած 21 ամիսներու ընթացքին, յեղափոխութեան հետեւանքով տապալեցան եօթ նախագահներ, այսինքն, հետեւեալները – Պրազիլիոյ նախագահ Կուլար, Արժանթինի նախագահ Ֆրոնտիսի, Փերուի նախագահ Մանուէլ Փրատօ, Կուաթեմալայի նախագահ Միկուէլ Ինթիկորաս Ֆուէնթէս, Էքուաթորի նախագահ Գարլոս Արոզեմա, Սան Տոմինիկոյի նախագահ Խուան Պոս եւ Հոնտուրասի նախագահ Ռամոն Վիլէնթա Մորալէս։ Վենեցուէլայի նախագահ Լէոնի ալ վտանգէ բոլորովին զերծ չէ։ Վերջին ընտրութեանց ընթացքին, իր կուսակցութիւնը քուէներու 30 առ հարիւրը առաւ եւ երկիրը կառավարելու համար, ստիպուեցաւ քաղաքական ուրիշ կուսակցութեանց հետ խմբակցութիւն կազմել։ Ներկայիս, իրեն կը սպառնան աջակողմի ձգտումները ներկայացնող զինուորականները եւ քասթրոյականները, որ բաւական զինեալ հետեւորդներ ունին Վենեզուելայի մէջ։

Վերոյիշեալ դիտողները, առանց վարանելու, Լատին Ամերիկան կը նմանցընեն քաղաքական հսկայ հրաբուխի մը, որ կարգ մը տեղերու մէջ երեւութապէս հանդարտ է իսկ կարգ մը տեղերու մէջ ալ՝ պայթած, բայց, առ այժմ, սահմանափակ տարածութեան վրայ։

Ընդհանուր դիծերու մէջ գաղափար մը կազմելու համար Լատին Ամերիկայի գլխաւոր երկիրներուն մէջ տիրող կացութեան մասին, ստորեւ կուտանք ամփոփ ծանօթութիւններ։

ՀԱՅԹԻ

Հայթէ ունի չորս միլիոնի մօտ բնակչութիւն եւ 27 հազար 740 քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւն։ Հայթէի մէջ անգրագէտներու թիւը ամէնէն շատն է Լատին Ամերիկայի բոլոր երկիրներէն եւ կը հասնի 92 առ հարիւրի իսկ անձ գլուխ եկամուտը ամէնէն ցածն է։

«ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒ» ՇԱՐՔԷՆ

ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ

Երբեք, երբեք, երբեք չեմ մոռանայ այդ սրբազան պահը, երբ նայում էի հայ հանճարի այդ չորս կոթողներին՝ երկիւղածութեամբ, սրտի թրթիռով, աքանչացումով, ինքնամոռացութեամբ։ Հիմա էլ, քառասուն տարի յետոյ, ուշ գիշերին, Երեւան – Մոսկուա երկաթուղով սլացող գնացքի մէջ, ճակատս լուսամուտի սառ ապակուն հպած, յիշում էի այդ պահերը եւ հոգիս համակւում էր բուռն երջանկութեամբ, որ տեսել եմ Կոմիտասին ու Զօհրապին, Վարուժանին ու Մեսրոպին։ Ինքս իմ աչքին բարձրանում, պատմական նշանակութիւն է ըստանում հէնց նրա համար, որ սեփական աչքով տեսել էի մեր ազգային այդ փառքերին եւ միաժամանակ տանջահար հոգիս համակւում էր սոսկումով ու ահաւոր զղջումով, երբ յիշում էի նրանց ողբերգական բախտը։

Քայլում էին չորսով՝ բարի հայեացքներով զրկելով մարդկանց, քաղաքը, երկինքը, ծովը, աշխարհը։ Գիտէի՞ն նըրանք արդեօք այդ րոպէներին, որ հիացքով իրենց նայող հայ պատանիների մէջ կայ մէկը, որ պիտի ապրի դեռ շատ տասնամեակներ ու իր հոգու մէջ մինչ ի մահ պիտի պահի նրանց պատկերները, նրանց ոգին, որ մայրենի լեզուի ուսուցիչ դառնալով եւ ուսուցիչ մնալով իր ողջ կեանքի ընթացքին, այդ պատանին այդ օրն իրեն համակած մեծ զգացմունքը պիտի փոխանցի նորանոր սերունդներին, որոնք այդ պահերին դեռ աշխարհ չէին եկել։

... Գնացքը կանգնեց ինչ որ կայանում, կարծես յոգնած՝ ծանր շնչելով, ծանր փնչալով։ Կառամատոյցը դատարկ էր, լուռ, կիսախաւար։ Ուշադրութիւնը գրաւող ոչ մի բան չկար կէս գիշերային այդ անեղը ու անսահման խաղաղութեան մէջ։ Ես քայլում էի վակոնի միջանցքում, զգոյշ, յուշիկ քայլերով, որ խցերում ստնաձայներս չլսուին։ Վաղը, ուրեմն, պիտի խնդրեն ինձ որեւէ եղելութիւն պատմելու՝ մայրենի լեզուի նընիրականութեան մասին։ Երբ բարձրաձայն պատմում ես, մարդկանց դէպքերն են հետաքրքրում, եւ դու չես կարողանում հաղորդել այն տպաւորութիւնները, որ յարուցել են մէջդ այդ դէպքերը եւ այն խորհրդածութիւնները, որ ծնել են նրա՛նք մտքիդ ու հոգուդ մէջ։ Ի՞նչպէս պատմեմ ես նրանց, որ տեսայ մեր Թուրքերէնի ուսուցչին Կոմիտասի հետ բարեկամաբար թեւ – թեւի քայլելիս, Վարուժանի հետ, մեծ Գրիգոր Զօհրապի հետ, տեսայ եւ յետո՞յ...

... Մեր ընկերներից մէկն ասաց.

— Տեսնաս Կոմիտասի հե՞տ ալ Մեսրոպ էֆէնտին թրքերէն կը խօսի...

Այդ հարցը բոլորիս շուրթերի վրայ էր, նա կանխեց միւսներին։ Որոշեցինք ետ ընկնել։ Մեզնից մէկը թող ետեւից կամացուկ մօտենայ լսելու, թէ ինչ լեզուով է Մեսրոպ էֆէնտին խօսում։ Ետեւներից անձայն, ոտքերի մատների վրայ մօտեցաւ նրանց, այնքան մօտեցաւ, որ մեզ թւում էր թէ կպաւ լայնաթիկունք Մեսրոպ էֆէնտուն։ Ու մի քանի րոպէ այդպէս գնալով նրանց ետեւից, յանկարծ շուռ եկաւ ու վազեց մեր կողմը։ Ուրախացած էր, մեզ էլ ուրախ լուր պիտի բերէր։ Դեռ մեզ չմօտեցած՝ ձայն տուեց.

— Հայերէն կը խօսէր, տղաք, եւ այնպէս աղուո՛ր հայերէն...

Մենք խմբուեցինք շուրջը.

— Ի՞նչ ըսաւ, պատմէ, ի՞նչ ըսաւ...

Ցուցմունքից չիկնել էր մեր ընկերը։

— Ի՞նչ լսեցիր, ի՞նչ խօսքեր ըսաւ...

Մի պահ հանդստանալով, որ շունչ քաշի, արագախօս մեր ընկերը հաղորդեց մեզ, որ պարզ լսել է Մեսրոպ էֆէնտու խօսքերը։ Նա պարզ հայերէնով ասել էր. «Նողկանք կը զգամ ես ամէն ազգային թշնամանքէ։ Ազգերու համերաշխութիւնն իմ երազս է, եւ ուխտած եմ ծառայելու այդ գաղափարին ու պիտի չդրժեմ իմ ուխտէս»։ Զօհրապն ասել է. «Կը փափաքիմ յաջողիս ազնիւ նպատակիդ ճանապարհին»։ Կոմիտաս աւելացրել է. «Ճշմարիտ է Մեսրոպ, գաղափարը եւ ճանապարհը ճիշդ է, բարը յարգելու համար ազգերը պիտի նախնաչէն իրար, ճանաչելու համար պիտի գիտնան միմեանց լեզուներն ու մշակոյթը, Մեսրոպը ճիշդ է ասում»։ Մեր ուսուցիչը Կոմիտասի այդ խօսքի վրայ ասել է. «Քաջալերք է ինծի համար հանութիւնդ, Հայր Սուրբ»...

Հետեւեալ օրը մեր դպրոցի բոլոր աշակերտները գիտէին, որ մենք լսել ենք Մեսրոպ էֆէնտու, Կոմիտասի, Զօհրապի ու Վարուժանի զրոյցներից մի պատառիկ եւ լսել ենք, թէ ինչպէս Մեսրոպ էֆէնտին հայերէն է խօսել։ Բոլորս համարուած մեր խմբին երջանիկ էին, մեր մէջ ամէնէն երջանիկը մեր ընկերն էր, որ լսեց իր ականջներով։ Նա բոլորի նախանձի առարկան էր հիմա։

(5 Շար.)

ՀՐԱՉԵԱՅ ԺԱՄԿ...

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՑԱԹԱԶ»

ԱՐԺԱՆԹԻՆ

Արժանթին, բնակչութեան տեսակէ – տով՝ Պրազիլիայէն ետք, Լատին Ամերիկայի ամէնէն մեծ երկիրն է: Տարածու – թիւնն է երկու միլիոն 795 հազար 693 քառակուսի քիլոմեթր իսկ բնակչութեան թիւը՝ 21 միլիոն: Թէեւ հասութաբեր կարեւոր աղբիւրներ ունի, բայց, անոնց արժեւորումը՝ փշոտ հարց մըն է: Նոյն– չափ անորոշ են նաեւ՝ իր քաղաքա– կան կեանքը ժողովրդավարական առողջ հիմերու վրայ կազմակերպելու հնա – րաւորութիւնները: Քարիւղի առանձնաշնորհեալ ընկերութիւններու հետ պետութեան կնքած պայմանագրութեանց չեղեալ յայտարարումը, որ ազգայնացումներու մար– զին մէջ վճռական առաջին քայլն էր, նախագահ Իլիայի դէմ բուռն հակազդե – ցութեանց տեղի տուաւ:

Միւս կողմէ, լուրերու իտալական քոնֆինենթալ գործակալութեան տե – ղեկութեանց համաձայն, Սալթա նահան– գին մէջ ներկայիս, քասթրոյական հայ – դուկներ կը գործեն:

ՎԵՆԵԶՈՒԵԼԱ

Ազգային եկամուտի տեսակէտով՝ Լա– տին Ամերիկայի ամէնէն հարուստ եր – կիրն է Վենեզուելա, որ ունի 912 հազար յիսուն քառակուսի քիլոմեթր տարածու– թիւն եւ վեց միլիոն բնակչութիւն:

Երազադեղ մայրաքաղաքին՝ Գարագաշի մօտ, կը տեսնուին թիթեղաշէն թաղա – մասեր, ուր կը բնակին բիւրաւոր մար – դիկ, որոնք շատ քիչ տարբերութիւն ու– նին խոզուններու մէջ բնակողներէն: Հաս– կնալ է ըսել՝ թէ Վենեզուելայի 133 տարուան պատմութեան մէջ, Պեթանքու– րէն զատ ոչ մէկ նախագահ իր պաշտօնա– վարութեան շրջանը աւարտած է: Բոլորն ալ կամ սպաննուած են, կամ տապալած եւ կամ հրաժարելու ստիպուած:

ՊՐԱԶԻԼԻԱ

Լատին Ամերիկայի ամէնէն մեծ եր – կիրն է Պրազիլիա, ութ միլիոն 513 հա – զար 844 քառակուսի քիլոմեթր տարա – ծութեամբ եւ մօտաւորապէս 70 միլիոն բնակչութեամբ: Երկար ատենէ ի վեր տնտեսական վիճակը լաւ չերթար: Ապ– րուստը սղած է տարեկան յիսուն առ հա– րիւր եւ դրամանիշի արժեզրկման ողբեր– գական երեւոյթներ կան: Ժողովրդավա– րական կարգերն ալ կայուն չեն, այլ միշտ ենթակայ զինուորական յեղափո – խութեան: Նման յեղափոխութեամբ մըն է որ վերջերս տապալեցաւ նախագահ Կուլար, որուն ձախակողմեան հակում – ներ վերագրուեցան:

ՔՈՒՊԱ

Այս փոքրիկ պետութիւնը, որ քիչ մը– նաց համաշխարհային նոր պատերազմի մը պիտի առաջնորդէր մարդկութիւնը, ներկայիս իր վրայ կեդրոնացուցած է Լատին Ամերիկայի բոլոր կառավարու – թեանց ու Միացեալ Նահանգներու ու – շադրութիւնը:

Քուպայի տարածութիւնն է 114 հազար 524 քառակուսի քիլոմեթր ու բնակչու – թեան թիւը՝ վեց միլիոն: Ֆիտէլ Քասթ– րոյի համայնավար վարչաձեւին տակ Քուպա դարձաւ Լատին Ամերիկայի զին– ուորական ամէնէն մեծ ուժը եւ Հարաւա– յին Ամերիկայի միւս երկիրներու թըշ – ուառ զանգուածները հրապուրող ազ – դակ:

Արեւմտեան եւ Հարաւային Կիսագուն– դին մէջ, Քուպա միակ համայնավար պե– տութիւնն է այսօր:

ՓԵՐՈՒ

Փերու մէկ միլիոն 249 հազար 49 քա– ռակուսի քիլոմեթր տարածութիւն եւ 10ուկէս միլիոն բնակչութիւն ունի: Ա – ռասպելական այս երկիրը, որ Ինքաս – ներու օրրանն էր, որուն անունը հարըս– տութեան հոմանիշ էր, ունի շատ մը շրջաններ, ուր բնակչութեան թշուառու– թիւնը սարսափ կ՚ազդէ հիւլէական դա – րու մարդուն:

ՉԻԼԻ

Չիլի որ 741 հազար 767 քառակուսի քի– լոմեթր տարածութիւն եւ վեց միլիոն բնակիչ ունի, վախ կայ որ, յառաջիկայ աշնան տեղի ունենալիք ընտրութիւննե – րով անցնի քասթրոյական քաղաքական ուժերու ձեռքը: Այս հեռանկարը հիմնը – ւած է երկու տուեալներու վրայ: Առա– ջինը այն է որ, կեդրոնի եւ աջակողմի ուժերը բաժնուած ու կազմած են բազ – մաթիւ կուսակցութիւններ: Եւ դժուար թէ անոնք կարենան իրենց շուրջ համա – խմբել տատանող զանգուածները, որոնք Չիլիի մէջ ընտրողներու մեծագոյն մասը կը կազմեն: Երկրորդը այն է, որ քաս – թրոյականները շատ լաւ կազմակերպը – ւած են:

ՓԱՆԱՄԱ

Լատին Ամերիկայի ամէնէն ջղացաւա – կան կէտերէն մէկը կը հանդիսանայ Փա– նամա, որ 75 հազար 474 քառակուսի քի– լոմեթր տարածութիւն եւ 805 հազար 285 բնակիչ ունի:

Անցեալ Յունուարին, այս երկրին մէջ ծագեցան խռովութիւններ ու գրգռուած բազմութիւններ փորձեցին բռնի միջոց – ներով կասկածի տակ դնել Ջրանցքին վը– րայ Միացեալ Նահանգներու ունեցած ի– րաւունքը: Նման միջադէպեր պատահած էին նաեւ 1959ին եւ անկէ առաջ ալ:

Քաղեց՝ ՎԱԶՐԻԿ

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ, (Յատուկ).— Հայաստանի 46րդ տարեդարձին հանդիսութիւնը տե – ղի ունեցաւ անցեալ Շաբաթ, Յունիս 13– ին, քաղաքապետարանի սրահը, նախա – ձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէին:

Հանդէսին բացումը կատարեց Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի երգչախումբը, երգե – լով Ֆրանսայի ազգային փառերգը եւ «Յառաջ Նահատակ»ը: Նախագահը՝ ըն– կեր Ա. Պօյաճեան սեղմ գիծերով պատ– մականն ըրաւ Մայիս 28ի նախորդող դէպքերուն, Լենինի «դէպի տուն» ար– բանհաչակ կոչէն մինչեւ Սարդարապատի, Բաշ Ապարանի եւ Ղարաքիլիսէի բախտո– րոշ այլ հերոսական կռիւները, որոնց ընթացքին հայ բազուկը ցոյց տուաւ իր ուժն ու թափը, որուն հարուածին տակ ջարթուփշուր թրքական բանակը հար – կադրուեցաւ նահանջել եւ ընդունիլ Հա– յաստանի անկախութիւնը:

Հանդիսութեան գեղարուեստական բա– ժինը սահմանած էր Հ. Յ. Դ. Նոր Սե – րունդի տեղւոյն խումբը: Ջութակի վը– րայ նուագեց փոքրիկն Էքսիզեան, ար– տասանեց՝ Օր. Շահինեան, մեներգեց՝ Օր. Չէլէպեան, ջութակով նուագեց ընկ. Պէրպէրեան (Լիոնէն), հայկական տոհ – միկ պարեր պարեց Շ. Պօյաճեան, հուսկ ուրեմն խմբապարեր, որոնք մեծ խանդավառութիւն ստեղծեցին ներկանե– րուն մօտ: Գեղարուեստական բաժնին բոլոր մասնակիցներն ալ անխտիր ծա – փահարուեցան եւ գնահատուեցան:

Օրուան բանախօսը՝ ընկեր Տիգրան Թաղոյեան նախ ոգեկոչեց Հայուն ազա– տատենչ զգացումը, որ կուգար իր կազ– մութեան օրերէն, Հայկ Նահապետէն: Մէկ առ մէկ թուեց այն դէմքերը, դէպ– քերը, որոնք տեղի ունեցան դարերու ըն– թացքին Հայաստանի մէջ եւ որոնց ըն – թացքին հայ ժողովուրդը ցոյց տուաւ իր հայրենասիրութեան, ազատասիրութեան վառ ոգին: Անցնելով ժամանակակից պատմութեան, թուեց կարեւոր իրադար– ձութիւնները Օսմանցիներու երեւումէն մինչեւ Իթթիհատականներու անմարդ – կային, աւելի ճիշդ գազանային ծրա – գրին՝ Մեծ Եղեռնին գործադրութիւնը: Այս առթիւ փառաբանեց այն հերոսա – մարտերը, որոնք տեղի ունեցան այդ օ – րերուն մեր երկրին զանազան շրջաննե – րուն մէջ՝ ի խնդիր ազատութեան, ինք – նապաշտպանութեան: Հուսկ ուրեմն, բանախօսը խօսեցաւ 1915էն 1918 երկա – րող տարիներու անցքերուն մասին, երբ վերջապէս, անհուն զոհողութիւններու գինով իրականութիւն դարձաւ հազա – րամեակներու մեր երազը՝ ազատ հայրենի– քի ստեղծումը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՏԱՐՆԵՐՈՒ ԿԱՐԾԻՔԸ

«Ըստ իս հայկական պատմուածքները շատ հետաքրքրական եւ շատ լաւ են» ըսած է վերջերս կուտայ Տուէտիոյ մէջ վերջերս լոյս տեսած «Ժամանակակից արեւելեան պատմուածքներ» հաւաքածոյին հեղի – նակը՝ բանաստեղծ Քառլ Էլոփ Սվենինկ:

Վերոյիշեալ հաւաքածոն կը պարունա– կէ նաեւ հայկական պատմուածքներ:

Տուէտացի գրագէտը կը յայտարարէ նաեւ, որ 1964ին կամ 1965ին առանձին հատորով մը լոյս պիտի ընծայէ հայկ. պատմուածքներու փունջ մը, շուէտերէն լեզուով: Քառլ Սվենինք, որ հիացումով կ՚արտայայտուի Յովհ. Թումանեանի մասին, կը հաղորդէ ի մէջ այլոց, որ հայ բանաստեղծին «Իմ ընկեր Նեսօն» այսուհետեւ պիտի զետեղուի շուէտական դասագիրքերու մէջ:

Մայիս 28ի մեծ տօնը փառաբանող ուղերձ մը կարդաց ընկեր Շահինեան, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ: Խօսք առաւ նաեւ Տիկին Օտէթ Միքայէլեան, որ ֆրանսերէն եւ հայերէն՝ ընդգծեց օրուան տօնին խորհուրդը:

Ներկայացուեցաւ շատ գեղեցիկ կեն – դանի պատկեր մը, զոր պատրաստած էր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի խումբը:

Նախագահին փակման խօսքով վերջ գտաւ այս շատ հոգեթով հանդէսը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

×

ԳՆԱՀԱՏԵԼԻ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յատուկ).— Գեղեցիկ նախաձեռնութեամբ՝ Մայիս 21ին, դաշ– տագնացութիւն մը տեղի ունեցաւ Պուք Պէլ Էրի մէջ, կազմակերպութեամբ Ֆ. Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութեան: Դաշտագնացութիւնը կազ– մակերպուած էր հայերէնի դասընթացք – ներուն հետեւող աշակերտ – աշակեր – տուհիներուն համար:

Քանի՜ աւելի փոքրիկներ մինչեւ իրի – կուն թիթեռնիկներու պէս թռչկոտելով, վայելելով գեղեցիկ օր մը անցուցին: Նախընթրիքը պատրաստած էին Կապոյտ Խաչուհիները, որոնք այս առթիւ մայ – րական գուրգուրանքով հսկեցին եւ ղե– կավարեցին փոքրիկները:

Գնահատելի ձեռնարկ մըն էր, որ կ՚ար– ժէ կրկնել մերթ ընդ մերթ:

ԽԱԶՈՒՀԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (124)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Եղիշէն նայեց նրան:

— Բարեւիր Տօնէին: Աստ՝ Եղիշէն ձեռնելու ժամին քեզ յիշեց: Ո՞ւր է այն ժամանին, որ ինձնից տարաւ:

— Նշանածիս մատին է, — մրմնջաց Աստուրը:

— Եթէ ողջ կը մնաք, այդ մատանուն նայելով յիշեցէք Մուշը: Պատմեցէք ալ– բողներին, որ մեր քաղաքը կոտորուեց, երբ խաղողը նո՛ր էր սկսել կորեկ դառ – նալ,— ասաց Մանուկ Եղիշէն, նուա – ղած ձեռնափերի մէջ մի մանրահատիկ ողկոյզ տորելով: Ապա նա յանկարծ կիսաթեք նստեց եւ աչքերը լայն բանա– լով հարցրեց.

— Ո՞րտեղ է ուստ զօրքը:

— Կանգնած է Նեմրութ սարի ետեւ, — պատասխանեց Շինական Փօղոսը:

— Ուշացա՛ւ, շատ ուշացա՛ւ,— դըժ – գոհութեամբ արտասանեց նա:

Նոյն պահին քաղաքի գետակի պղտոր ալիքները վերեւից քշելով բերում էին մի պատանու դիակ: Նա ամբողջապէս ըս – պառազէն էր: Երկու ուսերից խաչաձեւ իջնում էին փամփշտանոցները: Գալիս էր փոքրիկ հերոսը քարերին ու ժայռե – րին բախուելով, մերթ սուզուելով ջրի տակ, մերթ բարձրանալով ջրի երես: Այդ Մանուկ Եղիշէի տղան էր: Գետն անցնելիս նրան դնդակոծել էին ափից:

— Վարազդատ,— հառաչեց հայրը ժայռից ներքեւ նայելով եւ ճանաչելով որդուն:

Պատանու դիակը յորձանքի մէջ պտոյտ գալով ուժգնօրէն զարկուեց այն ապա – ռաժի կողերին, որի վրայ պառկած էր թշուառ հայրը: Ալիքները նրան նորից իրենց գիրկը առնելով տարան եղերքից:

— Կա՛ց, որդիս, հայրդ գալիս է,— բացականչեց Եղիշէն եւ վերջին ուժերը հաւաքելով ժայռի վրայից նետուեց յոր– ձանքի մէջ:

Եւ հայր ու որդի միասին՝ ժայռերին խփուելով, ընթացան դէպի Մեղրագետ:

ԾԱՂԿԻ ԹՈՅՆԸ

Կոտրելով Մանուկ Եղիշէի եւ հայ շի– նականների հերոսական դիմադրութիւնը, Շէֆքէթ փաշան իր զինուած պահակա – խմբով մօտեցաւ Մուստաֆայի քար – վանսարային:

— Կործանեցէ՛ք այս տունը, — հրա – մայեց փաշան:

— Ինչո՞ւ, էֆէնտի:

— Նրա համար, որ դու եղել ես Մա – նուկ Եղիշէի մերձաւոր բարեկամը եւ օգ– նել ես, որ Գոմսա Մելիքի եւ Զուլումաթ Սմբատի խումբը մտնի քաղաք:

— Ովքե՞ր են դրանք:

— Միթէ՞ չգիտես: Դրանք հայ խռո – վարար գիւղացիների ըմբոստ առաջնորդ– ներն են, որ միշտ կապուած են եղել Գէորգ Չաւուշի եւ զօրավար Անդրանիկի հետ:

— Առաջին անգամն եմ լսում այդ մարդկանց անունները:

— Իսկ Բերդակ գիւղի բնակիչ Թէլօ Մեսրոպի անունը ծանօ՞թ է ականջիդ:

— Թէլօ Մեսրոպը աւելի վաճառքով զբաղուող մի գուսրճարան գիւղացի է, որի մօտից ես մի քանի անգամ աւել եմ առել իջեւանիս համար:

— Դու նրա միջոցով կապ ես պահպա– նել հայ ֆետայիների հետ:

— Ամօթ է, փաշա, ո՞վ է այդ սուտ տեղեկութիւնները հաղորդել ձեզ:

— Դու դեռ շարունակում ես պաշտ – պանել Հայերին, այն Հայերին, որ մի – նարէթի գագաթից վա՞յր գլորեցին Բեր– դի թաղի մոլլային եւ հրապարակում սպանեցին մէջլիսի դեպուտատ Աբդուլ էֆէնտուն:

— Դա նոյնպէս ճիշդ չէ, փաշա: Մոլ– լային սպանել է ոստիկանապետ Թալիպ էֆէնտին:

— Իսկ ո՞վ է սպանել ոստիկանապե – տին:

— Քրդական տարազ հագած մի տղա – մարդ: Թալիպ էֆէնտին մգկիթի աշ – տարակից ուղիղ իմ ոտքերի մօտ ընկաւ: Ինքս էլ կարծում էի, թէ մինարէթ բար– ձրացողը մոլլան է: Նրա ոտքերին ընկ – նելով թախանձեցի, որ ետ կանգնի այդ արիւնոտ ազանից: Բայց նա կոխեց ինձ եւ համրիչը թեւը ձգած բարձրացաւ աշ– տարակ: Վայր ընկնելուց յետոյ յայտնի դարձաւ, որ դա իսկական մոլլան չէր, այլ ինքը ոստիկանապետ Թալիպ էֆէն – տին: Ամէնքն էլ տեսան, որ նա ծպտուած է Բերդի թաղի մոլլայի համազգեստով: Գլխին սպիտակ չալմա կար:

— Իսկ ինչո՞ւ մոլլան պէտք է հրա – ժարուէր սրբազան ազանից:

— Որովհետեւ նա համակրում էր քա – ղաքի Հայերին: Նրա կինը նոյնիսկ բաղ– նիք էր գնում հայ կանանց հետ եւ Թէլօ Մեսրոպից աւել էր առնում մզկիթը մաքրելու համար: Հաւանօրէն նրան վախեցրել է նաեւ Ալիզոնան գեղի ա – նունը:

— Դու, երեւում է, լաւ ես իմանում Հայոց պատմութիւնը,— հեգնեց գաւա – ռապետը:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի նախկին Թաղականու– թեան անդամներէն Հաճի Եղանեեանի մահուան քառասունքի առթիւ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ ոդբ. Տօնապետ Տօնապետեանի յուղարկաւորութեան առիթով փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տիկին Կիւրճեան 10 ֆրանք, Տիկին Գաբրիէլեան տասը, Պ. Մելքոն Թոքաթլեան, Պ. Աստուր Յովհաննէսեան տասնական :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Աղքատախնամ մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները .— Պ. Նուպար Մեսրոպեան 100 ֆրանք, Տիկին Կ. Գալուսեան երեսուն, Ոմն, Տիկին Նաղիկ Վէզիրեան, Ճնկըտըրեան եղբարք յիսունական, Պ. Ոսկեան Նալպանտեան տասը ֆրանք :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Օր. Արաքսի Մինասեանի մահուան առթիւ Հայ Կարմիր Խաչի Օղափ. կայանին կը նուիրեն.— Տիկին Ս. Յակոբեան յիսուն ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Վ. Զիլինկիրեան յիսուն, Տէր եւ Տիկին Աշիրեան քսան, Օր. Արաքսի Մինասեանի դըրացիները 152 ֆրանք :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Այս Կիրակի առաւօտէն սկսեալ, կազմակերպուած Կապ. Խաչի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի մասնաճիւղերուն կողմէ :

Մէօտոնի անտառի պաղ ջուրին մօտ, (Թափի վեռ) :

Զանազան անակնկալներ, մատչելի պիւֆէ :

Օթօպիւս, 169 Մեռի տ'Իսիէն, կամ 136 Փորթ տը Սէն Քլուէն (Մարսէլ Սամպա) :

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ԵՒ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Հ. Ն. Ռ. եւ Կ. Միութեան դիւանը կը հաղորդէ որ ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ իր կեդրոնատեղին, Կիրակի, Յունիս 28 ժամը առաւօտեան ճիշդ 10ին, հետեւեալ օրակարգով.— Ա) Ընդհ. քարտուղարի տեղեկագիր : Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն : Գ) Հաշուեքննիչներու նշանակում : Դ) Զանազան հարցեր, ի մասնաւորի.— պիւտճէ, հրաժարումներ, նոր անդամակցութիւններ եւ առկախ մնացած հարցեր :

Ծանօթ.— Միայն գործօն անդամները որոնք ցայսօր վճարած են իրենց անդամավճարները քուէի իրաւունք ունին :

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանի :

Հովանաւորութեամբ Թեմիս առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ :

Շաբաթ (27 Յունիս) երեկոյեան ժամը ճիշդ 9ին, Պօմոնի Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ :

Արտասանութիւն, երգ, նուագ, մանկական տրամախօսութիւն, պար :

Զուարթ ներկայացում մը, երկսեռ աշակերտութեան կողմէ :

Հ. Յ. Դ.

ՇԱԻԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթկոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Կարեւոր օրակարգ :

ՆՈՒԷՐ

Յակոբ Արսլանեան, Վահրիճ Պօղոսեան եւ Աստուր Գըյըճեան 50 ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ին Գէորգ Գէօչկէրեանի արկածալի մահուան առթիւ եւ շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք մասնակցած են իրենց վշտին :

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ԳԻՆԵՋՕՆ

Կազմակերպուած Փարիզի եկեղեցւոյ հովանաւորութեան տակ բացուած Ժանթիյի եւ Փորթ տ'Իթալիի հայ դպրոցի կրթական մարմնոյն կողմէ :

Կը նախագահէ Պ. ՍԱՐԳԻՍ ՏԷՐ–ՊԱԼԵԱՆ

Այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Քոմպաթաններու սրահին մէջ, 17 Րիւ Ռէյմօն Լըֆէվրը, Ժանթիյի :

Երգ, պար, արտասանութիւն, ընթերցանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ աշակերտներու կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ ուսուցիչ Պ. Քաչեանի :

Մուտք՝ 2 ֆրանք :

×

ՊՈՒԱ–ՔՈԼՈՄՊԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ ժամը ճիշդ 20·45ին, Պուա Քոլոմպի քաղաքապետարանին սրահը, 32 Րիւ Փօլ Տէրուլէտ :

Աշակերտներու կողմէ՝ արտասանութիւններ, խմբերգներ եւ պարեր :

Ուսուցչուհի Օր. Եւգինէ Եփրեմեանի գլխաւորութեամբ :

Այս առթիւ առաջին անգամ ըլլալով բացառաբար շրջանիս մէջ պիտի ներկայացուի Յակոբ Պարոնեանի

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐԸ

Բեմադրութեամբ եւ մասնակցութեամբ Տրդատ Նշանեանի :

Կը մասնակցին Տիկին Սիրուհի Նշանեան, Արտ. Գմբէթեան, Գէորգ Տէրվիշեան, Նուրիան Մարգարեան, Գրիգորվահան, Նազարէթ Պշտիկեան եւ Օր. Մառանկօզեան :

×

ԼԻՈՆԻ «ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ» ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Կրթական Մարմնոյ :

Հովանաւորութեամբ Լիոնի եւ Շրջ. Ազգային Միութեան Կեդր. վարչութեան :

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին : Ազգ. Տան սրահին մէջ 295 Րիւ Պուալօ : Բացման խօսք՝ ԴԱՒԻԹ Վրդ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Դպրոցական ու մանկական նորանոր եւ ժապաւէննեալ սիրուն պարեր, երգեր, արտասանութիւններ, տրամախօսութիւններ եւ շատ մը ուրիշ հաճելի անակնկալներ, ղեկավարութեամբ ուսուցչուհիներ Օր. Ը. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ եւ Տիկ. Գ. ԳԱՅԹԱՆՃԵԱՆԻ :

(Հայկազեան վարժարանի 80է աւելի երկս. աշակերտութիւնը բեմի վրայ պիտի լուսանկարուին) :

Մուտքը ազատ է :

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի Ազգ. դպրոցի կրթ. մարմնի կողմէ :

Հովանաւորութեամբ՝ Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղին :

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 20·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

Հաճելի յայտագիր՝ դպրոցին աշակերտութեան կողմէ : Ղեկավարութեամբ Պ. Վ. Սէթեանի :

Մուտքը ազատ է :

Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը անխտիր :

ՆՈՒՐՀԱՆ ՑՐԸՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)

Métro :

4 Septembre ou Opéra

Téléph. : RIC. 79-86

RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր, ժամը 9–12 եւ 14–18 բացի շաբաթէն,

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Յունիս 21, ժամը 15էն 22

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան պարտէզին մէջ

36, AVENUE CHARLES DE GAULLE — MONTMORENCY

Գեղարուեստական բաժին, խաղեր եւ Եւրոպական պարեր :

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն «ԿՈՎԿԱՍ» պա-րախումբը, Պ. Բիւզանդ Ցընտըգեան, երգիչ, Օր. Սուրէնեան, մենապար, եւ Պ. Գրիգոր Վահան, խօսնակ :

Խնամուած ճոխ պիւֆէ, տեղւոյն վրայ առատ ուտեստեղէն, ըմպելիներ եւ պաղպաղակ, մատչելի գիներով :

ԹՕՄՊՕԼԱ, արժէքաւոր առարկաներով

Երեկոյեան աւանդական շամփուրով խորոված

ՄՈՒՏՔ՝ 2·50 ՖՐԱՆՔ

ՇԱՆՕԹ.— Շոգեկառք առնել Կար Տիւ Նոռէն մինչեւ Անկէն լէ Պէն, անցնիլ կամրջակը եւ թիւ 6 օթօպիւսով իջնել Կրօյէի կայանը : Շոգեկառք՝ 10·15, 11·13, 12·05, 12·32, 13·54, 14·30, 15·00, 16·17, եւ 17·42 :

ԽԻՍՏ ԿԱՐԵՒՈՐ.— Տեղի պիտի ունենայ բացօթեայ ճաշ մը ժամը 13ին :

Ճաշագին մուտքով միասին 15 ֆրանք

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի Սիամանթօ խումբին :

Կը դասախօսէ՝

ԴԱՒԻԹ ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Նիւթ՝ «Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցւոյ ծագումն ու միւս եկեղեցիներէն ունեցած տարբերութիւնը» :

Այս Երեքշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին, Ազգային Տան սրահը, 295 Րիւ Պուալօ : Մուտքը ազատ է :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ «Արծի» մարզական միութեան դաշտահանդէսը այս Կիրակի ամբողջ օրը Օթէյ տէ Թրոա Լիւֆի ծառաստանին մէջ :

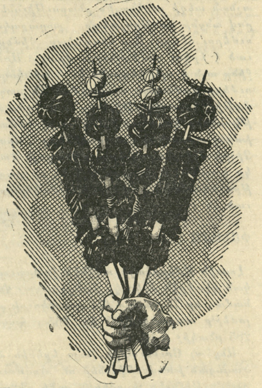
Հայկական եւ եւրոպական պարեր :

Պիւֆէ եւ շամփուրով խորոված :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵԻԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e

Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆր. — Հատը 0.30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 21 ՅՈՒՆԻՍ

DIMANCHE 21 JUIN 1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10.039

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — Nº 10.039

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Շարթուս լոյս տեսաւ Հայագիտական Հանդէսի (Ռըվիւ տէ զ'էթիւտ Արմէ-նիէն) Նոր շարքին առաջին Թիւը, որուն [illegible] հրատարակութիւնը յայտա-րարուած էր շուրջ երկու տարի առաջ:

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկու-թիւնը յիսուն հազար տոլար յատկացու-ցած էր այս ուսումնաթերթին՝ հինգ տարուան համար ,— տարեկան 10.000 տոլար: Առանց այս յատկացումին հնա-րաւոր պիտի չըլլար անոր հրատարա-կութիւնը:

Առաջին Հայագիտական հանդէսը լոյս տեսած էր 1920ին Փարիզի մէջ, խմբա-գրութեամբ աշխարհահռչակ լեզուաբան Ա. Մէյյէի եւ հայագէտ Ֆր. Մաքլէրի, նախաձեռնութեամբ Հայագիտական Ըն-կերութեան (Սոսիէթէ տէ զ'էթիւտ Ար-մէնիէն), որուն կ'անդամակցէին սահ-մանափակ Թիւով ֆրանսացի մտաւորա-կաններ եւ Փարիզաբնակ կարգ մը Հա-յեր:

1920էն 1923 լոյս տեսան 22 պրակներ, [illegible] բովանդակութեամբ: Աշխա-տակիցները՝ հայ եւ օտար՝ ծանօթ ա-նուններ էին:

Առաջին աշխարհամարտի վաղորդայ-նին, երբ Հայաստան անկախ պետութիւն էր դարձած եւ հայկական դատը միջազ-գային դիւանագիտութեան սեղանին վը-րայ դրուած՝ անհրաժեշտ էր աւելի [illegible] քաղաքակիրթ աշխարհին ծանօ-թացնել Հայութիւնը, իր պատմութիւնը, [illegible]ականութիւնը, արուեստն ու դարաւոր [illegible]: Այդ նպատակով է, որ հիմ-նուած էր Հայագիտական ընկերութիւնը:

Հանդէսի հրատարակութեան ծախ-[illegible] կը հոգային Փարիզի հին գաղութի [illegible] մը ունեւոր Հայերը: Ֆրանս. գի-[illegible]ական ընկերութեանց դաշնակցութիւնն [illegible] տարեկան գումար մը կը յատկացնէր:

1930ի տնտեսական տագնապը ցամքե-[illegible] հասոյթի աղբիւրները: 1932 Յուն-[illegible] 15ի նիստին նախագահ բիւզանդա-[illegible] Շարլ Տիլ ցաւով յայտնեց թէ պիտի [illegible]ւին լուծել Հայագիտական ընկե-րութիւնը եւ դադրեցնել թերթի հրատա-րակութիւնը, նիւթական պատճառով: Ընկերութեան վերջին նիստը տեղի ունե-ցաւ 1933 Յունուար 20ին: Սնտուկը մը-[illegible] գումարով նոյն տարին լոյս տե-սաւ հանդէսի վերջին միացեալ Թիւը, 97 [illegible], 1931 - 1932 - 1933 տարիներուն հա-մար:

Ընկերութեան հիմնադիրները յաւէտ [illegible]ուած են մեզմէ:

Երկրորդ աշխարհամարտէն վերջ փոր-[illegible] եղան ընկերութիւնը վերակենդանա-ցնելու համար: Սակայն դրական ար-դիւնքի մը չյանգեցան, ինչպէս իր ա-[illegible] գրած էնք այս էջերուն մէջ:

[illegible] ենք արձանագրելու, որ այժմ [illegible] Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնար-կութեան առատաձեռն նուիրատուու-[illegible], երեսուներեկ տարուան ընդհա-[illegible] մը վերջ, կը վերակենդանանայ Հայագիտական ուսումնաթերթը:

[illegible] է յայտնի լեզուաբան Է. Պէն-[illegible], որուն մէկ ուսումնասիրութիւ-[illegible] կը սկսի առաջին Թիւը («պարթեւա-[illegible] բառեր հայերէնի մէջ»): Խմբա-[illegible] քարտուղարն է Հ. Պէրպէր-[illegible]: Հանդէսը ունի նաեւ խմբագրական [illegible] մը:

[illegible] հարիւր էջնոց չքեղ տպագրու-[illegible] եւ պատկերազարդ հոյակապ հա-[illegible] է այս Թիւը, որուն աշխատակ-[illegible] են հայ եւ օտար հեղինակներ, հա-[illegible] լեզուի, պատմութեան, արուես-[illegible], ճարտարապետութեան, բանահիւսու-[illegible] եւ այլ նիւթերու մասին գրուած մասնագիտական ուսումնասիրութիւննե-րով:

Կը յուսանք, որ այս անգամ աւելի եր-կար կեանք կ'ունենայ Հայագիտութեան նուիրուած ֆրանսերէն այս հանդէսը, դրուած նիւթական ամուր հիմերու վը-րայ, շնորհիւ Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան:

Մեր հայրենակիցներուն կը մնայ քա-ջալերել այս խիստ օգտաշատ հրատարա-կութիւնը, ապահովելու համար անոր տեւականութիւնը:

Մեր կողմէ սրտանց կ'ողջունենք Հա-յագիտական Հանդէսին վերելումը եւ կը շնորհաւորենք նախաձեռնողները:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՆԷՕՆԻԻ ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆ Կ'ԵՐԹԱՅ

ՎՍՏԱՀՈՒԹԵԱՆ ՔՈՒԷ ՍՏԱՑԱՒ 194Ի ԴԷՄ 200 ՁԱՅՆՈՎ

Ինէօնիւ, շնորհիւ վեց ձայնի, որոնք ապահովեցին իր վստահութեան քուէն, պիտի երթայ Ուաշինկթըն, ինչպէս նախատեսուած էր:

Ծանօթ է որ Ինէօնիւ որոշած էր վըս-տահութեան քուէի դնել կիպրական իր քաղաքականութիւնը Ուաշինկթըն եր-թալէ առաջ եւ չերթալ եթէ վստահու-թիւն չստանայ:

450 երեսփոխաններու միայն 396ը մասնակցած են քուէարկութեան: 200 ե-րեսփոխաններ (հալքը) միայն վստահու-թիւն յայտնած են մինչ 196 հոգի դէմ կը քուէարկէին եւ երկու հոգի պարապ քը-ւէ կուտային:

Այս քուէարկութենէն ետք, Ինէօնիւ կարճ խորհրդակցութիւն մը ունեցած է իր նախարարներուն հետ, ապա գացած նախագահ Կիւրսէլը տեսած, եւ խոր-հըրդարան վերադարձին յայտարարած թէ պիտի չհրաժարի:

«Կիրակի Ամերիկա պիտի երթամ, ինչպէս նախատեսուած էր» յայտարա-րած է Ինէօնիւ: Ընդդիմութիւնը «պիւ-ռոսեան» կը նկատէ այս յաղթանակը որ շատ սուղ արժած է վարչապետին եւ նեղ կացութեան կը մատնէ Ինէօնիւն, թըր-քական տեսակէտը պաշտպանելու համար Ճոնսընի առջեւ: Ընդդիմադիր պարա-գլուխներէն՝ Ակտոկան (Ազգ. կուսակ-ցութիւն) չեշտած է թէ Ինէօնիւի Ուա-շինկթըն երթալը դէմ է ժողովրդական կամքին եւ քննադատած է Միացեալ Նա-հանգները:

Հրացանաձգութիւնը կը շարունակուի Կիպրոսի մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԵԼԻՔ - ՓԱՇԱՅԵՒ, որ խորհրդա-յին Միութեան նուագախումբի մեծագոյն ղեկավարներէն մէկը կը նկատուէր, մեռած է առջի իրիկուն, 59 տարեկանին: Քանի մը շաբաթ առաջ Ֆրանսա եկած էր եւ մեծապէս գնահատուած երաժշտա-կան շրջանակներէն: Ծագումով հայ, Մելիք - Փաշայեւ, Մոսկուայի Պալշոյ Թատրոնի մնայուն ղեկավարն էր:

ԽՐՈՒՇՉԵՒ այցելած է Պելահէօճի դիւզատնտեսական մեծ տօնավաճառը եւ պտըտած ատեն, յայտարարած, ժպի-տով, «քիչ մը տեղեակ եմ գիւղատնտե-սական հարցերուն, առանց մասնագէտ ըլլալու ցուլի մը եւ կովի մը տարբերու-թիւնը գիտեմ»:

ԾԵՐԱԿՈՒՏԱԿԱՆ էտուար Քենըտի, վիրաւորուած է առջի օր եւ հիւանդանոց փոխադրուած: Ողբացեալ նախագահին եղբայրը ընտրապայքարի մէջ մտած էր: Այս դէպքէն ետք, իր կողմնակիցները ո-րոշեցին միաձայնութեամբ, իր թեկնա-ծութիւնը պաշտպանել:

ՖՐԱՆՍԱ եւ Եուկոսլաւիա մշակութա-յին համաձայնագիր մը ստորագրեցին: Փոխանակութիւններ պիտի ըլլան գրակա-նութեան, արուեստի եւ գիտութեան ճիւղերուն մէջ:

ԷՐՀԱՐՏ յայտարարեց թէ եթէ Խրուշ-չեւ օգտակար կը գտնէ Պոն երթալ, կրնան զինքը հրաւիրել:

ԵՄԷՆԻ մէջ երկու գլուխ գտած են ո-րոնք, հաւանաբար, անգլիացի զինուոր-ներու կը պատկանին, Ապրիլին գլխատ-ուած:

ԻՏԱԼԻՈՅ տնտեսական ծանր կացու-թեան ի տես, Եւրոպական Տնտեսական Յանձնախումբը (Սէ Է Է) որոշեց երկու միլիառ տոլար փոխ տալ: Այդ դրամին հետ բարեկամական խրատներ ալ պիտի տրուին: Օրինակ՝ դեղչել հանրային ծախքերը, բարձրացնել հանրային սպա-սարկութեանց սակերը, կասեցնել ամսա-թոշակներու բարձրացումը: Ներկայիս Ի-տալիոյ գլխաւոր մտահոգութիւնն է տա-րին չորս հարիւր միլիառ աւելի գտնել:

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԷՆ վերադարձին, Յու-նաստանի վարչապետը՝ Փափանտրէու Փարիզ պիտի հանդիպի եւ տեսնուի տը Կոլի հետ:

ԱՆՏԻՊ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՆՎԵՐՆԱԳԻՐ (*)

Կնոջս եւ բարեկամիս՝
Իգապէլլային

Իմ մահուան օրը կ'իջնի լռութիւն,
Ծանր կը նստի քաղաքի վրայ,
Ինչպէս ամպ մթին կամ հին տրտմութիւն
Կամ լուր աղէտի՝ թերթերում գրած:

Ծանօթ կնոջ պէս այրի կամ դժբախտ,
Բարեկամուհու նման տխրատեսք,
Լուրը կը շրջի փողոցները նախ,
Ապա կը մտնի դուռ–դարպասից ներս…

Իբրեւ ծերունի մի թերթավաճառ՝
Ցաշիկ քայլերով եւ համարեա կոյր,
Կը շրջի բոլոր տներն անպատճառ
Ու կը յայտնուի ամէն մի բակում:

Ստուերի նման, սահած տնից – տուն,
Կը կանգնի անտես հիւրի պէս մռայլ,
Կը կանգնի ինչպէս դժնի լռութիւն՝
Տարածուած ամբողջ քաղաքի վրայ:

Եւ համր՝ մի պահ՝ գիշերուայ կէսին,
Բոլորի սրտում կը կանգնի յանկարծ,
Անհաղորդ, ինչպէս հեռաւոր լուսին,
Իմ դէմքը՝ արդէն յաւիտեան հանգած:

Եւ մարդիկ՝ երէկ կեանքիս անծանօթ,
Եւ երբեմ, երբեմ դէմքս չտեսած,
Եւ մարդիկ՝ միայն երբեմն ինձանով
Իրենց ֆանտաստիկ առասպելն հիւսած,

Եւ մարդիկ՝ անգամ երգերիս անգէտ,
Մարդիկ, որ թէեւ՝ կեանքիս արձագանգ
Բայց եղել են լոկ վկայ անտարբեր
Եւ կարծել են, թէ ես վաղուց չկամ,—

Այդ բոլոր մարդիկ իմ մահուան բոթից,
Որպէս ընդհանուր աղէտից սարսած՝
Զարմացած կը գան ինձ այնքան մօտիկ
Եւ յանկարծ այնքան թանկ ու հարազատ:

Եւ երկրում, ինչպէս բարձրանայ փոշի,
Եւ հոգիներում, ինչպէս յուշ յառնի,—
Ելնելով անցած օրերիս նաշից,
Իմ ուրուականը պիտի սաւառնի:

Եւ քաղաքներում, եւ գիւղերում խուլ,
Անցորդները՝ իրար անծանօթ անգամ,
Աչքերում իրար եւ հայեացքներում
Պիտի միեւնոյն թախիծը կարդան…

Եւ դէմքով տխուր եւ լուռ աչքերով
Պիտի միեւնոյն սուգը հաղորդեն,
Երգերիս հանդէպ անսահման ներող,
Մոռացած բոլոր յանցանքներս արդէն…

Կը բանան ոմանք իմ գիրքը զուգէ,
Կը թերթեն դանդաղ, կը կարդան տողեր,
Տարտամ շարժումով գիրքը կը զոցեն,
Եւ թախիծը խոր յուշս կ'ողողէ:

Եւ զուգէ միայն սենեակում մի խուլ,
Գլուխը թեքած պատկերիս վրայ՝
Կը նայի մի կին աչքերիս տխուր,
Եւ կ'արցունքոտուեն աչքերը նրա:—

Եւ ինչպէս կեանքում տարինե՛ր առաջ,
Յուշերում յանկարծ անցեալը բուրի,
Երազանքներում զուգէ իմ անցած,
Եւ արդ իմ յառնած գրկում յուշերի:

Այն, որ ե'ս էի, որ ի'մն էր առաջ,
Արդէն չի յառնի եւ ոչ մի գրքում,
Եւ ո'չ մի գրքում՝ աշխարհում գրած,
Եւ ո'չ մի գրքում, եւ ո'չ մի գրքում…

×

Կրկին կանգնած եմ ես ինքս իմ դէմ
շուար՝
Անօգնական, մենակ, ինչպէս կաղնի
հանդում,
Ուր ոչ մի ծառ չկայ, ուր տագնապով
անդուլ
Քամիներն են միայն շաչում դժնի ու յար
Ուր գորշ հողին կպած՝ լոկ մի քանի
մացառ,
Որպէս մարդիկ, որ մի գաղտնիք են
իմանում,
Փափսում են իրար ինչ որ անյայտ անուն,
Երազելով մի հարթ, մի անկաղնի
բացատ…

ԵՂԻՇԷ ՎԱՐԵՆՑ

1936

(*) Ե. Չարենցի դիւանին մէջ մնացած են կարգ մը անտիպ, յաճախ սեւագիր ու անաւարտ բանաստեղծութիւններ, գըր-ուած 1936 - 37ին՝ ահ ու սարսափի եւ հալածանքի ամէնէն մռայլ տարիներուն:

Բանաստեղծը այդ օրերու տրամա-դրութիւններն ու խոհերը արտայայտած է այդ բանաստեղծութիւններուն մէջ:

Վերեւը՝ անոնցմէ մէկը, քաղուած Ե-րեւանի «Գրական Թերթ»ի Յունիս 5ի թիւէն:

ԱՆՆԱ ԲՈՒԴԱՂԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ուրբաթ առաւօտ, Փարիզի Հայութիւ-նը յարգանքի իր վերջին տուրքը բերաւ Տիկին Աննա Բուդաղեանի, որուն յու-ղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Փա-րիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեց-ւոյ մէջ: Արարողութենէն ետք առաջին դամբանականը խօսեցաւ Սերովբէ Արք.:

Ողբացեալին յիշատակը ոգեկոչեցին յաջորդաբար Տրդատ Նշանեան, Տիկին Մարի Աթմաճեան, Հրանդ Բալուեան եւ Արտաշէս Գմբէթեան: Մարմինը ամ-փոփուեցաւ Պանեէօլի գերեզմանատունը, ընտանեկան դամբարանին մէջ:

ՇԷՅՔՍՓԻՐ
ՀԱՅ ՄՏՔԻ
ԳՆԱՀԱՏՈՒԹԵԱՄԲ

Բանաստեղծներուն ձգենք պրպտումի աշխատանքը, ճշդելու համար թէ «ողբերգութեան Հոմերոս»ին կենդանութեան օրով, երբ դերասան Պրպէճ կը մարմնացնէր իր արուեստակից ընկերոջ գլուխ գործոցները՝ Համլէթ, Օթէլլօ, Մակպէթ, Արքայ Լիր եւ այլ դերեր, Շէյքըսփիրի անունը ծանօթ էր հայ իրականութեան, ու մենք դիմենք հայ մամուլին մէջ լոյս տեսած վկայութիւններուն, ցոյց տալու համար հանճարեղ թատերագիրին անուան ու գործին շուրջ եղած արձագանգները հայ գրական – թատերական միտքին կողմէ :

Առաջին այդպիսի վկայութիւնը տպագրուած է ԺԷ. դարու վերջերուն լոյս տեսած «Իմացութեան ծաղիկ» խորագիրը կրող գիրքին մէջ: Րաֆֆիի դաւակը՝ Արամ Րաֆֆի Շէյքսփիրի մահուան 300ամեակին առթիւ յօդուած մը հրատարակած է Լոնտոնի անգլիական թերթերէն մէկուն մէջ :

Այս փաստը ինքնին շատ կարեւոր է նաեւ այն առումով, որ այդ դարուն, ինչպէս կը հաստատէ պատմաբան Ժորժ Փելիսիէ, Ֆրանսայի մէջ չէին լսած Շէյքըսփիրի անունը:

ԺԸ. դարուն կը մեծնայ հայկական շրջանակներուն հետաքրքրութեան ոլորտը Ալպիոնի հանճարեղ թատերագիրին եւ անոր ստեղծագործութիւններուն նկատմամբ: Այդ հետաքրքրուող անձերէն մէկը եղած է Յովսէփ Էմին:

Ինչպէս կ'երեւի անոր «Ինքնակենսագրութենէն», Յովսէփ Էմին եւ Կարրիք (շէյքսփիրեան անուանի դերասան) բարեկամացած են ու անոնց միջեւ նամակագրութիւն մը հաստատուած է: Իր գիրքին մէջ Էմին հիացումով կը խօսի Շէյքսփիրի ողբերգութիւններուն եւ դերասան Կարրիքի խաղարկութեան մասին :

ԺԹ. դարուն հայատառ գիրքերու եւ պարբերականներու մէջ իրարու ետեւէ լոյս կը տեսնեն հատուածներ Շէյքսփիրի ողբերգութիւններէն :

Թարգմանական առաջին փորձերը կը կատարուին Կալկաթայի մէջ լոյս տեսնող « Շտեմարան » (1821 – 23) շաբաթաթերթին խմբագրին (Մկրտիչեան) կողմէ: Տասը տարի ետք՝ 1834ին « Ինչ ինչ դեղերերգութենէ » գիրքով հիմը կը դրուի նաեւ հայ թատերագիտութեան : Գիրքին հեղինակը՝ Լազարեան ճեմարանի եւ Մոսկուայի համալսարանի ուսանող Սարգիս Տիգրանեան անվերապահ կերպով ընդունելէ ետք անգլիացի թատերագիրին հանճարը, կը գրէ ի մէջ այլոց — « ... Օժտուած բնածին ձիրքով, ուժեղ ու բեղմնաւոր հոգով, եւ ազատ լինելով ամէն տեսակի կանոններից, վերացաւ բարձրութեան ու գերազանցութեան գագաթը, մինչեւ որ անչափ տարածութիւն թողեց իր ու իր դարի միջեւ » :

Տիգրանեանէն ետք, ուրիշ հայ տաղանդաւոր երիտասարդ մը՝ 17ամեայ Սրապիոն Հէքիմեան, խանդավառուած մեծ թատերագիրին արուեստով, ուսումնասիրած է անոր գործը եւ, ինչպէս ինք կը խոստովանի, կրած է անոր բարերար ազդեցութիւնը, որուն շօշափելի արտայայտութիւնը մենք կը տեսնենք «Արտաշէս եւ Սաթենիկ» թատերգութեան մէջ :

1840ի առենները Շէյքսփիրի մասին լոյս կը տեսնեն Մխիթարեան միաբանութեան երկու թատերագէտներու ծաւալուն յօդուածները, ուր անոնք՝ տուրք տալով ֆրանսական եւ իտալական դասական դպրոցին (Ռասինին եւ Ալֆիերիին) Շէյքսփիրը կը նկատեն դռեհիկ բանաստեղծ մը, որ չգիտէր թատրոնին օրէնքները. այնուամենայնիւ երկու թատերագէտներն ալ ստիպուած են ընդունիլ, որ Շէյքսփիրին հմայող ուժէն անկարելի է ազատիլ :

Այս գործերով, անշուշտ, չի վերջանար Մխիթարեաններու աշխատասիրութիւններուն ցանկը մեծ թատերագիրին մասին: Մեծ աշխատանք տարած են անգլիացի թատերագիրին գործերը հայ ընթերցողներուն ծանօթացնելու համար . անոնցմէ մէկ մեծ մասը թարգմանուած եւ հատուածաբար տպագրուած են «Բազմավէպ»ին մէջ: Մէկ մասն ալ մնացած է անտիպ :

1850ի առենները Զմիւռնիոյ մէջ հրապարակ կուգայ թարգմանութիւնը մասնագիտութիւն դարձուցած Տէտէյեան, եւ կը թարգմանէ Շէյքսփիրի գլուխ-գործոցները՝ անոնց կցելով իբրեւ նախաբան իր խօսքը մեծ թատերագիրին այս կամ այն գործին մասին : Որքան ալ պակասութիւններ ունենան Տէտէյեանի շէյքսփիրեան թարգմանութիւնները, սահմանափակ՝ անոր ըմբռնումները իր նախաբաններուն մէջ, անոնք կը հանդիսանան այն վստահելի աստիճանը, որով յետագային բարձրացաւ Խան Մասեհեան :

Շէյքսփիրի մահուան 250ամեակին՝ հայ իրականութեան մէջ արդէն կը խօսուէր հայ դերասաններու շէյքսփիրեան բեմադրութիւններու մասին, որ տեղի ունեցած են Պոլսոյ եւ Թիֆլիսի մէջ : Միքայէլ Նալբանդեանի գնահատական խօսքերէն ետք, Պետրոս Ադամեան, որ Պոլիս գտնուած տարիներուն տեսած էր Ցակոբ Վարդովեանի խաղացած Մակպէթը, ինչպէս նաեւ ֆրանսացի, իտալացի, յոյն անուանի դերասաններու զանազան մեկնաբանութիւնները, յետագային շատ յաջող ձեւով մեկնարկեց Համլէթը :

Ադամեանէն առաջ Թիֆլիսի մէջ, թարգմանական առաջին փորձերը կատարած է հայ թատրոնի աւագներէն Զմշկեան, ֆրանսերէնէ թարգմանելով «Վենետիկի վաճառականը» ու քանի մը հատուածներ «Օթելլօ» եւ «Թեմոն Աթենացի» ողբերգութիւններէն: Զմշկեան խաղացած է Շայլոկի, Փեթրուչիոյի, Կլոստրի կոմսին դերերը:

Ադամեանի մուտքը շէյքսփիրեան թատրոնը եղած է այնքան տպաւորիչ, որ Զմշկեանի պէս հզօր տաղանդ մը հրաժարած է իր սիրած եւ հռչակած «Բանաստեղծներուն բանաստեղծ»ին գործերուն գլխաւոր դերերը խաղալէ :

Անհնարին է գնահատել Ադամեանի ծառայութիւնը հայ թատրոնին : Ադամեան իր Համլէթի դերով հայ թատրոնը բարձրացուց աշխարհի համբաւաւոր թատրոններուն աստիճանին, մինչեւ որ նոյն այդ բեմէն ներս մտաւ Վահրամ Փափազեան ու, իր Օթելլոյի դերակատարութեամբ հայրենի թատրոնը բարձրացուց նոր փայլուն աստիճանի մը :

Անկեղծ հպարտութեամբ կրնանք ըսել, որ մենք քիչ թիւով շէյքսփիրեան հերոսներու անզգիտ կատարումներ չենք տըւած : Բաւական է յիշել Ադամեան, Սիրանոյշ, Աբելեան, Պետրոսեան, Մնակեան, Զարիֆեան, Արմէնեան, Փափազեան, Մանուէլեան, Ջանան, Ներսիսեան:

Մասեհեանի մասին շատ բան գրուած է, բայց դեռ քիչ բան եղած է անոր յիշատակը պանծացնելու համար :

Մասեհեանի թարգմանութիւնները անթերի են եւ հայելիի մը յստակութիւնը ունին, հայելի մը, որուն մէջէն գոհունակութեան բարի ժպիտով մեզի կը նայի անգլիացի ողբերգակը : Գաղտնիքը մեր լեզուին հարստութեան, ճկունութեան եւ անոր հարստութիւնները տիրապետելու մէջն է, որուն ընդունակ էր Մասեհեան: Սակայն Խան Մասեհեանի գործը թարգմանութիւններով չի վերջանար: Ան բաւական նոր ու թարմ միտքեր եւ նուրբ հասկացողութիւններ պարզած է իր յառաջաբաններուն մէջ՝ կցուած իր իսկ թարգմանութիւններուն :

Դժբախտաբար Մասեհեան չյաջողեցաւ թարգմանել Շէյքսփիրի բոլոր գործերը : Անոր ժամանակակից եւ անկէ ետք ուրիշներ եւս լծուած են այդ կարեւոր աշխատանքին՝ Վարդգէս Սուրէնեան, Վահան Թոթովենց, Խաչիկ Դաշտենց, Վահրամ Թէրզիպաշեան, Ստեփան Ալաջանեան եւ ուրիշներ : Այս բոլորին մէջ առանձին տեղ մը կը գրաւէ բանաստեղծ Խաչիկ Դաշտենց, որուն ուսերուն ինկած է ամբողջացնել Շէյքսփիրի գործերուն թարգմանութիւնը :

ԺԹ. դարու 80ական թուականներէն մինչեւ դարասկիզբ Շէյքսփիրով զբաղողներու թիւը մեծ եղած է: Յիշենք քանի մը անուններ միայն՝ Շիրվանզադէ, Լէօ, Թումանեան, Զօպանեան, Յ. Յովհաննիսեան, Գ. Լեւոնեան :

Ս. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՐՍԻ ԳԻՒՂԵՐԸ

Բ.

Այսօրուան Կարսի գաւառին արեւելեան մասը՝ ժամանակին կը կազմէր պատմական Արեւմտեան Շիրակը, որ Բագրատունեաց թագաւորութեան միջոցին, 9րդէն 11րդ դար, շատ զարգացաւ. Պատմութեան այդ շրջանէն մինչեւ մեր օրերը՝ բազմաթիւ քաղաքներու, գիւղերու, աշտարակներու, մարտկոցներու, վանքերու եւ եկեղեցիներու աւերակները մեծ մասով Ախուրեան գետին եզերքը կը գտնուին :

Արեւմտեան Շիրակի գլխաւոր աւաններ ու գիւղերը եղած են.—

ԱՐԳԻՆԱ

Արգինա երբեմնի գիւղաքաղաքը՝ Արեւմտեան Շիրակին կը պատկանի եւ կը գտնուի Ախուրեանի ձախ կողմը: Աւան մը կոչուած է Մեծ Արգինա՝ իր կրօնական վարժարանին, հռչակաւոր վանքերուն եւ հոծ բնակչութեան համար :

Կամսարականներու օրով, Արգինան ունեցած է բերդ ու պարիսպ : Արգինա կը գտնուէր Ախուրեանի ափը եւ աւան մը կաթողիկոսարան ալ եղած է: Կոփածոյ քարերով շինուած էր վանքը, գմբէթը հրաշալի տեսք ունէր, ներսը ճոխացուած էր ոսկիէ եւ արծաթէ զարդարանքներով: Տրդատ եղած է այս վանքին ճարտարապետը : Վանքը հիմա աւերակ է, իսկ Արգինա դարձած է անշուք գիւղ մը :

ԾՊՆԻ

Ծպնին հայաբնակ գիւղ մըն էր, Շիրակի արեւմտեան մասին մէջ: Ունէր հին եկեղեցի մը՝ կիսաւեր գմբէթով, որուն մէջ կը գտնուէին չորքոտանիներու եւ թռչուններու բարձրաքանդակ պատկերներ :

ԵՐԱԶԳԱՒՈՐ (ՇԻՐԱԿԱՒԱՆ)

Երազգաւոր ծանօթ եղած է Շիրակաւան անունով, հիմա ալ կը կոչուի Շէօրէգէլ : Իր մէջ ու բոլորտիքը ունի բաւական կարեւոր հնութիւններ: Ախուրեանի եւ անոր օժանդակ Պաչ – Շորագեալ հոսուած գետակի խառնուրդէն քիչ մը հեռու, Շորագեալի տեղին վրայ կը գտնուէր Շիրակաւանը, աւան մը՝ որ եղած է Բագրատունեաց մայրաքաղաք դարու ընթացքին :Այս աւանը կը պատկանէր Տարայի երկրին եւ շինուած ցորենաբեր դաշտին մէջ, որուն մօտէն կը բարձրանային Տարայի այնքան հռչակաւոր ամբարները :

Հոս կը գտնուէր համբաւաւոր Ս. Փրկիչ վանքը, այժմ աւերակ :

«ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒ» ՇԱՐՔԷՆ

ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ

Բայց ահա, հետեւեալ օրը կրկին մեր դասարանը մտաւ մեր թուրքերէնի ուսուցիչ Մեսրոպ Էֆէնտին, ինչպէս միշտ՝ պատկառելի, ազդու կերպարանքով, ինչպէս միշտ՝ թուրքավարի մռայլադէմ եւ ինչպէս միշտ՝ արտասանեց բարի լոյսի նոյն թուրքերէն խօսքերը, որ լսում էինք տարիներ շարունակ ·

— Սալամ չոճուկլարըմ ...

Ու այնուհետեւ միշտ էլ այդպէս ·

— Սապահըրըզ խէյր, ուշագլար ,

— Սալամ չօճուկլարըմ

Հիմա արդէն սկսում էինք ատելութեան նմանուող տհաճ զգացմունք տածել դէպի այդ արքայատեսք մարդը, որ, ասում էին, ծնուել է հայ դարբնի ընտանիքում եւ հիմա էլ հայրը դարբնութիւն է անում : Օտարանում էր նա մեզ համար իր յամառութեամբ, իր հաստատած անխախտելի կարգապահութեամբ ու խստապահանջութեամբ : Չէինք սիրել նրան, բայց բոլոր առարկաներից առաւել լաւ՝ թուրքերէն էինք սովորում, հիմա էլ օտար է մնում նա մեզ համար, բայց բոլոր ուսուցիչներից առաւել՝ դարձեալ նրանից էինք ակնածում :

Այդպէս անցնում էր ժամանակը : Ամէն օր նորութիւններ էի լինում երբեմնի բիւզանդական կայսրերի, հիմա օսմանեան պետութեան չքեղ ու աղքատիկ, փայլուն ու աղտոտ մայրաքաղաքում : Մէկ՝ եւրոպական նշանաւոր դերասաններն ու դերասանուհիներն էին յայտնւում Վոսփորի ափերին ու ընդհանուր հետաքրքրութիւն ստեղծում, մէկ՝ քաղաքը յուզւում էր չգիտես որ աղբիւրից բխած «հաւաստի» լուրերով, թէ արինոտ սուլթան Համիտի կողմնակիցները յեղաշրջում են պատրաստում, մէջլիսում սուր վէճեր էին լինում հասնելով երբեմն իրար զէնքով սպառնալու, մէկ՝ հանճարեղ Կոմիտասը համերգներ էր տալիս, հմայելով մարդկանց սրտերը, կամ Գրիգոր Զօհրապը նոր ճառ էր ասում մէջլիսում՝ դրդռելով արինոտուշտ խաւարամիտներին : Տագնապին յաջորդում էր խաղաղութիւնը, խաղաղութեանը՝ նոր տագնապ : Ոգեւորութիւնն ու հիասթափութիւնը փոխարինում էին իրար ամէն ամիս ու ամէն շաբաթ :

Իսկ դպրոցական մեր առօրեան համարեա նոյնն էր մնում՝ մի քիչ տեղեկութիւններ գիտութիւնների մասին եւ վարժութիւններ՝ լեզուների մէջ՝ հայոց նոր լեզուի ու գրաբարի քերականութիւնը, ֆրանսերէն եւ անխուսափելի Մեսրոպ էֆէնտին ու նրա թուրքերէն ողջոյնները ամէն առաւօտ, առաջին դասին · « Սալամ չոճուկլարըմ »...

Այդպէս հասանք մենք վերջին դասարանին, երբ պատերազմը պայթեց : Գուցէ միայն նրա համար, որ Ատալաթ, Մուսավաթ, «Հաւասարութիւն, ազատութիւն» հռչակողները կոտորեն, մոլուցքով ջանան ի սպառ ոչնչացնել մեր ժողովրդին : 1915ի գարնանը օսմանեան կայսրութեան հեռաւոր ծայրագաւառներից տեղահան էին անում ամբողջ գիւղերի ու քաղաքների հայ բնակչութեանն ու քշում դէպի հարաւ, դէպի Իրաքի ու Սուրիայի անապատները: Ինչպէս յետոյ, դաղտնագրերը ցոյց տուին, վաղուց ծրագրուած ու պատրաստուած ժողովրդասպանութիւն էր դա, պատմութեան մէջ չեղած ու չլսուած : Վաղուց ծընուած ու հիմա դաժանօրէն գործադրուող թուրք պետական մտայնութիւնն էր յաղթանակում : Ամէն օր մէկը միւսից, աւելի սոսկումնալի, աւելի անհաւատալի ու աւելի սահմռկեցուցիչ լուրեր էին լսւում : Տեղահան ժողովրդին զանգուածաբար սպանում էին տարագրութեան ճանապարհներին՝ ձորերը լցւում էին երեխաների, կանանց ու ծերունիների դիակներով, գետերը կարմրում էին նրանց արիւնից :

Մենք արդէն մանուկներ չէինք եւ հասկանում էինք ժամանակի ահաւորութիւնը, վտանգի անկշռելի չափը, մեր ժողովրդի ու ամէն մէկիս բախտի ող[illegible]բերգականութիւնը :

Հիմա հերթը մայրաքաղաքի մտաւորականութեանն էր հասել ...

... Եւ տագնապով, ահով, սարսափով, ողբերգականութեամբ լի [illegible] սութեան այդ օրերին կատարուեց [illegible] ինչ որ պիտի վաղը պատմէի վակոնի [illegible] ուղեկիցներին՝ Ջութակահարին, գծա[illegible] պետին ու որմնադիրին :

Մի օր վաղ առաւօտ, ծանրաքայլ [illegible] պատկառելի դասարան մտաւ Մեսրոպ էֆէնտին: Նրան տեսնելով, մենք [illegible] կումով իրար նայեցինք, մեր մարմի[illegible] ները փշաքաղուեցին : Եկել է մեզ թուրքերէնի քերականութիւնը սովորեցնե[illegible] թուրքերէն մեզ «բարի առաւօտ» մաղ[illegible] թելով : Ինձ այնպէս էր թւում, թէ [illegible] որ բերանը բացի ու առաջին բառն ար[illegible] տասանի, տեղից վեր կը թռչեմ ու [illegible] ղունգներով կը չանգռեմ նրա խոշոր, սեւ աչքերը, կը գոռամ, կը [illegible] չամ, ու բոլորս կը թափուենք այդ թուրքամոլ Հայի վրայ, մեր իսկ [illegible] կը խոշտանգենք նրան :

Պատրաստ էի ես այդպիսի վայրագութեան եւ դասարանի միւս ընկերները նոյնպէս :

ՀՐԱՉԵԱՅ Ք[illegible]

(6 Շար·)

ՁՈՒՁԻ

Հայաբնակ գիւղ մըն էր, Շիրակի աբեւմտեան մասին մէջ, գիւղին տեղը բռկացած էր հրաբխային կարմիր ու գեղին քարերէ :

ԳԵՂԱՐԻ ՋԱԽՋԱԽ

Գիւղ մըն էր Արդինայէն մօտիկ : Բընակիչներն էին Հայ, պարսիկ եւ Թուրք : Ունի հանքային ջուրեր :

ԷՋ ՄԸ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ ԱՆԻ

Շիրակը, Անին եւ Կաղզուանը՝ Կամսարականներուն կը պատկանէին : Երբ որ Կամսարականները աղքատացան ու տկարացան՝ այն ժամանակ ստիպուեցան ի-րենց կալուածները ծախել Բագրատունիներուն :

Աշոտ Մսակերը գնեց Շիրակը եւ բնակեցաւ Անիի մէջ : Անկէ յետոյ Անին ծաղկեցաւ, մեծցաւ, դարձաւ հսկայ քաղաք մը : Անին շինուած է բարձր թերակղզիի մը վրայ : Արեւել. եւ հարաւ. կողմէն կանցնի խոր ձոր մը, որուն մէջէն Ախուրեան գետը կը հոսի :

Արեւմտեան կողմը կ'երկարի ուրիշ խոր ու ընդարձակ ձոր մը՝ որ կը կոչուի Ծաղկոցաձոր, այս երկու ձորերն ալ ապառաժուտ են : Ախուրեանի ձորը պարսպաձեւ ժայռեր ունի, այնպէս որ այդ կողմէն պարիսպներ շինելու պէտք չէր տեսնուեր, իսկ Ծաղկոցաձորի կողմը շինուած են զոյգ պարիսպներ :

Անիի հիւսիսակողմը փոքր ձոր մը կայ, որ կը կոչուի Գայլաձոր, իսկ մնացած մասը բաց է, տափարակ դաշտ մը Ախուրեանէն մինչեւ Ծաղկոցաձոր : Այդտեղ ալ, Բագրատունի Թագաւորները շինել տուած են երկու շարք բարձր ու հաստ պարիսպներ՝ տաշուած, կարմիր քարերէ : Պարիսպները տեղ տեղ կը բարձրանան եւ կլոր ձեւ առնելով, կը կազմեն աշտարակներ, որոնք ունին բազմաթիւ մանրիկ պատուհաններ, որոնց մէջէն հայ զինուորները նետեր կը նետէին քաղաքը պաշարող թշնամիին վրայ : Հիմա կը տեսնուին 11 մեծ դուռներու հետքեր : Այդ դռներէն մէկը կը կոչուէր Աւագ Դուռ, միւսը՝ Դունայ Դուռ եայլն : Աւագի դրան դէմ, երկրորդ պարիսպին վրայ փորագրուած էր մեծ առիւծը :

Անին կը կոչուէր «հազար ու մէկ եկեղեցիներու քաղաք» : Այդ բազմաթիւ եկեղեցիները շինել տուած են Աշոտ Ողորմած, Սմբատ Բ. եւ Գագիկ Ա. : Այժմ՝ անոնցմէ կէս կանգուն կը մնան պարիսպներու մաս մը, քանի մը եկեղեցիներ եւ պալատներ : Քաղաքի հին մասը, որ զոյգ մը պարիսպներով կը բաժնուէր նոր եւ ընդարձակ մասէն՝ կը կոչուէր Միջնաբերդ, իսկ աւոր ալ ամէնէն բարձր ու անմատչելի մասը, թերակղզիի ծայրը՝ կը կոչուէր Աղջկանց բերդ :

Նշանաւոր էին՝ Մայր Եկեղեցին, Առաքելոց, Լուսաւորչի եւ Ապուչամրենց եկեղեցիները : Փրոֆէսօր Մառ պեղումներ կատարելով գտած է կարդ մը եկեղեցիներու հիմերը եւ Գագիկի արձանը : Անիէն հիւսիս – արեւելք, մէկ քանի քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ կը գտնուի Ջոշավանքը կամ Հոռոմոսի վանքը :

ՀՈՌՈՄՈՍԻ ՎԱՆՔ

Այս վանքը իր անունը առած է այն օտարազգի կրօնականներէն՝ որոնք Բոմանոս կայսրէն հալածուելով՝ Անիի կողմերը ապաստանեցան եւ հոն ալ տեղաւորուեցան :

Ըստ պատմագիրներու, խոշունն բառը վրացերէն խոշունին մէկ աղաւաղումն է, որ զոյգ կը նշանակէ : Վանքէն երկու քիլոմեթր հեռու, երկու աշտարակներ կան քառակուսի ձեւով, բոլորշի գմբէթներով, մէջտեղը սրածայր շինութիւն մը : Այս աշտարակներուն համար անուանուած է խոշունն, որ ոչ ոք գիտէ թէ ինչի ծառայած են այս զոյգ աշտարակները, որոնց մէջ սենեակներ կան քարաշէն սանդուխներով : Երկու աշտարակները իրարու կը միանան կամարակապ դուռ մը կազմելով, գմբէթները նեղ պատուհաններ ունին :

Անիէն քառորդ ժամ մը հեռու է այս մեծահռչակ վանքը, Ախուրեանի աջ ափին վրայ, բարձրադիրք թերակղզիի մը վրայ նստած, շրջապատուած է բլուրներով, որոնք ծնունդ կուտան անմատչելի ձորի մը՝ ուրկէ կը հոսի Ախուրեանը : Քովն է համանուն գիւղը : Վանքը ժամանակին պարիսպներ ունեցած է : Անիի ու Բագրատունի իշխանութեան անկումէն վերջ՝ շատ անգամ հալածական Հայերը հոս ապաստան գտած են : Թէ գիւղին եւ թէ վանքին շրջակաները հնութիւններ կան, քանդակազարդ խաչքարեր, փլած յաղթական կամարներ, իշխանական դամբարաններ : Վանքը շինուած էր բարեխնական նկատումներով, իբր հանդստավայր յոգնած ճամբորդներու :

Շինութեան թուականը անյայտ է, հաւանաբար շինուած է 791ին : Ոմանք կը պնդեն թէ իններորդ կամ 10րդ դարուն շինուած պէտք է ըլլայ, Բագրատունեաց կրօնասէր թագաւորներու հովանաւորութեան ներքեւ Հոռոմոսի վանքը պայծառացած է : Մայր տաճարէն քիչ մը հեռու, Ախուրեանի եզերքը, երկու եկեղեցիներ ալ կան : Այս զոյգ եկեղեցիներու մէջ թաղուած են Յովհաննէս Սմբատ, Աշոտ եւ Սմբատ Բ. : Ս. Գէորգի արեւելեան կողմը, եկեղեցիի բակին մէջ կը գտնուի Աշոտ Ողորմածի գերեզմանը, քիչ մը անդին՝ Խոսրովանուշ Թագուհիին շիրիմը կայ : Աշոտ Ողորմածի տապանին վըրայ՝ կայ արձանագրութիւնը, ԱՇՈՏ ՈՂՈՐՄԱԾ :

ՍՕՍ–ՎԱՆԻ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՆՈՅԵՂԵԱՆ

—o—

Նկարիչ Յարութիւն Նոյեղեան, վրձինի անունով՝ Փիէռ Նոյէ, որուն գործերուն նուիրուած Կալըրի տը Սեւրի ցուցահանդէսը նոր փակուեցաւ, ծնած է Վիէն (Իզէռ) 1928ին :

Գծագրութեան եւ նկարչութեան իր նախնական ուսումը առած է, իր ծննդավայրին Քաղաքապետական վարժարանին մասնագիտական դասընթացքներուն հետեւելով : Այնուհետեւ իր ուսումը կատարելագործած է Լիոն, ուր հետեւած է յատկապէս շարադրութեան եւ Արուեստի պատմութեան դասընթացքներու :

Նախքան իր անհատական այս Ա. նկարահանդէսը, Նոյեղեան իր գործերով մասնակցած է զաւառի որոշ եւ Փարիզի Անկախներու եւ Ազատ արուեստի միջազգային ցուցադրութեանց :

Հանրային երեւումով սկսնակ՝ հայ նկարիչին նուիրուած, ֆրանսական մամուլի արուեստի քննադատներուն տողերը յատկանշական են եւ կշիռ ունին : Այսպէս .—

« Երբ Փիէռ Նոյէ կը նկարէ, կը խօսի : Արտայայտապաշտ գոյներով, որոնց խօսքը աւելի տխուր է եւ որոշ չափով խիստ՝ քան թէ բուռն, դէմքերու շեշտաւորումով՝ սաէպ խորհրդանշական կամ խորհրդաւոր կենդանական դիմակի մը տակ դրած, արուեստագէտը կը ցուցադրէ այն տեսութիւնը՝ որ ինքն ունի, իր նմաններուն եւ աշխարհի մասին (Միւրէյլ Քլիւզօ – Սիրի, չաբաթաթերթ Առ, Մայիս 27) :

« Արտայայտապաշտ նկարիչ մը, որու վրձինին տակ մերթ ընդ մերթ առասպելական աշխարհի մը մէջ, մարդը փոխ առած է կենդանական դէմք մը : Այսուհանդերձ դիմակապարի մը ականատես չենք, այլ անդուլթ իրականութեան մը առջեւ կը գտնուինք : Դիտողը կը կորսնցնէ իր մարդկային հպարտութիւնը ... : Հեղինակը հաճոյք պատճառելու հետամուտ չէ : Իր արտայայտութեան ոճը թախծոտ է ու դժնդակ, մինչեւ իսկ երբ իր նկարած անձերուն արտաքինը բնականոն է : Տարօրինակ վրըձին մը (Ժան Շապանոն, Լը Փէնթըր, Յունիս 1) :

« Փիէռ Նոյէ տարօրինակին ճաշակը ունի ... : Իր անձերը դժոխապարտներ չեն : Այդպէս են կեանքի մէջ, իրենց բուի, խոյի, սրաքիթ մուկի, էգ կապիկի կամ նոխազի գլխով : Երեւակայածին գործ, հետաքրքրական աշխատանք : Երբ մերթ ընդ մերթ կը հեռանայ իր հրէշներէն, աւելի իրականը դիտելու համար, նոյնքան բախտաւոր տաղանդ մը ի յայտ կը բերէ (Մարսէլ Լափիօ, Նուվօ ժուր, Մայիս 22) :

Հայ նկարիչին վրայ ուշադրութիւն հրաւիրող տողեր երեւցած են նոյնպէս ուրիշ թերթերու արուեստի տեղեկատուութեանց մէջ :

×

L'Homme et le Bonheur

—o—

Լա Օթ Մեռ հրատարակչականը լոյս ընծայած է Գ. Սայապալեանի «Մարդը եւ Երջանկութիւնը» ֆրանսերէն հատորը ուր հեղինակը կը փորձէ, մատչելի կերպով, վերլուծել բարդ խնդիր մը որն է՝ երջանկութիւնը եւ անոր բուն սահմանումը :

Սայապալեան փորձած է նաեւ փրկութեան ճամբայ մը ցոյց տալ անոնց որոնց ներքին աշխարհը միշտ խռոված է եւ անհանդարտ : Հոգիի խաղաղութիւնը, արդարեւ կրնայ բանալ, եթէ ոչ երջանկութեան առնուազն սին տառապանքներէ հեռու մնալու ճամբան :

Հեղինակը մօտեցած է բոլոր հարցերուն որոնք պատճառ են ներքին տագնապներու : Առանց դժուարութեան կրցած է խօսիլ Փիզիքական հաւասարակշռութեան մասին որու հիմն է սեռականութիւնը :

Յիշելէ ետք Հիպոկրատի «Մի՛ բարկանար», Սայապալեան առանց ուզելու կրօնական մարզին մէջ մտնել, կը խօսի աղօթքի մասին : Այդ էջերուն մէջ, հեղինակը իր յատուկ ոճին մէջ դրած է բանաստեղծական գեղեցիկ շեշտ մը : Անսովոր հանդարտութիւն մը կ'իջնէ մեր մէջ աղօթքէն վերջ, որ յաճախ զրոյց մըն է մեր մեռելներուն հետ : Վերջացնելէ առաջ, հեղինակը չուզեր խուսափիլ երկու փաստէ, որոնք աւեր կը գործեն մարդկային հոգիին վրայ՝ ծերութիւն եւ մահ : Կը յիշէ Միքէլ – Անճելօն որ իր Փիէթան ստեղծագործած է 84 տարեկանին, Թիցիանօն, որ 85 տարեկանին կը վերջացնէր « Փուշի Պսակով Քրիստոսը» եւ Կաթոն, որ 89 տարեկանին սկսած է յունարէն սորվիլ : Եթէ դառն է առանձին մարդուն առանձին ծերութիւնը, քիչ մը զարուն կայ այր ու կնոջ ծերութեան մէջ եւ Սայապալեան մէջբերում մը կ'ընէ Անտրէ Մօրուայէն, որ հաւանաբար ժամանակակից լաւագոյն վերլուծողը եղած է հոգեբանութեան մեծ հարցերու.— Սէր, զոյգ, ծերութիւն, մահ :

Այս փոքր գրքոյկը կը կարդացուի շատ դիւրութեամբ եւ սփոփարար է անձկոտ հոգիներուն համար :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (125)

ԽՈԴԵԴԱՆ

—o—

— Գիտեմ նաեւ օսմանեան փաշաների եւ սուլթանների պատմութիւնը : Դեռ երբեք այսպիսի ամօթալի բան չէ եղել մեր ազգի պատմութեան մէջ : Երբ Թալէաթ էֆէնտին մինարէթից վայր ընկաւ, երկու – երեք Թուրք վաճառական մօտեցան արագօրէն փախցրին նրան, իսկ մեզ դրեցին սպանուած մոլլային, որ քաղաքական ամբոխին գրգռեն Հայերի դէմ :

— Լսի՛ր, դաւաճան Թուրք, ես նկատել եմ, որ դու յամառօրէն դէմ ես Հայկական կոտորածին : Բայց, իմացիր, պէյ, մենք՝ Երիտասարդ Թուրքերս, անդառնալի երդում ենք տուած՝ գնով էլ լինի բնաջնջել հայ ժողովրդին : Ո՛չ Վանի, ո՛չ Բիթլիսի եւ ո՛չ Էրզրումի մէջ պէտք չէ հայ ազգութիւն մնայ :

— Գերմանիան համաձա՞յն է այդ ծրագրին :

— Հրամանը վերեւից է եկել : Հայերի կոտորածի եւ տարագրութեան գործը լրիւ համաձայնեցուած է Վիլհէլմ կայսեր հետ : Նա ինքն է հրահանգ տուել Հայերին զաղթեցնել Միջագետքի անապատները :

— Իսկ Անգլիա՞ն :

— Նա նոյնպէս այդ հարցում չի կամենայ մերժել մեր խնդիրը :

— Ֆրանսիա՞ն :

— Նոյնպէս եւ ֆրանկը :

— Ամերիկան կարող է խոչընդոտ հանդիսանալ :

— Երբեք չի հանդիսանայ : Կոտորածից յետոյ նա ամենաշատը կարող է նոր որբանոցներ բանալ Հայաստանում : Բայց չկարծես, թէ Երիտասարդ Թուրքերը միայն Հայերին կոտորելով պիտի բաւականան : Նրանցից յետոյ մենք միւս ցեղերի՝ մանաւանդ Արաբների հաշիւը պիտի մաքրենք, նաեւ Յոյների, եթէ նրանք յանդգնին պատերազմի մէջ մտնել մեր դէմ : Հրամանի մէջ ասուած է, ամէն Թուրք որ կ'օգնի Հայերին, իր դրան առաջ պէտք է սպանուի եւ տունը հրկիզուի :

— Սպանէ՛ք ինձ, փաշա, ես դէմ եմ այդ կոտորածին, — վճռաբար յայտարարեց Մուստաֆան :

— Ես իրաւունք ունիմ քեզ տեղն ու տեղը ոչնչացնելու, բայց պէտք է կենդանի թողնեմ, որ ապրիս եւ տեսնես ամբողջ Արեւմտեան Հայաստանը բռնագրաւուած մեր կողմից : Ինձ լուր է հասել, որ քո քարվանսարայի մէջ թաքնըւած Հայեր կան :

— Իմ պահածները միայն կանայք եւ երեխաներ են, ամէնքն էլ իմ ծանօթ արհեստաւորների որբացած ընտանիքներից :

— Իսկ ո՞ւր է թաքնուած Պնտոյցի Մանուկը, այն ապստամբ դեւլուրը, որ Արջգլոր բարձրանալով սպանել է մեր Թօփչուն : Նա է եղել պատճառը, որ Գոմսա Մելքի եւ Զուլումաթ Սմբատի ողջ մնացած ֆեդայիները, մեր զօրաշղթան ճեղքելով, փախել են Բերդակայ Քան, իսկ այնտեղից էլ՝ Սասուն :

— Իմ քարվանսարայում կայ մի վիրաւոր գիւղացի, որ ամբողջ գիշերը ցաւից տնքում էր : Ես իմ մարդկանց ուղարկել էի Մատնիք Եղիշէի եւ նրա որդու դիակները որոնելու, նրանց փոխարէն նրանք գտել են այդ ջախջախուած գիւղացուն եւ գիշերով բերել են այստեղ :

— Դա հէնց ինքը Պնտոյցի Մանուկն է :

— Նա մահամերձ է, փաշա :

— Կարգադրում եմ զինաթափել նրան եւ բերել այստեղ, այլապէս քո քարվանսարան մոխրակոյտի կը վերածեմ :

— Այդ արհեստը դու սովորեցրիք մեր ժողովրդին, — ասաց Մուստաֆան : — Իզուր չէ, որ այս քաղաքում երբ նոր տուն են շինում, միշտ լսում է հայ բանուորի մուրճի հարուածը, իսկ երբ մի շինութեան քանդել կամենան, մեր Թուրքը անպատճառ կանգնած է իր աւերիչ քլունգով :

Այդ խօսակցութեան միջոցին դուռը ներսի կողմից բացուեց եւ մի վիրաւոր գլխաբաց ծերունի, որ հազիւ էր ոտքի վրայ կանգնում, յայտնուեց զաւառապետի առաջ :

— Ի՞նչպէս է քո անունը, — հարցրեց փաշան :

— Պնտոյցի Մանուկ :

— Ես ձեր գիւղում չեմ եղել, բայց քո մասին լսել եմ :

— Մենք էլ ձեր մասին շատ ենք լսել, փաշա : Երբեմն Մուշից գալիս էիք Խասգիւղ Գուրսէ Սլոյի տունը թուղթ խաղալու եւ նարկիլէ քաշելու :

— Կանչեցէք այստեղ Բալաքցի Մուսաբէկին, — կարգադրեց զաւառապետը :

Մուսան անմիջապէս ներկայացաւ :

— Ճանաչո՞ւմ ես այս գիւղացուն, պէկ, — հարցրեց Շէֆքէթը :— Պնտոյցի Մանուկն է :

— Ես նրա ամբողջ ընտանիքը սրի եմ քաշել, փաշա :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ փոփոխութեան պարագային, բաժանորդներէն կը խնդրուի իրենց նոր հասցէին, կցել անպայմանն հինը (լաւագոյնը՝ թերթին *պանդը* կցել) եւ երեք փրանք: Հասցէի ԱՌԺԱՄԵԱՅ փոփոխութիւններու համար (արձակուրդ եւն.) հին եւ նոր հասցէներուն *կցել* 7 փրանք մէկ ամսուան համար, մէկ ամիսէն պակաս ժամանակաշրջանի համար, փոփոխութիւն չի կատարուիր:

Կը խնդրուի մանաւանդ շատ յստակ գրել հասցէները:

Շնորհակալութիւն
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԵԱՆ

Հանդէսը, Շաբաթ, Յունիս 27, *ժամը* 17·30*ին*:

Կը հրաւիրուին ծնողքները եւ հասարակութիւնը:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Ա. Խոնդկարեան երեսուն ֆր. նուիրած են Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին, Տիկին Աննա Բուդաղեանի *մահուան առթիւ*:

×

Օր. Արաքսի Մինասեանի *մահուան առթիւ, Տիկին Մարկրիթ Ինճէեան* 15*ական Ֆրանք կը նուիրէ Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերուն: (Ստանալ «Յառաջ»էն)*:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանի:

Հովանաւորութեամբ Թեմիս առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ:

Շաբաթ (27 *Յունիս*) *երեկոյեան ժամը ճիշդ* 9*ին, Պօմոնի Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ*:

Արտասանութիւն, երգ, նուագ, մանկական տրամախօսութիւն, պար:

Զուարթ ներկայացում մը, երկսեռ աշակերտութեան կողմէ:

Les *Vartananc*, les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

traduit par Dikran Kirazian, présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

Editions STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

ՎԱԼԱՆՍ.— Պ. Արտաշէս Պարսամեան եւ զաւակները, ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՄԱՐԻԱՄ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ Ուրբաթ գիշեր:

Յուղարկաւորութիւնը՝ այս Երկուշաբթի ժամը 16*ին, Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին*:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայ իբր այդ ընդունիլ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը յայտնէ բարեպաշտ ժողովուրդին թէ՝ Փարիզաբնակ Տէր եւ Տիկին Կարօ Սարեան եկեղեցւոյս նուիրած են Թանկարժէք նկար մը Ս. Աստուածածնի պատկերով, ի յիշատակ իրենց հանգուցեալ ծնողաց:

Այս նկարին օծման արարողութիւնը ի մօտոյ պիտի կատարուի ձեռամբ՝ Կաթ. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի: *Այս արարողութեան օրը պիտի հաղորդուի մամուլով*:

Այս առթիւ, Հոգաբարձութիւնը պարտք կը համարի հրապարակով իր շնորհակալութիւնները յայտնել նուիրատու ամոլին:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի Սիամանթօ խումբին:

Կը դասախօսէ՝

ԴԱՒԻԹ ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Նիւթ՝ «Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցւոյ ծագումն ու միւս եկեղեցինե-րէն ունեցած տարբերութիւնը»:

Այս Երեքշաբթի երեկոյեան ժամը 9*ին, Ազգային Տան սրահը*, 295 Րիւ Պոլալօ: *Մուտքը ազատ է*:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

× *Երեւանէն Անուշաւան Եղիազարեան կը փնտռէ հայրը՝ Սամսոն Եղիազարեան*:

× *Խաչատուրեան կը փնտռէ եղբայրը՝ Հրանտ Խաչատուրեան*:

× *Երեւանէն Վահան Մկրտիչեանէ նամակ ունին Ֆետօ եւ Սոֆի (մականունի եւ ազգակցական կապի ճշում չկայ փնտռողին կողմէ): Դիմել եկեղեցի*:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻՒ
— ՅԱՃԱԽԵՑԷՔ —

ՃՈՇԿՈՒՆԵԱՆ-ՈՐԴԻ

(CHEZ JEANNOT)

Ուր պիտի գտնէք արեւելեան համադամ կերակուրներ
եւ
մասնաւորաբար
ՏԷՕՆԷՐ-ՔԷՊԱՊ
եւ արեւելեան
զանազան խմորեղէններ

BAR-RESTAURANT
«CHEZ JEANNOT»
195, Chemin du Rouet
MARSEILLE - 8e

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՃԱՄԲԱՐ — **Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ** — **ՃԱՄԲԱՐ**

Camp du Nor Séround

A LA *PILE* SUR LES BORDS DU LAC *PALADRU*

ՕԳՈՍՏՈՍ 1-31 – AOUT

Հոկայ շէնք մը: Գեղատեսիլ վայր՝ լիճին ճիշդ քովը: Խաղաղաշտ եւ լողանք: Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ:

ՕՐԱԿԱՆ՝ 10 ՖՐԱՆՔ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝ ամ էն Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 7-9, եւ Շաբաթ օրերը՝ ժամը 5-7,

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE — 17, Rue Bleue

Գաւառը դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի խումբերուն:

ԾԱՆՕԹ.— Փարիզէն հաւաքական տոմսով (պիյէ քոլէքթիֆ) *մեկնողներու արձանագրութիւնները կը փակուին Յունիս* 30*ին*:

Երթ ու դարձի ծախքի հաշւոյն կանխավճար՝ 50 փրանք:

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՆՈՐ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
1964 – 1965

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Շրջանաւարտ աշակերտներու սակաւթիւ ազատ տեղերը գրաւելու բախտը ունենալու համար, իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքները պէտք է դիմեն անյապաղ Վարժարանի Տեսչութեան:

COLLEGE ARMENIEN
SAMUEL MOORAT
SÈVRES (S. et O.)
26, Rue Troyon — Tél. OBS. 18-28
Métro : Pont-de-Sèvres

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները
1964 – 1965 Տարեշրջանին
(Cours classique)

Կ'ընդունուին բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ Եօթներորդէն մինչեւ Երրորդ դասարան:

Դիմել՝

Direction du P. Séminaire Arménien
3, Ave. de Grandchamp — LE PECQ
Tél. : 963.01-72

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1964 – 1965 *տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց աղջիկները այժմէն պէտք է դիմեն Հաստատութեան տնօրէնութեան*:

1, Bld. du Nord, LE RAINCY
Tél. : 927-01-72

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ *ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ* ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Յունիս 28*ին Կիրակի, ժամը* 15-2[illegible] *վարժարանին մէջ*:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ.–

Երգ, նուագ, պար, արտասանութիւն [illegible] հաճելի անակնկալներ:

Դիւրամատչելի պիւֆէ:

Ծախքերու մասնակցութիւն 2·50 ֆր.

Հաղորդ. միջոց.— Էկլիզ տը Փանթ[illegible] *առնել* 147 *թիւ օթօպիւսը եւ իջնել* Բէ[illegible] Փավիյօն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը Յուլիս 5ին Լա Ֆէ[illegible]: *Մանրամասնութիւնները յետագային*:

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ խուղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — *ծածկոցներ.* —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆր. Հատը 0.30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 23 ՅՈՒՆԻՍ
MARDI 23 JUIN
1964
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10.040
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
40e ANNÉE — Nº 10.040

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Միութիւնը հնարաւոր է անխարդախ սէրունք եւ անսուտ դաւանանք ունեցող մարդոց միջեւ :

Միութիւնը հնարաւոր չէ «պոլիտի- կական» մարդոց միջեւ, որոնց գլխաւոր յատկանիշը փոփոխականութիւնն է : Կան մարդիկ, որոնք օր մը հայ դպրոցին հետ են, օր մը անոր դէմ՝ նայած, թէ ովքեր են դպրոցի վարիչները : Օր մը հայ մշակոյթի հետ են, օր մը անոր դէմ՝ նայած, թէ ո՛վքեր են անոր մշակները : Օր մը հայ ազգային իտէալներու հետ են, օր մը դէմ՝ նայած, թէ ո՛վքեր են այդ իտէալները դաւանողները : Օր մը հայ եկեղեցիին հետ են, օր մը անոր դէմ, նայած, թէ ովքերէ՛ բաղկացած է ազգային իշխանութիւնը :

Անկրաւոր է, թէ որեւէ վաւերական ու մնայուն միութիւն նման մահկանացու- ներու միջեւ անհնար է :

Այս ոչնչութիւններէն դուրս, սակայն, հայ ազգային միութիւնը ոչ միայն հնարաւոր է, այլ գերակշռող ու բախտորոշ իրողութիւն :

Այդպէս կը հաւատանք մենք :

Մենք կը հաւատանք, որ հայ ժողովուրդի զաւակներու ջախջախիչ մեծամասնութիւնը — թէ Երկրի մէջ, թէ Արտերկրի — բաղկացած է անսուտ ու անխարդախ հայրենասէրներէ : Այս իրողութենէն կը կոթողուի ազգային միութիւն :

Մենք կը հաւատանք, որ հայ ժողովուրդի զաւակներու ջախջախիչ մեծամասնութիւնը — թէ Երկրի մէջ, թէ Արտերկրի — բաղկացած է անսուտ ու անխարդախ ազգասէրներէ : Այս իրողութենէն կը կոթողուի ազգային միութիւն :

Մենք կը հաւատանք, որ հայ ժողովուրդի զաւակներու ջախջախիչ մեծամասնութիւնը — թէ Երկրի մէջ, թէ Արտերկրի — տոգորուած է ազգային արժանապատուութեամբ, հաւասար որ- չափ ժողովուրդի ազգային արժանապատ- ւութեան, որով կը մերժէ ընդունիլ իր ազգային իրաւունքներու ուրացումը՝ պետութեանց, քաղաքական ներկայ իշխանութեան թէ մարդկութեան կողմէ : Այս իրողութենէն կը կոթողուի ազգային միութիւն :

Մենք կը հաւատանք, որ հայ ժողովուրդի զաւակներու ջախջախիչ մեծամասնութիւնը — թէ Երկրի մէջ, թէ Արտերկրի — երբեք պիտի չհաշտուի, թէ ինք նուազ ազատատենչ է քան Ասիոյ, Ափրիկէի, Եւրոպայի եւ միւս ցամաքամասերու բազմաթիւ հին, նոր կամ նորագոյն ազգերը : Այս իրողութենէն կը կոթողուի ազգային միութիւն :

Մենք կը հաւատանք, որ հայ ժողովուրդի զաւակներու ջախջախիչ մեծամասնութիւնը — թէ Երկրի մէջ, թէ Արտերկրի — ձգտելով ազգային ու պետական այն ազատութեան, որ նպատակն է աշխարհի բոլոր ժողովուրդներու, կը ձգտի նաեւ ազատ հայրենիքի մէջ ազատ իրաւակարգ հաստատելու իտէալին՝ ժողովրդավար սկզբունքներու գործադրութեամբ : Այս իրողութենէն կը կոթողուի ազգային միութիւն :

Մենք կը հաւատանք, որ հայ ժողովուրդի զաւակներու ջախջախիչ մեծամասնութիւնը — թէ Երկրի մէջ, թէ Արտերկրի — կ'ընդունի, որ ազատ հայրենիքի մը, ազատ կառավարութիւնը պէտք է առաջնորդուի համայն ժողովուրդին համար տնտեսական առաւելագոյն արդարութիւն ապահովող ծրագրով : Այս իրողութենէն կը կոթողուի ազգային միութիւն :

Արդ, եթէ սուտ են այն իրողութիւնները, որոնցմէ կը կոթողուի ազգային միութիւն, ապա կարելի է անվարան վըկայել, որ հայ ժողովուրդի պարագային ան կործանուած է արդէն :

Հատորներ կարելի է լեցնել, ապացուցանելու համար, որ քառասուն տարի անընդհատ Հայաստանի մտաւորականութեան ու ժողովուրդին համար՝ հայրենասիրութիւն – ազգասիրութիւն – ազգային արժանապատուութիւն — որքան ազգային, նոյնքան ալ իրաւակարգի ազատութիւն — եւ տնտեսական արդարութիւն հասկցուեցան այնպէս, ինչպէս բանաձեւեցինք զանոնք :

Ճիշդ նոյնը կարելի է ապացուցանել նաեւ Սփիւռքի զանգուածներու մասին :

Ճզմուած հազարամեակներէ մեզի հասած Յաւերժական Հայը մնաց նոյնը. Հայրենասէր եւ արդարամիտ, ազգասէր եւ ազատատենչ :

Խորհրդայ իրականութեան մէջ ապրող հայ մարդը անզօր էր հրապարակային յայտարարութիւններ ընելու իր անփոփոխելի ու անմնցանելի ազգային դաւանանքի մասին : Հակառակ սոոր, դրդ- նուեցան, այո, միշտ ալ գտնուեցան համբերատար ու հազարաւոր «խենթ»եր, որոնք արտայայտուեցան, գիտնալով, որ պիտի պատուհասուէին ու նահատակուէին :

Սփիւռքի մէջ ապրող զանգուածները ամէն տեղ ու միշտ կատարեցին զոյգ պարտականութիւններ. եղան պարկեշտ ու հաւատարիմ քաղաքացի իրենց երկրորդ հայրենիքին, բայց եւ մնացին անեղծ ու անդաւաճան հայ :

Իր ՄԻԼԻՈՆՆԵՐՈՎ հայ ժողովուրդը մնաց նոյնը. կապուած իր հայրենի հողին, կապուած այդ հողը ազատ տեսնելու երազին, կապուած այդ ազատ հողի վրայ ազատ կարգեր հաստատելու իտէալին :

Իր ՄԻԼԻՈՆՆԵՐՈՎ հայ ժողովուրդը վկայեց, թէ ոչ միայն ընդունակ է կերտելու ազգային միութիւն, այլ իր խորքին ու էութեան մէջ՝ արդէն իսկ կոթողած է զայն :

Եւ չկայ ժողովուրդ աշխարհիս երեսին, որ իր ազգային նկարագիրը կամ ազգային միութիւնը վկայէ մնացեալ քանի մը ... հազարներով :

Ժողովուրդի մը ազգային նկարագիրն ու ազգային միութեան ընդունակութիւնը կը վկայուի իր ՄԻԼԻՈՆՆԵՐՈՎ :

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՄԻՋԱՄՏՈՒԹԻՒՆԸ

ԻՆԷՕՆԻԻ ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆ ՀԱՍՆԻԼԸ

Ապահովութեան Խորհուրդը միաձայնութեամբ որոշեց մինչեւ Սեպտեմբեր 27 երկարաձգել ՄԱԿի ուժերու առաքելութեան շրջանը Կիպրոսի մէջ : Այս առթիւ ընդհ. քարտուղարը կոչ ըրած է որ անդամ բոլոր պետութիւնները իրենց օժանդակութիւնը բերեն : Դիմած է նաեւ այն ինը պետութեանց որոնք զօրք տրամադրած են որ աւելցնեն անոր քանակը : Ներկայ ուժը բաղկացած է 6238 զինուորներէ զորս տրամադրած են Աւստրիա, Ֆինլանտա, Քանատա, Դանիա, Մեծն Բրիտանիա, Իրլանտա, Շուէտ եւ 173 քաղաքային ոստիկաններէ զորս ղրկած են Աւստրալիա, Աւստրիա, Դանիա եւ Նոր Զելանտա :

Այս քուէարկութիւնը կը նշանակէ նաեւ որ երկարաձգման բանաձեւին ի նպաստ քուէարկած է խորհրդային պատուիրակը : Այդ բանաձեւը առաջարկած էին Խորհուրդին ոչ մնայուն անդամ հինգ պետութեանց ներկայացուցիչներ՝ Պոլիվիա, Պրազիլ, Քոթ տ'Իվուար, Մարոք եւ Նորվեկիա : Տրուած ըլլալով որ խորհրդային պատուիրակը շատ պնդած էր Ուրբաթ օր, որպէսզի քուէարկութիւնը յետաձգուի Շաբաթ օրուան, այն տպաւորութիւնը կար որ Մոսկուայէն հրահանգի կը սպասէ ձեռնպահ մնալու համար : Տեղեկագրին մէջ, Ու Թան չեշտած է թէ անհրաժեշտ գումարն է՝ եօթը միլիոն տոլար :

Ապահովութեան Խորհուրդի այս արդիւնքները յաջողութիւն մը կը նկատուի Մակարիոս Արք.ի կողմէ :

«Թուրքիոյ բոլոր փորձերը որոնք կը ձգտէին Կիպրոսի կառավարութեան օրինաւորութիւնը կասկածի ենթարկել, ձախողեցան» աւելցուց Մակարիոս Արք. :

Միւս կողմէ, Մակարիոս Արք. վերջ դրած է Անգարայի կիպրական դեսպանին պաշտօնին : Այս որոշումը տրուած է առանց Տոքթ. Քիւչիւքի հետ խորհրդակցելու, ինչ որ կամայական նոր քայլ մը կը նկատուի :

Ինէօնիւ Ուաշինկթըն հասաւ Երկուշաբթի օր : Ինք ալ վերադարձին Փարիզէն պիտի անցնի եւ տեսակցի տը Կոլի հետ, Յուլիս մէկին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ Արտաքին նախարարը մարեշալ Շէն Եի յայտարարեց թէ Չինաստան չի կրնար հիւլէական մենաշնորհը թողուլ քանի մը մեծ պետութեանց :

ՄԻԿՈՅԵԱՆ Նոր Տէլհի հասաւ եւ Մոսկուա հրաւիրեց վարչապետ Շասթրին, որ Յուլիսի սկիզբը Լոնտոն պիտի երթայ մասնակցելու համար Հասարակապետութեան վարչապետներու ժողովին, ապա Փարիզ եւ Գահիրէ պիտի անցնի եւ տեսնուի տը Կոլի եւ Նասրի հետ :

ԾԵՐԱԿՈՒՍԱԿԱՆ Էտվարտ Քենըտի պիտի ազատի մահէն, օդանաւային այն ահռելի արկածէն ետք, զոր ունեցաւ առջի օր եւ ուր մեռան իր երկու բարեկամները : Հարուստ եւ ընդունակ բոլոր յաջողութեանց, Քենըտի ընտանիքը դառն ճակատագրի մը սպառնալիքին տակ ապրած է միշտ : Արդարեւ տարաբախտ նախագահին սպանութենէն առաջ, օդանաւի արկածներու զոհ գացած են Ժոզեֆ Քենըտի եւ Քաթլին Քենըտի որ ամուսնութենէն չորս ամիս ետք կորսնցուցած էր իր ամուսինը, պատերազմի ճակատը : Յոյս կայ, որ հակառակ ողնահարին բազմաթիւ բեկումներուն, անդամալոյծ չմնայ :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ մէջ, քաղաքացիական իրաւունքներու հաւասարութեան օրէնքի քուէարկութենէն ետք, ծերակոյտին կողմէ, Նախագահ Ճոնսըն յայտարարեց թէ կարեւոր հանգրուան մըն է բոլոր Ամերիկացիներուն հաւասարութեան համար :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ Սթոքհոլմ հասաւ Երկուշաբթի առաւօտ :

ՓԱՐԻԶԻ գաղթական Չեխերը շատ ոգեւորուած են Խրուշչեւի այն խօսքէն ուր կ'ըսէր թէ եթէ իր նախատեսութիւնները չիրագործուին եօթը տարիէն, կը դադրի համայնավար ըլլալէ : Անմիջապէս հեռագրած են Խրուշչեւի. «ուրախ ենք որ եօթը տարիէն ձեզ պիտի տեսնենք ազատ Չեխոսլովաքիոյ մէջ : Կարելի չէ՞ թուականը յառաջացնել» :

ԿԱՍԹՕՆ ՏԷՖԷՌ կը շարունակէ իր ընտրական շրջապտոյտը : Սիսթերոնի մէջ խօսեցաւ «կոլեան միապետականութեան» մասին եւ չեշտեց «ժողովուրդը կարծելով թէ տը Կոլի քուէ կուտայ Փոմփիտուին պիտի ընտրէ» :

ԱՄԵՐԻԿԱ որոշած է մինչեւ պատերազմ երթալ ասիական հարաւ – արեւելքը համայնավարներէն փրկելու համար :

ԱՄՊԵՐՈՒ ԴԷՄ ՌՄԲԱԿՈԾՈՒՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԵՐԵՒԱՆ, (ՀՄԳ) — Արարատեան երկինքի կարկտաբեր ամպերուն դէմ խաղաղ ռմբամարտ կը կատարուի :

— Ուշադի՛ր... կրա՛կ : Հեռաձայնով տրուած այս կտրուկ հրամանին վրայ, հակօդանաւային պաշտպանութեան թընդանօթները կը կրակեն դէպի երկինք, կը ռմբակոծեն ամպակոյտերը՝ որոնք սկիզբը դանդաղ, ապա արագընթաց թաւալումով վար կ'իջնեն Արագածի քառագագաթ բարձունքէն, կը մթագնեն Արարատեան դաշտի ջինջ երկինքը եւ աւեր կը սպառնան բերրի հողերուն :

Երկնասլաց ռումբերու տարափին տակ բարբեր անձրեւ կուգայ շաղալէն՝ ռմբաձիգներուն, մրգաստաններուն, այգեստաններուն եւ բամպակի արտերուն վրայ : Առանց այդ խաղաղ ու փրկարար ռմբակոծումին, արուեստական անձրեւի տեղ՝ բնական կարկուտ տեղալով, մեծապէս պիտի վնասուէին հողը, ցանքն ու բերքը :

Հայաստան պատերազմ հռչակած է աւերիչ կարկուտին դէմ : Աշտարակի շրջանը, ուր սաէպ կարկուտ կը տեղայ, Արագածի կողերուն վրայ հաստատուած է կարկտաբեր ամպերը հալածող եւ անձրեւ փոխող՝ ռմբաձիգներու վաշտը : Այս կազմին գործն է ստուգել կարկտաբեր ամպակոյտերու ընթացքը, անոնց ծաւալումն ու թաւալումը երկնքի մէջ եւ ի հարկին փարատել զանոնք, արձակուած ռումբերուն յատուկ բաղադրութիւնը ամպերուն խառնելով, նիւթեր՝ որ կարկուտը կը հալեցնեն ու կը փոխեն անձրեւի կամ անվնաս ձիւնափոշիի :

Այս արդիւնաւոր դրութիւնով, այս տարի եւ քանիցս՝ աւերէ փրկուած են մեծատարած մրգաստաններ եւ այգեստաններ :

Ամպահալած այս կազմակերպութիւնը այժմ կը պաշտպանէ 60.000 հեկտար բերրի հող, կարկուտին աւերներուն դէմ : Ըստ ծրագրի, յառաջիկայ տարի նոյն միջոցով պիտի հսկուի եւ պաշտպանուի՝ 150.000 հեկտար տարածութիւն :

ՏԽՐՈՒՆԻ

ԸՆԿ. ԲԵՆՕ ՆԱԼՋԱՃԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ Կիրակի իրիկուն Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մէջ իր մահկանացուն կնքած է ընկ. Բենօն : Բնիկ Գանձակեցի, ընկ. Բենօ շուրջ 80 տարեկան էր : Բեղուն գործունէութիւն ունեցած է Հայաստանի Հանրապետութեան օրերուն, եղած է Իջեւանի գաւառապետ :

Դաշնակցական շարքերը մտած, երիտասարդ տարիքէն, եղած է կամաւորական խումբերու մէջ եւ հայդուկային կեանք վարած :

Պարտաճանաչ կուսակցական, մտաւորական պաշար ալ ունէր եւ կ'աշխատակցէր «Յառաջ»ի եւ Դաշնակցական մամուլին :

Մինչեւ Հանգստեան Տուն մտնելը, քանի մը տարի առաջ, միշտ իր մասնակցութիւնը բերած է Փարիզի հանդէսներու գեղարուեստական բաժիններուն :

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Չորեքշաբթի ժամը 3ին, Մոնմորանսիի Հանգստեան տունը, 36 Պուլվ. Շարլ տը Կոլ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՆ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ

Իսփահանտա պիր ֆույու վար ,
Իչինտէ դադըր սույու վար :
Հէր կիւզէլին պիր խույու վար ,
Հէ՞յ աման աճէմ կիւզէլի :

Մօրեղբայրս կ'երգէր այս երգը երբ պատանի էի : Դեռ կը լսեմ իր ձայնը ... Խռհանոցը նստած՝ սուրճ կը խմէր եւ միապաղաղ ձայնով կը մըլտար այս եղանակը :

Իսփահան ... Միշտ եղած էր ինծի համար ծիծաղաշարժ եւ անհասկնալի բառերով եղանակ մը :

Քանի մը տարի առաջ այցելեցի այս քաղաքը յատկապէս տեսնելու համար հայկական հնութիւնները : Ցուսախափ չեղայ :

1586ին, եւ յետոյ 1603 Թուականին՝ Շահ Աբբասի «հրաւէրով» եւ կարգադրութեամբ, խումբերով Հայեր Հայաստանէն տեղափոխուեցան Իսփահան, Նոր Ջուղա, եւ այդ օրէն ստեղծուեցաւ նորատիպար հայ մը... պարսկահայը :

Երեւակայեցէք ... Հայերը հիմնած են Նոր Ջուղան Կոլոմբոսը Ամերիկան գտնելէն ինն սուներ չորս տարի ետքը եւ Ֆրանսական յեղափոխութենէն երկու հարիւր երեք տարի առաջ :

Ափ մը Հայեր՝ արմատախիլ եղած իրենց հայրենի հողէն, եւ բռնի տեղաւորուած խորթ միջավայրի մէջ, ծաղկեցուցեր են Իսփահանի ճարտարարուեստը : Կերտեր են եկեղեցիներ եւ դպրոցներ ու, որպէս հայ գաղութ, կառչած մնացեր են իրենց հայրենիքին՝ պահելով իրենց ինքնութիւնը երեք ու կէս դարէ ի վեր :

Եւ այդ ափ մը Հայերը գացեր են մինչեւ Հնդկաստան, Չինաստան, Ճափոն ու հեռաւոր արեւելքի բոլոր երկիրները՝ հիմնելով վաճառականական հսկայ կազմակերպութիւններ ... Մատրաս, Կալկաթա, Պանկքոք, Մանիլա : Որեւէ ժողովուրդ հպարտ պիտի ըլլար իրեն վերագրելով այս վաճառականական ռահվիրաներու առեւտրական կարողութիւնը :

Սուրբ Ամենափրկչին եկեղեցւոյ մուտքին տեսայ նկարը երկու բարերարներու · «Խօջա Պետրոս Վելիջանեան, ՌՀԶ (1627)» եւ «Խօջա Աւետիք Ստեփանոսեան, ՌՃԺԸ (1669)» :

Տպաւորիչ էին այդ իւղանկարները · այդ ժամանակուան տարազով, իրենց գլխուն՝ փաթթոց մը եւ մարմնին՝ լայն կապայ մը : Դեռ կը յիշուի իրենց առատաձեռն ու գիտակից բարերարութիւնը : Մեր այսօրուան մեծահարուստներուն քանի՞ հատին անունը պիտի յիշուի ո՛չ թէ երեք հարիւր այլ նոյնիսկ երեսուն տարի ետքը :

Ջուղայեցիք՝ ուր որ գացած են չեն մոռցած իրենց ազգը եւ ժողովուրդը : Երկար է ցանկը այդ բարերարներուն ·· Լազարեանները, Սամուէլ Մուրատ, Եդուարդ Ռափայէլ, Աբգարները, Խօջա Փանոս Գալանդար, Աղա Խաչիկ Առաքել, Խօջա Պետրոս Ոսկեան, Զաթըր, Կրետեան եւ բազմաթիւ ուրիշներ :

Ջուղայեցիները պէտք է դասել Թիֆլիսի եւ Պոլսոյ մեր մեծագոյն բարերարներուն կարգին : Անոնց բաղդատմամբ՝ որքա՛ն ճղճիմ, անգիտակից եւ անհետաքրքիր կ'երեւան մեր այսօրուան հարուստ ջոջերը :

Անցայ վանքի բակին միւս կողմը եւ մտայ Թանգարանը : Պատին վրայ տեսայ Շահ Աբբասին եւ իր յաջորդներուն փէրմանները Նոր Ջուղայի Հայոց ուղղուած հողերու, տուրքերու, խուզարկութեան եւ այլ խնդիրներու վերաբերեալ : Կային նաեւ հին տարազներ եւ պատմական առարկաներ : Բայց ամենակարեւոր մասը մատենադարանն էր ուր կը գտնուին շուրջ 700 հայերէն ձեռագիրներ՝ գրուած տասներորդ դարէն մինչեւ 19րդ դարը : Ի՛նչ նուրբ եւ գեղեցիկ ձեռագիրներ :

Ու դուրս ելլելով՝ եկեղեցիին կողքէն անցայ եւ հետեւեալ արձանագրութիւնը աչքիս կպաւ · «Յիշեցէ՜ զմեծագործութիւնս նախնեաց ձերոց եւ պահեցէ՜ զյիշատակարանս նոցին» :

Երանի բոլոր հայ գաղութները Նոր Ջուղայեցիներուն նման գնահատէին մեր նախնիքներէն մեզի հասած ժառանգութիւնը, եւ գիտակցէին իրենց պարտականութեան այդ ժառանգութիւնը պահպանելու, զարգացնելու եւ փոխանցելու յաջորդ սերունդներուն :

ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԻՆԵԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՐՍԻ ԳԻՒՂԵՐԸ

Գ.

ԱԼԱՃԱ ԼԵՌՆԵՐ

Այս անունով երկու լեռներ կան Այրարատեան Աշխարհի Շիրակ գաւառին մէջ : Անիի Արեւմտեան կողմն է Մեծ Ալաճան, որ 2098 մեթր բարձր է, իսկ Փոքր Ալաճան՝ Տիկորի հիւսիսային կողմը կը գտնուի :

ՄԱՂԱՍԱԲԵՐԴ

Անիի հարաւակողմը, Ախուրեանի եզերքին, Ալաճա լերան արեւելեան քըղանցքին վրայ կառուցուած էր այս պատմական անառիկ բերդը, որ հիմա քայքայուած է : Մաղասաբերդի անունը մեր պատմութեան մէջ կը յիշուի Ցրդ դարէն սկսեալ :

ՆԱԽՃԱՒԱՆ

Տիկոր գիւղին Հարաւ – Արեւելքը, սարահարթի մը վրայ կար մեծ գիւղ մը Նախճաւան անունով, որ պատմական վայր մը եղած է հին ատենները : 4րդ դարէն սկսեալ յիշուած է շատ անգամներ : Կամսարական իշխաններու ոստանն էր :

ՏԻԿՈՐ

Ալաճա լերան ստորոտը կը գտնուի Տիկոր գիւղը, համանուն գետակին եզերքը : Հին գիւղ մըն է, որ անուանի եղած է իր հոյակապ եկեղեցիով, որ Հայաստանի ամենահին եւ ամենամեծ եկեղեցիներէն մէկն էր :

Հայերը վարպետ եղած են գեղարուեստի մէջ՝ ծաղիկներ, ձուկեր, Թռչուններ իբր զարդ կը գործածէին շէնքերու եւ գիրքերու վրայ, հայկական «գրիչ»ները բաղդատութեան կրնան դրուիլ համար – ձակօրէն գոթական քանդակներու նրբութեան հետ :

Հայկական ճարտարապետութիւնը երեք տիպար ունի :

Ա. Կաթուղիկէի ոճը, որուն նմոյշներըն են Տիկորը եւ Երերուքը :

Բ. Բոլորակ ոճը, շրջանակաձեւ կամ բազմանկիւն հիմերու վրայ շինուած : Այս ոճին դասական ամէնէն ընտիր տիպարն է Զուարթնոցը :

Գ. Քառակուսի կամ դրեթէ քառակուսի ուղղանկիւն ոճը : Հայկական եկեղեցիներուն մեծ մասը այս ոճով շինուած է, դուրսի կողմէ ունենալով կիսաբոլոր խորշեր, որուն լաւագոյն նմոյշներն են Էջմիածին, Ս. Հռիփսիմէն, Ս. Գայեանէ, Անիի Մայր եկեղեցին եւ Առաքելոցը :

Թեքսիէն առաջին անգամ երեւան հանեց Տիկորի պայտաձեւ կամարները, որոնք արաբական կը կարծուէին 5րդ դարուն : Անոնց նախատիպերը անցած են մեր մտային զարթօնքին մէջէն՝ իբրեւ գեղեցկութիւն ու գիտ : Հայերը Արաբներուն հայթայթեցին ճարտարապետութեան այս զմայլելի տիպարը, որ հետզհետէ զարգացաւ եւ 10րդ դարուն մտաւ Սպանիա :

Տիկորը հրաշակերտ տաճար մը, ճարտարապետական դաշնաւոր յղացքի մը արգասիքը, որ կը ցուցնէ հայ արուեստին բարձր աստիճանը : Շիրակ գաւառի հարաւ – արեւմտակողմը, ընդարձակ հովիտին մէջ կը գտնուի Տիկորը :

ԽԾԿՈՆ ԿԱՄ ԽԾԿՈՆՔ

Խծկոնը կը գտնուի Կարսի հարաւ – արեւելակողմը, հինգ եկեղեցիներ ունենալուն համար՝ Թուրքերէն կոչուած է Պեշ Քիլիսէ : Հնադարեան հրաշալիքներ են, ասոնք, հայկական ձեռարուեստի սքանչելի տիպարներ : Հինգ աստղերու պէս կեցած են քով քովի, երեք տարբեր ժայռեղէն Թերակղզիներու հարթ մակերեւոյթին վրայ : Ժայռերու ստորոտը քերելով կ'անցնի Տիկորի առուակը :

Առաջին վանքը Ս. Կարապետ կը կոչուի, իր ճարտարապետական ոճով բաւական տարբեր է միւսներէն, ամէնէն հնագոյնը :

Երկրորդ վանքը Ս. Սարգիս կը կոչուի, շինուած է գեղնագոյն, հրաբխային, փափուկ քարէ :

Երրորդը՝ Ս. Աստուածածին, շինուած է տարբեր ոճով եւ պարզ : Չորրորդը՝ Ս. Ստեփանոս, շինուած է կարմիր, հրաբխային քարէ : Հինգերորդը՝ Ս. Լուսաւորիչ, շինուած է գեղնագոյն եւ կարմիր քարէ : (Բնաշխ. Բառարան) :

Խծկոնը կամ Խծկոնքը ունի հանքային ջուրեր : Խծկոնը 1878ին, հայ զօրավար Լազարեանի յորդորանքով վերանորոգուեցաւ, սկսաւ հարստանալ ու բարգաւաճիլ : Այսօր՝ Թուրքերու ձեռքն է :

Մ Ր Է Ն

Ղարաբաղ գիւղին մօտերը, Ախուրեանի եզերքը, կը գտնուէր Մրէն աւանը, յաճախ յիշուած, 5րդ դարէն ի վեր : Մրէն աւելի շատ զարգացաւ եւ յառաջդիմեց 7րդ դարուն, երբ կառուցուեցաւ համանուն եկեղեցին, այժմ աւերակ Հայկական ճարտարապետութեան ամէնահին նմոյշներէն է եւ հոյակապ՝ իր շինուածքով :

Մրէնը շատ հին գիւղաքաղաք մըն է : Կը կարծուի թէ մեզի կուգայ ան՝ նախաքրիստոնէական ժամանակներէն, բռնելով Ղափանցեանի, Մրէն ուրարտերէն կը նշանակէ բերդ կամ ամրոց : Հայ մատենագրութեան մէջ, ինչպէս գրել կուտայ Հ. Ղ. Ալիշան, Մրէնը առաջին անգամ յիշուած է Վարդանանց պատերազմի կապակցութեամբ՝ իբրեւ կարեւոր քաղաք :

Մրէնը կը գտնուի Անիի մօտ : Աւանն ալ կոչուած է Գարաքալ՝ իր շատ մը այգիներ ունենալուն պատճառով, իսկ երբ Մրէնը աւերակներու վերածուեցաւ, ... տարներու կողմէ անուանուեցաւ Խարապա :

Մրէնի եկեղեցին հայկական ճարտարապետութեան ամէնէն հին հրաշակերտ կը նկատուի : Ցատակագիծը կը նման Տիկորի յատակագծին գրեթէ : Հայկական եկեղեցիներու տանիքները քար «տախտակ»ներով ծածկուած են : Թէ Մրէնը եւ թէ քանի մը ուրիշ եկեղեցիներ բացառութիւն կը կազմէին իրենց կղմինտրէ տանիքներով : Հայաստանի գործածուած կղմինտրէն դատելով կրնանք վստահօրէն ըսել, որ մեր նախնիները գիտէին ամէնէն լաւ կղմինտրներ պատրաստել :

Ըստ Թղթակցի մը, Մրէնի տաճարին արեւմտեան դրան վրայ կը գտնուէին խումբ մը կրօնական եւ աշխարհական անձերու բարձրաքանդակներ, ներկայացուած հայ ազգային տարազներով : Եթէ հինգերորդ դարը, հայ գրականութեան օտար լուծէ վերջնական ձերբազատման դարն է, 7րդ դարն ալ նոյնն է հայկական ճարտարապետութեան համար :

«ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒ» ՇԱՐՔԷՆ

ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ

Ահաւոր էր այդ զգացումը :

Բայց ահա ծանրաքայլ, գլուխը լայն կրծքին հակած, մօտեցաւ, ամպիոնին Մեսրոպ Էֆէնտին, սովորականից աւելի մռայլ : Ամպիոնը նրա կրծքից ցածր էր : Լուռ մօտեցաւ, կռթնեց նրա վրայ, որ երբեք չէր անում ու նայեց մեզ : Նայեց խելագարի հայեացքով, որից բոլորս սարսռացինք : Եւ սկսեց խօսել : Օ՛, զարմանք, նրա շրթունքները հայերէն բառեր էին արտասանում :

— Սիրելի հայորդիներ ... անուշի՛կ զաւակներս ...

Այդ խօսքերը շշնչաց ու շրթունքները դողացին, աչքերը լցուեցին, կրծքով յենուեց ամպիոնին : Վայրկեանս, վըսեմաշուք Մեսրոպ Էֆէնտին փոքրացել էր կարծես, փոքրացել ու խեղճացել էր :

Նայում էինք նրան եւ թւում էր մեզ, թէ սարսափը գիշատիչ թռչունի կերպարանքով սաւառնում է մեր գլխաւերեւում :

Մեսրոպը չէր կարողանում շարունակել իր խօսքը : Ահաւոր լռութիւն էր տիրում դասարանում : Թւում էր, թէ բոլորս այդպէս լուռ ու քարացած պիտի մնանք : Վերջապէս մեր ուսուցիչը շըտկուեց, ամբողջ փառահեղ հասակով մէկ կանգնեց ամպիոնի առաջ եւ շարունակեց իր կիսատ խօսքը ·

— Զաւակնե՛րս, — կրկնեց նա զուսպուած, — անողորմ է իրականութիւնը մեզ համար ... Ազգովին նահատակուելու եւ պատմութենէն հեռանալու սեւ վտանգն է կախուեր Հայոց ազգի վրայ : Զաւակնե՛րս, Հայորդիներ՝ այս գիշեր կալանքի են առնուէր Կոմիտաս, Զօհրապ, Սիամանթօ, Վարուժան եւ բազում, բազում այլ ... կեա եաթաղանը պիտի անոնց հանճարեղ գանկերն ալ փշրէ ...

Փլուեց ամպիոնին, երկու ափերով աչքերը ծածկեց : Մենք որ ժպիտ չէինք տեսել նրա հայկական աչքերում, նրա հայերէն լացը տեսանք : Դասարանում լսուեցին հեծկլտոցներ : Ես հեկեկում էի ջղաձիգ ցնցումներով :

Քիչ յետոյ Մեսրոպ Էֆէնտին սթափուեց, վշտով եւ յուսաբեկ հայեացքով նայեց մեզ :

Ու խօսեց ·

— Հիմա ոչինչ չունենք մենք, զաւակներս, ոչ յոյս ու ապաւէն, ոչ զէնք ու զօրութիւն : Ունենք միայն հայ լեզու եւ հայ գիրք ... Պահպանեցէք, որ չկորնչին, պահպանեցէք հայ լեզուն եւ հայ գիրը, եթէ փրկուիք այս եղեռնէն : Եթէ իմ յիշատակս յարգել ցանկանաք, սիրեցէք եւ գալոց սերունդներուն աւանդեցէք հայ լեզուն ու հայ գիրն ...

Լռեց : Մտացրիւ նայում էր մեզ, մենք շնչահեղձ նրան էինք նայում : Հիմա զսպում էր իրեն : Կանգնել էր հոյակապ մի կոթողի նման եւ կարծես ոչ մի հողմ ու փոթորիկ պիտի չկարողանային տեղից շարժելու այդ կոփածոյ յուշարձանը :

Դարձեալ դողացին շրթունքները, դարձեալ աչքերը լցուեցին, խոշոր – խոշոր, սեւ աչքերը, ու վերստին խօսեց :

— Մնաք բարեաւ, զաւակներս ... Մընաք բարեաւ : Այլեւս երջանկութիւն պիտի չունենամ ձեզի տեսնելու ...

Դարձեալ հեծկլտանքներ ու հեկեկոց լսուեցին դասարանում :

Այս անգամ, նահատակութեան գնացող առաքեալի պէս, հանդարտ, աջ ձեռքը վեր բարձրացրեց ու կրկին քարացաւ՝ այդ կեցուածքի մէջ :

— Գիտցէք միայն, զաւակներս, — շարունակեց, զարմանալի հանդիստ ձայնով, — որ ձեր Թուրքերէնի խիստ ուսուցիչը խիստ սիրտ չունէր : Ան կը սիրէր քեզի եւ բոլոր մանուկներուն, կը սիրէր բոլոր ազգերու լեզուները եւ ամէնէն աւելի՝ Հայոց Նուիրական լեզուն : Գիտցէք, որ ան հայ էր ծնուեր, հայ ապրեցաւ եւ հայ ալ պիտի մեռնի հայրենասիրութեամբ : Իսկ դուք՝ չմոռնաք վերջին խնդիրքս՝ ապրեցուցէք հայ լեզուն ու հայ գիրը : Մնաք բարեաւ ...

Եւ երբ այդ խօսքերից յետոյ նա ծանրաքայլ ու լուռ դուրս եկաւ դասարանից, մենք հասկացանք, որ գնում է մեռնելու, որ վաղը, կամ գուցէ հէնց այսօր աշխարհը կը կորցնի այդ մեծ մարդուն :

Թուաց թէ կեանքը մէկէն դադարեց, կանգ առան բոլոր սրտերը, մանկական տրոփում էին, ներս խուժեց ... հոգեպաշտ շունչն ու պարուրեց մեր հոգիները ...

×

Գնացքը թափ առած, հեւիհեւ սլանում էր ընդարձակ դաշտերով : Բացւում էին վճիտ, յստակ, գեղեցիկ մի առաւօտ : Գինովցածի պէս երերալով ես ներս մտայ վակոնի մեր խուցը : Զուիցերիան ու որմնադիրը հանդիստ քնած էին, գնդապետն անկողնու մէջ նստած ծխում էր : Ինչ որ հայէր կով Ես մի բաժակ ջուր բերի նրան : Երկար կում խմեց, շնորհակալութիւն յայտնեց, ու բաժակը սեղանիկի վրայ դնելով, կատողութիւն արեց ինձ :

ՀՐԱՉԵԱՅ

(7 Շար.)

[illegible] թարգմանեան կ'ըսէ թէ․ «Դրդ դարու [illegible] Հայկական եկեղեցիները գրչով նկարա[illegible] գրեթէ անկարելի է, իրողութիւն է որ մատնանշուած Հայկական բոլոր [illegible]ճարտարապետական ձեւերը ամէն ազգի պատկանող [illegible] հեղինակաւոր մասնագէտներու հիացման [illegible] առարկայ եղած են »:

Զուարթնոցի, Բագարանի, Թալինի, Մրէնի եւ ուրիշ շատ մը հոյակապ տա[illegible]ճարները կը կազմեն հայ ճարտարապետ[illegible]ութեան փառքը: Հայ ժողովուրդը իր [illegible] ճարտարապետութիւնը կանգնեցուցած է զուտ հայկական սեփական ոճով:

ՕԼԹԻԻ ԳԱՒԱՌԸ

Օլթիի գաւառը կը գրաւէ Կարսի նա[illegible]հանգին արեւմտեան մասը, Օլթի գետին [illegible]: Գաւառը բազմաթիւ լեռներով [illegible] ձորերով կտրտուած է, Սողանլու լեռ[illegible]նաշղթան կ'երկարի Օլթիի եւ Կարսի [illegible] եւ զանոնք իրարմէ կը բաժնէ: Օլթիի լեռները անտառապատ են, գա[illegible] հարուստ է աղահանքերով եւ ա[illegible] հանքերով, ու դեռ ուրիշ հան[illegible]քերով ու ջերմուկներով: Օլթիի գաւա[illegible] մեծ մասը Հայաստանի Հանրապե[illegible]տութեան սահմանին մէջ կը մտնէր 1920[illegible]: Օլթին, ըստ մեր պատմութեան, իր [illegible] գաւառով մաս կը կազմէր Մեծ Հայքի Տայք նահանգին:

Թուրք բռնակալութեան ճնշման տակ Օլթիի Հայերը խլամացան եւ սկսան թրքերէն խօսիլ: Ատրպետ որ պտըտած է Օլթիի մէջ, կուտայ հաւաքածոն այն հայ բառերուն՝ որոնք կը գործածուէ[illegible] խլամացած Հայերու կողմէ: Ցիշենք [illegible]: ագարակ, աղատ, ակ, բակ, [illegible], բլուր, բոլկ, գերանդի, բան[illegible], գարակ, գէղ, եղ, եղինձ, զանդ, [illegible], կամ, կապան, կարաղ, կարաս, [illegible], համեմ, մաճ, մաճկալ, ման[illegible], մաքի, մսուր, մառան, պանիր, [illegible] եւայլն:

Օլթիի գետին կը խառնուին, աջ ու [illegible] կողմերէն քանի մը աւելի վտակներ [illegible], սկսած այս գետի սկզբնա[illegible] աղբիւրէն մինչեւ Օլթի, ամբողջ [illegible] երկայնութեան վրայ ինկած են դարաւոր [illegible], ամրոցներու, դղեակներու եւ [illegible] մնացորդներ, որոնք կը [illegible] նախապատմական ու պատ[illegible] շրջաններու:

[illegible] դարէ սկսեալ, Օլթին կը պատ[illegible] Բագրատունի Թագաւորութեան: [illegible] էր Բագրատունիներուն, երբ ա[illegible] անկէ կը կառավարէին ամբողջ Հա[illegible]:

Այսօր, Կարսի նահանգին մէջ Հայեր [illegible], այլ կան անոնց քաղաքներու, գիւ[illegible], դղեակներու, տաճարներու, գե[illegible] անթիւ եւ անհամար աւե[illegible], որոնք ողի ու խօսուն վկաներ [illegible], ցոյց տալու համար, թէ կը պատ[illegible] Հայ ժողովուրդին եւ անոր հայ[illegible]:

ՍՕՍ-ՎԱՆԻ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ

ԵՐԿՈՒ «ԿԻՊՐԱՑԻ» ԴԷՄՔԵՐ

Այժմէական հրատապ հարց մըն է «Կիպրոս» եւ «Կիպրացիներ», Միջերկրականի այդ փոքր կղզին հինէն ի վեր ունեցեր է իր պատմութիւնը եւ շատ ըղբաղեցուցած իրմով: Հետաքրքրութենէ զուրկ չըլլայ թերեւս ներկայացնել երկու պատմական դէմքեր, որոնք «կիպրացի» կոչուած թէեւ, սակայն հաւանօրէն երկուքն ալ «կիպրացի» չեն:

1․ Գէորգ «Կիպրացի»․— Ո՞վ է այս անձը, ե՞րբ ապրած է, ինչո՞վ նշանաւոր է․ ինչպէս «կիպրացի՞», «կիպրոսցի» է:

Շատ քիչ ծանօթութիւն կայ իր մասին: Գիտենք թէ աշխարհագիր մըն է, գրած աշխարհիկ նկարագրութիւն մը «Արեւելեան Հռոմէական պետութեան» մասին՝ փոկասի (602 – 610) իշխանութեան սկիզբը: Իր գրքին գրութեան ժամանակ կը համարուի 591 – 606: Ուրեմն Զ-է դարու հեղինակ է: Գիւցեր գերմանացին քննական հրատարակութիւն մ'ըրած է, 1890-ին, Գէորգ «Կիպրացի»ի այդ գրութեան: Անոր մէջ աշխարհագրական տեղեկութիւններ կան, որոնց մասին ուրիշ կողմէ ոչ մէկ ծանօթութիւն ունինք:

Ո՞վ է Գէորգ «Կիպրացին»: Կիպրո՞ս ծնած է: Ինչո՞ւ «կիպրացի» (Օ Քիփ – ռիոս) կոչուած է: — Անծանօթ է:

Իր գրութիւնը 9րդ դարուն Բարսեղ անունով Հայէ մը խմբագրուած է:

2․ Եպիփան «Կիպրացի»․— Եկեղեցւոյ ծանօթ Ս․ Հայրը՝ Եպիփան «Կիպրացի» ծնած է Ելեւթերոպոլիս (Պաղեստին), հրեայ ծնողքէ՝ 310ին: Փոքր հասակէն ինքզինքը նուիրած է ուսման եւ գիտութեան: Մասնաւորապէս եղած է լեզուագէտ մը: Ս․ Հերոնիմոսի վկայութեամբ գիտէր նա, յունարէն, ասորերէն, եբրայեցերէն, եգիպտերէն եւ լատիներէն: Ս․ Հիլարիոնի թելադրութեամբ կ'անցնի Եգիպտոս եւ անուանի ճգնաւորներու մէջ ապրելով կը դառնայ քրիստոնեայ: 330-ին կը վերադառնայ հայրենիքը, ուր կը հիմնէ վանք մը եւ քահանայ ձեռնադրըուելով՝ երկար տարիներ կը վարէ զայն:

Գիտութեան եւ բարեպաշտութեան հռչակը պատճառ կ'ըլլայ որ Կիպրոսի եպիսկոպոսները 367ին զինքը իրենց Կոստանցիա (հին Սաղամիս) քաղաքին մետրապոլիտ ընտրեն: Հոս կը փայլի խըստակեցութեամբ, սրբութեամբ եւ քրիստոնէական վարդապետութեան մաքուր պահելու ջանադրութեամբ:

Գրած է շատ գրքեր, որոնցմէ մին է «Զափեր եւ կշիռներ» Ս․ Գրոց մէջ, երկրորդ մը՝ «Պանարիոն»: Իր գրութիւններէն ունինք Ե․ դարու ոսկեդարեան հայերէնով թարգմանութիւն: Գերմանացի հայագէտ Ֆ․ Ն․ Ֆինկ 1902ին Թիֆլիսի մէջ հրատարակած է Ս․ Եպիփանի մէկ գրութիւնը, յունարէն բնագրով եւ հայերէն հին թարգմանութեամբ, որ սա տիտղոսը կը կրէ․

«Վասն նախապատիւ եկեղեցւոյ իւրաքանչիւր աթոռոց մայրաքաղաքաց»:

Եպիփան «Կիպրացի» մեռած է 403ին:

Ինչպէս յայտնի կ'ըլլայ՝ Ս․ Եպիփան «կիպրացի» կոչուած է՝ Կիպրոսի վրայ Մետրապոլիտի պաշտօն վարած ըլլալով:

Հ․ ԵՓՐԵՄ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԼԵԶՈՒԻ ՄԱՔՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Հայաստանի տարազաբանութեան կոմիտէն վերջերս քննութեան նիւթ դարձուց հայերէն լեզուի մէջ գիտական նոր բառեր եւ տարազներ ներմուծելու հարցը: Այս առթիւ հետեւեալ որոշումը տըրուած է:

Նկատի առնելով այն հանգամանքը, որ գիտութեան առանձին ճիւղերու արագ զարգացման, տնտեսական եւ մշակութային հսկայ տեղաշարժերուն հետեւանքով ժամանակակից հայերէնին բառապաշարն ու տարազաբանութիւնը կը զարգանան մեծ արագութեամբ եւ լայն ընդգրկումով, լեզուական սխալներէ եւ աւելորդ երկուութիւններէ խուսափելու համար, ինչպէս նաեւ Հայոց լեզուի մաքրութեան շահէն առաջնորդուած, կը պարտաւորեցնէ բոլոր հրատարակչական մարմիններուն, խմբագրութիւններուն, կրթական հաստատութիւններուն, գիտահետազօտական հիմնարկութիւններուն, հեղինակներուն եւ վերջապէս լեզուի հետ կապ ունեցող բոլոր մարմիններուն եւ անձերուն՝ Հայոց լեզուի բառապաշարին, քերականութեան, ուղղագրութեան եւ ուղղախօսութեան վերաբերեալ իրենց բոլոր նորութիւնները եւ առաջարկները պարբերաբար ներկայացընել տարազաբանութեան կոմիտէին՝ վաւերացուելու համար:

Միեւոյն ատեն պիտի առաջարկուի Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիային, որ լեզուի կաճառին կողքին հիմնուի տարազաբանութեան ճիւղ մը, որուն գործը պիտի ըլլայ ղեկավարել վերոյիշեալ աշխատանքները:

«ԴԱ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ Է»

Այս խորագրով բաց նամակ մը հրատարակած է «Գրական Թերթ», Յունիս 5ի թիւով: Նամակագիր Տովինար Մինասեանի առաջարկը հետաքրքրական ու միաժամանակ յատկանշական է: Արդարեւ ցոյց կուտայ հայ մարդուն հետաքրքրութեան ծիրը:

… Կարդալով այդ վէպերը, կը հիանաս Րաֆֆիի, Մուրացանի, Դեմիրճեանի, Զօրեանի տաղանդներուն վրայ: Այդ գրողները ստեղծած են մեր պատմական անցեալին տեսանելի եւ յուզիչ էջերը, երբ հայ ժողովուրդը անձնուիրաբար կը պայքարէր իր ազատութեան եւ անկախութեան համար:

Սակայն, կարդալով այդ վէպերը, անկարելի կը դառնայ մտովին պատկերացնել հին Հայաստանը՝ իր սահմաններով, կամ գոնէ այն Հայաստանը, որ ներկայացուած է օրինակ «Սամուէլ», «Գէորգ Մարզպետունի», «Վարդանանք», «Պապ Թագաւոր» եւ այս ձեւի այլ վէպերուն մէջ:

… Ահա օրինակ «Պապ Թագաւոր» վէպը: Հոն յիշատակուած են կարգ մը քաղաքներ, գաւառներ, շրջաններ, գետեր: Յայտնի է, որ յաճախ փոխուած են հայկական տեղանուններէն շատերը: Այս ձեւի պատմական վէպերուն մէջ ընթերցողը չի գտնար այդ տեղանուններուն բացատրութիւնները, կամ այն, թէ ինչպէս կը կոչուին ներկայիս այդ վայրերը. չկան աշխարհագրական քարտէզներ:

… 1961ին հայերէն եւ ռուսերէն լեզուներով լոյս տեսաւ «Հայկական ՍՍՌ ատլասը»: Հոն աշխարհագրական քարտէզները ներկայացուած են ըստ դարերուն: Մեծ դժուարութիւն չի ներկայացնէր՝ լուսանկարել տուեալ վէպին դարաշրջանին վերաբերեալ քարտէզը, կցել գիրքին, բան մը, որ պիտի օգնէ ընթերցողին ճիշդ պատկերացնելու հին Հայաստանը, այն վայրերը, ուր տեղի կ'ունենան պատմական դէպքերը:

ԱՐՕՏԱՎԱՅՐԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԸ

Պետական ծրագրին համաձայն, այս տարուան ընթացքին Հայաստան պէտք է արտադրէ 347․000 թոն կաթ, 73․000 թոն միս եւ 4․574 թոն բուրդ: Այս բոլոր արտադրութիւններն ալ կապ ունին ընտանի կենդանիներուն հետ, որոնք իրենց ամառուան սնունդը պիտի ստանան արօտատեղիներէն:

Հայաստան հարուստ է ալպեան փարթամ արօտավայրերով եւ մարգագետիններով, սակայն, դժբախտաբար, «արօտավայրերուն մեծ մասը տարիներով բարելաւուած չէ, որուն պատճառով շատ մը տեղերու մէջ հողը կամ ճմլուած է կամ ալ մաշած է»: Արօտավայրերն ու մարգագետինները ջրարբի դարձնելու աշխատանքներն ալ մխիթարական պատկեր մը չեն ներկայացներ․ «Պէտք է ըսել, որ ջրաշինարարական աշխատանքները, ընդհանուր առմամբ, դանդաղ կ'ընթանան»:

«Սով․ Հայաստան»ի Յունիս վեցի խմբագրականը, որմէ կը քաղենք այս մանրամասնութիւնները, կը խօսի նաեւ «շէնքերու նորոգման» ներկայ վիճակի մասին, որ «լուրջ անհանգստութեան տեղիք կուտայ»: Արօտավայրերուն մէջ գտնուող շէնքերը ծիներն, անձրեւներուն պատճառով խարխլած կամ քանդուած են: Նորոգութեանց համար կոլտնտեսութիւններուն եւ սովխոզներուն պիտի ծախուէր 144․150 խմ․ շինափայտ, «սակայն մինչեւ հիմա ծախուած է մէկ քառորդէն ալ պակաս»:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (126)

ԽՈՐԴԵՂԱՆ

Մի մասին լցրել եմ գետը, մի քանիսին [illegible] եմ Խասգիւղի մարագի մէջ, [illegible] ինքը փախել էր Բռնաշէն՝ Աւէսի [illegible] մօտ: Կարգադրել էի Սլօ օնբաշին եւ քուրդ ցեղապետ Ֆերրոյին վերջ [illegible] նրա կեանքին, բայց, ինչպէս երեւ[illegible] է, ալլահը կամեցել է, որ նա մեր [illegible] մեռնի:

— Լսիր, Մանուկ էֆէնտի, — նրան [illegible] խօսեց փաշան: — Մշոյ դաշտը [illegible] ամբողջ քաղաքը մաքրուած է Հայե[illegible]: Վերջին զոհը դու պէտք է լինես: [illegible] այս ստորաքարշ Թուրքը կամեցել [illegible] երկարացնել քո կեանքը:

— Ես այդ ազնիւ մարդուն չեմ ճանա[illegible], եւ ինքս էլ չգիտեմ, թէ ով է ինձ [illegible] նրա քարվանսարան: Միայն [illegible] եմ յիշում, որ Արջգլորի ապառաժ[illegible] վայր գլորուեցի:

— Մուստաֆա, հրամայում եմ, որ [illegible] ներկայութեամբ սպանես այն [illegible], — կարգադրեց փաշան:

— Երբեք չկարծէք, թէ Մուստաֆան կարող է իր ձեռքը ներկել հայի արիւնով: Ա՛խ, ե՞րբ պիտի չան սատակ լինէք, դուք, Դեւեր փաշա 'եւ արիւնարբու սուլթան Ռեշատ: Ո՛վ հազարաւոր անմեղ մորթուած եւ սպանուած Հայեր, Մուշ քաղաքի եւ Մշոյ դաշտի հազարաւոր զոհեր, հերիք ինձ, որ ես Թուրք եմ ծնուել: Ես ամաչում եմ այժմ այդ անունից: Սպանէք ինձ, կոխկրտեցէք իմ նզովեալ դին եւ շպրտեցէք այս սրբապըղծուած ջրերի մէջ: Մուստաֆան երկու ձեռքով կատաղօրէն պատառոտեց իր հագուստը եւ կուրծքը մերկացնելով ծունկի իջաւ Պնտոյի Մանուկի առաջ:

— Վեր կաց, Մուստաֆա, դու իրաւունք ունես ապրելու, — ասաց Մանուկը նրա թեւից քաշելով:

— Իրաւունք չունեմ: Ես ամաչում եմ այժմ Հայերի աչքի մէջ նայել:

— Էլ աչքեր չկան, որ այս ոճրագործ փաշաների ամօթը տանեն: Դու կին ունես, երեխաներ ունես, Մուստաֆա: Դատարկ է Մուշը հիմա: Գնացէք ապրէք Զորաթաղում: Վերին թաղն էլ դատարկ է: Էլ մարդ չկայ, ձեր տեղը լայնացաւ: Առաջ մէկ – երկու թաղ ունէիք, հիմա բոլոր թաղերը ձերն են: Մեր լեռները ձեզ արօտավայր կը դարձնէք: Չէ՞ որ ձեր հողը քիչ է…

— Միթէ՞ կարծում ես, որ ես կ'ապրեմ Հայերից ամայացած այս քաղաքում: Ղուրանն է, ղուրանն է մեր ազգի թշուառութեան պատճառը եւ այս մըղկիթն ու մինարէն: Ախ, ե՞րբ պիտի ըստեղծուի նոր եւ արդարացի Թուրքիան, — զայրոյթից կուրծքը ծեծելով բացականչեց Մուստաֆան եւ երերուն քայլերով հեռացաւ: Նրա աչքերը դուրս էին ընկած, նա գրեթէ խելագարուած էր:

— Ապա ուղիղ կանգնիր, Մանուկ էֆէնտի: Ինձ էր յանձնարարուած Դաշտի գիւղերի կոտորածը: Հրամանը կատարուած է: Վերջին գնդակը փաշայի ներկայութեամբ քո կրծքի մէջ պիտի դատարկեմ:

— Անզէն եւ վիրաւոր մարդուն սպանելը քաջութիւն չէ, պէկ: Բայց ինձ ըսպանելուց առաջ՝ լսիր իմ վերջին խօսքը:

— Խօսիր, Մանուկ էֆէնտի:

— Մեզ կոտորելուց յետոյ Թուրքերը ձեզ կը կոտորեն:

— Այդպէս էր ասում նաեւ Գէորգ Չաւուշը: Նա վերջին անգամ ինձ տեսնելով՝ ասաց․ «Դու մոլորուած ես, Մուսա: Հայրդ՝ Միրզաբէկը բարեկամ էր Հայերի հետ: Մի՛ շեղուիր նրա ճանապարհից: Կը գայ ժամանակ, որ վա՜յ կը տաս քո գլխին, բայց արդէն ուշ կը լինի…:

— Նա ճիշդ է ասել:

— Բայց մի՛ հաւատա 'այդ խօսքին, կեավուր: Թուրք փաշաները երբեք քըրդերի վրայ ձեռք չեն բարձրացնի:

— Ես ողջ չեմ լինի, բայց դու իմ խօսքը յիշիր, Մուսաբէկ եւ թող այդ խօսքին վկայ լինի Ալատին պէյի այս մըղկիթը, որ ձեր ցեղի կործանուած փաշայութեան վերջին մնացորդն է, — ասաց Պնտոյի Մանուկը եւ ոտքի մօտից արագութեամբ մի դեղին ծաղիկ պոկելով տարաւ դէպի բերանը:

Նա ծաղկի պսակը պոկեց ատամներով եւ հանգիստ ծամեց: Բաւական ժամանակ անցաւ, իսկ նա շարունակում էր ատամներով տրորել ծաղիկը:

— Կրակիր, շուն, ես մեռնում եմ Մուշը ոտքի տակ, Սասունն աչքիս դէմ, — գոչեց անվեհեր չինականը եւ կատաղի թքեց: Նրա աչքերը մթնեցին: Ձեռքից վայր սահեց վայրի ծաղկի մերկացած ցօղունը:

Մինչդեռ Բալաքցի աւազակապետի զէնքը կ'ուղուէր նրա կրծքին, Պնտոյի Մանուկը հնձուած ցօղունի պէս ծալուեց, ներքեւ ընկաւ քարվանսարայի դրանը: Բէկի ուշացած գնդակը նրա գլխի միջով անցաւ:

— Նա թոյն ընդունեց ծաղկի առէջներից, — բացականչեց փաշան, այդ տարօրինակ անկումը տեսնելով:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար․)

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ԼԻՈՆԻ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի եւ Լիոնի առկախ հաշիւ ունեցող մեր բաժանորդներուն ղրկած ենք իրենց հաշուեցոյցերը : Կը խնդրենք որ մինչեւ Յունիս 30, կարգադրեն իրենց հաշիւները : Այդ թուականին անխտիր պիտի դադրեցնենք թերթին առաքումը այն բաժանորդներուն որոնք չեն պատասխանած մեր դիմումին :

Անգամ մը եւս կը յիշեցնենք թէ «Յառաջ»ի, ինչպէս բոլոր թերթերու բաժանորդագրութիւնը կանխիկ կը վճարուի եւ շնորհակալութիւն կը յայտնենք մեր այն բաժանորդներուն որոնք, առանց սպասելու մեր դիմումին, իրենց կանխիկ վճարումներով կը դիւրացնեն վարչութեան գործը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԵԱՆ

Հանդէսը, Շաբաթ, Յունիս 27, ժամը 17·30ին :

Կը հրաւիրուին ծնողքները եւ հասարակութիւնը :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի ժամը 11ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն, Հ. Բ. Ը. Միութեան հիմնադիր եւ ազգային բարերար՝

ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱՅԻ

ՆՈՒՊԱՐ ԸՆՏԱՆԻՔԻ ՀԱՆԳՈՒՑԵԱԼ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒ.

ինչպէս նաեւ Ողբ. բարերարներ՝ ՌԱՓԱՅԷԼ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆԻ, ԱԹԱՆԱԳԻՆԷ ԷԳՆԱՅԵԱՆԻ, ԳԱՅՍԷՐԼԵԱՆ Ամոլին եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան բոլոր հիմնադիրներուն, բարերարներուն եւ անդամներուն համար :

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն ներկայ ըլլալ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Մարգրիտ Մելիք – Սարգիսեան յիսուն ֆրանք կը նուիրէ Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին Տիկին Աննա Բուդաղեանի մահուան առթիւ : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

''ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ''

ՆՈՐ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1964 – 1965

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Ծրջանաւարտ աշակերտներու սակաւթիւ ազատ տեղերը գրաւելու բախտը ունենալու համար, իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքները պէտք է դիմեն անյապաղ Վարժարանի Տեսչութեան :

COLLEGE ARMENIEN
SAMUEL MOORAT
SÈVRES (S. et O.)
26, Rue Troyon — Tél. OBS. 18-28
Métro : Pont-de-Sèvres

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղի վարժարանի :

Հովանաւորութեամբ Թեմիս առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ :

Շաբաթ (27 Յունիս) երեկոյեան ժամը ճիշդ 9ին, Պոմոնի Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ :

Արտասանութիւն, երգ, նուագ, մանկական տրամախօսութիւն, պար :

Զուարթ ներկայացում մը, երկսեռ աշակերտութեան կողմէ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

× Երեւանէն Անուշաւան Եղիազարեան կը փնտռէ հայրը՝ Սամսոն Եղիազարեան :

× Խաչատուրեան կը փնտռէ եղբայրը՝ Հրանտ Խաչատուրեան :

× Երեւանէն Վահան Մկրտիչեանէ նամակ ունին Ձեռօ եւ Սոֆի (մականունի եւ ազգակցական կապի ճշդում չկայ փնտռողին կողմէ) : Դիմել եկեղեցի :

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Անոնք որոնք մինչեւ Յունիս 25 չեն փակած իրենց հաշիւները Յուլիսի արձանագրութեանց համար, պիտի չկարենան մասնակցիլ Յուլիսի կայանին : Արձանագրութիւնները պիտի ջնջուին :

Յուլիսի խումբը կը մեկնի Յուլիս 4ին, Շաբաթ իրիկուն Կառ տը Լիոնէն :

Ժամադրավայր Կառ տը Լիոնի մեծ ժամացոյցին տակը ժամը 21ին :

ԳԻՆԵՃՕՆ

Պուլվար Օտտոյի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը գինեճօն մը կազմակերպած է ի պատիւ Թեմիս Առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ :

Այս Կիրակի կէսօրէն ետք ժամը 3ին : 386 Րիւ տը Լիոն :

Գեղարուեստական բաժինին սիրայօժար կը մասնակցին Մարսէյլի հայ արուեստները :

Կը հրաւիրուին Թաղիս եւ շրջանի ազգայինները :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Տրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Կարեւոր օրակարգ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբին ժողովը այս Չորեքշաբթի ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Յունիս 28ին Կիրակի, ժամը 15–22 վարժարանին մէջ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈՒԽ ԲԱԺԻՆ. — Երգ, նուագ, պար, արտասանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ :

Դիւրամատչելի պիւֆէ :

Տախսերու մասնակցութիւն 2·50 ֆր.

Հաղորդ. միջոց.— Էկլիզ տը Փանթէն առնել 147 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Րէնսի Փավիյօն :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Պարտիզակցիներու հաւաքոյթը տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբերի սկիզբը : Մանրամասնութիւնները՝ վերամուտին :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.

Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette.
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ՃԱՄԲԱՐ — Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ — ՃԱՄԲԱՐ

Camp du Nor Séround

A LA *PILE* SUR LES BORDS DU LAC *PALADRU*

ՕԳՈՍՏՈՍ 1-31 — AOUT

Հոկայ չէնք մը: Գեղատեսիլ վայր՝ լիճին ճիշդ քովը: Խաղաղաւէտ եւ լողանք: Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ :

ՕՐԱԿԱՆ՝ 10 ՖՐԱՆՔ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝ ամէն Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 7 – 9, եւ Շաբաթ օրերը՝ ժամը 5–7,

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE — 17, Rue Bleue

Գաւառը դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի խումբերուն :

ԾԱՆՕԹ.— Փարիզէն հաւաքական տոմսով (պիյէ քոլէքթիֆ) մեկնողներու արձանագրութիւնները կը փակուին Յունիս 30ին :

Երթ ու դարձի ծախսի հաշւոյն կանխավճար՝ 50 ֆրանք :

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

— Ի ՆՊԱՍՏ ''ՀԱՅԱՍՏԱՆ'' ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹԻ —

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդրոնական վարչութեան կողմէ

FORET DE CARNELLE

AU LIEU DIT *LE BEAU POINT* (près de Saint-Martin du Tertre)

Կիրակի Յուլիս 19

Գեղարուեստական բաժին Հայկական մթնոլորտ

Խմիչք՝ մատչելի գիներով

Մանրամասնութիւնները յաջորդով

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1964 – 1965 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց աղջիկները այժմէն պէտք է դիմեն Հաստատութեան տնօրէնութեան :

1, Bld. du Nord, LE RAINCY
Tél. : 927-01-72

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ՇԱԻԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ տեղի պիտի ունենայ հայ վարժարանի ամավերջին հանդէսը :

Երգ, արտասանութիւն եւ տրամախօսութիւն աշակերտներու կողմէ, ղեկավարութեամբ ուսուցչուհի Տիկ. Շինիք – եան – Փափազեանի :

Շաւիլի ժողովուրդը սիրով կը հրաւիրուի :

Մուտքը ազատ է :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը Յուլիս 5ին Լա Ֆէվ : Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՆՈՐ ... ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱԾ Է ... ՆՈՐ

EDITIONS
« LA VOIX DE PARIS »
8, Rue Sophie-Germain 8
PARIS (14)
Métro : Mouton-Duvernet

Տէր եւ Տնօրէն ՕՆՆԻԿ ՈՒՂՈՒՐԼԵԱՆ

— Microsillon 33 1/2 T —

ԳԱՆՁԱՐԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՒԱԳԻ

Լարաւոր Քառեակ՝
Gérard Jarry - Françoise Roure
Colette Lequien, N. Alécian

« Ժողովրդական 17 դոհար եղանակներով ձայնագրուած այս քառեակի նուրբ երաժշտութեան սիրահարներուն արդար հաճոյքի եւ գնահատանքի առիթ պիտի տայ » : (Յառաջ)

Ստանալու համար դիմել.—
Փարիզի Եկեղեցւոյ Դիւանը.
LA VOIX DE PARIS
DISCO-GAVEAU, 45 R. La Boëtie.

ԺԱՄ ՄԸ ՆՈՒԱԳ ... Գին՝ 30 Ֆր.

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

- ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷ, Երկերի ժողովածու, 10 հատոր լաթակազմ — 70 Ֆր.
- ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, 7 հատոր, լաթակազմ — 56 Ֆր.
- ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ, Պապ թագաւոր, լաթակազմ — 10 Ֆր.
- ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ, Հայոց բերդը, լաթակազմ — 8 Ֆր.
- ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, 2 հատոր լաթակազմ — 14 Ֆր.
- ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ, մեծադիր, գունաւոր նկարներով, լաթակազմ — 10 Ֆր.
- Վ. ԱՆԱՆԵԱՆ, Հայաստանի կենդանական աշխարհը, Բ. — 8 Ֆր.
- ԱՐՍԷՆ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ, Երկեր (Արովեան Պռօշեան, Պարոնեան) — 17 Ֆր.
- ՄՈՒՐԱՑԱՆ, Պատմուածքներ, գունաւոր նկարներով — 5 Ֆր.
- ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑԻ մասին յիշողութիւններ. լաթակազմ — 7·50 Ֆր.
- ՄԻՔ. ՇԱԹԻՐԵԱՆ. Գարունը նորից եկաւ. 296 էջ. — 5 Ֆր.
- ԱԲԳԱՐԵԱՆ. Մատենադարան (անգլ.) 18 գունաւոր մանրանկարներ — 3 Ֆր.
- ՀԵՆՐԻԿ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ. Երգի ծնունդը. բանաստեղծութիւններ — 3·85 Ֆր.
- Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ. Տաղեր, 200 էջ. լաթակազմ — 3·50 Ֆր.
- ՍՈՎԵՏԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ. Ա. 800 էջ. լթկզմ. — 16 Ֆր.
- ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ, Անլռելի զանգակատուն, Պէյրութ, 1963 — 10 Ֆր.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ,
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60 — C.C.P. Paris 15069-82

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆր. — Հատը 0.30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ՅՈՒՆԻՍ

MERCREDI 24 JUIN 1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10.041

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — No 10.041

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՕՐԻՆԱԿԸ

«Ածու փոքր, եւ թուով յոյժ ընդ փոքու սահմանեալ» — հանրածանօթ այս արտայայտութեամբ բնութագրուած է Հայ ժողովուրդի թուական մեծութիւնը մեր պատմահայր՝ Մովսէս Խորենացիի կողմէ :

Այդպէս եղած ենք անցեալին, այդպէս ենք նաեւ այսօր :

Եւ յատկապէս այսօր կարծես աւելի ուժգին ու դաժան կերպով կը ճնշէ (փոքրութեան պարագան :

Մանաւանդ այն ատեն, երբ կը մտածենք Հայ Դատի մասին : Մանաւանդ այն ատեն, երբ կը յուսանք ու կ'ակնկալենք, որ արդարութիւն կատարուի :

Անցեալ Ապրիլ ամիսը, երբ Հայու զգացումներով յորդառատ գրութիւններ լոյս տեսան եւ յայտարարութիւններ կատարուեցան, թէ ի՛նչ պէտք է ըլլայ գալ տարի՝ Յիսնամեակին, իսկապէս գործնական ու շօշափելի արդիւնքի հասնելու համար :

Անշուշտ հասկնալի ու ներելի է, որ տարիներեան վերապրումներուն յատուկ «մթնոլորտ»ին մէջ Հայ մարդը դժուարութեամբ ըլլալու զգաստ եւ իրատես :

Մինչդեռ որեւէ ազգային ու քաղաքական դատի հետապնդումի պարագային ժամաններու պայմանն է ըլլալ՝ զգա՛ստ ու իրատե՛ս :

Արդ, եթէ մեր «փոքր»ութիւնը վնասութիւն կը պատճառէ եւ եթէ կը մղէ մեզ մտածելու, թէ անոր պատճառով է, որ Հայ Դատը կը շարունակէ մնալ անլոյծ, գուցէ անտեղի չըլլար յիշեցում մը, թէ շատեր, որոնք մեզմէ անհամեմատ մեծ են, այսօր կատարելապէս բախտակից են մեզի :

Այս շատերուն մէջ առաջնութիւնը կը պատկանի Գերմանիոյ :

Թէ՛ անոր համար, որ ան մեծ է ոչ միայն մեր համեմատութեամբ, այլեւ՝ ընդհանրապէս եւ յաչս բովանդակ քաղաքակիրթ աշխարհի, թէ՛ անոր համար, որ անոր ազգային դատը նմանութեան կէտեր ունի մեր ազգային դատին հետ :

Կիսուած են գերման հայրենիքն ու գերման ազգը եւ այդ ազգի մէկ պատառուածը զրկուած է ազգային ինքնորոշման հիմունքով իր ճակատագիրը ճշդելու իրաւունքէն :

Արդ, ի՞նչ կ'ընէ Գերմանիան, ի՞նչ առաջնայնութիւններ ունի, ի՞նչ աշխատանքներ կը տանի, ի՞նչպէս կը հետապնդէ իր ազգային դատի արդար լուծումը :

Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ հաստատուած համայնավար իշխանութիւնը — գերմանացիներէ բաղկացած — գերման դատի լուծման համար նախապայման կը դնէ, որ նախ ճանչցուի երկու Գերմանիաներու քաղաքական, իրաւական եւ ազգային իրականութիւնը :

Ըստ Վալթըր Ուլպրիխթի, միայն այն ատեն, երբ Միացեալ Նահանգներու, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի կառավարութիւնները ճանչնան, թէ կայ երկրորդ, ատանձին, անջատ եւ անկախ գերման պետութիւն մը, հնարաւոր պիտի ըլլայ գերման դատը լուծելու աշխատանքներու ձեռնարկել: Որովհետեւ, այն ատեն, երկու իրաւապէս ու քաղաքականապէս հաւասար Գերմանիաներ պիտի բանակցին լուծում մը գտնելու համար :

Ազատ Գերմանիան կը մերժէ այդ բոլորը: Եւ այս բոլորին դիմաց տեւապէս կը ներկայացնէ, կը պարզէ, կը կրկնէ, կը քարոզէ, կ'ընդհանրացնէ այն սկըզբունքը, որուն հիմունքով տեղի պէտք է ունենայ գերման ազգային դատի արդար լուծումը :

Համաձայն ՄԱԿի Ուխտագրին, համաձայն միջազգայնօրէն ընդունուած եւ Արեւելքի ու Արեւմուտքի կողմէ ճանչցուած ազգային ազատ ինքնորոշման՝ պիտի վերամիաւորուին գերման հայրենիքը եւ գերման ազգը :

Եթէ ոչ բացառաբար, սակայն բոլոր պայմաններու տակ առաւելաբար ա՛յս է Գերմանիոյ բռնած այսօր :

Այսօր, այս «մեծ»ն անգամ կը բաւաբարուի իր ազգային դատը ներկայացնելով, քարոզելով, ընդհանրացնելով :

Պահանջ չի դներ, որ անմիջապէս սա կամ նա հողերը իրեն ետ դարձուին, իրմէ աշխարհագրօրէն կտրուած Պերլինը դադրի պաշարուած ըլլալէ, Արեւելեան Գերմանիոյ բնակիչներուն ազատ ինքնորոշման պատեհութիւն տրուի :

Ոչ կը պահանջէ նման բաներ, ոչ ալ կ'ակնկալէ, որ տրուին նման բաներ :

Սակայն ամէն առթիւ, ամէն ձեւով ու ամէն տեղ կը ներկայացնէ իր ազգային դատը եւ կը պարզէ անոր լուծումին արդար ձեւը :

Ասկէ տարբեր բան չենք կրնար ընել մենք, գալ տարի՝ Յիսնամեակին :

Եթէ Յիսնամեակը Հայ Դատէն յոլով մը պիտի չպակսեցնէ, ոչ ալ յոլով մը պիտի աւելցնէ անոր, սակայն :

Անառարկելի է, որ Յիսնամեակը առիթ է: Սակայն ի՞նչ բան ընելու, ի՞նչ բան ակնկալելու, ի՞նչ նպատակ հետապնդելու :

Այս հարցումներուն աւելի դիւրութեամբ կարելի է պատասխանել ոչ – ապրիլեան մթնոլորտի մէջ, այսինքն՝ 1965 Ապրիլը չեկած, զգացական ցեղումներն ու հեղեղները չսկսած :

Յիսնամեակը առիթ պիտի ըլլայ Հայ Դատը ներկայացնելու: Այնպէս, ինչպէս կ'ընէ Գերմանիան :

Յիսնամեակը առիթ պիտի ըլլայ, որ աւելի մեծ թիւով Հայեր, աւելի լայն թափով, աւելի ընդարձակ շրջանների մէջ պարզեն, պաշտպանեն, ընդհանրացնեն Հայ Դատը :

Յիսնամեակը առիթ պիտի ըլլայ յիշեցնելու Մէկ Միլիոնի նահատակութիւնը եւ այդ ձեւով անգամ մը եւս բանաձեւելու Հայ Դատը :

Եւ որպէսզի մեր մօտեցումը ըլլայ ըդգաստ եւ իրապաշտ, որպէսզի կարենանք առաւելագոյն աշխատանք տանիլ եւ առաւելագոյն արդիւնքի հասնիլ, բայց մանաւանդ՝ որպէսզի ճշմարտօրէն յարգած ըլլանք Մէկ Միլիոնի յիշատակը, անհրաժեշտ պայման է, որ Յիսնամեակի առթիւ Հայ Դատը ներկայացուի, պարզուի ու պաշտպանուի իբրեւ ամբողջութիւն եւ ոչ՝ մասնակի պահանջ :

Երբ Գերմանիա իր ազգային դատը կը ներկայացնէ իբրեւ ամբողջութիւն, չի մտածեր, թէ «տուո՛ղը ով է»: Գիտէ, որ անմիջօրէն տուող չկայ ու չի կրնար ըլլալ : Սակայն, իր դատը չի խոցեր, զայն չի նուաստացներ, զայն չանդամալուծեր անոր ամբողջութենէն հրաժարելով :

Երբ գալ տարի գայ Յիսնամեակը, նաեւ մեր պարագային ոչ տուող պիտի ըլլայ ոչ ալ հեռաւորագոյն հնարաւորութիւնը պիտի ըլլայ, որ մեր պահանջին ընթացք տրուի : Սակայն ասիկա երբեք պատճառ պիտի չհանդիսանայ, որ մենք հիւլէ մը իսկ պակսեցնենք Հայ Դատի ամբողջութենէն :

Զայն պիտի ներկայացնենք իբրեւ մէկ ու անբաժանելի ամբողջութիւն :

Եւ առաւել իսկ ներկայացուցած պիտի ըլլանք եղրակացութիւնը, թէ Հայ Դատի լուծումն ալ մէկ եւ անբաժանելի ամբողջութիւն է :

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ի՞ՆՉ ԼՈՒԾՈՒՄ ԿԱՅ ԿԻՊՐՈՍԻ ՀԱՄԱՐ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՔ ՎԵՐԻՆ ԺՈՂՈՎ Կ'ՈՒԶԵՆ

Ամերիկացիք կը փորձեն համոզել ութսունամեայ Ինէօնիւն, որ քանի մը օր երկարաձգէ Ուաշինկթըն իր այցելութիւնը եւ սպասէ Ծոնսըն – Փափանտրէու խօսակցութեանց արդիւնքին : Ներկայիս Ամերիկա ոչ մէկ լուծում ունի առաջարկելիք, տրուած ըլլալով մանաւանդ երկու կողմերու անզիջող դիրքը որոշ կարգադրութեանց նկատմամբ : Կը թուի թէ Ամերիկա եւ Անգլիա, ի վերջոյ համոզուած թէ Կիպրոսի հարցին միակ ելքն է՝ էնոսիսը, այսինքն կցումը Յունաստանի: Կը մնայ հատուցում մը գտնել Թուրքերուն համար : Նախ միայն Ամերիկա, ապա նաեւ Անգլիա կը խորհին թէ Կիպրոսի փոխարէն Յունաստան կրնայ Թուրքիոյ տալ փոքր կղզի մը, բայց յունական կառավարութիւնը բացարձակապէս կը մերժէ հողային որեւէ զիջում : Յոյները կը նախընտրեն դրամ տալ, բայց այս առաջարկը վրդոված է Թուրքերը, հակառակ իրենց սնանկացած վիճակին: Այս պայմաններուն մէջ, ի՞նչ կարելի է ընել : Ուաշինկթըն կ'ուզէ վերին հանդիպում մը Թուրքերուն, Յոյներուն եւ Անգլիացիներուն միջեւ : Իրրեւ հաւաքատեղի կը խօսուի Լոնտոնի կամ Հռոմի մասին: Բայց ոմանց կարծիքով աւելի լաւ է ձգել որ ՄԱԿը լուծում մը գտնէ որովհետեւ նման ձեռնարկ մը կրնայ նաեւ խանգարել ՄԱԿի առաքելութիւնը, այսպիսի ատեն մը երբ բոլոր պետութիւնները, մէջն ըլլալով մանաւանդ Խորհ. Միութիւնը, միաձայնութեամբ ՄԱԿի ուժերու ներկայութեան շրջանը, Կիպրոս, երկարաձգեցին :

Յարգ յայտնի չէ թէ ի՞նչ խօսած են Ծոնսըն եւ Ինէօնիւ, բայց ծանօթ է որ Ամերիկա այդ վերին հանդիպումէն դատ, առաջարկելիք բան մը չունի: Յատկանշական է նաեւ որ այս խօսակցութիւններէն դուրս կը մնան բուն խնդրի շահագրգռուողները՝ այսինքն Կիպրացիք, ինչ որ վտանգաւոր է, նոյնիսկ եթէ Ամերիկացիք ձանձրացած են Թուրք կամ յոյն Կիպրացիներու գանգատները լսելէ :

Միւս կողմէ Ղրիվասի Նիկոսիա ժամանելը որոշ մտահոգութիւն պատճառած է : Կ'ըսուի նաեւ թէ Մոսկուա կրնայ հեռանալ Մակարիոս Արք.էն եւ զօրավիգ կենալ այլեւս Զօր. Ղրիվասի: Արդէն Ղրիվասի ներկայութիւնը կրնայ միայն ուժ տալ էնոսիսի տեսակէտին :

×

Ինէօնիւ Լոնտոն եւ Փարիզ պիտի հանդիպի վերադարձի ճամբուն վրայ, բայց Փափանտրէու մերժած է Լոնտոն հանդիպիլ, առարկելով թէ շատ գործ ունի Աթէնք : Այս առթիւ կը կարծուի թէ Ֆրանսան ալ կ'ուզէ դեր մը խաղալ այս ցաւոտ հարցին մէջ եւ տը Կոլի հրաւէրը Ինէօնիւի եւ Փափանտրէուի անոնց հետ խօսելու համար, ուրիշ բան չի նշանակեր :

«Թայմզ» թերթը կերպով եւ անգամ մը եւս կը շեշտէ թէ երբեք հարկ եղածին չափ պիտի չըսուի թէ ինչ վնասակար դեր խաղացած են Անգլիա այս պատմութեան մէջ եւ Ցիւրիխի եւ Լոնտոնի համաձայնագրերը:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Թեմի Ազգային Կեդրոնական վարչութիւնը, կազմուած շրջանիս Հայութեան բոլոր խաւերը ներկայացնող հետեւեալ ազգայիններէն՝ Յակոբ Պալիկեան, Կարապետ Ճանիկեան, Վարդան Պանտիկեան, Գրիգոր Պաղտասարեան, Վահագն Սահաթճեան, Արծրունի Զրբաչեան, Երուանդ Զարդարեան, Ժիրայր Տ. Վարդանեան, Ռուբէն Տ. Խաչատուրեան, Սարգիս Թէքեան, Յարութիւն Ստեփանեան, Ժիրայր Ոսկեան, Գառնիկ Տէրոյեան, Արամ Շաոյեան, Ժան Յովհաննէսեան, այսու կը հաղորդէ թէ լրիւ համաձայնութեան եկած է Կաթ. Պատրիարք Մանուկեան Արքեպիսկոպոսի հետ եւ ուստի պարտականութիւն ունի կարելի փութով — առանց ուշ մէկ տարիէն — օժտել այս Թեմը Ազգային Երեսփոխանական Ժողովով մը, որուն նախապատրաստական աշխատանքները կը սկսի անմիջապէս :

Ազգային Երեսփոխանական Ժողովի ընտրութեան կրնան քուէարկել միայն անոնք որոնք 21 տարիքը կը լրացնեն, դատական որեւէ դատապարտութիւն ունեցած չեն եւ իրենց ազգային տուրքը կը վճարեն :

ԴԻՒԱՆ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
(ԿՆԻՔ)

Յունիս 22

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ վարչապետը եւ Թիթօ անակնկալ տեսակցութիւն մը ունեցած են առջի օր : Ծանօթ է որ Պուքրէշի կառավարութիւնը գլուխ կը բռնէ Մոսկուայի առենէ մը ի վեր: Կ'ըսուի թէ Թիթօ փորձ մը կ'ընէ, Մոսկուայէն վերադարձին, մերձեցում մը ձեռք ձգել երկուքին միջեւ : Այն տպաւորութիւնը կայ նոյնիսկ թէ Խրուշչեւ Թիթոյի դիմած է որ միջնորդի դէմ խաղայ :

ՄԻԿՈՅԵԱՆ, «յոգնիլ չգիտցող Միկոյեանը» ինչպէս կը գրէ Ֆիկարօ, Ճաքարթա հասած է ուր դժուար գործ մը ունի գլուխ հանելիք : Արդարեւ պէտք է համոզէ Սոքարնօն որ Խորհ. Միութիւնը ափրօասիական պլոքին կը պատկանի եւ ասիկա հակառակ չինական անաթեմային: Դէտերու կարծիքով Միկոյեան երբեք այսքան փափուկ պաշտօն չէ ունեցած եւ որուն ելքը այսքան կենսական ըլլայ Խորհ. Միութեան համար :

ԷՏՈՒԱՐՏ ՔԵՆՆԸՏԻԻ առողջական վիճակը գոհացուցիչ է :

ՔԱՍԻՈՒՍ ՔԼԷ, կռփամարտի աշխարհի ամերիկացի ախոյեանը, երկու անգամ ընդունուած է Նասըրի կողմէ: Ախոյեանը խօսած է իր դաւանափոխութեան մասին (մահմետական եղած է) : Անդամակցած է նաեւ սեւ մահմետականներու աղանդի մը: Անունը եղած է՝ Մոհամմէտ Ալի եւ Մէքքէ կ'երթայ :

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ փեսան՝ Իզվեստիայի խմբագրապետ Ա. Աճուպէյ, Դաշնակցային Գերմանիա պիտի երթայ Յունիսին : Իրեն պիտի ընկերանան կինը եւ «Իզվեստիայի» խմբագրական կազմէն երեք հոգի :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ 51րդ շրջանը հեծանիւով սկսաւ Երկուշաբթի օր: Առաջին հանգրուանն էր՝ Լիզիէօ : Ֆրանսացի գլխաւոր մրցակիցները կը նկատուին՝ Անքթիլ եւ Փուլիտոր :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ կացութիւնը միշտ չփոթ է: ԷՖ – ԷԼ – ԷՆ կուսակցութեան Ալժէի կազմը իր վէթոյով արգիլեց հանդիսացաւ հանրաժողովի մը որ տեղի պիտի ունենար Պեն Պելլայի ներկայութեամբ :

ԿՈՄԻՏԱՍԻ

ԳԵՂԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՅԵԱՑՔՆԵՐԸ

Ա.

Հայ գեղարուեստական միտքին, ինչպէս նաեւ ընդհանրապէս հայ մշակոյթի զարգացման պատմութեան մէջ բացառիկ տեղ կը գրաւէ Կոմիտաս :

Ամէնէն առաջ անոր անունին հետ կապուած է երկու գլխաւոր խնդիրներու լուծումը՝ հայ ժողովրդական երգին հաւաքումը եւ մշակումը եւ բազմաձայնութեան տարածումը հայկական երաժշտութեան մէջ : Պերճախօս վկայութիւն մըն է այն իրողութիւնը, որ ան գրի առած է աւելի քան երեք հազար ժողովրդական երգեր (աշխատանքային, ժողովրդա – հերոսական, վիպերգական, քնարերգական, ծիսական եւայլն) : Ուշադրութեան արժանի այն հանգամանքը, որ ժողովրդական երգերէն զատ, Կոմիտաս գրի առած է նաեւ քրտական, յունական, Թրքական եւ պարսկական երգեր :

Կոմիտաս հարուստ եւ մեծարժէք գիտական ժառանգութիւն մը ձգած է, որ դժբախտաբար ամբողջովին դեռ չէ հրատարակուած : Հետաքրքրուած է եւ Հայկ. երաժշտութեան պատմութեան եւ տեսութեան հետ կապ ունեցող խնդիրներով, ինչպէս նաեւ ընդհանուր գեղագիտական հարցերով :Այս վերջին հարցին կապակցութեամբ աշխատութիւններ եւ հետազօտութիւններ չունինք Կոմիտասէն, սակայն, նկատի առնելով հայ երաժշտութեան մշակման մէջ իր կիրարկած եղանակները, ինչպէս նաեւ դատելով անոր հրատարակուած եւ անտիպ աշխատութիւններէն, նամակներէն եւ ժամանակակիցներու յուշերէն, կարելի է յստակ պատկերացնել անոր գեղագիտական տեսակէտները :

Կոմիտասի աշխատութիւններուն մէջ իրենց արտացոլումը գտած գիտական խնդիրներուն շարքին կարեւոր տեղ կը գրաւեն զանազան ժողովուրդներու արուեստի ինքնատիպութեան եւ ազգային բնորոշ դիմագիծին հետ կապ ունեցող հարցերը :

Այդ հարցին նկատմամբ հետաքրքրութիւնը պատահական չէր : Պայմանաւորուած էր այն պայքարով, որ երգահանը կը մղէր սխալ տեսութեան մը դէմ, ըստ որուն հայ ժողովուրդը չունի ինքնատիպ երաժշտութիւն մը : Ժխտելով այդ հին եւ հակագիտական տեսակէտը, Կոմիտաս կը հաստատէր հայ ժողովուրդին երաժշտական արուեստին ինքնուրոյնութիւնը : Այս վարկածը փաստելու համար ան ոչ միայն աշխատեցաւ գործնական ձեւով (իր կողմէն հաւաքուած եւ մշակուած հայ ժողովրդական երաժշտութիւնը ժողովրդականացնելով), այլեւ գրելով հիմնաւոր տեսական աշխատութիւններ եւ, մասնաւորապէս, «Հայն ունի ինքնուրոյն երաժշտութիւն» ծանօթ յօդուածը :

Ազգային արուեստներու ինքնատիպութեան վարկածը կը հիմնաւորէր այն հիմունքով, որ ամէն ազգ ունի իր ինքնատիպ ազգային դիմագիծը, որ արձագանգ գտնելով անոր արուեստին մէջ, առով իսկ կը պայմանաւորէր այդ արուեստին ինքնատիպութիւնը :

Այս տեսութիւնը կիրարկելով երաժշտութեան մարզին մէջ, Կոմիտաս իր «Պատմութիւն երաժշտութեան» անտիպ աշխատութեան մէջ կը գրէ.

«... Իւրաքանչիւր ազգ ունի իւր ազգային սեփական յատկութիւնները, որոնք դրոշմւում են նրա երաժշտութեան մէջ եւ զանազանել տալիս մէկը միւսից» : Նոյն միտքը կ'արտայայտէ արուեստի նաեւ միւս տեսակներուն մասին, օրինակ՝ պարի, դիտել տալով թէ «պարն արտայայտում է իւրաքանչիւր մի ազգի բնորոշ գծերը» :

Երաժշտական արուեստին առանձնայատկութեան անդրադառնալով Կոմիտաս այդ առանձնայատկութեան հիմերէն մէկը կը համարէ ազգային հնչիւնը : «Մի թռուցիկ ակնարկ հայ ժողովրդական երաժշտութեան վրայ» յօդուածին մէջ ան կը գրէ. «Ազգային հնչիւնը մի ժողովրդական երգի ճշգրիտ ոգին է, գաղափարն է : Ինչպէս որ զանազան ազգեր ունեն զանազան տեսակ լեզու եւ զանազան տեսակ էլ հնչիւն տառեր, այնպէս էլ զանազան ազգեր ունեն զանազան երգեր եւ զանազան էլ հնչում են երգերի ձայները՝ մէկն աւելի կոկորդային, միւսը կրծքի, մէկն էլ ռնգային, մի չորրորդը քմքի եւայլն», Այս տեսակէտէն առաջնորդուելով, Կոմիտաս կը բնութագրէ հայկական երաժշտութիւնը. «իւրաքանչիւր ազգի երաժշտութիւնն իր ազգին հնչական ելեւէջներէն կը ծնի ու ծաւալի : Հայ լեզուն ունի իր յատուկ հնչաւորութիւնը, ուրեմն ե՛ւ համապատասխանող երաժշտութիւնը » :

Վարդապետը միեւնոյն ժամանակ պայքարած է այն տեսակէտին դէմ, որուն կողմնակիցները «արեւելեան երաժշտութիւն» անձեւ տարազին տակ կը փորձէին ժխտել ոչ միայն հայկական, այլեւ կարգ մը ուրիշ ժողովուրդներու երաժշտութեան իւրայատկութիւնը : Ան ցոյց տուաւ, որ այդ ազգային երաժշտութիւնները, ունենալով որոշ ընդհանրութիւն, միեւնոյն ժամանակ ունին որոշ ինքնատիպութիւն, որոնցմով կը զանազանուին իրարմէ : Խօսելով մասնաւորապէս հայկական երաժշտութեան մասին, կը գրէր, որ ան «իր ամբողջ ազգային ոգովն եւ ոճով նոյնքան արեւելեան է, որքան պարսիկ – արաբացին. բայց ո՛չ պարսիկ – արաբականը մերն է, եւ ոչ էլ մերը նոցա մի մասն է. այլ խնդիր է, թէ նոցա ազդեցութեանն է ենթարկուել : ճիշդ այնպէս, որպէս մեր լեզուն հնդեւրոպականի մի ճիւղն է, այնպէս են եւ պարսկերէնը, քրդերէնը, գերմաներէնը եւայլն, բայց մեր լեզուն ոչ գերմաներէն, ոչ քրդերէն եւ ոչ էլ պարսկերէն է» :

Խօսելով արուեստներու փոխազդեցութիւններու մասին եւ պնդելէ ետք, թէ աշխարհի մէջ չկայ «անխառն եւ անապակ » երաժշտութիւն, ան կը գրէ. « Ազգերու փոխադարձ ազդեցութիւնն անուրանալի եւ անհերքելի փաստ է, որովհետեւ անազդեցիկ մնացած ազգ չըկայ, իւրաքանչիւր ազգ, ինչ որ չունի, ունեցողներէն, պէտք զգացած ժամանակ, փոխ կ'առնէ եւ կ'ազգայնացնէ » : Բայց ենթարկուելով փոխադարձ ազդեցութեան, ազգային մշակոյթները չեն ձուլուիր, չեն կորսնցներ իրենց դիմագիծը, որովհետեւ անհրաժեշտ տարրեր փոխ առնելով, անոնք կ'իւրացնեն այդ տարրերը, կամ, ինչպէս կ'ըսէ Կոմիտաս, կ'ազգայնացնեն փոխ առնուածը : «Ազգի մը լեզուն ու գրականութիւնը կարող են ձեւափոխուիլ ու զարգանալ օրինակ առնելով ուրիշ ազգերէն, բայց երբ ան ինքնայատուկ լեզու եւ գրականութիւն ունի, ունի եւ ինքնուրոյն երաժշտութիւն : Ամբողջ արեւմտեան ազգերը զարգացան՝ սնունդ առնելով հին յունական քաղաքակրթութեան բեկորներէն՝ լատինականի միջոցով, բայց եւ այնպէս, իւրաքանչիւր արեւմտեան ազգ ունի ուրոյն երաժշտութիւն, որ ոչ յոյն է եւ ոչ լատին » :

Իր տեսական աշխատութիւններուն մէջ Կոմիտաս շատ յաճախ քննած է իրականութեան եւ արուեստին յարաբերութեան խնդիրը : Նախ, ի՛նչ է, ըստ Կոմիտասի, արուեստը :

Համաձայն վարպետին « ամէն գեղարուեստ մարդկային ներքին, հոգեկան կեանքին արտայայտիչն է» : Նոյնն է նաեւ երաժշտութիւնը, որ «ներքին՝ հոգեկան զգացումին արտայայտութեան մէկ ձեւն է ...», « հոգու պատկերն է » եւայլն : Բայց ի տարբերութիւն արուեստին բոլոր միւս տեսակներէն, երաժշտութիւնը՝ մարդուն հոգեկան աշխարհին արտայայտութեան մէջ ամէնէն մեծ կարելիութիւնները ունի, որովհետեւ երաժշտութիւնը (յատկապէս երգարուեստը), «սեմին հետ կապ ունի, որ ուղղակի հոգիին կ'երթայ » : Այդ պատճառով ալ « ամէնէն մաքուր հայելին է ցեղին, ամէնէն հարազատն ու կենդանին անոր բոլոր արտայայտութեանց մէջ ... » :

Այսպիսով, արուեստը, ըստ Կոմիտասի, մարդուն ներքին, հոգեկան ներաշխարհն է : Այնուամենայնիւ մարդուն հոգեկան ներաշխարհը Կոմիտասի համար իր մէջ պարփակուած եւ արտաքին աշխարհէն կտրուած ոլորտ մը չէ : Կը կրէ նաեւ արտաքին ազդեցութիւն : « Այսպէս, միջավայրի զանազանութիւնը ծընունդ է տալիս զգացումների զանազանութեանը : Եւ երաժշտութիւնը, արտացոլում լինելով զգացումների, մեզ ներկայանում է տխուր, ուրախ, վեհ, նայելով այն միջավայրին, ուր ապրում, զգում եւ արտադրում է մի ժողովուրդ : Միջավայրի ազդեցութեան մասին խօսած ձեւով մը կ'անդրադառնայ նաեւ, երբ կը հարցնէ թէ ի՞նչ է ազգային երաժշտութիւնը, ի՞նչ նիւթեր կը քաղեն ազգային ժողովրդական երգերը : Յօդուածի մը մէջ կը պատասխանէ այդ հարցումին. « Արդեօ՞ք նրա հպարտ լեռները, խոր ձորերը, դաշտերը, բազմազան կլիման, պատմական հազար ու մի դէպքերն ու անցքերը, ժողովրդի ներքին ու արտաքին կեանքը : Այո՛, այս բոլորը, բոլորը նիւթ են կազմում ազգային երաժշտութեան, մի խօսքով՝ այն ամէնը, ինչ որ ազդում է այդ ազգի գոյարանքների եւ մաքի վրայ » :

Յ. ԽԱՉԻԿԵԱՆ

(1 Շար.)

ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ԴԷՄՔԵՐ

ԱՆՆԱ ԲՈՒԴԱՂԵԱՆ

Հայ բեմի արժանաւոր ու անխոնջ սպասարկուն էր հանգուցեալ Աննա Բուդաղեան, որ տարիներու բազմաբեղուն աշխատանք մը թողած իր ետին, հեռացաւ մեզմէ, 83 տարիներու բեղուն, եւ սակայն միշտ կայտառ ու միշտ կըրկոտ :

Ծնած էր լեռնային Ղարաբաղի Շուշի քաղաքը, ուր, տակաւին պարմանի, ձախելէ ետք տեղւոյն նախակրթարանը, գացած էր կատարելագործելու իր ուսումը նախ Մոսկուա, ապա Զուիցերիա ուրկէ ճոխ պաշար ամբարած վերադառնալով, լծուած էր մշակութային աշխատանքի :

Ամէնէն առաջ, սակայն, Աննա Բուդաղեան, գրեթէ իր բովանդակ կեանքի ընթացքին, եղաւ Հայ Թատրոնի նուիրեալ մը :

Այս մարզին մէջ իր գործունէութիւնը եղաւ ընդարձակ ու բեղնաւոր : Կովկասի երկու յառաջացեալ կեդրոններուն՝ Թիֆլիսի եւ Բագուի հայկական թատերական կեանքին մէջ, Աննա Բուդաղեան հանդիսացաւ ճշմարիտ ջահակիր մը :

Հայ բեմի մեծանուն քուրմերը՝ Սիրանոյշ, Աբելեան, Զարիֆեան, Արմէնեան, Շահխաթունի, Վահրամ Փափազեան եւ տակաւին բազմաթիւ ուրիշներ միշտ ալ վայելեցին ողբացեալ Աննա Բուդաղեանի թանկագին աջակցութիւնը, որ գործի յաջողութեան համար միշտ ալ ի սպաս դրաւ իր նիւթական թէ բարոյական բոլոր կարելիութիւնները :

Փարիզի հայ թատերական կեանքի առընչութեամբ ալ մեծ ու անսահման եղաւ Աննա Բուդաղեանի գործունէութիւնը : 1923 թուականէն ի վեր, չորս տաս-

«ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒ» ՇԱՐՔԷՆ

ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ

— Ի՛նչպէս կարելի է ամբողջ գիշերն արթուն մնալ, ի՛նչ էք անում ...

Պառկեցի քնելու : Երեւի գնդապետը թոյլ չէր տուել, որ ինձ արթնացնեն : Քնել էի մինչեւ օրուան երկրորդ կէսը : Արթնացայ, գնացի լուացուելու, վերադարձայ մեր խուցը :

— Մի բաժակ օղի տամ, — ասաց ուսմնադիրը, — կը հանդստացնի :

— Շնորհակալ եմ, — պատասխանեցի ես : Զունէի ոչ խմելու, ոչ ուտելու ախորժակ ու տրամադրութիւն :

— Գունատ էք, — նկատեց ջութակահարը :

Մի քանի ժամ յետոյ պիտի հասնէինք Մոսկուա :

— Իսկ դուք մտադիր չէ՞ք ձեր պարտքը հատուցանելու, մայրենի լեզուի ընկեր դասատու, — հարցրեց ջութակահարը :

Գնդապետը նայեց ինձ ժպտալով : Շողքեր ու ջերմութիւն կային այսօր նրա ժպիտի մէջ :

— Կը խնդրենք, ներողութի՛ւն, — կրկնեց ուսմնադիրը :

Եւ ես պատմեցի նրանց այն ամէնը, ինչ յիշել էի ողջ գիշերը ռաքի վրայ արթուն մնալով, ճակատս լուսամուտի պաղ ապակուն դրած :

Երբ աւարտեցի, վակոնի մեր խուցում երկարատեւ լռութիւն տիրեց : Յետոյ, ծանր շնչելով, գնդապետը հարցրեց.

— Ձեզ էլ նոյն հարցը տանք. ի՞նչ պատահեց յետոյ Մեսրոպ էֆէնդու հետ :

— Այո, ես էլ պիտի հարցնէի, — ասաց ուսմնադիրը ...

Եւ ես լրացրի կիսատ մնացած պատմութիւնը :

... Նշանաւոր թուրքագէտն ընդունելութիւն է խնդրում ներքին գործերի նախարար Թալէաթ փաշայի մօտ :

— Գայլի որջն է գնացել, — ասաց ուսմնադիրը :

— Այո : Գայլի որջը, ամենակատաղի գայլի : Գնում է Թալէաթի մօտ ու ասում է .

— Ես եկել եմ խնդրելու ձեզի, փաշա, որ կալանքի առնէք ինձի եւ այնպէս վարուիք հետս, ինչպէս բարեկամներուս եւ ընկերներուս հետ վարուեցաք, որովհետեւ ես ալ հայ եմ : Եթէ խնդիրքս մերժէք, ինքս ինձ ստորնացած պիտի զգամ ...

Թալէաթը, ասում են, խնդրում է նրան նստել եւ սիրալիր հետը խօսելով, ասում է .

— Մենք ձեզ յարգում ու գնահատում ենք, Մեսրոպ էֆէնդի : Եւ չէինք ցանկանայ զրկուել ձեզնից ...

— Հիմի պատիւ չէ ինձի համար ձեր յարգանքն ու գնահատութիւնն, — ամենազօր Թալէաթին ընդհատելով, պատասխանում է նա, — հիմի կ'անպատուէք զիս՝ կեանքս ինձի թողնելով ...

Թալէաթն այդ ժամանակ սեղանին է պարզում իր գերանաչափ թեւերը, իրար վրայ է դնում իր խոշոր, մազոտ թաթերը եւ բռնակալի լայն դէմքին խաղում է միայն իրեն յատուկ դիւական ժպիտը :

Ասում են՝ Թալէաթի այդ կեցուածքը սարսափ էր ազդում նոյնիսկ օտարերկրեայ դեսպաններին : Մի օր Մորգենթաուն նրան ասում է.

« Ետ քաշէք ձեր թեւերը սեղանի վըրայից, Թալէաթ փաշա, որպէսզի կարողանանք հանգիստ խօսել »...

— Մալում, — ասում է Թալէաթը՝ թաթերը երկարելով դէպի Մեսրոպ էֆէնդին, — Դուք մեծ ծառայութիւններ ունէք Օսման ցեղին, եւ մենք կարող ենք մոռանալ, որ դուք հայ էք, որոնց մենք պիտի ոչնչացնենք մեր ցեղի բարգաւաճման համար՝ Աստուծոյ ու մարգարէի հաւանութեամբ ... Բայց դուք խնդրում էք, որ չտարբերենք ձեզ միւս հայերից : Ձեր նկատմամբ ունեցած իմ խոր յարգանքը թելադրում է ինձ չմերժել ձեր խնդիրքը, ուղարկել ձեզ Զօհրապ էֆէնդու մօտ, որին առանձնապէս համակրում էի, բայց որպէս օսմանցի պարտաւոր էի նրան ոչնչացնել : Օսմանցին իմ մէջ գերազանցում է մարդուն ...

Թալէաթ փաշան համհարզի միջոցով շտապ իր մօտ է կանչում Պոլսոյ ոստիկանապետին .

— Պետրի պէյ, — դիմում է նրան բռնակալը, — Մեսրոպ էֆէնդին վիրաւորուած է, որ ուրիշ ականաւոր հայեր չկան արդէն Պոլսում, իսկ ինքը ազատ է ողջ առողջ : Մեռնելն իր համար պատիւ է համարում նա ... մի զրկէք նրան այդ պատուից, Պետրի պէյ : Ես չեմ կարող մերժել Մեսրոպ էֆէնդու նման յարգելի մարդուն ...

— Օ՛, ինչ մեծահոգութիւն, փաշա ... ձեզի միայն արժանի մեծահոգութիւն, — ասում է Մեսրոպ էֆէնդին, — օսմանեան պատմութիւնը ձեզի պէս մէկի մը դեռ չի ծներ : Հաւատացէք ինձի, որ դուք իսկապէս բոլորէն գերազանց եղաք, փաշա ... :

Պատմում էին, որ Մեսրոպ էֆէնդին ուրիշ ծանր խօսքեր է նետել ամենազօր Թալէաթի երեսին եւ այդպիսով արագացրել իր մահը, իր նահատակութիւնը :

Լուսակերտ, 8 Ապրիլ 1964

ՀՐԱՉԵԱՅ ՔՈՉԱՐ

(8 եւ վերջ)

...երկար տարիներու ընթացքին, ող–բացեալը իր կարելին ու անկարելին ըրաւ կենդանի պահելու համար Փարիզի հայ բեմը :

...էր, որ հանդուցեալ Տիգրան Բեղ–...ի աշխատակցութեամբ, առաջին ...ըլլալով Փարիզի մէջ հիմը դը–...առաջին հայ Թատերախումբին՝ «Մայրենի բեմ», որ սկզբնական խան–...գործունէութենէ մը ետք դըժ–բախտաբար կէս ճամբան մնաց, տրուած ըլլալով այն բոլոր դժուարին պայման–ները որոնցմով շրջապատուած էր :

Այդ ակամայ ձախողանքը, սակայն, ...չինչով կրցաւ գլխել Աննա Բողոս–եանի առկան կամքը, նման իր բնաշ–խարհի՝ Ղարաբաղի բարձրաբերձ ու խըր–խուտ լեռներուն :

Նորանուական աշխատանքը : Ամէն ան–գամ որ Փարիզի հայ բեմը պէտք ունե–ցաւ իրեն, Աննա Բողոսեան ներկայ ե–ղաւ : Բեմական գիտելիքներու վերաբեր–եալ իր անսահման հմտութիւնը բերաւ ի սպաս գործին, միշտ առանց սակարկու–թեան, անշահախնդիր կերպով :

Փարիզէն անցնող բոլոր հայ բեմի ան–ուանի դերասանները անխտիր կնոջով վայելեցին իր Թանկագին աջակցութի–նը :

Յովհաննէս Զարիֆեան, Տիկին Դու–...եան – Արմէնեան, Կոստանեանները ու մանաւանդ Վահրամ Փափազեանը, որուն Փարիզի մէջ տուած տասնեակ մը ներկա–յացումներուն հրահրիչ ուժը հանդիսա–ցաւ Աննա Բողոսեան :

Կ'արժէ խօսիլ ու անդրադառնալ իր նկարագրին ու խառնուածքին վրայ ալ : Աննա Բողոսեան Թատերական սկըզ–բունքներու, կարգապահութեան եւ օ–րինապահութեան մասին անզիջող էր ու անհաշտելի : Իրեն համար Թատերա–կան ընտանիքին աւանդութիւնները սըր–բութիւններ էին : Ոչ մէկ բան կրնար շե–ղեցնել զինքը իր սկզբունքներէն : Երբեմն իր այս խստութիւնը այնքան յառաջ կը տանէր, որ կը պատահէր որ իր շուր–ջինները վիրաւորուէին ալ, սակայն, այս բոլորը պատճառ չէին դառնար որ ան իր մայրական զուրգուրոտ վերաբերմունքը զլանար իր «զաւակ»ներուն :

Փարիզի մէջ, Աննա Բողոսեան հաս–ցուց բազմաթիւ աշակերտներ : Անոնցմէ երկուքը՝ Հայկուհի Խրտըշեան – Լաչա–ռներ եւ Մարլէն Էքիզեան – Քարխան–ճեան իրենց հայերէնը կը պարտին ող–բացեալ Աննա Բողոսեանին :

×

Հէնրիք Սենքեւիչի « Ցո՞ երթաս »ին մէջ, տեղ մը, Հռոմայեցի արբիտրը՝ Մարկոս Վինիկիոս, իր սիրած աղջկան, Քրիստոսի հաւատալիքները ընդունած Լիգիային կ'ըսէ հետեւեալ խօսքերը, ա–պացուցանելու համար անոր իր սիրոյն անկեղծութիւնն ու մաքրութիւնը .— «Լիգիա, Սիկիլիայի մէջ ես ունիմ նշե–նի անտառ մը որ զարման կը ծաղկի վարդագոյն նշենիներով : Մենք կ'եր–Թանք այնտեղ, Լիգիա, եւ ես կը սիրեմ ու կը պաշտեմ քու հաւատալիքները այն–քան երկար ժամանակ, որքան մաղերս կը սպիտակին, ինչպէս ձիւնը՝ Սարակ–տէի գագաթին ...» :

Ճիշդ այդպէս ալ, Աննա Բողոսեան, ամբիծ ու անարատ սիրով մը պաշտեց հայ բեմի հաւատալիքները այնքան եր–կար ժամանակ, մինչեւ որ իր մաղերը դարձան Սարակտէի գագաթի ձիւներուն հանգոյն :

Սակայն, ձիւներով ծածկուած այդ գլուխը, մինչեւ իր կեանքին վերջին օ–րը, մնաց բարձր, խրոխտ ու վէս : Աննա Բողոսեան կեանքի գոնէն անցնելու պա–հուն երբեք չխոնարհեցուց իր ճակատը, չվախցաւ արինելէ այդ ճակատը ու ան–ցաւ հպարտ, պարտքը լիուլի վճարած վաշխառու կեանքին :

Յարգա՛նք իր յողնաբեկ աճիւններուն :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐ, ՈՐ Կ'ԱՇԽԱՏԻՆ

Ա.

ԽՄԲ .— Ստորեւ կը հրատարակենք այն տեղեկագիրը զոր ստացած ենք Ուրու–կուաիայ Երիտասարդ Միջմիութենական դիւանէն, ուր կը պարզուի իրենց գոր–ծունէութիւնը Ապրիլեան տարեդարձի առթիւ : Այս տեղեկագիրը ինքնին հարկ եղածին չափ խօսուն է որպէսզի մենք աւելցնելիք խօսք չունենանք : Կ'ուզենք սակայն շեշտել գնահատանքի մեր խօս–քը, այս հեռաւոր գաղութի երիտա–սարդներուն, որոնք ձեռք ձեռքի հսկայ աշխատանք տարած են : Թող օրինակ հանդիսանան բոլոր հայ երիտասարդնե–րուն ու նաեւ երէցներուն : Երբ աշխա–տանքի փափաք ու մանաւանդ հաւատք ըլլայ, ամէն ինչ կարելի է :

Այս տարի, Ապրիլ 24ի տարեդարձը ե–ղաւ բացառիկ երեւոյթ մը Մոնթէվիի–տէոյի քաղաքին մէջ, ուր կը բնակի Թուով բաւական փոքր հայ գաղութ մը, մօտաւորապէս տասը հազար հոգի : Ձեռ–նարկներուն կազմակերպութիւնը ստանձ–նած էր նորակազմ մարմին մը՝ Ուրու–կուահայ Երիտասարդաց Միջմութենա–կան Դիւանը, եւ հովանաւորած տեղւոյն Կեդրոնական Վարչական Խորհուրդը :

Ուրուկուահայ Երիտասարդաց Միջ–միութենական Դիւանը ծնունդ առաւ 1963ի Սեպտեմբերին բայց իր հիմը բո–կրսած էր դրուիլ 1960ին : Իր առաջին գործունէութիւնը եղաւ 1963ի Հոկտեմ–բերին տեղի ունեցած զանազան դասա–խօսութիւններն ու ցոյցերը, որոնք կազ–մակերպուեցան «Հայ Մշակոյթի Ամիս» անուան տակ : Անմիջապէս յետոյ սկսաւ պայքարը, արշաւ մը Արժէնթինայի մէջ լոյս տեսած Աթաթիւրքի յոբելենական դրոշմաթուղթին դէմ : Ինչպէս միոյն, նոյնպէս եւ միւսին մէջ հովանաւորուած էր Կեդրոնական Վարչական Խորհուրդի կողմէ : Ներկայիս Երիտասարդաց Դի–ւանին մաս կը կազմեն գաղութին բոլոր կարեւոր երիտասարդական կազմակեր–պութիւնները, որ կը ներկայացնեն բոլոր խաւերը .— Արմենիա Երիտասարդաց Միութիւն (Դաշնակցական), Երեւան Ե–րիտասարդական Միութիւն (Յառաջդի–մական) : Հայ Ուսանողաց Հնչակեան Միութիւն, Հայ – Ուրուկուայեան Բա–րեկամական ու Մշակութային Շարժում, եւ Հարունիէյի Երիտասարդաց Միու–թիւն :

Ստորեւ կը Թուենք Ապրիլեան Եղեռնի 49րդ տարեդարձին առթիւ տեղի ունե–ցած գործունէութիւնները, բաժնելով զանոնք երկու մասին :

Ա .— ԳԼԽԱՒՈՐ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

1 .— Հանդիսաւոր պատարագ, ա–ռաւօտեան ժամը 10·30ին, տեղի ունե–ցաւ Հանդիսաւոր պատարագ Ս. Ներսէս Շնորհալի մատրան մէջ :

2 .— Ծաղկեպսակի զետեղում .— Ժա–մը 5·30ին կէսօրէ ետք, Մոնթէվիտէոյի Փլասա Ինտէփէնտէնսիայի մէջ տեղի ու–նեցաւ ժողովուրդի համախմբում, կեդ–րոնացում, եւ ծաղկեպսակի զետեղում Ուրուկուայի ազգային հերոս Խոսէ Ար–Թիկասի արձանին առջեւ : Ներսէս Ծ. վարդապետ Տօլապճեան տուաւ իր օրհ–նութիւնները :

3 .— Բողոքի լուռ տողանցք, ժամը 5·45–ին հազարաւորներ հաշուող բազմութիւ–նը սկսաւ իր բողոքի տողանցքը, որ կը դրուէր հարիւրաւոր մեծը քաղաքին գլխաւոր պողոտային վրայ (Տիէսիօչօ տէ Խուլիօ) : Ոստիկանութիւնը, որ նա–խապէս արտօնած էր ցոյցը, կեցուց եր–Թեւեկութիւնը ամենարանուկ ժամին, ճամբայ բանալով լուռ, վշտոտ երեք հա–զարնոց բազմութեան մը : Այնքան տպա–ւորիչ էր եղած այս ցոյցը, որ օտար լրա–բերու գործակալութիւն մը հաշուած էր տողանցք ընողները Թիւը տասը հազար :

4 .— Կեդրոնացում ցուցատախտակնե–րով եւ ցուցադրօշներով .— Երբ հասաւ Փլասա Քականչա, ուր կանգնած է Ազա–տութեան Արձանը, բազմութիւնը կանգ առաւ պարզելու համար օրուան նշանա–կութիւնը ցուցարերող եւ Հայուն իրա–ւունքներն ու պահանջները արտայայտող վեց ցուցադրօշները :

5 .— Բանախօսութիւններ . — Այս հրապարակի վրայ է Մոնթէվիտէոյի Ա–Թէնէօն, որուն սրահին մէջ տեղի ու–նեցան ծրագրուած ճառախօսութիւնները : Իրենց մասնակցութիւնը բերին ամենամեծ կուսակցութեանց ներկայացուցիչ Խոր–հրդարանի անդամներ : Օրուան խօս–նակն էր Պ. Նուպար Մարգարեան : Խօ–սեցան Պ. Կարապետ Առաքելեան, գիւա–նի կողմէ, Ծերակուտական Տոքթ. Ուա–շինթօն Կուատալուփէ (ճերմակ կուսակ–ցութենէ), երեսփոխան Տոքթ. Էնրիքէ Մարթինէս Մորէնօ (Կարմիր Պաժիտօ կուսակցութենէ), եւ Ներսէս վրդ. Տօ–լապճեան, որու երկու խօսքովն ու օրհ–նութիւնովը փակուեցաւ հանդէսը : Ու–րուկուահայ Երիտասարդաց Միջմիութե–նական դիւանը մօտ օրէն լոյս պիտի ըն–ծայէ արտասանուած կարեւոր ճառերը : Ստացուեցաւ նոյնպէս գրաւոր մասնակ–ցութիւնը Պ. Լուիս Իէռօ Կամպարտե–լայի (երեսփոխանական ժողովի նախա–գահ), և ծաղկակողով մը ծերակուտա–կան Պ. Լուիս Ալպերթօ Ֆիկոլիէն (ճեր–մակ կուսակցութենէն) որ իր ներկայու–Թեամբ յարգեց հանդէսը : Ճառախօսու–Թիւններուն կցյան հետեւիլ, մասնաւո–րապէս զետեղուած բարձրախօսներու շը–նորհիւ, հրապարակին վրայ դտնուող բազմաթիւ անհատներ, որոնք տեղի չգո–յութեան պատճառով չէին կրցած մտնել սրահ :

Բ .— ՆԱԽՆԱԿԱՆ ԵՒ ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆ

1 .— ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ (կայաններ կամ ֆա–նալներ) .— Ուրուկուայի բոլոր ոչ–պե–տական կայաններէն եղան հաղորդում–ներ : Ամսոյն 22, 23 եւ 24ին Քանալ 10 Սայէթա կայանի միջոցաւ ներկայացուե–ցան նկարներ իրենց բացատրողական տողերով, տասը երկվայրկեան տեւողու–Թեամբ օրը եօթը անգամ, եւ ամսոյն 23–ին գաղութի ներկայացուցիչներու հետ տեղի ունեցաւ ասուլիս մը : Քանալ 12 Թէլէտօսէի միջոցաւ ամսոյն 22ին երե–կոյեան ժամը ութին տեղի ունեցաւ կարճ յայտագիր մը նկարներով, եւ ամսոյն 23–ին ցուցադրուեցան տասը նկարներ իրենց պատշաճ գրութիւններով, իւրաքանչիւ–րը տասը երկվայրկեան տեւողութեամբ : Քանալ չորս Մոնթէ Քարլոյի միջոցաւ ամսոյս 24ին տրուեցան տեղեկութիւն–ներ կատարուելիք ցոյցերուն մասին, եւ ներկայացուեցան Ապրիլեան Եղեռնէն մեծ Թիւով նկարներ իւրաքանչիւր յայ–տագրի սկիզբն ու վերջը : Յատկանշական է այն պարագան որ նոյն օրը, պատկե–րասփիւռի այդ Քանալը հիմնարկութեան տարեդարձը ըլլալով, չէր կատարուեր ոչ մէկ յայտարարութիւն, որով Եղեռնի մասին եղած ծանուցումները եղան բա–ցառութիւն : Այս երեք քանալները, ինչ–պէս եւ Փայսանտուի քանալ չորսը, ամ–սոյն 24ին եւ անոր յաջորդող օրերուն ցուցադրեցին ֆիլմեր տեղի ունեցած դէպքերէն :

(Մնացեալը յաջորդով)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (127)

ԽՈԴԵԳԱՆ

—Ի՞նչ յամառ են այս Դաշտեցի գիւ–ղացիք, բոլորը մեզ դիմադրում են մին–չեւ վերջին շունչը :

—Այս ծերունին ծաղկի Թոյնը գե–րադասեց քրդի գնդակից, — շշնջաց Թամոն եւ գլուխը կախեց :

ԱՆԴՈԿԻ ԿՌԻՒԸ

Ցուլսիկցի Դարբին Զէնոբը Մուշ քա–ղաքի եւ Դաշտի կոտորածի սարսափելի լուրն առաւ Անդոկ լերան վրայ : Վերջին լուրը, որ հասել էր նրա ականջին, Պըրն–դիկցի Մանուկի եղերական մահուան պատմութիւնն էր ծաղկի Թոյ–նով :

Զէնոբի ձեռքի տակ համախմբուել էին Սասնոյ բոլոր գաւառակների հայրենա–սէր քաջերը, որոնց նա բաժանել էր պաշտպանութեան եօթ գլխաւոր կէտերի վրայ :

Առաջին շարքում կանգնած էին իր որդի փոքր Զէնոբը, Ջրագացպան Թա–մոն, ընկուզնակցի բեռնակիր Կիրակոսը եւ սնդուշի Գրքոն : Կուրտիկ լերան ստո–րոտից դէպի Անդոկ էին փութացել Սե–մալցի Թաթօն եւ Գուլթան Յարութը, Դարբին Զէնոբի յայտնի քլունդ մաքրող–ները : Մօտկանից եկել էին Բոլոճ Մկրօն եւ Գիւլէն :

Այդտեղ էին նմանապէս Գոմսա Մելի–քի եւ Զուլումաթ Սմբատի ֆեդայիների վերջին բեկորները : Վերջապէս այդտեղ էին Թէլօ Մեսրոպը եւ Փղորկուայ Կա–րօն, որ Սաչքի Դուրանով սլացել էին դէպի Սասուն :

Կային նաեւ ուրիշ հայրենասէր քաջեր, դրանցից էին Թաղուեցի Գասպարը եւ իր որդի Պետրոսը, որ մի ահագին ադամարդ էր դարձել : Այդտեղ էր Խուլթեցի Ուրդ–զօն, ճամբորդական խուրջինը ուսին՝ մի աչքում լցրած կորեկ ալիւր, միւսում՝ գինի : Այդտեղ էր Երուանդ անունով մի պատանի, որ Մուշ քաղաքում նահատակ–ուած Կայծակ Պետոյի եւ Կայծակ Սեթօ–յի կրտսեր եղբայրն էր :

Ահեղ ուժ էին ներկայացնում Սասունցի կանայք, որոնցից մէկը Գիւլէն էր : Սա ունէր իր խումբը եւ արիարար կռւում էր տղամարդկանց հետ կողք – կողքի, եր–բեմն նոյնիսկ գերազանցելով նրանց :

Մուշի անկումից յետոյ, Ցուլխի տասնհինգլին ցարական զօրքի առաջապահ զօրամասերը, որ կանգնած էին Նեմրութ սարի ետեւ, իջել էին Մշոյ դաշտ եւ մէկ օր յետոյ, Ցուլխի տասնվեցին յան–կարծակի եա էին նահանջել : Օգտուե–լով այդ խորհրդաւոր նահանջից, Երի–տասարդ Թուրքիան իր բոլոր ուժերը շպրտել էր Սասունի վրայ :

Ուքի էր կանգնել նաեւ քրդա – բեկա–կան աւերիչ խուժանը :

Արեւմուտքից յարձակուել էին Խուլփ գաւառակի եւ Տիարպէքիրի շրջանի քըր–դական աշիրէթները՝ Հիւսէին եւ Հասան ցեղապետների գլխաւորութեամբ : Հա–րաւից օգնութեան էր շտապել Խիանքի աշիրապետ Սլեման աղան (Քոռ Սլօն) : Մօտկանի կողմից եկել էր Շարար աղան, որ վառել էր Խոդեգանի հայրենական տունը : Խութից եկել էր Ռարաթի ծե–րունի մուտարը՝ ջորին նստած :

Մուսաբէկը, մի քանի հազար Քրդերի գլուխ անցած, Ծովասարի արեւմտեան կողմերով խուժել էր Սասուն եւ մօտե–նում էր Գէլիէ Գուզան գիւղին, որ գա–ւառի կեդրոնն էր : Այդ ամբոխի մէջ էր նաեւ Զատոյի հօրեղբայր Խասօն :

Դարբին Զէնոբը, իր ահարկու քլունդը ուսին դրած, դիրքից դիրք անցնելով խրախուսում էր հայ շինականներին :

— Քաջ – քաջ կռուեցէք : Եթէ մեռ–նել է պէտք՝ պատուով մեռնենք մեր սա–րերի վրայ :

ՈՍԿՈՎ ԼԻ ԿՃՈՒՃԸ

1916 Թուականի Փետրուար ամսի մի ձիւնապատ գիշեր Թուրքական ասկեարը եւ քուրդ ցեղապետները պաշարեցին Խութ – Բռնաշէնի գիւղերը : Այդ Սասնոյ միակ գաւառակն էր, որ չէկօների դի–մադրութեան շնորհիւ զերծ էր մնացել կոտորածից :

Արինօքը նոյնպէս պաշարուած էր : Ա–մէն խրճիթի դրանը երկու, իսկ ամէն երդիկի վրայ մէկ զինուած ասկեար էր կանգնած :

Ասատուրի երդիկին կանգնել էր մի հրացանաւոր Թուրք եւ դիտում էր, Թէ ինչ է կատարւում ներսում : Դրանը հա–կում էին մի ասկեար եւ մի բաշիբօ–զուք :

Այդ օրը Խոդեգանը ուշ էր քնել : Նա կերակրել էր Հաջու ոչխարը, Ստեփանի հետ մաքրել էր նրա սանիքների ձիւնը եւ ուշ գիշերով վերադարձել էր գիւղ : Ծուխկները սկսել էին իրենց համերգը ա–ռաստաղի գերաններին, երբ Ասատուրը, առանց հանուելու, անկողին մտաւ : Դաշտերում երկար ժամանակ լսւում էր իր շների հաչը :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի ժամը 11ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն, Հ. Բ. Ը. Միութեան հիմնադիր եւ ազգային բարերար՝

ՈՂԲ. ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱՅԻ
ՆՈՒՊԱՐ ԸՆՏԱՆԻՔԻ ՀԱՆԳՈՒՑԵԱԼ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒ.

ինչպէս նաեւ Ողբ. բարերարներ՝ ՌԱՓԱՅԷԼ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆԻ, ԱԹԱՆԱԳԻՆԷ ԷԳՆԱՅԵԱՆԻ, ԳԱՅՍԷՐԼԵԱՆ Ամոլին

եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան բոլոր հիմնադիրներուն, բարերարներուն եւ անդամներուն համար:

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն ներկայ ըլլալ:

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ԼԻՈՆԻ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի եւ Լիոնի առկախ հաշիւ ունեցող մեր բաժանորդներուն ղրկած ենք իրենց հաշուեցոյցերը: Կը խնդրենք որ մինչեւ Յունիս 30, կարգադրեն իրենց հաշիւները: Այդ թուականէն անխտիր պիտի դադրեցնենք թերթին առաքումը այն բաժանորդներուն որոնք չեն պատասխանած մեր դիմումին:

Անգամ մըն ալ կը յիշեցնենք թէ «Յառաջ»ի, ինչպէս բոլոր թերթերու բաժանորդագրութիւնը կանխիկ կը վճարուի եւ շնորհակալութիւն կը յայտնենք մեր այն բաժանորդներուն որոնք, առանց սպասելու մեր դիմումին, իրենց կանխիկ վճարումներով կը դիւրացնեն վարչութեան գործը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԵԱՆ

Հանդէսը, Շաբաթ, Յունիս 27, ժամը 17·30ին:

Կը հրաւիրուին ծնողքները եւ հասարակութիւնը:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ալֆորվիլէն, Գրիգոր Ալթունեանի մահուան առթիւ, Պ. Մերկեր Առաքէլեան քառասուն ֆր. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան Շ. Միսաքեան սրահին: (Ստանալ «Յառաջ»էն) եւ քսան ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Ալթունեանի եւ ընկերուհի Մալաթեանի, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ քեռայրին Գրիգոր Ալթունեանի մահուան առթիւ, ինչպէս նաեւ Գրիգոր Մեսիլեանի անակնկալ մահուան առթիւ, ցաւակցութիւն կը յայտնէ իր այրիին եւ զաւակներուն, նոյնպէս ընկերուհիներ Հեղինէ Շահինեանի եւ Նուարդ Բաղումեանի:

×

Յարութիւն Ուլուսեանի կսկծալի մահուան առթիւ Պ. Պաղտասար Տիրատուրեան խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկին Ուլուսեանի (ծնեալ Մանուկեան), Տէր եւ Տիկին Խորէն Ուլուսեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Ուլուսեանի եւ զաւակներուն (Ամերիկա) եւ իրենց բոլոր պարագաներուն եւ այս տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ՝ տասը ֆրանք «Յառաջ»ին եւ տասը ֆր. «Հայաստան»ի եւ տասը ֆր. Կապոյտ Խաչի Սէն Ժերմէի մասնաճիւղին:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ տեղի պիտի ունենայ հայ վարժարանի ամավերջին հանդէսը:

Երգ, արտասանութիւն եւ տրամախօսութիւն աշակերտներու կողմէ, ղեկավարութեամբ ուսուցչուհի Տիկ. Շիճիք-եան-Փափազեանի:

Շաւիլի ժողովուրդը սիրով կը հրաւիրուի:

Մուտքը ազատ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Պարտիզակցիներու հաւաքոյթը տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբերի սկիզբը: Մանրամասնութիւնները՝ վերամուտին:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Անոնք որոնք մինչեւ Յունիս 25 չեն փակած իրենց հաշիւները Յուլիսի արձանագրութեանց համար, պիտի չկարենան մասնակցիլ Յուլիսի կայանին: Արձանագրութիւնները պիտի ջնջուին:

Յուլիսի խումբը կը մեկնի Յուլիս 4ին, Շաբաթ իրիկուն Կառ տը Լիոնէն:

Ժամադրավայր Կառ տը Լիոնի մեծ ժամացոյցին տակը ժամը 21ին:

ԳԻՆԵՃՕՆ

Պուլվար Օտտոյի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը գինեճօն մը կազմակերպած է ի պատիւ Թեմիս Առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ:

Այս Կիրակի կէսօրէն ետք ժամը 3ին: 386 Րիւ տը Լիոն:

Գեղարուեստական բաժինին սիրայօժար կը մասնակցին Մարսէյլի հայ արեւուչները:

Կը հրաւիրուին Թաղիս եւ շրջանի ազգայինները:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ
ԵՒ
ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Յունիս 28ին Կիրակի, ժամը 15–22 վարժարանին մէջ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ. — Երգ, նուագ, պար, արտասանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ:

Դիւրամատչելի պիւֆէ:

Ծախքերու մասնակցութիւն 2·50 ֆր.

Հաղորդ. միջոց.— Էկլիզ տը Փանթէն առնել 147 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Րէնի Փավիյօն:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանի:

Հովանաւորութեամբ Թեմիս Առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ:

Շաբաթ (27 Յունիս) երեկոյեան ժամը ճիշդ 9ին, Պօմոնի Ս. Սահակ-Մեսրոպ սրահին մէջ:

Արտասանութիւն, երգ, նուագ, մանկական տրամախօսութիւն, պար:

Զուարթ ներկայացում մը, երկսեռ աշակերտութեան կողմէ:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻՒ
— ՑԱՃԱԽԵՑԷՔ —

ՃՈՇԿՈՒՆԵԱՆ-ՈՐԴԻ
(CHEZ JEANNOT)
Ծովէն մէկ քիլոմեթր հեռու

Ուր պիտի գտնէք արեւելեան համադամ կերակուրներ
եւ
մասնաւորաբար
ՏԷՕՆԷՐ-ՔԷՊԱՊ
եւ արեւելեան
զանազան խմորեղէններ

BAR-RESTAURANT
« CHEZ JEANNOT »
195, Chemin du Rouet
MARSEILLE - 8e
Հեռ. 77 – 76 – 39

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ **ՃԱՄԲԱՐ**

Camp du Nor Séround

A LA *PILE* SUR LES BORDS DU LAC *PALADRU*

ՕԳՈՍՏՈՍ 1-31 — AOUT

Հոկայ չէնք մը: Գեղատեսիլ վայր՝ լիճին ճիշդ քովը: Խաղաղաշտ եւ լողանք: Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ:

ՕՐԱԿԱՆ՝ 10 ՖՐԱՆՔ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝ ամէն Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 7-9, եւ Շաբաթ օրերը՝ ժամը 5–7,

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE — 17, Rue Bleue

Գաւառը դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի խումբերուն:

ԾԱՆՕԹ.— Փարիզէն հաւաքական տոմսով (պիյէ քոլէքթիֆ) մեկնողներու արձանագրութիւնները կը փակուին Յունիս 30ին:

Երթ ու դարձի ծախքի հաշուոյն կանխ ավճար՝ 50 ֆրանք:

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

— Ի ՆՊԱՍՏ "ՀԱՅԱՍՏԱՆ" ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹԻ —

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդրոնական վարչութեան կողմէ

FORET DE CARNELLE

AU LIEU DIT *LE BEAU POINT* (près de Saint-Martin du Tertre)

Կիրակի Յուլիս 19

Գեղարուեստական բաժին Հայկական մթնոլորտ

Խմիչք՝ մատչելի գիներով

Մանրամասնութիւնները յաջորդով

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝
ՊԱՏ. ՍԻՍԼԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Վիէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Դաշտահանդէսը այս Կիրակի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի դաշտին մօտիկ, Պ. Փէլէյի նախկին պուրակին մէջ (Փոնթէվէք):

Կը խօսի ԸՆԿ. Մ. ՄԻՐՋԷ:

Զանազան անակնկալներ, մեներգ, արտասանութիւն: Հայկական պարեր եւայլն: Աշատ ուտելիք եւ խմիչք, դիւրամատչելի գիներով:

Կը հրաւիրուին մօտակայ շրջաններու Նոր Սերնդականները:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբին ժողովը այս Չորեքշաբթի ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի շրջանի ներկայացուցչական ժողովը պիտի գումարուի այս Շաբաթ, ժամը ճիշդ 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին: Պատգամաւոր ընկերներէն կը խնդրուի ճիշդ որոշեալ ժամին ներկայ գտնուիլ:

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ - ԶԱՐԴԱՐԷՔ - ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ.—

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնաք 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆր. — Հատը 0.30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ ԵՒ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 25 ՅՈՒՆԻՍ

JEUDI 25 JUIN 1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10.042

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

40e ANNÉE — Nº 10.042

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՓԱՐԻԶԻ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ա.

Յառաջիկայ Յուլիս 5ին տեղի պիտի ունենայ Փարիզի եւ շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական ընկերակցութեան ներկայացուցչական ժողովի 24 անդամներու ընտրութիւնը, քանի մը շաբթուան յետաձգումով :

Համաձայն Ընկերակցութեան Ծրագիր-Կանոնագրի 17րդ յօդուածի տրամադրութեան, շրջանաւարտ վարչութիւնը Ներկայացուցիչներու ժողովին ներկայացուցած է իր քառամեայ բարոյական գործունէութեան «ամփոփ տեղեկագիրը», զոր տպագրել տալով, չարաթ մը առաջ ղրկած է բոլոր անդամներուն, ինչպէս նաեւ «Յառաջ»ին «հրատարակութեան խնդրանօք» (տե՛ս մեր յաջորդ թիւերը) :

Կրօնական Ընկերակցութեան 1949ին վաւերացուած նախկին Կանոնագրութեան 10րդ յօդուածին համաձայն, Ընկերակցութիւնը կը ղեկավարուէր «Տնօրէն ժողովի մը միջոցաւ, որ կ'առնէ Վարչական ժողով անունը եւ կը բաղկանայ քանի մէկ անդամէ, ընտրուած գաղտնի քուէարկութեամբ՝ Ընդհ. Ժողովին կողմէ» :

Համաձայն 16րդ յօդուածին, Ընդհ. ժողովը կը գումարուի տարին մէկ անգամ, վերջացող տարեշրջանի հաշիւներու փակումէն երեք ամիս ետք : Կ'ընտրէ երեք հոգինոց «Հաշուեքննիչ յանձնախումբ մը, որ պարտականութիւն ունի իր հսկողութիւնը կիրարկելու Ընկերակցութեան նիւթական գործողութիւններուն վրայ : Երեք հաշուեքննիչներու պարտականութիւնն է տարեկան տեղեկագիր մը ներկայացնել Ընդ. Ժողովին :

1954ի նոր Կանոնագրութիւնը որոշ արդարութեան, — չըսելու համար հիմնական փոփոխութեան — ենթարկած է այս յօդուածները : Ընկերակցութեան անդամներու ձեռքէն առած է Վարչութեան բարոյական ու նիւթական գործունէութիւնը ուղղակի հակակշռելու իրաւունքը :

Ջնջած է Ընդհանուր ժողովը, որ տարին մէկ անգամ գումարուելով հաշիւ կը պահանջէր 21 հոգինոց Վարչական ժողովէն :

Ընդհանուր ժողովը փոխարինած է 24 հոգինոց «Ներկայացուցիչներու ժողովով մը, որուն վրայ կ'աւելցուին 3 կենցաղական անդամներ, «Առաջնորդ Հօր ատենակալին վրայ», եւ «կ'ընտրուին 24 աշխարհական ներկայացուցիչներու կողմէն (յօդուած 10) :

Ներկայացուցիչներու ժողովի պաշտօնավարութեան շրջանն է չորս տարի : Ան միայն ընտրած ինը հոգինոց վարչութիւնը կ'ընտրուի երկու տարուան համար :

«Ներկայացուցիչներու ժողովը կը գումարուի տարին երկու անգամ եւ ամէն անգամ որ իր ձեռնհասութեան ենթակայ հարց մը կը ներկայանայ :

«Ան պէտք է որ անհրաժեշտօրէն ժողով գումարէ վերջացող տարեշրջանի հաշիւներու փակումէն երեք ամիս ետք, հաշիւներու ստուգման եւ հաւանական քուէարկութեան համար» : (Յօդուած 17) :

Ներկայացուցիչներու ժողովը կ'ընտրէ չորս տարուան համար երեք անդամէ բաղկացեալ քննիչ յանձնախումբ մը, որ իրաւասու պիտի ըլլայ քննելու Ընկերակցութեան հաշիւները եւ տարեկան տեղեկագիր մը ներկայացնելու Ներկայացու-

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍ

ԻՆԷՕՆԻՒԷՆ ԵՏՔ՝ ՓԱՓԱՆՏՐԷՈՒ

Ինէօնիւէն ետք, Ամերիկայի ճամբան բռնած է Յունաստանի վարչապետը՝ Փափանտրէու : Յոյները մեծ յոյսեր չեն դրած Ամերիկացիներուն վրայ : Հաւանական ալ չի նկատուիր որ Փափանտրէու — Ինէօնիւ հանդիպում մը տեղի ունենայ :

Ճոնսըն — Ինէօնիւ «անկեղծ եւ սիրալիր» խօսակցութիւններէն ետք զեկոյց մը հրատարակուած է ուր կ'ըսուի․— «Ինէօնիւ եւ նախագահ Ճոնսըն քննած են Կիպրոսի հարցին բոլոր երեսները : Երկու ղեկավարները գոհ եղած են այն առիթէն զոր տուած է Թուրք վարչապետին այցելութիւնը, մտքերու ամբողջական փոխանակութիւն մը կատարելու համար : Խօսակցութեանց մեկնակէտը եղած է գոյութիւն ունեցող համաձայնագրերու սահմանած պայմանագրութիւնները եւ յանգած է այն դժուարութեանց որոնք կրնան ներկայիս լուծուիլ բանակցութեան ձեւով : Սախպողական անհրաժեշտութիւն կայ համաձայնութեան մը յանգելու տեւական լուծումներ գտնելու համար : Թուրքիոյ վարչապետը եւ Միացեալ — Նահանգներու Նախագահը նախատեսած են նաեւ այն միջոցները որոնցմով իրենց երկիրները կրնան զօրավիգ կենալ ՄԱԿին ապահովելու համար Կիպրոսի համայնքներուն պաշտպանումը եւ ապահովութիւնը » :

Այս զեկոյցը չի տարբերիր ուրիշ զեկոյցներէ, որոնց գլխաւոր առաքինութիւնն է՝ բան մը չըսել : Հաւանաբար տարբեր չըլլայ նաեւ այն զեկոյցը որ պիտի հրատարակուի Ճոնսըն — Փափանտրէու հանդիպումէն ետք : Մատրիտէն հասած լուրերու համաձայն, Փափանտրէու օդանաւը մէկ ժամ վար դրուած է սպանական մայրաքաղաքին մէջ, որովհետեւ ըլլալով որ, օդաչուն լուր ստացած էր թէ կրնայ ռումբ մը գտնուիլ օդանաւին մէջ : Մանրազնին խուզարկութենէ մը ետք, օդանաւը շարունակած է իր ճամբան դէպի Նոր աշխարհ, ոչ մէկ ռումբ գտնուած էր :

Ճամբայ ելլելէն առաջ, յոյն վարչապետը յայտարարած էր որ «խաղաղութեան եւ ժողովրդապետութեան նոյն գաղափարականները պիտի տիրապետեն խօսակցութեանց ընթացքին » :

Ընդհանուր ձեւով սակայն կը կարծուի թէ Փափանտրէուի հանդիպումը Ճոնսընի հետ պիտի ծառայէ միայն յունական տեսակէտը պարզելու Միացեալ Նահանգներու նախագահին : Յունաստանի տեսակէտը չէ փոխուած : Միակ ելքը կը նկատուի անկախութիւն եւ ինքնորոշման իրաւունք ՄԱԿի հսկողութեան տակ, այլ խօսքով կցում Մայր հայրենիքի : Կառավարական մօտ շրջանակներու մէջ, սա ձեւով կը ներկայացուի հարցը․— «Կրնայ ըլլալ որ Յունաստան ստիպուի հրաժարիլ ուժի իր դիրքէն Թրքական տկար դիրքին համեմատութեամբ, Ատլանտեան Ուխտի բարձրագոյն շահերուն պատճառաւ, որոնց առջեւ յունական ազգային շահերը տեղի պէտք է տան : Ինէօնիւ, հաւանաբար, չեչտած ըլլայ եւ համոզած Ճոնսընը որ «պարտեալ» վերադառնալով Անգարա, յեղափոխութիւն կը ծագի, զինուորական մենատիրութիւն բերելով երկրին գլուխը : Յունաստան, անգամ մը եւս, պէտք է զոհուի » :

Գալով Ղրիվասի ներկայութեան Կիպրոս, կիսապաշտօնական բացատրութեան մը համաձայն, ընդհանուր պարագլուխը կ'ուզէ օժանդակել կղզիին կացութեան վերակազմութեան : Ամէն պարագայի մէջ, Մակարիոս Արք. գոհ չէ այս ներկայութենէն, նախ որովհետեւ Ղրիվաս չարքային մըն է եւ դիւանագէտ մը չէ, ապա որովհետեւ իր գլխաւոր մրցակիցն է կղզիին իշխանութեան համար :

Կ'ըսուի թէ Աթէնքի մէջ նախկին զօրավարներու ժողովի մը ընթացքին, Ղրիվաս շատ մեղմ լեզու գործածած է Թուրքիոյ նկատմամբ, ինչ որ շատ տրամաբանական ալ չէ քանի որ ծանօթ է որ Ղրիվասի նպատակն է՝ Կիպրոսի կցումը Յունաստանի եւ այս կէտին շուրջ կարելի չէ բանակցիլ Թուրքերուն հետ :

ցիչներու ժողովին : (Նախկին Կանոնագրի 16րդ յօդուածն է այս, որ նորին մէջ կը կազմէ 19րդ յօդուածին 7րդ համարը) :

Ընկերակցութեան ինը հոգինոց Վարչական ժողովը օժտուած է լայն իրաւասութիւններով, ըստ 21րդ յօդուածի.

Ա) Կը վարէ Ընկերակցութիւնը, կը մատակարարէ անոր ունեցածները եւ զայն կը ներկայացնէ արդարադատութեան առջեւ :

Բ) Հող կը առնէ Ընկերակցութեան սեփականութիւնը եղող շէնքերուն, կը յանձնանձէ ինչքերը, փոխառութիւններ կը կնքէ, անշարժ կամ շարժուն ինչքերու գնումները կ'ընէ, կը կատարէ դրամատուներու վերաբերեալ բոլոր գործառնութիւնները եւ ընդհ. առամմը կը կատարէ ամէն իրաւական գործողութիւն :

Գ) Կը գանձէ հասոյթները, եւն. եւն. :

Հակառակ անոր, որ կ'ապրինք գերազանցօրէն ժողովրդավարական երկրի մը մէջ, 1954ի Կանոնագրութիւնը սեղմումներու ենթարկած է Ընկերակցութեան անդամներու իրաւունքները, զանոնք փոխանցելով Ներկայացուցիչներու սահմանափակ ժողովի մը :

Այս նկատողութիւնը կ'ընենք պարզապէս հաստատելու համար 1954ին կատարուած փոփոխութեան ոչ — ժողովրդավարական հանգամանքը :

Փաստօրէն ինը հոգինոց վարչութիւն մըն է, որ լիազօրուած է ամէն պատասխանատուութիւն ստանձնելու եւ տարին մէկ անգամ տեղեկագիր մը խմբագրելով Ներկայացուցիչներու ժողովի «գնահատանքին ենթարկելու » :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՍԹՈՔՀՈԼՄ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԵՒ ԽՈՋԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Դանիայէն Շուէտ, Խրուշչեւ կը շարունակէ իր շրջապտոյտը վիքինկներու աշխարհը :

Առաջին խրարանցումը ծագած է երբ մայրաքաղաքին փողոցներուն մէջ գտնըւած է խոզ մը, կարմիր ներկուած, որուն կռնակը Խրուշչեւի պատկերը գծուած է : Խոզը կը պտըտէր կառավարական պալատին շուրջ, ուր խորհրդային վարչապետը կը խօսակցէր վարչապետ Էրլանտէրի հետ :

Պզտիկ խոզը «ձերբակալուած է » եւ պիտի «գնդակահարուի » եթէ տէրը մէջտեղ չելլէ :

Յիշենք նաեւ թէ «Յունիսի կոմիտէ » մը կազմուած է բողոքելու համար Խրուշչեւի այցելութեան դէմ, յանուն Պալթեան երկիրներու : Միջադէպերը շատ չեն եղած սակայն, հազիւ քանի մը կարմիր դրօշներ վար առնուած ու պատռուած են : Վարչապետը հաստատեց սակայն, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, որ հունգար գաղթական մը ձերբակալուած է : Կասկած կար թէ « վտանգաւոր բան մը կը պատրաստէ » :

Վարչապետը չէ պատասխանած սակայն այն հարցումներուն որոնք կը վերաբերէին Խրուշչեւը առեւանգելու լուրի մը :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՐԱՇՔ

« Երբ Աստուած կը բաժնէր հողը, Հայերը քիչ մը ուշ ներկայացան Անոր : Աստուծոյ քով մնացած էր միայն կտոր մը քարքարոտ հող : Աստուած այդ հողը տուաւ Հայերուն եւ ըսաւ․— Եթէ դուք կարողանաք ապրիլ այս քարերուն վրայ, կ'ապրիք յաւերժ, որովհետեւ ոչ ոք պիտի ուզէ ձեր ձեռքէն խլել այդ քարերը» :

Հայ ժողովրդական աւանդութեան մաս կազմող այս տողերով կը սկսի Խաթոնիայի գիտութիւններու ակադեմիայի եւ Խաթոնայի Գրողներու Միութեան պաշտօնաթերթ «Լեզու եւ գրականութիւն » պարբերաթերթին (Մայիս թիւ) մէկ յօդուածը, նուիրուած Երեւանի Մատենադարանին :

« Սակայն քարքարոտ Հայաստանի պատմութիւնը Աստուծոյ նախատեսածին պէս չընթացաւ, — կը կարդանք յաջորդ տողերուն մէջ,— Անմիջապէս որ աշխատաւէր հայ մշակին ձեռքին տակ քարերը սկսան կերպարանափոխուիլ պտղատու այգիներու եւ ոսկեայ դաշտերու, խակոյն յայտնուեցան այս փոքրիկ երկրին որսորդները : Բայց այն ժողովուրդը, որ կրցաւ «քարէն, հողէն հաց քամել», քարէն պատրաստեց նաեւ իր ինքնապաշտպանութեան զէնքը․ ժայռակերտ բերդեր շինեց եւ բարձր լեռներէն քարեր տեղացուց թշնամիին վրայ, բարձրացուց քարէ տաճարներ, դպրոցներ եւ մատենադարաններ (միջնադարեան Հայաստանի պատմական քարտէզին վրայ յիշատակուած են շուրջ 1100 դպրութեան օճախներ), ուր գրուեցան եւ ընդօրինակուեցան մայրենի լեզուով գիրքեր․ Հայոց այբուբենը, որ ստեղծուեցաւ հայ մեծ գիտական Մեսրոպ Մաշտոցի հանճարեղ ձեռքով, դարձաւ ազգային պաշտպանութեան զօրաւոր զէնք » :

Յօդուածի շարունակութեան մէջ կը ներկայացուի մագաղաթներէն շատերուն պատմութիւնը, անոնց պատմական եւ գիտական արժէքը : Յօդուածը այս առթիւ կը խօսի նաեւ Հայութեան վիճակուած դժխեմ ճակատագրի մասին, թէ ինչպէս Հայը դարեր շարունակ եւ անվհատ պայքարած է օտար ուժերու դէմ՝ պահպանելու եւ հարստացնելու համար իր մշակութային գանձերը :

Պարբերականին ճակատը կը զարդարէ Մատենադարանին գունատիպ լուսանկարը :

Խմբագրութիւնը միաժամանակ կը ծանուցանէ, թէ պարբերաթերթին յաջորդ թիւին մէջ պիտի զետեղուի ընդարձակ յօդուած մը՝ նուիրուած Խաչատուր Աբովեանի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ Նահանգներու Արդարութեան նախարարը՝ Ռոպէրթ Քենըտի դաշնակցային Գերմանիա հասաւ Չորեքշաբթի օր : Իր այս այցելութիւնը կը զուգադիպի իր եղբօր կատարած այցելութեան տարեդարձին հետ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ պաշտօնական հիւրն է իշխան Նորատոմ Սիհանուք, Քամպոճի պետական ղեկավարը : Ծնած 1922ին, շատ զարգացած մէկն է, որ սահուն կերպով անգլերէն, ֆրանսերէն եւ ռուսերէն կը խօսի :

ԿՈՄԻՏԱՍԻ

ԳԵՂԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՅԵԱՑՔՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ինչպէս կը տեսնենք , ըստ Կոմիտասի , արուեստը , իբրև մարդուն ներաշխարհին արտայայտութիւն , միաժամանակ կը հանդիսանայ նաեւ արտաքին աշխարհին արտայայտութիւնը : Այս չի նշանակեր , որ երաժշտութիւնը չի կրնար անմիջական կերպով արտացոլել արտաքին աշխարհը : Կոմիտաս այս հարցին կ'անդրադառնայ յատկապէս , այսպէս կոչուած , բնաձայնական կամ , ինչպէս ինք կ'ըսէ , « նկարող երաժշտութեան » առանձնայատկութիւններուն քննութեան առթեն : Նկարագրելով երաժշտութեան այդ ոճը , դիտել կուտայ , որ անոր նպատակն է «գծագրել բնութիւնը , արտաքին աշխարհը ձայներով » : Նկարող կամ գծագրող երաժշտութիւն ըսելով «հասկանում են միայն այն երաժշտութիւնը , ուր երաժիշտը ձայներով նկարում է տեսանելի կամ շօշափելի առարկաների , բնութեան երեւոյթների եւ այն ամէն բանի պատկերները , որոնք արտաքին աշխարհին են պատկանում : Օրինակ , ամպի գոռոց , որոտում , կարկաչ , քամու սուլոց , թռչներգ , սօսափիւն , թնդանօթի թնդիւն , սրի շաչիւն , շանթի ճայթիւն , քոյսի փայլկտալը , աղբիւրի գլգլոցը , ամբոխի աղմուկը եւայլն , եւայլն — բոլորն էլ անսպառ նիւթ են այս տեսակի երաժշտութեան համար » :

Վերոյիշեալ հարցերուն հետ սերտ կապ ունի նաեւ արուեստին ժողովրդական բնոյթը : Կոմիտաս արուեստին իսկական հեղինակը կը համարէ ժողովուրդը : Շատ յատկանշական են այս տեսակէտէն Կոմիտասին այն խօսքերը , որոնք ներկայացուած են վրացի Մ. Քորեյլիի յուշերուն մէջ : Անգամ մը Փարիզի մէջ Քորեյլի կը լսէ Կոմիտասի հորովելը ու կը հարցնէ վարդապետին՝ «ուրեմն դո՞ւք էք հեղինակը այդ սքանչելի փառթորալին» Մեծ երգահանը կը պատասխանէ հպարտութեամբ . «Ոչ , ես միայն մի փոքր մշակել եմ երգը , իսկ իսկական հեղինակը հայ ժողովուրդն է » : « Երգ ըստեղծողը , խաղ կապողը գիւղացին է » , կը գրէր ան իր «Հայ գեղջուկ երաժշտութեան» յօդուածին մէջ : Այս տեսակէտը , որ Կոմիտասի խոր համոզումն էր , իր արտայայտութիւնը կը գտնէ այն իրողութեան մէջ , որ ժողովրդական երաժշտութիւն եւ գեղջուկ երաժշտութիւն ըմբռնումները իրեն համար համահաւասար եւ նոյն նշանակութիւնները ունէին :

Մեծ վարպետը ուշադրութիւն դարձուցած է նաեւ արտաքին պայմաններուն , այսպէս «... երբ ժողովրդի կեանքըն ազատ ու խաղաղ է , ստեղծագործութեան տեսակներն ու ծաւալը ճոխանում են , իսկ ստրկութեան ճնշման առտիճանին նայելով էլ նուազում , ընկճւում եւ մի շատ սեղմ բան դառնում» : Այս վարկածը Կոմիտաս կը նկատէ « պատմութեան անհերքելի փաստը» :

Բաղդատութեան դնելով հայ ժողովրդական եւ եկեղեցական երաժշտութիւնները եւ դիտել տալէ ետք թէ երկու եղանակները հաւասար չափով չեն զարգացած , Կոմիտաս կուտայ հետեւեալ բացատրութիւնը . «Առաջինները , — կը գրէ ան ,— արտաքին քաղաքական պայմանների ազդեցութեան տակ ճնշուել , սեղմուել , ամփոփուել են ...» , մինչդեռ « երկրորդները , եկեղեցու անձեռնմխելի հովանու տակ աճել , ընդլայնուել եւ զարգացել են » : Այնուամենայնիւ , հակառակ անբարենպաստ պայմաններուն , ժողովրդական երաժշտութիւնը կորսնցուցած չէ իր «խորութիւնը եւ արտայայտիչ ուժը » :

Ժողովրդական արուեստը նախ եւ առաջ կ'իրականացնէ արուեստին երկմիասնականութիւնը , այն է՝ արտաքին աշխարհին արտացոլումը ներքինին հետ միասնութեան մէջ , ներքինին միջոցաւ : Այդ է պատճառը , որ ժողովրդական արուեստին բնորոշումները տալու ժամանակ յաճախ հարկ կը տեսնէ ըսել , ընդգծել ներաշխարհի կապը արտաքինին հետ , առանց երկուքին միասնական արտացոլումը երաժշտութեան եւ ընդհանրապէս արուեստին մէջ : Այսպէս , օրինակ , ցոյց տալով , թէ ինչ կ'արտայայտէ հայկական ժողովրդական երաժշտութիւնը , Կոմիտաս կը գրէ . « Թէ՛ արեւմտեան եւ թէ արեւելեան հայ գեղջուկին երգական երաժշտութիւնն անհամեմատ հարուստ է , զարգացած է եւ ամփոփում է Հայի ամբողջ ներքին եւ արտաքին կեանքը : Իւրաքանչիւր երգ չինականի սրտի հարազատ արձագանգն է եւ հոգու վճիտ հայելին : Իւրաքանչիւր երգ պատկերացնում է կեանքի տեսարանի մի լայն նկար՝ փոքրիկ շրջանակի մէջն առած » :

Այս վարկածէն կը բխի նաեւ այլ վարկած մը : Եթէ երաժշտութիւնը կապ ունի իրականութեան , ժողովուրդին կեանքին հետ , կը հանդիսանայ անոնց արտայայտութիւնը , չի կրնար բազմազան չըլլալ , որովհետեւ ինքը կեանքը , իրականութիւնը միատեսակ չեն : Այս իրողութիւնը կը հաստատէ Կոմիտաս գրելով « Հայ գեղջուկ երգի տեսակները այնքան բազմազան է , որքան բազմակողմանի է կեանքը » :

Շատ յատկանշական է այն , որ գիւղացիին աշխատանքին հետ կապուած երգերը (գութանի , վար ու ցանքի , սայլի , չութի , կալի , հունձքի , քաղհանի) , որոնք «իրանց նիւթն առնում են շինականի աշխատանքի այլ եւ այլ հանգամանքներից » , Կոմիտասի գնահատումով «ամենադունադեղներն ու հետաքրքիրներն » են :

Երաժշտական արուեստին կապը իրականութեան , ժողովուրդին կեանքին հետ կը պահանջէ , ըստ Կոմիտասի , լաւ տեղեակ ըլլալ այդ պայմաններուն , ժողովուրդին կեանքին , անոր զգացումներուն եւ ապրումներուն : Իր յօդուածներէն մէկուն մէջ հետեւեալ ձեւով կը բացատրէ իր միտքը . « Մեր կարծիքով հայ ժողովրդական երգեր դաշնակելուց առաջ պէտք է քաջ հմուտ լինել հայ ժողովրդի պատմական , բնական եւ ազգային պայմաններին , եղանակի կազմութեան , ոգուն , ոճին , բառերի իմաստին , մեր ժողովրդական տաղաչափութեան , ժողովրդի երգեցողութեան եւ արտասանութեան հանգամանքներին եւ էլի մի շարք այլ բաներին , ապա ձեռնարկել դաշնակելու եւ հրատարակելու , հակառակ դէպքում միշտ թերի կողմ կը մնայ » :

Կոմիտաս հետաքրքրուած է նաեւ արուեստներուն համադրութեան խնդրով : Սակայն միանգամայն ըմբռնելի էր , քանի որ երգահանին մշտական ուշադրութեան առարկայ եղող ժողովրդական երգը իր էութեամբ համադրական սեռերուն կը պատկանի : Այս հետաքրքրութիւնը , անշուշտ , ունէր ուրիշ դրդապատճառներ ալ՝ Կոմիտասի մտադրութիւնը հայ բանաստեղծութիւնները ձայնագրել , ինչպէս նաեւ «Անուշ» օփերային յօրինումը :

Ինչպէս կ'երեւի Կոմիտասի աշխատութիւններէն , բառին եւ երաժշտութեան բոլոր միացումներն ալ համադրութիւն չեն ներկայացներ : Կայ երաժշտութիւն մը , դիտել կուտայ ան , որ բնագիրին խօսքերուն հետ ներքին կապ մը չունի : Այս տեսակ երաժշտութիւնը «պարզապէս մելոտի է » , «մի որոշ եղանակ՝ յարմարեցրած բառերին» : Իսկական համադրութեան բացակայութիւնը կը փաստէ անով , որ «կարելի է այդ եղանակին ուրիշ բնագիր տալ կամ բնագրին ուրիշ եղանակ դնել , առանց անպատեհութեան » :

Այս ձեւի երաժշտութեան , որուն օրինակները կը յիշատակէ Կոմիտաս , «չասկան թէ մեղանում եւ թէ օտարներից մօտ» , ան կը հակադրէ իսկական համադրական երաժշտութիւնը , «ուր բնագիրն ու եղանակները բացարձակապէս իրար են զուգորդուած : Անկարելի է մինը բաժանել միւսից , որովհետեւ լիպրեթիստի եւ քոմփոզիթորի ստեղծագործութեան մէջ կատարեալ նոյնութիւն եւ միութիւն կայ » :

Այս ձեւի համադրական երաժշտութեան նմոյշներ կը նկատէ Կոմիտաս , օրինակ , հայ « ժողովրդական երգերը , որի թէ խօսքերը եւ թէ եղանակը միաժամանակ ստեղծել է ինքը ժողովուրդը » :

Իր չհրատարակուած ձեռագիրներէն մէկուն մէջ խօսելով այս հարցին մասին , կը գրէ . « Ժողովուրդը շատ մեծ ուշք դարձնում եղանակի եւ նախադասութեան կազմութեան վրայ , որպէսզի որքան կարելի է զոյգ ընթանան » :

Միեւնոյն ատեն Կոմիտաս բարձր կը գնահատէր երաժշտութեան դաստիարակութեան արժէքը : «Երաժշտութեան նպատակն է հոգին ու սիրտը կազդուրել , մտաւոր զարգացումը , կարողութիւնը սրտի զգացմանց հետ միացած արտայայտել , այնպէս որ մեր սիրտը մաքրուի ...» ,

Մեծ ազդեցութիւն ձգած են Կոմիտասի գեղագիտական հայեացքները , որոնց հաւատարիմ մնաց իր կեանքին եւ գործունէութեան ընթացքին :

Յ. ԽԱՉԻԿԵԱՆ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐ, ՈՐ Կ'ԱՇԽԱՏԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

2. ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ .— Ձեռնարկներուն յայտագիրը ծանուցուեցաւ ամենակարեւոր կայաններու լուրերու բաժնէն : Ամսոյն 24ին , Քաւէնա Անտեպուով , որը կ'ընդգրկէ գրեթէ բոլոր ոչ - պետական կայանները , տեղի ունեցաւ հինգ վայրկեան տեւող ունկնդրութիւն մը :

3.— ԹԵՐԹԵՐ .— Միջմիութենական դիւանը , որպէս արձագանգ բոլոր Ուրուկուահայ երիտասարդութեան ձայնին , հրատարակեց , Մոնթէվիտէոյի բոլոր թերթերուն մէջ , «ուէմիտօ» մը (յայտարարութիւն որուն համար կը վճարուի կրկնակ սակ) : Լոյս տեսաւ ամսոյն 23ին յետմիջօրէի թերթերուն մէջ (Աքսիօն , Էլ Տիարիօ , Էլ Փլաթա) , եւ ամսոյն 24ին առաւօտեան թերթերուն մէջ (Էլ Տէպաթէ , Էլ Տիա , Էլ Փայիս , Էլ Փոփուլար , Էփօքա , Լա Մանեանա) : Պաշտօնական զեկուցագիրն ու ձեռնարկներուն յայտագիրը երեւցաւ գրեթէ բոլոր թերթերուն մէջ , միեւնոյն օրերուն : Բացի վերոյիշեալէն , զանազան թերթերու մէջ լոյս տեսան յօդուածներ եւ պատկերներ , որոնք փաստեր են որ գութի զօրաշարժը տեղւոյն բնակչութեան վրայ մեծ տպաւորութիւն գործեց , լաւ նպաստաւոր արդիւնք տուաւ : Կուտանք ստորեւ մանրամասնութիւնները .—

— Աքսիօն .— Ամսոյն 25ին , երեք սիւնակի վրայ չորս նկարներ 1915ի Եղեռնէն եւ Մօթէվիտէոյի մէջ կատարուած ձեռնարկներէն , բացատրականով մը :

— Էլ Տէպաթէ . — Ամսոյս 24ին , երկու նկարներ Եղեռնէն , երեք սիւնակի վրայ , ընդարձակ բացատրական գրութեամբ մը : 25ին , չորս նկարներ (երկուքը չորս

ԱՆՏԻՊ ԷՋԵՐ

ԿԵՌԱՍ ԵՒ ՈՒԼԻԿ

Ա.

Վեց կամ եօթը տարեկան էի :

Ցայտնապէս սովորականէն տարբեր բան մը տեղի կ'ունենար մեր տունը : Մօրս աչքերը տրտում ու թաց էին , հայրս կը բացակայէր քանի մը օրէ ի վեր : Եւ ահա Քեռին որ գիւղէն քաղաք եկած էր առանց խուրջինի :

Քեռին :

Այս մարդը մօրս մօրեղբայրն էր , առողջ ծերուկ մը , հաստ ու կարճ հասակով , դունչը սեւ , գլուխը խուզուած : Կարմիրին ամէն երանգները անցուցած ու ալ գրեթէ ճերմկած փէսի մը վրայ նոյնքան հին չիթը , ու մինչեւ մաշիկները հասնող կարկտաններով հարուստ շալվարը իր մարմինին մէկ մասը կը կազմէին : Աննորոգելի : Անբաժանելի :

Ամէն անգամ որ կուգար , մայրս կը ցատկէր վրան – գլուխս՝ մազերս որոշ ուղղութեան մը տանելով , ու կը մօտեցնէր անոր : Ստիպուած էի համբուրել կանխիւ չուան հոտող ու հողի գոյն ձեռքը : Ապա նստիլ գիրկը ու շնչել անոր մարմինէն արտաբուրող փոշին ու ձիու քրտինքի շողին , որ ծանրօրէն կը տարածուէր իր ձայնաւոր շնչառութեան հետ՝ լեցնելով մեր փոքրիկ խոհանոցը , ուր կ'ըլլար իր սովորական մուտքը :

Իր մզին հաստ միսերուն մէջէն խռպոտ ձայնով բաներ մը կ'ըսէր , որոնք միշտ անհասկնալի էին ինծի , դուցէ կերակուր եփող լայն վառարանին համար եւս , քանի որ վառարանն ալ այս ներկայութեան զարմանալի կերպով կը պրդտիկնար ու ձայնը փոր կը քաշէր : Հետաքրքրութիւնս ամբողջութեամբ կը կորսուէր բառ ու խօսքի տարօրինակ Փշշոցին մէջ :

Եւ մանաւանդ երկիւղով կը սպասէի իր ահաւոր համբոյրին , երբ չէր աճապարեր , ընդհակառակն , կարծէք կը շնչէր , կը հանգչէր ուժ ու կորով հաւաքելու համար : Համբո՜յր կ'ըսեմ : Աւելի ճիշդ պիտի ըլլար՝ եթէ սինէմա խաղցող խափշիկի մը խնձոր խածնելը , կամ սոմահարի մը լափելը ըսէի : Խոշոր ու թանձր շրթներով բերանը կը բանար ու շառաչինով կը փակցնէր այտիս , թացցնելով ու քերծելու ատրճան ցաւցնելով մանկական մորթս : Աչքերը տարօրինակ ժպիտով մը կը լեցուէին ու քիթը կը կորսուէր երանութեան ծալքերուն մէջ : Ես կը ծամածռէի դէմքս , իսկ ինք կը խնդար մինչեւ կոկորդը բաց՝ լեցուն ուրախութեամբ մը :

Կար դեռ աւելի խորշելին . մէկ կողմէ սուրճը կը խմէր ու միւս կողմէ կը ծծէր թաց ու աղտոտ պեխերը , զորս երեխս կը քսէր :

Չէ՛ , չէի սիրեր Քեռին :

Բայց անոր մեկնելէն ետք մօրս խոհուն ակնարկը , սիրտս առնելն ու համոզելը ինծի կը հասկցնէին թէ «այդպէս պէտք էր » :

Շատ կը սիրէի մայրս : Անոր ձեռքերուն միայն գեղեցկութիւնը կը յիշեմ , մեղմ ձայնն ու տրտում նայուածքը հեռու տեղ եփուող կաթի մը անուշ բուրմունքը : Ահա թէ ինչու հակառակ քէշ մը լալկան ըլլալուս՝ շրթներս կը սեղմէի ու կը լռէի :

Ցեռայ , ուրիշ տանելի պատճառ մըն ալ կար :

Երբ Քեռին կուգար , անպատճառ զըրպանին մէջ երկու թուզ , երեք ընկոյզ ու վեց - եօթը հատ ալ կաղին , կամ ափ մը չամիչ կ'ունենար : Միշտ միեւնոյն թիւով , ոչ աւելի , ոչ պակաս :

Անմիջապէս չէր տար , ոչ : Երբ կշտացած կ'ըլլար խեղճ այտերէս , կը հանէր ու գրպանս լեցնելով կ'ըսէր .

— Ա՛ռ սրունք , մանչս : Մէկ անգամէն չուտե՛ս : Մէկալները լմնցուցի՞ր ...

— Հա՛ , կը պատասխանէի , ու կը ջանայի վայրկեան առաջ իր ծունկէն վար հեւլ :

Տնեցէս ետք բաժ էին — դուռ - դրացի պառաւները — թէ անբախտ զաւակ եմ , որովհետեւ հօրս գործերը դարձօրէն դէպի դէշը գացեր էին : Ցանցուրը ես չէի անշուշտ , միայն թէ ամէնէն շատ տուժողը ես էի : Մեր տունը ալ անգամ պառեղ կը մտնէր : Ահա թէ ինչու պառուղի ու շաքարի համար խնդ կ'ըլլայի :

Այնպէս որ Քեռիին մուտքը իր բոլոր դէշ կողմերով նորէն սպասուած բան մըն էր :

Սակայն այս անգամ ոչ խուրջին ունէր հետը , որ շուկայ տանելու համար կ'ըլլար , ոչ հաշուուած չոր պտուղները , ոչ ալ իր պատիժ համբոյրները :

Խռպոտ ձայնը խուլ մրմրթոցի մը վերածած , վեր – վար նայեցաւ , մայրիկին քանի մը հրամաններ տուաւ , ու կէսօրուան մօտ մեզ դնելով եզի սայլին վրայ գիւղին ճամբան բռնեց :

Մինչեւ այդ օրը ինծի կը թուէր մեծ առանձնաշնորհում մը՝ սայլ նստիլը : Ամէն առիթ ներկայանալուն՝ քաղաքէն դիւղ վերադարձող պարապ սայլերէն կախուէի : Ուրախութիւնս շատ էր : Ծանօթ քի կեցած , յաղթական հպարտութեամբ կը նայէի չուրջս թէ կը տեսնեն զիս , սա՛յլ նստեր եմ , եղն ալ կարճ ցպիկով կը մղեմ : Ահ , այդ պահուն մայրս որքան ջղայնացուցիչ էր իր պատուէրներով : Ինչո՞ւ չէր պատեր նպրացիներուն չէր ցուցնէր սայլով անցնիլս ...

(1 Շար.)

ՓԱՅԼԱԿ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

...ակնակի վրայ եւ միւս երկուքը երեք
...ակնակի վրայ), պատշաճ գրութեամբ
մը :

— Էլ Փայիս.— Ամսոյն 26ին, երկու
...ակնակի վրայ խմբագրական մը :

— Էփօքա.— Ամսոյն 25ին ամբողջ էջ
մը, հինգ նկարներով՝ Եղեռնէն եւ տեղ –
...ծ վրայ կատարուած ձեռնարկներէն,
...համապատասխան գրութիւններով, եւ
...ուածներ Գոհտան Կեմպարոքի «Նա–
...ակ իմ վաղեմի Թուրք ծանօթիս»էն :

— Լա Մանեանա.— Ամսոյն 25ին երեք
...ակնակի վրայ նկար մը հրապարակային
...ցէն :

Այս բոլոր նիւթերը պարունակող թղթ–
...թարներ դրկուած են բոլոր հայ գա–
...ութներու կեդրոնական Մարմիններուն,
...ինչպէս եւ Էջմիածնի եւ Անթիլիասի Կա–
...թողիկոսութիւններու ու Ս. Ղազարի
...անքին : Փափաքողները կրնան դիմել
...այս կեդրոնները իրենց հետաքրքրու –
...թեան գոհացում տալու համար :

4— ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԱՅԻՆ ԺԱՄԵՐ.— Բնականաբար բոլոր հայկա –
...ան ձայնասփիւռի եւ պատկերասփիւռի
ժամերն ալ (ընդամէնը եօթը հատ) նը –
...րեցին իրենց ունկնդրութիւնները Ե –
...ղեռնին եւ լայն տեղ յատկացուցին կա –
...տարուած ու կատարուելիք ձեռնարկնե –
...րուն :

5— ՊԱՏԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.
– Քանակով երեք հազար, երկու գոյն
...ով հանրագրեր փակցուեցան ամ –
...բողջ Մոնթէվիտէոյի պատերուն վրայ :

6— ԱԶԴԱԳԻՐՆԵՐ.— Հրահանգուե –
...ցաւ փակել բոլոր հայ գործատուները եւ
...խանութները, որոնց նախապէս բաժնը –
...ուած էր Ապրիլեան ազդագիր մը : Նման
ազդագիր մը, սակայն աւելի փոքր չա –
...փով, բաժնուեցաւ ինքնաշարժ ունեցող –
...ներուն ի գործածութիւն :

7— ԹՌՈՒՑԻԿՆԵՐ.— Երկու տեսակ
...թռուցիկներ տպագրուեցան, քանակով
...երեք հազար, որոնք զօրաշարժի ընթաց–
...քին բաժնուեցան ականատես ժողովուր –
...դին :

8— ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Ծախքե –
...րը հոգալու համար տեղի ունեցաւ հան –
...գանակութիւն մը, տունէ տուն, այս
...գործը կատարելու համար գաղութի բո–
...լոր միութիւնները իրենց ներկայացու –
...ցիչներով կազմեցին տասնեակ մը խում–
...բեր : Սոյն աշխատանքին դուլրնթաց կա–
...տարուեցաւ նախնական մարդահամար
...ը, որ մեծ օժանդակութիւն պիտի ու –
...նենայ մօտ ապագային տեղի ունենալիք
...ընդհանուր մարդահամարին :

9— ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԽՆԴՐԱԳԻՐ.— Աթէ–
...նքի մէջ տեղի ունեցած ձեռնարկի ըն–
...թացքին, մասնաւորապէս պատրաստը –
...ուած ցանկերու վրայ սկսան հաւաքուիլ
...ստորագրութիւններ, ինչ որ պիտի շա –
...րունակուի տակաւին : Այս ստորագրու –
...թիւնները պիտի ներկայացուին խնդրա –
...գիր մը հետ Ուրուկուայի Հայութեան
...կողմէ :

— Ինէչաքոյի տեղական կոմիտէն, որ – պէտք այս ալ իր կարգին առաջարկէ Ապրիլ 24ը դնել Ինէչաքոյի 1965ի օրա – ցոյց – տարեցոյցին մէջ :

— Ուրուկուայի Ազգային Գերագոյն Խորհուրդին, որպէսզի իր ներկայացու – ցիչը Միացեալ Ազգերու Կազմակերպու – թեան առջեւ, ժողովի ներկայացնէ հայ ժողովուրդին պահանջները :

— ՄԱԿին, միեւնոյն նպատակով :

10.— ՀԵՌԱԳԻՐ ՄԱԿԻՆ.— Ապրիլ 25– ին հեռագիր մը ղրկուեցաւ Միացեալ Ազ– գերու Կազմակերպութեան Ընդհ. քար – տուղար՝ Պ. Ու Թանին, հետեւեալ պա– րունակութեամբ. — «Ուրուկուայի հայ գաղութը, Թուրք կառավարութեան կող– մէ մէկուկէս միլիոն սպաննուածներու 49րդ տարեդարձին, կը պահանջէ մարդ– կային իրաւունքներու անունով Թուրք իշխանութեան տակ գտնուող հողերու վերադարձը» :

Ահա ամփոփ պատկերը Ապրիլ 24ի մը, որ չեղաւ սովորական : Ուրուկուայի Հա– յութիւնը ոտքի է, պատրաստ պայքարե– լու : Կը սպասէ նման կեցուածք աշխար– հի մնացեալ բոլոր հայ գաղութներէն. եւ իրար գերազանցելու ոգի մը Ապրիլեան Եղեռնի յիսնամեակի յիշատակատօնի պատրաստութեան մէջ : Ամէն մէկ Հայէ կախում ունի Ազգին ապագան :

ՈՒՐՈՒԿՈՒԱՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՋՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒԱՆ
Մօնթէվիտէօ, Ուրուկուայ, Մայիս 1964

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յատուկ). — Անուրանալի իրողութիւն է անկասկած, որ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ն. Սերունդը օրըստօրէ կը դառնայ ուռճացող եւ կազմակերպը – ւած ուժ մը Ֆրանսահայ կեանքին մէջ, այս իրողութիւնը հաստատելու առիթ ունեցանք մասնաւորաբար Լիոնի իր վեր– ջին պատգամաւորական ժողովին ըն – թացքին :

Իւրաքանչիւր խումբ ունեցած է իր կա– նոնաւոր ժողովական կեանքը ու մանա – ւանդ նորեր եկած են ուժեղացնելու այս շարժումը. անոնք մասնակցած են գրեթէ ազգային բոլոր ձեռնարկներուն՝ գեղե – ցիկ ապացոյցը տալով գիտութեան ու ազգային առողջ ըմբռնումին :

Այս ժողովին էր որ Հար. Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութեան մեր ընկերները ու – րախութեամբ հաղորդեցին, թէ իրենց հետեւողական ճիգերը՝ վերակազմելու Պիւիերի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Վա – րանդեան» խումբը, յաջողութեամբ պը– սակուած են, ու խումբը ներկայիս ունի շուրջ 16 անդամներ : Իրենց հերթական ժողովները կը գումարեն «Գեղունի» ար– րահին մէջ, ուրուն ներկայ կ'ըլլան Շրջ. Վարչութեան ընկերները :

Յունիս 13ին : Մարսէյլի Նոր Սերունդի բոլոր խումբերը՝ «Սիամանթօ», «Քրիս – տափոր», «Ռոստոմ», լեցուն օթոքառով մը կը մեկնին Կարտան՝ քաջալերելու վե– րակազմուած խումբի անդրանիկ ձեռ – նարկը ու բերելու իրենց բաժին մասնակ– ցութիւնը գեղարուեստական յայտա – գրին :

Երեկոյթին բացումը կատարուեցաւ «Յառաջ նահատակով», ուրկէ ետք գոր– ծադրուեցաւ գեղարուեստական ճոխ յայտագիր մը. յաջորդաբար արտասանե– ցին ընկեր Յ. Սարգիսեան (Սիամանթօ խումբ) ընկերուհիներ Աստղիկ ու Մարի Նաւոյեան ու պզտիկ Նոր Սերնդական փոքրիկն Մ. Համբարձումեան (Վա – րանդեան), ընկերուհի Վերժինէ Նազար– եան ու ընկ. Գ. Պալեան (Ռոստոմ) :

Պարախումբերու անդամները չէին մոռցած իրենց հետ բերելու տարազնե – րը, ու երկար ատենէ ի վեր մեր առհմիկ պարերու հաճոյքէն զրկուած Կարտան– ցիք խանդավառութեամբ ծափահարեցին գոյգ պարախումբերը՝ «Զարենց» եւ «Ռոստոմ» :

Հար. Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութեան անունով խօսք առաւ ընկեր Կարօ Յով – սէփեան, որ ներկայացնելէ ետք Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի գործունէութիւնը, խօսեցաւ անոր խէշալին եւ հետապնդած առաջադրանքներուն մասին .— «Մեր կազմակերպութիւնը միշտ անսասան պի– տի մնայ, որովհետեւ ան կը դաւանի Հա– յութեան եւ հայրենիքին ծառայելու գա– ղափարականը» : Երիտասարդ բանախօ – սը դիտել տալէ ետք, թէ արտասահմանի բոլոր գաղութներն ալ օժտուած են Դաշ– նակցական երիտասարդական կազմակեր– պութիւններով, խօսեցաւ Նոր Սերունդի ներքին աշխատանքներու մասին. «Իւ – րաքանչիւր Նոր Սերնդական իր նմանին մէջ կը տեսնէ մեր արդար դատին նուիր– ուած ու անոր հաւատացող նուիրեալ մը» :

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. Վար – չութեան եւ հարաւային Ֆրանսայի խումբերուն անունով ողջունելէ ետք նո– րակազմ խումբը, ընկեր Կ. Յովսէփեան իր խօսքը վերջացուց ըսելով — Հպարտ ըլլանք մեր անցեալով, մշակութային արժէքներով, մեզ հովանաւորող Հ. Յ. Դաշնակցութեան գաղափարականով ու յաւատես ըլլանք մեր ապագային նկատ – մամբ» :

Ի նպաստ նորակազմ խումբին կատար– ուած աճուրդէն գոյացաւ 700 փրանք : Հուսկ ուրեմն ներկայացուեցաւ գաւեշտ մը, որուն յաջորդեց մինչեւ լոյս, ըն – կերական խրախճանքի բաժինը :

Լուսաբացին Մարսէյլի ընկերները եւ ընկերուհիները բաժնուեցան Պիւերի ա– կումբէն : Դեռ մեր ականջին կը հնչեն շրջանի երէց ընկերներու խօսքը՝ «տղաք մեզի բերիք մեր շրջանի հին խանդավառ օրերը» :

Այս եղաւ մեր աղոց վարձատրութիւնը :

ՄՀԵՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՉԱՐԵՆՑԻ ԱՆՏԻՊ ԷՋԵՐ

Եղերաբախտ բանաստեղծին կրտսեր աղջիկը՝ Անահիտ Չարենց, իր հօրը վերջին տարիներուն նուիրուած ուսում– նասիրութեան մը մէջ, առաջին անգամ ըլլալով հրապարակաւ ծանօթացուցած է իր հօրմէ մնացած անտիպ երկեր : 1934– 1937 տարիներու ընթացքին, Եղիշէ Չա– րենց գրած ու անաւարտ ձգած է 7 երկա– րաշունչ քերթուածներ եւ բազմաթիւ բա– նաստեղծութիւններ : Գրագէտներու կար– ծիքով, մեծապէս հետաքրքրական են «Մովսէս Խորենացի», «Արա Գեղեցիկ» չափագրութիւնները : Բոլոր յայտնուած անտիպները լոյս պիտի տեսնեն Ակադե – միայի խնամքով պատրաստութեան մէջ եղող, բանաստեղծին գործերուն ամբող– ջական հրատարակութեան շարքին վեր – ջին հատորներուն մէջ :

ՊԱՏԱՆԻ ՀԻՒՐԵՐ

Հայաստանի նախարարաց խորհուրդի որոշումով, կառավարութիւնը 15.000 ռուբլիի վարկ մը բացած է, որպէսզի 35 հայ պատանիներ արտասահմանէն հրա – ւիրուին եւ Հանրապետութեան «պիոնե – րական» ճամբարի մը մէջ անցընեն իրենց ամառնային արձակուրդը :

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի սիրող երաժիշտներու եւ պարողներու գործունէութիւնը կազմա – կերպելու համար ստեղծուած է գեղար – ուեստական խորհուրդ մը, որու վարիչ կարգուած է Երաժիշտներու Ազգային Միութեան նախագահ՝ Է. Միրզոյեան : Խորհուրդին առաջին գործը պիտի ըլլայ, կազմակերպել համանուագի, բեմապա – րի նոր խումբեր, քառեակներ, եւն. : Մէկ տարուան ընթացքին, սիրող տար – բեր կազմուած ութ հարիւրէ աւելի խումբեր պիտի մասնակցին բազմաթիւ մրցումներու՝ Երեւան եւ Մոսկուա :

ԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սրտի գիտութեան, անոր բուժումին եւ վիրաբուժական գործողութեանց՝ Երե – ւանի մասնագիտական երկու նորաստեղծ հաստատութիւնները, որոնք այժմ համ – բաւաւոր են արդէն, վերջերս կազմակեր– պած են գիտական նիստ մը, որու ըն – թացքին ութսունէ աւելի հետաքրքրական հաղորդագրութիւններ կատարուած են :

(Քաղուած Փարիզի խորհրդային լրա – տուութեան տեղեկագրէն) :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (128)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Երեք ամսից աւելի էր, որ Սասունը մնացւում էր : Վերջին օրերին ամբողջ ...յ բնակչութիւնը, թուով յիսուն հա – ...ր հոգի, հաւաքուել էր Անդոկի եւ Կե– ...ընների մեկնահովտում :

...Ընկնում է ամուսինը, կինը վերցնում ...հրացանը եւ կրակում : Ընկնում է ...այրը, որդին ծունկի է իջնում նրա ...դիակի մօտ եւ կրակում : Ընկնում է ...ծունկը, հարսնացուն համբուրում է ...սուրը եւ չեչտակի խոյանում առաջ : ...Ծունկ ծնկի, մէջք մէջքի եւ ձեռք ձեռքի ...պայքարելով կռւում են Հայոց լեռնական ...ազատամարտիկները :

...Ահա մի կին, որ գնդակների տարափի ...տակ դէպի դիրքերն է վազում՝ քաջա – ...լերելով մարտնչողներին :

— Փամփուշտ պրծա՞ւ, թշնամին շատ ...է, հասիր ու բեր : — Այդ Դարբին ...Զենոբի կինն է : Ահա մի անվեհեր աղ – ...ջիկ, որ կարմիր գլխաշորը օդում ծա – ծանելով եւ սեւաթոյր գիսակները քա – մուն տուած, սուրում է բլուրն ի վեր՝ գոռալով.— ում համար թանկ է Սա – սունը, թող իմ ետեւից գայ : Փամփուշտ չունենք, բայց քարեր, փայտեր շատ ու– նենք : Ապառաժներով փշրենք թշնամու գլուխը, եղունգներով փորենք նրա աչ – քերը, ատամներով բզկտենք նրա կոկոր– դը :

Այդ Դարբին Զենոբի հարսն է՝ Շու – շանը :

Ահա մի յաղթանդամ գեղջկուհի, որ սեւ ասկեարներին մէկ – մէկ դրկելով բարձրացնում է վեր եւ քարաժայռի վրայից շպրտում անդունդ :

Այդ Գիւլէն է :

— Տղայ Մկօ, մէկ – երկու հատ սեւ բոլոճ էլ դու գլորիր ցած, — գոռում է Գիւլէն իր ծանրամարմին ամուսնու ու – սերը ծեծելով :

— Եկա՛ն, կամաւորներն եկան, — յան– կարծ բղաւեց Գիւլէն եւ իր խմբով սկը– սեց խելագարի պէս պարել, ուժ ու ե – ռանդ ներշնչելով կռւողներին :

Թաղուեցի Գասպարը ձեռքի սուր ե – ղանը խրեց մուտուրի մէջքապը, ջրու վրայից վերցրեց նրան, բարձրացրեց բերեց աչքերի դէմ եւ թքեց երեսին՝ ա– սելով. «Էդ դո՞ւ էիր ինձ ուզում ճխտել բուխարիկի ծակը եւ ողջ – ողջ վառել, քո ետեւից վերմակ ու բարձ չբերելու համար : Անդոկի Չրերի մէջ սպիտակ բարձեր շատ կան, գնա գլուխդ դիր նը– րանց վրայ ու հանգստացիր», — ասաց լեռնցին եւ ճիւաղին գլխի վրայով շուռ տուեց անդունդ :

Ժայռի վրայ թառել էր Ախուպի Խա – սօն՝ կեռ կռուցով, քոլոզը գլխին, կար– ծես թէ կաչաղակի ծերտ լինէր : Աչքերը տրոփում էին ցամաքած ակունքից նա – յող գողոշների պէս :

— Իսկ դու, Ծովասարի կոկռան զարտ, երբ մի փոքրիկ նախիր էր մանում ար – տերից մէջ, Զատոյի հետ մեր գլուխը տանում էիք պոռալով : Ապա ինչքա՛ն բարձր պիտի գոռանք մենք, որ ձեզ պէս վայրենի մի նախիր թափուել է Սասուն եւ տրորում է մեր բոլոր ցանքսերը, Ա– ւերում է մեր տունն ու այգին :

Եղանը դեռ չէր խրուել նրա կոկորդը, երբ մի գնդակ անվեհեր սարւորին ցած տապալեց : Թաղուեցի Պետրոսը խո – նարհուեց հօր դիակի վրայ եւ կրակեց : Խասօն անծեղի նման ծուաց ու գլորուեց քարաժայռից :

Թաղուեցի Գասպարի կողքին ընկաւ ընկուղնակցի մշակ Կիրակոսը : Անօրի – նակ քաջութեամբ կռւում են Գուլթան Յարութը, Սեմալցի Թաթօն եւ Կայծակ Երուանդը :

Հերոսաբար մարտնչում են Գոմսա Մե– լիքի եւ Զուլումաթ Սմբատի վրիժառու– ները : Ոտքերը քչտած եւ թեւերն ուժ – դին տարուբերելով թիակով անվրէպ հարուածում է Քեռի Վարդանը՝ մէկ սրա գլխին, մէկ նրա գլխին :

Վարդանն ընկաւ :

Քաջ – քաջ կռւում են Մոքամոլոր Ա – ռաքելն ու Ընկնաւոր Մանօն : Նրանք էլ նահատակուեցին :

Մի գորշ, վիթխարի քարաժայռ, ահեղ դղրդալով, սլացաւ անդունդ : Այդ Ջրա– ղացպան Թամօն էր, որ Գրքոյի հետ Անդոկի գագաթից ներքեւ էր գլորում մեծ – մեծ սալաքարեր : Իւրաքանչիւր ընկնող քար բեկորների բաժանուելով եւ հարիւրաւոր ուրիշ վէրքեր իր ընթացքի հետ վարելով, անհամար զօրք ու աշխրէթ է սպանում : Իսկ թշնամին ալիք առ ա– լիք մագլցում է դէպի Անդոկի եւ Ամ – պրոնի լերան դիրքերը : Հրանօթների եւ հազարաւոր հրացանների խլացուցիչ ո – րոտով սեւ հրէշը ելնում է վեր :

Մէկ – մէկ ընկնում են Սասունի քաջե– րը՝ անմահութեամբ ու փառքով պսակե– լով իրենց անունը եւ յիշատակը : Ընկ – նում են նրանք «փամփո՛ւշտ», «փամ – փո՛ւշտ» աղաղակելով, ականջները ռուսական բանակների եւ հայ կամաւոր– ների ոտնաձայնին պահած, աչքերը յա– ռած ազատագրուող Հայաստանի նուի – րական երազին :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի ժամը 11ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն, Հ. Բ. Ը. Միութեան հիմնադիր եւ ազգային բարերար՝

ՈՂԲ. ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱՅԻ ՆՈՒՊԱՐ ԸՆՏԱՆԻՔԻ ՀԱՆԳՈՒՑԵԱԼ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒ.

ինչպէս նաեւ Ողբ. բարերարներ՝

ՌԱՓԱՅԷԼ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆԻ, ԱԹԱՆԱԳԻՆԷ ԷԳՆԱՅԵԱՆԻ, ԳԱՅՍԷՐԼԵԱՆ Ամոլին

եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան բոլոր հիմնադիրներուն, բարերարներուն եւ անդամներուն համար:

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն ներկայ ըլլալ:

×

Այրի Տիկին Արշալոյս Թադէոսեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իր ողբացեալ ամուսնոյն՝

ՌՈՒԲԷՆ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ:

×

Այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի

ՎԱՐԴԱՆՈՒՇ ԵՒ ԱՐԱՄ ԹԷՐԶԵԱՆԻ

յիշատակին, համաձայն իրենց զաւակներու փափաքին:

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԵԱՆ

Հանդէսը, Շաբաթ, Յունիս 27, ժամը 17.30ին:

Կը հրաւիրուին ծնողները եւ հասարակութիւնը:

ՊԱՏԱՐԱԳ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի ժամը 10ին հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ եկեղեցւոյս օծման տասնեակ(?)ին տարելիցին առթիւ, (մասնակցութեամբ Կոմիտաս երգչախումբի):

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Կաթողիկոսական Պատուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Այս առթիւ կը կարդացուին նաեւ Վաղգէն Ա.ի սրբատառ կոնդակները՝ Լիոնի արժանապատիւ երկու քահանաներու լանջախաչի եւ միւռոն աւագութեան ատեհանի շնորհման:

× Յաւարտ պատարագի հացկերոյթ: Մանրամասնութեանց համար դիմել Ազգ. Տան դրասենեակը:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Մինասեանի եւ զաւակներուն, նաեւ Տիկին Խորովի իրենց սիրեցեալ մօր, մեծ մօր եւ քրոջ՝ Տիկին Մարիամ Մինասեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ալֆորվիլի Կապոյտ Խաչի նորընտիր վարչութիւնը կազմակերպած է թէյասեղան մը ի պատիւ նախկին վարչութեան: Շաբաթ (4 Յուլիս) ժամը ութին, Պ. Ֆիլիփի սրճարանը, անդամուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ազգ. Առաջնորդարանը խորին շնորհակալութեամբ ստացած է բազմաթիւ նուէրներ հետեւեալ տիկիններէ — Ա. Արզարեան, Հ. Եէլգովանեան, Մ. Զագարեան, Նազաչեան, Ռ. Զէօրէկեան եւ Գրիգորեան: Իսկ Կէտիկեան Եղիշէի մահուան առթիւ- փոխան ծաղկեպսակի Պ. Պ. Կ. Ճանիկեանէ քսան ֆրանք, Պարոյրէ տասը, Ե. Կէտիկեանէ հինգ եւ Յ. Տէրտէրեանէ հինգ ֆրանք:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ ԼԻՈՆԻ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ԵՒ ԿՐԹԱՐԱՆԻՆ

Ազգ. Միութեան անդամներու կողմէ փոխան ծաղկեպսակի Արշաւիր Հարէլեանի, նուէր՝ կրթականին 80 ֆրանք, Տիկին Զարուհի Քէօլէեանէ (կրթականին) հարիւր, Պ. Ճամճեանէն (եկեղեցւոյ) հարիւր, Ոսկեան Նալպանտեան (կրթականին) տասը ֆրանք:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Անոնք որոնք մինչեւ Յունիս 25 չեն փակած իրենց հաշիւները Յուլիսի ար – ձանագրութեանց համար, պիտի չկարենան մասնակցիլ Յուլիսի կայանին: Արձանագրութիւնները պիտի ջնջուին:

Յուլիսի խումբը կը մեկնի Յուլիս 4ին, Շաբաթ իրիկուն Կառ տը Լիոնէն:

Ժամադրավայր Կառ տը Լիոնի մեծ ժամացոյցին տակը ժամը 21ին:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Յունիս 28ին կիրակի, ժամը 15–22 վարժարանին մէջ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ. — Երգ, նուագ, պար, արտասանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ:

Դիւրամատչելի պիւֆէ:

Ծախքերու մասնակցութիւն 2.50 փր.

Հաղորդ. միջոց.— էկլիզ տը Փանթէն առնել 147 թիւ օթոպիւսը եւ իջնել Բէնսի փավիյօն:

ԳԻՆԵՋՕՆ

Պուլվար Օտոյի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը գինեձօն մը կազմակերպած է ի պատիւ Թեմիս Առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ:

Այս Կիրակի կէսօրէն ետք ժամը 3ին: 386 Բիւ տը Լիոն:

Գեղարուեստական բաժինին սիրայօժար կը մասնակցին Մարսէյլի հայ արտիստները:

Կը հրաւիրուին Թաղիս եւ շրջանի ազգայինները:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանի:

Հովանաւորութեամբ Թեմիս առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ: Շաբաթ (27 Յունիս) երեկոյեան ժամը ճիշդ 9ին, Պօմոնի Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ:

Արտասանութիւն, երգ, նուագ, մանկական տրամախօսութիւն, պար:

Զուարթ ներկայացում մը, երկսեռ աշակերտութեան կողմէ:

×

Սէնթ – Անթուանի դպրոցին

Կազմակերպութեամբ Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդի:

Հովանաւորութեամբ՝ Հ. Բ. Ը. Մ. Մարսէյլի մասնաժողովի վարչութեան:

Կը նախագահէ՝

ՎԱԶԳԷՆ ՎԱՐԴ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Հանդէսը կը ղեկավարէ

ԵՂԻՇԷ ՔՀՆՅ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Կը մասնակցին 40 աշակերտներ, (Խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն, մարզանք, հայկ. տարազով խմբապարեր եւ մենապարեր) նուագի ընկերակցութեամբ: Օր. Շաքէ Փանոսեան կը ղեկավարէ պարերը, նուագ՝ Շահէ Փանոսեան: Զաւեշտ մը՝

ԴԴՈՒՄԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԸ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ տեղի պիտի ունենայ հայ վարժարանի ամավերջին հանդէսը:

Երգ, արտասանութիւն եւ տրամախօսութիւն աշակերտներու կողմէ, ղեկավարութեամբ ուսուցչուհի Տիկ. Շինիք – եան – Փափազեանի:

Շաւիլի ժողովուրդը սիրով կը հրաւիրուի:

Մուտքը ազատ է:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ. կայանի Ա. խումբի մանուկներուն բժշկական քննութիւնները տեղի պիտի ունենան Երկուշաբթի Յունիս 29ին եւ Ուրբաթ Յուլիս 3ին, ժամը 9–12, Հայ Կարմիր Խաչի Փարիզի դարմանատունը, 15, բիւ ժան Կուժօն: Ա. խումբը կը մեկնի Յուլիս վեցին:

ՃԱՄԲԱՐ	Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ	ՃԱՄԲԱՐ

Camp du Nor Séround

A LA *PILE* SUR LES BORDS DU LAC *PALADRU*

ՕԳՈՍՏՈՍ 1-31 — AOUT

Հոկայ շէնք մը: Գեղատեսիլ վայր՝ լիճին ճիշդ քովը: Խաղաղաշտ եւ լողանք: Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ:

ՕՐԱԿԱՆ՝ 10 ՖՐԱՆՔ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝ ամէն Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 7 – 9, եւ Շաբաթ օրերը՝ ժամը 5–7,

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE — 17, Rue Bleue

Գաւառը դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի խումբերուն:

ԾԱՆՕԹ.— Փարիզէն հաւաքական առմսով (պիյէ քոլէքթիֆ) մեկնողներու արձանագրութիւնները կը փակուին Յունիս 30ին:

Երթ ու դարձի ծախքի հաշուոյն կանխավճար՝ 50 փրանք:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Վիէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Դաշտահանդէսը այս Կիրակի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի դաշտին մօտիկ, Պ. Փէլէյի նախկին պուրակին մէջ (Փոնթէվէք):

Կը խօսի ԸՆԿ. Մ. ՄԻՐՋԷ:

Զանազան անակնկալներ, մեներգ, արտասանութիւն: Հայկական պարեր եւայլն: Աչափ ուտելիք եւ խմիչք, դիւրամատչելի գիներով:

Կը հրաւիրուին մօտակայ շրջաններու Նոր Սերնդականները:

“ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ”

ՆՈՐ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1964 – 1965

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Շրջանաւարտ աշակերտներու սակաւթիւ ազատ տեղերը գրաւելու բախտը ունենալու համար, իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողները պէտք է դիմեն անյապաղ Վարժարանի Տեսչութեան:

COLLEGE ARMENIEN
SAMUEL MOORAT
SÈVRES (S. et O.)
26, Rue Troyon — Tél. OBS. 18-28
Métro : Pont-de-Sèvres

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝ ԺԱՄԸ 10.45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝
ՊԱՏ. ՍԻՍԼԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յուլիս 5, ժամը 11–21, Լը Փէքի Հայ Ընծայարանին դարաստանին մէջ:

Ի նպաստ Բարեսիրականի ու Կրթականի ձեռնարկներուն:

Հանդիսաւոր Պատարագ ժամը 11ին

Բացօթեայ ճաշ ժամը 13ին, եւ ընթրիք ժամը 19ին:

ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Գեղարուեստական բաժին

եւ զբօսալի խաղեր

Հաղորդակց. միջոցներ.— Շոգեկառք Կառ Սէն Լազարէն, Սէն Ժէրմէն ան Լէյի կայարանը (ոչ թէ Լը Փէքի):

Օթօպիւս 258 Փօն տը Նէօյի, իջնել էրմիթաժի կայքը:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի շրջանի ներկայացուցչական ժողովը տեղի կը գումարուի այս Շաբաթ, ժամը ճիշդ 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Պատգամաւոր ընկերներէն կը խնդրուի ճիշդ որոշեալ ժամին ներկայ գտնուիլ:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ ժամը 20.30ին, Համօ Օհանջանեան սրահին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայանալ անդամատետրով: Կարեւոր օրակարգ:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1964 – 1965 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Անոնք որ կը փափաքին գրկել իրենց աղջիկները այժմէն պէտք է դիմեն Հաստատութեան տնօրէնութեան:

1, Bld. du Nord, LE RAINCY
Tél. : 927-01-72

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ԵՒ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ԸՆԴ. Հ. ԺՈՂՈՎ

Հ. Ն. Ռ. եւ Կ. Միութեան գլխաւոր Հաղորդէ որ ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ իր կեդրոնատեղին, կիրակի Յունիս 28 ժամը առաւօտեան ճիշդ 10ին Հետեւեալ օրակարգով.— Ա) Ընդհանուր քարտուղարի տեղեկագիր: Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն: Գ) Հաւաքոյթի ...ներու նշանակում: Դ) Զանազան հարցեր, ի մասնաւորի — պիտանի հրամանագիրներ(?), նոր անդամակցութիւններ առկախ մնացած հարցեր:

Ծանօթ.— Միայն գործօն անդամները որոնք ցայսօր վճարած են իրենց անդամավճարները քուէի իրաւունք ունին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Յուլիս 26ին, Կիրակի ամբողջ օրը, Վալլայրի ... Կարտանի մօտ, էքսի ճամբուն վրայ: Ենթակոմիտէներու եւ խումբերու վարչութիւնները այժմէն պէտք է վերապահեն օրօճարները(?):

×

Հերոսներու Օրը կը տօնուի ... մէջ Յուլիս 19ին:

×

Պարտիզակցիներու հաւաքոյթը պիտի ունենայ Հոկտեմբերի ... Մանրամասնութիւնները՝ վերջ...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ
HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆր. Հատը 0.30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 26 ՅՈՒՆԻՍ
VENDREDI 26 JUIN 1964

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10.043
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
40e ANNÉE — N° 10.043

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՓԱՐԻԶԻ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Բ.

Համառօտ կերպով ներկայացուցինք Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցւոյ Փարիզի եւ շրջակայից Կրօնական Ընկերակցութեան սորա– ...կանոնագրութեան, վաւերաց– ուած 1954 Ապրիլ 25ի եւ Յունիս 13ի Ընդհանուր ժողովներէն :

...ին որ խօսք եղաւ «Ընդհանուր ժողովի մասին, տեղն է յիշելու Կանոնագրութեան 19րդ յօդուածի Ժ հատուածը, որուն համաձայն Ներկայացուցիչներու ժողովը «կը հրաւիրէ տարեկան Անդամական Ընդհ. ժողով, ուր վարչութիւնը կը կատարէ իր դեկոյցը» :

Արդէն, Բացի Ներկայացուցչական եւ Վարչական ժողովներէն, Կրօնական Ընկերակցութիւնը ունի նաեւ Անդամական Ընդհ. ժողով, որ պէտք է գումարուի տարին մէկ անգամ, լսելու համար վարչութեան զեկուցումը :

1947ի Կանոնագրին 16րդ յօդուածը ա– յստակ էր այս մասին, երբ կ'ըսէր. «Համաձայն պետութեան եւ եկեղեցւոյ բաժանման մասին 1905 Դեկտեմբեր 9ի օրէնքին, Ընդհ. ժողովը կը գումարուի տարին մէկ անգամ ...» : Ու կը ճշդէր ժողովի գումարման մանրամասնութիւններն ու իրաւասութիւնները :

1954ի Կանոնագիրը բոլորովին հարե– ւանցի կերպով կ'անցնի Ընդհ. ժողովին ...ոյն, պարզ յիշատակութեամբ մը : ...ոյն 24րդ յօդուածով կը խօսի «Անդամական Արտակարգ Ընդհ. ժողով»ի մասին, կանոնագիր փոփոխութեան պարագային :

Վերջին չորս տարիներու ընթացքին Ներկայացուցչական ժողովը երբեք չէ գործադրած 19րդ յօդուածի Ժ հատուա– ծի տրամադրութիւնը, այսինքն չէ հր– աւիրած « տարեկան Անդամական ընդհ. ժողով, ուր վարչութիւնը կը կատարէ իր դեկոյցը » :

Վարչութեան տեղեկագիրը տպագիր ...չորս սեանսներու մէջ (եր– ...կու) կուտայ վարչութեան չորս տար– ուան գործունէութեան պատկերը : Վերջին ընտրութեան քուէարկութիւնը ...ուեր են 1959 Դեկտեմբեր 29ին եւ 1960 Յունուար 4 եւ 7ին : Իսկ Ներկայացուցչական ժողովի Ա. նիստը տեղի ու– նեցեր է 1960 Դեկտեմբեր 20ին, այսինքն ...ընտրութենէն ... տասնըմէկուկէս ամիս ... :

Վարչութեան ամբողջ գործունէութիւ– նը ներկայացուած է տեղեկագրի հինգ – ...մասերուն մէջ .

« Վարչութիւնը ունեցած է ամէն ա– ռիթ իր հերթական կանոնաւոր ժողովնե– րը ... քննուած են Փարիզի եւ ար– ուարձաններու եկեղեցիներու կրօնական, ...կան եւ հանրային կեանքի վերա– բերեալ բոլոր հարցերը եւ համապատաս– խան որոշումներ տրուած են» :

Եւ փառք յաւիտեանս, ամէ՜ն :

...Տեղեկագիրը թուումն մասանցն է փա– րիզեան շրջանի եկեղեցիներու հոգաբար– ձութեանց աշխատանքներուն (Մայր ե– կեղեցի, Ալֆորվիլ, Շավիլ եւ Առնուվիլ) : ...Տեղեկագրին մէջ իբրեւ «գործունէու– թիւն» ներկայացուած են նաեւ բացատ– ...գործեր :

Այսպէս, Վարչութիւնը կը խոստովա– նի, որ ցարդ չէ կրցած տէր կանգնիլ ...հողին ու «համեստ շէնք»ին, ...անոր, որ տարիներ առաջ Կա– ...եւ Կարմիր Խաչերը Կրօնական Ըն– կերակցութեան փոխանցած էին իրենց ...այդ փոքրիկ կալուածը : Չէ կրցած իսկ լէ Մուլինոյի հողին վր–

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

ՂՐԻՎԱՍ Կ'ՈՒԶԷ ՀԱՇՏԵՑՆԵԼ

Զայն – պատկերասփիւռ ճառ մը ար – տասանելով, Զօր. Ղրիվաս յայտնեց թէ մտադիր է երկու համայնքները հաշտե – ցնել :

ԽՈՐՀԱՅԻ պարագլուխը չեշտած է որ Կիպրոս պէտք է վճռէ իր ճակատագիրը հանրաքուէով, աւելցնելով որ ուրիշ որ – եւէ ձեւ տագնապը լուծելու անօրգար եւ անընդունելի է : « Վերադարձայ իր – րեւ զինուոր, ոչ իսկ դնելու համար կը– րակին մէջ այլ՝ խաղաղութեան ատամի – կի դրօշը պարզելու» աւելցուցած է Ղրի– վաս.— « Թուրքերը պէտք է հաւատք ըն– ծայեն զինուորի մը խօսքին» : Զօր. Ղրի– վաս ըսած է նաեւ Թուրքերուն որ վերջ դնեն իրենց «հակայոյն հիսթերիք մոլե – ռանդութեան» : Յոյս ունի որ Թուրքիա կրկին կը հետեւի Աթաթիւրքի եւ Վենի– զելոսի քաղաքականութեան :

Այս խօսքերը, սակայն, արդիւնք չեն տուած : Թուրք փոքրամասնութեան բանբեր մը ճշդած է որ Ղրիվասի խօս – քերը «ցոյց կուտան թէ իր նախատեսած բարեկամութիւնը տիրոջ և գերիի միջեւ գոյութիւն ունեցող բարեկամութիւնն է» :

Կ'ըսուի թէ Ղրիվաս Աթէնք վերադար– ձած է :

Փախանարէօս Ուաշինկթըն հասած է տաջի օր եւ անմիջապէս ընդունուած Ճոնսընի կողմէ, որու հետ ժամ մը խօ– սած է : Յոյն վարչապետը նոյն օրակար– գը ունի ինչ որ ունէր Ինէօնիւ, սա տարբերութեամբ որ միտք ունի ժամուի սաուլիս մը տալու, Նիւ Եորք մեկնելէն առաջ :

Ինէօնիւ տեսնուած է Ու Թանի հետ եւ Լոնտոն կը հասնի Կիրակի օր :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԻԹՕ Վարշաւա հասաւ տաջի օր : Պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատա– րէ եւ մօքերու փոխանակութիւններ պի– տի ունենայ համայնավար աշխարհի հարցերուն մասին :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ կորսնցուցած է իր կատա– կախօս բնաւորութիւնը, Շուէտի մէջ : Ժողովուրդէն հեռու, այս խիստ երկիրը չփոթութեան մատնած է խորհրդային վարչապետը :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ օդանաւային սպասարկու– թեանց պաշտօնեաները գործադուլի չար– ժում մը սկսած են Երեքշաբթիէն ի վեր : Մեկնումները կը կատարուին կարեւոր յապաղումներով :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Օրթոտոքս եկեղեցին չատ գոհ է որ Պապը վերադարձուց Ս. Անդրէասի մասունքները, որոնք ցարդ Վատիկան կը մնային :

ՓԱՐԻԶԻ Հաշուեքննիչ Ատեանը, այս տարի ալ շատ խիստ տեղեկագիր մը հր – րատարակած է որուն մէջ կը դատապար– տէ եղած մսխումները մասնաւորաբար Ընկերային Ապահովութեան եւ ձայն – պատկերասփիւռի սպասարկութեանց մէջ, 195 միլիառ ալ տրուած է Պեն Պել– լայի, առ հաշիւ անկախութեան առա – ջին վեց ամիսներու ընթացքին :

բայ եկեղեցի եւ դպրոց կառուցանել, տարիներէ ի վեր :

Չէ կրցած կարգադրել Ազգային Տան ցաւոտ հարցը, որ տարիներէ ի վեր քար գայթակղութեան եղած է, տեղի տալով անախորժութեանց :

Վարչութեան Տեղեկագիրը պարզապէս կ'արձանագրէ տխուր իրողութիւնը, երբ կ'ըսէ. « դժբախտաբար մեր ջան – քերը սպասուած արդիւնքը չտուին եւ խնդիրը ինկաւ դատարան» :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԱՅՈՑ ՋԱՐԴԵՐՈՒ
ՀԵԼԼԵՆԱԿԱՆ ՅՈՒՇ ՄԸ
ԽՐԻՍԱՆԹՈՍ
ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ԿՈՂՄԷ

ԱՀՌԵԼԻ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա.

ԾԱՆՕԹ.— Այս յօդուածը հրատարա – կած է Աթէնի *Էսթիա* երեկոյեան օրա – թերթը, Յունիս 9ի եւ 10ի իր թիւերուն մէջ : Բոլորովին նոր վկայութիւն մըն է Հայկական ջարդերու մասին՝ գրուած հելլէն կրօնապետի մը՝ Տրապիզոնի նախ– կին Առաջնորդ եւ յետագային Աթէնքի եւ համայն Յունաստանի Արք. Խրիսանթոս Սրբազանի կողմէ :

Մէկ քանի օր առաջ «Էսթիա» հրատա– րակեց ամերիկաբնակ Հայու մը «Նիւ – Եորք Թայմզ» թերթին ուղղած մէկ նա – մակը, ուր՝ յիսուն տարի առաջ, Թուր– քերու կողմէ կատարուած մէկ միլիոն 250 հազար Հայերու ջարդերը կը նման – ցուէին Հիթլերականներու կողմէ եղած Հրեաներու ջարդերուն : Բայց, իրակա – նութեան մէջ, Թուրքերու յանցապար – տութեամբ կատարուած ցեղասպանու – թեան այս ահաւոր արարք՝ Նացիական– ներէն շատ աւելի վատ բնոյթ կը կրէ : Գէթ այսպէս կ'երեւի այն ամէնէն, որ կը պատմէ «Տրապիզոնի Եկեղեցին» խո– րագիրը կրող իր մենագրութեան մէջ (Հրատարակութիւն Մայնոր, 1933), Տրապիզոնի մետրոպոլիտ Խրիսանթոս, որ յետագային Աթէնքի եւ համայն Յու– նաստանի Արքեպիսկոպոս եղաւ :

Յայտնութիւններ պարունակող այդ պատմութեան մէջ, հայկական աղէտ – ղութեան առընչութեամբ հետեւեալները կը յիշատակուին :

« Տրապիզոնի Եկեղեցին գերմարդկա– յին ճիգեր թափած էր կանխելու համար Երիտասարդ Թուրքերու Կոստանդնու – պոլսոյ Կեդր. Կոմիտէի կողմէ 1915 տար– ուան ընթացքին որոշուած Տրապիզոնի նահանգի Հայոց ջարդը : 1915ի Յունիս ամսուան սկիզբները, Տրապիզոն եկած էր Երիտասարդ Թուրքերու Կոստանդնու– պոլսոյ Կեդրոնական Կոմիտէի ընդհա – նուր քարտուղար բժիշկ Պէհաէտտին Շա– քիր պէյը, անցնելով Թէոդոսիուպոլիսէն (Էրզրում), ուր կազմակերպած ու յար– ձակած էր այն երկրին բազմաթիւ Հա– յերու ջարդը : Ժամանելէն անմիջապէս յետոյ, Տրապիզոնի վալիին հետ համա – խորհուրդ, Տրապիզոնի մէջ նիստի հրա– ւիրեց Տրապիզոնի նահանգի (վիլայէթ) կառավարիչները (միւթեսարըֆները) եւ փոխ – կառավարիչները (գայմագամ) եւ Տրապիզոնի նահանգին մէջ բնակող Հա – յերու ընդհանուր ջարդի մասին գաղանի հրահանգներ տուաւ » :

×

Եւ Տրապիզոնի մետրոպոլիտը կը շա– րունակէ.

« 1915 Յունիս 13ին, Թրքերէն լեզուով հրատարակուեցաւ յետագայ պաշտ. յայտարարութիւնը, ուր կ'ըսուէր. «Բազ– մաթիւ տարիներէ ի վեր, արտաքին դըր– գումներու հետեւանքով սխալ եւ դաւա– դրական գաղափարներէ տարուելով ի – րենք իրենց խաղաղութիւնն ու շահերը եւ միեւնոյն ատեն նաեւ օսմանեան երկ– րին եւ իրենց մնացեալ համաքաղաքա – ցիներուն խաղաղութիւնն ու ապահովու– թիւնը խռովող օսմանեան ազգերէն գոր– ծելակերպը մեր հայ համաքաղաքացինե– րուն, որոնք յանդգնեցան միանալ ներ – կայիս մեր կառավարութեան դէմ պայ – քարող թշնամիներուն, որոնք թշնամի – ներն են նաեւ հայ ազգի գոյութեան, մեր պետութեան ստիպեց որ՝ զգուշու– թիւն ընէ եւ ձեռք առնէ ու ընտրէ բա – ցառիկ միջոցներ, երկրի հանդարտու – թիւնն ու ապահովութիւնը պահպանելու՝ ինչպէս նաեւ հայ ազգի գոյութիւնը եր– կարաձգելու եւ փրկելու համար : Եւ ո– րովհետեւ, այսպէսով պետութիւնը բա– տիպուած ըլլալով հայ համայնքը (ազ– գը) ղրկել երկրին ներքին մասերը, ընդ– հանուր կառավարչութեանց մէջ պատ – րաստած տեղերը, որպէսզի հոն ապրին մինչեւ պատերազմի աւարտումը, բոլոր Օսմանցիներուն կարուկ կերպով կ'ազդա– րարուի տառացիօրէն հնազանդիլ հետեւ– եալ հրահանգներուն.—

1) Բացի հիւանդներէն բոլոր Հայերը ստիպուած են ներկայ յայտարարութե – նէն հինգ օրուան ընթացքին խմբովին, գիւղ առ գիւղ մեկնիլ ոստիկան զօրաց հսկողութեան տակ :

2) Մեկնումի ատեն, ազատ են իրենց հետ տանելու իրենց շարժուն ստացուած– քէն ինչ որ կ'ուզեն, սակայն, արգիլուած է ծախել իրենց կալուածներն ու հողերը եւ իրենց աւելորդ շարժուն ստացուածքը ձգել մէկուն կամ միւսին : Որովհետեւ, իրենց աժամեայ բացակայութեան ըն – թացքին, իրենց անշարժ կալուածները ինչպէս նաեւ շարժուն ստացուածքներէն ինչ որ պիտի չտանին իրենց հետ, ծը – րարուելով պիտի պահուին հաստատուն եւ կառավարական հսկողութեան տակ գտնուող շէնքերու մէջ եւ իրենց վերա – դարձին անոնք եղածին պէս իրենց պի– տի յանձնուին : Հակառակ այս հրահան– գին՝ անշարժ կալուածներ գնողներն ու ծախողները եւ շարժուն կամ անշարժ ստացուածքներ պահողները պիտի հան – ուին Պատերազմական Ատեանի առջեւ : Միայն արտօնուած է կամովին կառա – վարութեան ծախել այն բաները, որ կըր– նան գործածուիլ բանակի կարիքներուն : 3) Ճամբու ընթացքին անոնց հանգիստը ապահովելու համար պատրաստուած են հիւրանոցներ (խաներ) եւ յարմար բնա – կարաններ ու ամրողջացած տանից որ – եւէ օրինազանցութեան կամ յարձակումի ենթարկուելու իրենց աժամեայ բնա – կարանները ապահով հասնելու միջոցնե – րը : 4) Հայ համայնքի (ազգի) մէկ ան – դամին կամ բազմաթիւ անդամներու բռ – նացուածքին, կեանքին եւ պատիւին դէմ յարձակողներուն դէմ, ոստիկան զօրաց ջոկատները պիտի գործածեն իրենց զէն– քերը իսկ անոնցմէ ողջ բռնուողները պի– տի ղրկուին Պատերազմական Ատեաննե – րու առջեւ ու պիտի դատապարտուին մահուան : Այս ցուցակի միջոցը՝ որ ար – գիլուած է Հայերու մոլորումին, ոչ մէկ կապ ունի միւս համայնքներուն հետ : Ասոր համար, միւս ազգերը ոչ մէկ ձեւով ու կերպով պիտի միջամտեն այս հարցին մէջ : 5) Հայերը ստիպուած են հնազանդիլ կառավարութեան այս ո – րոշումին : Ասոր համար, եթէ անոնցմէ մէկը համարձակի զէնք գործածել բանա– կին կամ ոստիկան զօրաց դէմ, իր այս արարքին համար, միայն ինք, պիտի սպաննուի զէնքով : Նմանապէս, կառա– վարութեան որոշման ընդդիմացողները, մեկնիլ մերժողներն եւ հոս ու հոն պահ– ուողները, ինչպէս իրենց բնտանիքներուն մէջ պահողները եւ անոնց ուտելիք տը – ուողները եւ անոնց պահուիլը ապաստ – վողները պիտի հանուին Պատերազմա – կան Ատեանի առջեւ, մահուան դատա – պարտուելու համար » :

(1 Շար.)

ՀԱՅ ՈՒՍՈՂՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՐԸ՝

ԱՆԱՆԻԱ ՇԻՐԱԿԱՑԻ

Combien les Arméniens auraient raison d'être fiers de leur passé. Malheureusement ils ne le connaissent pas.

PROF. HATTON
de l'Université de Cambridge

ԽՄԲ.— Ռուբէն Թադէոսեանի մահուան տարելիցին առթիւ, կը հրատարակենք այս դասախօսութիւնը զոր մեր ողբացեալ բարեկամը կատարած է 1955ին:

Հռչակաւոր հայ գիտնական, է. դարու զաւակ, Անանիա Շիրակացի, նորագոյն ուսումնասիրութիւնների լոյսի տակ պատուաւոր տեղ է գրաւել միջազգային գիտութեան Պանթէոնի մէջ:

Գիտութիւնների կարեւոր ճիւղը՝ ուսողութիւնը (մաթեմատիկ), ուր փայլեց աւելի քան 12 դար առաջ մեր մեծ գիտնականը, մաս է կազմում այն սակաւաթիւ բացարձակ ճշմարտութիւնների, որոնց վրայ կարող է վստահօրէն հիմնուել մարդկութեան պրպտող եւ ստեղծագործող միտքը, հակառակ աշխարհի վրայ ճնշող յարաբերականութեան եւ փոփոխականութեան:

Գիտութիւնների թէ իշխող եւ թէ ըսպասարկող ուսողութիւնը, որ զբաղւում է թիւերով, համրանքով եւ ձեւերի մեծութեամբ եւ փոխյարաբերութեամբ դիւրամատչելի չէ ամէնքին: Այսուհանդերձ չենք կարող չընդունիլ որ մեր գոյութեան, գիտակցութեան եւ դատողութեան գրեթէ ամբողջութիւնը ենթակայ է համրելու, կշռելու, չափելու եւ հաշուելու կարողութեան եւ ուրեմն թիւերի բացարձակ դերիշխանութեան:

Այսպէս, բոլոր խնդիրները որոնք կապուած են ժամանակի, տարածութեան նիւթական կարելիութեան եւ նախատեսութեան ընդունակութեան հետ, առանց թիւերի միջամտութեան չեն կարող լուծում գտնել:

Օրինակ շինարարութիւն, արտադրութիւն, քաղաքականութիւն, փորձառութիւն, ռազմական ուժ, վիճակագրութիւն, հաշուեգրութիւն եւն. եւն.:

Սակաւ չեն Հայերի մէջ հմուտ մաթեմատիկոսներ եւ մեր օրերին երիտասարդ Ս. Մերգելեան Երեւանում, Ա. Զաւրիեւ որ Թիֆլիսում դասատու է եւ միութենական Խորհ. Միութեան, շինանիւթերի տոկունութեան վերին ստուգիչը, ինչպէս եւ ուրիշ հմուտ մաթեմատիկոսներ, եզակի է սակայն Անանիա Շիրակացիի կեանքը եւ գործը իր ապրած դարաշրջանի համար:

Իր համալսարանական աւարտաճառին մէջ, (Հոկտեմբեր 1940) Երեւանի պետական մատենադարանի գիտական նիստին՝ Փրոֆ. Ս. Հայրապետեանը այսպէս է բնութագրում Անանիա Շիրակացիի դերը եւ գիրքը:

« Ա. Շիրակացի առաջինն է նախամիջնադարեան հայ հասարակական կեանքում որպէս հռչակաւոր մաթեմատիկոս, աստղաբաշխ, բնագէտ, բազմավաստակ մանկավարժ, մեծաքանակ գիտական աշխատութիւնների եւ դասագրքերի հեղինակ, գիտութեան աննկուն պաշտպան ու եռանդուն ջատագով, ժողովրդական լուսաւորութեան անձնուէր գործիչ: Աւելի քան կէս դար տեւող իր գիտական բազմակողմանի ուսումնասիրութիւնների եւ մանկավարժական բեղնաւոր աշխատանքների երջանիկ համակցութեամբ, Շիրակացի Հայաստանում ոչ միայն հիմք է դրել մաթեմատիկական ու բնական գիտութիւնների զարգացմանը, այլ եւ հայ ժողովրդի մէջ արթնացրել է գիտական միտք լուսաւորութեան օճախներ ստեղծելով նրա բազմաթիւ վայրերում: Որքան անհերքելի է, որ Մովսէս Խորենացին հայ պատմագրութեան հայրն է, նոյնքան արդարացի կը լինի ասել, որ նոյնն է եւ Ա. Շիրակացի, բնական եւ մաթեմատիկական գիտութիւնների բնագաւառում »:

Նման ձեւով արտայայտուած են Երեւանի համալսարանի փրոֆէսօրը եւ բազմաթիւ ուրիշ գիտնական դէմքեր, որոնք տասնեակ տարիներ առաջ Էջմիածնայ վանքի մատենադարանում կամ խուցերում, դժուարին պայմանների մէջ, փոշոտ մագաղաթներ են թղթատել երկար ժամեր եւ աչքի լոյս են վատնել հին եղելութիւններ, յիշատակարաններ պըրպըտելով, բոլորն էլ օգտուել են նոյն աղբիւրից՝ ձեռագիրներից:

Շատ արժէքաւոր են գիտական ձեռագրերը որոնց մէջ առանձին նշանակութիւն ունին բնագիտական, իմաստասիրական, մաթեմատիկական, աստղաբաշխական, քիմիական, տիեզերագիտական եւայլ նիւթերը (*):

Այդ տեսակէտից հնագոյն հայ գրականութեան մէջ բացառիկ տեղ է գրաւում 7րդ դարի մեծ գիտնական, յայտնի մաթեմատիկոս պատմաբան, տիեզերագէտ եւ փիլիսոփայ Անանիա Շիրակացի, որի ձեռագիրները գիտական գրականութեան ուսումնասիրութեան համար մեծ նշանակութիւն ունին:

Եթէ ճշդուած չէ Ա. Շիրակացիի ծընընդեան թուականը, յայտնի է սակայն որ նա ապրել է 7րդ դարում, ոմանց կարծիքով աշխարհ է եկած մօտաւորապէս 630 թ. եւ վախճանուել է 710 կամ 720 թ. հօր անունը Յովհաննէս Շիրակայ գաւառը (Վանանդի եւ Այրարատի միջեւ տարածուած Ախուրեան գետի ամբողջ հովիտը): Յաճախ անուանում են նաեւ նրան Անեցի, ինչ որ ենթադրել է տալիս որ նա ծագումով Անի բերդից է կամ Անի վանքից:

Սուանալով Շիրակայ վարդապետանոց կոչուած վանական դպրոցում իր ապրած դարաշրջանի համեմատ վանական դպրոցի կրթութիւն, 657 թ. մեկնում է Բիւզանդիա, նախ Թէոդոսուպոլիս ուր մի քանի ամիս պարապում է Եղիազարոս անունով մի ուսուցչի հետ, յետոյ գնում է Չորրորդ Հայք, ուրեղ վեց ամիս աշխատում է Քրիստոսատուր մաթեմատիկոսի քով: Տեսնելով սակայն որ այս վերջինը բաւականաչափ հմտութիւն չունի ուղեւորւում է Կոստանդնուպոլիս: Այստեղից անցնում է Տրապիզոն, կարեւոր առեւտրական եւ միջազգային փոխանակութեան կեդրոն, ուր եւ հանդիպում է ուսուցչապետ Տիւքիկոսին: Այս վերջինի ձեռքի տակ Ա. Շիրակացի անցնում է չորս տարի գրամատենայ (միջնակարգ) դպրոցը եւ ապա աւարտում է նաեւ չորս տարուց վերջը հռետորական ոչ միայն բարձր պատրաստութեամբ եւ հմտութեամբ օժտուած ուսուցչապետ է եղել, այլ նաեւ քաջ ծանօթ հայ լեզուին եւ դպրութեան:

Ա. Շիրակացի անհուն սէր ունենալով դէպի իրական գիտութիւնները չէր կարող բաւարարուել վանական կրթութեամբ, մեծ եռանդով նուիրւում է իր սիրած գործին՝ բարձր գիտութիւններին եւ օգտւում է նաեւ Տիւքիկոսի մեծաքանակ եւ բազմազան գրադարանից: Շընորհիւ իր անդուլ եւ մեղուաջան աշխատանքներին Շիրակացի կատարելապէս տիրապետում է մաթեմատիկական եւ աստղաբաշխական գիտութիւնների մէջ, լըջօրէն խորանում է փիլիսոփայական, աշխարհագրական, տոմարագիտական, բնագիտական եւ պատմական գիտութիւնների մէջ:

Ութ տարի մնալուց յետոյ վերադառնում է Հայրենիք, հիմնում է դպրոց ուր ամէն կողմից գալիս են բազմաթիւ աշակերտներ: Իր դպրոցի կրթադաստիարակչական նոր ուղղութիւնը չէր կարող սակայն գոհացում տալ ժամանակակից եկեղեցիին եւ նրա ղեկավարներին, որովհետեւ Տրապիզոնից ընդօրինակած ուղղութիւնը հիմնուած էր հելլէնական աւանդութիւնների եւ յոյն հեթանոսական գիտութիւններով տոգորուած մի դպրոցի վրայ: Ինքը Շիրակացին տալիս է ժամանակակից իշխող խաւերի բնութագիրը «ոչ սիրող իմաստից եւ գիտութեանց ծոյլք եւ ձանձրացողք: Կեղծաւորք եւ սնափառք ցուցանել կերպարանս գիտութեան եւ կոչել ի մարդկանէ ռաբբի:

Փրոֆ. Հայրապետեանի կարծիքով տեսակէտների դիմադրութիւնը բացատրւում է նրանով որ հոգեւորական ղեկավար շրջանների կողմից Շիրակացի գիտուել է իբրեւ քողարկուած հերետիկոս, իսկ նրա գիտական աշխատանքները՝ կախարդանք, դիւթական հնարք: Յունական դասական գիտութեամբ զինուած, հելլենական գրականութեամբ սնուած, մարդասիրական գաղափարներով օժտուած Ա. Շիրակացի, մի լուսարձակ էր իր շրջապատի մէջ:

Գրամագիտարար ասում է՝ « Ա. Շիրակացի իր երկիրը ստեղծել է մեծագոյն ջանքերով եւ տանջալից թափառումներով: Նա ուսումնասիրել է բազմաթիւ հոգնաբեղուն եւ խորիմաստ գրքեր, նրա աշխատանքներում ենթակայացուած են ոչ միայն մաթեմատիկական եւ աստղաբաշխական գիտութիւնները այլեւ գիտական փիլիսոփայական շատ հարցեր, սակայն դրանց շարքում գերազասուած են մաթեմատիկական աստղաբաշխութիւնը եւ երաժշտական արուեստը, ինչպէս եւ աշխարհագրութիւնը: Նա շարահիւսել է արուեստների մասին եւ մատենագրական տեսութիւնը եւ գրեթէ հռետորական կրթութեան բոլոր գիտելիքները:

Ա. Շիրակացի աշխատասէր մեղուի պէս ժողովել է իր մեղուանոցում Քաղդէացւոց, Յունաց եւ շատ ուրիշ ժողովուրդների բազում գիտութիւնները:

Զզուած լինելով հայրենիքում ղեկավար շրջանների կողմից իրեն ցոյց տուած վերաբերմունքից, ասում է անհանդուրժութիւնը, հեռանում է Հայրենիքից: Վենետիկի Թագաւորին նա սովորեցրել է քիմիա եւ երկաթից ոսկի ստանալու գաղտնիքը:

ՌՈՒԲԷՆ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

(*) Տե՛ս «Աստղաբերդ» թիւ 6, 8 եւ 9, 10, 1952 թ. Իսթանպուլ, Ա. Երեմեան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՇԱՐԺԱՐՈՒԵՍՏԸ

Մարտին գումարուեցաւ Հայաստանի «Կինօաշխատողների Միութեան» հերթական համագումարը, որ տեւեց երկու օր: Այս համագումարը պատեհ առիթ մը եղաւ որ քննութեան առնուին վերջին քանի մը տարիներու աշխատանքներուն արդիւնքը, հայկական շարժարուեստին [illegible] ճակուած դժուարութիւններն ու թերութիւնները եւ այս հարցերուն շուրջ տեղի ունենան մտքերու փոխանակում:

Ստորեւ, քաղելով «Սով. Արուեստ»ի Մայիսի թիւէն, կը ներկայացնենք քանի մը տեսակէտներ:

ԷԴ. ԹՕՓՉԵԱՆ (Հայաստանի գրողներու Միութեան առաջին քարտուղար) — Ստեղծագործական փոխադարձ կապին բացակայութիւնը վերջին տասնամեակին հասաւ այն աստիճանին արդիւնքին, որ արուեստանոցը այդ ամբողջ ժամանակաշրջանին կ'աշխատէր բանկէ զուրկ բեմագրութիւններու վրայ: Եւ, ի հարկէ, իրարու ետեւէ հրապարակ ելան գորշ, արուեստական ժապաւէններ:

Ըսին թէ, բեմագրիչներէն մէկը մեծ յաջողութեամբ օգտագործած է [illegible] նորավէպ մը: Բայց արդեօք հայ չկա՞ն լաւ նորավէպեր: Մենք հարուստ

ԱՆՏԻՊ ԷՋԵՐ

ԿԵՌԱՍ ԵՒ ՈՒԼԻԿ

Հազիւ քանի մը մատուկէս հասակով ու հողերուն մէջ տապլտկող մանուկներ հաճեցան մեզ դիտել:

Քաղաքէն դուրս ելանք, բաց դաշտը: Անսահման կանաչ՝ միօրինակ, հրապուրիչ եւ յոգնեցուցիչ: Եւ այդ կանաչին մէջ մեր ճամբան փոշոտ՝ որ կը հեւար կէսօրուան խիստ արեւին տակ: Սայլը կը ճռնչար երկար, երկար…

Խանդավառութիւնս եւ ուրախութիւնս մարեցան ի վերջոյ: Գլուխս դրի մօրս ծունկին եւ աչքերս գոցեցի: Կոպերուս մութին մէջէն կարծես սայլը կը վերադառնար ու ետեւի վրայ վար կ'իջնէր, կը դահավիժէր:

— Մամա, ըսի ընդոստ աչքերս բացած, երբ որ աչքերս կը գոցեմ՝ սայլը ետ կ'երթայ:

— Կրողին տակը երթայ, սաստեց մայրըս խստութեամբ:

Պահ մը ապշած՝ իր բարի դէմքը քննեցի, անկէ՝ ծալ – ծալ եղած ու սայլին գրեթէ կէսը բռնած իր չարշաֆին խառնակ ու անհոգ վիճակը դիտեցի ու չհասկնալով, մեծի պէս, այսինքն հօրս ձեւերով՝ ծըլթ – ծըլթ մը ըրի, գլուխս դարձուցի եզներուն կողմը, յօրանջեցի: Եւ սեւեռուն մեր առջեւ, ճամբուն ծայրը, հորիզոնին վրայ փնտռեցի երթալիք գիւղերնիս, բայց վստահ որ մայրս սիրտ չունի հարցումներս գոհացնելու՝ ինկայ նորէն ծունկին վրայ եւ քնացայ:

Բ.

Գիւղէն հեռու, ծառերով շրջապատուած, փոքրիկ ագարակի պէս տուն մըն էր: Ետեւը կը տարածուէր ընդարձակ այգին իր սալորի, խնձորի, կեռասի ու ծիրանի ծառերով ու խաղողնոցի պատկառելի բաժինով:

Մանկապարտէզի զողնոցիս մէջ միս մինակ գտայ ինքզինքս: Կորսուած շունի նման էի: Կատու մը անգամ չկար՝ մըխիթարուելու համար:

Ամէն օր, արշալոյսին, Քեռիին երկու երիտասարդ տղաքը արտ հերկելու կ'երթային, իրենց առջեւը ձգած երեք զոյգ եզները: Մարթան, — նոր հարսը — մօրս հետ կաթնեղէնն ու կերակուրները կը պատրաստէր: Որով ասոնց հետ խաղալ կատակել չէր ըլլար, արդէն գիս արգելքի մէջ կը դնէին: Իսկ պառաւ Սառան, խուլ ու կոյր, որ իր մութ անկիւնը, ոչխարի մորթին վրայ կը մրմնջէր անդադրում համրիչ քաշելով, մօտիկութիւնս զգալուն՝ գիս քովը կը կանչէր ու գիրկը կը նստեցնէր: Սակայն չէի ախորժեր իրմէ: Քաղաքի մեծ մայրիկիս անուշ քթախոտին տեղ՝ սոր վրայէն գող կը հոտէր: Յետոյ հէքեաթ կամ երազ պատմել չէր գիտեր: Սիրելի կամ զգուե– պատմել չէր գիտեր: Սիրելու կամ գըրգուելու ձեւն ալ կը նեղէր գիս: Հազիւ գիրկը նստած կ'ըլլայի կը սկսէր եղունգներով գլխուս մազերուն մէջ ոջիլ փնտռել, քթթըտել:

Կը մնար Քեռին: Որուն հետ ուզէի կամ ո՛չ՝ պիտի յարմարէի: Եւ արդէն կարծուածէն աւելի շուտ եղաւ ասիկա:

Քանի մը օր ետք գիս ալ իրեն հետ միասին այգի տարաւ, ուր օրն ի բուն կը մաքրէր, կը տնկէր ու կը փորէր, սորվեցուց ինծի ալ ժողվել ցախերն ու վնասակար խոտերը, աւելորդ արմատները: Կ'ըսէր.

— Աս չափ տեղը չմաքրես նէ՝ հաց չկայ:

Հոս առաջին անգամ ըլլալով գործնապէս կը հասկնայի հացին գին մը ունենալը: Ամէն աշխատանք հացով չափուած էր:

— Դատինք որ Աստուած կերած հացերնիս հէլալ ընէ:

Կամ,

— Սա սալորին տեղ նուռի ծառ մը տնկել կ'ուզեմ ամմա՛… հաց չըլլէր:

— Կը տեսնա՞ս սա հողը, հացի պէս ալրանք է:

Անկէ դուրս քիչ կը խօսէր Քեռին, գուցէ խօսիլ չգիտնալուն համար: Ճաշի վրայ հազիւ իր տղոց հետ հատէն-կատէն քանի մը խօսք կը գտնէր: Տղաքն ալ իրմէ աւելի՝ իրեն պէս: Բայց տեղը կը հանէր ամէն առտու, դեռ լոյսը չբացուած, կերկերուն ու ամբողջական «Առաւօտ լուսոյ» երգով մը:

Ինչ որ աւելի գրաւած էր ուշադրութիւնս, ճաշին վրայ՝ ամէնուն իրմէ իրենց հացին չերտը ստանալն էր: Կը կտրէր ու կը բաժնէր հանդիսաւոր ձեւերով: Վայ փշրանք ըսողին, կերակուրը աւելցնողին, եղածով չգոհացողին: Ծուռ, ծուռ կը նայէր, ու փայտէ դգալ ափին մէջ կը սեղմէր ճակատի մը զարնելու պատրաստ դիրքով:

Ջիղերը դող կ'ելլէին, երբ թուղթ կամ կտոր պատռուելուն, կամ տախտակ կոտրուելուն.— Ինչ է, ինչո՞ւ գիան կ'ընէք… Աստուած պէտք նիդ տա՛յ…

Բացարձակապէս արգիլած էր ծառերուն վրայ ելլել: Գարուն էր ու ծաղկէր էր ամբողջութեամբ: Կեռասներն ըսէք ալ գրեթէ կազմուեր էին: Որքան կ'ուզէի շուլլուիլ: կուկի (ծիրան) կուտ ժողվելու պատրուակով, աչքէ հեռու որեւէ ծառի մը վրայ կը մագլցէի:

ՓԱՅԼԱԿ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

(2 Տար.)

...գրականութիւն ունինք, մեր դրագէտներուն շատ մը գործերուն հիման վրայ կարելի է հիանալի ժապաւէններ նկարահանել, բայց այս կէտը անուշադրութեան մատնուած է :

Այս երեւոյթին պատճառը գտնելու համար հարկ է՝ շարժարուեստի մարդոց եւ գրագէտներուն միջեւ կապի թուլութիւնը : Մեղաւոր են երկու կողմերն ալ : «Հայֆիլմ» ի մէջ աշխատողներէն ոմանք հայերէն գրեթէ չեն գիտեր, ատոր համար ալ ծանօթ չեն մեր գրականութեան :

ԱՒԵՏ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ (դերասան) — Երբեմն մեզի կ'ըսեն, թէ նա պէտք չէ նայի, որուն հետ պէտք է քալել ... ճիշդ է : Բայց երբեմն կը պատահի, որ կ'ուզես նաեւ նայիլ եւ վերյիշել երէկուան լաւ գործը՝ այսօրուանին հետ բաղդատելու համար : Ինչո՞ւ համար, օրինակ, մեր շարժարուեստը փայլուն պատկեր մը կը ներկայացնէր 1930ի տարիները : Ամէնէն առաջ՝ դերասանական փայլուն ուժերով, հանճարեղ դերակատարումներով ... Բայց այդ ժամանակները անցան : Մեր շարժարուեստը, անշուշտ, մասնագիտութեամբ եւ այլ կողմերով արագ չափով յառաջդիմեց, զարգացաւ : Եւ, տարօրինակ բան, հայ դերասանը տեսակ մը դուրս նետուեցաւ մեր ժապաւէններէն, դերակատարումները «փոքրացան» ու այլեւս առաջուան յաջողութիւնն ու ընդունելութիւնը չեն գտներ : Ինչո՞ւ : Նախ, որովհետեւ «փոքրացաւ» մեր բեմադրութիւնը : Հետաքրքրական, խոր ներքաշիչ դերեր եւ կերպարներ գրեթէ չեն ստեղծուիր :

— Չէ, ես դժգոհ եմ մեր բեմադիրներէն : Ոչ միայն անոնցմէ, այլ նաեւ՝ բեմադրիչներէն, շարժարուեստի միւս աշխատողներէն : Եթէ անոնց տեղը ըլլայի, թոյլ չէի տար, որ հանդիսականին գնահատութեան արժանացած ստեղծագործութիւնները «պարապ» անցընեն իրենց ժամանակը, տարիները ... :

Ս. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ (Շարժարուեստի պետական կոմիտէի նախագահ) — Ինչ պատահած է, ինչո՞ւ մեր շարժարուեստը անուղղելի քանի տարիով «ետ գացած» է : Նախ, որովհետեւ, ժապաւէններու հայկական արուեստանոցը կորսնցուցած է իրեն զգացումը : Եւ, աւելին, ներքին գոյավիճակը իրաւունք չի տար յուսալու, թէ յառաջիկայ մէկ-երկու տարուան մէջ մեծ ժապաւէններ կարելի պիտի ըլլայ ստեղծել :

... Ըստ իս, նախ պէտք է վերցնել այն խոչընդոտը, որ գոյացած է հայկական շարժարուեստին եւ հայ գրականութեան միջեւ : Ցետոյ, մենք պէտք է սորվինք բեմադրութիւն գրել : Երկրորդ կարեւոր խնդիրը կապուած է բեմադրիչներուն հետ, բոլոր բեմադրիչներն ալ պէտք է գտնուին հաւասար պայմաններու մէջ : Եւ առհասարակ, վերջ պէտք է տալ «ծեբերու» եւ «երիտասարդներու» շուրջ եւ միջեւ տեղի ունեցող վէճերուն :

Հայկական շարժարուեստին զարգացման գործը այսօր դարձած է ազգային արժանապատուութեան հարց : Եւ ամէն ոք, որ այս կամ այն չափով կապուած է շարժարուեստին հետ, պէտք է լրջօրէն խորհի այդ մասին եւ ազնուաբար, ուժերը չխնայելով, աշխատի, որպէսզի «Հայֆիլմը» կարողանայ հաստատել իր մեծ պարտքը ժողովուրդին, մեր մշակոյթին :

ՕՏԱՐՆԵՐՈՒ ԿԱՐԾԻՔԸ

Ռ. ՄՈՒՋՉԵՎԱ (Խորհ. Միութեան շարժարուեստի պետական կոմիտէի գլխաւոր խմբագիր) — Ամէն տարի «Հայֆիլմ» կ'արտադրէ առնուազն մէկ ժապաւէն մը, որ կամ չընդունուիր եւ կամ «կ'անցնի» սահմանափակ տարածքանակով : Մինչեւ այսօր ոչ մէկ ժապաւէն արժանացած է առաջին կարգի մրցանակի : Բոլորն ալ գիտեն հիմա, թէ «Հայֆիլմի» ժապաւէնները ամէնէն լաւ պարագային կ'արժանանան «երրորդ կարգի» աստիճանին :

Նկարահանուելէ առաջ բեմադրութիւնները, իբրեւ կանոն, կը քննուին Խորհ. Միութեան շարժարուեստի կոմիտէին կողմէ, եւ մենք առիթ ունինք հոն ծանօթանալու ներկայացուած գործերուն : Չկայ ուրիշ արուեստանոց մը, որուն ներկայացուցած բեմադրութիւններուն այդքան մեծ մասը մերժուի գաղափարական – գեղարուեստական ցած մակարդակին պատճառով, որքան «Հայֆիլմ»ին ներկայացուցած գործերը :

Վ. ՎԱՅՍՖԵԼՏ (շարժանկարի քննադատ) «Հայֆիլմ»ի արուեստանոցին մէջ շատ քիչ կը լսէք արուեստագէտին մտահոգիչ ընդլայնող խօսակցութիւններ, ստեղծագործական կիրքերու բորբոքումներ, առողջ հետաքրքրութիւններ : Ասոր հիմնական պատճառը այն է, որ ստեղծագործական Fատրերու թարմացում գրեթէ չկայ :

.. Խորհ. Միութեան արուեստանոցները սիրով իրենց դուռները կը բանան Հայաստանի երիտասարդութեան առջեւ, պէտք է զուրգուրանքով շրջապատել երէ նէրէն՝ բեմադրիչներ, նկարիչներ, քննադատներ եւ մասնագէտներ պատրաստելու համար : Միեւնոյն ժամանակ պէտք է զուրգուրանքով շրջապատել երիտասարդ ուժերը, ստեղծել այնպիսի միջավայր մը, ուր խիկական տաղանդը յաջողի ծաղկիլ : Իմ տպաւորութիւնս այն է, որ արուեստանոցին մէջ ստեղծուած չէ այդ բարենպաստ վիճակը :

Տարուան ընթացքին մէջ ասոր քննադատը կը մատնանշէ թէՃնիՃ եւ գեղարուեստական թերութիւնները «Զորբը մի մարթու տակ», «Երգում է Գոհար Գասպարեանը», «Ճանապարհ դէպի կրկէս» ժապաւէններուն :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

«ՄԱՐԴԸ ԱՓԻ ՄԷՋ» (Պարոյր Սեւակ) — Պարոյր Սեւակ իր ինքնատիպ գրիչը ունեցող այն հայ բանաստեղծներէն է, որոնց ամէն մէկ ստեղծագործութիւնը կ'արժանանայ գրասէր հասարակութեան ուշադրութեան : Անոր այս հաւաքածոն կը պարունակէ զանազան առիթներով եւ տարբեր ժամանակներու մէջ գրուած հարիւրէ աւելի բանաստեղծութիւններ, որոնք ներկայացուած են հետեւեալ բաժիններուն մէջ՝ «Նոյն հայցէով», «Թռուցիկ երգեր», «Մարդը ափի մէջ», «Ականջդ բեր տեսեմ», «Հարկ հողեկան», «Եւ այր մի՝ Մաշտոց անուն ...», «Ուշացած իմ սէր», «Երգ երգոց» եւ «Նահանջ երգով» :

«ՊԱՏԵՐԱԶՄ Է ՑԱՑՏԱՐԱՐՈՒԵԼ» (Ուիլեըմ Սարոյեան) — Վերջին երկու տարիներուն Հայպետհրատը «Պատմուածքներ 20րդ դարի» խորագրին տակ հրապարակ հանեց համաշխարհային գրականութեան լաւագոյն գրական գործերը : Այդ գրքոյկներուն մէջ կը ներկայացուին գիծեր հեղինակին կեանքէն եւ գործէն : Ո. Սարոյեանի «Պատերազմ է յայտարարուել» պատմուածքը երեք ուրիշ պատմուածքներու հետ միասին («Օձ», «Խեղճուկրակ արաբը», «Այգուն ձմեռային գործաւորները») ներկայացուած են այս գրքոյկին մէջ :

ՄՈՒՐԱՑԱՆ («Երկերի ժողովածու», հատոր վեցերորդ) — Այս հատորին մէջ զետեղուած է արձակագիր եւ թատերագիր Մուրացանի «Ռուզան» պատմական թատերակը, ինչպէս նաեւ հետեւեալ արձակ գործերը՝ «Թէ ինչու իմ ստորագրութիւնը չընդունեցին», «Ցաւուկ Թղթակիցը», «Առաքեալը» եւ «Գթութեան քոյրերը» : Համառօտ ծանօթագրութիւններ կը ներկայացնեն այս պատմուածքներուն եւ թատերակին գանազան հրատարակութիւններուն մասնաւորութիւնը, որոնք, անշուշտ, հետաքրքրական են բանասէրներուն եւ գրականագէտներուն համար :

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ («Երկերի ժողովածու», հատոր երրորդ) — Այս գիրքով վերջ կը գտնէ Վ. Տէրեանի գործերուն ամբողջական հաւաքածոն : Ընթերցողը այս հատորին միջոցով պիտի ծանօթանայ բանաստեղծին թարգմանութիւններուն եւ թարգմանական փորձերուն, որ ան կատարած է Էմիլ Վերհարնէն, Վալերի Բրիւսովէն, Օսկար Ուայլտէն, Շառլ Պոտլէրէն եւ ուրիշներէ : Առանձին հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն անոր փոքրիկ արձակ բանաստեղծութիւնները : Վ. Տէրեանի նամակները եւ հեռագիրները՝ ուղղուած իր շրջանի անուանի մտաւորականներուն, նոր անկիւններով կը բացայայտեն անոր հարուստ ներաշխարհը : «Խօսք Տէրեանի մասին» վերջաբանը մանրակրկիտ վերլուծում մըն է հայ ականաւոր բանաստեղծին ստեղծագործութեան մասին : Օգտակար ուղեցոյց է «Անձնանուններու բառարանը» : Հատորը կազմած եւ ծանօթագրած է Վաչէ Պարտիզունի, որ միաժամանակ վերջաբանին հեղինակն է : Այս եռահատոր հրատարակութեամբ Վ. Տէրեան աւելի լրիւ ձեւով կը պատկերանայ ընթերցող հասարակութեան աչքին առջեւ :

«ՊԵՐՃ ՊՌՕՇԵԱՆ» (Ս. Մանուկեան) . — «Նշանաւոր մարդկանց կեանքը» խորագրին տակ լոյս տեսաւ Պերճ Պռօշեանի կեանքին նուիրուած գիրք մը : Գեղարուեստական արձակին հնարաւորութիւնները օգտագործելով՝ Ս. Մանուկեան մեզի կը ներկայացնէ անուանի հայ արձակագրին անցած ուղին՝ մեծ արտայայտչականութեամբ բացայայտելով ժամանակաշրջանին եւ վայրին գունագեղութիւնը :

ԴԻԼԻՋԱՆ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻ ՊՏՈՒՂԻ ԵՒ ԲԱՆՋԱՐԵՂԷՆԻ ՊԱԿԱՍԷՆ

Հայաստանի կարեւորագոյն քաղաքներէն Դիլիջան ամռան ամիսներուն կը տառապի պտուղի եւ բանջարեղէնի պակասէն, կը գրեն երկու Դիլիջանցիներ «Սով. Հայաստան»ի խմբագրութեան ուղղուած բաց նամակի մը մէջ : «Ամռան ամիսներին քաղաքում հանգստացող հազարաւոր երեխաներն ու հիւանդները ամէն օր կարիք են զգում թարմ ու վիթամինների հարուստ կանաչեղէնի ու մրգերի, սակայն այդպիսիք շատ հազուադէպ են երեւում խանութներում ու վաճառքի կէտերում » :

Նամակագիրները կը խօսին նաեւ քանակի մասին, այսպէս «1963 թուականին քաղաքում ստացուել ու վաճառքի են հանուել մօտ հազար թոն բանջարեղէն ու պտուղներ, մինչդեռ միայն բանջարեղէնին պահանջը կը կազմէ 6 – 7 հազար թոն», մնաց որ չունկայ հանուող բանջարեղէնին «մեծ մասը լինում է ցածրորակ, թարմութիւնը կորցրած» :

Ասոր հետեւանքով, ինչպէս ամէն տեղ, կ'օգտուին շահագէտները, «որոնք ցանկացած գնով վաճառում են իրենց բանջարեղէնն ու մրգերը» :

Նամակագիրներուն համաձայն, Դիլիջանի շրջակայքը կան շատ բարեբեր հողեր, իսկ տեղւոյն խնձորը, տանձը, սալորը, հատապտուղները մեծ հռչակ կը վայելեն : Արդարեւ, Դիլիջանի խնձորը 1939ին առաջնակարգ տեղ մը գրաւած է «Համամիութենական գիւղատնտեսական ցուցահանդէսում», այլ խօսքով ամբողջ Խորհ. Միութեան մէջ : Ցաւալի է սակայն, որ քաղաքին երբեմնի պտղաբատ տարածութիւնները «անխնամ թողնուելու հետեւանքով համարեա ոչնչացուել են» :

Նամակագիրները կ'առաջարկեն օգտագործել քաղաքին շրջակայ տարածութիւնները ու միեւնոյն ատեն հիմնել թռչնաբուծական մեծ զործարան մը, ուր կարելի ըլլայ պահել 30 – 40.000 թռչուն՝ «քաղաքի աշխատաւորներին, բուժարաններու մէջ խնամուողներին ու հիւանդներին թռչունի թարմ մսով ու ձուով (հաւկիթ) մատակարարելու համար» : Աւելցնենք, որ Դիլիջան ունի թռչնաբուծական կայան մը, որ ճոխեր կը հայթայթէ կոլտնտեսութիւններու :

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՀՐԱՅՐԻ ԴԵՐԸ», հայ ազատագրական շարժման մէջ (ակնարկ մը անոր յեղափոխական նկարագրի վրայ), գրեց Կ. Սասունի, Պէյրութ 1964, (հասցէ՝ Կ. Սասունի, 119 Րիւ Սալիմ Պուկանի, Պէյրութ, Լիբանան) :

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Զարգացումը, կ'ըսէ եափոնցի դաստիարակ մը, այն բանն է որ կը մնայ մարդուն մէջ երբ ամէն բան մոռցած է :

Է. ՀԵՐԻՕ

Երազը քունին պահապանն է :

ՖՐՕՅՏ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (129)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Թամօն դաղար առաւ : Անդոկից դէպի ... արեւելք երեւաց Ծովասարը : ... էին Դաւթի Բերդն ու Ջրադացը : ... որ կար՝ բոլորը, բոլորը այնտեղ ... : Մի մեծամարմին ծերացած այծ ... լով վիզեց Թամոյի ձեռքը : Այդ ... սպիտակ ուլն էր, որ Սմբատը Բո... ից տարել էր Ճախրական եւ ար... Դաւթի վայրենացած հօտի մէջ : — ... մէկն էլ գլորենք, Գրքօ, — ա... ծերունին եւ ձեռքով այծի լուսա... ճակատը հրելով, ինչպէս երազում, ... դէմ տալով մի վիթխարի որ... չուռ տուեց ցած :

... երա՞ւ դու պիտի մեռնես, Սա... : Ոչ ոք, ոչ ոք հկարողացաւ ընկճել ... ու հպարտ հոգին : Հա... տարիներ դիւցազնական դիմա... ամբ դու ի դերեւ հանեցիր թըշ... վայրենական ցանկութիւններ ... ցիր նրանց քո սահմանից հեռու : Տարօնի դաշտը եւ քո բոլոր սարերը ծածկուած են հերոս որդիներիդ անթառամ շիրիմներով : Քո անունը սրբազան գրերով է դրոշմուած մեր աշխարհի պատմութեան մէջ եւ մեր ժողովրդի սրտում : Քո լեռների միջից դուրս եկան մեր ոգու եւ գեղեցկութեան բոլոր աստուածները եւ քո Կաթնաղբիւրի փրփուրներից ելաւ մեր Քուռկի Ջալալին : Իսկ այժմ մի՞թէ հողմավարքի մէջ ես, մի՞թէ պիտի հատնես դու, ով նուիրական երկիր :

1915 թուականի Յուլիս ամսի քանըմէկին էր : Վերջին ահաւոր եւ օրհասական մարդն էր գնում Սասունի համար : Անդոկի կողերին զարկելով եւ զարկուելով կռւում են նրա վերջին քաջերը Դարբին Զենօի գլխաւորութեամբ : Դա գոյամարտի մի վիթխարի հանդէս էր, ուր դժուար էր որոշել, թէ որտեղ է վերջանում կռիւը եւ սկսւում մարտական պարը :

Արդէն ընկել են թշնամու բազմաթիւ ցեղապետներ : Ծանր վիրաւորուած է Տօտկանի Շարաբ աղան :

Դարբին Զենօն խոյացաւ եւ իր ահագին քլունգը թափով իջեցրեց աշիրապետ Հիւսէին բէկի գլխին :

Նրա ետեւից Գոմաս Մելիքի ամեհի հարուածից ցած տապալուեց ցեղապետ Հասան աղան : Սուրաչ Զուլումաթ Սմբատի ահեղ գնդակը եւ Ֆարխինի ահիրապետ Սլեման աղան ընկաւ Գոմաս Մելիքի ոտքերի մօտ :

Բայց այդ ո՞վ է երգում :

Ա՜, այդ Սլեման աղայի աղջիկը՝ Ըմրութն է երգում ընկած հօր դիակի վրայ : «Օսմանցու օջախը մարի, Հայեր, որ ստիպեց իմ հօրը զէնք վերցնել ձեր դէմ : Մենք անթիւ դարեր իրար դրացի ենք եղած, ինչո՞ւ սուր քաշեցինք իրար վրայ : Չէ՞ որ մենք էլ ձեզ պէս սիրահարներ ունէինք, Հայեր », — երգում էր Ըմրութը եւ իր ակնօրը սպիտակ աղբիւրի ջրով լցրած հաւասարապէս բաժանում էր հայ եւ քուրդ վիրաւորներին :

Արեւն իր վերջին ճառագայթները հաւաքեց Անդոկի եւ Տարկօշ լերան գագաթներից : Սասունը ընկղմեց խաւարի մէջ : Եւ մարդկային այդ ահագին գանգուածը տրոհուեց հատուածների ու խորաքանչիւրը ճակատագրի մի անողոք հարուածով շարժուեց առաջ :

Արնածոր, տնքալով խաւարի միջից նրանց անցումն էին հսկում կեպինը, Մարութայ լեռը Սպիտակ սարը՝ իրենց ծոցի մէջ պահած անթիւ նահատակների :

Մի փոքրիկ խումբ դիմեց դէպի Բռնաշէն : Նրանց հետ գնացին Գիւլէն, Բոլոճ Մկրօն եւ Խութեցի Ռզգօն՝ խուրջինը ուսին :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ

Ֆրէզնոյէն Պ. Յովսէփ Գաբրիէլեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Ար - չակ Գաբրիէլեանի (Լիոն) :

×

Խմբագրութեան իր այցելութեան առ - թիւ Պ. Յակոբ Սրապեան տասը տոլար կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի ժամը 11ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ տե- ղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշ- տօն, Հ. Բ. Ը. Միութեան հիմնադիր եւ ազգային բարերար՝

ՈՂԲ. ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱՅԻ
ՆՈՒՊԱՐ ԸՆՏԱՆԻՔԻ ՀԱՆԳՈՒՑԵԱԼ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒ.

ինչպէս նաեւ Ողբ. բարերարներ՝ ՌԱՓԱՅԷԼ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆԻ, ԱԹԱՆԱԳԻՆԷ ԷԳՆԱՅԵԱՆԻ, ԳԱՅՍԷՐԼԵԱՆ Ամոլին

եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան բոլոր հիմնա- դիրներուն, բարերարներուն եւ անդամ - ներուն համար :

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն ներկայ ըլլալ :

×

Այրի Տիկին Արշալոյս Թադէոսեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իր ող- բացեալ ամուսնոյն՝

ՌՈՒԲԷՆ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ :

ՊԱՏԱՐԱԳ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի ժամը 10ին հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ եկեղեցւոյս օծման առա- ջին տարելիցին առթիւ, (մասնակցու - թեամբ Կոմիտաս երգչախումբի) :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Կաթո - ղիկոսական Պատուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Այս առթիւ կը կարդացուին նաեւ Վաղ- գէն Ա.ի սրբատառ կոնդակները՝ Լիոնի արժանապատիւ երկու քահանաներու լանջախաչի եւ միոյն աւագութեան աս - տիճանի շնորհմանը :

× Յաւարտ պատարագի հացկերոյթ : Մանրամասնութեանց համար դիմել Ազգ. Տան գրասենեակը :

ՃԱՇ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին կազմութեան երեսնամեակին (1934 - 1964) առթիւ :

Կիրակի օր (Յուլիս 5)

Հացկերոյթ եւ խնջոյք ժամը 13·30ին, հայ դպրոցի սրահը, 4, Րիւ տէ Թրուա- Տանթիէ :

Կը նախագահէ Բժ. Ռ. ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ
Կը խօսի Տիկ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

Առաւօտուն եկեղեցւոյ արարողութե - նէն ետք մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի երեսնամեակի ըն- թացքին մահացած 22 ընկերուհիներու եւ ընկերներու անմոռաց յիշատակին :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

« Au Pavillon Bleu »
(BORD DE SEINE)
BAS-MEUDON
50, Route de Vaugirard
Téléph : OBS. 14-39

Տէր եւ Տնօրէն
ՆԻԿՈՂՈՍ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

BAR-RESTAURANT
— SPÉCIALITÉS ORIENTALES —
NOCES — BANQUETS
SALLE DE DANSE

ՀԱՐՍԱՆԻՔԻ, ԽՆՋՈՅՔԻ, ՊԱՐԻ
վարձու սրահ, ճաշով ու խմիչքով կամ ոչ :

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԵԱՆ

Հանդէսը, Շաբաթ, Յունիս 27, ժամը 17·30ին :

Կը հրաւիրուին ծնողքները եւ հասա - րակութիւնը :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Վիէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Դաշ - տահանդէսը այս Կիրակի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի դաշտին մօտիկ, Պ. Փէլէյի նախկին պուրակին մէջ (Փոնթէվէք) :

Կը խօսի ԸՆԿ. Մ. ՄԻՐԶԷ :

Զանազան անակնկալներ, մեներգ, արտասանութիւն: Հայկական պարեր եւ- այլն: Աչատ ուտելիք եւ խմիչք, գիւրա- մատչելի գիներով :

Կը հրաւիրուին մօտակայ շրջաններու Նոր Սերնդականները :

ԳԻՆԵՋՕՆ

Պուլվար Օտոյի Կապոյտ Խաչի մաս- նաճիւղը գինեձօն մը կազմակերպած է ի պատիւ Թեմիս Առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ :

Այս Կիրակի կէսօրէն ետք ժամը 3ին : 386 Րիւ տը Լիոն :

Գեղարուեստական բաժինին սիրայօ - ժար կը մասնակցին Մարսէյլի հայ արե- նուշները :

Կը հրաւիրուին Թաղիս եւ շրջանի ազ- գայինները :

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ տեղի պիտի ունենայ հայ վարժարանի ամավերջին հանդէսը :

Երգ, արտասանութիւն եւ տրամախօ - սութիւն աշակերտներու կողմէ, ղեկա - վարութեամբ ուսուցչուհի Տիկ. Շնիրք - խան - Փափազեանի :

Շաւիլի ժողովուրդը սիրով կը հրա - ւիրուի :

Մուտքը ազատ է :

×

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանի :

Հովանաւորութեամբ Թեմիս առաջ - նորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ:

Շաբաթ (27 Յունիս) երեկոյեան ժամը ճիշդ 9ին, Պօմոնի Ս. Սահակ - Մեսրոպ սրահին մէջ :

Արտասանութիւն, երգ, նուագ, ման - կական տրամախօսութիւն, պար :

Զուարթ ներկայացում մը, երկսեռ ա- շակերտութեան կողմէ :

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ալֆորվիլի Կապոյտ Խաչի նորընտիր վարչութիւնը կազմակերպած է թէյա - սեղան մը ի պատիւ նախկին վարչու - թեան: Շաբաթ (4 Յուլիս) ժամը ութին, Պ. Ֆիլիփի սրճարանը, անդամուհինե - րու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. վարչութեան ներ- կայացուցիչը :

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ
ՎԵՆԵՏԻԿ, Ս. ՂԱԶԱՐ, ԹԻՐՈԼ
ՄԻԼԱՆ ԵՒ ԱՅԼ ԳԵՂԵՑԻԿ ՇՐՋԱՆՆԵՐ
Փափաքողներուն համար, այցե - լութիւն Հռոմ, յաւելուածական ծախքով :

▼

Մեկնում Օգոստոս 3ին, վերադարձ 31ին

Արձանագրութեան եւ այլ տեղեկու- թեանց համար դիմել.—

Մ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ՝
(ENSEIGNES GRIEG) 1er étage
261, Rue St. Denis, PARIS (2e)
Tél. : GUT. 09-06

Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ՝
128, Rue de Flandre, PARIS (19e)
(Մուտքին դիմացի գուռը)

Հ. ԱԹԱՆԱՍ ՎՐԴ. ՔԵՍԷՃԵԱՆ՝
PAROISSE ARMENIENNE CATHOLIQUE
69, Avenue Henri Barbusse
ARNOUVILLE-LES-GONESSE (S. et O.)
Tél. : 15.56 Gonesse

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Յուլիսի խումբը կը մեկնի Յուլիս 4ին, Շաբաթ իրիկուն Կառ տը Լիոնէն :

Ժամադրավայր Կառ տը Լիոնի մեծ ժամացոյցին տակը ժամը 21ին :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ
ԵՒ
ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Յունիս 28ին Կիրակի, ժամը 15-22 վարժարանին մէջ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ. — Երգ, նուագ, պար, արտասանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ :

Դիւրամատչելի պիւֆէ :

Ծախքերու մասնակցութիւն 2·50 ֆր.

Հաղորդ. միջոց.— էկլիզ տը Փանթէն առնել 147 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Րէնսի Փավիյօն :

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ԵՒ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Հ. Ն. Ռ. եւ Կ. Միութեան դիւանը կը հաղորդէ որ ընդհ. ժողովը տեղի կ'ու - նենայ իր կեդրոնատեղին, Կիրակի, Յունիս 28 ժամը առաւօտեան ճիշդ 10ին, հետեւեալ օրակարգով.— Ա) Ընդհ. քարտուղարի տեղեկագիր: Բ) Նոր վար- չութեան ընտրութիւն: Գ) Հաշուեքննիչ- ներու նշանակում: Դ) Զանազան հար - ցեր, ի մասնաւորի.— պիւտճէ, հրաժա- րումներ, նոր անդամակցութիւններ եւ առկախ մնացած հարցեր:

Ծանօթ.— Միայն գործօն անդամները որոնք ցայսօր վճարած են իրենց անդա - մավճարները քուէի իրաւունք ունին :

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ
Սէնթ - Անթուանի դպրոցին

Կազմակերպութեամբ Ս. Թադէոս եկե- ղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդի :

Հովանաւորութեամբ՝ Հ. Բ. Ը. Մ. Մարսէյլի մասնաժողովի վարչութեան :

Կը նախագահէ՝
ՎԱԶԳԷՆ ՎԱՐԴ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ
Հանդէսը կը ղեկավարէ
ԵՂԻՇԷ ՔՀՆՅ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Կը մասնակցին 40 աշակերտներ, (Խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն, մարզանք, հայկ. տարազով խմբապա - րեր եւ մենապարեր) նուագի ընկերակ - ցութեամբ : Օր. Շաքէ Փանոսեան կը ղեկավարէ պարերը, նուագ՝ Շահէ Փա- նոսեան : Զաւեշտ մը՝

ԴԴՈՒՄԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԸ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի մարմիններու ներկա- յացուցիչները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Միշակոյթի Տան մէջ :

Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի շրջանի ներկայացուցչական ժողովը պի- տի գումարուի այս Շաբաթ, ժամը ճիշդ 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Պատգամաւոր ընկերներէն կը խնդրուի ճիշդ որոշեալ ժամին ներկայ գտնուիլ :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ըն- կերները այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Համօ Օհանջանեան սրահին մէջ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւո- րիչ է : Ներկայանալ անդամատետրե - րով : Կարեւոր օրակարգ :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 4ին : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յուլիս 5, ժամը 11-21, Լը Փէքի Հայ Ընծայարանին դարատանին մէջ :

Ի նպաստ Բարեսիրական ու Կրթա- կան ձեռնարկներուն :

Հանդիսաւոր Պատարագ ժամը 11ին

Բացօթեայ ճաշ ժամը 13ին, եւ ընթրիք ժամը 19ին :

ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Գեղարուեստական բաժին

եւ զբօսալի խաղեր

Հաղորդակց. միջոցներ.— Շոգե - կառք Կառ Սէն Լազարէն, Սէն Ժէր- մէն ան Լէյի կայարանը (ոչ թէ Լը Փէքի) :

Օթօպիւս 258 Փօն տը Նէօյի, իջնել էրմիթաժի կայքը :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք...., ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ - ԶԱՐԴԱՐԷՔ - ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47
11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա - կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու- թիւն: Նորոյթ ուղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն. Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլաստիք — ծածկոցներ. —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10-30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60 — C.C.P. Paris 15069-82

ՇԱԲԱԹ 27 ՅՈՒՆԻՍ
SAMEDI 27 JUIN 1964

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆր. — Հատը 0.30 Ֆ.
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

...րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10.044
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
40e ANNÉE — Nº 10.044

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՓԱՐԻԶԻ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Գ.

...Վարչութեան Տեղեկագիրը կը յիշէ ...եւ երկու քահանաներու մահը: Զլսեր ...այն թէ փոխանուած այս եկեղեցա- ...ներուն տեղ նոր քահանաներ ձեռնա- ...ուած են: Նոյնպէս չի յիշեր, որ ու- ...չ երկու քահանաներ, Տէր Թովմա եւ ...Տէր Եսայի խոր ծերութեան հասած՝ ի ...ճակի չեն այլեւս լրիւ կատարելու ի- ...նց պարտականութիւնը:

...Առաջնորդ սրբազանը փոխանակ նոր ...քահանաներ ձեռնադրելու կամ Երուսա- ...ղէմէն ու Անթիլիասէն քահանայ կամ ...քահանայացու բերել տալու, դտած է ...իրին միջոց մը: Տարիներէ ի վեր ...յաջորդաբար Անթիլիասէն հեռացած ...երկու վարդապետներ: Ու վարչութիւնը «Սրբազան Հօր բարեացակամ կարգա- ...դրութիւնը» կը նկատէ այս պարագան: ...երբե՞ն ի վեր քահանայի դեր կը կատա- ...րեն վարդապետները: Անոնք իրենց Մի- ...աբանութեան ծոցին մէջ աւելի օգտա- ...կար աշխատանքներու կրնան լծուիլ: ...նել թաղել, մկրտութիւն եւ պսակ ...կատարել քահանաներու գործն է:

...Վերջերս ալ «Սրբազան Հայրը բարե- ...հաճած է» կուսակրօն քահանայ ձեռնա- ...դրել երիտասարդ մը Փարիզի շրջանին ...համար:

...Վարչութեան Տեղեկագիրը իբրեւ ըր- ...կան գործ կը ներկայացնէ Փարիզի ե- ...կեղեցւոյն «մաղութի միջոցաւ» ջեռու- ...ցումը եւ այլ բարեզարդումներ:

...Իր գործունէութեան մաս կը նկատէ ...նաեւ չորս տարուան ընթացքին կատար- ...ուած մկրտութիւնները, պսակներն ու ...թաղումները, մանաւանդ 1447 Հոգեհան- ...գիստները եւ ամուսնալուծման 15 դի- ...մումները, Տօնացոյցի եւ «Քրիստոնէա- ...կան» հրատարակութիւնը, սրբազանին ...արքեպիսկոպոսութեան տիտղոս ստանալն ու Պօղոսի եկեղեցիին մէջ Ս. Մեսրոպի ...արձանին վրայ պատարագելը:

...Նոյնպէս հոգեւորականներ ղրկուած են ...Եւրոպայի միւս շրջանները, կատարելու ...համար «եկեղեցական արարողութիւն- ...ներ, ինչպէս նաեւ թաղումի, մկրտու- ...թեան եւ պսակի պաշտօններ»: Ա՛յս ալ ...կը կոչուի Վարչութեան գործունէ- ...ութեան ...:

...Մանրամասնութիւններ չի տար «Կըր- ...թական ձեռնարկներ»ու մասին, որ իր ...աշխատանքներուն ամէնէն կարեւոր ճիւ- ...ղը պէտք է ըլլար:

...Իսկ ո՛չ մէկ խօսք հաշիւներու մասին: «Տնտեսական վիճակ» գլուխին մէջ ...դրժեալ հինգակէս տողով ընդհանուր ...ծախքերու շրջանակէն դուրս չելլեր: Ա- ...թէ ինչ կ'ըսէ.

«Պաշտօնէութեան ամսականները ա- ...մ ամիս կանոնաւոր կերպով վճարուած ...են: Եղած են թէպէտ անակնկալ ծախ- ...սեր. բայց պիւտճէն պահած է իր հա- ...ւասարակշռութիւնը, շնորհիւ Եկեղեցի- ...ներու Հոգաբարձութեանց խոհեմ եւ ի- ...մաստուն մատակարարութեան»:

...Աւելին Եկեղեցւոյ հաւասարակշ- ...ռութեան պատիւը կը պատկանի Եկեղե- ...ցիներու Հոգաբարձութեանց եւ ո՛չ թէ ...Վարչութեան:

...Տնտեսական վիճակի մասին տրուած ...այս անորոշ բացատրութիւնը ո՛չ ոքի ...գոհացում կու տայ: Կրօնական Ընկե- ...րակցութեան անդամները աւելի յստակ ...բացատրութիւններ կը պահանջեն Վար- ...չութենէն:

...Տեղեկագիրը կը վերջանայ Սրբազան ...Հօր «հիմնական դեկավարութեան», ...եկեղեցական ժողովի «թանկա- ...գին աջակցութեան, Հոգաբարձութիւն-

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՆԷՕՆԻԻ Կ'ՈՒԶԷ ԽՕՍԻԼ ՅՈՅՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ՓԱՓԱՆՏՐԵՈՒ ԼԱՒԱՏԵՍ ՉԷ

Ինէօնիւ մամուլի ասուլիս մը տուած է Նիւ Եորքի մէջ եւ յայտնած թէ Թուրք-Եւնիասական խօսակցութիւնները կրնան օգտակար ըլլալ, լուծում մը գտնելու համար Կիպրոսի հարցին: Ըստ Թուր-քիոյ վարչապետին, Կիպրոսի ներկայ վարչակարգը, հիմնուած 1959ի Սահ-մանադրութեան եւ երաշխաւորութեան դաշնագրերու վրայ, կրնայ ապրիլ: Թուրքիա պատրաստ է նոյնիսկ ընդու-նելու ենոսիսը (կցում Յունաստանի) իր սկզբնական ձեւին մէջ, այսինքն կղզին մէկ մասին միացումը Յունաստանի եւ միւս մասին՝ Թուրքիոյ: Ինէօնիւ չէշ-տած է թէ «Կիպրոսի հարցին լուծումը Թուրք ընակչութեան տեղափոխումով, չի կրնար նկատի առնուիլ»: Թուրքիոյ վարչապետը յայտնած է նաեւ թէ գոհ է Ճոնսընի հետ ունեցած խօսակցութենէն:

Ճոնսըն-Փափանտրէու խօսակցու-թիւնները սակայն մեծ յոյս մը չեն ծը-գած, տրուած ըլլալով որ յունական դիրքը անփոփոխ կը մնայ:

Թուրքեւամերիկեան դեկոյցին հրատա-րակումը ալ աւելի դժգոհութիւն պատ-ճառած է Յոյներուն եւ բոլորովին յոյս չի մնար տեսակէտներու մերձեցման մը համար:

Աթէնքի տեսակէտը հիմնուած է այն գաղափարին վրայ որ Կիպրոսը պէտք է անկախ նկատել եւ հարցը կարգադրել ՄԱԿի շրջագիծին մէջ եւ ոչ Յունաստանի եւ Թուրքիոյ բանակցութիւններով:

Նիկոսիոյ մէջ, Գրիվասի այցելութեան գացած է Մակարիոս Արք.: Միւս կողմէ Տոքթ. Քիւչիւք նամակ մը գրած է Ու. Թանի ուր՝ յուսաբանութիւններ կ'ուզէ ՄԱԿի դիրքին մասին Գրիվասի վերա-դարձին առթիւ, Գրիվաս «պատասխա-նատու հարիւրաւոր անմեղներու սպա-նութեան»:

Լոնտոնի մէջ կը սպասեն Ինէօնիւի, որ կը հասնի Կիրակի: Այս առթիւ կ'ը-սուի թէ Անգլիա նախընտրութիւն չէ տը-ւած երբեք սա կամ նա լուծումին այլ ուզած է միայն միջնորդի դեր խաղալ: Բրիտանական շրջանակներու համար, Ձօր. Գրիվասի վերերեւումը Կիպրոսի մէջ, ուր տարիներ շարունակ Անգլիա-ցիներուն թիւ մէկ թշնամին եղած է, նոր տարր մըն է: Ամերիկացիները գոհ են սակայն, որովհետեւ Գրիվաս միակ անձնաւորութիւնը կը նկատուի պայքա-րելու Համայնավարութեան վտանգին դէմ եւ զօրավիգ կենալու Մակարիոսի որ-պէսզի այլեւս չկռթնի Մոսկուայի վրայ:

ներու արդիւնաւէտ գործակցութեան եւ մեր ժողովուրդին գիտակցութեան եւ կարգապահական ոգիին» ուղղուած գըր-ուատալից ու ներբողական տողերով:

Այժմ կարգը եկած է նոր ընտրութիւն-ներ կատարելու երկու շաբթէն: Խօսքը կը պատկանի Կրօնական Ընկերակցու-թեան անդամներուն:

Բան մը պիտի փոխուի՞ թէ հին դրու-թիւնը պիտի շարունակուի, շնորհիւ ան-դամներու անտարբերութեան:

Սպասե՛նք եւ յուսանք:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԱՅՈՑ ՋԱՐԴԵՐՈՒ

ՀԵԼԼԵՆԱԿԱՆ ՅՈՒՇ ՄԸ ԽՐԻՍԱՆԹՈՍ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ԿՈՂՄԷ

ԱՀՌԵԼԻ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բ.

Մետրոպոլիտը իր պատմութիւնը շա-րունակելով կը գրէ.—

«Այս յայտարարութիւնը եւ ճամբու ընթացքին, տարագրուող Հայերուն ա-մէն հանդստաւէտութեան եւ ապահովու-թեան ընծայման մասին այդ յայտարա-րութեան մէջ տրուած հաւաստիքը՝ ան-բախտ Հայերը մոլորեցնելու համար էին: Գործնականին մէջ, ի զօրու եղան աք-սորուողներու ընդհանուր ջարդի գաղտնի հրահանգները:

Տրապիզոնի մետրոպոլիտարանը, ա-սոնք եւ Պէհաէտտին Շաքիրի Տրապիզոն գալու ամբողջ նպատակը գաղտնի գե-կուցումէ մը իմանալով վերոյիշեալ պաշտօնական յայտարարութեան հրա-տարակութենէն առաջ եւ նոյն ալ չզգա-բեցաւ ցերեկ ու գիշեր ջերմ կոչեր ուղ-ղել Տրապիզոնի վալիին, Տրապիզոնի վի-լայէթին մէջ բնակող Հայերու ջարդը կանխելու համար, հաւաստիքներ տալով միասին ապրող հայ եղբայրներու օրինա-պահութեան եւ խաղաղասիրութեան մա-սին եւ մատնանիշ ընելով այն աղետա-լոր հետեւանքները, որ օսմանեան պե-տութեան վարկին համար պիտի ունենայ այս ոճիրը: Մետրոպոլիտարանը գեռ այն ատեն կը հաւատար անկեղծութեանը այն սպառնալիքներուն, զորս կ'ընէին դաշնակից պետութիւնները, որոնք անձ-նապէս պատասխանատու կը նկատէին հայկական ջարդերու հեղինակները, ո-րոնք սակայն, Զինադադարին օգնա-գուրուեցան եւ գործակցեցան ջարդա-րարներուն հետ: Բայց, Տրապիզոնի վա-լին խօսելով Եւրոպացիներու մասին դարերէ ի վեր Թուրքիոյ մէջ ձեռք ձըգ-ուած աւանդութենէն, ոչ մէկ կարեւորու-թիւն կու տար անոնց սպառնալիքներուն եւ կը հաւատէր թէ Հայոց ջարդը պի-տի ըլլայ՝ միակ բանը, զոր հաշտու-թեան բանակցութեանց ընթացքին նկա-տի պիտի չառնէին դաշնակից պետու-թիւնները: Գաղտնօրէն Տրապիզոնի քա-հանայապետին կը հաղորդէին՝ թէ Հա-յերու բնաջնջման մասին Երիտասարդ Թուրքերուն Կ. Պոլսոյ կառավարութեան որոշումը անյետաձգելի եւ անփոփոխելի էր»:

Ի մէջի այլոց տեղահանութեան, այ-սինքն, Հայոց ջարդի պաշտօնական յայ-տարարութեան հրատարակութիւնը յու-սահատութեան մատնեց անբախտ հայ ժողովուրդը եւ տրտմեցուց Տրապիզոնի շրջանի բոլոր Հելլէնները: Մեկնելու հա-մար, Հայերուն տրուած հինգ օրուան պայմանաժամի բոլոր օրերուն, անոնց պարագլուխները Առաջնորդարան կուգա-յին իրենց ընելիքի մասին խորհրդակցե-լու եւ կորով ու մխիթարութիւն ստանա-լու համար: Տրապիզոնի կրօնապետը մահուան չափ տխուր, կը ջանար խրա-խուսել հայ եղբայրները, մինչ միւս կող-մէ չէր դադրեր անոնց ի նպաստ պաղա-տելէ Տրապիզոնի վալիին եւ Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ Տրապիզոնի հիւպատոսնե-րուն չեշտելէ թէ՝ Քրիստոնեայ երկու մեծ պետութեանց աչքին առջեւ եւ անոնց օրհնութիւններով ամբողջ քրիստոնեայ ժողովուրդ մը կը բնաջնջուէր:

Հայոց տեղահանութեան մասին վերո-յիշեալ պաշտօնական յայտարարութեան հրատարակութեան օրը, ամէնէն կրա-կոտ հայ երիտասարդներէն երեք հարիւր հոգի ձերբակալուելով գրուեցան բանտա-նատու մը մէջ, որ արեւմուտքէն եօթ ծովուն մէջ բացուեցաւ Բլաթանայի դէ-մը եւ հոն բոլորը ջարդուեցան՝ պենդի-նանաւով բռնանա հասած չէթէներու կողմէ, իսկ սպաննուածներու դիակները նետուեցան ծով: Տեղահանութեան նա-խորդ օրը, խելակորոյս եւ եթեր չըն-չելով հազիւ ոտքի կեցող հայ մայրեր, իրենց աղջիկները մետրոպոլիտարանին կը յանձնէին, պահելու համար: Այս-պէսով՝ Առաջնորդարանի շէնքը լեցուե-ցաւ Հայերու բազմաթիւ աղջիկներով, որոնք օրերով հոն հիւրընկալուեցան եւ մխիթարուեցան: Յաջորդ օրը տատ-կանուխ, սկսաւ Հայերու խումբ առ խումբ տարագրութիւնը եւ Տրապիզոնէն դուրս ելլելէ ետք, ճամբու ընթացքին, անոնց աստիճանական ջարդը: Տրապի-զոնէն դուրս, անոր արեւելեան կողմը հոսող Փիքսիթիս կամ Տաֆնոբոթամոս գետը (Տէյիրմէն տերէ) լեցուեցաւ դի-ակներով: Հայոց մանուկները նաւակ-ներու եւ բեռնանաւերու մէջ լեցուելով՝ ծով կը նետուէին ու կը խեղդուէին: Խամսիքէօյի շրջանին մէջ, Զավուլոն (Վագելոն) լերան ստորոտի մօտերը, բանուորական բազմաթիւ վաշտերու մէջ արձանագրուած Հայերը, բոլորն ալ դըն-դակահարուեցան փոսերու մէջ, որոնք պարտադրուեցան իրենք փորել, մինչեւ իրենց մէջքը հասնող խորութեամբ: Փա-րիատրոսի սարահարթները ծածկուած է-ին հայ այր մարդոց եւ կիներու դիակ-ներով:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՅ Կարմիր Խաչի նախագահը անձնասպան եղած է, 74 տարեկանին: Կը կարծուի թէ Կարմիր Խաչի դէմ եղած պայքարը, ազդած էր իր վրայ, այլա-պէս որեւէ պատճառ չկար:

ԻՆՏՈՆԵԶԻԱ կրնայ առնական Քաւա-յի մը վերածուիլ, Միկոյեանի այցելու-թեան շնորհիւ: Խորհրդային թիւ 2ը, յայտարարած է առջի օր՝ «Խորհ. Մի-ութիւնը ձեզի աւելի արդիական զէնքեր կրնայ տալ քան Անգլիացիք, որոնք Մա-լեզիայի պաշտպաններ են: Զէր սպաս-ուեր թէ Միկոյեան շատ բուռն խօսքեր արտասանէ ընդհակառակն եւ այդ խիկ պատճառաւ տասը հազար հոգիի առջեւ խօսած ճառը, Ճաքարթայի մէջ, ումբի ազդեցութիւն գործած է Թոքիօ-յի մէջ: «Խորհ. Միութիւնը, չեշտած է Միկոյեան, պատրաստ է օգնելու Ինտո-նեզիոյ, բոլոր միջոցներով, Մեծ Մա-լեզիոյ դէմ իր պայքարին մէջ: Աւելի արդիական զէնքեր պիտի տայ: Խորհըր-դային զինուորական փորձագէտներ պի-տի ղրկուին անմիջապէս Ինտոնեզիոյ բա-նակը վարժեցնելու համար նոր զէնքե-րու օգտագործման»: Այս անսպասելի ելոյթին առջեւ, երկու բացատրութիւն-ներ կը տրուին: Ա) Խորհ. Միութիւնը կ'ուզէ ցոյց տալ թէ ամէն բան կը վը-տանգէ որպէսզի փեքինը իր տեղը չգրա-ւէ: Ատոր համար Միկոյեան պատրաստ է վճարելու այն գինը զոր Սուքարնօ պահանջած է, խորհրդային տեսակէտը պաշտպանելու համար, ափրիկեասիական ժողովին խորհրդային մասնակցութեան մասին: Բ) Մոսկուա մտահոգ է ամերիկ-եան «ապամապաշտ» տրամադրութիւննե-ներէն Հնդկաչինեան թերակղզին մէջ: Կայ նաեւ ուրիշ բացատրութիւն մը: Պարզապէս Պըֆ մը նկատել Միկոյեանի խօսքերը:

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆ
ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ՀԻՄՆԱԴԻՐ

Քիչերուն ծանօթ է, որ հանճարեղ երգիծաբանը եղած է նաեւ մեր մանկական մամուլին հիմնադիրը եւ առաջին մանկագիրներէն մէկը հայ գրականութեան մէջ։

1876 – 1878ին Կ. Պոլսոյ մէջ հրատարակած է «Թատրոն բարեկամ մանկանց» անունով երկշաբաթաթերթ մը, նպատակ ունենալով առաջին անգամ նախադպրոցական տարիք ունեցող երախաներուն ծանօթացնել դաստիարակչական եւ բարոյական ըմբռնումներ։

Պարոնեան լիովին ըմբռնած էր մանկական գրականութեան առանձնայատկութիւնը, որ կը յենի մանկավարժական ըմբռնումներու վրայ։ Աշխատասիրութեան, ճշմարտասիրութեան, ազնուութեան, անկեղծութեան գաղափարներով տոգորուած են երգիծաբանին մանկական գրուածքները։ Եւ այս բոլորը չեն ներկայացուած տափակ, պատանի ընթերցողին ձանձրոյթ պատճառող քարոզի ձեւով, այլ գրական հրապուրիչ հնարամտութիւններով։

Հանդէսին առաջին թիւին մէջ, խօսքը ուղղելով իր փոքրիկ ընթերցողներուն, ան կը գրէ. «... Շատ դասեր պիտի տամ ձեզի. երբ որ դասերնիդ աղէկ սերտած ըլլաք, պիտի փոխեմ համարնիդ, նորըննոր դասեր պիտի տամ, գրօսանքներ ալ պիտի սահմանեմ ձեզ, աղուոր պատմութիւններ պիտի պատմեմ, խաղեր պիտի սորվեցնեմ, հանելուկներ պիտի ըսեմ ձեզի, որ լուծէք։ Եւ այս ամէն բաները աղէկ հասկցնելու համար գեղեցիկ պատկերներ ալ պիտի դնեմ։ Ասանկ ամէն անգամ մէյ մէկ նոր «Թատրոն» առնելով՝ մէկ տարուան մէջ խոշոր գիրք մը ունեցած կ'ըլլաք»։

Ի՞նչ կը սորվեցնէ Պարոնեան իր փոքր ընթերցողներուն։

Առաջին անգամ գործնական գիտելիքներ, որ կեանքի մէջ անհրաժեշտ են։ Այն է՝ «Գիր կամ նամակ գրել, հաշիւ ընել, տետրակ բռնել, այսինքն եկած տալը եւ խարճուածը (ծախսածը) գրել, տանը խնամատարութիւն ընել, կերակուր եփել, առեւտուրի մէջ չխաբուիլ, հիւր ընդունիլ ու ճամբու դնել, գրօսանքի ժամանակ խաղալ, երգել, պարել, մարմնամարզ ընել, տօնի կամ հանդէսի օր ճառ ըսել, գործի ժամանակ աշխատիլ ... Թէ որ չէք ուզեր խեղճ ու անպիտան ըլլալ»։

Ասոնք անհրաժեշտ գիտելիքներ էին։ Պարոնեան համոզուած էր, որ ժամանակակից դպրոցը չէր տար գործնական կեանքին անհրաժեշտ այդ դասերը. «Ես տեսած եմ շատ չափահաս աղջիկներ, որ թէպէտ դպրոցին մէջ իրենց ուսումնք աւարտած են, բայց այսօր երկու տող նամակ գրելու անկարող են», «...Կրնամ ըսել, թէ ասեղը հեռագրական թելէն, շոգեկառքէն երկաթագործին չէֆիճէն աւելի գործ կը տեսնէ աշխարհիս մէջ մարդոց պիտոյքը հոգալու համար. մարդկային ընկերութեան ո՞ր ատեանին օգտակար կրնայ ըլլալ այն աղջիկը, որ թէպէտ լաւ դաշնակ չալել, պարել ու մինակ զարդարուիլ գիտէ, բայց կոճակ մը փակցնելու համար ասեղ գործածել չգիտէ»։ Պարոնեան կողմնակից էր նաեւ, որ աղջիկը գիտնայ տուն կառավարելու արհեստը։ Մեծ երգիծաբանը տղաներուն համար կը պահանջէ նոյնպէս արհեստ սորվիլ. «Մանչերուն համար արհեստներուն պատմութիւնը պիտի ընեմ, որ երբոր մեծնան իրենց ուզած արհեստն ընտրեն»։

Իր մանկական երկշաբաթաթերթին մէջ Յ. Պարոնեան մեծ տեղ յատկացուցած է հայրենասիրութեան գաղափարին քարոզչութեան։ «... Որ ազգէն ալ ըլլաս, ինչ վիճակի մէջ ալ գտնուիս, դուն պահապան զինուոր մըն ես հայրենիքիդ, նա ալ իրաւունք ունի քու գիտութեանդ, առաքինութեանդ եւ բոլոր գործերուդ արդիւնքը վայելելու։ Արհեստաւո՞ր ես, ճարտարութիւնդ բանեցուր հայրենիքիդ զարգացման համար, գիտո՞ւն՝ հայրենիքիդ օգուտը խորհէ եւ ուրիշին սորվեցուր»։

Հետաքրքրուած է նաեւ լեզուի խնդրով։ Ան կը պահանջէր Պոլսահայ թըրքախօս ընտանիքներէն հայերէն սորվիլ ու իրենց երախաներուն հայերէնլեզուով դաստիարակել։ Կ'առաջարկէր դուրս նետել Հայոց լեզուէն թուրքերէն եւ Ֆրանսերէն բառերը։ «Ձեր մէջ կան շատեր, որ գիտուն տղու մը չվայելեչիք բառեր կը գործածեն հայերէնը չգիտնալով։ Հօրը աղբայրա կը կանչեն, մայրիկին՝ տուտու, մեծ ամօթ է տղու մը համար, երբ որ չգիտնայ թէ օտային հայերէն սենեակ կ'ըսեն, պաղչային՝ պարտէզ, իսկեմլիին՝ նստարան»։

Պարոնեան հետեւած եւ գործածած է ժողովրդական պարզ լեզուն, ոճը։ Արդարեւ, «Թատրոն բարեկամ մանկանց» երկշաբաթաթերթին լեզուն արեւմտահայերէն, աւելի ճիշդ պոլսահայերէնն է, պարզ եւ սահուն ոճով, եւ սրբագործուած արեւմտահայութեան հին քերականութեան կանոններով։ Այդ լեզուին մէջ անշուշտ կան գրաբարեան բազմաթիւ արտայայտութիւններ եւ ձեւեր։ Կետադրութիւնը պահպանած է հինաւուրց դրոշմը, հոլովները գրաբարեան վերջաւորութիւն ունին եւայլն։ Հակառակ ասոր, Պարոնեանի լեզուն սեղմ է, խօսքը՝ հակիրճ եւ պատկերաւոր։

Երկշաբաթաթերթին ամէն մէկ թիւը կը բովանդակէ 2 – 3 հէքեաթ եւ պատմուածք։ Այդ հէքեաթները եւ պատմուածքները անստորագիր են, սակայն դատելով լեզուէն ու ոճէն կարելի է ենթադրել, որ բոլորն ալ Յ. Պարոնեանի գրչին կը պատկանին, իսկ «Բարոյական վէպեր» եւ «Բարոյական դասեր» խորագիրներով ակնարկներու շարքը մասամբ ինքնուրոյն գրուածքներ են եւ մասամբ ալ՝ Ֆրանսերէնէ փոխադրութիւններ։

Երկշաբաթաթերթին մէջ կարեւոր տեղ գրաւող «Մտաւոր վարժութիւններ»ու յօդուածաշարքը, որ տպագրուած է ըսկիզբէն մինչեւ հանդէսին փակուիլը, փոխադրութիւն մըն է Ֆրանսացի մանկավարժ – դաստիարակ Փելիսիէի գրութիւններէն։

Յ. Պարոնեանէն զատ, մանկական գրութիւններ կան հանդէսին էջերուն մէջ Մ. Մամուրեանէ, Ռ. Պէրպէրեանէ, Հրանդէ, Փանոսեանէ եւ ուրիշ արեւմտահայ ծանօթ գրողներէ։

Ուշադրութեան արժանի են քաղաքավարութեան (կամ ինչպէս Պարոնեան կ'ըսէ՝ մարդավարութեան) այն ութսուն կանոնները, առանց որոնց «Մարդ չի կրնար կատարեալ մարդ ըլլալ՝ թէեւ շատ մը բաներ ալ սորված ըլլայ»։ Այդ կանոններէն շատերը դեռ չեն կորսնցուցած իրենց այժմէականութիւնը, հակառակ անոր որ ութսուն տարի անցած է։

«Գրասեղանիս վրայ լերան պէս դիզուեցան առած նամակներս, որոնց փոքրիկ հեղինակները շնորհակալութիւն էին յայտնած այդպիսի թերթ լոյս ընծայելուս առթիւ» — կը գրէ Պարոնեան։ Ակայն այդ նամակները նիւթապէս չապահովեցին պարբերաթերթին կանոնաւոր հրատարակութիւնը։ Երեք տարուան կեանք միայն ունեցաւ հայ մանկական առաջին հանդէսը։ Մեծ երգիծաբանը նիւթական անասելի զրկանքի, անձնազոհութեան ծանր պայմաններու մէջ զարգացուց մանկական մեր գրականութիւնը։

ԱԲՐ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՀԱՅ ՈՒՍՈՂՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՐԸ՝
ԱՆԱՆԻԱ ՇԻՐԱԿԱՑԻ

Combien les Arméniens auraient raison d'être fiers de leur passé. Malheureusement ils ne le connaissent pas.

PROF. HATTON
de l'Université de Cambridge

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հայրենիքից հալածուած, ո՞ւր եւ ե՞րբ մեռած է։ Յայտնի չէ։ Ա. Շիրակացիէ մեզ հասած աշխատութիւնները միայն 1940ին հրատարակուել են.—

1.— «Առ խոստացեալսն» Ա) Երկնքի մասին, Բ) Երկրի մասին, Գ) Ծովի մասին, Դ) Երկնային զարդերի մասին, համառօտ նկարագրութեամբ՝ արեգակի, լուսնի, լուսաբերի, հրատի, լուսընթագի եւայլն։ Ե) Երկնքի եւ երկրի միջեւ կատարուող շարժումների եւ երեւոյթների մասին, Զ) Ծիրկաթինի մասին, Է) Լուսնի մասին, Ը) Արեգակի մասին եւայլն, ընդամէնը 84 գլուխ։

2.— Ա. խոստումն աշակերտներին թըւաբանական նախնական ձեռնարկ է, պարունակում է հասարակ թուերի (90.000-000) գումարման, հանման եւ բազմապատկման գործողութիւնները, առանց բաժանման գործողութեան։

3.— Ա. յաղագս կատարման համարողութեան եւ կերպից հարցման — 24 խնդիրներ։

4.— Գրեմ ձեզ խրախճականս։

5.— Սակս բացայայտութեանց (թուերի մեկնաբանութեան մասին, փիլիսոփայական աշխատութիւնը նոր-պղատոնական ուղղութեամբ։

6.— Աշխարհացոյց (աշխարհագրութիւն վերագրուած Մովսէս Խորենացուն)։

7. Եւկլիդէսի երկրաչափութիւնը հայերէն թարգմանութեամբ թէեւ ոմանք այս աշխատութիւնը վերագրում են Գ. Մագիստրոսին, սակայն այժմ կան հաւաստի փաստեր Շիրակացունը համարելու։

8.— Ինքնակենսագրութիւն կենաց, թերի։

9.— Մանր պատառիկներ։

Իր ինքնակենսագրութեան մէջ Ա. Շիրակացի ասում է, ես անարժանս Հայաստանից սովորեցի նրա մօտ (Տիվքիկոս) այդ զօրաւոր արուեստը թագաւորաց արժանի եւ բերի (տարի) մեր երկիրը։

Իր ձեռագրներից ոմանք լրիւ չեն հասած, բայց եւ այնպէս թոյլ են տալիս եզրակացնել որ Ա. Շիրակացի ականաւոր եւ բազմակողմանի գիտնական էր իր դարաշրջանին, որը փոխադրեց եւ հաղորդեց Հայաստան հելլենական ծաղկեալ մշակոյթը։

Տակաւին քննուած եւ ուսումնասիրուած չեն բազմաթիւ ձեռագիրներ որոնք տասնեակ հազարներով գրուած են Երեւանի, Երուսաղէմի, Վենետիկի եւ Վիէննայի եւ ուրիշ կենտրոններում։ Միայն 1939ին գտնուած եւ հրատարակուած է Ա. Շիրակացու թուաբանութեան դասագիրքը։

1946ին Մոսկուայում լոյս տեսաւ ռուսերէն Ա. Դէրմանի «Մաթեմատիկայի պատմութիւն» ուր հետեւեալը գրուած է Շիրակացու մասին. «7րդ դարուն Հայերը ունեցան մի ականաւոր գիտուն, որոյ աշխատութեանց մեծ մասը հասաւ մինչեւ մեր օրերը։ Բացի զուտ թուաբանական խնդիրներից նա զբաղեցաւ նաեւ երկրիս գնդաձեւութեան, արեւի եւ լուսնի խաւարումների, արեւային ժամացոյցի եւ օրացոյցի հարցերով. այս բոլորը այն ժամանակաշրջանին երբ եւրոպական որեւէ մէկ ժողովուրդ նման խընդիրներով չէ զբաղած, Գալիլէոս զբաղուեց նման հարցերով 15րդ դարում, իսկ Կոպերնիկ 16րդ դարում. երբ բազմապատկումը եւ բաժանումը միայն մասնագէտներին էին մատչելի։ Անանիա Շիրակացու գործերին մեզ համար մասնաւոր շահեկանութիւն ունի թուաբանական դասագիրքը եւ խնդիրների հաւաքածոն։ Այս գրքի սկիզբը կայ տեսաբանական ներածութիւն եւ չորս աղիւսակներ առաջին դասարաններու մէջ գործածուած մեր դասագրքերուն աղիւսակներուն նման։ Ասոնք ամենահին աղիւսակներն են որոնց ծանօթ է գիտութիւնը։

Ա. Շիրակացու ունեցած մաթեմատիկական գիտութիւնների բարձր մակարդակը կը յայտնուի երբ կը խորհինք որ անգլիացի վանական Պետ կ'ըսէր.— «Աշխարհի մէջ շատ ծանր բաներ գոյութիւն ունին, սակայն ամենածանր բաներն են թուաբանական չորս գործողութիւնները»։ Ա. Շիրակացի կը լուծէր այդ խընդիրները. (օրինակ իր հաւաքածոյին մէջ թիւ 21ը ուր անհրաժեշտ է եօթը կոտորակներու գումարումը, որոնց մէջ կան 7, 8, 9, 13, 14, 16, 20 յայտարարներով կոտորակներ ինչ որ կը վերածուի շատ մեծ ընդհանուր յայտարարի)։

Բաղդատութեան համար կուտանք 1735ի թուաբանութեան անգլիերէն դասագրքի մը հեղինակին կողմէ գրուած նախադասութիւն մը։

«Անջատաբար կուտանք կոտորուած թիւերու հաշուական կանոնները որոնք սովորաբար կը կոչուին կոտորակներ, որոնց ի տես շարք մը աշակերտներ այնպիսի մեծ յուսահատութեան կը մատնուին որ կը գոչեն, «բաւական է, այլեւս մի շարունակէք»։

Այսպիսի կոտորակաւոր գործողութիւնները որոնք 11 դար յետոյ կը սարսափեցնէին անգլիացի ուսանողները, ոչ մէկ դժուարութիւն չէին ներկայացներ Ա. Շիրակացու համար։

Այս իրողութիւնը կատարելապէս կը պատկերացնէ Հայերու մաթեմաթիկական ծանօթութեան վիճակը 7րդ դարու հեռաւոր շրջանին մէջ։

Եւկլիդէսի «Տարերքը» յոյն բնագրէն հայերէնի թարգմանած է Գրիգոր Մագիստրոս 11րդ դարուն։ Իսկ լատիներէնի թարգմանուած է հինգ հարիւր տարի յետոյ։

Բացի Անանիա Շիրակացիէ եւ Գրիգոր Մագիստրոսէ, Հայերը ունեցած են ուրիշ մաթեմատիկոս մը՝ Յովհաննէս Սարկաւագ, որ մեկնաբանեց յոյն մաթեմատիկոս Նիքոմայի (Ա. դար Ք. Ե.) թըւաբանութիւնը, բարելաւեց օրացոյցը, բաժնելով տարին 365 օրերու եւ պաշտպանեց իր տեսութիւնը յենած փորձառական գիտութեան վրայ։

«Առանց փորձի ոչ մէկ կարծիք կրնայ ըլլալ ճշմարտացի եւ ընդունելի, բովանդակ փորձը կասկած չի վերցներ», կը գրէ ան։

Այս բոլոր իրողութիւնները ապացուցին են Միջին Դարու հայ մշակոյթի բարձր մակարդակին։

Ժամանակագրական կարգով առաջին տեղը պատկանում է 7րդ դարու յայտնի մաթեմատիկոս, աստղաբաշխ եւ աշխարհագրագէտ Անանիա Շիրակացուն։ Ապա գալիս են մի շարք նշանաւոր գիտնականներ Յովհաննէս Կոզեռնը (11րդ դար տոմարագէտ) Յովհաննէս Սարկաւագ (12րդ դար տոմարագէտ եւ մաթեմատիկոս, անկլինաւոր թուերի հեղինակ) Մխիթար Անեցին (13րդ դար, թողել է մաթեմատիկական եւ աստղաբաշխական գրուածքներ), Վանական վարդապետ (13րդ դար), Յովհաննէս Պլուզ Զորձորեցին (13 – 14րդ դար) աստղաբաշխ եւ միւսները։

Մինչեւ Իս. Նիւտոն, գիտնականները պարզ չէին պատկերացնում, թէ ինչու երկնային մարմինները վայր չեն ընկնում։

Շիրակացին ընդունում է որ գոյութիւն ունեն երկու հակառակ բայց հաւասար ուժեր։ 1) Երկրի ծանրութիւնն է որ նրան պիտի վար իջեցնի եւ 2) որ նոյն ուղղուած հողմի ուժ, որն աշխատում է երկիրը բարձրացնել վերեւ եւ այդ երկու հաւասար եւ հակառակ ուղղուած ուժերի շնորհիւ հաւասարակշռութեան կէտը, ուր գտնւում է երկիրը մնում է իր տեղում՝ տիեզերքում։ Այս տեսակէտը հետաքրքրական է այն իմաստով, որ միջին դարերի վերջում եւրոպական գիտնականների մի խումբ եւս առաջ քաշեց այս վարկածը։

Ա. Շիրակացին միանգամայն համոզուած է որ երկիրը գունդ է եւ որ արեգակը նման դէպքում կարող է լուսաւորել կէս օրուայ ընթացքում գնդի մի կէսը եւ կէս օր էլ երկրագնդի միւս կէսը — երբ առաջին կէսը ծածկուած լինում իր ստուերով, հետեւապէս այդ մասում գիշեր է, իսկ միւսում ցերեկ։ Շիրակացին իր աշխատութեան ծովերին նուիրուած գլխում ժխտում է այն տեսակէտը, որ երկիրը որպէս կղզի լողում է տիեզերական ովկիանոսում՝ որ համարում է որպէս յենարան երկրի։ Բացատրում է որ ծովեր պիտի համարել այն ջրային աւազանները, որոնք միացուած են իրար հետ, իսկ այն աւազանները որոնք թէեւ ունեն եւ աղի ջուր եւ միամակերես, բայց մեկուսացած են միւսներից, պիտի համարել ծովակներ (լճեր)։

Ինչպէս տեսնում ենք այս հարցում Շիրակացին կանգնած է եղել այն տեսակէտին, որին կողմնակից ենք եւ այսօր։

Ամփոփելով մեր եզրակացութիւնը Շիրակացիի աստղաբաշխութեան մասին մենք կ'ասենք «Տիեզերագիտութիւն եւ տոմար» գիրքը աշխարհում մեզ հասած հնագոյն դասագրքերից մէկն է։

Թէեւ Ա. Շիրակացու գործը հազիւ 14 տարի է որ կանոնաւոր ուսումնասիրութեան առարկայ է եղած, կարելի է սակայն արդէն հաստատել եւ գիտականօրէն ապացուցել.—

1) Որ հռչակաւոր գիտնականը իր մեծութիւնն է ոչ միայն 7րդ դարու նկատմամբ։

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
1959 ԴԵԿՏ. 31 – 1963 ԴԵԿՏ. 31

Վարչութիւնը թէեւ տարուէ տարի իր տեղեկագիրը ներկայացուցած է Ներկայացուցչական ժողովի գնահատանքին եւ ... ինչպէս Կրօնական Ընկերակցութեան ...

2) Իր գաղութին պրեթէ բոլոր գիւղաքաղաքներու մէջ ... միջազգային ... թափանցել է ղասալան ի ... տարբերութեան խորքերը :

3) Բնածին դատողութիւնը եւ տրամաբանելու կարողութիւնը, շնորհիւ իր անխոնջ աշխատանքի եւ արտակարգ ընդունակութեանց կարողացրել է հասցնել այն ... որ այսօր որակում են իբրեւ գիտնական պրպտող եւ եզրակացնող միտք :

4) Բնական երեւոյթների պատճառը եւ ... թիւնները որոնց մի քանիսը ... են եւ մեր օրերին, թոյլ են տալիս ... հանել իր եղակի անձի վեհութիւնը, ... ունեալի համատատամտութիւնը եւ ... նկարագիրը :

5) Նկատի ունենալով իր ապրած գաղութի մտայնութիւնը, եկեղեցւոյ եւ ... ների այն ժամանակուայ ... ները եւ ճնշիչ ազդեցութիւնը եւ ... ոչ միայն Հայաստանում այլեւ ու... երկրներում :

6) Իր խօսքը՝ «Ուժգնօրէն սիրելով ... թիւերու արուեստը, խորհեցայ թէ՝ ... թիւ կարելի չէ կազմել ոեւէ փիլիսոփայական տրամախոհութիւն, ... թիւերու արուեստը կը համարիմ որպէս մայր ամենայն իմաստութեանց »:

... Շիրակացիի մեծութիւնը արդար ... հպարտութեամբ կարող է լցնել ամէն մի Հայու հոգին : Անհրաժեշտ է որ ... մի Հայ ծանօթ լինի, իր անցեալի ... գիտուններին եւ ծանօթացնի օտարներին, պատեհ առիթներում : Որպէսզի ... չլինի այս գրութեան գըրուած՝ Բէմպրիճի համալսարանի ... Հաթթօնի մեղադրանքի խօսքը : ... է որ մեր երիտասարդները ... տարածել իրենց միջավայրի մէջ՝ ... թիւններով, մամուլով եւ ... թեան նիւթ դարձնեն, ... իրենց համալսարանական ... մէջ, այս տեսակ գիտական տեղեկութիւնները, ... հանրագիտարանների մէջ Հայաստանի եւ Հայերի մասին յիշուին նաեւ, միջազգային հասանիշով իրական ... ունեցող հին ու նոր հայ գիտնականների անունները :

ՌՈՒԲԷՆ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ

ցութեան անդամներուն տպագրուած ձեւով, նկատի ունենալով սակայն որ Ներկայացուցիչներուն Ժողովի պաշտօնավարութեան շրջանը կը լրանայ, ինչպէս նաեւ Վարչութեան, նպատակայարմար նկատեցինք չորս տարուան ամփոփ տեղեկագիրը ներկայացնել պատկառելի Ժողովիդ եւ զայն տպագրելով ղրկել բոլոր անդամներուն, համաձայն Ծրագիր Կանոնագրի 17րդ յօդուածի տրամադրութեան :

1959 Դեկտեմբեր 29ին եւ 1960 Յունուար 4 եւ 7ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ տեղի ունեցաւ Մէթրը Լուի Հիւփի ներկայութեան քուէատուփերու բացումը եւ քուէներու մեծամասնութեամբ ընտրուեցան Ներկայացուցչական Ժողովի 24 անդամները :

1960 Դեկտեմբեր 20ի Ներկայացուցչական Ժողովի Ա. նիստին մէջ ընտրուեցաւ Դիւանը եւ Կանոնագրի 9րդ յօդուածի տրամադրութեան համաձայն, գաղտնի քուէով Նոր Վարչութեան անդամ ընտրուեցան Տէր Թովմաս Ա. Քհնյ. Մինասեան, Պարոններ Սեդրակ Քարեան, Պարէտ Բումպուքճեան, Արմէն Բարսեղեան, Պատրիկ Կէնճեան, Յակոբ Տէր-Յակոբեան, Գէորգ Պագըճեան եւ Բարգէն Տէր – Սարգիսեան :

Վարչութիւնն ունեցած է ամէն ամիս իր հերթական կանոնաւոր ժողովները, ուր քննուած են Փարիզի եւ արուարձաններու եկեղեցիներու կրօնական, կրթական եւ հանրային կեանքի վերաբերեալ բոլոր հարցերը եւ համապատասխան որոշումներ տրուած են :

×

Մայր Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը աշխատած է եւ բարեխղճօրէն կատարած է իրեն վստահուած պարտականութիւնները, հող տանելով պիտաճէի հաւասարակշռումին եւ եկեղեցւոյ պայծառացման ու բարեզարդութեան գործին :

Ալֆորվիլի Հոգաբարձութեան թէ հին եւ թէ նոր անդամները եռանդուն եւ գիտակից աշխատանք տարած են եւ եղած են ինքնազոհ : Կրթական Մարմնոյն աշխատանքներուն ալ գործօն մասնակցութիւն բերած են :

Շաւիլի Հոգաբարձութիւնը ունեցած է գոհացուցիչ գործունէութիւն. տօնական եւ Կիրակի օրերուն մատուռը բաց է. Հինգշաբթի օրուան դասընթացքները առանց ընդհատումի կը շարունակուին :

Առնուվիլի գործունեայ եւ պարտաճանաչ Հոգաբարձութեան հսկողութեան տակ ամէն Կիրակի եւ տօնական օրերուն կը կատարուի արարողութիւն եկեղեցւոյն մէջ եւ յարակից շէնքը կը գործածուի Հինգշաբթի օրուան դասընթացքներուն :

Ժանթիյիի շէնքը, որ յատկացուած էր Հինգշաբթի օրուան դասընթացքին, արդէն կը պատկանէր Կրօնական Ընկերակցութեան : Յարակից հողը կը ծախուէր, Վարչութիւնը գնեց այդ հողամասը, որպէսզի դասընթացքի յատկացուած շէնքը կարենար ծառայել շարունակաբար իր նպատակին :

Սէվրանի հողը իր համեստ շէնքովը կը պատկանի Կրօնական Ընկերակցութեան : Վարչութիւնը նպատակ ունէր այնտեղ մատուռ մը հիմնել, ինչպէս նաեւ Հինգշաբթի օրուան դասընթացք մը հաստատել, կարելի չեղաւ ցարդ այդ նպատակը իրագործել, որովհետեւ ազգային մ... իր ընտանիքով շէնքին մէջ մտած էր առանց որեւէ արտօնութեան : Յորդորներ եւ խըրատներ ապարդիւն մնացած ըլլալով, Վարչութիւնը հարկադրուեցաւ օրինական միջոցներու դիմել, շէնքը պարպել տալու համար : Շէնքին մէջ ապրող անձնաւորութիւնը խոստացած է Մայիս մէկին մեկնիլ. եթէ այս խոստումը յարգէ, կարելի պիտի ըլլայ շէնքը նորոգել եւ կրօնական ու կրթական նպատակներու յատկացնել :

Իսի լէ Մուլինոյի եւ շրջանի Հայութիւնը մատուռով մը եւ դպրոցական շէնքով մը օժտելու գեղեցիկ գաղափարով՝ բարեպաշտ ազգայիններէ կազմըւեցաւ Յանձնաժողով մը, որ խանդավառ եւ անձնուէր ճիգերով յաջողեցաւ կարեւոր գումար մը հանդանակել եւ բաւական ընդարձակ գետին մը գնել այդ թաղամասին մէջ :

Ձանազան պատճառներով կարելի չեղաւ ցարդ իրականացնել այդ հանրօգուտ ծըրագիրը : Սակայն գործնական աշխատանքներ կը կատարուին այդ նպատակին հասնելու համար : Կը սիրենք յուսալ թէ տեւկա պիտի չուշանայ : Ջերմ գնահատանքի արժանի են Յանձնաժողովին արգիւնաւէտ ջանքերը :

Եւրոպայի միւս շրջաններու — Պելճիա, Զուիցերիա, Գերմանիա, Աւստրիա, Հոլանտա — եկեղեցական մարմիններու հետ ունեցանք սերտ յարաբերութիւններ : Գոհացում տրուած են իրենց բոլոր խնդրանքներուն, ղրկուած են հոգեւորականներ, որոնք կատարած են եկեղեցական արարողութիւններ, ինչպէս նաեւ թաղումի, մկրտութեան եւ պսակի պաշտօններ :

Գումարուեցան փարիզեան շրջանի եկեղեցիներու Հոգաբարձութիւններուն հետ խառն ժողովներ, որոնք միջոց մը եղան բերելու համագործակցութիւն մը ստեղծելու : Իւրաքանչիւր շրջան կը ներկայացնէր իր փափաքները եւ թելադրութիւնները այս ժողովներու ընթացքին :

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

Ի պատիւ մեծատաղանդ երաժշտագէտ Արամ Խաչատուրեանի կազմակերպուեցաւ ընդունելութիւն մը, 1960 Մարտ 25ին, Փալէ տ'Օրսէի սրահին մէջ, Սրբազան Հօր նախագահութեան տակ եւ հինգհարիւրէ աւելի հոգիներու ներկայութեան :

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Կաթողիկոսը, Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն Ա. իր շքախումբով Փարիզ ժամանեց 1960 Սեպտեմբեր 13ին եւ դիմաւորուեցաւ պաշտօնական անձնաւորութիւններու եւ բազմաթիւ հաւատացեալներու կողմէ : Ի պատիւ Վեհափառին տրուեցաւ հացկերոյթ մը Լիւթեսիայի սրահին մէջ : Վեհափառը իր շքախումբով ընդունուեցաւ Ֆրանսայի Արտաքին Գործերու Նախարար Քուվ Տիւ Միւրվիլի կողմէ : Մեր կարելին ի գործ դրինք որպէսզի Վեհափառի այցելութիւնը եւ բնակութիւնը տեղի ունենան արժանավայել կերպով : Վեհափառը մեկնեցաւ 1960 Սեպտեմբեր 21ին :

Հայ Մշակոյթի եւ Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի 1600ամեակը տօնուեցաւ 1962 Հոկտեմբեր 14ին, փառաշուք կերպով եւ գեղարուեստական ճոխ բաժինով Սորպոնի Ամփիթատրոնին մէջ, խուռներամ բազմութեան մը ներկայութեան : Այս ձեւով կարելի եղաւ պանծացնել հայ դարաւոր մշակոյթը քաղաքակրթութեան ամենակարեւոր կեդրոններէն մէկուն մէջ : Ներկաները մեկնեցան գոհունակութիւնով եւ արդար հպարտութեան զգացումով :

Ամէն տարի, Նոր Կիւրակիին հանդիսաւոր Ս. Պատարագ կը մատուցուի եւ կը կատարուի հոգեհանգիստ ի յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոց Համաշխարհային առաջին եւ երկրորդ պատերազմներու :

Ապրիլ 24ի օրը մասնաւոր հոգեհանգըստեան պաշտօն կը կատարուի եկեղեցւոյ մէջ . եկեղեցին բաց է այդ օր հաւատացեալներուն առջեւ. արարողութիւնը կը սկսի ժամը չորսին : Հակառակ գործի օր ըլլալուն, ժողովուրդը խուռներամ ներկայ կ'ըլլայ արարողութեան եւ իր յարգանքը կ'արտայայտէ հայ ժողովուրդի տարագրութեան շրջանի բոլոր զոհերուն :

Ամէն տարի Վարդանանցի Տօնին առթիւ կը համախմբուի Եկեղեցւոյ կամարներուն տակ հայ աշակերտութիւնը : Ծնողքները զաւակներուն կ'ընկերանան : Վարդանանց տօնը է ու կը մնայ մեր ազգային հերոսներու պաշտամունքին եւ յարգանքին նուիրուած պատմական օր մը : Ներկաները միշտ յայտնած են գոհունակութիւն թէ իրենց եւ թէ իրենց զաւակներուն կողմէ :

Համբարձման տօնը փոքրիկներու հաղորդութեան օր յայտարարուած է. այդ օր հարիւրաւոր աշակերտներ մասնաւոր պատրաստութիւնով ներկայ կ'ըլլան եկեղեցին եւ կը հաղորդուին ջերմեռանդօրէն :

(Մնացեալը յաջորդիւ)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (130)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Երկրորդ խմբին առաջապահ դարձան ... Մեփոը, Զուլումաթ Սմբատը, ... Մեսրոպը եւ Փզորկուայ Կարօն՝ ... ութիւն վերցնելով դէպի Քանասար : ... երրորդ խումբը, որ տալուորիկ ... էին, Դարբին Ձէնօրի գլխաւորու... իջաւ դէպի Ֆօֆըռ քար : Այդ ... մէջ էին Փոքր Ձէնօրը, Ջրաղացպան Թամօն, մըղձէի Գրքօն, Գուլթան ... թը եւ Սեմալցի Թաթօն : ... գիշերին սրանց միացան նաեւ ... Գեարօը եւ Կայծակ Երուանդը :

... մի քանի հարիւր սեւ ... եւ քուրդ չեթաներ պաշարեցին ... Ձէնօրի քարայրը : Երեք օր շարունակ այդ մի բուռ քաջերը կատաղի ... դիմադրեցին դրսից յարձակուող ... : Նրանք այդ միեւնոյն ... մէջ, Ֆօֆըռ քարի մօտ, թաղեցին Սասնոյ լեգենդար հերոս Դարբին Ձէնօրին, որը զոհուեց այդ կռւում իր կնոջ հետ, իսկ չորրորդ օրուայ լուսադէմին, Փոքր Ձէնօրի առաջնորդութեամբ, թշնամու պատնէշը ճեղքելով, ճանապարհ ընկան դէպի Մուշ :

Լուսադէմին նրանց տանիքը ցնցուեց եւ սառած ձեան մի հաստ կտոր երդիկից պոկուելով, ընկաւ թօնրի մէջ :

— Կնիկ, երդիկից մարդ է նայում, — ասաց Խոդեդանը, անկողնուց վեր թռչելով :

Բայազը եւ Հեղինէն զարթնեցին եւ ահաբեկուած նստեցին տեղաշորի մէջ՝ երեսները խաչակնքելով :

— Ո՞վ է տանիքին, — գոչեց Ասատուրը վերեւ նայելով :

Այդ ձայնի վրայ մի հրացանափող ներքեւ երկարեց :

— Ո՞վ է մեր մոլլային Ալատին պէյի մինարէթից ցած գլորել :

— Զգիտեմ, — կարճ կապեց Խոդեդանը :

— Միթէ՞ չես լսել, որ քրդի տարազ հագած մի կեավուր սպանել է Մուշի ոստիկանապետ Թալիպ էֆէնտուն :

— Թալիպ էֆէնտին մոլլա՞ է, — հարցրեց Ասատուրը ներսից :

— Ոստիկանապետը ի՞նչպէս կարող է մոլլա լինել, — բարկացաւ զահիճը տանիքից :

— Ապա ի՞նչ գործ ունէր մինարայի գլխին :

— Ինչպէս երեւում է, այդ դու ես նրրան վար գլորել :

— Դուք մի ամբողջ ազգ կոտորեցիք, էֆէնտի, մի մոլլան ի՞նչ է, որ նրա համար դարդ էք անում : Թալիպ էֆէնտու պէս կեղծ մոլլային պատիւ է ցած գլորել մինարայի գլխից : Նա իրաւունք չունէր պղծելու ալլահի տաճարը :

— Ուրեմն դու ճանաչո՞ւմ էիր մեր ոստիկանապետին :

— Այդ մարդը կաշառակեր մի սրիկա էր, ես ինքս եմ նրա բոլ մէջ եօթ ոսկեդրամ դրել :

Հեղինէն բարձրաձայն լաց եղաւ : Նոյն պահին նրանց խրճիթի դուռը տապալուեց, եւ չէմքին հսկող զինուորները դաշոյններով ներս խուժեցին :

— Հա՞յ էք :

— Հայ ենք, — պատասխանեց Խոդեդանը համարձակ ... : Բայազը եւ Հեղինէն իրենց երեսները վերստին խաչակնքեցին :

— Թէ որ Հայ էք, առաջ ընկէք գնանք, — հրամայեց սակեարը, կեռ դաշոյնը շողացնելով :

— Ո՞ւր էք տանում մեզ :

— Արինօքի ձորը :

— Տանում ենք ընկոյզ թափ տալու, — խորամանկ, նենգ ժպիտով աւելացրեց երկրորդ զինուորը :

Ասատուրը հասկացաւ ահաւոր ոճիրը : Նրանց տանում էին Արինօքի ձորում ըսպանելու : Հարազա՛տ հոգիս : Քանի՜ տարի Խոդեդանը եւ Տօնէն ընկոյզ էին թափ տուել այդ ձորի մէջ, իսկ այժմ նրանց առաջնորդում էին այդ միեւնոյն ծառերի տակ սպանելու :

— Հագնուէք, — հրամայեց առաջին սակեարը :

Բայազը եւ Հեղինէն, ամօթից դողալով, սկսեցին հագնուել : Ասատուրը, որ անկողում կանգնած էր, համարձակութիւն ունեցաւ հարցնելու .

— Ո՞վ է ձեզ իրաւունք տուել իմ խրճիթի դուռը ջարդել գիշերով : Զէ՞ որ Հաջի աղայի հովիւն եմ : Իմ անունը Խոդեդան է :

— Խրճիթի մասին մի մտածիր : Աւելի լաւ կը լինի ասես, թէ ո՞ր կճուճի մէջ ես պահել ոսկին : Երեւում է՝ շատ ոսկի ունես :

— Ունեմ, — պատասխանեց հովիւը :

— Որտե՞ղ ես պահել, շուտ հանիր :

— Այ, էն կճուճի մէջ, — ասաց Ասատուրը, դառն ժպիտով մատնացոյց անելով պատի տակ դրուած եւ հնամաշ կարպետով ծածկուած կաւէ դեղեցիկ խեցին :

Մարդասպանները խրար հրելով վազեցին դէպի մատնանշուած կճուճը :

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Աննիկ Գէորգեան, Տէր եւ Տիկին Միհրան Փափազեան, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի՝ Յունիս 28, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց քրոջ եւ մօրաքրոջ՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻ ՇԱԹԷՐԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները :

×

Այս առթիւ կը նուիրեն՝ յիսուն ֆր. Աղքատախնամին, յիսուն ֆր. Կապ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին, քսան ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման ֆոնտին : ման ֆոնտին :

Ստանալ «Յառաջ»էն :

×

Պ. Բարսեղ Զաքարեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի՝ Յունիս 28, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՇԱՄԻՐԱՄ ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ

մահուան հինգերորդ տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները :

ԴՈՐՈՅԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Յունիս 28ին Կիրակի, ժամը 15–22 վարժարանին մէջ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ. — Երգ, նուագ, պար, արտասանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ :

Դիւրամատչելի պիւֆէ :

Ծախքերու մասնակցութիւն 2.50 ֆր.

Հաղորդ. միջոց.— Էկլիզ տը Փանթէն առնել 147 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Ռէնոյի Փավիյօն :

ՊԱՏԱՐԱԳ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի ժամը 10ին հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ եկեղեցւոյս օծման առաջին տարելիցին առթիւ, (մասնակցութեամբ Կոմիտաս երգչախումբի) :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Կաթողիկոսական Պատուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Այս առթիւ կը կարդացուին նաեւ Վալգէն Ա.ի սրբատառ կոնդակները՝ Լիոնի արժանապատիւ երկու քահանաներու լանջախաչի եւ միայն աւագութեան ստեղծման շնորհմանը :

× Յաւարտ պատարագի հացկերոյթ : Մանրամասնութեանց համար դիմել Ազգ. Տան գրասենեակը :

ՃԱՇ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին կազմութեան երեսնամեակին (1934 – 1964) առթիւ :

Կիրակի օր (Յուլիս 5)

Հացկերոյթ եւ խնջոյք ժամը 13.30ին, հայ դպրոցի սրահը, 4, Ռիւ տէ Թրուա-Շանթիէ :

Կը նախագահէ ԲԺ. Ռ. ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ

Կը խօսի ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

Առաւօտուն եկեղեցւոյ արարողութենէն ետք մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի երեսնամեակի ընթացքին մահացած 22 ընկերուհիներու եւ ընկերներու անմոռաց յիշատակին :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Սէնթ – Անթուանի դպրոցին

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ, ԺԱՄԸ 15.30ԻՆ

Կազմակերպութեամբ Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդի :

Հովանաւորութեամբ՝ Հ. Բ. Ը. Մ. Մարսէյլի մասնաժողովի վարչութեան :

Կը նախագահէ՝

ՎԱԶԳԷՆ ՎԱՐԴ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Հանդէսը կը ղեկավարէ

ԵՂԻՇԷ ՔՀՆՑ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Կը մասնակցին 40 աշակերտներ, (Խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն, մարզանք, հայկ. տարազով խմբապարեր եւ մենապարեր) նուագի ընկերակցութեամբ : Օր. Շաքէ Փանոսեան կը ղեկավարէ պարերը, նուագ՝ Շահէ Փանոսեան : Զաւեշտ մը՝

ԴԴՈՒՄԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԸ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԵԱՆ

Հանդէսը, Շաբաթ, Յունիս 27, ժամը 17.30ին :

Կը հրաւիրուին ծնողները եւ հասարակութիւնը :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի շրջանի ներկայացուցչական ժողովը պիտի գումարուի այս Շաբաթ, ժամը ճիշդ 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին : Պատգամաւոր ընկերներէն կը խնդրուի ճիշդ որոշեալ ժամին ներկայ գտնուիլ :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ ժամը 20.30ին, Համօ Օհանջանեան սրահին մէջ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Ներկայանալ անդամատետրերով : Կարեւոր օրակարգ :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 4ին : Խիստ կարեւոր օրակարգ :

Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ տեղի պիտի ունենայ հայ վարժարանի ամավերջին հանդէսը :

Երգ, արտասանութիւն եւ տրամախօսութիւն աշակերտներու կողմէ, ղեկավարութեամբ ուսուցչուհի Տիկ. Շնիք – եան – Փափազեանի :

Շաւիլի ժողովուրդը սիրով կը հրաւիրուի :

Մուտքը ազատ է :

×

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանի :

Հովանաւորութեամբ Թեմիս առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ :

Շաբաթ (27 Յունիս) երեկոյեան ժամը ճիշդ 9ին, Պօմոնի Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ :

Արտասանութիւն, երգ, նուագ, մանկական տրամախօսութիւն, պար :

Զուարթ ներկայացում մը, երկսեռ աշակերտութեան կողմէ :

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ԵՒ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Հ. Ն. Ռ. եւ Կ. Միութեան դիւանը կը հաղորդէ որ ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ իր կեդրոնատեղին, Կիրակի, Յունիս 28 ժամը առաւօտեան ճիշդ 10ին, հետեւեալ օրակարգով.— Ա) Ընդհ. քարտուղարի տեղեկագիր : Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն : Գ) Հաշուեքննիչներու նշանակում : Դ) Զանազան հարցեր, ի մասնաւորի — պիւտճէ, հրաժարումներ, նոր անդամակցութիւններ եւ առկախ մնացած հարցեր :

Ծանօթ.— Միայն գործօն անդամները որոնք ցայսօր վճարած են իրենց անդամավճարները քուէի իրաւունք ունին :

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար

ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)

Métro :

4 Septembre ou Opéra

Téléph. : RIC. 79-86

RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,

ժամը 9–12 եւ 14–18

բացի շաբաթէն,

ՃԱՄԲԱՐ | Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ | ՃԱՄԲԱՐ

Camp du Nor Séround

A LA *PILE* SUR LES BORDS DU LAC *PALADRU*

ՕԳՈՍՏՈՍ 1-31 — AOUT

Հսկայ շէնք մը : Գեղատեսիլ վայր՝ լիճին ճիշդ քովը : Խաղաղաշտ եւ լողանք : Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ :

ՕՐԱԿԱՆ՝ 10 ՖՐԱՆՔ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝ ամէն Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 7 – 9, եւ Շաբաթ օրերը՝ ժամը 5–7,

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE — 17, Rue Bleue

Գաւառը դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի խումբերուն :

ԾԱՆՕԹ.— Փարիզէն հաւաքական տոմսով (պիյէ քոլէքթիֆ) մեկնողներու արձանագրութիւնները կը փակուին Յունիս 30ին :

Երթ ու դարձի ծախքի հաշուոյն կանխավճար՝ 50 ֆրանք :

ԳԻՆԵՁՕՆ

Պուլվար Օտտոյի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը գինեձօն մը կազմակերպած է ի պատիւ Թեմիս Առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ :

Այս Կիրակի կէսօրէն ետք ժամը 3ին : 386 Ռիւ տը Լիոն :

Գեղարուեստական բաժինին սիրայօժար կը մասնակցին Մարսէյլի հայ արենուչները :

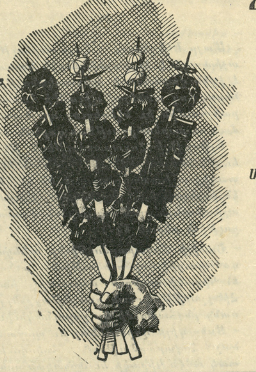
Կը հրաւիրուին Թաղիս եւ շրջանի ազգայինները :

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ալֆորվիլի Կապոյտ Խաչի նորընտիր վարչութիւնը կազմակերպած է թէյասեղան մը ի պատիւ նախկին վարչութեան : Շաբաթ (4 Յուլիս) ժամը 9ին, Պ. Ֆիլիփի սրճարանը, անդամուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

Ներկայ կ'ըլլայ ՏԷՐ. վարչութեան ներկայացուցիչը :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e

Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

TRICOTS TERZIAN

la plus moderne des fabriques de tricots de la région parisienne

★

3, Rue Poissonnière — PARIS-2 — Tél. : CEN. 93-75

ՅԱՌԱՋ
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60 — C.C.P. Paris 15069-82

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահմանի՝ Տար. 80 Ֆր. Հատը 0·30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 28 ՅՈՒՆԻՍ
DIMANCHE 28 JUIN 1964
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10·045
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
40e ANNÉE — Nº 10.045

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՂՋՄՏՈՒԹԵԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Թեմի ազգային Կեդրոնական Վարչութիւնը Ապրիլ 22 թուակիր հաղորդագրութեամբ մը, զոր հրատարակեցինք Յառաջի Յունիս 24ի թիւով, կը յայտնէ թէ «հասկացողութեան եկած է Կաթ. Պատուիրակ …նուկեան Արք.ի հետ» եւ ամէնէն ուշ մէկ տարիէն Թեմը պիտի օժտէ Ազգային երեսփոխանական ժողովով մը:

Հաղորդագրութիւնը կը յիշէ անունները «շրջանի Հայութեան բոլոր խաւերը ներկայացնող» այն տասնըհինգ ազգայիններուն, որոնք, «յետ երկար բանակցութեանց», համերաշխաբար լրացուցեր են Ազգ. Կեդր. Վարչութեան կազմը:

Այս մարմինը իր առաջին լիակատար նիստը գումարած էր Ապրիլ 22ին եւ որոշած այն սկզբունքը, որ մէկ տարիէն ընտրութեամբ մը կեանքի կոչուի երեսփոխանական ժողով մը, համաձայն Հարաւային Ֆրանսայի Թեմի կանոնագրի տրամադրութեանց:

Յաջորդ օրն իսկ, Ապրիլ 23ին այս հաղորդագրութիւնը պաշտօնապէս հաղորդուած էր Մանուկեան սրբազանին, խնդրելով իր «օրհնութիւնները»:

Ուրախ ենք արձանագրելու, որ վերջապէս հասած են այդ օրհնութիւնները, հոգ չէ թէ երկու ամսուան յապաղումով:

Մաղթենք, որ այս ձեւով վերջ գտնէ …ուեստական այն նոր տագնապը, զոր … տարրեր ստեղծեցին եւ հրահրեցին … ամիս առաջ, ճիշդ այն ձեւով ինչպէս ըրեր էին 1956 Փետրուար 20ին՝ Երանաշնորհ Զարեհ Կաթողիկոսի ընտրութենէն վերջ:

Հարաւային Ֆրանսայի շրջանը անտիրութեան մատնուած՝ տարիներէ ի վեր կը ղեկավարուէր Ազգ. Կեդր. Վարչութեամբ մը, որ կորսնցուցած էր իր հեղինակութիւնը՝ անդամներու պակսելուն պատճառով: Չկար առաջնորդ, ոչ ալ ներկայանալի առաջնորդարան:

Կաթողիկոսական պատուիրակը տասնմէկ տարիէ ի վեր ո՛չ մէկ ձեռնարկ կատարած էր Թեմը կազմակերպելու, այն օրինաւոր վիճակի վերածելու համար: Համակերպած էր կացութեան հետ, անշուշտ չյոգնելու եւ հոգ մը պակաս ունենալու մտքով:

Նորման ստանալու համար այս կացութեան, Մարսիլիոյ շրջանի եօթը եկեղեցիներու Թաղական խորհուրդները 1963 Ապր. 7ին, ժողով գումարելով կ'ընտրեն տասնըմէկ հոգինոց Ազգ. Կեդր. Վարչութիւն մը, ամէն հոսանքի պատկանող ազգայիններէ, ընթացիկ գործերը վարելու եւ ամէնէն ուշ մէկ տարիէն օրինաւոր ընտրութիւններ կատարելու …ութեամբ:

Կ'ընտրեն նաեւ Առաջնորդ մը, — Կիլիկեան Աթոռի միաբան Արտաւազդ վարդապետ Թրթռեանը (այժմ Եպիսկոպոս): Կը վարձեն առաջնորդարանի յարմար յարկաբաժին մը եւ կը կահաւորեն զայն:

Անբախտաբար նորակազմ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան դէմ դիրք բռնեցին Մանուկեան սրբազան եւ հակառակորդ տարրեր, փորձելով փոթորիկ յարուցանել գաւաթ մը ջուրի մէջ:

Հարաւային Ֆրանսայի շրջանին վերաբերող տեղական խնդիր մը արուեստական ձեւով մեծցուեցաւ, արձագանգ գտնելով Լիբանանի, Եգիպտոսի, Ամերիկայի եւ այլ վայրերու ռամկավար եւ հակադաշնակցական թերթերուն մէջ:

Այն պահուն, երբ Ազգային Դատի համար ա՛յնքան ընելիքներ կան, արհեստական խառնակիչներ միտք պղտորեցին, փորձելով նոյնիսկ խանգարել մեր զոյգ Կաթողիկոսներու [illegible] ողջագուրումով ստեղծուած ա՛յնքան ցանկալի համերաշխական մթնոլորտը:

Ուզեցին երկպառակութիւն սերմանել մեր խաղաղ գաղութին մէջ:

Բարեբախտաբար ի դերեւ ելան խառնակիչներու բոլոր փորձերը:

Էջմիածնի եւ Կիլիկիոյ գահակալները սիրալիր թղթակցութիւններով եւ փոխադարձ համաձայնութեամբ ճամբայ հարթեցին դէպի համերաշխութիւն:

Ու կաթողիկոսական պատուիրակը ի վերջոյ բարեհաճեցաւ «ընդունիլ» Մարսիլիոյ Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը, — որուն տասնըմէկ անդամներուն վրայ չորս հոգի եւս աւելցած էին, — եւ «շնորհաւորել» զայն:

Կը յուսանք, որ նոյն քրիստոնէավայել դիրքը պիտի բռնէ նաեւ իր եղբայրակիցին՝ առաջնորդ Արտաւազդ Եպսկ. Թրթռեանի հանդէպ:

Որպէսզի լրիւ յաղթանակէ ողջմտութիւնը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՇՏ ՆՈՅՆ ԱՆԵԼԸ

Ամերիկացիք ոչ մէկ ելք կրցան գտնել Կիպրոսի համար եւ եթէ «լեզու գտան» Թուրքիոյ վարչապետին հետ, չկրցան համոզել Փափանտրէուն: Պէտք է ըսել որ Ամերիկացիք ալ, այն ձեւով որ սկսած էին, չէին կրնար հասկացողութեան գալ նաեւ Յոյներուն հետ:

Թուրք ամերիկեան դեկոյցը իր բովանդակութեամբ չէր կրնար տարբեր տրամադրութիւն ստեղծել: Ամերիկա բացէ ի բաց դիրք կը ճշդէր Թուրքիոյ ի նպաստ, դեռ չխօսած իսկ Փափանտրէուի հետ: Այդ դեկոյցին մէջ կը ճանչցուէր Ցիւրիխի համաձայնագրերու վաւերական բնոյթը մինչ Յունաստան բոլորովին դէմ է այդ տեսակէտին: Ասիկա կարեւոր գիջում մըն է զոր Ամերիկա ըրած էր Թուրքիոյ եւ Ինէօնիւ կրնար լեզուն փոխել եւ չեչտել «Ատլանտեան Ուխտի մեր դաշնակիցները երբեք մեզի դաւաճանած չեն»:

Թուրքերուն ոչ խօսքերն ոչ ըրածները կրնան անշուշտ զարմացնել մեզ, Առանց ամչնալու կը խօսին նաեւ այն հոգատարութեան մասին զոր տարած են փոքրամասնութեանց հանդէպ, արդարեւ Պոլսոյ թերթերէն կ'իմանանք թէ ի՛նչ գրած է Թէրճիւման, Ինէօնիւի Ուաշինկթըն մեկնելու նախօրեակին:

«Անշուշտ Թուրքիոյ վարչապետը Ամերիկայի մէջ վճռաբար պիտի պաշտպանէ թրքութեան թէզը, աւելի վերջ Յունաստանի վարչապետն ալ իր դատը պիտի ներկայացնէ, այսինքն կցում եւ ոչ թէ բաժանում: Յունաստանի տեսակէտը բացորոշ է այլեւս — Ան կ'առարկէ թէ երկրի մը մէջ փոքրամասնութիւնը չի կրնար իշխել, մեծամասնութիւնն է որ կը տիրապետէ եւ կը կառավարէ եւ թէ Թուրքերը պէտք է գիտակցին այս իրողութեան:

«Այս պայմաններուն տակ, Վարչապետ Ինէօնիւ պէտք է խօսի փաստեր եւ վաւերաթուղթեր ներկայացնէ նախագահ Ճոնսընի, եւ ըսէ անոր.

— Ո՛չ, ո՛չ, Վսեմութի՛ւն, ամէն երկրի մէջ մեծամասնութիւնը իրաւունք չունենար կառավարելու փոքրամասնութիւնը: Նախ ճշդենք թէ Կիպրոսը երկիր մը չէ, այլ Անատոլուին մէկ կտորն է: Եթէ հարկ ըլլայ փոքրամասնութեան եւ մեծամասնութեան խնդիր մը մէջտեղ նետել, պիտի պատասխանենք թէ՝ Կղզիին մէջ եթէ երբեք չորս հարիւր հազար մարդկային խառնակոյտ մը կայ, որ ինքզինքը յոյն կը նկատէ, անդին երեսուն միլիոն Թուրքերու զանգուած մըն ալ կայ: Ցետոյ ամէն պետութենէ «փոքրամասնութիւն» մը վարելու կարողութիւնը եւ նրբամտութիւնը կը պահանջուի, անժխտելի է որ Կիպրոսի «մեծամասնութիւնը» քաղաքակրթական տեսակէտով որեւէ կարողութիւն եւ կարելիութիւն չունի փոքրամասնութիւն մը կառավարելու: Ոչ երեկուան, ոչ ալ այսօրուան Հելլէն կառավարութիւնները փոքրամասնութիւն մը կառավարելու պատիւը եւ խղճմտութիւնը չունեցան, դէպքերը եկան հաստատել այս իրողութիւնը:

«Մենք ձեզի սահմռկեցնող, զգայացունց փաստաթուղթեր պիտի տանք, եւ երբ խօսիք Հելլէն վարչապետին հետ, զանոնք ապտակի մը պէս զարկէք այդ մարդուն երեսին: ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԴԱՐԵՐԷ Ի ՎԵՐ ԱՊԱՑՈՅՑԸ ՏՈՒԱԾ ԵՆ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԱՌԱՎԱՐԵԼՈՒ ԻՐԵՆՑ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԿԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆ, (Յառաջ. ընդգծումները մեր կողմէ): Ֆաթիհ Սուլթան Մէհմէտ Պոլիսը գրաւելէ ետք, հրամայեց որ Բիւզանդական Փոքրամասնութեանց մազին անգամ չդպին: Ոչ ոքի ազգութեան եւ կրօնքին միջամտեց, մարդկօրէն կառավարեցինք դարերով Յոյները, Պուլկարները, Սերպերը, Ռումէնները, Հունգարները, Լեհերը, Արաբները, նոյնիսկ պետական բարձրագոյն պաշտօններու կոչուեցան: Օսմանեան Կայսրութեան մէջ գութ եւ պաշտպանութիւն գտան, Ռուս ցարերու դուռէմէն փախչող Հայերն ալ լոկ Օսմանեան Կայսրութեան մէջ ապաստան գտան: Թուրք պետութիւնը իր փլուզման օրերուն, այս միլիոնաւոր փոքրամասնութիւններէն մեծ վնասներ կրեց, բայց նորէն ալ մարդու պէս վարուեցաւ անոնց հետ:

«Լօզանի Դաշնագրին կնքումէն ի վեր, քառասուն տարուան ընթացքին, Թուրքիա ապրող Յոյները փայլուն դիրքերու տիրացան, զանազան ասպարէզներու մէջ դիրքեր գրաւեցին, Թրքական համալսարաններէ վկայագիր ստացան: Հելլէնները, Յոյները նոյն թոյլտուութիւնը եւ ազնիւ վերաբերումը ցոյց տուի՞ն արդեօք Յունաստանի Թուրքերուն: Իսքէչէի, Կիւմիւլճինէի մէջ այսօր կրնա՞ք գտնել Թուրք բժիշկ մը, փաստաբան մը, առեւտրական մը: Ոչ երբեք: Քառասուն տարիէ ի վեր Հելլէն կառավարութիւնը հալածաքննական զուլումներու ենթարկեց Յունաստանի Թուրք ժողովուրդը, միջոցի մէջ խտիր չդրաւ, իր հովանիին տակ ապրող Թուրքերը տանջելու, ամքցնելու, մշակոյթէ զրկելու համար: Զուգակշիռը ձեզի կը թողում, Վսեմաշուք նախագահ, մենք ի՛նչ ըրինք մեր փոքրամասնութիւններուն, եւ անոնք ի՛նչ ըրին»:

Այս խօսքերը անշուշտ կարելի չէ «սրամտութիւն» նկատել երբ խօսողը Թուրք է:

ՀԱՅՈՑ ՋԱՐԴԵՐՈՒ

ՀԵԼԼԵՆԱԿԱՆ ՅՈՒՇ ՄԸ

ԽՐԻՍԱՆԹՈՍ

ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ԿՈՂՄԷ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Հայերու տարագրութեան առաջին օրը, առաւօտ կանուխ, Տրապիզոնի քահանան կրկին այցելեց ինծի, Սոյուք Սուի իմ ամարանոցին մէջ, եւ անկէ խնդրեց՝ դէթ Հայոց աղջիկներուն ու տղոց խնայել եւ թոյլ տալ որ, անոնց համար հիմնուի որբանոց մը, որուն հոգատարութիւնը պիտի ստանձնէր մետրոպոլիտարանը եւ Տրապիզոնի հելլենական գաղութը: Վալին համոզուեցաւ եւ քահանային հետ կառավարչատուն գալով՝ անոր հետ գործակցաբար կազմեց յանձնախումբը, որուն նախագահութիւնը ստանձնեց վալին եւ փոխ-նախագահութիւնը՝ Տրապիզոնի մետրոպոլիտը: Այսպէս, յանձնախումբի կազմութենէն ետք, վալին եւ կրօնապետը, Տրապիզոնի վիլայէթի բարձրաստիճան պաշտօնատարներուն ընկերակցութեամբ այցելեցին Հայոց Առաջնորդարանը եւ անոր կից հայկական վարժարանները եւ մանրամասնօրէն ճշդեցին, թէ ի՛նչպէս պիտի գործէր որբանոցը, ուր հաստատուեցան Հայոց աղջիկներն ու տղաքը: Սակայն, մէկ քանի օր յետոյ, Երիտասարդ Թուրքերու Կեդր. Կոմիտէի Տրապիզոնի ներկայացուցիչ Նայիլ պէյի դիմումին վրայ, Կոստանդնուպոլսոյ կեդրոնական կառավարութենէն եկած նոր հրաման մը լուծեց կազմուած որբանոցը եւ անոր մէջ հաստատուած Հայոց աղջիկներն ու տղաքը թէեւ չջարդուեցան, սակայն, բաժնուեցան Թուրքերու տուները, մահուան պատիժով Հելլէններուն արգիլելով Հայեր հիւրընկալել:

Հակառակ այս խիստ արգելքին, բազմաթիւ Հելլէններ յատկապէս գիւղերու մէջ եւ մասնաւորապէս Եմուրասի Շանա կոչուող գիւղին մէջ, իրենց կեանքը վտանգելով, կանոնաւոր կերպով սնունդ կը հասցնէին գիւղերէն Եմուրասի անտառին մէջ ապաստանած բազմաթիւ Հայերուն, որոնք այսպէսով փրկուեցան մինչեւ 1916 Ապրիլ ամսուն Տրապիզոնի գրաւումը ռուսական բանակին կողմէ, այն ատեն, ապաստանածները հաստատուեցան մօտակայ գիւղերուն մէջ գտնուող իրենց բնակարանները: Եմուրասի անտառը ապաստանած Հայերու պարենաւորման այս գործին գլուխը կը գտնուէր Շանայի պարագլուխ Եորկիոս Միքրոպուլոս, որ յետագային, Զինադադարէն, մորթոտուեցաւ Թուրքերու կողմէ: Իսկ ռուսական նուաճումին կողմէ Տրապիզոնի յաճախակի ռմբակոծման պատճառով Վաղէլոնի վանքը ապաստանած եւ ընտանեօք հոն բնակող հանգուցեալ բժիշկ Անդրէաս Մեթաքսաս, ամիսներով վանքին մէջ կը բժշկէր եւ իր ծախքով կը կերակրէր աշխատանքի վաշտերու պատկանող մօտաւորապէս երեսուն Հայեր, որոնք Խամսիքէօյի մէջ գնդակահարման ընթացքին, պարզապէս վիրաւորուած էին եւ ինքզինքնին մեռած ձեւացնելով, գիշերանց փրկուեցան վանք գալով, զայն շրջապատող խիտ անտառէն անցնելով եւ վանքի Հայրերուն կողմէ կրօնքի քրիստոնէական մխիթարութեան արժանանալով:

Հայերու հողատարութեամբ Տրապիզոնի եկեղեցին զբաղեցաւ նաեւ ռուսական զօրքի կողմէ Տրապիզոնի գրաւման ամբողջ տեւողութեան:

×

Տրապիզոնի մետրոպոլիտի պատմածին համաձայն, ասոնք էին Թուրքերու գործերը իրենց երկրին մէջ ապրող ցեղի մը եւ մանաւանդ՝ անզէն այրերու եւ անմեղ կիներու ու տղոց դէմ: Այս բոլորէն ետք, ծիծաղելի են Անգարայի պահանջները, «Կիպրացի Թուրքերու փոքրամասնական իրաւունքները (իբր թէ) ապահովելու անհրաժեշտութեան» մասին, այն կիպրացի Թուրքերուն, որոնք Կիպրոսի մէջ շատ հաշտօրէն կ'ապրէին Հելլէններուն հետ, երբ տակաւին զանոնք չէին գրգռած Թուրքիոյ իրենց կրօնակիցները:

Ոչ մէկ բանով յանցաւոր մէկ միլիոն 250 հազար Հայերու ցեղասպանութիւնը գործող ժողովուրդը, չի կրնար ութսուն հազար Թուրքերու փոքրամասնական իրաւունքներ պահանջելով՝ արգելք ըլլալ Կիպրոսի հինգ հարիւր հազար Հելլէններու ինքնորոշման իրաւունքին:

ՔԼԷՄԱՆՍՈՅԻ ԵԼՈՅԹՆԵՐԷՆ

Քլէմանսօ շագանակագեղձի հատուածի գործողութիւն կրած էր 1905ի շուրջ։ Աղքատները իրեն հիւանդատեսի եկած էին։ Նոյնիսկ այդ պարագային «Վագրը» իր սովորական կծու խօսքերով՝ աջ ու ձախ չէր խնայեր։

— «Երեւակայեցէք, պատմեց իր այցելուներուն, թէ անցեալ գիշեր երազ մը տեսայ։ Մեռեր էի եւ բնականաբար գացած էի դրախտին դուռը զարնելու։ Ս. Պետրոս հարցուց ով ըլլալս։ Երբ ըսի՝ Քլէմանսօ, աչքերը վեր յառեց հասկըցնելով թէ զիս չէր ճանչնար։ Հարցուց թէ ի՞նչ տեսակ կեանք վարած էի երկրի վրայ։ Պատասխանեցի թէ միշտ բարութիւն ըրած էի, թէ քուէարկած էի եկեղեցին պետութենէն բաժնող օրէնքը, որովհետեւ կղերը մեր բարեսէր Հանրապետութենէն թոշակ կը ստանար ու զայն լուր օրը կը նախատէր, թէ նախարարութիւններ տապալած էի որոնք առանց փոփոխութեան եւ միայն իրենց անունը փոխելով կը վերադառնային, թէ Տրէյֆիւսի արդարացումը հետապնդող ու յաջողցնողներէն եղած էի, վերջապէս թէ միշտ տկարին կողմը բռնած էի՝ ընդդէմ զօրաւորին։

Յանկարծ Ս. Պետրոս հարցուց թէ վերջին օծում ընդունա՞ծ եմ թէ ոչ։ Պատասխանեցի թէ չէի ստացած՝ քանի որ մկրտուած իսկ չէի։ «Դրախտ մտնելու համար, ըսաւ Ս. Պետրոս, պէտք է կանխաւ մկրտուած ըլլալ, խոստովանած եւ թողութեան արժանացած։ Հոս սպասէ, երթամ քահանայ մը ճարեմ»։ Դրախտ մտաւ ու դուռը քաշեց։ Սպասեցի երկար ատեն։ Վերջապէս վերադարձաւ։ Գլուխը կը շարժէր ու տրտում կ'երեւար։ — «Տեղ չձգեցի, ամէն կողմ փնտռեցի, մէկ հատիկ քահանայ չկայ», ըսաւ արքայութեան վերին դռնապանը։

— «Աթոռ վրայ արթնցայ եւ հասկըցայ թէ երազած էի»... կ'եզրակացնէր Ֆրանսայի փառքին վերին պահապանը։

×

Նման պարագայի մը մէջ, իր այցելուներուն սովորաբար կը հրահանգէր․ — «Գացէք եւ ամենուրեք յայտարարեցէք թէ Ֆրանսայի մէջ կան երկու բան որոնք բացարձակապէս անպէտ են՝ շագանակագեղձը եւ Հանրապետութեան Նախագահութիւնը։

×

Ծանօթ է թէ Քլէմանսօ՝ Փուէնքարէի եւ Պրիանի հակառակորդ էր (եւ փոխադարձաբար)։ «Փուէնքարէ, կ'ըսէր Քլէմանսօ, ամէն ինչ գիտէ եւ բան չի հասկնար․ Պրիան բան չի գիտեր եւ ամէն ինչ կը հասկնայ»։

×

Այս տողերը վերջացնելուս ձեռք առի ու կրկին կարդացի Քլէմանսոյի պատասխանը՝ երբ Խաղաղութեան Համաժողովի նախագահ, 1919 Յունիս 25ին, Օսմանեան պատուիրակութեան նախագահ Տամատ Ֆէրիտ փաշայի յուշագրին։ Իր տեսակին մէջ գլուխ գործոց մըն է՝ ոճով եւ զօրութեամբ։ Քլէմանսօ ամէն ինչ գիտէր եւ կը հասկնար, բայց մինակ մնաց։ 1965 տարուան նախօրեակին կ'արժէ այդ պատասխանը մոռացութենէ փրկել եւ հանրութեան վերյիշեցնել։

Վ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

ԱՄԵՐԻԿԱ, ԱՄԵՐԻԿԱ

AMERICA, AMERICA (1)

Հակառակ հատորին վրայ գրուած որակումին, դասական իմաստով կարելի չէ վէպ մը նկատել Էլիա Գազանի այս գիրքը։ Արդարեւ սկիզբէն իսկ յայտնի է բեմադրիչին գործը, որ իր արհեստին պահանջած ձեւով պատրաստած է տեքուփաժ մը՝ ժապաւէնի համար։ Հաւանական է նոյնիսկ թէ միայն այդ նպատակով տարուած աշխատանք մըն է, որ յետադային լոյս տեսած է իբրեւ վէպ։ Որեւէ թերիմացութիւն պիտի չըլլար, եթէ հատորը լոյս տեսած ըլլար ֆիլմէն ետք, ոչ իբրեւ վէպ մը որմէ քաղուած է ժապաւէնը, այլ իբրեւ բեմադրութիւնը գոյութիւն ունեցող ֆիլմի մը։ Այսուհանդերձ, եւ հաւանաբար այդ իսկ պատճառաւ, շատ դիւրին կարդացուող գիրք մըն է, խօսակցական մատչելի ոճով եւ շարժանկարի յատուկ՝ նկարագրական էջերով։

Հեղինակը՝ արիւնով յոյն, ծնունդով թուրք (Պոլիս ծնած է) եւ ազգութեամբ ամերիկացի է (ինչպէս ինք իսկ կ'ըսէ գիրքին եւ ժապաւէնին սկիզբը եւ ոչ՝ Հայ, ինչպէս կը գրէ «հաւատալի աղբիւր» նկատուած մեր պաշտօնակիցը՝ Լը Մոնտ), շատ մը հաշիւներ ունի մաքրելիք, նախ անշուշտ եւ մանաւանդ Թուրքերուն հետ ու նաեւ Ամերիկացիներուն հետ։ Վերջապէս հաշիւը զոր կ'ուզէ մաքրել, կեանքին հետ ունեցած հաշիւն է եւ դիւրին չի մաքրուիր։

Գիրքին պատմութիւնը պարզուկ մըն է անշուշտ, աշխարհի երեսին պտտալու համար տառապանքը բոլոր անոնց, որոնք իրենց պապենական հողերուն վրայ, օտար բռնակալութեան լուծին տակ միայն երազն ունին իբրեւ սփոփանք։ Երազը՝ ուրիշ աշխարհի մը, ուր մարդը կ'ապրի ազատ, կ'ապրի իբրեւ մարդ իր հպարտութիւնով եւ արժանապատուութիւնով, եւ ոչ իբրեւ ստրուկ սարսափի օրերու տիրոջ՝ Թուրքին վայրագութենէն։ Ազա՛տ աշխարհ, — Ամերիկա՛, Ամերիկա՛։

«Ներսս կը պահեմ հպարտութիւնս»։ Այս է գիրքին ամէնէն յատկանշական խօսքը, խօսքը՝ գաղթականին, որ նաեւ պատգամ մըն է համայն մարդկութեան խղճին։

Յոյն երիտասարդ հերոսը՝ Սթաւրոս, կ'ապրի Անատոլուի մէկ գիւղին մէջ հայ ընկերներուն հետ եւ կը բաժնէ անոնց կեանքը, հակառակ իր ծնողքին թելադրանքին.— «Հայերուն հետ գործ մի ունենար»։ Հոս, Էլիա Գազան չի խուսափիր ցոյց տալէ յունական նկարագիրը, իր վատութեան մէջ։ Յոյնը որ կը խորհի թէ Թուրքին հալածանքը Հայուն կը վերաբերի միայն։ Սթաւրոս մարգարէական խօսք մը պիտի արտասանէ սակայն իր հօրը.— «Յաջորդ տունին, մենք չենք կրնար խուսափիլ»։

Սթաւրոսի մտերիմ բարեկամն է՝ Վարդան։ Հայու պատուական տիպար մը։ Սթաւրոս անկէ լսած է առաջին անգամ հրաշք խօսքը՝ Ամերիկա՛, Ամերիկա՛։ Բայց Թուրքը հոն է։ Կոպիտ, վայրենի, մէկ խօսքով՝ Թուրք, տրուած ըլլալով որ ազգութիւն մը բնորոշելէ աւելի, այս բառը դարձած է ածական մը, որակելու համար ինչ որ բարբարոսին միայն կը վայելէ։ Թուրքը հոն է։ Ու կրակի կուտայ Հայոց եկեղեցին, երբ հոն ապաստանած են կիներ, երախաներ, մայրեր, մամիկներ։ Հոն կ'աղօթէ հայ քահանան որուն մօրուքը պիտի ածիլեն քիչ ետք եւ որ սպաննուելէ առաջ, պիտի կարենայ արի ժողովուրդի մը արի պատասխանը տալ Թուրքին, երեսին թքնելով։ Եկեղեցին կը վառի ու Վարդան կը սպաննուի, փորձելով փրկել քանի մը հայ մանուկներ։ Կը մնայ Սթաւրոսը ընկերոջ պատգամը ականջին մէջ՝ Ամերիկա՛, Ամերիկա՛։

Գիրքին եւ շարժապատկերին յուզիչ տեսարաններէն մէկն է՝ Սթաւրոսի ու Յովհաննէսի հանդիպումը։

Յովհաննէս ունի սքանչելի դէմք մը ուր կայ երազ, տխրութիւն եւ կարօտ։ Կը քալէ, բոպիկ, Անատոլուի քարքարոտ ճամբաներուն վրայ։ Ո՞ւր կ'երթայ։ Ամերիկա՛, Ամերիկա՛։ Ի՞նչպէս կ'երթայ։

Սթաւրոս.— Ոտքո՞վ կ'երթաս։ Յովհաննէս.— Որեւէ ձեւով։ Սթաւրոս.— Առա՞նց դրամի։ Յովհաննէս.— Ամէն օր քիչ մը կը յառաջանամ։ Սթաւրոս.— Ո՞ւրկէ կուգաս։ Յովհաննէս.— Հեռուէն, շատ հեռուէն։ Այս ամպերուն ետեւ լեռներ կան, Հայաստանի լեռները զոր այլեւս երբեք պիտի չտեսնեմ»։

Սթաւրոս կը հանէ իր կօշիկները ու կուտայ Յովհաննէսին, որ յափշտակութեամբ կ'առնէ ու կ'ըսէ.— «Պիտի չմոռնամ»։

Արդարեւ պիտի չմոռնայ։ Ամիսներ ետք, զիրար կը գտնեն Ամերիկա գացող նաւու մը վրայ։ Սթաւրոսի պիտի մերժուի Ամերիկա մուտքը, նաւուն վրայ գործուած յանցանքի մը պատճառաւ։ Յովհաննէս, որ ութ ընկերներու հետ Ամերիկա կը տարուի կօշիկ ներկելու համար, իր կեանքի գնով պիտի վճարէ Անատոլուի կօշիկները։ Ծովը կը նետէ իր անունն ու տեղը տալով Սթաւրոսի։

Ազգասիրական զգացումներէ տարուելով չէ, որ պիտի ըսենք թէ այս պատմութեան լաւագոյն տիպարն է Յովհաննէսը, իր խնդալով, մաքուր խանդավառածքով ու տխուր երազով մը լեցուն աչքերով։

Ուրիշ տիպար մըն է Կարապետ, համալը։ Փիլիսոփայ ու ղառնացած, պիտի բացատրէ Սթաւրոսի որ «աշխարհը պէտք է կործանել ու կրկին շինել։ Մէկ անկիւն չի մաքրուիր։ Հրդեհ կ'ուզէ։ Ջրհեղեղ կ'ուզէ»։

Թուրքը այնպէս ինչպէս որ է, գո- կը պատկերացնէ՝ Ապտուլը։ Սթաւրոսի ճամբու պատահական ընկերը՝ Անատոլուէն Անգարա։ Ժպիտով կը գողնայ։ Յանուն Ալլահի եւ եղբայրութեան կը խօ- -գոպտէ ու նոյնիսկ կ'անարգէ — «Վախկոտ մըն ես։ Երեւակայէ թէ ինչ կ'ընէի քու տեղդ։ Միայն ժպտիլ ու ... գիտես։ Քեզ պէս մարդիկ սպաննած եմ։ Կարծես ոչխար կը սպաննես։ Խմէ՛։ Ի՛նչ, չես խմեր, անշուշտ։ Ձես կրնար։ Ի՛նչ էք ի վերջոյ Յոյներդ։ Ոչխարնե՛ր»։

Ուրիշ շատ յաջող տիպարներ եւս։ Յոյն վաճառական մը չորս «տեղաւորելիք» աղջիկներով, Ամերիկահայ մեծահարուստ մը, իր տոլարներով լեցուած, ղառնացած կին մը եւն. եւն.։

Էլիա Գազան ոչ ոքի հանդէպ բարեացակամ է։ Կը ճանչնայ ինչ որ կը ճանչնայ։ Կը գիտէ, կը տեսնէ, աչքէն բան չի վրիպիր։ Ինք գիտէ թէ ի՛նչ է «Ամերիկա՛, Ամերիկա՛ն»։ Հաւանաբար պատմէ երկու յաջորդ մասերուն մէջ, քանի որ այս գիրքը առաջին մասն է եռաբեք մասերէ կազմուած պատմութեան մը։

Ամերիկա՛, Ամերիկա՛։ Գնա՛, ու ... կօշիկ մաքրէ։ Գնա՛ ու եկիր դրամ...

ԱՆՏԻՊ ԷՋԵՐ

ԿԵՌԱՍ ԵՒ ՈՒԼԻԿ

Կուտ կը հաւաքէի, համրելով օրերը, ժամերը, չէ՞ որ մայրիկս մատներուս վրայ հաշուած էր սպասումիս հանգրուանները։

Քեռին շատ կուտ ունէր։ Պարկերով։ Եւ ամէն կէսօրի, ճաշէն ետք, ես իմ տոպրակս ձեռքս, ան ալ երկու ափ իր պարկերէն առած, միասին եըզգըլըմ կը խաղայինք, գետնի վրայ չորս ոտք եղած կամ փռուած դիրքով, փռշտած։ Ես՝ հեւ ի հեւ, ինք տքալէն, քրտնելէն։

Տարուողը միշտ ես էի։ Յուսահատական էր։ Կը զայրանայի իր հաստ, ծուռ ու կոպիտ մատներուն վրայ, եւ իմ բարակ, նեղ «միջանքները» դիւրութեամբ անցնող ու դարձեալ անյաջող մատներս խածնելու, չարչարելու պահանջ մը կը զգայի։ Զախաւերութիւնս ոչ ճղզութեամբ կրնայի զոցել եւ ոչ ալ քէնով։

— Վաղը պիտի ես տանիմ, վրէժխնդիր բացագանչութեամբս կը պատասխանէր։

— Պապուդ պապը գայ չի կրնար, ո՛ւր մնաց դուն...

Եւ աչքերէն մինչեւ մօտ քթին ծայրը արտայայտութիւն մը հեգնող, որ զիս կը կատղեցնէր ուղղակի։

Աչքերս կը պղտորէին, պռթկալու մօտ կ'ըլլայի՝ երբ յաղթողի հպարտ, ծանր շարժուձեւերով կը ժողվէր կուտերը, ու կը տանէր իր պարկերուն մէջ դնելու, քովի սենեակը։ Մինչ այս կեղծուած լրջութիւնը, կամ պարտութեանս տարիքային նայուածքէն հեռացումը կարծես կը հանդարտեցնէր զիս չափով մը։

Վերադառնալով կը բանար դարակը։

Նշանաւոր, պատմական պահարան մը՝ պատին մէջ փորուած այդ ծակը։ Հաւանաբար Քեռին իր թանկագին բաները հոն կը պահէր։ Հինտի փոքրիկ տոպրակներու խորհրդաւոր շարք մը կար, անոնց ետին ծալուած թուղթեր, աջ կողմը իր պատուական գինիի շիշը, իսկ գրեթէ այս ամէնուն առջեւ խաւաքարտէ տուփ մը՝ մէջը անուշ բաներ...

Նախ շիշը բերնին կը տանէր ու քանի մը մեծ ումպ կը կլլէր, իր կոկորդին շարժումներուն հետ համաչափ կլլեցնել տալով ինծի՝ իմ թուքս։

Անկէ ետք կ'առնէր տուփին մէջէն արմաւ մը, կամ թուզ մը, — առնք իր այգիին մէջ չզտնուած պտուղներու ամբողջը կամ թուզին ճշմարիտ կէսը ինծի կ'երկարէր աչքի բոլորովին մասնաւոր կլորութիւնով մը։

Պարտութիւնս կը մոռնայի։ Մատներուս մէջ բազմաթիւ անգամներ կը դարձնէի պտուղը, շրթներուս կը տանէի մեղմութեամբ, կը հոտուըտայի ու պզտիկ մը կը խածնէի։ Կը լզէի շղպած մատներս անգամ եւ անպատում երջանկութեան մէջ դանդաղօրէն կը ճաշակէի։

Ալ ինչպէս կ'ուզէք որ յոգնէի կուտ ժողվելէն։ Կը շարունակէի ժողվել ու Քեռիին հաշարանական դատողութեան հետեւողութեամբ մտածել։

— Թուզը շատ սուղ ըլլալու է։ Արմաւէն աւելի։ Քանի որ արմաւը միշտ ամբողջ կուտար։ Իսկ նարի՞նջը, այս հրաշքը Կիրակի օրերը կը պատահէր, Օ՜, ո՞վ գիտէ, անգին...

Թթու չիրն ու չամիչը, յաճախ կ'ըլլային ճաշերուն, առատօրէն, անոնք անարժէք պտուղներ էին։ Նմանապէս այդ «տրամաբանող» պահերուս հացին գինը չափազանց կը նուազէր...

Գ.

Քանի մը շաբաթէն վարժուած էի նոր կեանքիս։ Կը վազվզէի ծառերուն տակ, Քեռիին խօսերը կը հաւաքէի ու չոր պտուղներով կը գոհանայի։

Ինչ որ լաւագոյնն էր, Քեռին հիմա քիչ անգամ զիս կը կարօտնար ու գրեթէ ազատած էի իր վայրենաշունչ համբոյրներէն։

Եւ կեռասները կը հասնէին։ Կեռասները հասած էին։ Տենջանքով լեցուն աչքերս կը դարձնէի անոնց կողմը գ- սեւեռումներով, ինչ որ չէր վրիպեր Քեռիին ուշադրութենէն։ Աւելի խիստ ... նաւ չէր ձգեր որ մինակս դեգերիմ անոնց տակ։

Ախ, ինչ անուշիկ էին կեռասները իրենց կարմրուկ, դեղնորակ աչուկներով։ Կը զգայի զիրենք։ Խաղողներն ... րող արեւուն տակ սիրտս կը հասնէր։

— Քեռի, երթանք նայինք, կ'ըսէի. հասե՞ր են...

— Ժամանակը չէ, սեւոլիկս, կը պատասխանէր, շատ թթու-լեղի են հիմա։ Ու քիթն ու բերանը կը ճմրթկէր դառհամ դեղ խմող մէկուն պէս։

Ճար չկար, պիտի հաւատայի։ Թե- առաջուան ախորժակով չոր պտուղներու չէի սպասեր։ Խելքս ու միտքս կեռասներն էին։

Եղաւ սակայն որ մանուկներուն բարի պարիկը առտու մը երեսս նայի։ Քեռին գործով մը այգիէն կը բացակայէր ... Ճամբաս ծռեցի, չէ, ըսել կ'ուզեմ ... կեցի դէպի կեռասենիներուն տակ։

Նախ վախով չորս կողմս նայեցայ ... Ոչ ոք։ Ինծի կը թուէր թէ կեռասները ... դաղջ բուրմունք մը կը թափէր ... ու ձայն մը ականջիս «եկուր, եկուր» կ'ըսէր։

ՓԱՅԼԱԿ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

(3 Շար.)

...ք: Կ'ուզես յարգուի՞լ: Դրամ ունե- ցի՛ր: Ամերիկա՛, Ամերիկա՛:

Վերջացնելէ առաջ եւ կանխելու հա- մր անխուսափելի խորհրդածութիւն- ներ, պէտք չուզէինք անտեսել հետեւ- եալը:

Գիրքը միայն «պատուական» Հայեր չի ներկայացներ:

Եթէ Յովհաննէս մաքուր երիտասարդ մըն է, Կարապետ աղջիկ մը ունի, որ պոռնկութիւն կ'ընէ եւ հայրն ալ Սթաւ- րոսին գիրկը կը նետէ այդ աղջիկը՝ Վարդուհին: Գիրքին մէջ յստակ է Վար- դուհին ինքնութիւնը, որ անորոշ կը մնայ ֆիլմին մէջ:

Արդ, կասկածէ դուրս է որ մեր ալ- քային խի՛ստ բծախնդիր գնահատողու- թիւնը պիտի գայթակղի այս իրողութե- նէն: Թերեւս բողոքի նամակ ալ գրուի Գազանին, փաստելու համար թէ Հայ աղջիկը պոռնկութիւն չըներ: Դեռ թարմ է մեր յիշողութեան մէջ, հայ ըն- թերցողի մը կարծիքը Ժան - Ժաք Վա- րուժանի Թատերգութեան մասին (Ջուր Գոգունի): Մարդը չէր վերլուծած գոր- ծը: Անիկա մէկ բանի հասած էր.— Հայը կին եւ զաւակ չի ձգեր, չի փա- խիր: Այսքան: Լաւ է անշուշտ չծանրա- նալ այս կէտին վրայ: Ժ. Ժ. Վարու- ժանի հերոսը կին ու զաւակ ձգած էր եւ հայրենիք կը փնտռէր: Շատ ուրիշներ կին ու զաւակ ձգած են եւ իրենց փնտռը- ածը՝ հայրենիք իսկ չէ:

Բայց մենք կը գայթակղինք: Ձենք փորձեր կրթուած ըլլալ, բայց վա՛յ որ մէկը համարձակի «անկիրթ Հայեր» ը- սել: Երրորդ կ'ապրինք: Լաւ բաներ չենք ըրած: Բայց վա՛յ որ մէկը «խոր Ա- սիացի» ըսէ: Մենք գիտենք թէ «ինչ որ Հայ է, պատուական է» եւ կ'ուզենք որ բոլոր աշխարհ այդպէս մտածէ: Իտա- լացին չի բողոքեր որ դարերէ ի վեր Թատերգութեանց կամ ֆիլմերու վատա- գործ հերոսը միշտ Սիկիլիացի ըլլայ, մենք կը վրդովինք եթէ Եւրոպացին հաղցնէ անցեալի Հայուն, ա- ռանց կարենալ ճշդելու թէ որն է՞ր հայ- կական հարազատ տարազը, դարեր ա- ռաջ: Ու այս անգամ ալ պիտի գայթակ- ղինք որ պոռնիկը Հայ է, անունը Վարդուհի է, հօրը անունը՝ Կարապետ: Բայց չմտնանք, որ ինչ որ ոչ մէկ Հայ բեմադիր կրցաւ ընել, ըրած է Յոյն մը: Եւ ան այսօր համայն աշխարհին կը ներ- կայացնէ Թուրքը ինչպէս որ է:

Այս է գործը, որ մեծ բեմադրիչի մը ստորագրութիւնը կը կրէ եւ որ կը հաս- տատէ թէ անդափոխուելիք ամէնէն դըժ- ուար բանը՝ մարդն է, մարդը որ կ'ապ- րի երազը սրտին մէջ, հոգ չէ թէ անոր անունն տալ՝ Ամերիկա՛, Ամերիկա՛:

ԱՐՓԻԿ ԱԼԻՄՇԱՀ

(1) Calmann-Lévy, Paris 1964.

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵ- ՂԵՑՒՈՅ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ 1959 ԴԵԿՏ. 31 – 1963 ԴԵԿՏ. 31

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Եկեղեցին այս վերջին շրջանին ստա- ցաւ արժէքաւոր նուէրներ ·նուիրատուներուն համեստութիւնը չվիրաւորելու համար կը խուսափինք անուններ տալէ: Սակայն յարգանքի պարտականութիւն մը կը նկատենք յիշատակել անունը Սե- տրկեանի՝ ազնիւ ազգային մը, որ մե- ռաւ անցեալ տարի Փարիզի մէջ եւ իր ամբողջ ունեցածը կտակեց Եկեղեցւոյս: Վարչութիւնը որոշեց ամէն տարի ող- բացեալի յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել:

Այս վերջին շրջանին, շնորհիւ Սրբա- զան Հօր բարեացակամ կարգադրու- թեան, կարելի եղաւ Հոգեշնորհ Տ. Գիւտ Վրդ. Նագգաշեանի եւ Տ. Ներսէհ Վրդ. Բապուճեանի գործակցութիւնը ու- նենալ մեր եկեղեցական արարողութիւն- ներուն եւ պաշտամունքներուն համար: Սրբազան Հայրը բարեհաճեցաւ կուսա- կրօն քահանայ ձեռնադրել Տարօն Աբե- ղայ Ճէրէճեանը Փարիզի շրջանին հա- մար:

ՄԵՐ ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐԸ

Դժբախտութիւնն ունեցանք կորսն- ցնելու մեր քահանայ հայրերէն Արժ. Տ. Յարութիւն Քհնյ. Ծօրթուեանը եւ Տ. Աղգէ Քհնյ. Փայլակեանը, որոնք կը վայելէին բոլորին յարգանքն ու համա- կրութիւնը:

Դժբախտութիւնն ունեցանք կորսնցնե- լու նաեւ Վարչութեան անդամներէն Յա- կոբ Տէր – Յակոբեանը, որուն այրին եւ զաւակները 1960 Հոկտեմբեր 4 Թուակիր նամակով մը, իրենց սիրեցեալին յիշա- տակը յաւերժացնելու համար, փափաքե- ցան անոր անունը արձանագրել, իբրեւ բարերար Եկեղեցւոյ, գաւիթի պատուոյ մարմարինին վրայ, նուիրելով հինգ հազար ֆրանքի գումար մը:

Կորսնցուցինք նաեւ պարոններ Վահէ Ֆրէնկեան եւ Բարսեղ Տամլամեան նա- խագահները մեր Ներկայացուցչական Ժո- ղովին: Անոնք եղան անձնուէր, եկեղե- ցասէր և ազգասէր անձնաւորութիւններ: Երկար տարիներ բարենպատակ միու- թիւններու կողքին աշխատած եւ մասնա- ւորաբար Հայց. Առաքելական Եկեղեց- ւոյ պայծառացման եւ բարգաւաճման սատարած են:

Պարոն Ստեփան Գրյըճեան ալ, Ներ- կայացուչական Ժողովի ատենադպիր, գործունէութեան եռանդուն տարիքի մը, վաղաժամ մահով մը բաժնուեցաւ մեզ- մէ:

Պարոն Հրանդ Յակոբեան, Ալֆորվիլի Հոգաբարձութեան նուիրուած անդամնե- րէն, մինչեւ իր մահը օրինակելի ազգա- սիրական ծառայութիւններ մատուցած է իր համայնքին:

ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Եկեղեցւոյ ջեռուցման եղանակը, որ աւելի քան 15 տարուան կեանք մը ունէր, գրեթէ անգործածելի վիճակի մը հասած էր. հաստատուեցաւ կեդրոնական ջե- ռուցման վառարան, որով կարելի եղաւ մազութի միջոցաւ տաքցնել եկեղեցին եւ առաջնորդարանը: Եղան նաեւ զանազան նորոգութիւններ եւ բարեզարդումներ: Եկեղեցւոյ վանդակորմը, բոլոր դռները, խորհրդարանի ճակատը եւ ներքնամասը մաքրուեցան ու ներկուեցան: Խորհրդա- րանին մէջ դրուեցան նոր վարագոյր- ներ: Տիկնանց Միութիւնը Խորհրդարա- նի մէջ կատարուած նորոգութիւններուն բարեհաճեցաւ իր աջակցութիւնն ընծա- յել:

ՊԱՇՏՕՆՆԵՐ

Չորս տարուան ընթացքին տեղի ունե- ցած են, Փարիզի եւ արուարձաններու եկեղեցիներուն մէջ, հետեւեալ պաշտօն- ները. —

Մկրտութիւն	694
Պսակ	428
Մահ	629
Հոգեհանգիստ	1447

Մեր բոլոր հայրենակիցներուն խընդ- րանքներուն սիրով ընդառաջ գացած եւ հարկ եղած դիւրութիւնները ընծայուած են, իւրաքանչիւր խնդրարկուի պայ- մանները նկատի առնելով: Ամէն մարդ անխտիր իր գնահատանքը յայտնած է, մասնաւորապէս արարողութիւններու կանոնաւորութեան եւ իր հիացումը՝ մեր երաժշտութեան սրտառուչ ներդաշ- նակութեան համար:

Հաճելի է հաստատել թէ ամուսնա- լուծման պարագաները գրեթէ հազուա- դէպ դարձած են: Ամբողջ չորս տարուան ընթացքին ամուսնալուծման մի միայն 15 դիմում կատարուած է:

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ամէն տարի կը հրատարակուի տօնա- ցոյց մը, կարեւոր գիտելիքներով, եւ հաւատացեալներու նուէր կը տրուի: Աւելի քան 1500 օրինակ կը սպառի:

Հրատարակուեցաւ Խորէն Նարպէյի «Քրիստոնէականը», հայերէն եւ ֆրան- սերէն լեզուներով: Ֆրանսայի բոլոր շրջաններու նոր սերունդը գնահատան- քով դիմաւորեց զայն:

Պատրաստութեան մէջ է հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով Ս. Պատարագի գրքոյկը, յաւելուածական կարեւոր բա- ժինով մը:

Գրադարանին մէջ ունինք երեք հազա- րէ աւելի արժէքաւոր գիրքեր:

ԿՐԹԱԿԱՆ

Մեր կրթական ձեռնարկները կը շա- րունակուին ըստ առաջնոյն: Ամէն դի- մումի ընթացք կը տրուի մեր կողմէ, քաջալերելու համար այս ուղղութեամբ եղած ձեռնարկները:

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԱԶԳԱՅԻՆ·ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Ազգային – Եկեղեցական Հոկտ. ուխտի համագումարին մասնակցեցան Փարիզէն Սրբազան Հայրը, եւ երկու պատգամա- ւորներ, որոնք արժանաւոր կերպով ներ- կայացուցին Փարիզի Հայութիւնը: Ա- սոր համար կը բաւէ յիշել թէ Սրբազան Հայրը ընտրուեցաւ անդամ Հոգեւոր Գե- րագոյն Խորհուրդի եւ ստացաւ ԱրՔու- թեան տիտղոս: Ինքն էր որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Նորին Սրբութիւն Վազգէն Ա.ի նախագահութեամբ պատա- րագեց ու քարոզեց Օշականի եկեղեցիին մէջ, Ս. Մեսրոպի գերեզմանին վրայ բարձրացած սրբազան խորանին առջեւ:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏՈՒՆ

Վարչութիւնը իր կարելի բոլոր միջոց- ները ի գործ դրաւ Ազգային Տան խնդրին բարւոք կարգադրութիւն մը ապահովե- լու համար առանց դատական ձեռնարկ- ներու դիմելու: Դժբախտաբար մեր ջանքերը սպասուած արդիւնքը չտուին եւ խնդիրը ինկաւ դատարան: Կը սիրենք յուսալ թէ այս խնդիրը բարւոք լուծում մը կը յանգի եւ վերջ կը գտնեն վէճերը:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ

Պաշտօնէութեան ամսականները ամէն ամիս կանոնաւոր կերպով վճարուած են: Եղած են թէպէտ անակնկալ ծախքեր · բայց պիւտճէն պահած է իր հաւասարա- կշռութիւնը, շնորհիւ եկեղեցիներու Հոգաբարձութեանց խոհեմ եւ իրատես մատակարարութեան:

Կարեւոր գործեր եւ իրականացումներ կատարած ըլլալու յաւակնութիւնը չու- նինք, սակայն պատկառելի Ժողովիդ կը ներկայանանք Հայաստանեայց Առաքե- լական Եկեղեցին շուրջ խաղաղութիւնն ու անդորրութիւնը, ներդաշնակ աշխա- տանքի եւ բեղուն գործակցութեան մը կարելիութիւնը պահպանած ըլլալու գո- հունակութիւնով:

Անիկա ալ կը պարտինք մեր սիրելի Սրբազան Հօր իմաստուն ղեկավարու- թեան, պատկառելի Ժողովիդ Թանկա- գին աջակցութեան, Հոգաբարձութիւն- ներու արդիւնաւէտ գործակցութեան եւ մեր ժողովուրդին գիտակցութեան ու կարգապահական ոգիին:

(Կնիք)

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (131)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Կարպետը եւ տարաւ, եւ, ամանը բա- ցաքին զատարկ տեսնելով, սաստիկ զարմացան:

— Դու մեզ խաբեցիր, կեավուր, — գոռաց դաշիճներից մէկը:

— Խաբեցի: — Եւ Խոդեդանը նրանց սրնակալած աչքերի մէջ նայելով Թուր- քերէն սաստ հետեւեալը.— Դուք խա- բեր գիշերով մտաք իմ տուն: Եթէ լոյ- սով գայիք, կը տեսնէիք անարատ ոսկին:

— Ցոյց տուր, — պահանջեցին սա- կերները:

— Ահա ոսկին.— պատասխանեց Հո- վիւը, ժամանցոյց անելով Բայազի եւ Հերինէի վրայ:— Սա իմ հարսանիքի ճամանն է, որ ինձ կապեց էս կնոջ հետ: Մենք կապուեցինք ընտանիք: Ոսկին՝ դա իմ անշուք խրճիթն է, որի դուռը դուք կոտրեցիք: Էս գերաններն են, էս ճակ- տերն են, էս խաղաղ քարափն է Սեւ սարի վրայ:

— Շուտ արա, կեավուր, ոսկի տուր մեզ, այն ոսկիներից, որ տուել ես Թա- լիպ էֆէնտուն:

Ասատուրի աչքը դիպաւ իր Թոնրին, որ Ոսկեհատն էր չինել: Յիշեց քաւոր Տօնէի խաղերը հայրենի օջախի շուրջ: Յիշեց ամայացած Մուշն ու Սասունը եւ իր անմեղ զոհուած երեխաներին: Ահա այն ակիշը, որով տանտիկինը Թոնրից դուրս էր քաշել իր հարսանիքի տաք գա- թաները:

— Եկել էք սպանելու, դէ տուէք, — որոտաց հովիւը, ծանր խաչերկաթը Թոն- րի վրայից արագութեամբ վերցնելով եւ ուժգնօրէն իջեցնելով առաջին պատա- հած դահճի գլխին:

Մարդասպանը փռուեց:

—Ահա ձեզ ոսկի, — գոռաց նա յա- ջորդ ուժգին հարուածը պաշխպօղուքի քունքին իջեցնելով: Սա նոյնպէս տա- պալուեց:

Նոյն միջոցին տանիքին ոտնաձայն լը- սուեց, որին անմիջապէս հետեւեց մի ծանր խոխոց: Հրացանը որի փողը ներս էր երկարած երդիկից, վերեւից վայր ընկաւ Թոնրի մէջ:

— Իմ եաւեից, — գոչեց կատաղած Սասունցին, հրացանը վերցնելով եւ կա- պելով դաշոյններից մէկը: Բայազը նոյն- պէս զինուեց: Խոդեդանը հասկացաւ, որ մէկը, եաւեից գալով, դաշոյնով բա- ցանեց երդիկէն հսկող ասկեարին: Բայց թէ ո՞վ էր այդ փրկարարը՝ յայտ- նի չէր: Այդ մասին էր մտածում Ասա- տուրը, երբ վերեւից մի կանչ լսուեց:

— Խոդեդան, ես եմ տանիքիդ:

— Դու ո՞վ ես:

— Շնկօն եմ, քո խաչեղբայրը, — եւ լեռնական քոլոզաւոր քուրդը, երդիկից կռանալով, վայր նայեց արիւնոտ դա- շոյնը ձեռքում պահած:

Ասատուրը զարմանքից քարացել էր:

— Ես եկայ քեզ օգնելու, Խոդեդան: Ամբողջ գիշերը չեմ քնել: Մօտկանի լեռներից վազել եմ Բոնաշէն, որ քեզ կո- տորածից ազատեմ:

— Մարտէ աղջիկ, մենք փրկուած ենք: Շնկօն է երդիկին, — գոչեց Ասատուրը եւ զինուած դուրս գալով իր տանիքի վրայ, համբուրեց հաւատարիմ քրդի ճակատը:

— Շտապիր, Խոդեդան, Բոնաշէնի Հայերին տարել են կոտորելու:

— Ո՞ւրտեղ:

— Արինօքի գերեզմանատունը:

Հեռւում համազարկ լսուեց:

— Կոտորում են,— բացականչեց լե- ռնցին, տանիքից իջնելով: Նրա եաւեից սաղցակալած ձեան վրայով դէպի արեւ- մուտք ընթացան Շնկօն, Բայազը եւ Հե- ղինէն:

Ահա եւ գերեզմանատունը:

Մօտ երկու տասնեակ սեւագլեստ աս- կեարներ հրացանները երկարած կրակում էին հայ անզէն եւ անպաշտպան բազմու- թեան վրայ: Այնտեղ էր Արինօքի, Դաշ- տադէմի եւ հարեւան գիւղերի հայ բը- նակչութիւնը: Տնականներին մեծ մասը տղամարդիկ էին, գլխաւորապէս փոր- մշակներ եւ հօտաղներ: Ոմանք կիսա- մերկ եւ չալկանց: Այդ նշանակում էր, որ նրանց յանկարծակիի բերելով, դուրս էին քաշել անկողիններից, ժամա- նակ չտալով անգամ հագնուելու: Ասա- տուրը ճանաչեց: Այդտեղ էին այն բո- լոր վառվռուն երեխաները, որ չամիչ է- ին հաւաքել իր հարսանիքին եւ այն հրա- շալի երիտասարդները, որ մինչեւ առա- ւօտ զուռնի էին խաղացել իր խրճիթի առաջ: Նրանց մեծ մասը արդէն կոտոր- ուել էր:

Սասունցին ծունկի եկաւ մի ժայռի ե- տեւ եւ կրակեց: Դահիճները իրար եաւ- եից վայր տապալուեցին: Մնացեալները, խուճապահար, պատրաստուեցին փախ- չել: Խոդեդանը, Շնկօն եւ Բայազը մերկացնելով իրենց դաշոյնները, ուժգին աղաղակներով նետուեցին Թշնամու վը- րայ:

— Առէք ձեզ ոսկով լի կճուճ, — գո- ռում էր Ասատուրը դաշոյնը ուժգնու- թեամբ մերթ մէկի, մերթ միւսի կրծքի մէջ մխրճելով:

ԽԱՉԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի եւ Լիոնի առկախ հաշիւ ունեցող մեր բաժանորդներուն ղրկած ենք իրենց հաշուեցոյցերը : Կը խնդրենք որ մինչեւ Յուլիս 15, կարգադրեն իրենց հաշիւները : Այդ թուականէն անխտիր պիտի դադրեցնենք թերթին առաքումը այն բաժանորդներուն որոնք չեն պատասխանած մեր դիմումին :

Անգամ մը եւս կը յիշեցնենք թէ «Յառաջ»ի, ինչպէս բոլոր թերթերու բաժանորդագրութիւնը կանխիկ կը վճարուի եւ շնորհակալութիւն կը յայտնենք մեր այն բաժանորդներուն որոնք, առանց սպասելու մեր դիմումին, իրենց կանխիկ վճարումներով կը դիւրացնեն վարչութեան գործը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՒԷՐ

Քիրազեան ընտանիքը 25ական ֆրանք կը նուիրէ Ազգատախնամին, Կապոյտ Խաչին, Կարմիր Խաչին եւ Որբերու Օգն. Մարմնին

ՍԱՀԱԿ ՔԻՐԱԶԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Յուլիսի խումբը կը մեկնի Յուլիս 4ին, Շաբաթ իրիկուն Կառ տը Լիոնէն :

Ժամադրավայր Կառ տը Լիոնի մեծ ժամացոյցին տակը ժամը 21ին :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ. կայանի Ա. խումբի մանուկներուն բժշկական քննութիւնները տեղի պիտի ունենան Երկուշաբթի Յունիս 29ին եւ Ուրբաթ Յուլիս 3ին, ժամը 9–12, Հայ Կարմիր Խաչի Փարիզի դարմանատունը, 15, րիւ Ժան Կուժոն : Ա. խումբը կը մեկնի Յուլիս վեցին :

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յուլիս 5, ժամը 11–21, Լը Փէքի Հայ Ընծայարանին դարատանին մէջ :

Ի նպաստ Բարեսիրական ու Կրթական ձեռնարկներուն :

Հանդիսաւոր Պատարագ ժամը 11ին

Բացօթեայ ճաշ ժամը 13ին, եւ ընթրիք ժամը 19ին :

ՃՈԽ ՊՈՒՖԷ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Գեղարուեստական բաժին

եւ զբօսալի խաղեր

Հաղորդակց. միջոցներ — Շոգեկառք Կառ Սէն Լազարէն, Սէն Ժէրմէն ան Լէյի կայարանը (ոչ թէ Լը Փէքի) :

Օթօպիւս 258 Փօն տը Նէօյի, իջնել Էրմիթաժի կայքը :

LE LORD
RESTAURANT

SPECIALITÉS
ARMÉNIENNES ET HONGROISES
Décor agréable — Prix modérés
Հայկ. եւ Հունգարական Ընտիր ճաշ
PARIS
9, Rue Lord Byron, 9
(CHAMPS-ÉLYSÉES)

— Ouvert tous les jours —
sauf lundi
Téléphone :
ELY. 07-27
Փակ է Երկուշաբթի :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՃԱՇ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին կազմութեան երեսնամեակին (1934 – 1964) առթիւ :

Կիրակի օր (Յուլիս 5)

Հացկերոյթ եւ խնջոյք ժամը 13.30ին, հայ դպրոցի սրահը, 4, Րիւ տէ Թրուա-Շանթիէ :

Կը նախագահէ ԲԺ. Ռ. ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ

Կը խօսի ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

Առաւօտուն եկեղեցւոյ արարողութենէն ետք մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի երեսնամեակի ընթացքին մահացած 22 ընկերուհիներու եւ ընկերներու անմոռաց յիշատակին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ»

24 Հոկտեմբեր Շաբաթ գիշերէն մինչեւ լոյս, Զ. Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

×

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Յուլիս 26ին, Կիրակի ամբողջ օրը, Վալապրի անտառին մէջ : Կարտանի մօտ, Էքսի ճամբուն վրայ :

Ենթակոմիտէներու եւ խումբերու վարչութիւնները այժմէն պէտք է վարձեն իրենց օթօքարները :

×

Հերոսներու Օրը կը տօնուի Վիէնի մէջ Յուլիս 19ին :

×

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Խանասորի Արշաւանքի 67րդ տարեդարձը կը տօնուի Յուլիս 26ին, Կիրակի ամբողջ օրը, Վալապրի անտառին մէջ, Կարտանի մօտ, Էքսի ճամբուն վրայ :

Ենթակոմիտէներու եւ խումբերու վարչութիւններէն կը խնդրուի այժմէն վարձել իրենց օթոքարները :

×

Հերոսներու օրուան տօնակատարութիւնը Շաւիլի անտառին մէջ՝ Յուլիս 26 Կիրակի օրը :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1964 – 1965 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են : Անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց աղջիկները այժմէն պէտք է դիմեն Հաստատութեան տնօրէնութեան :

1, Bld. du Nord, LE RAINCY
Tél. : 927-01-72

ԱՐՉԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻՒ
— ՅԱՃԱԽԵՑԷՔ —

ՃՈՇԿՈՒՆԵԱՆ-ՈՐԴԻ
(CHEZ JEANNOT)
Ծովէն մէկ քիլոմեթր հեռու

Ուր պիտի գտնէք արեւելեան համադամ կերակուրներ
եւ
մասնաւորաբար
ՏԷՕՆԷՐ-ՔԷՊԱՊ
եւ արեւելեան զանազան խմորեղէններ

BAR - RESTAURANT
« CHEZ JEANNOT »
195, Chemin du Rouet
MARSEILLE - 8e
Հեռ. 77 – 76 – 39

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՆՈՐ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
1964 – 1965
ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Շրջանաւարտ աշակերտներու սակաւթիւ ազատ տեղերը գրաւելու բախտը ունենալու համար, իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքները պէտք է դիմեն անյապաղ Վարժարանի Տեսչութեան :

COLLEGE ARMENIEN
SAMUEL MOORAT
SÈVRES (S. et O.)
26, Rue Troyon — Tél. OBS. 18-28
Métro : Pont-de-Sèvres

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւ մարզական միութեան տարեկան պաշտահանդէսը Յունիս 21ին Կիրակի ամբողջ օրը (Թրուա Լիւք) :

—*—

COSTA VERDE

SOCIETA
PER LA
VALORIZZAZIONE DELLA SARDEGNA
(s. p. a.)

ՍԱՐՏԵՆԻԱՅԻ գեղածիծաղ ու վայրի արեւմտեան ափերուն վրայ, չքնաղութեան մէջ է զբօսաշրջիկներու յատուկ ծովեզերեայ ՔՈՍԹԱ ՎԷՐՏԷ քաղաքաշրջանը, 15 միլիոն ք. մ. տարածութեամբ ընդհանուր յատակագիծով մը :

Այս առթիւ, ծախու են ՔՈՍԹԱ ՎԵՐՏԷ Ընկերութեան բաժնեթուղթեր սահմանափակ թիւով, որոնց գինը խիստ մատչելի է եւ գնումը զուրկ որեւէ պետական տուրքէ՝ 20 տարի :

Գրաւոր դիմել Ընկերութեան արտասահմանի ներկայացուցիչին՝

Mr. A. GLORIKIAN :
— MUNICH (Allemagne)
Platzl Münzstr. 8/9
— MILANO (Italie)
Via S. Vittore al Teatro, 3

Ընկերային կամ հաւաքական բնոյթ ունեցող ձեռնարկներու համար, գնումի մասնաւոր եւ շահեկան պայմաններ :

— * —

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ալֆորվիլի Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը կազմակերպած է թէյասեղան մը ի պատիւ նախկին վարչութեան : Շաբաթ (4 Յուլիս) ժամը ութին, Պ. Ֆիլիփի սրճարանը, անդամուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

Ներկայ կ'ըլլայ ՀՀՋ. վարչութեան ներկայացուցիչը :

Les *Vartananc*, les compagnons du Connétable Vartan Mamigonian, sont les héros et les 1036 martyrs qui, en 451, à la bataille d'Avaraïr, se sont sacrifiés à leur patrie. Aux 250.000 hommes du Roi des Rois, aux fameux Immortels, aux éléphants, Vartan ne peut opposer que 15.000 chevaliers et 45.000 manants accourus à son appel. Combat désespéré dont l'Arménie sortira pourtant victorieuse, arrêtant pour plus d'un millénaire l'invasion de l'Occident.

Vartananc est une puissante évocation historique, épique, colorée, animée, grouillant de personnages inoubliables, basée sur une étude et sur une connaissance précise des lieux et des événements. L'on comprend que Louis Aragon ait exprimé le désir de voir traduit le grand livre du dramaturge, poète et historien de l'Arménie Soviétique, T. Démirdjian.

traduit par Dikran Kirazian, présenté et adapté par Victor Gardon. 336 p. 15 F.

Editions STOCK, 6, rue Casimir-Delavigne, Paris 6e

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Երբ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47
11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ պաստառ-կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ ելաստիկներ, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
30
ՅՈՒՆԻՍ
MARDI
30 JUIN
1964

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆր. Հատը 0.30 Ֆ.
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

40րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10046
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
40e ANNÉE — No 10.046

ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՆՔ

Կը վերադառնանք դարձեալ քեզի՝ Հայ Հող՝ հապարամեայ հրաշքներու հանձա– ...ից, հողիի յաւերժութեան հաւատքիդ, ...համապարօրեայ հայակերտումիդ :

Կը վերադառնանք դարձեալ քեզի՝ Հայ Հող՝ հապրդուելու եւ հզօրանալու հա– մար, քանզի քեզմէ հեռու հայկականու– թիւնը կը դադրի ըլլալէ խումբ եւ մա– ...ամ, կը հրաժարի հրդեհուած հողի– ...րուն յատուկ որոնումէն, կը պարպուի ...քերական տարողութիւն ունեցող ...խօսուրդներէդ :

Կը վերադառնանք դարձեալ քեզի՝ Հայ Հող՝ քանի ուշ չէ, քանի ուշ չէ տարա– ...ութեան վերջին այս սերունդին հա– մար, որ կրնայ վերադառնալ իր ինքնու– թեան, եթէ ամբողջապէս վերադառնայ ...եզի, ամբողջապէս վերադառնէ դէպ ինքն ...իր մէջ՝ իբրեւ իր էութեան միակ ուղի ...միակ իմաստ, ինքն իր մէջ վերընձիւ– ...իբրեւ աճիւն Հայ Հողի, ինքն իր մէջ ...ուսերուն առնէ դդամիդը հայ առաքե– ...թեան, ինքն իր մէջ Հայօրէն, միշտ Հայօրէն, միայն Հայօրէն զիտէ ու դա– ...ժամանակի ու տարածութեան հոլո– ...իթը անպարփակ :

Կը վերադառնանք դարձեալ քեզի՝ Հայ Հող՝ քանի որ դեռ խրուած ու խարբլս– ...ուած է վերջին այս սերունդի էութեան ...մէջ խոկ կարօտ մը բոլոր բառերն ու բա– ...ռարութիւնները հրկիզող ու մոխրացնող, ...կարօտ մը բոց ու զոց ինչպէս պժոխքի ...ձուլուածները լափլիզող հրայրքը, ան– ...մար, կարօտը անքիդ, համիդ, հոտիդ, ...հեղ մը, գէթ հեռուէն, գէթ իբրեւ ...ին որբ անձայն ու թաքուն համբոյ– ...արժանանալու :

Կը վերադառնանք դարձեալ քեզի՝ Հայ Հող՝ քանզի վերջին այս սերունդը վեր– ...իր կարօտով կանդուն է դեռ եւ դեռ ...ամբանալ, դառնալ անաւիկ բերդ, ...անխնայ խոցեա խոցուած կարօտը ...պրին, որքան սաստիկ տաղնապես ...կարօտը դարիրին, որքան ...նզովես նզովուած կարօտը հայ– ...կարօտ հայորդիին :

Կը վերադառնանք դարձեալ քեզի՝ Հայ Հող՝ որպէսզի կանչես ու կանչես բոլոր ...բոլոր քու կանչերով, ձայնես անվերջ ...ամէն տեղ, ուր ձայնդ ախանջ պիտի ...ու հաղորդէ տարադիր հայ պան– ...թէ ինք այս աշխարհին չի ...համոզես որ քեզի կը պատ– ...ամբո՛ղջ քեզի՝ որպէսզի ապրի :

Կը վերադառնանք դարձեալ քեզի՝ Հայ Հող՝ քանզի ուրիշ փրկիչ ու փրկութիւն ...էն հիմա եւ մեզի կը պակսի Լոյսի ...մեր մանուկները փրկելու, ո– ...նոյնիսկ երբ հայերէն կը բարբա– ...ըմբռնէ եղած մեր հնչիւնները ...թեամբ՝ այլեւս հեռու են հուրէն ...կարօտի, չեն հրկիզուիր, զուրս են ...մեր առաքելէն եւ պարպուած որա– ...վեհութենէդ, հարց խոկ չեն տար ...իրենց՝ թէ արդեօք ո՞ւր եւ ի՞նչ– ...հարազատութին իրենց հողին :

Կը վերադառնանք դարձեալ քեզի՝ Հայ Հող՝ քանզի ամենադէտ ու ամենազօր ...են դուն, որուն խօսքին ծանօթ ...երը կան դուրսը տակաւին, որ ...խօսքի կարիքն ունին դիմանալու ...ապերասան դանդաղութիւններուն ...ուրախ, որոնց հանդէպ ար– ...ու զղուանքդ քեզ դարձու– ...ամեա պղծաց հին ու հնացոյն, ...եղակի, որ քալեցիր Պատմու– ...ու կը քալես Պատմու– ...արշալոյսը դիմաւորելու :

Կը վերադառնանք դարձեալ քեզի՝ Հայ Հող՝ ...ինդրեքին մէջ թաղուած անմար ...առջեւ ծունկի զալու եւ ջահե–

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՂՐԻՎԱՍ ԽԱՆԴԱՎԱՌ

ԻՆԷՕՆԻԻ ՅՈՒՍԱԽԱԲ

Զօր. Ղրիվաս մեծ խանդավառութիւն ստեղծեց Նիկոսիոյ մէջ, հանրաժողովի մը ընթացքին, որու մասնակցած են աւելի քան 50 հազար հոգի :

Վարդերու տարափի մը տակ եւ «Էնո– սի՛ս, Էնոսի՛ս» բացագանչութիւններով է, որ ժողովուրդը ընդունած է ԷՕՔԱՅի պարագլուխը :

Ղրիվասի առաջին հրապարակային ե– լոյթն էր, կղզի ժամանելէն ի վեր, դաղտնի կերպով Յունիս 12ին : Վենիզե– լոս հրապարակին վրայ, ողեւորուած ամբոխ մը շրջապատած է Ղրիվասը : Ո– մանք պատշգամներէն, ուրիշներ տանիք– ներէն հետեւած են ԷՕՔԱՅի պետին խան– դավառ խօսքերուն : Ժողովուրդին մէջ կը նշմարուէին բոլոր խաւերէ ներկայա– ցուցիչներ՝ գիւղացի, բանուոր, քաղքե– նի, լեռնցի : Ընդհանուր կերպով հաւա– քոյթը ռոմանթիքական բնոյթ ունեցած է, զինուորական նուագախումբով եւ ԷՕ– ՔԱՅի դրօշներուն տակ :

Ժողովուրդը կը ծափահարէ ան՝ որ աքսորուած էր Մակարիոս Արք.ի եւ բրի– տանական իշխանութեան միացած ճըն– շումին տակ :

Տարիները անցած են, ու Մակարիոս եւ Ղրիվաս կողք կողքի են այսօր : Արք– եպիսկոպոսը ուղիղ կեցած եւ քովը՝ փոքր մարդ մը՝ Ղրիվաս, որ խօսք կ'առ– նէ : Անունը Տիխենիս դրած են, ի յիշա– տակ բիւզանդական շրջանի առասպելա– կան հերոսին : Գիտեն որ Ղրիվաս կղզի վերադարձած է Մակարիոս արք.ի հովա– նիին տակ առնելու համար կղզիին խառ– վարար տարրերը : Նոր բան մը չըսեր : Կը կրկնէ առջի օրուան խօսքերը : Ձեռք կ'երկարէ Թուրքերուն, հանրաքուէ կ'ու– զէ : Անշուշտ իր մաքին, ինչպէս բոլոր

Յոյներուն մաքին մէջ, հանրաքուէ կը նշանակէ Էնոսիս, որ՝ կը նշանակէ կցում Մայր Հայրենիքի հետ : Խաղաղ համա– կեցութիւն քարոզելէ ետք, Ղրիվաս եր– բակացուցած է «Կեցցէ՛ վաղուան ազատ յունական Կիպրոսը» :

Ակնարկելով Տօքթ. Քիւչիւքի առջի օրուան խօսքերուն «տիրոջ եւ գերի»ի մասին, Ղրիվաս ճչած է.— Տէր եւ գե– րի չկայ ինչ կը վերաբերի փոքրամաս– նութեանց : Հողոս եւ Թրակիա, ուր Թուրքեր կան, անոնք ազատ եւ խաղաղ կ'ապրին Յոյներուն հետ, ինչպէս մէկ ժողովուրդ : Բնաջնջման պատերազմ չենք տանիր Թուրքերուն դէմ : Կ'ուզենք որ Տօքթ. Քիւչիւք ընդունի խաղաղ համա– կեցութիւնը» :

Ղրիվաս յիշած է նաեւ Ֆրանսայի օ– րինակը որ ինքնորոշման իրաւունքը գոր– ծադրեց, առաջին անգամ, Ալժերիոյ մէջ :

Դէտերը մասնաւոր ուշադրութիւն ըն– ծայած են Ղրիվասի վճռական շեշտին, երբ յայտարարած է.— Յոյն Կիպրացի– ները միայն իրենց վրայ պէտք է հաշ– ուեն, իրենց եւ միայն իրենց կը պատ– կանի յաղթանակը ձեռք ձգել» :

Այս յաղթանակը կը կոչուի Էնոսիս :

Անդին սակայն, միջազգային գետնի վրայ, Կիպրոսի հարցին լուծումը օրէ օր աւելի կը դժուարանայ :

Ինէօնիւ Լոնտոն հասած է՝ դժգոհ եւ յուսախաբ Ատլանտեան զինակիցներէն : Երկուշաբթի առաւօտ ալ, Օրլի կը հաս– նէր Յունաստանի վարչապետը՝ Փափան– տրէու, որ կ'ընդունուէր յոյն դեսպանին եւ նախարար Փէյրըֆիթի կողմէ : Նոյն օրը կը տեսնուէր տը Կոլի հետ

Լոնտոնի մէջ, Ինէօնիւ տեսնուած է Տըկլաս Հիւմի հետ : Յայտարարած է թէ գոհ ըլլալով հանդերձ Ուաշինկթընի իր այցելութենէն, շատ յուսախաբ է զինակիցներէն. Թուրքիա այն զգացումն ունի որ «լքուած է իր դաշնակիցներէն» :

Էնոսիսը ընդունելի է միայն այն պա– րագային երբ Թուրք փոքրամասնութիւնն ալ օգտուի անկէ, այսինքն կղզին բաժ– նուի : Թրքական այս սկզբունքին համա– ձայն, Թուրքիոյ փոքրամասնութիւններն ալ պէտք է կարենան նոյնը պահանջել, այս ձեւով կը վերադարձուին հայկ. հո– ղերը : Դատ մը որ աւելի իրաւացի է քան իրենցը Կիպրոսի մէջ, քանի որ Թուրքիա օտար հողեր գրաւած ու կցած է, մինչ Կիպրոսի ոչ մէկ մասը երբեք Թրքական չէ եղած : Բայց ծանօթ է որ Թրքական սկզբունքները մէկ ուղղութեամբ միայն կ'օգտագործուին :

Ինէօնիւ պատերազմէ ալ չի վախնար : Ցարդ չէ ըրեր դաշնակիցներու «խաթէր» համար բայց... : Բայց Ինէօնիւ կը սպառնայ «Թուրքիա պատերազմ չուզեր, բայց եթէ մեզի պարտադրուի, կ'ընդու– նինք բոլոր հետեւանքներով» :

Կը թուի թէ ոչ ոքի հետ դէմ մարդ ըլլալու համար, տը Կոլ, աւելի կողմնա– կից ըլլալով հանդերձ յունական տեսա– կէտին, դիրք պիտի չճշդէ ոչ ալ միջա– մտնէ կիպրական հարցին :

որ աւելի ծաւալ պիտի տայ երկու երկիր– ներու կապերուն :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍԸՆ կ'ուզէ ողի ի բռին յարգել տալ օրէնքը քաղաքացիական ի– րաւունքներու շուրջ, բայց Միսիսիփիի մէջ մթնոլորտը շատ լարուած է : Միջա– դէպերը իրարու կը յաջորդեն եւ սպի– տակ ու սեւ, իւրաքանչիւրը իր կողմէ կը զինուի : Ֆլորիտայի մէջ ծանր դէպքեր պատահած են, սպիտակամորթ մը՝ 22 տարեկան, վիրաւորուած է : Ճոնսըն յայ– տարարած է.— Եթէ քանի մը քաղաքա– ցիներ կը փորձեն իրենք կարգադրել ի– րենց տարակարծութիւնները, բոլորին ա– զատութիւնը կը վտանգուի» :

ՊԵԼԿՐԱՏԻ մէջ շատ անշուք կերպով ոգեկոչուած է Սարայեւոյի յիշատակը : Կարգ մը հանդիսութիւններ տեղի ունե– ցած եւ յուշատախտակներ դրուած են հոն, ուր, 1914 Յունիս 28ին սպաննուած է Աւստրիոյ – Հունգարիոյ գահաժառան– գը՝ Ֆրանսուա – Ֆերտինանտ, պատճառ դառնալով առաջին աշխարհամարտին :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ Օսլօ հասած է երկուշաբթի առաւօտ, շարունակելով սկանտինաւեան շրջապտոյտը :

ՊՈԼՍՈՅ մէջ Թրքուհի մը, եւ չմնա– լու համար «քաղաքակրթուած» երկիրնե– րու ստեղծած վերջին նորութենէն (լո– գանքի կուրծքը բաց զգեստ), փորձած է այդ ձեւով ծով մտնել, բայց ոստիկան մը միջամտած է : Ի վերջոյ Թրքուհին «պաշտպաններ» գտած է եւ ազատած դատական հետապնդումէ : «Երկու կտոր մէկ պակաս» մկրտուած այս զգեստը (եթէ կարելի է զգեստ բառը գործածել) կը շարունակէ աղմուկ հանել Քոթ տ'Ազիւրի վրայ :

ՓԱՐԻԶԻ ձիարշաւի մեծ մրցանակը շա– հեցաւ Ուայթ Լապըլ, Կի տը Փոչիլտի պատկանող :

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ վարչապետը Փարիզ պի– տի գայ Յուլիս 26ին, պաշտօնական այ– ցելութեան :

ՌՈՊԸՐԹ ՔԸՆԸՏԻ, Միացեալ Նահանգ– ներու Արդարութեան նախարարը ծա– ղիկներով եւ «կեցցէ՛»ներով ընդունուած է Վարշաւա :

ՓԵՇՏԱՅԻ մէջ, նախկին ոթալինեան մրցանակաւոր մը երեք տարի բանտար– կութեան դատապարտուած է, խափանա– րարական գործունէութեան համար :

ՎԵՐՏԷՕՆԻ ճակատամարտի 48րդ տա– րեդարձը ոգեկոչուած է, ի ներկայու– թեան վարչապետ Փոմփիտուի, որ իր արտասանած ճառին մէջ, յաջողած է խօ– սիլ Վերտէօնի մասին եւ ֆրանքօ–գեր– մանական հաշտութեան առանց յիշատա– կելու Վերտէօնի յաղթական՝ Փէթէնի անունը : Օռոռ մասնաւորաբար կը դա– տապարտէ այս ընթացքը, չեշտելով թէ կարելի չէ երկու անունները իրարմէ բաժնել :

ՄԱԿԻ ընդհ. քարտուղարը ՈՒ Թան Մոսկուա պիտի երթայ Յուլիս 28ին եւ մնայ երեք օր :

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ Իուլն իշխանուհին որուն ամուսնութիւնը, առանց Հոլանտական Խորհրդարանին համաձայնութեան, բա–ւական աղմուկ հանած էր, Հոլանտա գը– նաց առջի օր, առանձին : Ներկայ պիտի ըլլայ հօրը ծննդեան 53րդ տարեդարձին :

ՅՈՒԼԻՍ 1էՆ սկսեալ վարձքերը պիտի բարձրանան 3էն 8 առ հարիւր համեմա– տութեամբ : Այս յաւելումը 1967ին պի– տի յանգի 23էն 72 առ հարիւր յաւելման, ըստ բնակարաններու յարմարութեանց :

340.000 ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐ ներկայացան երկուշաբթի առաւօտ Պաշոյի քննու– թեան :

ՊԱՐԵՆԱՒՈՐՄԱՆ դժուարութիւններ սկսան Փարիզի մէջ, ուր կարելի չէ եղան միս գտնել : Բանջարեղէն եւ պտուղ ծա– խող խանութպաններն ալ գնումի գործա– դուլ կ'ընեն այս երեքշաբթի եւ չորեք– շաբթի :

բուղ պահակ կեցած քուրմերուն հետ միարերան պաշտելու իմաստութիւնդ, որ մահն իմացաւ ու անկէ անցաւ հազոր– դուեցաւ յաւերժութեան ու յաւերժական Խօսք դարձաւ :

Կը վերադառնանք դարձեալ քեզի՝ Հայ Հող՝ քանզի վերջին սերունդի վերջին ա– զօթքը դեռ չէ մարած ամբողջովին ու դեռ կան հեքքերը հին, հնամենի, ծա– նօթ քեզի, քանի որ քու անցքիդ յուշն են անոնք տարագրի հոգիին մէջ դեռ ան– ջնջելի եւ հետեւելով հետքերուդ եւ յու– շերուդ, դեռ հնար է կասեցնել անկումը գահավէժ, որպէսզի չգտնանք ապա– բանքներու մէջ ապրող հոգեզուրկ մու– բացիկ, որպէսզի արգիլենք, որ վերջնա– պէս պարպուի հայ արքան մեր մէջ, որ– պէսզի չմոռնանք քու կողմէ մեզի ուղե– կից նշանակուած այն աստուածները, ո– րոնք կը խորացնեն մեր գիտակցութիւնը վախճանական Իմաստին եւ աստիճան առ աստիճան երկնանին վեհացնելով զայն Մարդ կը դարձնեն :

Կը վերադառնանք դարձեալ քեզի՝ Հայ Հող՝ քանզի դեռ սերունդ մը ամբողջ քեզմէ կտրուած՝ քեզմով կ'ապրի, քանի որ սերունդ մը ամբողջ քեզմով ամէն ինչ է եւ ոչինչ՝ առանց քեզի, ոչինչ անիմա– նալի այն առեղծուածին մէջ, որ կեանք կը կոչուի, որուն մէջ ան դերակատար է քեզմով եւ փոշի՝ առանց քեզի, որուն մէջ ան նեխելու դատապարտուած դիակ է առանց քեզի, իսկ քեզմով՝ արարչա– գործ Հողի :

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ դահլիճին հրաժարումէն ետք, նախագահ Սէնեի սկսած է խոր– հրրդակցութիւնները յաջորդ մը գտնելու համար Մորոյի : Իտալիոյ նախագահին գործը շատ փափուկ է տրուած ըլլալով, որ Իտալիա տնտեսական ծանր տագնապ մը կ'ապրի :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը՝ Լեւի Էշքոլ Փարիզ հասաւ երկուշաբթի օր եւ տես– նուեցաւ նախագահ տը Կոլի հետ : Երու– սաղէմէն մեկնած պահուն, Իսրայէլի վարչապետը յայտնած է Ֆիկառոյի թըղ– թակցին որ Իսրայէլ եւ Ֆրանսա առկախ ոչ մէկ հարց ունին բայց Էշքոլ յոյս ունի

«ՄԵՂԵԴԻՆԵՐ» ՇԱՐՔԷՆ

— ԼՕ-ԼՕ —

Ա.

ԽՄԲ.— Հայաստանի գրողներէն Ռափայէլ Արամեանի այս պատմուածքը ուրիշ բան չէ, բայց եթէ՝ հազարերորդ վկայութիւնը՝ թէ Հայաստանի մեր գրագէտները ինչ կը զգան ոչ միայն Կոմիտասի, Խրիմեանի, Անդրանիկի («Տապին Գարահիսարցի մի ատաղձագործ») հանդէպ, այլեւ Սասունցի յեղափոխականներու, Սասունի յեղափոխութեան եւ Հայ Ազգային Յեղափոխութեան հանդէպ:

Քահանան ոտքով էր եկել, երկար, շատ երկար էր քայլել, եւ ծակուել էին տրեխները: Նա նստել էր վեհարանի մուտքի առաջ, հանել տրեխներն ու կարկին էր գցում: Գլուխը խոնարհել էր, եւ Կոմիտասն այդ պատճառով չէր տեսնում դէմքը: Վերեւից երեւում էին նրա խռիւ, երբեք սանր չտեսած ճերմակ մազերը: Կոմիտասն սպասում էր, իսկ նա կռացած տրեխակալերն էր ուղղում:

Քահանայի Սասունից գալու լուրը ճեմարանի սաներից մէկն էր յայտնել, եւ ինքը հիմա եկել էր տեսնելու այդ ծեր, գիւղական քահանային, որն, ինչպէս պատմում են, Աւետարան չէր կարողանում կարդալ, բայց այն ծայրից – ծայր բերանացի արտասանում էր:

— Ողջոյն, տէր հայր:

— Աստծու բարին, որդիս,— պատասխանեց քահանան՝ իր գործը շարունակելով: Նա վեր չնայեց, չտեսաւ, որ իր հետ խօսում է մի ջահել վարդապետ, նիհար, թխադէմ վարդապետ: Յետոյ, երբ վերջացրեց գործը, բարձրացաւ տեղից, ուղղեց եղան հում կաշուից լայն գօտին, գօտկատեղում պահուած դաշոյնը, յետոյ միայն նկատեց, որ իր առջեւ կանգնած է մի ջահել վարդապետ:

— Աստուած օգնական, հայր սուրբ:

— Աստծու բարին, հայրիկ,— պատասխանեց վարդապետը:

Քահանան եօթանասունն անց էր, մանրը ու փոս ընկած աչքերով: Մօրուքն սկսւում էր ուղղակի աչքատակերից, իսկ յօնքերն այնքան խիտ ու հաստ էին, որ թւում էր, թէ թուխ տափից քիւեր էին աչքերի վրայ:

— Սասնայ սարերէն կուգամ, ոտքով կուգամ,— ասաց նա՝ չսպասելով, որ հարցնեն,— վեհափառի ընդունելութեանը կը սպասեմ:

Եւ նրանք երկուսով սպասեցին:

Զգիտես ինչու, Կոմիտասը ոչինչ չհարցրեց, թէկուզ եւ եկել էր Սասունից լուրեր իմանալու: Չհարցրեց թերեւս նրա համար որ քահանան վաղուց փակեկեղեցու նման ինքն իր մտքերի, իր աղօթքների հետ էր: Նրանք կանգնած էին դէմ – դիմաց եւ չէին խօսում: Քահանան նայում էր վարդապետին, ու չէր նկատում նրան. Թերեւս մտածում էր գիւղում թողած անտէր եկեղեցու մասին, այն մասին, որ անձրեւներն այս տարի սակաւ են, որ Սասնոյ կորեկի արտերում հիւանդութիւն կայ. ո՞վ գիտի, թէ ինչի մասին է մտածում այս գիւղական ծեր քահանան, որի մասին պատմում էին, թէ Աւետարանը ծայրից-ծայր բերանացի գիտի, իսկ քարոզից յետոյ գնում է իր արտը վարելու:

Ներսից լուր բերին, որ կաթողիկոսն սպասում է: Քահանան հանեց տրեխները, առաւ թեւի տակ, յետոյ ծնկի իջաւ ու ծնկաչոք սկսեց յառաջանալ: Կոմիտասն ուզեց ասել, թէ նա դռների մօտ կարող է ծնկի իջնել, բայց չհամարձակուեց: Քահանան ինքնամփոփ մտացութեան մէջ աղօթք էր մրմնջում, եւ Կոմիտասն ստիպուած էր իր քայլը յարմարեցնել նրա ընթացքի հետ:

Կաթողիկոսարանի ընդունարանի դռների մէջ քահանան մի պահ կանգ առաւ, յետոյ նկատելով գահաւորակին նստած Խրիմեան Հայրիկին, ձեռքերը վեր պարզեց ու խոնարհուեց: Երբ նա ձեռքերը վեր պարզեց, թեւատակից վայր ընկան տրեխները: Նրանք ընկան գորգի վրայ, ընկան առանց աղմուկի, խուլ թրփոցով: Կոմիտասը կռացաւ, վերցրեց տրեխներն ու թաքցրեց իր վերարկուի տակ:

— Հայրիկ,— դողացող ձայնով խօսեց քահանան,— երեք որդի ունէի, երեքն էլ ընկան Սասունի կռիւներում: Եկել եմ, որ պահպանիչ կարդաս ինձ համար, սիրտս ճեղքուած դանդի նման է դարկում:

Քահանայի ձայնը խզուեց:

Կաթողիկոսը բարձրացաւ տեղից: Կոմիտասը նկատեց, որ Հայրիկի ծերունական աչքերն արցունքոտուեցին: Խրիմեանը մօտեցաւ քահանային, բարձրացրեց նրան ու տարաւ նստեցրեց իր գահաւորակի վրայ. յետոյ լուռ ետ դարձաւ ու ինքը ծնկի իջաւ քահանայի առջեւ:

Քահանան վախեցած բարձրացաւ տեղից:

— Նստիր,— հրամայեց կաթողիկոսը, եւ քահանան անհամարձակ նստեց:

— Տէր հայր,— խեղդուող ձայնով ասաց Խրիմեանը,— հազարաւոր որդիներ ունէի եւ բոլորն էլ ընկան Սասնոյ կռւում, պահպանիչ կարդա ինձ համար, սիրտս մոլոր զանգակատան նման է դարկում:

Տրեխները սահեցին վերարկուի տակից ու վայր ընկան: Կոմիտասն ինքն էլ չըդգաց, թէ երբ ձեռքից բաց թողեց տրեխները: Նա չիջաւ, չկռացաւ, չբարձրացրեց տրեխները, անշարժ կանգնել էր տեղում եւ հազիւ էր զսպում իրեն:

Ծաղկավարդ դահլիճում մի պահ քար լռութիւն տիրեց: Կաթողիկոսը խոնարհել էր գլուխը քահանայի առջեւ ու բոպասում էր: Եւ քահանան անսպասելի խռոխտ ձայնով սկսեց պահպանիչ կարդալ: Յետոյ ելաւ տեղից, մօտեցաւ Խրիմեան Հայրիկին, բարձրացրեց նրան, ապա դարձաւ դէպի Կոմիտասը, կռացաւ եւ նրա ոտքերի տակից առաւ տրեխներն ու դուրս գնաց:

— Կոմիտաս վարդապետ,— ասաց Խրիմեան Հայրիկը,— քահանային քո մօտ վերցրու, չթողնես, որ այսօր վերադառնայ, ոտքով է եկել, հեռուից է եկել, յոգնած կը լինի: Երեկոյեան ժամերգութիւնից յետոյ ինձ մօտ բեր, ես նրան ասելիք ունեմ:

Կոմիտասը դուրս եկաւ: Քահանան վեհարանի բակում նստած տրեխներն էր կարկի գցում, եւ երբ Կոմիտասը մօտեցաւ նրան, այս անգամ քահանան վեր նայեց, տխուր ժպտաց ու ասաց.

— Ես այդպէս էլ գիտէի: Եկայ, որ պահպանիչ կարդամ, եկայ, որ թեթեւացնեմ Հայրիկի մեծ վիշտը...

ՌԱՖԱՅԷԼ ԱՐԱՄԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԿ ԹԻՒՐՔԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Գերմանիոյ հայկական հին գաղութին առաջնակարգ գործիչներէն մէկն էր ան, որ 1922էն ետք Համպուրկի տեղական ազգային միւ՛չ ուժը կը ներկայացնէր: Միշտ հայկական դրօշը բարձր բռնած՝ կը քարոզէր ազգային հպարտութիւն, որով թրծուած էր:

Ինքն էր, որ Համպուրկի փոքրաթիւ գաղութին մէջ ոգեւորութիւն կը ստեղծէր, կ'օգնէր իրեն ներկայացող բարոյական կամ նիւթական օժանդակութեան կարօտներու՝ գործակցելով գաղութին բարեսիրտ հայրենակիցներու հետ, կը դիմէր պաշտօնական հաստատութեանց երբ նախկին հիւպատոս Հայաստանի եթէ պէտք ըլլար Հայու մը գործը կարգի բերել կամ ազատել զայն ձերբակալումէ եւ այլ դժուարութիւններէ:

Աւելի քան Հայկ Թիւրքեան տարիներ շարունակ հայերէն սորվեցուցած է գաղութին փոքրերուն, կազմակերպած է հաւաքոյթներ եւ միշտ գործօն ազդակ եղած է Համպուրկի գաղութին կեանքին մէջ՝ ազգային բարի նախաձեռնողութեամբ:

Անմոռանալի պիտի մնայ Թարգմանչաց 1500ամեակին մեծ հանդէսը, որ Համպուրկի գաղութին թիւին անհամապատասխանօրէն բարձր որակով եւ արպաւորիչ հանդէս մըն էր: Եթէ նիւթական մեծ զոհողութիւնը ամբողջ գաղութին կողմէ էր եւ պատիւ կը բերէր անոր, կազմակերպութեան մեծագոյն բաժինը Հայկ Թիւրքեանինն էր, որ նախաճաշակ ունէր, այս կարգի կազմակերպութեանց, երկրորդ՝ սիրտ եւ ջանք [illegible] խնայեր լաւագոյն արդիւնք մը յառաջացնելու համար յօդուտ իր պաշտած հայ ազգին: Հայութիւն, ասիկա սրբութիւն մըն էր իրեն համար եւ ամէն բան կը մոռնար երբ հարցը Հայութեան բարձրացման մասին ըլլար:

Իր ատենին, 1936ի աշնան, եթէ չեմ սխալիր, այս մշակութային հանդէսին մանրամասն նկարագրութիւնը երեւցած է «Յառաջ»ի մէջ, որուն կ'աշխատակցէր Համպուրկէն, ինչպէս Տոքթ. Արտ. Աբեղեան եւ ստորագրողս կ'աշխատակցէինք Պերլինէն: Եւ ներկայ էինք երկուքս ալ այդ մեծ հանդէսին, որուն [illegible] հաւասարեցաւ մեր նոյն օրերու հանդէսը, հակառակ անոր որ մենք ալ Պերլինի վարչութեան մէջ նման փափաք մը ունէինք... Միայն վերյիշելու համար նշեմ, որ բացի ականաւոր գերման բանախօսներէ (Ռորպախ եւ ուրիշ մը, որուն անունը չեմ յիշեր այժմ) խօսեցաւ Հայկ Թիւրքեան դրսեւր արտայայտելով այդ օրուան հանդէսին շուրջ:

Օր. Հայկանոյշ Թորոսեան յատկապէս Փարիզէն հրաւիրուած էր հայ երգը ներկայացնելու մեծագոյն գերման բազմութեան մը առջեւ, ամէնէն անուանի պանդոկին սրահին մէջ, ուր հիւրասիրութիւն եւ այլն կանոնաւորապէս կարգադրուած էր: Հայկ Թիւրքեանի ժրաջան աշխատանքին արդիւնքն էր հայ արջըկանց տարադաւոր պարերը: Յիշենք նաեւ որ նոյն հանդէսէն առաջ պատարագ մատուցուեցաւ ռուսական մատուռին մէջ, որուն կատարման հրաւիրուած էին Պերլինէն Գր. Ծ. Վրդ. Շահլամեան եւ Պերլինի երգեցիկ խումբը:

Բայց այս 1500ամեակը գերման մամուլին մէջ արժանաւորապէս հրապարակելու «արուեստը» դարձեալ Հայկ Թիւրքեանին կը պարտէր Հայութիւնը մանաւանդ այլամերժ տրամադրութեան տալցուն այն օրերու գերման մամուլի մէջ: Ամէն տեղ «մենք հայ ենք» բաժնող համարձակօրէն ճակատող, եւ Հայութեան վրայ մուր քսել ուզող ազէտներուն դէմ յաղթականօրէն վիճող այն օրերու սակաւաթիւ Հայերէն մէկն էր Հայկ Թիւրքեան: Հարկ է մեզ հրապարակով յիշել եւ գովել այս կեցուածքը որպէսզի հետեւորդներու շարքը [illegible] րի, այլ խայտառակ անոնց հոգին, որոնք գոհեցին իրենց ամբողջ երիտասարդութիւնը նշանաբան ունենալով միայն Նալբանդեանի «Ազգի գործը բաց[illegible]

Երկրորդ ընդհ. պատերազմի աւերածները սոսկացին նաեւ Համպուրկի [illegible] յերը ապաստանիլ Վիէննա եւ ուրիշ [illegible] պահով» կարծուած վայրեր, որով [illegible]

ԱՆՏԻՊ ԷՋԵՐ

ԿԵՌԱՍ ԵՒ ՈՒԼԻԿ

Ռունգերս լայն բացած տնկեցի դէպի այս խարկանքը: Զմայլած վերացայ:

Քիչ մը եւս, դեղեւելով, չափել - կըշռելէն, վախն ի վախ, փորձս ամենակարող քաջութեան մտիկ ընելէ ետք չուլլուեցայ ծառն ի վեր:

Ինչ բախտ: Երկու կեռաս մէկ անդամէն խօթեցի բերանս: Թեթեւ թթուով մը կարուած, հեզուկ քաղցրութիւնը հալեցաւ, տարածուեցաւ բերնիս մէջ: Կուտերով միասին կլլեցի:

Լաւին դէչին չէի նայեր այլեւս, կ'ուտէի ագահ աճապարանքով մը: Ճիւղ մը կոտրեցի ու տերեւներ թափեցան: Ո – բո՞ւն հոգը: Ուտել: Ուտելն էր միակ, դերագոյն ու գեղեցկագոյն նպատակս:

Վերջապէս լեցուեցայ, փորս ուռեցաւ: Կեռասներուն համը փոխուեցաւ: Փափկաճաշակ դանդաղութեամբ զատեցի քանի մը հասածներ եւս, ծծեցի անհոգութեամբ,— դեռ չէն հասած ըսելով — ու գրպանս լեցնելէ ետք իջայ վար:

Միայն այդ պահուն ըմբռնեցի որ, ոչ թէ դէշ՝ այլ պատիժի մը արժանի էր ըրածս: Կոտրած ճիւղը թափած տերեւներուն հետ խնամքով պահեցի:

— Հայկա՛կ...

Մօրս ձայնն էր: Արդեօք տեսա՞ծ էր: Ի՞նչ կար: Պատմէ՞ր բրածս: Զգջումս սկսած էր արթննալ՝ դալիքին սարսափը սաստկացած: Գացի:

— Եկուր նայէ ինչ աղուոր ուլիկներ են, եկուր:

Բուն, մեծ ախոռին քով, բաւական լայն, միջանցքի ձեւով տեղը այծ մը ունէր Քեռին: Միւս այծերէն ու կովերէն հեռու: Զմայլելի փոփոխութիւն մը պատահած էր: Հրաշք, երկու սիրուն, փոքրիկ ուլիկներ աւելցած էին: Մին սրճագոյն, միւսը սեւ:

Մայր այծը կեցած էր հիւանդ ու տրխուր դիրքով մը: Ուլիկներէն մին ծունկի եկած կը ծծէր, ապա նստած: Իսկ միւսը շուրջ – բոլորը կը դիտէր շատոնց իրերն ու աշխարհը ճանչցողի մը վարժութեամբ:

Մարթա մօրաքոյրն ալ եկաւ:

— Ըսի, երկու կտոր փայտ նետեմ փուռը, (կը պատմէր մայրս անոր), եկայ, ի՞նչ տեսնեմ՝ եղած, լմնցած: Լաւ որ այսպէս եղաւ, սիրտս պիտի հատնէր:

Այծերուն կեցած անկիւնին քով հացի ու հերխայի փուռն էր: Հին ձեւի փուռ մը՝ որուն տակ թէժ կրակ մը այդ պահուն միօրինակ ու յստակ կարմիր մը կը ցոլար: Կեռասի ծառ մըն էր կարծէք: Կեռասի ծառ մը առանց տերեւի, ամբողջովին պտուղ եւ հասած:

Արդէն մօտեցած էի ուլիկներուն: Գրկեցի, համբուրեցի անոնց դունչերը, շատ կամաց, զգուշութեամբ, վախնալով ցաւցնել: Զէ՞ որ Քեռին համբոյրները կ'ատէր:

Եւ յիշելով գրպանիս կեռասները, հանեցի, հատ մը սեղմեցի ու սրճագոյնին բերնին տարի, բերանին մէջ կաթեցուցի: Միւսին ալ: Կարծեցի թէ սիրեցին: Գրպանիս պարունակութենէն այլեւս միայն կեղեւներ ու կուտեր կը մնային:

Ըսի ինքնիրենս.— Քանի Քեռին չէ եկած, վազեմ այգի, գրպաններս լեցնեմ ու գամ:

— Մայրիկ, դուրս տանի՞մ ուլերը:

— Չէ տղաս, թող մնան, կը մսին, հով կայ: Դուրս ելլելու դուռը գոցէ:

Մայրս խոհանոց գնաց:

Դ.

Նորէն բարձրացայ ծառը: Ծառին գագաթէն տեսայ քովի ծառին վրայի աւելի հասածները: Իջայ եւ անոր վրայ ելայ: Բոլոր գրպաններս (դողնոցիս կարը քակուած ծայրին մէկ անկիւնով միասին՝ երեքուկէս գրպան) լեցուցի:

— Հապա՞ մայր այծին: Որքան փորը քաշուեր պզտիկցեր էր— անօթեցած ըլլալու է: Անոր ալ քիչ մը խոտ տանիմ:

Դարձայ տուն, չխտակ մարագ: Յարդի սակառը աղէն, յարդի սակառը անդէն՝ չկայ, չգտայ: Ախ քու խերդ անիծեմ, քու տէրոջդ ի՞նչ ըսեմ: (Այս [illegible] շոցները Քեռիէն սորված էի):

Վերջապէս գտայ ու վերադառնալով սկսայ խոտ քաղել: Ինչքան կը քաղէի, այնքան անբաւական կը թուէր քաղածս: Աչքիս առջեւն էր խեղճ այծին վիճակը: Մախսումը, ինչպէս պիտի բռնէր պատ[illegible] Սատան:

Յանկարծ ախոռին կողմէն վայնասուն մըն է փրթաւ.

— Կ'ուրանամ, աս ի՞նչ ձիւն էր գլխ[illegible] եկաւ...

Սրտատրոփ կեցայ: Ըրածիս «անհա[illegible] րութիւնը» գլխս չչմեցուց: Իմացեր է [illegible]

Բնազդական շարժումով մը ծառէ [illegible] ետեւ անցայ ու գրպաններուս պարու[illegible] կութիւնը ամէն ուղղութեամբ նետեցի [illegible]

Բայց չէ: Մարթան ալ ծունկերը ծեծէր: Ի՞նչ կայ արդեօք:

Թուլցնող ու հանդարտեցնող զգա[illegible] թիւն մը, խոր հետաքրքրութեան [illegible] հետ, գրաւեց փոքրիկ անդամներս: Կ[illegible] ճամբան ձգելով ծանր սակառը՝ [illegible] հեւալէն:

Անմիջապէս չհասկցայ պատահածը: Ուլիկները չկային: Այծը փուռի կրակ[illegible] առջեւ լալու պէս կը մկկար: Իսկ կր[illegible] կիներուն նայուածքը դարձեալ կրակ[illegible] էր ուղղուած, ուր երկու ճմրթկած [illegible] սեւ լաչակի չափ հեւքեր անշարժ կը կը[illegible] խային:

ՓԱՅԼԱԿ ՄԻՐԶԱՅԵԱՆ

(4 Նար.)

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱԶԳ. ԿԵԱՆՔԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՄԱՅԻՍ 28

ՏԷՍԻՆ, (Յառաջ).— Յունիս 13ի Շաբաթ երեկոյեան մեր գաղութն ալ տօնեց … Անկախութեան 46րդ տարեդարձը պատշաճ շուքով ու խանդավառութեամբ : Հանդէսը կազմակերպուած էր Հ. Յ. Դ. «Գ. Լազեան» խումբի կողմէ … հովանաւորութեամբ կոմիտէին :

Հ. Յ. Դ. Տան մուտքին՝ խոշոր եռագոյնը կը ծածանէր : Իսկ սրահը տօնական … հանդերձանքը զգեցած էր, … ժապաւէններու ճաշակաւոր …ով մը : Իսկ բեմին ետեւի պատը կը զարդարէր լուսաւոր արեգակ մը անկախութեան Թուականի յիշատակութեամբ, … երփներանգ շողերու ցանց մը … : Այս գեղեցիկ աշխատանքը … մասնաւորապէս ընկ. Սէթեանի : Թարմութիւն մը կը բուրէր սրահին մէջ: Նոր Սերնդականներ Տէսինէն, Լիոնէն մեծ խումբով ներկայ էին: Թթխմորն են անոնք վաղուան սերունդին :

Հանդէսը բացուեցաւ Նոր Սերունդի կողմէ երգուած «Յառաջ Նահատակ»ով, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս :

Օրուան նախագահ Պ. Պօղոս Տէր–Պօղոսեան իր բացման խօսքով Մայիս 28ը կոչեց Հայութեան լուսաշող Թուականը:

Արդարօրէն վերլուծելով Թրքական …ութիւնները եւ Հայութիւնը բնաջնջելու ծրագիրը, փառաբանեց յայտնի ու անյայտ բոլոր հերոսները, որոնց … զոհողութեամբ փրկուեցաւ Հայութիւնը ամբողջական բնաջնջումէ եւ հիմը դրուեցաւ ազատ ու անկախ Հայաստանի :

Նախագահին խօսքերը քանիցս ընդմիջուեցան ծափերով : Ապա յոտնկայս յարգուեցաւ հերոսներու յիշատակը :

Գեղարուեստական բաժինը սկսաւ Հ. Յ. Դ. Լիոնի Նոր Սերունդին կողմէ պատրաստուած շատ յաջող պատկերով մը որ կը խորհրդանշէր Մայիս 28ը: Մեղմ նուագի մը ընկերակցութեամբ կը պատմուէր անկախութեան համար մղուած կռիւներուն մանրամասնութիւնները : Տէսինի Նոր Սերունդէն արտասանեց Ալֆրէտ Պառաւեան: Մեներգեց Պ. Ա. Իշխանեան : Դարձեալ արտասանութիւն՝ Լիոնի Նոր Սերունդէն Օրիորդները Շաքէ Ղազարեան եւ Ալիս Ալթունեան: Տիկին Մաքի Կարապետեան երգեց երկու երգեր : Լիոնի պարի խումբը գործադրեց երկու կովկասեան պարեր :

– Արտասանողները, իւրաքանչիւրը առանձին գոյնութեամբ, գնահատուեցան ջերմ ծափերով : Նոյն գնահատանքին արժանացան մեներգողները ինչպէս նաեւ կենդանի պատկերին դերակատարներն ու պարախումբը :

Ապա բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօս Տիկին Հուրի Իփէքեան, որ տպաւորիչ բանախօսութեամբ մը Մայիս 28ի պատմականը ընելով զայն նոյնացուց Վարդանանց պատերազմին: Հրաշք մը չէր, ըսաւ, Մայիս 28ը, այլ հայ ժողովուրդին, իր ազատութեան համար մղած պայքարին արդիւնքը, իր դարերու երազին իրականացումը : Հայկական դատի հետապնդումը այժմէական անհրաժեշտութիւն մը նկատեց : Երբ օտարներն իսկ սկսած են հետաքրքրուիլ այդ արդար հարցով ու արծարծել զայն :

Կոչ ըրաւ վանել հատուածական նեղմտութիւնները եւ միահամուռ ճիգերով, կեդրոնացեալ գործունէութեամբ հետապնդելու այդ դատը մինչեւ անոր վերջնական լուծումը : Փարիզէն Տիկին Արաքսի Մուրատեանի ներկայութիւնը առիթ մը եղաւ զինքը բեմ հրաւիրելու : Յարգելի ընկերուհին իր երեք ժողովրդական զուարթ երգերով ելեկտրականացուց մթնոլորտը, ծափերու տարափի մը տակ :

Հանդէսին պաշտօնական բաժինը վերջացած ըլլալով ներկաները հրաւիրուեցան տան ներքնայարկը՝ խնջոյքով շարունակելու ստեղծուած խանդավառութիւնը : Հակառակ ժամանակը ուշ ըլլալուն, սեղաններու շուրջ հաւաքուեցան տարեցներ ու երիտասարդներ :

Պ. Պօղոս Տէր–Պօղոսեան, այս անգամ իբրեւ սեղանապետ շուտով բարձրացուց տրամադրութիւնները իր սրամտութիւններով ու արձակած «հրամաններով»: Փրփրուն գինիներու գերբնական ազդեցութեամբ, ազգային ու յեղափոխական խմբերգներ ողողեցին սրահը պարպելով ճնշուած հոգիները: Մեներգներ իրարու յաջորդեցին : Յիշենք Տիկիններ Մաքի Կարապետեան, Հուրի Իփէքեան, Պ. Աւետիս Իշխանեան եւ մանաւանդ Տիկին Արաքսի Մուրատեան եւ Օր. Անժէլ Կարապետեան կիրթ ու հնչեղ ձայնով առանձին վայելք մը տուին մեզի: Ընկեր Վահան Սէթեան իր «արմոնիքայով» նուագեց զուարթ եղանակներ: Իսկ ընկեր Ս. Առաքէլեան իր գաւեշտական երգով ուրախութիւնը բազմապատկեց :

×

Հ. Մ. Ը. Մ. Ի ՊԱՏՈՒԻ

Յունիս 19ի Ուրբաթ երեկոյեան տեղւոյս Քաղաքապետութեան կողմէ ընդունելութիւն մը կազմակերպուած էր Քաղաքապետարանի ճաշասրահին մէջ, ի պատիւ տեղւոյս մարզական միութեանց, տարուան ընթացքին անոնց տարած յաղթանակներուն եւ արձանագրած աստիճանի բարձրացման առթիւ:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը Տէսինի պատուաբեր խումբը կը հանդիսանար, «Փրոմոսիոն տը լիկ»ի դասաւորման բարձրանալով:

Ընդունելութեան հրաւիրուած էին բացի մարզական միութեանց անդամներէն, Տէսինի բոլոր միութեանց ներկայացուցիչները, որոնց կարգին Ֆրանսական բանակի զինուոր Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան կողմէ՝ Պ. Նուպար Պօտուրեան, Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութեան կողմէ Պ. Պ. Լեւոն Աստուրեան եւ Հայկ Զաքարեան : Ներկայ էին՝ քաղաքապետը եւ Քաղաքապետական խորհուրդի անդամներ եւ այլ պաշտօնական անձեր :

Յարգելի քաղաքապետ Պ. Թեսաս խօսք առնելով գովաբանեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի աշխոյժ գործունէութիւնը, խումբին լաւ խաղարկութիւնը եւ մանաւանդ ղեկավարներուն յամառ աշխատանքը տարիներու ընթացքին, կանգուն պահելու համար խումբը :

Քաղաքապետութեան կողմէ իբրեւ համակրանքի նշան Պ. քաղաքապետը Հ. Մ. Ը. Մ.ի խմբապետ Պ. Գոնսթանթինեանի յանձնեց Տէսինի դրօշակը, նոյն վարձատրութեան արժանացան նաեւ յաղթական միւս խումբերը :

– Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ նախագահ Պ. Վահան Յակոբեան իր քաղաքավարական պատշաճ պատասխանով շնորհակալութիւն յայտնեց Պ. քաղաքապետին եւ Քաղաքապետական խորհուրդին, իրենց ընծայուած պատիւին եւ յայտնուած վստահութեան համար :

Յոյս յայտնեց թէ խումբը ինչպէս միշտ, դարձեալ իր կարելին պիտի ընէ Տէսինի դրօշը բարձր պահելու համար :

Մեր կողմէ հաստատենք որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը լաւ մինչեւ կ'աշխատի ոչ միայն բարձր պահելու Հ. Մ. Ը. Մ.ի անունն ու վարկը եւ ապահովելու խումբին յարատեւութիւնը, այլ մանաւանդ պահելու անոր հայկական նկարագիրը : Սակայն յաճախ կը ստիպուին օտար մարզիկներ ալ օգտագործել խումբերուն մէջ տեղքայլ չըլլալու եւ յառաջդիմելու համար: Այս ալ որպէս արդիւնք տեղւոյս հայ մարզիկներու ազգային նահանջականութեան :

×

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Յունիս 20ի Շաբաթ երեկոյեան Հ. Յ. Դ. Տան սրահը եռուզեռի մէջ էր: Ֆ. Կ. Խաչի տեղւոյս ազգային վարժարանի ամավերջի հանդէսն էր, որ կազմակերպուած էր Կրթ. Մարմնի կողմէ, հովանաւորութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղին :

Իր ներկայութեամբ հանդէսը պատուած էր տեղւոյս Հոգեւոր Հովիւ Վարդ. Քհնյ. Ալապեան :

Բեմը շքեղօրէն զարդարուած էր ուսուցիչ Պ. Վ. Սէթեանի կողմէ: Աշակերտները անհամբեր էին ու կ'աղմկէին: Ուսուցիչին սաստը հազիւ կը յաջողէր զիրենք հանդարտեցնել :

Վերջապէս Կրթ. Մարմնի կողմէ Պ. Բագրատ Յոստիկեան բանալով հանդէսը բեմ հրաւիրեց քարտուղարը, որ կարդաց դպրոցին եւ Կրթ. Մարմնին գործունէութեան տեղեկագիրը: Ապա, գանձապահ Պ. Կարօ Ժամկոչեան տուաւ նիւթական զեկուցումը : Նախ յայտարարուեցաւ Կրթ. Մարմնի եօթը տարուան ելեւմուտքը, ապա ներկայացուեցաւ 1963 – 64 տարեշրջանի մանրամասն հաշուեկշիռը՝ ջերմապէս ծափահարուելով :

Բեմ հրաւիրուեցաւ նաեւ Տէր Հայրը, որ իր կարգին ըրաւ ամփոփ զեկուցում մը, աշակերտութեան իր աւանդած կրօնական դասերուն մասին: Արդարեւ, Տէր Հայրը երկու տարիէ ի վեր սիրայօժար ստանձնած է այդ բաժինը, եւ կը շարունակէ կանոնաւորաբար, հակառակ իր ֆիզիքական տկարութեան :

Դարձեալ յիշեցուց ծնողքներուն իրենց ազգային պարտականութիւնը երեխաներուն մայրենի լեզուի եւ կրօնական կրթութեան հանդէպ : Դպրոցն ու եկեղեցին նկատելով ազգապահպանման երկու գլխաւոր ազդակները :

Տէր Հայրը փակեց իր շինիչ խօսքը գնահատանքի արտայայտութիւններով :

Այժմ կարգը աշակերտութեանն էր : Գողտրիկ արտասանութիւններ, շնորհալի զուգերգներ ու մեներգներ, իրարու յաջորդեցին : Գոհունակութեամբ ունկնդրուեցան խմբերգները, ղեկավարութեամբ Օր. Անժէլ Կարապետեանի : Նոյն հոգեպարար տրամադրութիւնը ստեղծեցին նաեւ հայկական պարերը՝ գեղեցիկ տարազներով եւ ճկուն ու ներդաշնակ շարժումներով: Գնահատելի է մանաւանդ Օր. Ա. Կարապետեանի աշխատանքը որ տարուան ընթացքին նուիրուեցաւ աշակերտներուն սորվեցնելու հայկական երգեր ու պարեր :

Աշակերտները յաջողութեամբ ներկայացուցին նաեւ զաւեշտական ու բարոյական խորքով թատերական պատկերներ, որոնք եւս ծափահարուեցան :

Կրթ. Մարմնի կողմէ Պ. Բագրատ Յոստիկեան գեղեցիկ ծաղկեփունջ մը նուիրեց Օր. Անժէլին, դպրոցին բերած իր թանկագին նպաստին համար :

Գիրք մըն ալ նուիրեց մեր երիտասարդ ուսուցիչին, որ իր ասպարէզին առաջին տարեշրջանը յաջողութեամբ աւարտեց, սիրուելով իր աշակերտներէն : Վստահ ենք որ այսուհետեւ նոյն նուիրումով պիտի վարէ իր պաշտօնին, նորանոր յաջողութիւններով, անշուշտ իրեն աջակից ունենալով դպրոցին հովանաւոր կազմակերպութիւնը եւ ծնողքներու աշալրջութիւնն ու ազգային գիտակցութիւնը :

Հանդէսը փակուեցաւ ընդհանուր գոհունակութեամբ : Աշակերտներն ալ ստացան Կրթ. Մարմնի կողմէ յանձնուած փոքր նուէրները :

ԳԻՄ

…ենք Թիրքեանը Պերլին հարաւային Գերմանիա եւ Վիէննա, ուր նոյնպէս անցագր ծրագիրներ կը մշակէ Հայաստանի …ի եւ գերիվարեալ Հայերու օգնականութեան համար : Բայց եւ պատերազմէն վերջի առաջին տարիներուն … տեսնենք, որ Շթութկարթի եւ Միւնխէնի մէջ ականաւոր կազմակերպիչներէն … հանդիսանայ հայանպաստ մշակութային հանդէսներու: Այստեղ ալ դերակատարներէն յօրուածով Հայկ Թիրքեան …արած է հրապարակագրական աշխատանք՝ երբ լրացում եւ նպատակի հետապնդում, որովհետեւ չեն բաւեր արդէն …ներու սահմանափակուած շրջանակները, պէտք է մամուլը կցել ծրագրուած …ի մը լայն տարածման համար: Այս …ութեամբ գործած է ընդհանրապէս …ցեալը նիւթական եւ ջանադրական մեծ զոհողութեամբ, գրեթէ միշտ անհատական ձեռներէցութեամբ :

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (132)

ԽՈԴԵԴԱՆ

Արեգակը պսպղում էր Բռնաշէնի պաղ …ան վրայ, երբ տասնըչորս նորեկ ա…մարտիկներ Խոդեդանին, Բայազին եւ Հեղինէին կապկապելով առաջնորդեցին Արինօքի ձորը :

Ձիւղի միջով անցնելիս, Ասատուրը …երէն ձայնեց Շնկոյին.

— Ստեփանին տար՝ շները արձակի :

Ձիւղից բաւական հեռացել էին, երբ …ը ամէհի գէլխեղդներ ուժգին հա…չելով ալցան դէպի զինեալ դահիճ…ները: Դրանք Խոդեդանի հաւատարիմ …ներն էին, որ կոմերից օգնութեան էին …ում իրենց տիրոջը: Հասնելուն պէս …անցից ամէն մէկը մի հրացանաւորի …ը տապալեց եւ սկսեց խեղդել: Միւս …ակերները նկատելով վտանգը՝ կրակեցին: Շները, իրար ետեւից փռուեցին …ան վրայ: Միայն մէկը նրանցից պա…տաւոր կենդանի մնաց: Այդ Սեւսարն էր: Ասատուրը նրան իւր մարմնով ծածկեց :

Այդ տագնապի եւ աղաղակի ծանր պահին յայտնուեց Ալէսի Հաջին: Նա ոտքից գլուխ զինուած էր: Քուրդը իր շների անշունչ մարմինները տեսնելով, կատաղութիւնից խենջարը մերկացրեց: Նա այդ շների համար Զաչան պէկին տուել էր յիսուն ոչխար: Այդ նպատակով նա տարիներ առաջ Խոդեդանին ուղարկել էր Բուլանուխ : Այժմ սառը ձիւներին փռուել էին հսկու գազանները, իսկ իր հաւատարիմ ծառան կապուած էր :

— Ո՞վ սպանեց իմ շներին, — որոտաց Հաջին յարձակուելով առաջին ասկեարի վրայ :

— Ես սպանեցի ,— պատասխանեց դահիճը :

— Իսկ ո՞ւր էք տանում սրան,— հարցրեց քուրդը, բռնելով Ասատուրի թեւը:

— Տանում ենք սպանելու :

— Արձակէք սրան: Սա իմ հովիւն է : Երբ առաջին օրը նա իմ մօտ եկաւ, ես պարտաւորուեցի նրա կեանքը պաշտպանել վտանգներից :— Այն ասելով, Հաջին խենջարով կտրեց Խոդեդանի, նրա կնոջ եւ աղջկայ կապանքները:

— Էլ ո՞վ սպանեց իմ շներին, ես իմ իւրաքանչիւր սպանուած շան փոխարէն կրկնակի վրէժխնդիր կը լինեմ, — գոչեց քուրդը :

— Ես սպանեցի, — պատասխանեց երկրորդ ասկեարը, հրացանի փողը նրա կրծքին ուղղելով :

— Չհամարձակուես ,— որոտաց Հաջին :

— Մենք երէկ կոտորեցինք Մուշն ու Սասունը, այսօր կոտորում ենք Խութ–Բռնաշէնը եւ չենք գլանայ կրակել նաեւ մի յանդուգն քրդի կրծքի մէջ :

Այդ խօսքի վրայ Ասատուրը ետեւից բռունցքի մի ծանր հարուած իջեցրեց մարդասպանի գլխին : Հրացանը վայր ընկաւ: Հաջին մօտեցաւ եւ իր դաշոյնը մխրճեց կուրծքը: Դահիճը վայր գլորուեց եւ մի ակնթարթում անշնչացաւ :

— Էլ ո՞վ սպանեց իմ շներին ,— որոտաց կատաղած քուրդը, հրացանը գետնից վերցնելով :

Երկու ասկեարները իրենց ընկերների վախճանը տեսնելով՝ զէնքերը սարսափից վայր նետեցին եւ ծունկի եկան Ալէսի Հաջու եւ նրա հովուի առաջ :

Բայազը եւ Հեղինէն ազատ շունչ քաշեցին :

— Ո՞ւր էիք տանում սրանց ,— հարցրեց քուրդը :

— Արինօքի ձորը:

— Դէ, գնանք այնտեղ ընկոյզ թափ տալու, — հրամայեց քուրդը :

ԽԱԶԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

(Շար.)

Մէկ մարդ կը սպաննես, ոճրագործ ես, միլիոնաւոր մարդիկ կը սպաննես, նուաճող ես, բոլորը կը սպաննես, Աստուած ես :

ԺԱՆ ՌՈՍԹԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի եւ Լիոնի առկախ հաշիւ ունեցող մեր բաժանորդներուն ղրկած ենք իրենց հաշուեցոյցերը : Կը խնդրենք որ մինչեւ Յուլիս 15, կարգադրեն իրենց հաշիւները : Այդ թուականին անխտիր պիտի դադրեցնենք թերթին առաքումը այն բաժանորդներուն որոնք չեն պատասխանած մեր դիմումին :

Անգամ մը եւս կը յիշեցնենք թէ «Յառաջ»ի, ինչպէս բոլոր թերթերու բաժանորդագրութիւնը կանխիկ կը վճարուի եւ շնորհակալութիւն կը յայտնենք մեր այն բաժանորդներուն որոնք, առանց սպասելու մեր դիմումին, իրենց կանխիկ վճարումներով կը դիւրացնեն վարչութեան գործը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ողբացեալ Յարութիւն Ուլուսեանի (Յակոբեան) մահուան առթիւ հետեւեալ նուէրները եղած են՝ փոխան ծաղկեպսակի.— Յովհաննէս Սիմոնեան եւ Մարգրիտ Վարդեան կը նուիրեն 10ական ֆրանք Սէն Ժեռոմի եկեղեցւոյ : Պաղտասար Տիրատուրեան 10 ֆր. «Յառաջ»ին, 10 ֆր. «Հայաստան» թերթին եւ 10 ֆր. Սէն Ժեռոմի Կապոյտ Խաչին : Նոյնպէս Մարգրիտ Վարդեան 5 ֆր. կը նուիրէ Սէն Ժեռոմի Կապոյտ Խաչին :

Սէն Ժեռոմի Թաղականութիւնը խորին շնորհակալութիւններ կը յայտնէ նուիրատուներուն եւ ցաւակցութիւններ նրնջեցեալի պարագաներուն :

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Պաննէօ – Բաչանի Կրթական Մարմնոյ կողմէ, հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Այս կիրակի ժամը 3ին, Փրէօ տէ Ժէօն Ֆիյ սրահին մէջ, 97 Ռիւ տ'Արքէօյ, Պանեէօ :

Երգ, արտասանութիւն պար :

Պիտի ներկայացուին «Անուշ»էն տեսարան մը եւ «Արեւելեան ճաշարանը», զաւեշտ մէկ արար : Կը մասնակցին բոլոր հին եւ նոր աշակերտ եւ աշակերտուհիները, ղեկավարութեամբ ուսուցչուհի Տիկին Հռիփսիմէ Պալըգճեանի :

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Յուլիսի խումբը կը մեկնի Յուլիս 4ին, Շաբաթ իրիկուն Կառ տը Լիոնէն :

Ժամադրավայր Կառ տը Լիոնի մեծ ժամացոյցին տակը ժամը 21ին :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ. կայանի Ա. խումբի մանուկներուն բժշկական քննութիւնները տեղի պիտի ունենան Երկուշաբթի Յունիս 29ին եւ Ուրբաթ Յուլիս 3ին, ժամը 9–12, Հայ Կարմիր Խաչի Փարիզի դարմանատունը, 15, րիւ Ժան Կուժօն : Ա. խումբը կը մեկնի Յուլիս վեցին :

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յուլիս 5, ժամը 11–21, Լը Փէճի Հայ Ընծայարանին դարաստանին մէջ :

Ի նպաստ Բարեսիրական ու Կրթական ձեռնարկներուն :

Հանդիսաւոր Պատարագ ժամը 11ին

Բացօթեայ ճաշ ժամը 13ին, եւ ընթրիք ժամը 19ին :

ՃՈԽ ՊՈՒՖԷ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Գեղարուեստական բաժին

եւ զբօսալի խաղեր

Հաղորդակց. միջոցներ.— Շոգեկառք Կառ Սէն Լազարէն, Սէն Ժէրմէն ան Լէյի կայարանը (ոչ թէ Լը Փէքի) :

Օթօպիւս 258 Փօն տը Նէօյի, իջնել էրմիթաժի կայքը :

—*—

COSTA VERDE

SOCIETA
PER LA
VALORIZZAZIONE DELLA SARDEGNA
(s. p. a.)

—

ՍԱՐՏԵՆԻԱՅԻ գեղածիծաղ ու վայրի՝ արեւմտեան ափերուն վրայ, չինութեան մէջ է զբօսաշրջիկներու յատուկ ծովեզերեայ ՔՈՍԹԱ ՎԵՐՏԷ քաղաքաշրջանը, 15 միլիոն ք. մ. տարածութեամբ ընդհանուր յատակագիծով մը :

Այս տարիւ, ծախու են ՔՈՍԹԱ ՎԵՐՏԷ Ընկերութեան բաժնեթուղթեր սահմանափակ թիւով, որոնց գինը խիստ մատչելի է եւ գնումը զուրկ որեւէ պետական տուրքէ՝ 20 տարի :

Գրաւոր դիմել Ընկերութեան արտասահմանի ներկայացուցիչին՝

Mr. A. GLORIKIAN :
— MUNICH (Allemagne)
Platzl Münzstr. 8/9
— MILANO (Italie)
Via S. Vittore al Teatro, 3

Ընկերային կամ հաւաքական բնոյթ ունեցող ձեռնարկներու համար, գնումի մասնաւոր եւ շահեկան պայմաններ :

— * —

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ ԼԻՈՆ.— Յունիս 26ին վարչութեան նամակ գրած Պ. Վարժապետեանէն կը խնդրուի իր փոքր անունն ու հասցէն ճշդել :

ՃԱՇ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին կազմութեան երեսնամեակին (1934 – 1964) առթիւ :

Կիրակի օր (Յուլիս 5)

Հացկերոյթ եւ խնջոյք ժամը 13.30ին, հայ ակումբի սրահը, 4, Րիւ տէ Թրուա-Շանթիէ :

Կը նախագահէ ԲԺ. Ռ. ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ

Կը խօսի ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

Առաւօտուն եկեղեցւոյ արարողութենէն ետք մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի երեսնամեակի ընթացքին մահացած 22 ընկերուհիներու եւ ընկերներու անմոռաց յիշատակին :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Համա-խարբերդցիական Միութեան Սէն Թ'Անթուանի մասնաճիւղին եւ հովանաւորութեամբ կեդր. Վարչութեան :

Այս կիրակի ամբողջ օրը, Պառ Պերվէտէր, Սէն թ'Անտրէ օդատուն եւ զալաբաղարդ ընդարձակ պարտէզին մէջ :

Մուտքը ազատ է Ճոխ պիւֆէ

Հանդիսավայր երթալու համար Փլաս տ'Էքսէն առնել 25 թիւ Թռոլէն եւ իջնել վերջաւորութեան :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ»

24 Հոկտեմբեր Շաբաթ գիշերէն մինչեւ լոյս, Զ. Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

×

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Յուլիս 26ին, Կիրակի ամբողջ օրը, Վալապրի անտառին մէջ : Կարտանի մօտ, էքսի ճամբուն վրայ :

Ենթակոմիտէներու եւ խումբերու վարչութիւնները այժմէն պէտք է վարձեն իրենց օթօքարները :

×

Հերոսներու Օրը կը տօնուի Վիէնի մէջ Յուլիս 19ին :

×

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Խանասորի Արշաւանքի 67րդ տարեդարձը կը տօնուի Յուլիս 26ին, Կիրակի ամբողջ օրը, Վալապրի անտառին մէջ, Կարտանի մօտ, էքսի ճամբուն վրայ :

Ենթակոմիտէներու եւ խումբերու վարչութիւններէն կը խնդրուի այժմէն վարձել իրենց օթօքարները :

×

Հերոսներու օրուան տօնակատարութիւնը Շաւիլի անտառին մէջ՝ Յուլիս 26 Կիրակի օրը :

ՃԱՄԲԱՐ — Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ — ՃԱՄԲԱՐ

Camp du Nor Séround

A LA *PILE* SUR LES BORDS DU LAC *PALADRU*

ՕԳՈՍՏՈՍ 1-31 – AOUT

Հոկայ չէնք մը : Գեղատեսիլ վայր՝ լիճին ճիշդ քովը : Խաղաղաշտ եւ լողանք : Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ :

ՕՐԱԿԱՆ՝ 10 ՖՐԱՆՔ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝ ամէն Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 7 – 9, եւ Շաբաթ օրերը՝ ժամը 5–7,

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE — 17, Rue Bleue

Գաւառը դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի խումբերուն :

ԾԱՆՕԹ.— Փարիզէն հաւաքական տոմսով (պիյէ ֆոլէքթիֆ) մեկնողներու արձանագրութիւնները կը փակուին Յունիս 30ին :

Երթ ու դարձի ծախսի հաշուոյն կանխավճար՝ 50 ֆրանք :

—*—

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՄԵՏԱԼՆԵՐ

— Մխիթարեան փորագրութիւն —

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԱՅՐԱՎԱՆՔ, ՎԵՆԵՏԻԿ
Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ, ՍԵՒՐ
ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏՈՒՆ, ՓԱՐԻԶ

— * —

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՆՈՐ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
1964 – 1965

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Ծրջանաւարտ աշակերտներու սակաւթիւ ազատ տեղերը գրաւելու բախտը ունենալու համար, իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքները պէտք է դիմեն անյապաղ Վարժարանի Տեսչութեան :

COLLEGE ARMENIEN
SAMUEL MOORAT
Sèvres (S. et O.)
26, Rue Troyon — Tél. OBS. 18-28
Métro : Pont-de-Sèvres

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1964 – 1965 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են : Անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց աղջիկները այժմէն պէտք է դիմեն Հաստատութեան տնօրէնութեան :

1, Bld. du Nord, LE RAINCY
Tél. : 927-01-72

ՆՈՐ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ՆՈՐ

GRAND PÈRE
VARTAN

Հայկական կեանքէ յուզիչ վէպ մը՝ ֆրանսերէն լեզուով :

Գրեց՝
ՍԱՐԳԻՍ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

EDITIONS REGAIN MONTE-CARLO

Ստանալու համար դիմել՝ Հրատարակիչին կամ որեւէ գրավաճառի :

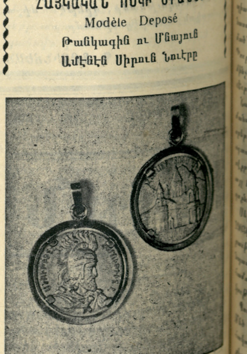
ՎԷՊ... ԳԻՆ՝ 7.50 Ֆ... ՎԷՊ

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.
Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette.
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւ մարզական միութեան տարեկան դաշտահանդէսը Յունիս 21ին կիրակի ամբողջ օրը (Թրուա Լիւք) :

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ալֆորվիլի Կապոյտ Խաչի նորընտիր վարչութիւնը կազմակերպած է թէյասեղան մը ի պատիւ նախկին վարչութեան : Շաբաթ (4 Յուլիս) ժամը ութին, Պ. Ֆիլիփի սրճարանը, անդամուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

Ներկայ կ'ըլլայ շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչը :

ՊԵՏՐՈՍ ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ

METREUR - VÉRIFICATEUR
DE
PEINTURE ET DE MAÇONNERIE

Կը ստանձնէ նաեւ ներկի եւ որմնադրութեան աշխատանքներ :

Նախահաշիւներու (տըվի) պատրաստութիւն եւ հաշուեցոյցերու քննութիւն :

ԴԻՄԵԼ.—
BEDROS TCHIBOUKDJIAN
7, Rue de la Grange-Batelière
PARIS (9e)
PRO. 56-31

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)